MÜVTÖRT DOK.

RAJNAI MIKLÓS

Nyilasy Sándor és Heller Ödön kiáll.

Szabad Müvészet V.év.
1951.5.sz.212 old.

MÜVTÖRT DOK.

RAJNAI MIKLÓS
Mészöly Géza
1844-1887.
1-7 ill.

Szabad Müvészet V.éf.
1951.6.sz.247-54 old.

MÜVTÖRT DOK.

RAJNAI MIKLÓS
A székesfehérvári Mészöly kiáll.
3 ill.

Szabad Művészet 1952.
VI.év.1.sz.16-2o old.

Művészeti írók Tagja 1956

211 Malmár, János
Kamputár

D 229

HEINTZE, Helga von
Römische Porträt-Plastik aus sieben Jahrhunderten. Hrsg. und eingel. von [illegible]
Stuttgart, (1961), H.E.Günther. 20 p.
24 t. 28 cm.
/Die Sammlung Parthenon./

Szabad Nép 1955 II. 13 Csák István 90 éves

O. S. M. Közl. 1955 6 sz 101-104 l. Pavel László kiáll

Műv. tört. Ért 1955 4 ó/1 sz. 163-165 l

Pogány: Markó K.

Természet és társadalom 1956 9 sz. 115.

Miskolci Orsz. Képes. Kiáll II.

Szabad Művészet! Pög: M. festészet a XIX sz. ban 1955 393-394

Nagy Ádám
Mora Ferenc M
Fax 62 Kőrret ~~549061~~
549061

Orosz Péter, a kiállítás rendezője

Bartha Zso
„Natures Mortes"

VIDA ZSUZSA ÜVEGTERVEZŐ EXHIBIT OF GLASS DE

1994. május 5 – május 29.

Vida Zsuzsa a prágai Iparművészeti Főiskolán, Staniszlav Libensky professzor tanítványaként öblösüveg formatervezéssel, építészeti üvegtervezéssel foglalkozott. 1969-ben diplomázott, s hazatérése óta a budapesti Képző- és Iparművészeti Gimnázium üvegszakosztályának tanára.
A prágai évek meghatározták művészi szemléletét, és megtanították a forma és az anyag magasfokú ismeretére. Az utóbbi években a tanítás lekötötte energiáit, most egy régen dédelgetett, erre a tárlatra készülő terv-sorozatát mutatjuk be.

Jerger Krisztina, a kiállítás rendezője

MAGYAR KIÁLLÍTÁSOK KÜLFÖLDÖN
HUNGARIAN EXHIBITS ABROAD

Berlin, Magyar Kultúra Háza – Szabados Árpád kiállítása
március 3 – április 3.

Bukarest, Magyar Intézet – Baska József kiállítása
március 7 – április 10.
Wahorn András kiállítása – május 15 – június 14.

Hannover, Galerie Kubus – Variációk a pop artra: fejezetek a magyar művészetből az 1950-es évektől 1990-ig – április 19 – május 29.

Helsinki, Magyar Intézet – Válogatás a VIII. Esztergomi Fotóbiennále anyagából – április 28 – május 29.

Moszkva, Magyar Intézet – El Kazovszkij és Szotyori László közös kiállítása – március 9 – április 3.

Poznan, Jezsuita Kolostor – Konkoly Gyula kiállítása
március 3 – március 30.

Dr. Rajnai Miklós

Született Sátoraljaujhelyen 1925. julius 25-én.

Müvészettörténeti tanulmányait Budapesten a Pázmány Péter Tudomány Egxetemen végezte 1944-49.-ben

Müvészettörténészként a Szegedi Móra Ferenc Muzeumban kezdett.

1950-től Budapesten a Magyar Müvészettörténeti Munkaközösségben tudományos munkatársként dolgozott.

1954-1956-ig az Országos Szépmüvészeti Muzeum Uj Magyar Képtárának osztályvezetője volt.

1957-től Angliában élt.

Az 195o-es években müvészmonográfiái, tanulmányai, tudományos cikkei jelentek meg, kiállitásokat rendezett:

1/ Fővárosi Képtár kiállitásai Fényes Adolf-terem
XLVII Mesterek a Főiskolán 195o. ápr.3o-május 17.
Mesterek az Akadémiákon. Rajnai M.

2. A Munkácy Album méltatása. Szabad Müvészet 195o. 189. old.

3. Nyilasy Sándor és HellerÖdön kiállitása Szeged. Szabad Müvészet 1951 . 5. 212 old.

4. Mészöly Géza 1844-1887. Szabad Müv. 1951 V.éf.6.sz. 247-254.old.

5. Az Alföld képben és versben. Szabad Müvészet 1951. 465-467.old.

6. A Székesfehérvári Mészöly kiállitás. Szabad Müvészet 1952 V.éf.1sz. 16-2o.old.

7. Mészöly Géza monografia 1952. Képzőművészek Kiskönyvtár

8. Mednyánszky Emlékkiállitás a Fővárosi Képtárban. Szabad Müv. 1952 . 7.sz.326-331.o.

9. Szinyei Merse Pál monográfia 1953 .Müvészettörténeti Kikönyvtár

10. Id. Markó Károly monográfiáról Pogány Ö.Gáborné, méltatás 1955 Müvészettörténeti Értesitő 163-165 old.

11. Paál László müvészetéről. Szabad Müvészet 1954. 198-2o3. old.

12. SzépmüvészetiMuzeum Évkönyvében 1956. Szépmüv. Muzeum 50 éve. 3 lap
1954

13. Paál László Kiállitás Szépmüv. Muz. Uj Magyar Képtára. Méltatás az Orsz. Szpmüv. Muzeum Közlemények 101-104 old.

14. Pogány Ö Gábor : Magyar Festészet a XIX . sz.-ban Képzőmüv. Alap Kiadó Vállalat 1955. Méltatás s Szabad Müv. 1955. 393-394. old.

15. Csók István 90 éves. Szabad Nép 1955. febr. 1o.

The Times March 26 1998

E-NICHOLLS

p there. In
k part in
the Vichy
ladagascar
ce that it
Japanese

skill and
Manxman,
as awarded
Manxman
ged by a
U-boat in
e was ap-
Hamilcar,
Operations
e Mediter-
ook part in

the planning for the invasion of Sicily in July 1943 and for which he was mentioned in dispatches. He continued in Combined Operations until late 1944, assisting with the invasion of Italy and the D-Day assault.

He sailed from Harland and Wolff's yard in Belfast for the Far East on VE Day as the navigating officer of the new light fleet carrier *Glory*. Later he was navigator of the battleship *Vanguard* and commanded two destroyers and the minelayer *Apollo*. Following a posting as Naval Assistant to the First Sea Lord, he went to Washington on the Nato Standing Group, where he was noted for creating excellent relations with his Alliance colleagues.

Tours in command of the Navy's navigation and aircraft direction school and as the director of seaman training in the Admiralty were followed in 1963 by promotion to rear-admiral and appointment to Singapore as the Chief of Staff to the Commander, Far East Fleet. Here he bore the brunt of the mobilisation and management of Britain's largest naval operational commitment east of Suez since the war, the confrontation with Indonesia as Britain backed the newly formed Federation of Malaysia against a campaign of subversion and infiltration by President Sukarno. This commitment, which came to a successful conclusion in August 1966, eventually involved over 50 warships, including half the Navy's aircraft carrier force, and required much ingenious "low-intensity warfare" innovation.

Brayne-Nicholls was appointed CB upon his retirement in October 1965. Besides his secretaryship of the Officers' Pensions Society, he was active in a number of charities and recently oversaw the final disbandment, owing to the age of its members, of the Yangtse River Association.

He married in 1939 Wendy Donnelly, who died in 1983. He is survived by his second wife Mimi, whom he married in 1986, and the daughter of his first marriage.

ly struggling to deliver. Dougal's successor, Brock, was more savage and undiscriminating in his attacks, and gained notoriety in theatres across the land for physical assaults on actors, particularly during "quick" costume

MIKLOS RAJNAI

Miklós Rajnai died on March 1 aged 72. He was born in Hungary on July 9, 1925.

MIKLÓS RAJNAI was a Magyar who loved English art. His life and work were marked by strong allegiances in both Hungary and England, and he became the foremost authority on the Norwich School of artists and a consultant in British art for Sotheby's.

A meteoric career in Hungary was cut short by the Hungarian Uprising in 1956, but during the forty years he lived in England, Rajnai won an exceptional reputation for one of England's undervalued regional collections, Norwich Castle Museum. Through his exemplary integrity and scholarship, and his connections in the museum and academic fields and with auction houses and private collections, he also gave those who worked with him a rare apprenticeship, which equipped them to rise to leading positions.

The son of a prison governor, Miklós Rajnai was born in Sátoraljaújhely, a remote town in the east of Hungary, and studied law and then philosophy, art and literature at the University of Budapest. After a year at the Museum of Fine Arts in Budapest, he was appointed keeper of art in Szeged, southern Hungary, before returning to Budapest to pursue research at the Institute of Art History of the Hungarian Academy of Arts and Sciences.

In 1953 he published monographs on Geza Meszoly and Szinyei Merse, the Hungarian Manet. In 1954, at the age of 29, he was appointed head of the Gallery of Hungarian Art, where he was responsible for the state's acquisition of 19th-century and contemporary art for Budapest and for the municipal galleries.

He was one of three people charged in 1956 with organising the Hungarian stand at the World Exhibition in Brussels; but after the November 1956 uprising he and his wife Maria left Hungary for an Austrian refugee camp. In 1957 they reached England and were sent to Birmingham where, speaking no English, Rajnai worked in a motorcycle factory. After another dismal spell, as a kitchen clerk at a London hotel, he was appointed Keeper of Strangers' Hall, a period house in Norwich.

This was a remarkably shrewd and farsighted decision by the Norwich museums' committee. Two years later, Rajnai became keeper of art and deputy director at the Norwich Castle Museum. In 1968 the Paul Mellon Foundation offered him a research grant to work on the Norwich School, whose major figures, Crome and Cotman, he regarded as being as great as any national art of the period. His extensive research, in America, Canada and France, did not result in the three definitive volumes he had envisaged, but enabled him to publish the Norwich collection of John Sell Cotman and a significant analysis of the membership and patronage of the early Norwich Society of Artists. He was later curator of the Cotman bicentenary exhibition at the Victoria & Albert Museum.

In 1979 he resigned from the Norwich Castle Museum, disenchanted by the running down of funds and by falling standards. He was invited by Andrew Festing to join his department at Sotheby's as a consultant on British art, a post he took up after an intensive six-week study tour of major regional collections in England and Scotland. As well as this trip, by camper van, he organised many others to European cities for friends interested in art history. Together they cheerfully endured youth hostels and long days looking at art in Stockholm, Copenhagen, Hamburg, Munich and Vienna. Friends also joined him in Turkey, Greece and Egypt.

His love of travel also included regular holidays to the sun, in particular to the nudist islands of the former Yugoslavia. This always surprised people, as did the number of devoted women in his life. Hardly athletic in appearance, the young Rajnai was an expert fencer and could until recently beat companions to the top of a Greek amphitheatre or mountain.

Miklós Rajnai had a deceptively quiet manner and warm sense of humour which often caught people off balance. He inspired loyalty and great affection from friends and colleagues. He was at home in the country houses of Norfolk: Raveningham, Felbrigg, Hoveton and above all at Dilham, where his friends Michael and Bridget Riviere enabled him to work.

At the time of his death, he and Diana Brooks were completing a *catalogue raisonné* of the 17th-century Hungarian still life and bird painter Jacob Bogdani, in the course of which he had become, in his meticulous way, an expert on exotic birds. It was entirely in character that he should take a life-threatening visit to Hungary a few weeks before he died. Although he did not finish his work, or his travels, he felt success in the exceptional friendships he had enjoyed in two very different countries.

He married twice, but both marriages were dissolved. He had no children.

PETER DUGDALE

RAJNAI MIKLÓS

yvenmillió forint
re méltó árverési
ha él ez a piktor,
Két festménye is
kal együtt tulaj-
Ám Bogdány
borlad, ami pedig
ó és érzékletesen
valójában van
nak a nagyságát
el a mesterség
münk tehát egy-
minden műértő
hogy a londoni
ta festményeinek

g angol dzsentri
Park-ot a benne
kel együtt családi
ült, szép kerttel
III. György kora-
nálja a vevőknek,
l, közöttük hét
lentősebb kollek-

Londoni levél

Magyar festmények rekordáron

Sárközi Mátyás

ciója volt a mester képeinek az angol királynő gyűjteményében, illetve a Szépművészeti Múzeumban őrzöttek után. A csendéletek nem tartoztak a ház eredeti berendezéséhez, a Cotton család azért vásárolta össze ezeket az utóbbi harminc-negyven évben, mert pompásan illettek a III. Györgykorabeli miliőhöz. Befektetésnek is jó volt ez az elhatározás, hiszen a képek a mostanihoz hasonló árat még sohasem értek el; összesen több mint egymillió fontot hoztak. A két rekorder százezerrel haladta túl azt a száztízezer fontot, ami az eddig egy Bogdány-festményért fizetett csúcsértéket jelentette – általában felértékelődtek a Hollandiába, majd onnan 1690 körül Londonba származott magyar mester képei, hiszen a múltban sosem értek el többet, mint 30-40 ezer fontot. Mindkét „csúcsjavító" madárkép hatvanezerről indult.

Gyönyörű és ornitológiai szempontból is érdekes képekről van szó – körülbelül egy méterszer másfél méteres vásznakról. Finoman felvázolt, romantikus tájban az egyik képen két pompás tollazatú díszkacsa totyog, egy tócsában pajzsos cankó keresgél hegyes csőrével. Balról jókora póling, jobbról pedig egy skarlátíbisz zárja a kompozíciót. A másikon még ennél is egzotikusabb a szelekció – tizenegy madár röpköd, sétál vagy üldögél az ágon. Kakaduk, cankók, ararapapagájok és egy-egy pirók, kardinálispinty meg vízityúk. Mind azt bizonyítják, hogy a Teremtő a legnagyobb képzelőerejű és legbátrabb ízlésű forma- és kolorittervező volt.

Bogdány Jakabról eddig elég keveset fedezett fel a művészettörténet és Pigler Andor 1941-es könyvéhez újabb tanulmányírók nem sokat tudtak hozzátenni. A Szépművészeti Múzeum hajdani osztályvezetője, Rajnai Miklós azonban 1956 óta Angliában él, és amellett, hogy az angolok számára fontos norwichi iskola szakértője lett, fáradhatatlanul kutatta Bogdány életrajzi adatait – legutóbb a születési dátumát is pontosította –, festményeiről pedig minden eddiginél teljesebb katalógust készített. Személyesen vizsgált meg asszisztensével, Diana Brooks-szal minden egyes Bogdány-művet a világ különböző pontjain, múzeumokban, milliomosoknál és a brit királyi család palotáiban. Szétválogatta az eredetieket a követők képeitől, a Bogdány-csendéleteket azoktól, melyeket tanítványa és veje, a nagyszebeni származású Stranover Tóbiás festett. Nemrégiben irattári búvárkodása gyümölcseként felfedezte Bogdánynak a mesterség fogásait tartalmazó leírását. Megállapíthatta, hogy a sikeres és jól kereső művész londoni háza a szigetország kora tizennyolcadik századi magyar látogatóinak kedvelt találkozóhelye volt. Bogdány birtokokat vásárolt London környékén, melyeket Stranover-ági unokája házassága révén végül a nagy angol festő, Constable családja örökölt.

Rajnai Miklós kutató és összegző munkája lassan a végéhez közeledik (bár most nyomozhatja, hová vitték szét a Jeremy Cotton-gyűjtemény képeit az újdonsült tulajdonosok), és – ha minden jól megy – gyönyörű könyv kerekedhet ebből. Kár, hogy nem júliusra, neves művészettörténészünk hetvenedik születésnapjára.

cousine „Augustiner"

BOGDANY JAKAB

RAJNAI MIKLÓS

Londoni levél

Magyar festmények rekordáron

Sárközi Mátyás

Kétszáztízezer font, azaz több mint negyvenmillió forint egy magyar festő olajképéért! Tiszteletre méltó árverési eredmény. Csak az a kár, hogy nem ma él ez a piktor, hanem 335 évvel ezelőtt született Eperjesen. Két festménye is elkelt kétszáztízezerért, ami árverési százalékkal együtt tulajdonképpen kétszázharminckétezret jelent. Ám Bogdány Jakab már régesrég egy londoni temetőben porlad, ami pedig a nemzeti kultúrák dicsőségét illeti, ragyogó és érzékletesen megfestett madárképei, virágcsendéletei valójában van Beyeren és Hondecoeter holland iskolájának a nagyságát hirdetik, mert az ifjú Bogdány tőlük leste el a mesterség fortélyait 1684 után Amszterdamban. Örömünk tehát egyrészt abban lehet, hogy Jacob Bogdaniról minden műértő tudja, hogy magyar volt, másrészt abban, hogy a londoni Christie's-nél április 27-én lezajlott árverés óta festményeinek értéke alaposan felszökött.

Egy Jeremy Cotton nevű, igen gazdag angol dzsentri elhatározta, hogy legszebb kastélyát, Tythrop Park-ot a benne lévő bútorokkal, műkincsekkel, festményekkel együtt családi okokból eladja. Az Oxford közelében épült, szép kerttel övezett, tizennyolc szobás és hat fürdőszobás III. György korabeli kastélyt a Savills ingatlanügynökség kínálja a vevőknek, a műkincseket a Christie's árverezte el, közöttük hét Bogdány- festményt, amely így együtt a legjelentősebb kollekciója volt a mester képeinek az angol királynő gyűjteményében, illetve a Szépművészeti Múzeumban őrzöttek után. A csendéletek nem tartoztak a ház eredeti berendezéséhez, a Cotton család azért vásárolta össze ezeket az utóbbi harminc-negyven évben, mert pompásan illettek a III. György-korabeli miliőhöz. Befektetésnek is jó volt ez az elhatározás, hiszen a képek a mostanihoz hasonló árat még sohasem értek el; összesen több mint egymillió fontot hoztak. A két rekorder százezerrel haladta túl azt a száztízezer fontot, ami az eddig egy Bogdány-festményért fizetett csúcsértéket jelentette – általában felértékelődtek a Hollandiába, majd onnan 1690 körül Londonba származott magyar mester képei, hiszen a múltban sosem értek el többet, mint 30-40 ezer fontot. Mindkét „csúcsjavító" madárkép hatvanezerről indult.

Gyönyörű és ornitológiai szempontból is érdekes képekről van szó – körülbelül egy méterszer másfél méteres vásznakról. Finoman felvázolt, romantikus tájban az egyik képen két pompás tollazatú díszkacsa totyog, egy tócsában pajzsos cankó keresgél hegyes csőrével. Balról jókora póling, jobbról pedig egy skarlátíbisz zárja a kompozíciót. A másikon még ennél is egzotikusabb a szelekció – tizenegy madár röpköd, sétál vagy üldögél az ágon. Kakaduk, cankók, ararapapagájok és egy-egy pirók, kardinálispinty meg vízityúk. Mind azt bizonyítják, hogy a Teremtő a legnagyobb képzelőerejű és legbátrabb ízlésű forma- és kolorittervező volt.

Bogdány Jakabról eddig elég keveset fedezett fel a művészettörténet és Pigler Andor 1941-es könyvéhez újabb tanulmányírók nem sokat tudtak hozzátenni. A Szépművészeti Múzeum hajdani osztályvezetője, Rajnai Miklós azonban

1956 óta An
fontos norwi
Bogdány éle
pontosította
teljesebb ka
asszisztensév
művet a vil
mosoknál és
eredetieket
azoktól, mely
zású Stranov
kodása gyüm
fogásait tartal
jól kereső m
nyolcadik szá
volt. Bogdány
ket Stranover
festő, Consta
Rajnai Mi
közeledik (bá
Cotton-gyűjt
minden jól m
hogy nem jú
születésnapjár

Magyar Hírlap kult. Magazinja „Anegy tanner"
1995 Május 6.

Az angol királynő birtokában is...

Jacob Bogdani — Bogdány Jakab

Tárlat, katalógus és monográfia

Karriertörténet a barokk korból. *Bogdány Jakab*, a sárosi nemesi família sarja *Eperjesen* látta meg a napvilágot az 1660-as évek táján. Előbb *Bécsbe* került, ahol a kor divatos csendéletfestőinek társaságába küzdötte fel magát, majd *Amszterdamban* dolgozott a holland előkelőségek számára. 1690 körül *Londonban* telepedett le, és itt élt 1724-ben bekövetkezett haláláig. Közben pedig festette az egzotikus gyümölcsöket, színpompás virágokat, csillogó tollú madarakat selyem és bársony drapériák között, márvány asztallapon, míves ötvösedények, karcsú kristályserlegek kíséretében. Hogy milyen sikerrel, arról a krónika árulkodik: ő díszítette *Mária angol királynő* tükörszobáját *Hampton Court-ban, III. Vilmos* egyik hollandiai kastélyát, és a koronás főktől lefelé, megrendelői között találjuk az angol arisztokrácia számos tagját. *Vörös liliomait* mindmáig a *Buckingham*-palotában őrzik, *Madárhangversenyét* pedig *Lord Fairhaven* magángyűjteményében, *Cambridge-ben* és még hosszasan folytathatnánk a felsorolást... Festői sikerei elismeréseként — *Jacob Bogdani* néven — 1700-ban angol állampolgárságot kapott!

Három évtizeddel későbbi honfitársa — *Rajnai Miklós* — előbb a *Szépművészeti Múzeum* vezető munkatársa volt Budapesten, és művészmonográfiái jelentek meg az ötvenes években, majd 1956-ban külföldre távozott. A *Norwich-i Képtár* igazgatója lett Angliában és úgy bedolgozta magát a szakmába, hogy magyar létére ő számít a legjobb *Cotman*-szakértőnek a szigetországban. (Akiről viszont tudniillik, hogy a múlt század első felében élt és a világhírű *Turner* után a legnagyobb akvarellistának tartják a ködös Albionban). Nos, Rajnai Miklós nem volt rest, és miután lemondott múzeumvezetői posztjáról, hét évet még lehúzott a *Sotheby*-cégnél,

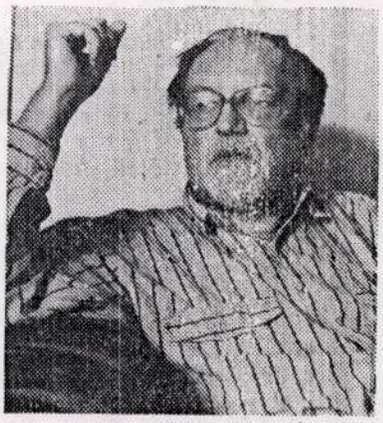

Rajnai Miklós
Fotó: Bánkuti András

mint az angol képek osztályának konzultánsa, de már ekkor nyomába eredt *Jacob Bogdani* — alias *Bogdány Jakab* otlani munkásságának és folytatja ezt megújult erővel, mióta két éve szabadúszó lett. Hogy milyen eredménnyel? Arról személyesen számolt be, amikor nemrég itthon járt Budapesten:

— Az egész angol arisztokráciával kapcsolatba kerültem — mondhatnám némi túlzással. Hiszen az angol királynő kollekciójában is van néhány Bogdány-kép mindmáig, amelyik a legnagyobb gyűjteménynek számít. *A legérdekesebb az volt a dologban, hogy a festmények jórészt még mindig ugyanazoknak a főúri családoknak a birtokában, sőt, ugyanazokban a kastélyokban vannak, amelyek számára eredetileg készültek, három évszázaddal ezelőtt*... Sőt! A szakirodalom alapján az egyik palotában csak három képre számítottam, de a helyszínen járva kiderült, hogy *tíz* darab van, és a mostani tulajdonosuk is nagyon szereti valamennyit. Sajnos, sokan közülük névtelenségben akarnak maradni, de van, aki szívesen kölcsönzi a nevét és a képét, mint például *Devenshire hercege*, aki dokumentumokkal is tudja igazolni, hogy a képeket annak idején magától a művésztől vásárolták ősei.

Rengeteget dolgoztam, bejártam az országot, de amennyire fáradságos ez a „nyomozás", legalább annyira érdekesnek is bizonyult. A helyismeret és a kapcsolatok kétségtelenül előnyömre válnak, és megható az a ragaszkodás, az a rokonszenv, amelyik a festő iránt manapság is megmaradt. *Kutattam a lordok levéltárában, meg az országos archívumban, és azokban a vidéki irattárakban is, ahol Bogdánynak földbirtokai voltak, amikor már annyira meggazdagodott.* A korábbi szakirodalom szerint mindösszé hetven-nyolcvan képre számítottam, de már kétszáznál tartok, és nemcsak Angliában vannak, hanem a kontinensen is — *Hollandiában, Svédországban* —, vagy az Óceánon túl, *Amerikában*... Így hát, mire a könyvem megjelenik a *Képzőművészeti Kiadó* gondozásában — magyar és angol nyelvű változatlan párhuzamosan — sikerül megduplázni vagy megtriplázni a magyar

Bogdány Jakab egyik csendélete

művészettörténet által nyilvántartott Bogdány-műveket!

Az egyik legnagyobb londoni magángaléria tulajdonosa — *Richard Green* — tudomást szerzett munkámról, és felkért egy kiállítás összehozására, a katalógus megírására, amelyet asszisztensnőmmel — *Diana Brooks-szal* — örömmel vállaltunk. *Így most a 44-ben szeptembe ber 7. között látl Jakab első egyéni* harminchárom fe csönzői között a *Albert Museum Nemzeti Galéria, Kastély Képtára hercege* egyaránt sokan mások — a — az angol ari Számos festmény először egy galéri ványosság elé, így kekben is szenzác ez a bemutató. A érdekessége még, h nő férje egy nemze zetvédelmi alapít WWF *(World Wi Nature)* elnöke, í gus bevételét er majd, lévén, hogy kab elsősorban áll virágábrázoló volt

Bár magyar r nem érdeklődtek a leges vendégszerep is lesznek vonatko

tani, londoni rende galériás ugyanis a veli Bogdány művé ingyen és bérment művészeti Kiadó re re bocsátja a kat minchárom egész old reprodukciójának ját.

Wa

l királynő birtokában is...

Jacob Bogdani — Bogdány Jakab

Tárlat, katalógus és monográfia

rténet a barokk kor-
ny Jakab, a sárosi
ília sarja *Eperjesen*
napvilágot az 1660-
ján. Előbb *Bécsbe*
ol a kor divatos
tőinek társaságába
el , magát, majd
ban dolgozott a
kelőségek számára.
Londonban telepe-
tt élt 1724-ben be-
haláláig. Közben
e az egzotikus gyü-
zinpompás virágo-
tollú madarakat
párseny drapériák
vány asztallapon,
sedények, karcsú
gek kíséretében.
sikerrel, arról a
kodik: ő díszítette
királynő tükörszo-
on Court-ban, III.
hollandiai kas-
pronás főktől lefe-
ői között találjuk
sztokrácia számos
liliomait mindmá-
am-palotában ör-
gversenyét pedig
en magángyűjte-
mbridge-ben és
n folytathatnánk
.. Festői sikerei
— *Jacob Bog-*
1700-ban angol
ot kapott!
izeddel későbbi
Rajnai Miklós —
művészeti Múze-
katársa volt Bu-
művészmonográ-
eg az ötvenes
1956-ban kül-
. A *Norwich-i*
ója lett Angliá-
olgozta magát a
y magyar létéegjobb *Cotman*-
szigetországban.
tudniillik, hogy
első felében élt
Turner után a
akvarellistának
ös Albionban).
klós nem volt
lemondott mű-
tjáról, hét évet
Sotheby-cégnél,

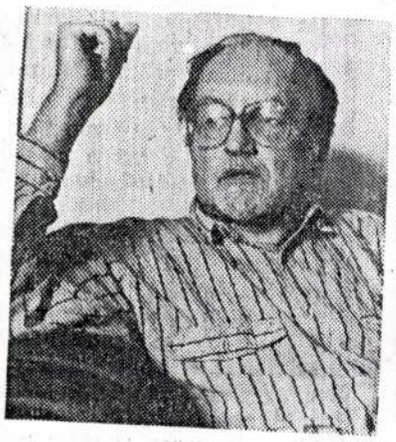

Rajnai Miklós

Fotó: Bánkuti András

mint az angol képek osztályának konzultánsa, de már ekkor nyomába eredt *Jacob Bogdani* — alias *Bogdány Jakab* otfani munkásságának és folytatja ezt megújult erővel, mióta két éve szabadúszó lett. Hogy milyen eredménnyel? Arról személyesen számolt be, amikor nemrég itthon járt Budapesten:

— Az egész angol arisztokráciával kapcsolatba kerültem — mondhatnám némi túlzással. Hiszen az angol királynő kollekciójában is van néhány Bogdány-kép mindmáig, amelyik a legnagyobb gyűjteménynek számít. *A legérdekesebb az volt a dologban, hogy a festmények jórészt még mindig ugyanazoknak a főúri családoknak a birtokában, sőt, ugyanazokban a kastélyokban vannak, amelyek számára eredetileg készültek, három évszázaddal ezelőtt...* Sőt! A szakirodalom alapján az egyik palotában csak három képre számítottam, de a helyszínen járva kiderült, hogy *tíz* darab van, és a mostani tulajdonosuk is nagyon szereti valamennyit. Sajnos, sokan közülük névtelenségben akarnak maradni, de van, aki szívesen kölcsönzi a nevét és a képét, mint például *Devonshire hercege*, aki dokumentumokkal is tudja igazolni, hogy a képeket annak idején magától a művésztől vásárolták ősei.

Rengeteget dolgoztam, bejártam az országot, de amennyire fáradságos ez a „nyomozás", legalább annyira érdekesnek is bizonyult. A helyismeret és a kapcsolatok kétségtelenül előnyömre válnak, és megható az a ragaszkodás, az a rokonszenv, amelyik a festő iránt manapság is megmaradt. *Kutattam a lordok levéltárában, meg az országos archívumban, és azokban a vidéki irattárakban is, ahol Bogdánynak földbirtokai voltak, amikor már annyira meggazdagodott.* A korábbi szakirodalom szerint mindösszesen hetven-nyolcvan képre számítottam, de már kétszáznál tartok, és nemcsak Angliában vannak, hanem a kontinensen is — *Hollandiában, Svédországban* —, vagy az Óceánon túl, *Amerikában*... Így hát, mire a könyvem megjelenik a *Képzőművészeti Kiadó* gondozásában — magyar és angol nyelvű változatlan párhuzamosan — sikerül megduplázni vagy megtriplázni a magyar művészettörténet által nyilvántartott Bogdány-műveket!

Bogdány Jakab egyik csendélete

Habik-repró

Az egyik legnagyobb londoni magángaléria tulajdonosa — *Richard Green* — tudomást szerzett munkámról, és felkért egy kiállítás összehozására, a katalógus megírására, amelyet asszisztensnőmmel — *Diana Brooks*-szal — örömmel vállaltunk. *Így most a Dower Street 44-ben szeptember 13. és október 7. között látható Bogdány Jakab első egyéni kiállítása.* A harminchárom festmény kölcsönzői között a *Victoria and Albert Museum* és a *Magyar Nemzeti Galéria*, a *Nottingham Kastély Képtára* és *Devonshi-hercege* egyaránt szerepel, és sokan mások — anonimitásban — az angol arisztokráciából. Számos festmény most kerül először egy galériában a nyilvánosság elé, így szakmai berkekben is szenzációnak számít ez a bemutató. A tárlat egyik érdekessége még, hogy a királynő férje egy nemzetközi környezetvédelmi alapítvány — a WWF *(World Wide Fund For Nature)* elnöke, így a katalógus bevételét erre fordítjuk majd, lévén, hogy Bogdány Jakab elsősorban állatképfestő és virágábrázoló volt.

Bár magyar részről eddig nem érdeklődtek a tárlat esetleges vendégszerepléséről, mégis lesznek vonatkozásai a mostani, londoni rendezvénynek. A galériás ugyanis annyira kedveli Bogdány művészetét, hogy ingyen és bérmentve a Képzőművészeti Kiadó rendelkezésére bocsátja a katalógus harminchárom egész oldalas, színes reprodukciójának eredeti diáját.

Wagner István

FŐVÁROSI KÉPTÁR KIÁLLÍTÁSAI
FÉNYES ADOLF-TEREM
VII., RÁKÓCZI-ÚT 30, FÉLEMELET

XLVII.

MESTEREK A FŐISKOLÁN

1950 április 30-tól május 17-ig

★

1925
~~509.~~
FŐVÁROSI KÉPTÁR
könyvtára

A katalógus díjtalan

József. Pesten kezdi, Münchenben, Párisban folytatja tanulmányait Nagy István. Ugyanezt az utat teszi meg Koszta József is, csakhogy ő akadémiai évei alatt Párisba már nem jut el. Csók István a Julian Akadémián ér el tanulmányai utolsó állomására.

A bemutatott tanulmányok és képek azt bizonyítják, hogy még azok a művészek is, akik később a természethű ábrázolástól többé-kevésbé eltértek, fiatalkorukban teljesen elsajátították a nélkülözhetetlen mesterségbeli tudnivalókat. A mi fiatal képzőművészeink számára is fontos, hogy a szocialista realizmus megvalósításának szándéka mellett a legteljesebb mértékben rendelkezzenek a formalizmusok által lebecsült technikai és mesterségbeli ismeretekkel. Szolgáljon ez a kiállítás tanulságul és segítségül fiatalságunk számára.

Rajnai Miklós

A KIÁLLÍTOTT MŰVEK JEGYZÉKE

1. *Barabás Miklós:* (1810—1898) Incze professzor
2. *Benczúr Gyula* (1844—1920) Vajk megkeresztelése
3. *Borsos József:* (1821—1883) Szőlőt vagy csókot
4. *Böhm Pál:* (1839—1905) Tájkép
5. *Csók István:* (szül. 1865) Fekvő akt
6. *Ferenczy Károly:* (1862—1917) Olasz halász
7. *Jakobey Károly:* (1826—1891) Vadászcsendélet
8. *Koszta József:* (1860—1849) Akt
9. *László Fülöp:* (1869—1947) Kényes kérdés
10. *Liezen-Mayer Sándor:* (1839—1898) Alvó nő
11. *Lotz Károly:* (1833—1904) Zsidó mennyegző Marokkóban
12. *Mészöly Géza:* (1844—1887) Siófok
13. *Mészöly Géza:* Tájkép alvó gyermekkel
14. *Munkácsy Mihály:* (1844—1900) Felolvasás
15. *Munkácsy Mihály:* Ásító inas
16. *Munkácsy Mihály:* Tanulmány a Siralomházhoz
17. *Nagy István:* (1873—1937) Férfi portré
18. *Paál László:* (1846—1879) Tájkép
19. *Perlmutter Izsák:* (1866—1932) Karlovszky Bertalan
20. *Rippl-Rónai József:* (1861—1927) Fiútanulmány
21. *Rippl-Rónai József:* Párisi utca
22. *Székely Bertalan:* (1835—1910) II. Lajos holttestének feltalálása
23. *Székely Bertalan:* Önarckép
24. *Szinyei Merse Pál:* (1845—1920) Vadgesztenye tanulmány
25. *Szinyei Merse Pál:* A Majális első vázlata
26. *Vaszary János:* (1867—1939) Nőt tanulmányfej

Festett láda,
melyet Munkácsy Mihály
13 éves korában festett
Langi asztalosmester
műhelyében
(A Néprajzi Múzeum
bútorgyűjteményében)

f. M
1950. 189. c.

LIPÁNOS-LÁDÁJA

lt a gyaluhoz. Azt hitte, hogy ő művész,
ek csak díszíteni szabad, s legnagyobb
ittséggel festette be a parasztbútorokat
a virágokkal és cifraságokkal. Büszkén
lta árujáť a vásárokra és mindig jó pénzen
t túl rajtuk... Olyan büszke volt munká-
, hogy, ha hallott volna Memlingről, annál
különbnek tartotta volna magát. Én is
áltam művészetét, s ha most meggondolom,
minden ok nélkül." A kis Miskának
a műhelybekerüléskor nagyon tetszettek
stett bútorok: „Elragadtatva bámultam a
són álló ládákat, ágyakat és parasztbúto-
t, amelyekre zöld alapon kék és fehér
gokat mázoltak. A kis Munkácsy az inas-
ekek szörnyű, nyomorúságos, kizsákmá-
t életét élte és ebben az életben egyedül
az jelentett felszabadulást, ha titokban
lhatott vagy, ha ő maga készíthette a
rokat vagy festhette rájuk a virágdíszt.
énvszerűen írja erről önéletrajzában: „Bútó-
al megrakott talicskát toltam és a fejem
én nehéz asztalokat cipeltem, amelyek
agyonnyomtak, télen és nyáron át, sárban
rban, harmincfokos hidegben és harminc-
melegben egyaránt. Főként a festéket
m irgalmatlanul, mert sok festék kellett
tcaajtók és ablakok festéséhez, meg a
lomudvaron korhadó fakeresztek bemázo-
oz." „Amit legjobban szerettem volna:
asztalosmunkát, ahhoz alig jutottam.
ágos ünnepnap volt, ha megengedték,
hogy a legegyszerűbb parasztbútort elkészít-
sem. Gyalultam a deszkákat és a fehér deszkák
úgy csábítottak! Nem tudtam ellentállni a
kísértésnek és telerajzoltam a deszkákat külön-
böző alakokkal, de gyorsan le is gyalultam
mindent." Későbbi inaséveiről így ír: „Ha
naphosszat dolgozhattam, emberfölötti boldog-
ságban éltem és szívvel-lélekkel végeztem a
munkát. Kedvem szerint ugyan csak festeget-
tem volna a bútorokat, de ez már földöntúli
gyönyörűségnek tűnt!" Ez a pár sor arra az
időre vonatkozik, amikor Munkácsy a Néprajzi
Múzeumban levő ládát készítette. Ez a láda
az egyetlen emlék Munkácsy asztalosinas korá-
ból, abból az időből, amikor még a korabeli
népi stílusban bútorokat festett. A nagy mester-
nek a népművészet volt az első iskolája.

Királyné, Csillery Klára

A MUNKÁCSY-ALBUM

Az elmúlt napokban, Munkácsy Mihály halálának 50 éves jubileumára, hat színes reprodukciót tartalmazó album jelent meg a Művészeti Alkotások N. V. kiadásában. Örömmel üdvözöljük a kiadványt, mely az ősszel rendezendő nagy Munkácsy-kiállítással együtt része és eredménye annak a kultúrpolitikának, mely a mult minden igaz értékét szeretettel ápolja és használja fel az új, szocialista kultúra alapjainak lerakásához. Az album jelentősége azonban nem merül ki a jubiláris megemlékezés időszerűségében, hanem — azt mintegy alkalomul ragadva — egyéb célokat is szolgál. Szolgál mégpedig elsősorban arra, hogy dolgozóink széles tömegei felé közvetítse Munkácsy művészetét, azt a robosztus erejű, realista művészetet, melynek tanulságai mellőzhetetlenek a szocialista-realista művészet kialakításában.

Nagyfontosságú lépés ez az album a helyes irányú képzőművészeti nevelés terén. Miért? Mert ahogy nincs szebb feladat, mint Munkácsy művein keresztül szerettetni meg, nincs jobb iskola sem, mint Munkácsyn keresztül szeretni meg a művészetet.

Dicséretreméltó az album formamegoldása, vagyis hogy az egyes lapokat nem összefűzve, hanem külön-külön adja. Ebben mintegy felszólítás rejlik, hogy ne egy néha forgatott, különben pedig a könyvespolcon porosodó füzetet lássunk benne. Ezek a lapok ki akarnak jutni a boríték takarójából, falra kívánkoznak, önálló életet akarnak.

Ugyancsak teljes elismeréssel fogadjuk a „Sztrájk" c. kép felvételét a sorozatba. Ez a festmény ötven évig halálra volt ítélve, agyonhallgatták, vagy legjobb esetben a „Festett még" címszavas apróbetűs jegyzetbe süllyesztették. A „Sztrájk" 1894-ben készült s következő évben a párisi Salon kiállításán is szerepelt. Fontos ez az évszám, mivel döntően érvel amellett, hogy Munkácsy a burzsoá-szobabelsők és Krisztus-képek idejében sem szakadt el a néptől s annak problémáitól. Bizonyítja ez a kép, hogy a volt asztalosinas gazdasági jólétének spanyolfalain túlra is látott, sőt helyesen látott. Felvétele a hat reprodukció közé komoly értéke az albumnak.

Ismertetésünk teljességéhez hozzátartozik azonban az is, hogy rámutatva a hibákra, segítségére legyünk a kiadóvállalatnak következő munkáiban. A reprodukált képek közül hiányoljuk a „Siralomház"-at és az „Éjjeli csavargók"-at. Mindkét kép annyira hozzánőtt Munkácsy nevéhez, hogy elhagyásuk zavaró hiányosság. Sok szó férhet a papíros minőségéhez és a technikai kivitel minőségéhez is. Nem tudjuk mily nehézségekkel kellett e tekintetben megküzdenie a vállalatnak, még nagyobb gondossággal azonban mindenesetre javítani lehetett volna. Utalunk pl. arra a hamis rózsaszínű tónusra, mely több képet ural. Hogy ennek okát nem kereshetjük a technikai eszközök hiányosságában, bizonyítja a „Kukoricatörés", melynek bal szélén egészen jól sikerült visszaadni a kukoricatábla Munkácsy-színeit, míg jobbra haladva ezek a színek zavaró rózsás pírt kapnak.

Az előszó írója — Végvári Lajost — a legteljesebb közérthetőség szempontja vezette és ezt sikeresen meg is valósította.

Bizonyos felületességet tapasztalunk a „Képek jegyzéké"-nek összeállításában. Háromféle címtípust találunk itt. Egyik áll: címből, évszámból és a kép jelenlegi helyéből, másik: címből és évszámból, harmadik: csak címből. Annál kevésbbé magyarázható ez a hármas változat, mivel mind a hat kép datálható és mind a Szépművészeti Múzeum tulajdona. Öt közülök állandóan ki is van itt állítva. De nem kielégítőek a képmagyarázatok sem.

Az utóbb említett hiányosságok azonban természetesen legkevésbbé sem csökkentik az album megjelenésének jelentőségét s meg vagyunk győződve, hogy csupán minden indulás nehézségeiből származnak.

Rajnai Miklós

NYILASY SÁNDOR ÉS HELLER ÖDÖN KIÁLLÍTÁSA

A szegedi Móra Ferenc Múzeum 1950. év őszén időszaki kiállítássorozatot indított meg, melyen váltakozva képzőművészeti, néprajzi, régészeti és természettudományi anyag kerül bemutatásra. E kiállítások helye : az épület kupolacsarnoka, mely a túlzsúfolt múzeum egyetlen íly célokra alkalmas helyisége. Mivel a csarnok oldalai oszlopok, fülkék, stb. által erősen tagoltak, előttük futó paravánsorok alkotják a tulajdonképpeni kiállítótér falait. Az így nyert helység kb. a budapesti Fényes Adolf-terem méreteivel vethető egybe. Kisebb, 25—30 képből álló, kiállítások számára felsővilágítása folytán nagyon megfelelő.

A múzeum X. időszaki kiállítása is itt nyílt meg április 22-én. „*A szegedi népélet ábrázolói*" címen ezúttal *Nyilasy Sándor* és *Heller Ödön* festményeinek egy kis, de válogatott kollekciója került a közönség elé. Ez a kiállítás első eredménye a szegedi múzeum képzőművészeti munkaprogramjának, mely egyik legfontosabb feladataként a helyi művészet realista hagyományainak feltárását vette tervbe.

E hagyományok legértékesebb képviselői közé tartozik kétségkívül Nyilasy Sándor és Heller Ödön is. Témavilágúk majdnem kizárólagosan: a szegedkörnyéki nép élete, munkája, öröme, bánata. Tápé népe ma is szeretettel emlegeti a két piktort, kik az ő mindennapjukról festették szines vászonraikat.

Kettőjük közül *Nyilasy Sándor* (1873—1934) a komolyabb, kultúráltabb művészegyéniség. A kiállítás nem egy darabja meglepetés lehet azok szá.ára, kik az utolsó éveiben unalomig ismételt és a műkereskedésekben oly gyakori „Vasárnap délután"-ok alapján alakították ki róla ítéletüket. Ha Nyilasyt az itt kiállított képek alapján sem állíthatjuk ugyan művészetünk élvonalába, de mindenesetre értékes és megbecsülendő művész képe rajzolódik elénk. Széles mozdulatával messze az alacsony horizont fölé növő „*Magvető*"-je a teremtő munka nyomán újjászülető élet megragadó szimbolizásával, a „*Sárkányeresztők*" pedig az apró gyermekalakok életteljes jellemzettségével lep meg. Említést érdemel még „*Halász*" című kis képe, mely a munkája végeztével hazafelé tartó öreg halász roskatag ballagását ábrázolja nagyon sikerülten. A kiállítás legjobb Nyilasyja azonban egy széles és lendületes ecsetvonásokból alakított *parasztfejtanulmány*. Kár, hogy ez a kép, mely Fényes Adolf oeuvre-jére sem hozna szégyent, rendezéstechnikai okokból eléggé előnytelen helyre került. Kiállított képeiből általában az a tanulság vonható le, hogy azokban a munkáiban, melyek nem a polgári lakások képigényeinek kielégítésére készültek, melyekben őszinte érzéseit szólaltathatta meg, értékeset produkál.

A kiállítás másik művésze *Heller Ödön* (1878—1921). Tanulmányainak állomásai ugyanazok, mint a Nyilasyéi : München, Páris és Nagybánya. Tehetsége azonban erőtlenebb s egyénisége sem oly határozott. Legtöbbször plain-airben ábrázolt parasztzsánerei szineikben általában nyersek s ábrázolása néha csaknem impresszionista formabontásig merészkedik. Rajztudásban nem egyszer megbicsakló munkái a tudatosan használt művészi eszközök ellenére sem eléggé átérzett alkotások. Tematikáját tekintve, a népi élet csendesebb, ünnepibb óráihoz, jeleneteihez vonzódik. Kiállított képei közül a „*Töltés-oldalon*" és „*Halászcsalád*" címűeket tartjuk a legsikerültebbeknek. A „Halászcsalád" a koraalkony szürke tónusú színharmóniájával s a munka utáni pihenést élvező család csöndes nyugalmának hangulatteljességével emelkedik ki Heller egyéb munkáinak sorából. Nála is, akár csak Nyilasynál arra a megállapításra juthatunk, hogy éppen igénytelen, kevés eszközzel alakított művei a legőszintébbek, s éppen ezért a leginkább figyelemreméltó is.

A kizárólag magánosok tulajdonát képező műtárgyakból rendezett kiállítást a nagyszegedi Pártbizottság és a Városi Tanács nevében Korek Józsefné a Városi Tanács oktatási és népművelési osztályának vezetője adta át a közönségnek.

Rajnai Miklós.

KÉT KIÁLLÍTÁS BUDÁN AZ MDP II. KONGRESSZUSA TISZTELETÉRE

A Magyar Dolgozók Pártja II. kongresszusa tiszteletére kiállítást rendezett a XI. kerület tanácsának népművelési osztálya. Az I. kerületben ugyancsak kiállítás nyílt meg a kongresszus hetében a kerületi tanács s a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetsége I. ker. Békebizottsága rendezésében. Mindkét kiállításon főképp a kerületben lakó képzőművészek vettek részt. Az

Bálint, Ligeti képeit. Itt ismerkedik meg a képtár őrével, *Ligeti Antallal*, azzal az aranyszívű öreg művésszel, kinek Munkácsy is oly sokat köszönhet. Ligeti felkelti benne a komolyabb művészi becsvágyat s Mészöly elhatározza, hogy abbahagyja jogi tanulmányait, festőművész lesz. A család ellenkezik ugyan, de nagybátyja, Kenessey Kálmán nemzetgazdasági író — ki maga is műkedvelő festő — elhárítja az akadályokat. 1869-ben tehát már ott találjuk Mészölyt a bécsi képzőművészeti akadémián.

Az akadémián *Zimmermann*, majd *Róbert Russ* a tanárai. Művészi fejlődése gyorsan halad előre s egy év mulva, 1870-ben az iskola Füger-díj pályázatán, Lenau illusztrációjával, ő nyeri el az aranyérmet. 1872-ben fejezi be tanulmányait, otthagyja Bécset s Münchenbe költözik. Életének nagyrészét egyébként ettől kezdve ismét Magyarországon tölti, főleg sokat tartózkodik Székesfehérváron, édesanyjánál. 1874-ben és 1882-ben néhány hónapig Párisban él. Második párisi útja után megnősül s házassága első idejét Velencében tölti. Hazatérve Budapesten rendezi be családi otthonát. 1885-ben tanári kinevezést kap az akkor szervezett női festőiskolához, ahol a táj- és csendélet festészetet tanítja. Ebben az időben már sokat betegeskedik. Fülbajából kifolyólag nagyothalló lesz, majd tüdőbaj támadja meg szervezetét. A katedráról hamar elszólítja betegsége, mely rövidesen véget is vet életének. Jobbágyiban hal meg, 1887 november 12-én.

Fellépése kedvező időben történik. A 70-es évek elején ugyanis képzőművészeti életünk nagyobb lendületet vesz. 1871-ben megnyílik a mintarajztanoda s ugyanez évben a Képzőművészeti Társulat már a nagyobb vidéki városokba is lemerészkedik kiállításaival. Művészete ily körülmények között korán megszerzi számára a megbecsülést. Bár soha nem csapnak oly nagy zajt körülötte, mint pl. Benczur körül, a hivatalos elismerést sem

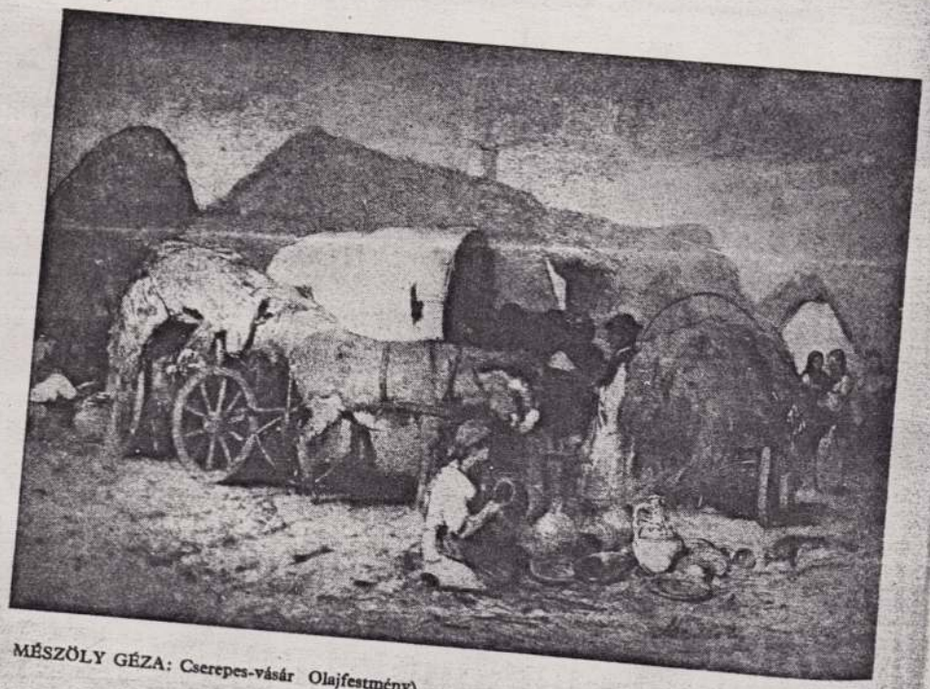

MÉSZÖLY GÉZA: Cserepes-vásár Olajfestmény)

MÉSZÖLY GÉZA: Országúton (Olajfestmény, 1884?)

kell nélkülöznie. Aranyérmet hoz haza a bécsi világkiállításról, majd Münchenből, Balaton című képével pedig 1883-ban elnyeri a Képzőművészeti Társulat nagydíját. Egy ízben nagyobb állami megrendelést is kap. Ennek eredménye a „Balatonparti táj", mely a Szépművészeti Múzeum állandó kiállítási tárgya.

Ez röviden Mészöly élete. Az életrajzi adatok azonban — ha önmagukban nézzük őket — semmitmondók, üresek. De belehelyezve azokat a társadalmi és történelmi helyzet élő szövetébe, nagyon sokat tudnak mondani.

A Mészöly életét keretező évszámok a magyarság nehéz korszakát zárják közre. Haynau, Geringer, Albrecht főherceg Magyarországán telik el ifjúságának nagy része. Abban az időben, mikor Kempen altábornagy 16 ezrednyi csendőre vigyáz az osztrákgyarmat Magyarországra, amikor a monarchián belüli vámhatárok ledöntése gazdaságilag is az osztrák nagyburzsoázia gyarmatává teszi az országot. Fiatalságának idejében indul el Magyarország a porosz úton, vagyis a nagybirtok kapitalizálódásának útján, mely azt eredményezi, hogy a gazdag még gazdagabbá, a szegény pedig még szegényebbé válik. A fejletlenebb termelő eszközökkel dolgozó szegényparasztság lába alól kicsúszik a föld s így ez a réteg ismét a feudalizmus [illegible] kényszerül.

Az Alföld nagy faluvárosaiban élő Mészölynek — ha gyerekszemmel is — mindezt látnia kell, hiszen körülötte történik — és humánus lelkében felébred a szimpátia az elnyomottak és kizsákmányoltak iránt. Ez a szimpátia a férfivé és művésszé fejlődő Mészölyben — azt kell hinnünk — [illegible] szeretetté válik. Nem lehet véletlen, hogy jó néhányszáz képet számláló oeuvrejéből ugyszólván teljesen kirekeszti saját társadalmi osztálya életének ábrázolásait s ha [illegible] alakokat szerepeltet, azok mindig a szegényparasztság soraiból kerülnek ki. Annál [illegible]rolóbb jelentőségű ez a tény, mivel [illegible] képein sohasem külsőséges etnográfiai [illegible]lődés vezeti. De még csak a népi élet [illegible]

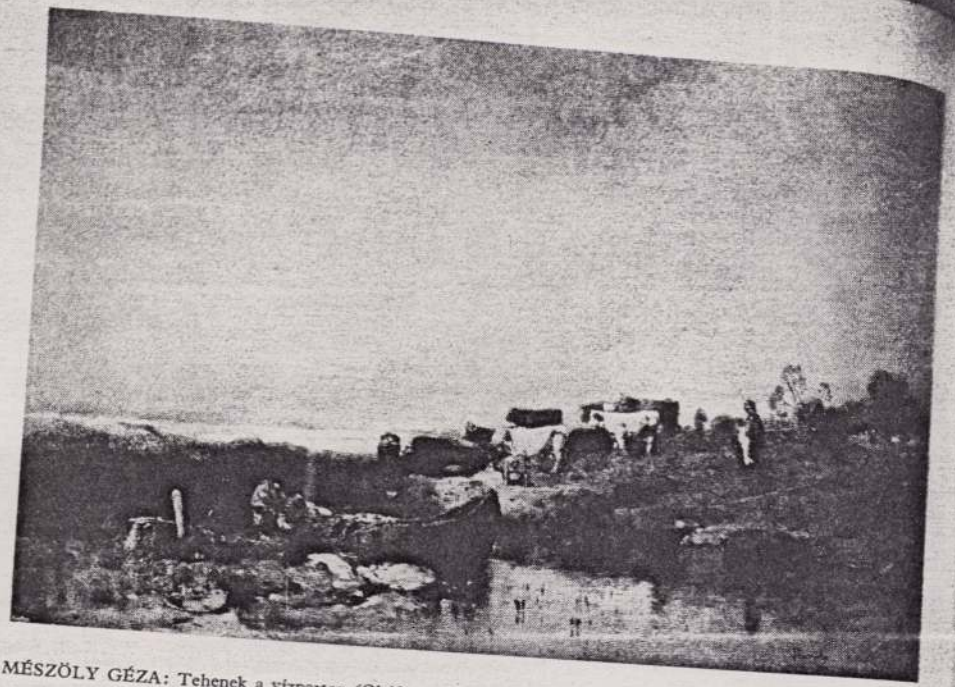

MÉSZÖLY GÉZA: Tehenek a vízparton (Olajfestmény)

tató, adomázó felfogása is messze áll tőle. Pedig éppen az ő idejében *Ipolyi Arnold* fennen hirdeti a komikus jelleg nélkülözhetetlen szükségességét, a népi témájú ábrázolásokon. Mészöly alakjai azonban sohasem válnak mulattató jelenetek parasztjelmezes színjátszóivá. Nincs képe, mely mosolyogtató szándékkal készülne s habár festményei sohasem komorak, minden esetben valami csöndes, borongós komolyság árad belőlük.

Munkásságának nagyrészét — mint tudjuk — tájképei alkotják. Születésétől egész Bécsbe kerüléséig tipikusan magyar tájakon telik el ifjúsága s szemei teleisszák magukat azok szépségeivel. De Bécsbe kerülése sem jelent elszakadást, mert amint csak alkalma van, hazajön, hogy ceruzája újabb és újabb motívumokat rögzítsen le vázlatkönyvébe. A tanulóévek befejeztével pedig — rövid külföldi útjaitól eltekintve — ismét, úgyszólván állandóan idehaza, kedvenc tájkörnyezetében él. Ez az állandó és szoros kapcsolat magyarázza, hogy oly hűen tudja visszaadni a magyar táj karakterét, színeit és levegőjét, mint előtte senki, utána pedig nem sokan. Tájfestészetünk vele lendül át a Markót-majmolás fullasztóan szűk korlátain, még pedig úgy, hogy művészete mindjárt hozza — gyökeresen magyarrá átgyúrva — a *barbizoni iskola** eredményeit is. Magyar festők előtte is festettek már tájképeket, de magyar tájképek az ő ecsetje alól kerültek ki először. Ez adja meg művészetének elévülhetetlen jelentőségét s ez teszi oly fontos és értékes kiinduló alappá napjainkban újjászülető festészetünk számára. Reális látása, nagyszerű készsége a jellegzetes megragadására és kiemelésére, a hazai táj iránt érzett forró szeretete, mely megmenti attól, hogy a naturalizmus kátyújába tévedjen, mind oly tulajdonságok, melyekre biztosan lehet építeni mindazoknak, kik a szocialista realista művészet kialakításán fáradoznak.

Tájképeire egyébként jellemző még az is, hogy nagy többségükön ott találjuk az embert is. Még pedig nem a földjein sétakocsizó földesurat, kiránduló társaságot, vagy mezei virágot gyüjtögető kisasszonyokat, hanem — mint már említettük — az ábrázolt

*Lásd Kislexikonunkat

kisemmizett, földönfutóvá tett igazi arat — a parasztot. Kétségtelen, hogy alakjainak a legtöbb esetben staffage-szerepük van, de ez a lényegen nem változtat. A staffage-figurák legkevésbbé sem rosszabb tükrözői a művész életfelfogásának, világnézetének, mint a kép egyéb elemei. Sőt. Alapos oka van annak, hogy nem Markó festette pl. a „Trágyahordás"-t, s hogy Mészöly képei között hiába keresünk pl. „fürdő nimfák"-at.

Művészünk szeretettel figyeli a paraszti élet és általában a szegény ember életének jeleneteit, akár azért, hogy tájképeibe helyezze, akár hogy önálló képpé alakítsa azokat. A *Szénahordás*, *Trágyahordás*, *Mákfosztó lány*, *Mosónő*, *Birkanyírás* s a különböző vásárjelenetek, mind egy-egy kis mozaikja a magyar szegény-paraszt dolgos életének. Balatonparti tájképein is majdnem mindig ott találunk néhányat e vidék jellegzetes alakjaiból, a halászokból. Éppen munkára indulnak, hálót foldoznak, vagy végzik napi tennivalóikat a halászkunyhó körül.

Szociális érzelme, az elesettek iránti mély részvéte jelentkezik akkor is, mikor azokat veszi vásznára, kiket kora igazságtalan társadalmi berendezkedése a nyomor legszélső perifériáira üzött. *Koldusasszony*, *Koldusgyerek*, *Koldusleányok* képeit hozhatjuk itt fel bizonyító például.

Mindezt tudnunk kell, ha igazságos képet akarunk kapni róla és művészetéről. De tudnunk kell ugyanekkor azt is, hogy Mészöly sohasem volt forradalmi gondolkozású. A kizsákmányoltak iránti szeretete sokkal inkább ösztönszerű humanizmusból, mint tudatos politikai állásfoglalásból fakad. Osztálya gondolkozásának korlátai, természetesen korlátai az ő világszemléletének is. Annál is inkább, mivel az elnyomottak életéről és sorsáról vizuális tapasztalatai vannak. Származása, egész életfolyása olyan, hogy saját bőrén

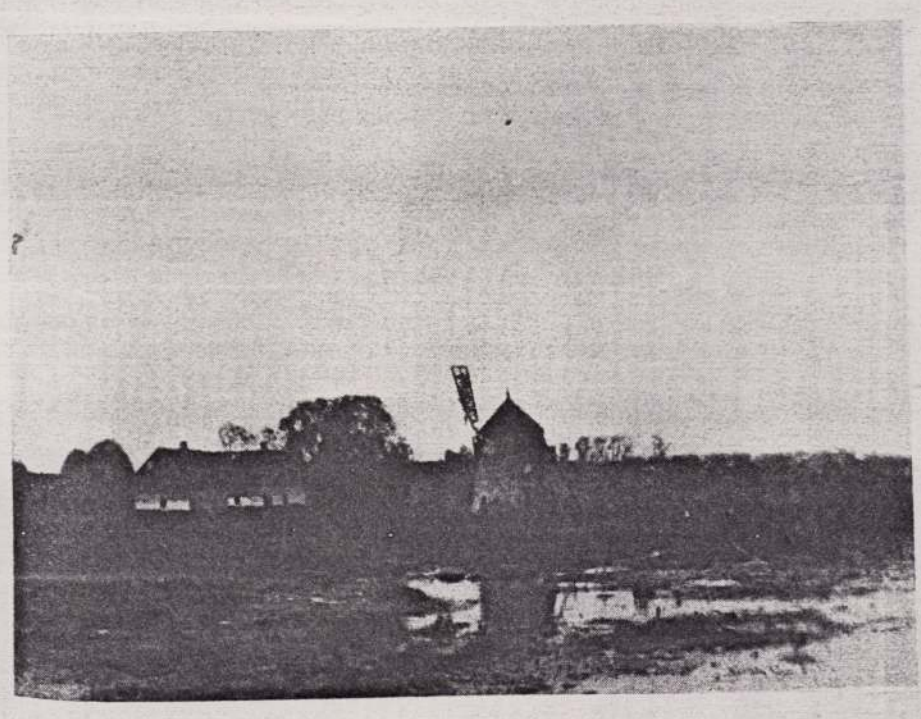

MÉSZÖLY GÉZA: Doboszlói szélmalom (Olajfestmény 1871 ?)

sohasem tapasztalhatja ennek a társadalmi osztálynak a problémáit. Így tehát nem is érezheti oly mélyen át azokat, mint ahogy azt pl. Munkácsy tehette.

Ezért aztán képeinek jórésze idillikus hangulatú. Még pedig nemcsak — mondjuk pl. — *Baromfiudvar*-ai, ahol ez úgyszólván a témával együttjáró adottság, hanem azok is, melyeken ez a polgári hangulat nem oly feltétlenül magátólértetődő. Gondolunk itt kiváltképpen azokra a staffage-os tájképeire, melyeknek szereplői paraszti alakok ugyan, magatartásuk, beállításuk azonban hamis. Ezek legtöbbször egymástól elszigetelve, nem egyszer egymásnak hátatfordítva állnak vagy üldögélnek, mit sem törődve a külső világgal s mintegy csöndes szemlélődéssel élvezve a cselekménytelen létezés tunya gyönyörét. Így történik meg azután, hogy azokon a festményein, melyek parasztudvart, tanyát, stb-t ábrázolnak, s melyekben a tájképi hangsúllyal egyenértékű a paraszti élet bemutatásának hangsúlya, a halott tárgyak nem egyszer többet mondanak, igazabbul szólnak, mint az alakok. A foghíjjas szalmatető, a viharvert viskó mállott vakolata, a düledező ólak s a gyomverte elhanyagolt udvar, nem pedig a ténfergő, szemlélődő figurák képviselik igazán ilyfajta képeinek tartalmi mondanivalóját. Ez azonban természetes is. A tájképfestő Mészölyhöz közelebb áll a tárgyak ábrázolása, mint a figurális ábrázolás, s azokon keresztül jobban is tudja kifejezni gondolatait.

A paraszti szegénység tendenciózus ábrázolása nem kerüli el kora figyelmét. Az 1874-es *Vasárnapi Ujság* egyik cikkírója is azt írja, hogy képei nagyon jellemzetesek „habár e hangulatteljes, vonzó alkotások nem éppen tükörképei a magyar mintagazdaságoknak, hanem kezdetleges halász putrik, mélabús nádasok, elgazosodott dülők másai...". Vagyis — most működésbe jön a polgári fantázia — e képek „a Balatonmelléknek inkább regényes, tehát elhanyagoltabb és pusztább partjait tüntetik elő". Mert hát mi más is lenne a szegénység a jó polgár szemében, mint szórakoztató regényesség, megbámulásra méltó érdekesség.

Mészöly képei azonban nem egyesek szórakoztatására készülnek. Sokkal komolyabban veszi és többrebecsüli hivatását, semhogy ily olcsó célok szolgálatába állítaná. Pedig a kapitalizmus szelleme — éppen az ő idejében — egyre jobban behatol a művészet berkeibe s a képzőművészet alkotásait is mindinkább a kereslet kielégítésére szolgáló árucikknek tekinti. Ez a szellem szüli pl. 1873-ban azt az ötletet, hogy „Festészeti bazár"-t állítsanak fel Budapesten. Ez a bazár festőkből állna, „kik a munkafelosztás elve szerint működnének, kiegészítve egymás tehetségét, hogy a megrendelőknek jó képpel szolgálhatnának". Hogy ez a kalmár szellem mennyire távol áll Mészölytől, mi sem bizonyítja jobban, mint hogy amikor a Képzőművészeti Társulat egyik képét az általa megállapított árnál jóval magasabb

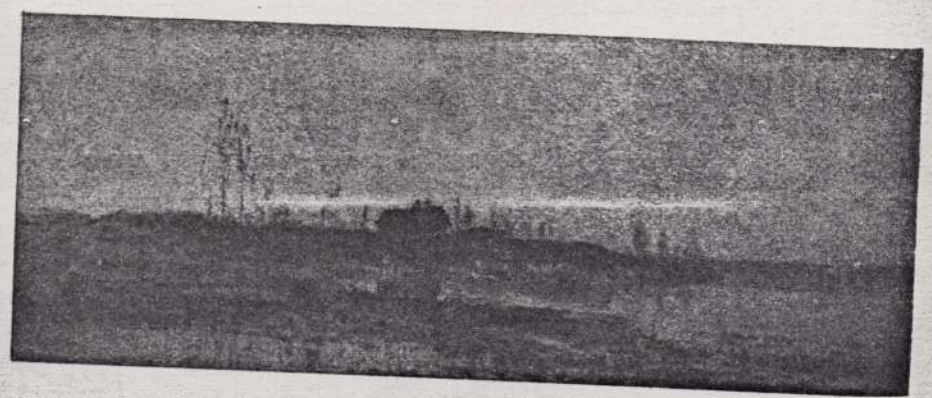

MÉSZÖLY GÉZA: Balatoni részlet (Olajfestmény, Siófok, 1871 körül)

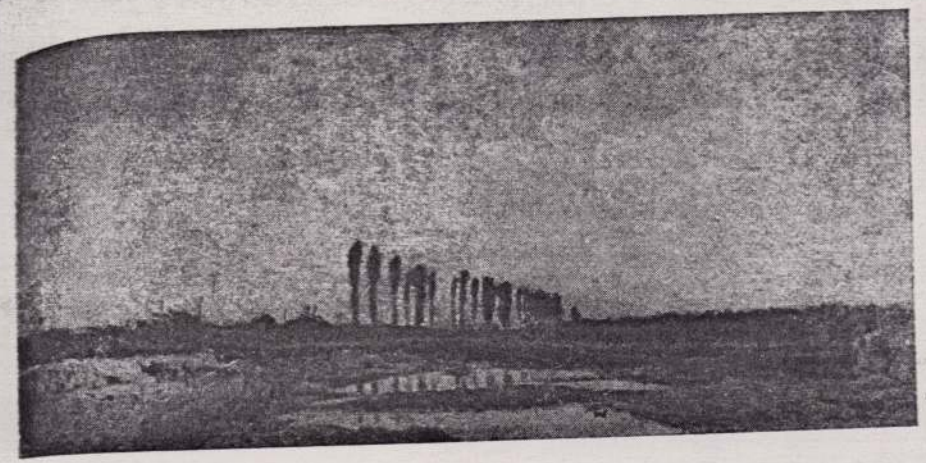

MÉSZÖLY GÉZA: Jegenyesor (Olajfestmény, 1871 körül)

összegért adja el, a 200 Ft különbözetet odaajándékozza a Társulatnak.

Miután egyéb nézőpontokból röviden megtárgyaltuk művészetét s megpróbáltuk képein keresztül kinyomozni világnézetét, most művészetének technikai komponensét fogjuk megvizsgálni.

Mészöly Géza festészeti tanulmányait — mint életrajzából már értesültünk — a bécsi képzőművészeti akadémián végzi. 1869-ben iratkozik be ide a kultuszminisztériumtól kapott ösztöndíjjal s Zimmermann tájfestészeti szakiskolájának hallgatója lesz. Zimmermann azonban rövidesen meghal, s katedráját Robert Russ kapja meg. Az új tanár nem hoz változást, friss szint a főiskolán uralkodó tájfelfogásba, úgyhogy Mészöly kialakuló stílusát akadémiai évei alatt végig ugyanaz a szellem befolyásolja. A bécsi akadémia tájfelfogásának pedig ebben az időben egyik legjellemzőbb vonása a sokszor már élettelenné merevítő aprólékos rajzosság. Természet után, naturalisztikus vázlatokat készítenek és ezekből a részletfelvételekből komponálják meg képeiket. Habár gyönge egyéniségekre sok veszélyt rejteget ez a módszer, erős és önálló tehetségek számára nagyon jó iskola. Jó iskola tehát Mészöly számára is. Hároméves akadémiai tanulás után a mesterségi tudás teljes fegyvertárával felszerelve hagyja el Bécset. Az iskola aprólékos stílusa rövid ideig még érezteti hatását, de csakhamar megtalálja saját kifejező nyelvét. Előadása összefogottabbá, sommázóbbá válik, s az aprólékosságból csupán a jellemző részletek megbecsülését és érvényesítését tartja meg. Technikai tudása oly magasfokú, hogy festőink közül nagyon kevesen versenyezhetnek vele. Mikor azonban ezt mondjuk, természetesen tájképeit, vagy egyéb képei táji részleteit tartjuk szemelőtt, mert a figurális ábrázolás tekintetében nem ez a helyzet. Mivel tanulmányai teljes egészükben a tájfestészet jegyében folynak, alakjain gyakran találunk zavaró elrajzolásokat, aránytalanságokat. Igaz viszont az is, hogy számtalan esetben feledteti ezeket a hibákat az a nagyszerű jellemzőerő, ahogy egy-egy mozdulatot meg tud ragadni.

Tájkép kompozíciói mindig egyszerűek, őszinték, és igazak. Sohasem érezzük rajta a kigondolás, megcsináltság erőszakosságát. Nem elvont képgondolatok megvalósulásai, nem öncélú művészkedés eredményei, hanem szeretetteli vallomások a hazai föld nagyszerűségéről, szépségéről. Így azután minden atributum (faluvég, tanya, stb.) nélküli, tiszta tájképei is oly nagyszerűen jellemzettek, hogy nem téveszthetők össze semmiféle hasonló jellegű idegen tájjal. Utalunk itt pl. *Fasor* című festményére, melynek megragadó szépsége, *Hobbema* fasorát juttatja eszünkbe, anélkül azonban, hogy pillanatra is megfeledkezhetnénk zamatos, magyar jellegéről.

Komponáló módja szabad, kötetlen és

változatos. Vannak azonban kedvenc formái, melyekhez szívesen tér vissza. Így megemlíthetjük pl. a leggyakoribbat, azt, melyet lapos előtér s a kép középterében jobbra, vagy balra álló facsoport jellemez. Szereti a vízpartokat s a nedvestalajú, lápos tájakat.

Mint ábrázoló-, éppúgy komponáló-ereje is mindjárt megbicsaklik azonban, ha alakokkal kerül szembe. Ezért vagy teljesen komponálatlanul, ösztönszerű elhelyezéssel állítja be őket tájaiba, vagy — ahol nagyobb hangsúly esik rájuk — a klasszikus szerkesztés szabályait hívja segítségül. Előző esetben alakjai minden egymáshozfűző kapcsolat nélkül állnak, ülnek, vagy végzik munkájukat, az utóbbiban rejtett geometrikus váz fogja össze őket. Koncentrált csoporttal azonban még ilymódon szerkesztett képein sem találkozunk. Mindkét esetre tipikus példát említve, egyrészt a *Fehérmegyei kocsisé*, másrészt a *Balaton partján* című képeire hivatkozhatunk.

Színhasználatát illetően meg kell említenünk, hogy a harsogó kiabáló színeket kerüli. Ezeket és általában képeinek színösszhangját a szürkés árnyalatok felé hangolja. Finom ezüstös tónusai mindig sokat dicsértek és joggal dicsérhetjük mi is.

Művészete technikai oldalát ismertetve végül feltétlenül foglalkoznunk kell azzal a kérdéssel is, melyet vele kapcsolatban a polgári műtörténetírás felvetett: Vajjon *impresszionista volt-e Mészöly, vagy nem?* Véleményünk szerint csak határozott „nem"-mel lehet erre a kérdésre válaszolni. Kivétel nélkül minden képe a legélesebben ellene mond annak, hogy futó benyomások elvtelen lerögzítésének, az elröppenő pillanat fényképeinek tekintsük őket. A lényeg, a tipikus kiemelésére irányuló törekvése, képalakítása és egyáltalán mindaz, amit róla és művészetéről elmondottunk eleve kizárja, hogy művészetét a legkisebb mértékben is impresszionistának tekinthessük.

Kizárja ezt az elmondottakon kívül az is, hogy képeinek megfestésében sohasem elégszik meg az elnagyoltsággal, a vázlatszerűséggel. Bár nagyon sok vázlata maradt fenn, ezek valóban előkészítő tanulmányok, melyeket festőjük ilyenekként is kezel s nem tekint befejezett alkotásoknak. Ha e félbehagyott, vagy előtanulmány céljául szolgáló képeket kiállítja, a képcím után mindig ott találjuk a „vázlat", „olajvázlat" stb. megjelöléseket. Így vázlatainak sokasága éppen művészi lelkiismeretességét bizonyítja. Azt, hogy képeinek befejezéséig kísérletek során, tehát mindent alaposan megfontoló, mérlegelő munka után jut el.

Mészöly Géza művészete a fentiekben megtárgyalt jellemvonások alapján a XIX. század magyar festészetének egyik legnagyobb értéke. Többek között az ő művészetének túlsúlyban lévő haladó, előremutató tendenciái adják meg azt a fegyzkodót, melyhez a levitézlett burzsoá formalizmusok felett átnyúlva, biztosíthatjuk a magyar művészet töretlen folytonosságát. Ha ugyanis oly művészetet akarunk, mely a szocialista tartalmat a realizmus eszközeivel és haladó hagyományainkban gyökerező nemzeti formában jeleníti meg, Mészöly Géza oeuvre-jének tanulságai hatalmas segítséget jelentenek számunkra. Kötelességünk tehát, hogy a benne rejlő értékeket beépítsük szocialista kultúránkba, hogy gyümölcsözővé tegyük a szocialista-realista művészetért vívott harcainkban.

Rajnai Miklós

AZ ÍRÓKONGRESSZUSON az irodalomról mondta el Révai József elvtárs, népművelési miniszter, az alábbi mondatokat. Képzőművészeti vonatkozásban is alapvető tanulságokat tartalmaznak megállapításai.

„A magyar haladó irodalom örökségének igazi elsajátítása nélkül komoly harc a kozmopolitizmus ellen, igazi harc a semitizmus ellen, elképzelhetetlen. Természetesen tanulni kell az élettől — ez a legfontosabb, de tanulni kell a múlt nagy, nemzeti haladó irodalmától is . . . Amikor a klasszikus magyar haladó kultúra folytonosságának vállalására szólítjuk fel íróinkat, ezzel nem azt mondjuk, hogy kanyarodjunk vissza, akár Mikszáth-hoz, akár Móricz Zsigmondhoz, de még Petőfihez sem. Jelszavunk nem „vissza"! hanem: előre! Arra szólítjuk fel íróinkat, hogy az új életet fejezzék ki a maguk nyelvén, maguk formáival, de az új életet kifejezve és a maguk nyelvén beszélve járjanak iskolába régi, nagy magyar íróinkhoz, mert enélkül nem tudnak előre menni."

gotikus belső tér tartóoszlopaiból a vakolat alól gazdag románkori figurális faragványok kerültek elő. *Gniezno* híres templomainak sérülései is eltűnőben vannak. *Wilanow*-ban és *Nieborow*-ban a 18. századi kertek rekonstruálását kezdték meg. *Pulawy*-ban a Czartoryski-kastély parkjának egyik klasszicista tempiettóján dolgoznak. *Zelazowa Wola*-ban, Chopin szülőházán eltüntették a fasiszta rombolás nyomait. *Kazimierz*-ben megindult Nagy Kázmér fellegvárának feltárása, ugyanakkor a régi reneszánsz városka teljes helyreállításának első eredményei is láthatók már, a visztulaparti magtárak, a főtéren lévő lábasházak, a felvidéki pártázatos homlokzatok e közeli rokonai. *Stary Otwock*-ban egy kis romos rokokó nyaralót tesznek zenetanári átképző tanfolyamok elhelyezésére alkalmassá. E felsorolásban szereplő munkálatok csak kisebb töredékét teszik a most folyó lengyel műemlékvédelmi beruházásoknak.

S az áldozat nem hiábavaló. A lengyel nép nemcsak építi országát, de egyre jobban szereti történelmének emlékeit. A dolgozók szabadságuk idejének nagyrészét műemlékek látogatásával, múzeumok tanulmányozásával töltik el. De nagyszerű nevelője ez az eleven, egészséges kegyelet a mai művészetnek is. Nem véletlen, hogy lengyel barátaink éppen az építészet terén érnek el oly sikereket az épülő szocializmus eszméinek kifejezésére, s hogy a fasizzsoázia építészeti formalizmusának győzésében olyan teljesítményeik vannak, mint az *Egyesült Lengyel Munkapárt Központi Székháza*, a nemes anyagok, változatos formák, monumentális hatások, korszerű szükségletek érvényesítésének ez a figyelemreméltó alkotása. A lengyel tervezőépítészek nagyrészt áhítatos tisztelettel és tanulékony megbecsüléssel viszonyul mütörténeti előzményeihez. Vérükké vált a szocialista városrendezés tanítása: „A szovjet építészek folytatják és alkotó módon tovább fejlesztik a hazai városépítés legjobb hagyományait. A nép tulajdonát képező és az állam által védett gyönyörű építészeti emlékek szervesen illeszkednek városaink összképébe és még jobban hangsúlyozzák a kommunizmus építésének magasztosságát és lendületét." *(N. Szoboljov.)* A klasszikusok nevelte meg tudják oldani az időszerű tennivalókat, mert a mult remekművű tükröződéseiből a fejlődés útjára következtetnek. Alkalmassá lesznek a szocializmus nagy építkezéseit a munkásosztályhoz, a néphez méltóan megvalósítani.

Pogány Ö. Gábor

KIÁLLÍTÁSOK

AZ ÖTÉVES TERV KIÁLLÍTÁS GRAFIKAI MUNKÁI

Az augusztus 20-i megnyitó óta sokezer dolgozó nézte végig a kiállítást, amely szemléletesen, jól összeválogatott dokumentációs anyagon keresztül mutatja be: mit jelent Népköztársaságunk fejlődésében az első Ötéves Terv, a szocializmus alapjai lerakásának terve és bemutatja az első év hatalmas eredményeit.

A kiállítás alkalmas volt arra, hogy még jobban tudatosítsa azokat a feladatokat, amelyeket a felemelt terv teljesítése megkövetel, még jobban megvilágítsa azokat a célokat, amelyeknek ezek a feladatok szolgálatába vannak állítva — alkalmas volt arra, hogy még büszkébbek legyünk új országot építő tervünkre és nagyobb lelkesedéssel fáradozzunk a megvalósításán.

Abban, hogy az Ötéves Terv Kiállítás elérte ezt a célt, nem kis része van grafikus művészeink jó munkájának akik igyekeztek a *Dunai Vasmű*, az *Inotai Erőmű* és a többi hatalmas építkezésünkhöz méltó nagyvonalúsággal megoldani az anyag szemléletesebbé tételét, igyekeztek a tervet teljesítő, a szocializmust építő dolgozókat a művészi dekorációs grafika eszközeivel úgy

megjeleníteni, hogy építésnek lendületet, ihlesítő pátosza is érvényesüljön.

Legsikerültebb művészi dekoratív alkotás a bejárat csarnokát díszítő hatalmas tabló, amely a világ dolgozóinak harcos felsorakozását, összefogását jeleníti ki, bár összhatásában az összevont nyomósító munkahelyek nem mindig egyszerűsítő munkamegosztás nem mindig elég átgondolt ahhoz, hogy elkerülje a schematizálás veszélyét. Sajnos, vannak a kiállításon olyan művek is, amelyeknél még mindig érvényesül az a formalista, vagy legalábbis téves szemlélet, amely szerint a dekoratív grafikának nem feladata, hogy veszélyes, de velejárója a schematizmus. Vannak olyan nem tudnak szakítani azoktól az évek óta kialakult sablonoktól, olyan „szabvány" munkásábrázolásoktól, amelyeknél szinte kötelezővé vált egyfajta típus, s az általános ismétléstől üressé vált a karakterábrázolás. Bizonyos visszatérő mozzanatok, kéztartások, még a fény-árnyék elhelyezése is évek óta bevált sablon szerint történik. Az ilyen ábrázolásoknál — még ha kivételesen is tetszetős és természetesen elismerésre méltó — a dekoratív díszítés szerepe csak a tartalom, csak a dekoratív díszítés szerepe töltheti be. Pedig a díszítés összefér, sőt együtt kell hogy járjon bizonyos személyes, egyéni jegyek, tulajdonságok hiteles bemutatásával, — a szocializmust építő dolgozók ábrázolásai így válhatnak közvetlenül emberivé, elmélyítő erejűvé. Az Ötéves Terv kiállításnak is van erre az elmélyültebb, összpontosítottabb munkára példa, a textilipar termében.

A kiállításnak vannak elsőrangú, fejlett munkái is (pl. az átjáró a szobrok montázs-termeiből a nehézipar termébe) és a már említett sematikus ábrázolások. — mégis a bejárat tablója és a nehézipar termének munkásfigurái révén ez a kiállítás újabb lépést jelent grafikai művészetünk fejlődésében.

(Cs. E.)

AZ ALFÖLD KÉPBEN ÉS VERSBEN

Hódmezővásárhely új kultúrházának emeleti nagytermében képkiállítás nyílt meg augusztus 20-án, melyet a Tornyai Múzeum mintegy vigasságul rendezett

A. M. 1951 465-

élére, amiért a Városi Tanács átengedte részére a terem használatát. Az eredménnyel mindkét fél meg lehet elégedve: a gyors iramban fejlődő múzeum nagyméretű új helyiséggel, a város pedig, egy anyagában és rendezésében egyaránt értékes kiállítással gyarapodott.

A hódmezővásárhelyi kiállítás egészen új, eddig még sohasem látott friss színnel gazdagítja képzőművészeti kiállításaink sorozatát. Az Alföld jelenik itt meg előttünk, még pedig két síkon: a festészet és a költészet párhuzamba állított síkjain. Kétségtelen, rendkívül merész ötlet volt képzőművészetnek és irodalomnak ez a — kiállítás keretében való — összepárosítása, az eredmény azonban igazolta a kezdeményezést. *Bényi Lászlónak*, az értelmi szerzőnek és gyakorlati kivitelezőnek, sikerült elkerülnie minden veszélyt, mely a se-képzőművészet — se-irodalom felemásságába sodorhatta volna és munkája újszerű, érdekes és értékes eredménnyel zárult. Technikailag úgy történt a kérdés megoldása, hogy a képek elé, kb. a keretek alsó szélének magasságába alumíniumkorlátot állítottak, melyen kőttatartószerű ferde lapocskák állanak s ezeken van a képhez hozzávválasztott versszakasz, néhány versszorból álló idézet elhelyezve. Vagyis az irodalom térben is külön síkon, szembetűnően és mégis mellőzhetően (ha így tetszik a látogatónak) fut a képek alatt s azok szemléletét, tanulmányozását a legkevésbbé sem zavarja: többlet, amelyet nem kényszerítenek ránk, csak szerényen külön ajándékként kínálnak nekünk. Úgy tekinthetjük, mint mottót a könyv fejezetének élén.

Mi volt a célja annak, hogy a kiállítás nemcsak képben, de versben is bemutatja az Alföldet? A válasz egyszerű. Nagyon jól tudjuk, hogy kiállításainkat nemcsak a szakemberek részére rendezzük, hanem a dolgozó nép egésze számára. Azok számára, akik eddig el voltak zárva a műalkotásoktól, akikkel nem ismertették meg azokat, akikben így nem is fejlődhetett ki mélyebb vonzalom a kép, a szobor iránt. Hogy tehát a képzőművészet produktumait valóban közkinccsé tegyük, igye-

keznünk kell úgy rendezni az anyagot, hogy az döntő élményt adjon a látogatóknak, hogy a látogatók a művészet barátaiként távozzanak a kiállításról.

Ezen az úton tett jelentős előrehaladásnak látjuk a hódmezővásárhelyi kiállítást. A rendezési elvet több okból is szerencsésnek tartjuk. Először azért, mert ennél a kettős anyagot összefogó kiállításnál, semmiféle népszerüsítő előadás sem tudná világosabbá, közérthemusnak a művészetre vonatkozó tanítását, hogy: a művészet élettükrözés. Itt két tükröt látunk, a festészet és a költészet tükrét s bennük ugyanazt a valóságot: az Alföldet.

De szerencsésnek tartjuk az elgondolást azért is, mert az Alföld költészete, Csokonai, Petőfi, Arany stb költeményei jó barátai, kedves ismerősei ebben az országban mindenkinek, függetlenül a műveltségi és szakmai tagozódástól. Az ő nevüket és alkotásaikat úgy ismerik, mint a magyar képzőművészetben — talán Munkácsyt kivéve — [illegible] senkit sem. S ez az ismeret [illegible] abban, hogy közelebb kerül[illegible] képzőművészeti alkotások mond[illegible] hoz is.

A fentiekben csak általános [illegible] zést adtunk a kiállításról. A rész[illegible] merülő vizsgálat, természetesen, [illegible] hibákat is találhat. Néhol pl. úgy [illegible] zük, hogy csak külsőséges hason[illegible] kapcsolták a képekhez az idé[illegible] Ezeket a hibákat azonban egy-[illegible] rével könnyen ki lehet küszöbö[illegible]

A bemutatott képek túlnyomó [illegible] sége a Szépművészeti Múzeum és a [illegible] városi Képtár anyagából került [illegible] művészeti multunk legjobb szín[illegible] képviseli. A közel ötven kép, [illegible] hány kivételével, élenjáró mester[illegible] kotása. *Munkácsyval* kezdve a sort, [illegible] ő „Zivatar a pusztán" c. korai [illegible] ját és „Erdőszélen" c. kis vázlat[illegible] lítjük elsőnek. Az előbbi barna-[illegible] harmóniájával, démoni viharhang[illegible]

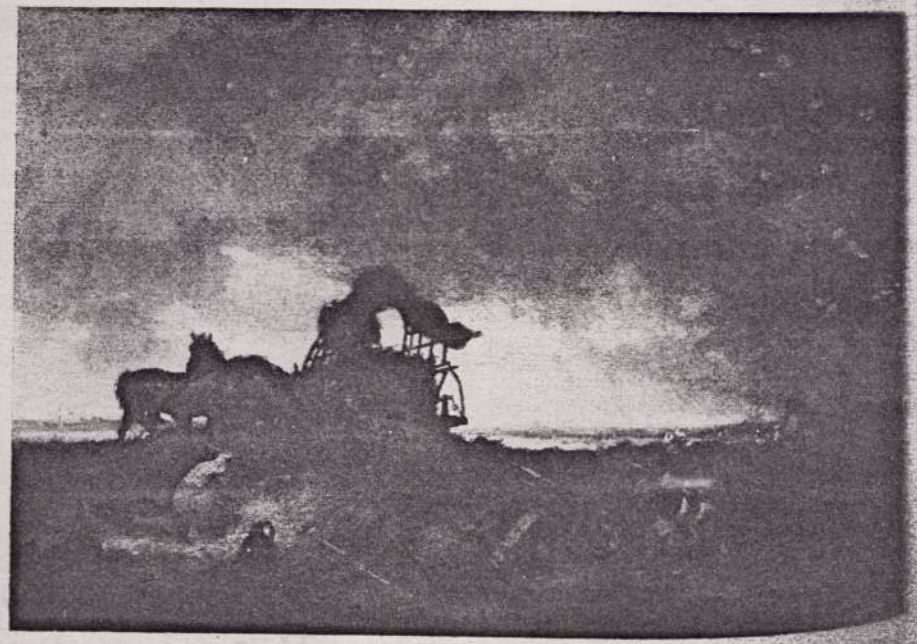

MUNKÁCSY MIHÁLY: Vihar a pusztán (olajfestmény)

[illegible] BÉLA: [illegible] (olajfestmény)

[illegible] a mester zsenijének korai megnyi[illegible] az utóbbi már érett kor[illegible] való, sommázottságában is [illegible] érzékletes jegyzet egy erdő[illegible] tájról. *Lotz Károlytól* is korai [illegible]kat, néhány pusztaképet látha[illegible] *Ligeti Antalra* egy folyórészlet [illegible] a figyelmet, mely igénytelen, [illegible] hangjával ma már sokkal [illegible] számunkra, mint nagyot[illegible] „reprezentatív" vásznai. A kiállí[illegible] legszebb darabja *Deák-Ébner* [illegible] tényérnyi tájképe. Úgy ez, mint az [illegible] kisméretű vásárjelenet is, a [illegible] oldaláról mutatja alkotóját.

A következő darabok jelentik a kiállí[illegible] további kiemelkedő értékeit: *Mé*[illegible] *Géza* „Utazó szegénycsalád"-ja, [illegible] „Learatva" c., búzakeresztekkel [illegible] kis tája, *Rudnai* három képe, [illegible] már-már a víziók világába lépő, [illegible] erejü „Gémeskút"-ja s kis [illegible]-vázlat"-a, *Endre Béla* „Alföld" és [illegible]nyat" c. képei. De a többiek is; [illegible], *Mednyánszky*, *Fényes Adolf*, [illegible], *Nagy-Balogh* stb. jellegzetes és [illegible] művekkel szerepelnek.

[illegible] említjük *Vágó Pálnak*, nem [illegible] meglepetést okozó tájképét. Ez a [illegible] tónusú „Árvízterület" jóval felül[illegible]kedik a közismert Vágó-képek nivó[illegible] és komoly megbecsülést ébreszt fes[illegible] iránt.

[illegible] kizárólag a témához való viszo[illegible] alapján értékeljük a kiállítás ké[illegible] arra a megállapításra jutunk, hogy Tornyai és Endre Béla nyujtják e tekintetben a legtöbbet. A többieknél kisebb-nagyobb mértékben, mintha az ürességtől való félelem érződnék. Valósággal igyekeznek úgy választani az ábrázolt tájrészletet, hogy ne hangsúlyozódjék túlságosan az Alföld „tengersík" jellege. Az előtérbe állított házzal, kazallal, nyájjal, alakokkal összébbhúzzák óriási távlatait, intimebbé szükítik, illetve változatosabbá teszik egyhangú „unalmasságát". Ezzel szemben Tornyai és Endre éppen ezt a tagolatlan síkot szeretik mindenekfölött, ezt festik a legodaadóbb szeretettel. Endrénél minden, ami a vízszintest megtöri: ház, fa stb. belesímul a messzi láthatárba, Tornyai kis havas tájain pedig még ezek is eltünnek s nem marad más szereplő a képen, mint az alacsony horizontú síkság és a vele szétválaszthatatlanul összeolvadt ég.

A képkiállítás hangulatos kiegészítőt kap a kis grafikai fülkében, mely nem nagyigényü, de kedves és finom rajzaival (*Pataki*, *Greguss János*, *Roskovics* stb.), kifogástalanul válogatott verses idézeteivel nagyon kellemes élményt ad. Ennek a teremnek érdekes látnivalója még *Markovics Horváth Antalnak*, egy elhalt vásárhelyi ácsmesternek fából faragott néhány kis-plasztikája. Ezek az egyébként jó megfigyelő készségről tanúskodó szobrocskák, azonban inkább a népművészet keretében méltathatók.

Rajnai Miklós

keznünk kell úgy rendezni az anyagot, hogy az döntő élményt adjon a látogatóknak, hogy a látogatók a művészet barátaiként távozzanak a kiállításról.

Ezen az úton tett jelentős előrehaladásnak látjuk a hódmezővásárhelyi kiállítást. A rendezési elvet több okból is szerencsésnek tartjuk. Először azért, mert ennél a kettős anyagot összefogó kiállításnál, semmiféle népszerűsítő előadás sem tudná világosabbá, közérthemusnak a művészetre vonatkozó tanítását, hogy: a művészet élettükrözés. Itt két tükröt látunk, a festészet és a költészet tükrét s bennük ugyanazt a valóságot: az Alföldet.

De szerencsésnek tartjuk az elgondolást azért is, mert az Alföld költészete, Csokonai, Petőfi, Arany stb költeményei jó barátai, kedves ismerősei ebben az országban mindenkinek, függetlenül a műveltségi és szakmai tagozódástól. Az ő nevüket és alkotásaikat úgy ismerik, mint a magyar képzőművészetben — talán Munkácsyt kivéve — [illegible] senkit sem. S ez az ismeret [illegible] abban, hogy közelebb kerül[illegible] képzőművészeti alkotások mond[illegible]hoz is.

A fentiekben csak általános [illegible]zést adtunk a kiállításról. A rés[illegible] merülő vizsgálat, természetesen, [illegible] hibákat is találhat. Néhol pl. úgy [illegible]zük, hogy csak külsőséges hasonv[illegible] kapcsolták a képekhez az idé[illegible] Ezeket a hibákat azonban egy-k[illegible] rével könnyen ki lehet küszöbö[illegible]

A bemutatott képek túlnyomó [illegible]sége a Szépművészeti Múzeum és a [illegible] városi Képtár anyagából kerül[illegible] művészeti multunk legjobb szín[illegible] képviseli. A közel ötven kép, [illegible]hány kivételével, élenjáró mester[illegible]kotása. *Munkácsyval* kezdve a [illegible] ő „Zivatar a pusztán" c. korai [illegible]ját és „Erdőszélen" c. kis vázlat[illegible]lítjük elsőnek. Az előbbi barna-[illegible] harmóniájával, démoni viharhang[illegible]

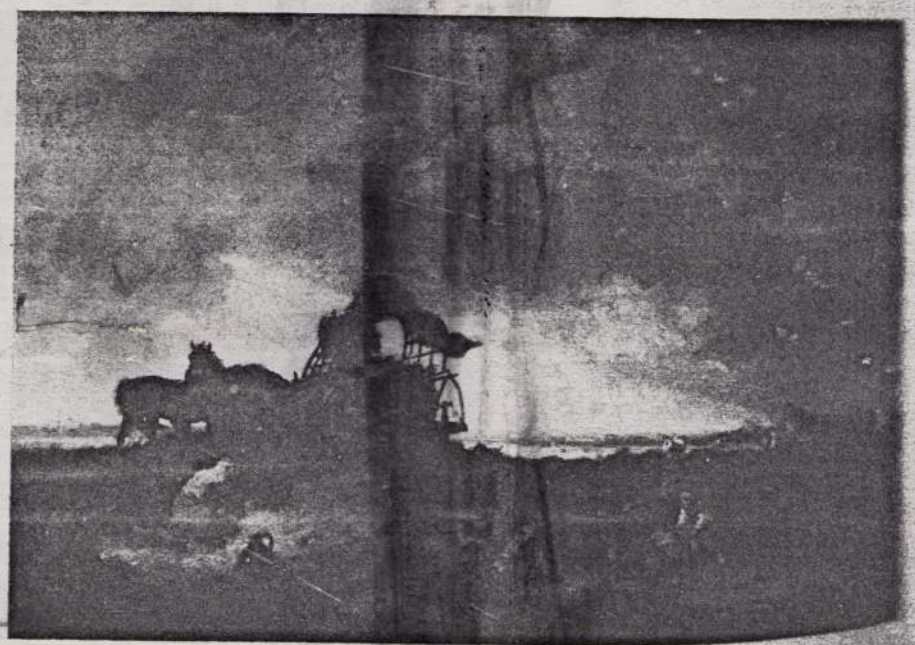

MUNKÁCSY MIHÁLY: Vihar a pusztán (olajfestmény)

[illegible] BÉLA: [illegible] falu (olajfestmény)

[illegible] a mester zsenijének korai megnyi[illegible], az utóbbi már érett kor[illegible] való, sommázottságában is [illegible] érzékletes jegyzet egy erdő[illegible] tájról. *Lotz Károlytól* is korai [illegible], néhány pusztaképet látha[illegible]. *Ligeti Antalra* egy folyórészlet [illegible] a figyelmet, mely igénytelen, [illegible] hangjával ma már sokkal [illegible] számunkra, mint nagyot[illegible] „reprezentatív" vásznai. A kiállí[illegible] legszebb darabja *Deák-Ébner* [illegible]nyérnyi tájképe. Úgy ez, mint az [illegible] kisméretű vásárjelenet is, a [illegible] oldaláról mutatja alkotóját.

[illegible] következő darabok jelentik a kiállí[illegible] további kiemelkedő értékeit: *Mé*[illegible] *Géza* „Utazó szegénycsalád"-ja, [illegible] „Learatva" c., búzakeresztekkel [illegible] kis tája, *Rudnai* három képe, [illegible] már-már a víziók világába lépő, [illegible] erejű „Gémeskút"-ja s kis [illegible]vázlat"-a, *Endre Béla* „Alföld" és [illegible]at" c. képei. De a többiek is; [illegible] *Mednyánszky*, *Fényes Adolf*, [illegible] *Nagy-Balogh* stb. jellegzetes és [illegible] művekkel szerepelnek.

[illegible] említjük *Vágó Pálnak*, nem [illegible] meglepetést okozó tájképét. Ez a [illegible] tónusú „Árvízterület" jóval felül[illegible]kedik a közismert Vágó-képek nívó[illegible] komoly megbecsülést ébreszt fes[illegible] iránt.

[illegible] kizárólag a témához való viszo[illegible] alapján értékeljük a kiállítás ké[illegible] arra a megállapításra jutunk, hogy Tornyai és Endre Béla nyujtják e tekintetben a legtöbbet. A többieknél kisebb-nagyobb mértékben, mintha az ürességtől való félelem érződnék. Valósággal igyekeznek úgy választani az ábrázolt tájrészletet, hogy ne hangsúlyozódjék túlságosan az Alföld „tengersik" jellege. Az előtérbe állított házzal, kazallal, nyájjal, alakokkal összébbhúzzák óriási távlatait, intimebbé szükítik, illetve változatosabbá teszik egyhangú „unalmasságát". Ezzel szemben Tornyai és Endre éppen ezt a tagolatlan síkot szeretik mindenekfölött, ezt festik a legodaadóbb szeretettel. Endrénél minden, ami a vízszintest megtöri: ház, fa stb. belesímul a messzi láthatárba, Tornyai kis havas tájain pedig még ezek is eltünnek s nem marad más szereplő a képen, mint az alacsony horizontú sikság és a vele szétválaszthatatlanul összeolvadt ég.

A képkiállítás hangulatos kiegészítőt kap a kis grafikai fülkében, mely nem nagyigényű, de kedves és finom rajzaival (*Pataki, Greguss János, Roskovics* stb.), kifogástalanul válogatott verses idézeteivel nagyon kellemes élményt ad. Ennek a teremnek érdekes látnivalója még *Markovics Horváth Antalnak*, egy elhalt vásárhelyi ácsmesternek fából faragott néhány kis-plasztikája. Ezek az egyébként jó megfigyelő készségről tanúskodó szobrocskák, azonban inkább a népművészet keretében méltathatók.

Rajnai Miklós

azt a testvéri segítséget, amellyel az amerikai agresszorok által megtámadott hős koreai nép mellé állott.

A kiállításon a hatalmas kínai nép anyagi kultúrájának igen magas színvonalát ismerhetjük meg. A bemutatott tárgyak — nagyrészt iparcikkek, áruk és a kínai föld terményei — a szabad Kínai Népköztársaság gazdagságát, a felszabadult népi alkotómunka elevenerejét illusztrálják. A kiállított iparművészeti, népművészeti munkák, — a csodálatos elefántcsont-faragások, a porcelánberakásos bronzvázák és faragott lakkdobozok — a kínai népi művészet gazdag és értékes hagyományainak felhasználásáról, a nagyszerű kínai iparművészet korszerű megújulásáról tanúskodnak.

A SZÉKESFEHÉRVÁRI MÉSZÖLY-KIÁLLÍTÁS

Szocialista kultúrpolitikánk vezető szempontnak tüzte ki maga elé a főváros és a vidék művelődési színvonalában megmutatkozó különbségek felszámolását. Ma már megszünt a „vidéknek jó lesz a harmadrangú is" kárhozatos elve s aki ismeri vidéki múzeumainkat, e múzeumok kiállításait, az meggyőződhetett róla, hogy ezek a kiállítások már egyáltalán nem „vidékiek", illetve, hogy e szó elvesztette a fővárosinál alacsonyabb értéket jelző jelentés-tartalmát.

A mondottak alátámasztására újabb bizonyítékot szolgáltat a Székesfehérváron december 9-én megnyílt *Mészöly-kiállítás*. A nagy magyar festő munkássága, — ma még fellelhető teljességében — halála óta először került itt a közönség elé. A kiállítás komoly eseménye képzőművészeti életünknek.

Mészöly Gézát nyugodtan saját fiának tekintheti Székesfehérvár. A művész özvegy édesanyja itt lakott a Vörösmarty-tér 3. szám alatti házban s a Debrecenben, majd Pesten jogászkodó Mészöly, ide tért haza vakációzni. E'sö ismert rajzát is itt készítette egy téli szünidő alkalmával. A rajz a város utcáin éji hóesésben hazafelé tartó társaságot ábrázol: Mészölyt magát és fehérvári barátait. De később is székesfehérvárinak tekintette magát és — mint azt a Műcsarnok katalógusai is bizonyítják — budapesti letelepedéséig, tehát úgyszólván élete végéig, ezt a várost vallotta szükebb hazájának.

Ez a tény szolgált alapul a kiállítás helyének megválasztásában. A város és a múzeum örömmel fogadta a tervet s akaratlanul is nagyszerű segítséggel járult a kiállítás sikeréhez: *egy kitünő kiállító helyiséggel*. A múzeum II. emeleti terme ugyanis két vendégfallal növelt nagy és összefüggő falfelületeivel, vegyes — oldal és felső — vi'ágításával, *az ország egyik legjobb, kisebb képzőművészeti kiállítások rendezésére legalkalmasabb helyisége*.

A rendezésben nem követtünk semmiféle tematikus-csoportosítási, vagy fejlödésrendi elvet, mivel ez Mészöly esetében semmit sem mondott volna. Célunk csak egy volt, hogy az anyag mind teljes egészében, mind kisebb egységeiben, minél hívebben adja Mészöly művészetét, hogy a látogató ne csak bizonyos számú kép szervetlenül egymás mellé rakódó vizuális emlékével, hanem egy életteli összbenyomással távozzon a kiállításról.

Hogy az összegyült anyagot teljes egészében bemutathassuk, a nagyteremhez felvezető lépcsőházat is felhasználtuk művek bemutatására. Ide grafikák és apró képek, vázlatok kerültek. Általuk interieur-szerü lett ez az előtér, amely így lakájosabb, közvetlenebb hangjával — úgy hisszük — hozzásegíti a látogatót, — hogy a hivatalos képnézés hangulata helyett, melegebb, szeretőbb érzelmekkel lépjen a tulajdonképpeni kiállítás képei elé.

A többi a képek feladata, s minden jogunk megvan feltételezni, hogy jól is töltik be feladatukat. Mészöly Géza egyike azoknak, akiknek művei kivétel né'kül mindenkihez közel tudnak férkőzni, szakembernek és laikusnak egyaránt élményt jelentenek. Nagy kvalitásaik felismerése nem igényel semmiféle úgynevezett „beavatottságot", művészi értékeik nem arisztokratikusan finomkodók, nem csak egyeseknek szólnak meg, hanem bárkinek, aki közeledik hozzájuk.

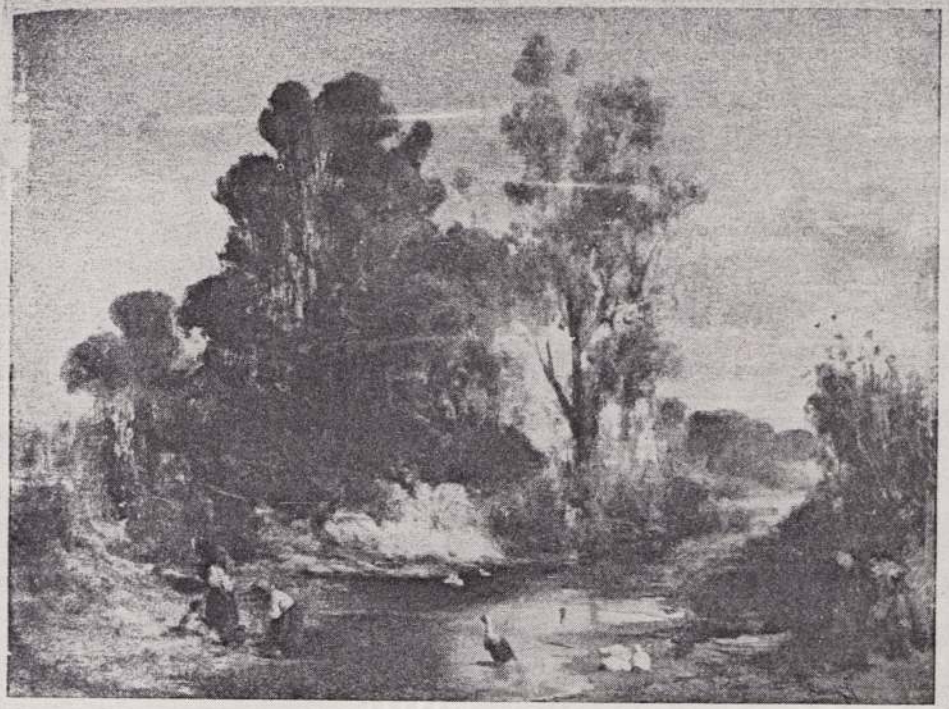

MÉSZÖLY GÉZA: Mosónő (olajfestmény)

A kiállítást Mészöly művészete hü keresztmetszetének tekinthetjük. Rövid működése úgyszólván minden esztendejéből találunk egy vagy több alkotást. Összességük cáfolata annak, hogy Mészöly egyhúrú művész volt, hogy — habár nagyszerüen — de ugyanazt ismételgette ha'áláig. Az ilyen vélemények igaztalanok s alaptalanságukat a kiállítás bármely látogatója saját élménye alapján állapíthatja meg. Persze ezzel nem azt akarjuk mondani, hogy Mészöly univerzális tehetség, hanem csak azt, hogy a tájképfestő e műfajon belül is gazdagon sokoldalú művész.

A saját hang megta'á'ása előtti Mészölyt a „Ramsaui táj" nagyméretü vászna képviseli legjellemzőbben. Ez a kép művi precizitása mellett is, csak a bécsi tájképfestö iskola irányának még önállótlan követőjeként mutatja a művészt, illetve a harmadéves művésznövendéket. Az idegen, nem hazai táj azonban nem is ihlethette úgy a magyar föld nagy szerelmesét, hogy megfestésében őszinte leábrázolásnál egyebet nyujthatott volna. Igaztalanok lennénk azonban, ha nem mutatnánk rá azokra a vonásokra is, melyek már itt előre jelzik az érett alkotások egynémely tulajdonságát. Ezek elsősorban az őszinte és keresetlen ábrázolási mód, mely megelégszik az adott szépségek előbányászásával, s meg sem kísérli azok romantizáló, ráaggatott külsőségekkel való fokozását, valamint a dús páratartalmú, feljebb már ködös levegőnek kissé ugyan még nehézkes, de mégis

K. L. 1952.

figyelemreméltó eredménnyel járó megfestése.

A „Ramsaui táj" majdnem naturalizmusával, korszak zárul Mészöly életében: az iskola, a tanulás korszaka. A következő év, a nagy felszegzés éve. Leveti magáról az akadémia nyügeit, s annyira újat ad, hogy az ekkor festett művei révén — ha nem lennének rá konkrét adataink — jogosan megtagadhatnánk bécsi iskolázását. Önálló művészként lép elénk, függetlenül tanároktól, iskolától, művészkortársaktól, s művei egésze nem továbbfejlesztése valaminek, hanem megteremtése. Megteremtése az igazán magyar tájképnek.

Tájak bontakoznak ki ecsetje alól, melyeket előtte senki észre sem vett, melyektől a festők szinte menekültek, hogy várromos hegycsúcsok romantikus szépségeiben, keleti cédrusligetek egzotikus bájában, vagy legalább is műtermekben kiagyalt kulisszatájak csinosságaiban találják meg a „nagy" festői témát. Mészöly megmutatta, hogy a hazai föld minden kis darabja nagyszerű festői téma, ha van szemünk meglátni szépségeit, s ha van szívünk szeretni ezt a földet.

Ebből az időből valók: a „Siófok", a két mocsaras táj, s mintegy ezek előfutáraiként, a még 1871-ben festett „Bozsóki juhok" és az „Árvíz". Jellemzőjük a hosszan elnyujtott forma, melylyel a lapos táj vízszintes kiterjedését hangsúlyozza a művész, valamint a rendkívül könnyed, bontott ecsetkezelés. Ez utóbbi, mintegy visszahatás a bécsi iskola aprólékos, rajzos realizmusával szemben. Hogy jogosan tekinthetjük annak, mutatja az a tény is, hogy ekkora mértékben soha többé nem találkozunk vele Mészöly művészetében. Rendkívül jellemző azonban az is, hogy Mészöly tárgyi megokolást ad ehhez a laza ecsetkezeléshez, nem öncélúan alkalmazza azt. Ezeken a képeken ugyanis lápos, vizenyős tájak jelennek meg előttünk, melyeknek textúrája éppen ilyen ábrázolási móddal adható vissza a legtökéletesebben. A nedves, laza talaj, melyet sürü hálóval sző be a rögök között mindenütt elő-előcsillámló víz, éppen így nyeri nagyszerű érzékletességét.

1872-vel van datálva a „Homokbánya" is. Világos színeivel, kékes árnyékaival nagyszerű kis pleinair-kép. Ilyen szempontból az előbb tárgyalt képcsoportnál is többet ad, pedig levegősség tekintetében azok is magasan felülmúlják mindazt, amit a magyar művészet ebben az időben alkotott.

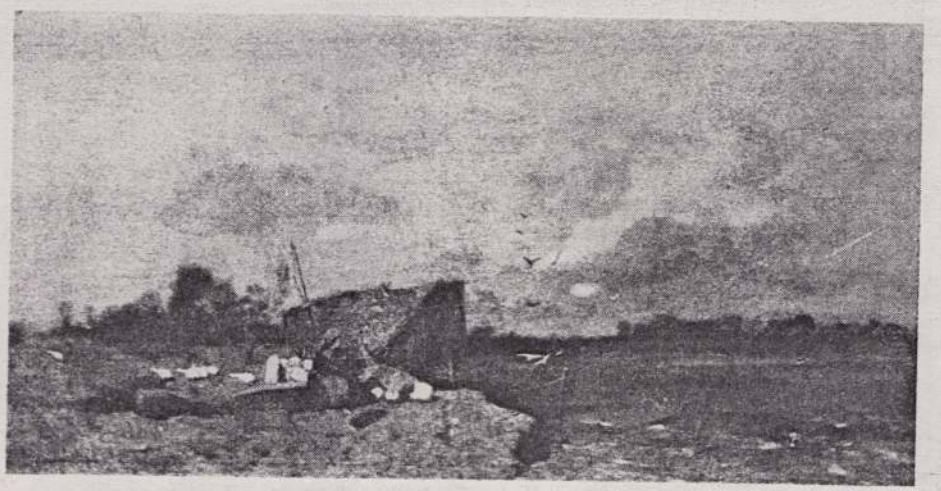

MÉSZÖLY GÉZA: Tiszapárton

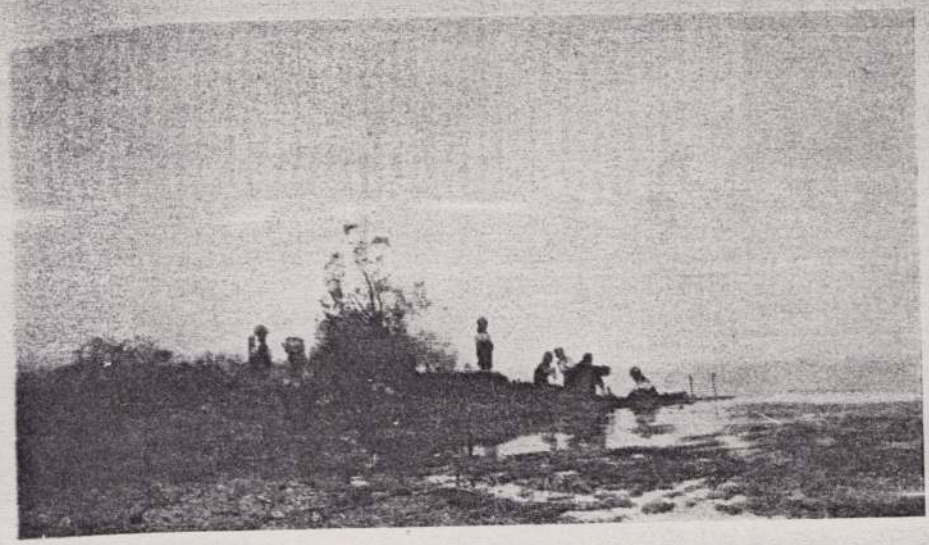

MÉSZÖLY GÉZA: Őszi nap a Balatonon

Ennek az évnek nagyszerű eredményei egész munkásságában is kimagasló helyet foglalnak el. Pedig csak ezen a kiállításon is, mely oeuvre-jének metszete, de nem teljessége, mennyi kép tart még jogosan igényt az elsőségre!

Művészetének sokszínüsége, technikai szempontból is mindig a megoldandó feladathoz idomulása, rugalmassága, meglepetést okoz még azoknak is, kik különböző kiállításokról az anyag jórészét ismerik már. Ezek is csak most, így egymás mellett látva müveit, alkothatnak helyes képet róla.

Nem törekedve teljességre, csupán röviden szólunk néhány képtípusról. Látunk képeket, melyeket nagyobb rajzosság, az ábrázoltak erősebb plasztikitása, zománcos fényü színek, finom lazúrok jellemeznek, pl. a „Tanyát", „Vizhordó leány"-t stb. Látunk olyanokat, mint az „Est a halászkunyhónál", tompa, szürkébe ágyazott színekkel, gyönge testiséggel, részletgazdagság helyett összegező folthatással. Ezeken az előtérbe hozott alakok és tárgyak sziluetben rajzolódnak a náluk világosabb háttérre s a homály egyformára igyekszik átfesteni mindent, elnyelni akarva nemcsak a színeket, hanem a formát és az anyagi különbözőségeket is. Ismét egészen más festői világba vezetnek azok a képek, melyek sajátos, ezüstös ragyogással telítettek, ahol a levegő maga vált fénysugárzóvá. Megint mások a „Szentiváni részlet", az „Országúton" fajtájú képek, melyeknek szürkés tónusa a mindent körülölelő, szórt fénynyel átitatott levegő, tompító, erős színhangsúlyokat nem türő hatásának megfigyelése s e megfigyelés lirikus átköltése.

A sort folytathatnánk. Azt hisszük azonban, hogy a fentiekkel eléggé érzékeltettük művészetének gazdagságát, határain belüli sokszólamúságát. Még csak azt tesszük hozzá, hogy mindezek a változatok magukban a megfestendő tárgyakban, tájakban, azok megvilágítási, légköri körülményeiben, valóságuk gazdag különbözőségeiben lelik magyarázatukat. Nem egy kialakított és kedvelt festői modor sablonjába szorította bele témáit, hanem fordítva, festői módszerét alakította témáinak természete

szerint. Hogy ennek ellenére annyira egységes művészete, mint nagyon kevéseknek, annak az az oka, hogy tárgyához való viszonyulásának alapja mindig ugyanaz marad. Ez: a hazai földnek, a hazai föld intim szépségeinek csöndes, ágálásmentes, de éppen ezért annyira igaznak érzett áhítatos szeretete. S mivel megvolt a művészi felkészültsége és tehetsége, hogy ezt a szeretetet ráfesse a pici, zsuppfedeles kunyhókra, a görcsösségű öreg fákra, csillogó lápokra, zöld rétekre s nem utolsósorban halligatag komoly halászaira és parasztjaira, művészete oly gazdag érzelmi tartalommal telt meg, hogy annak melege nem csökkenő erővel sugárzik ma is.

A kiállításnak, azt hisszük, meglesz az eredménye. Akár a művészet megszerettetése, a művészet eszmeiségének felismertetése szempontjából, akár abból a szűkebb, de nem kevésbbé fontos szempontból, hogy egy nagy magyar művész alkotása élő tartalommá válik sokaknak tudatában.

A rendezés Bényi Lászlónak az ügy iránti szeretetét és hozzáértését dícséri, s mint ilyen, maga is művészi produktum.

Rajnai Miklós

EGRY JÓZSEF EMLÉKKIÁLLÍTÁS

Egry József művészetének értékelésében határozott, világos álláspont nem alakulhatott ki életművének teljes ismerete nélkül. A Fővárosi Képtárban rendezett emlékkiállítás lehetővé teszi, hogy a teljes életmű minden fejlődési szakaszának ismeretében értékelhessük ezt a kiváló művészt, s munkásságát arra a helyre állítsuk, amelyet művészetünk közelmultjának folyamatában elfoglal.

Hiba volna, ha Egry művészetét a maga korának, a XX. század első felének történeti valóságából kiszakítanánk s egész munkásságát a mi mai feladatainkból szempontjából vonnánk csak vizsgálat alá.

Egry József művészetével szemben két feladata van a műkritikának és a művészettörténetnek. 1. Meg kell ismerni életművének értékeit és meg kell állapítani alkotásainak helyét a századeleji magyar művészet történetében. 2. Meg kell vizsgálni művészetét abból szempontból, hogy fejlődő, haladó, él képzőművészetünk számára rejt-e magában valami tanulságot Egry József életműve.

Egry művészete nem széles témakört ölel fel. Fiatalkori képeinek témája az elnyomottak nehéz élete. Az „Ingyenétkezők", a „Hazatérők", „Mosónő", „Szajnaparti hajómunkások", „Menhely előtt" c. képek — mind a munkások, parasztok életének megrendítő ábrázolása. Nem a festőiség, az érdekességkeresés, hanem az őszinte együttérzés hatja át ezeket a súlyos témákat feldolgozó képeket. E művek reális, jól felépített, minden részletben is átélt és kidolgozott alkotások. Formailag összefogottak. Komor nyugalom és biztonság árad belőlük. Hol szürkés-ködös, hol sötéten égő színeket használ, aszerint, ahogy a téma, a mondanivaló kívánja. Nem önmagáért, nem a festőiségért keresi a „színek játékát", hanem, mert minél tökéletesebben akarja kifejezni mondanivalóit.

A fiatalkori, súlyos társadalmi problémákat megkapó lírai hangon megfogalmazó képei után monumentális szándékú, heroikus munkás-ábrázoló kompozíciókat festett, szenvedélyes expresszionista hévvel. Ezeken a képeken már a túlheves leíró-lendületben sokszor üres mozdulat-képletekkel, jelképfigurákkal találkozunk a valóban tartalmas emberábrázolás helyett. Itt már csak jelzi az emberalakokat, s a mozdulatok valósága helyett dekoratív képletek elragadó lendületét keresi. Később a képein teljesen másodrangú képelemmé sorvad az ember, úgyszólván csak tájakat fest egy-egy magányos, végsőkig leegyszerűsített emberfigurával, vagy ember nélkül.

Vannak témák, amelyek egész életén végigkísérik. Önarcképei sorozatát érdekes és tanulságos egymáshoz hasonlítva végignézni. A fiatalkori, még akadémikus stílusban tartott 1904-es ifjúi bizakodó önarckép, az 1917-ben festett komoly férfiarc és a későbbi, egyre több vívódást és szenvedést mutató, meggyötört emberi fejeket ábrázoló önarcképek mind egyformán igazak. Nyomon követhetjük rajtuk Egry festői modo-

Agitativ hatásának a német újrafelfegyverzés elleni plakátok. Az egyik a keresztek rengetege előtt álló német katona sziluettjét ábrázolja. Egy másik halott koreai anyát ábrázol, akinek keblén síró csecsemő várja hasztalan a létet adó tejet (ez a plakát Picasso eredeti után készült). A francia plakátra mindenkit mozgósító erejére tekintve, hogy az egyik plakátot *Fougeron*, a jeles francia festőművész festette, *Wilfelberg*, akinek szatirikus rajzai világhírűek, szintén szerepel egy plakátja. A többi nemzetek plakátjai is, köztük *spanyol, angol, héber, svéd* vagy más országokban festették, vagy írták, hogy mit szolgálnak legigazibb meggyőződéssel: a *békét*.

Külön kell szólni a *koreai* és *kínai* plakátokról, amelyek egyszerre az imperialisták elleni fegyveres, meg nem alkuvó harcra és az ország békés újjáépítésére mozgósítanak. Mindezt nemzeti kultúrájuk ősi hagyományainak felhasználásával érik el, olyan magas művészi színvonalon, hogy ezen a téren nagyon sokat tanulhatunk tőlük.

Összegezve: a kiállítás nagy tanulsággal szolgál a magyar plakátfestőknek. A mondanivaló fontossága, a plakát meggyőző ereje és hitelessége, valamint a tartalomnak a formával és a művész meggyőződésével való szoros kapcsolata *elengedhetetlen*, mert enélkül jó politikai plakát nem jöhet létre...

po

MEDNYÁNSZKY EMLÉKKIÁLLÍTÁS

Ismét egy emlékkiállítás nyílt meg a Nemzeti Képtárban, ismét egy nagy magyar mester életműve tárul sokrétű gazdagságában e kiállítások látogatói elé. A Képtár komoly elismerést érdemlő lendületes munkája egymásután hívja életre képzőművészeti multunk legkiválóbb mestereinek gyüjteményes kiállításait, módot nyujtva így hagyományértékük tisztázására, s az egy-egy művészhez tapadt téves, vagy néhány műből hamisan általánosító nézetek felszámolására. E kiállítások nagy sikere, látogatottsága azt mutatja, hogy a művészetek iránti érdeklődés úgyszólván napról napra növekszik és hogy a mult nagy hagyományainak megismerése komoly igényévé lett a magyar dolgozóknak. A sikerekhez bizonyára hozzájárult az anyag bemutatásának monografikus formája is, mely a művészettel most ismerkedők számára a legszerencsésebb kiállítási forma. Itt ugyanis nem kell úgyszólván műről műre újabb és újabb kifejezésmódhoz idomulni a tárlatnézés során, azonkívül a nagy anyag élesebb benyomást hagy maga után egy-egy mesterről, élőbben, körülhatárolhatóbban formálja ki alakját, mint kisszámú, — sok másé között elszórtan látott képei.

MEDNYÁNSZKY LÁSZLÓ: Katonaruhás férfi (olajfestmény)

MEDNYÁNSZKY LÁSZLÓ: Mocsaras táj (olajfestmény)
Alsó kép: Hóolvadás (akvarell)

A jelenlegi kiállítás *Mednyánszky László* életművének keresztmetszetét mutatja be, születésének századik évfordulója alkalmából.

Haladó hagyományaink feltárása során, mielőbb elvégzendő fontos feladatként áll előttünk a világcsavargó, nyomortanyákon élő, „különc"-nek tartott báró művészetének kiértékelése. Szükség van erre a munkára, mégpedig azért, mert a kép, amelyet Mednyánszkyról a mult hagyott ránk örökül, erős korrigálásra szorul. Mednyánszky nem egyenlő a ködös, borongós, kissé szentimentális tájképek festőjével, s nem egyenlő a révületek, a lélek mélyéből fakadó misztikus látomások festőjével sem. Az előbbi vélemény a műkereskedelemben állandóan forgalomban levő festményei, vagy méginkább ezek bő számban levő silány hamisítványai alapján alakult ki. Az utóbbi nézet forrása viszont Kállai Ernő monográfiája, mely, míg egyrészt megnyerő írásművészettel és a naplójegyzetek mesteri összeválogatásával közelhozza hozzánk Mednyánszkyt, ugyanakkor valami mesterkélt, mélylélektani alapon túlmagyarázza művészetét. Különben a „titokzatos"-életű művész alkotásaiban titkokat sejteni jogosnak és logikusnak látszott.

MEDNYÁNSZKY LÁSZLÓ: Fiatal legény (olajfestmény)

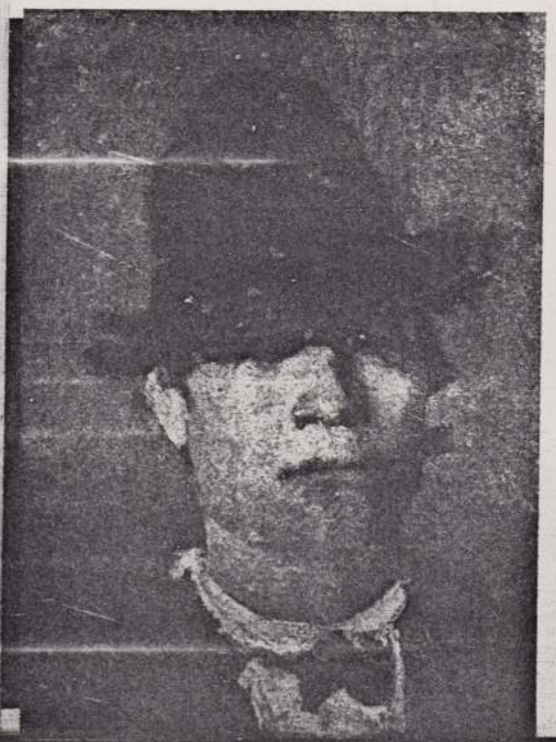

Alsó kép: MEDNYÁNSZKY LÁSZLÓ: Csavargó szivarral (olajfestmény)

A különösnek, bizarrnak egyik lényeges ismertető jele az, hogy megmagyarázhatatlan. Mednyánszky is különös és bizarr mindaddig, de csakis addig, míg életét, magatartását meg nem ismerjük, meg nem magyarázzuk. Ha abból a materialista alapelvből indulunk ki, hogy a tudat másodlagos, nem önmagából és önmagáért való, hanem a gazdasági és társadalmi lét határozza meg, akkor Mednyánszky körül is erősen lecsökkenthetjük a ködöt. Sok mindenre, ami Mednyánszky művészetében eddig érthetetlennek tűnt, a valóban tudományos vizsgálat világosságot tud deríteni.

Ennek a meggondolásnak a fényénél Mednyánszky különcsége nem különcség többé, hanem kora, társadalma életének visszásságaival magyarázható magatartás. Ellentmondásokkal teli egyénisége a társadalomhoz szemben elfoglalt helyzetéből fakadt és nőtt olyanná, amilyen. Az ellentmondások létrejöttének magyarázata pedig az, hogy míg egyrészt tisztán látja a hibákat, visszásságokat, másrészt nem tudja átlátni ezek legmélyebb okait, s nem ismeri fel, hogy a gyökeres és egyetlen orvosság — a szocialista forradalom. Jóindulatú, a hibák felszámolására adott tanácsaival nem a forradalmat, hanem épp annak elkerülését akarja szolgálni. E köré a mag köré világosan elrendezhetők egész emberi lénye és naplóinak önvallomásai. Az arisztokrata rájön arra, hogy a dolgozók millói nyomorának oka többek közt s a legelsők közt az ő társadalmi osztálya, s személy szerint vállalni akarja a jóvátétel reá eső részét. Elmerül az elesettek, a nyomorgók tengerében, hozzájukvedlik, magáévá teszi életformájukat, szétszórja, elosztja közöttük vagyonát. *„Azt hiszi, hogyha az önként vállalt tisztes, dolgos szegénység és a külcsönös segítség gondolata jegyében apostoli és segélyegylet létesülne, ez az egylet széles mozgalommá fejlődhetne és arra szólíthatná a kormányzatot, hogy intézményesen, felülről oldja meg az igazságos társadalmi egyensúly problémáját. Valósággal gyermeki naivitástól vezettetve hiszi benne, hogy a nagybirtok és az ipari, kereskedelmi tőke hatalmi szövetkezése önként, békésen adja át helyét a népi demokrácia uralmának"* — írta róla Kállai Ernő.

Az elesettekkel vállalt életformaközösség a véletlenül megismert buddhizmusban vélte megtalálni elvi, filozofikus önigazolását. A minden ember egyenlőségét hirdető, a vagyont, kényelmet, általában a földi élet javait semmibevevő buddhista tanítás visszhangra talált a vagyont megvető, s a maga társadalmi kiváltságával meghasonlott Mednyánszky lelkében. Az enervált arisztokrata számára — ha hallott is róla — a marxizmus plebejus harcossága forradalmat, diktatúrát követelő tanai idegenek maradtak.

A Mednyánszky-kiállítás annak számára, aki „titokzatos révületeket", „mélyvilági látomásokat" vár tőle, valóban döbbenetes: döbbenetes, hogy menynyire nincs benne semmi misztikus, mélyvilág stb. Ellenben van benne rengeteg realizmus, rengeteg kritika, meleg humánum, az elesettekhez odahajló szeretet.

Emberábrázoló művei azt mutatják: valóban tisztán látta, *„hogy figurális tekintetben mi a teendő". „A szociális probléma, a jelen, a jövő,* — írta. — *Minden igazi művészet aktuális* — mondotta — *ezen keretbe beleváló, beleillik mindaz, amit érzek, amit keresek. A modern életet kell visszaadni nagy és festői ellentéteivel. Ezen tárgyakban elég a drámai momentum. Nem kell azért a mindennapi anekdotázás unalmába süllyedni és nem kell az erőltetett szimbolika konvenciójába merülni. Az általános, ami egyszersmint konkréten hat."* Figurális képei valóban messze elkerülik a *„mindennapi anekdotázást"* és nem látjuk azt sem, hogy *„az erőltetett szimbolika konvenciójába"* merülnének. A kiállításon látott alakos kompozíciók nem áttételek, nem egyik jelenségnek a másikkal való ábrázolásai, hanem önmagukról szólnak, kiaknázva természetesen, — mint minden jó műalkotás — a színek, vonalak, fény-árnyak érzelmi, gondolati asszociációkat keltő nyelvét.

Az alakos képek, elsősorban a portréábrázolások által okozott egyik legnagyobb meglepetés számunkra az volt, hogy az ábrázoltak úgyszólván kivétel nélkül aktív, vagy aktivitást rejtő figurák. (Az „Alvó munkás"-on és a „Szerbiában" halódó katonáin kívül nincs egyetlenegy magábaroskadt vagy meghunyászkodó, magát megadó passzív alak a kiállítás művei között.) Paraszti fejei kemény, szögletes formáikkal vasegészséget, erőt sugároznak. Vidámság, derű nincs ugyan arcukon, szemükben inkább szomorúság bujkál, de nincs bennük a minden-mindegy, a letörtség, a harcképtelenség hangulata sem. Nyugalmukban erő, magabiztosság rejlik. Hasonlót látunk a csavargóképeken is. A társadalom legaljáról, illetőleg a már társadalmon kívüli perifériákról szedi Mednyánszky ezeket az alakokat. Éle-

tük: nyomor és szenny, kitaszítottság és kilátástalanság. A sok gyötrődés, a kapott sok rúgás már összetörhette volna őket. De Mednyánszky nem ezt látta rajtuk, nem ezt hangsúlyozta bennük. Csavargóinak ereje nem rongyolódott el a ruhájukkal együtt, nem morzsolódott kicsivé, vagy semmivé az élet prése alatt. Gondoljunk a „Csavargó szivarral" hetykeségére, az „Ágrólszakadt" sötét, félelmetes erőt sejtető nyugalmára, a verekedés utáni csavargó elszánt, figyelő mozdulatára és tekintetére, stb., stb. Egyszóval Mednyánszky paraszt- és csavargóábrázolásaiban sehol sem találjuk a jelen állapotot változhatatlannak hivő pesszimista álláspontot.

Még a kiállításon szereplő, halottakat ábrázoló két háborús kép is valósággal iskolapéldája lehet annak, hogyan lehet a legszomorúbb, legtragikusabb emberi témát is felemelően, félelmetes erőt, tehát életet sugárzóan — nyugodtan mondhatjuk — optimista módon megoldani. Az egyik kép az „Elesett orosz katona". Csak a halott felsőtestét látjuk, amely ferdén nyúlik be a képfelületbe. A színek — szürke és sárga — világos, friss csengésű, áttetsző akvarellszínek. A derűs színhatás s a dinamikus átlós kompozíció, a testnek részint a semleges háttérrel, részint a summázó festői megoldással monumentálissá növelése — mind összefognak, hogy a halálban se az elzsibbasztót, letaglózót, hanem az ember nagyságát, erejét hangsúlyozzák. A fekvő halottak témája meg egyenesen iszonyatos: oszló, bomló holttetemek a mezőn. A borzalmas téma azonban ismét életigenlő ábrázolást kap. A halottak barnái átfoszlanak a táj virágos itt-ott barnás zöldjébe, amely ismét az ég kékjébe olvad bele. Úgyszólván a szemünk előtt feslik újra életté a halál. Mednyánszky bár jól látta az imperialista háború igazi, tragikus arcát, a világégés közepette sem vesztette el bizakodását az élet győzelmében.

Széles skálában mutatja be a kiállítás a tájképfestő Mednyánszkyt is. Az „Újpesti kikötő" derűs kedvességétől, a tátrai tájak fenséges komorságáig, a „Mocsaras táj" őszi ködösségétől, a „Hóolvadás" korai tavaszi üdeségéig a magyar táj számtalan arculata tekint reánk a falakról. Különös előszeretettel festette a hegyvidékek sziklás, bérces tájait, de ugyanakkor klasszikus szépségű alkotásai születtek az alföld-adta ihletből is. A szürke hajnali ködben tiszai halászatot ábrázoló nagy képe például tájfestészetünk egyik legkimagaslóbb alkotása. Ezek a művek azt mutatják, hogy *„semmi köze nem volt a műterem-festészethez, annak ellenére, hogy minden képét műtermében oldotta meg"*. A táj az ő számára nem volt úgynevezett csendéletmotívum, amelynél a művész megelégszik a lefestés szakmai örömével, hanem a tájakba mindig belefestette önmagát, a benne zajló érzéseket, egész gazdag érzelemvilágát is. Mégpedig oly művészi erővel tette ezt, hogy a képek szemlélőiben akarva-akaratlan újra felcsendülnek ezek az érzések. Tájain keresztül is az ember szól az emberhez: az ábrázolás nem végcélja, csak eszköze mondanivalóinak.

Mednyánszky a magyar művészet ú. n. „nagy magányosa" volt eddig. Úgy láttuk és úgy beszéltünk róla, mint akinek nincs se rokona, se ismerőse a magyar piktúra népes táborában. A kiállítás módot ad most arra, hogy a nagy magányosságból beállítsuk Mednyánszkyt a kortársakkal, elődökkel, utódokkal való vonatkozások eleven szövedékébe. Meg sem kíséreljük ezeknek a szálaknak a kibogozását, csak rámutatunk néhányra, melyek fáradságos kutatás és elemzés nélkül is felderíthetők. A „Koldusasszony" Deák-Ébnerrel és Biharival tartja a rokonságot; az „Alvó munkás" Munkácsy Mihály művészetére utal, van képe, mely Fényes Adolfot juttatja eszünkbe, a „Mocsaras táj" Mészöly Gézát, a „Bevonulás" Rippl-Rónait. A további Mednyánszky-kutatás egyik fontos feladata ezeknek a vonatkozásoknak értékelő feltárására.

A kiállítás külső megjelenésében megkapó, nem véletlenszerűen kerültek egymás mellé a képek, hanem az egy-egy falon elhelyezett képcsoport összbenyomása is kellemesen hat. Nem rontják, hanem inkább emelik egymást a szomszédos művek.

A kiállítást *Pogány Ö. Gáborné* rendezte. Az általa szerkesztett katalógust az elmélyedt rövid bevezető tanulmány

és a teljességre törekvő Mednyánszky bibliográfia összeállítása tudományos értékűvé teszi.

Rajnai Miklós

TÓTH B. LÁSZLÓ KIÁLLÍTÁSA

A Fővárosi Képtár Fényes Adolf Terme június havi kiállításán *Tóth B. László* műveinek gyűjteményét láthattuk. A kiállítás anyaga — harmincnál több temperafestmény és rajz — megbízható keresztmetszetét adja a művész munkásságának, megmutatja legszebb eredményeit, de világosan elénktárja hiányosságait is.

Tóth B. László művészi felfogását még a közelmultban is a passzív líraiság, magányosság-hangulatok keresése jellemezte. Számos kiállított festménye (*Kilátás a Nagykevélyre, Szeles nyári délelőtt, Napsütötte domboldal* stb.) még fejlődésének ezt az időszakát jelzi. E képei közül legsikerültebb két apróbb téli tájkép: *Hideg téli délután* és *Téli délelőtt a budai hegyekben*. Ezeknek a problémátlan, nagyrészt csupán — mint címeik is elárulják — atmoszferikus hangulatokat kutató képeknek, a szemlélet alapvető elhibázottsága ellenére megis van egy erényük: a „merev"-nek kiküszöbölt tempera-technikát a művész figyelemreméltó könnyedséggel, hajlékonysággal kezeli.

Tóth B. László érdeklődése az utóbbi időben új témák felé fordult. A művész igyekszik megtalálni a kapcsolatot új életünkkel, erről tanúskodnak az úttörőlánykákról festett kis temperaképei, krétarajzai és főleg a Földalatti Gyorsvasút építését ábrázoló rajzsorozata. Bizonyos, hogy Tóth B. László helyes utat választott arra, hogy művészetét kimentse a magaépítette magányosságból, s dolgozó népünk friss, lendületes életének tükrözőjévé tegye.

Igaz, tempera-arcképeiről még nem mindig tud szabadulni bizonyos dekoratív leegyszerűsítésektől, különc színektől, és igaz, hogy a Földalatti építését bemutató krétarajzai még nem elég elmélyültek — legtöbbször nem érzékeltetik a munka lendületét, igazi pátoszát, az ember elvész a traverzek, állványok, gépek között. A feketekrétával könnyen elérhető tetszetős hatásosságok is csábítják néha a kényelmesnek egyszerűbbnek vélt megoldásokra. Rajzai legtöbbször még nem mentek ki a friss, riportszerű feljegyzéseken.

A „döntő fordulat" azonban szemmelláthatólag megtörtént Tóth B. László művészi fejlődésében is: új mondanivalók szolgálatába kezdi állítani tehetségét, igyekszik belekapcsolódni abba a harcba, amelyet művészeink nagy többsége a szocialista-realizmus alkotómódszereinek kialakításáért folytat.

A további munka feltétlenül egy-egy kitűzött feladatban való elmélyedés, a tartalmasabb emberábrázolás magas művészi feladatainak teljesítése felé kell, hogy vezessen. Az első lépéseket a művész — Ormándy István, Kossuth-díjas mozdonyfűtőről készített tanulmányrajzával — máris megtette és bizalommal nézhetünk további fejlődése elé.

(Cs.)

A GYŐR-SOPRON MEGYEI KÉPZŐMŰVÉSZETI MUNKACSOPORT KIÁLLÍTÁSA

A május elején megnyílt kiállításon 35 művész mutatta be az elmúlt esztendő munkásságának eredményét.

A Győr-Sopron megyei képzőművészek becsületes erőfeszítéseket tesznek, hogy olyan műveket hozzanak létre, amelyek mai életünk egyre növekvő igényeihez méltón teljesítik a képzőművészet feladatait. Elismerést érdemel az az odaadó munka, amellyel, láthatólag valamennyien a maguk tökéletesítésén fáradoznak. Eredmény már az is, hogy tisztán látják feladataikat. S ha még a kiállításon nagyszámmal láthatók is a nemsokatmondó, hangulatos tájképek, biztató tünet az, hogy maguk a művészek sincsenek megelégedve ezekkel a munkákkal.

A Győr-Sopron megyei képzőművészek többsége — és éppen a legtehetségesebbek — életünk mai mondanivalóinak megfogalmazását tekintik legfőbb feladatuknak. A kezdeti nehézségekkel való birkózás kemény munkájának komolyan nekilátva, értékes eredményeket várhatunk ezektől a művészektől.

Steiner Antal soproni festőművész szerepel a kiállításon a legfigyelemre-

KÉPEK JEGYZÉKE:

1. Szinyei Merse Zsigmond arcképe, csibukkal 1866.
2. Vitorlás a starnbergi tavon 1867
3. Az akasztott elszállítása 1867
4. Faun és nimfa 1868
5. Anya és gyermekei 1868
6. Fürdőházikó fiúval 1868
7. Vadgesztenye-tanulmány 1869
8. Alvó nő 1869
9. Ruhaszárítás 1869
10. Hinta 1869
11. Puszta gólyamadárral 1870
12. Szerelmespár 1870
13. Szinyei Merse Félix 1870
14. Szinyei Merse Ninon 1870
15. Szent Antal
16. Fürdőház a starnbergi tavon 1872
17. Majális 1873
18. Lilaruhás nő 1874
19. Pacsirta 1882-1883
20. Hóolvadás 1895
21. Pipacsok 1902
22. A tuja
23. Szurokfenyő 1904

SZERKESZTETI:
A NÉPMŰVÉSZETI INTÉZET

MAGYAR NEMZETI GALÉRIA
KÖNYVTÁRA
B155

Felelős kiadó: Lukács Ernőné
Felelős szerkesztő: Fischer Ernő
Műszaki felelős: Löblin Imre
Megjelent 1500 példányban, 1.5 A/5 ív terjedelemben
a MNOSz 5601—50Á szabvány szerint

Budapesti Szikra Nyomda, V., Honvéd-u. 10. — 13209
Felelős vezető: Lengyel Lajos igazgató.

A múlt század második felében bő szüretje volt a magyar képzőművészetnek. A termés minden várakozást felülmúlt. A Műegylet 1840-es első kiállításának látogatói nem is sejthették volna, hogy az ott látott zsenge kezdetből néhány évtized múlva az lesz, ami lett. Pedig ekkor részben már éltek, részben egy-két év múlva megszülettek azok a mesterek, kik úgyszólván máról-holnapra egysorba emelték képzőművészetünket olyan nemzetekével, melyek többszáz éves zavartalan művészi múltra tekinthettek vissza. 1830-ban születik Madarász Viktor, 1835-ben Székely Bertalan, az 1840-es években Munkácsy, Mészöly, Benczur és Paál László. Ebben az időben — 1845-ben — születik Szinyei Merse Pál is, Munkácsy mellett a magyar festészet legnagyobb alakja.

Művészetünk e nagyarányú felvirágzásának gyökerei a magyar társadalom és gazdasági élet kapitalista átalakulásában találhatók meg. Az 1848-as forradalom utáni félszázad ugyanis az egyre nagyobb iramú kapitalizálódás folyamatát jelenti hazánk számára. Ez a folyamat eleinte — a kiegyezésig — meglehetősen lassú, mivel a feudális maradványok és a gyarmati helyzet súlyos gátakat állítanak a fejlődés elé. A bécsi abszolutizmus Magyarországot teljesen alárendeli az arisztokráciával szövetkezett osztrák burzsoázia érdekeinek és ennek értelmében intézi az ország sorsát. Így a vámhatárok eltörlésével egyrészt monopóliumot biztosít a monarchia területén az osztrák ipar számára és gátolja a magyar ipar kifejlődését, másrészt szabad utat biztosít mezőgazdaságunknak a birodalom piacaira, vagyis oly előnyt, melyet az, tőke és hitel hiányában, egyelőre nem tud kellőképpen kihasználni. Mindezek ellenére, ha lassan is, de mégis csak megindul a mezőgazdaság kapitalizálódása, sőt a vele kapcsolatban álló ipari ágak is mutatnak bizonyos fejlődést. Ebben az időben rakják le alapjaikat például a Ganz, Schlick, Vidats, Gschwindt, Röck stb. gyárak.

FŐVÁROSI KÉPTÁR
Könyvtára

Az uralkodó osztályok egyezkedéséből született 67-es kiegyezéssel ezt a lassú folyamatot sokkal erősebb ütemű fejlődés váltja fel. Bár a vámközösség továbbra is fennáll, a külföldről megindúló tőkebeáramlás most már elegendő hitellehetőséget nyújt arra, hogy a birtokos osztály ezt a számára pillanatnyilag kedvező állapotot ki is tudja használni. Hatalmas bankok alakulnak óriásinak mondható alaptőkével s általában „a 70-es években a pénzintézetek alapítása példátlan arányokat ölt".

Ebben az időben megy végbe a nagybirtokos arisztokrácia és a pénzarisztokrácia összefonódása, főkép oly módon, hogy az ipari vállalatok, vasúttársaságok és pénzintézetek igyekeznek a „történeti nevek" viselői közül egyet-egyet beválasztani vezetőségükbe, hogy ügyüknek közvetlen politikai hatalommal rendelkező képviselője is legyen. „A nagybirtok és nagytőke szövetségében" ugyanis „a nagybirtoké volt a vezetőszerep".

A múlt század második felének magyar társadalma erre a gazdasági alapra épül és dióhéjban ismertetve a következő képet mutatja: a politikai és gazdasági helyzet ura a nagybirtokos osztály s szövetségese a nagyburzsoázia és a megyei középbirtokos nemesség (dzsentrik), velük szemben állnak a kizsákmányoltak: az osztályegységében megbontott parasztság agrárproletárrá váló nagy tömegei és a most bontakozó, első szervezeteit most alakító munkásosztály. Közöttük — kizsákmányolók és kizsákmányoltak között — helyezkedik el a haladó értelmiség és kispolgárság, kik polgári radikalizmusukkal, az 1848-as eredmények továbbfejlesztéséért vívott harcukkal ebben az időben még a haladás erői közé tartoznak.

Az itt röviden ismertetett gazdasági és társadalmi helyzet alkotja képzőművészetünk gyors felvirágzásának bázisát. Az előző félszázadban úgyszólván kizárólag csak főuraink részéről jelentkező művészi igényt még túlnyomóan Bécs elégíti ki, most azonban a nemzeti ellenállás az abszolutizmussal szemben — mely a bécsi kultúrára is kiterjed — valamint a fokozott polgárosodás megteremti a fejlett hazai művészet szükségletét. A hivatalos művészet természetesen az uralkodó osztályok ízlésének megfelelő, a valóságot elkendőző, illetve akadémikus sémákba merevítő művészet. Ennek

az iránynak nem egyszer komoly tehetségű kiszolgálóival szemben ott állnak azonban igazán nagy mestereink, kik realista alkotásaikkal a jövendő útját jelzik. Az utóbbiak közt találjuk Szinyei Merse Pált is, aki megtagadva saját osztálya igényeinek kielégítését, merészen valóságízű, optimista lendületű művészetével szolgálja a haladás ügyét.

*

Szinyei gazdag sárosi nemes-család sarja. Apja, Félix, a megye alispánja, majd főispánja, anyja, Jekelfalussy Valéria, irodalom- és művészetrajongó, minden nemes ügyért lelkesedő asszony. A család a szabadságharc alatt a nemzet ügye mellé állt. Szinyei nagyapja osztrák internálásban hal meg, anyja pedig csak menekülve tudja elkerülni azt az ötven kancsuka-ütést, melyre a sebesült honvédek ápolásának vezetéséért ítélik a bevonuló cári csapatok.

A gyermek Szinyei kilenc éves koráig szülőhelyén, Szinyeújfaluban él, majd 1853-ban szüleivel együtt Jernyére költözik át. Ez utóbbi dombos-lankás vidéke nagyon hozzánő szívéhez. Később, nagyszerű művei megalkotásánál is az erről a tájról szerzett benyomások, élmények és emlékképek irányítják ecsetjét.

Hivatásának tudata korán kialakul benne. A rajzolgatás szeretete végigkíséri diákéveit. Mikor a gimnázium felső osztályainak elvégzésére Eperjesről Nagyváradra kerül, Mezey Lajos helybeli arcképfestőnél végzett tanulmányait már úgy tekinti, mint jövendő pályájára való előkészületet. Mezey felismeri fiatal tanítványa tehetségét s nagy igyekezettel iparkodik neki átadni szerény tudását.

A szülők osztályuknál haladóbb, polgáriasult világnézetét bizonyítja, hogy nem gördítenek akadályt az ifjú Szinyei pályaválasztása elé. Pedig ebben az időben — a 60-as évek elején — nemcsak az ő társadalmi osztályuk, hanem a polgári családok legtöbbje is mindent elkövet, hogy művészi pályára vágyakozó fiait arról lebeszélje s valami biztosabb és szemében előkelőbb mesterség révébe juttassa.

Szinyei 1863-ban végzi be a gimnázium nyolcadik osztályát s a következő év tavaszán már a müncheni akadémián

találjuk. Tanulmányai itt az iskola megszokott rendje szerint folynak. Egy évig gipszeket rajzol az antikosztályban, ismét egy évet természet utáni rajzolással, és előbb gipsz- majd modell-utáni festéssel tölt. A harmadik évben ugyancsak modellfestés a főtárgya, de most már nehezebb feladatokat kell megoldania: az előző év kis arcképtanulmányaival szemben most egész alakot fest életnagyságban. 1867-ben végül teljesül vágyainak netovábbja s bekerül az akadémia legfelsőbb osztályába, a híres Karl Piloty iskolájába.

Szinyeinek az akadémián elért minden eredményéhez kitartó és lelkiismertes munka fűződik. Egy évi lankadatlan munkájába kerül míg megszerzi a végleges felvételt az akadémiára. Ugyanígy jónéhány eredménytelen kísérlet, kompozíció-témákon való töprengés és megoldásukon való fáradozás kíséri azt az utat, melyen végül bejuthat Pilotyhoz.

Fáradozásait azonban komoly eredmények követik: alapos művészi felkészültségről tanúskodó művek.

Nézzük pl. harmadik akadémiai évében készült egyik munkáját, Zsiga öccsének arcképét (1). Ennek a képnek már nemcsak azért van jelentősége, mert egy állomás Szinyei fejlődésében, hanem önmagában, csupán művi értékeit tekintve is figyelemre méltó alkotás. Ezek az értékek: a vékony fiatal arc kitűnő jellemzése, a hibátlan és biztos rajz és az a mértékletesség, mely színben, formában, részletekben egyaránt csak annyit ad, amennyi az ábrázolást szolgálja. Mindehhez járul még valami kedves, csöndes derű, melyet az öreges beállítás és a sapka vidám pirosának ellentéte érezteti velünk.

A következő évből, 1867-ből való a „*Vitorlás a starnbergi tavon*" (2) című tájképe. Ebben már igazi énje, a tájképfestő szólal meg, későbbi alkotásaihoz is méltó módon. Az ezüstös színhatású kis tanulmány a tó egy részletét ábrázolja. A vitorlást pontosan a képfelület közepén helyezte el Szinyei, amivel egyrészt biztosította a kompozíció egyensúlyát, másrészt aláhúzza és hangsúlyozza a csöndes víz méltóságteljes nagy nyugalmát. A középpontba-állítás merevségét a vitorla bizarr, szabálytalan foltja tökéletesen ellensúlyozza. Tőle balra, a háttérben előbb egy csónak, még messzebb egy fürdőházikó áll a vizen, melyek a vitorlásra vetődő tekintetet szinte vezetik a kép mélye felé. A jobb háttérben a part

egy darabját látjuk fák között álló és azokkal együtt a vízben visszatükröződő emeletes házzal. A kép arányai, vagyis az ábrázoltaknak egymáshoz és a képfelület nagyságához viszonyított méretei olyan harmonikusak, hogy ebből a szempontból a „Majális"-on kívül kevés hozzáhasonlítható műve van Szinyeinek.

Míg az ember- és tájábrázolásban ily nagyszerű eredményeket mutat fel növendék festőnk, ugyanakkor egy-egy jelenet keretében több alakot mozgató vázlatai csupa verejtékes, kínlódva készült alkotások. Nem mintha tehetsége vagy felkészültsége lenne elégtelen ezekhez, hanem mivel Pilotynak tetsző témákat kell választania. Csak akkor reménlheti ugyanis a legfelsőbb osztályba való felvételét, ha egy ilyen vázlata elnyeri az ő elismerését. Márpedig lehet-e nagyobb felfogásbeli szakadékot elképzelni, mint amilyen a hazug, elképesztő és könnyfacsaró történeti jeleneteket festő tanár és a realista látású, a valóság szépségét minden kiagyaltságnál többre becsülő Szinyei között tátong. Sok sikertelen kísérlet után végül az *„Akasztott elszállítása"* (3) című vázlata révén jut be Piloty iskolájába. Ez a vázlat — bár pl. a kifejezésteli mozdulatokban sok dicsérnivalót találhatunk — teljesen idegen Szinyei igazi énjétől, aminthogy ebben az időben készült hasonló témájú próbálkozásai is azok.

Már mint Piloty-növendék festi első nagyobb igényű művét, a *„Faun és nimfá"*-t (4). A kép, mely sok átfestés, javítgatás közben lassan születik meg, mindannak a tudásnak teljes birtokában mutatja festőnket, amit abban az időben a münchenl akadémián el lehetett sajátítani. Életízét tekintve azonban mögötte marad e korbeli igénytelenebb alkotásainak. A német Böcklintől kölcsönzött hitregei téma és alakok, bármennyire is igyekszik hús-vérből valókká tenni azokat, nem felelnek meg festői alkatának. A „Faun és nimfa" tökéletes, mint egy Piloty-tanítvány munkája, mint Szinyeié azonban mind szerkezetét, mind táji részleteit tekintve, erőtlen.

Mennyivel üdébb, közvetlenebb és igazabb pl. a *„Fürdőházikó fiúval"* (5) című kis képe, melyet ugyanebben az időben fest. Nincs rajta semmi pózolás, mitológiai sallang: egyszerű táj, két, a tájra jellemző alakkal: horgászó halászgyerekkel és egy fürdőzővel. A kis mű meghitt hangulata és a

FŐVÁROSI KÖNYVTÁR

halászfiú jól megfigyelt alakja igazolják, hogy nem kiagyalt ötlet, hanem átélt élmény, látott és megfigyelt valóság került itt vászonra. És éppen ez — az élmény melege — teszi oly vonzóvá számunkra.

Amint láttuk, Szinyei egyéni felfogása eddig csak szerényebb igényű képein és tanulmányain érvényesült. Első nagy alkotása, a „Faun és nimfa" még az akadémia sablontudásának szülötte. Tanulmányainak utolsó évében, 1869-ben azonban már teljes hangerővel zúg fel tisztacsengésű hangja. Ekkor festi meg az *„Anya és gyermekei"* (6) című képét, mely munkásságának egyik legnagyszerűbb darabja. A kép tartalma: a zsendülő természet megkapó szépsége előtti hódolat, karöltve egy mélyen emberi témának, a gyermekeiben gyönyörködő fiatal anyának bensőséges és átérzett ábrázolásával. Elképzelhetjük, hogy az ifjú természet és az ifjú emberi életek remek összhangja mily derűt, optimizmust, ragyogó egészséget sugározhatott.

Az „Anya és gyermekei" röviddel elkészülte után Amerikába került és ott elkallódott. Szinyei emlékezésén alapuló leírását és reprodukcióját azonban ismerjük. Ezekre támaszkodva, Szinyei egyik életírója így ismerteti a képet: „A színek teljesen világosak voltak: szürkés ég, virágokkal tarkított világoszöld mező, hátrább virágzó tavaszi fák és fehér villa. Az anya világosszürke ruhában, derekán átkötött fekete selyemkendővel ül a vörös plaiden, mellette mint nemes gonddal festett csendélet sárga szalmakalapja és lila napernyője. A nagyobbik gyermek kis szalmakalapjában virágot hoz s a kis pólyásbaba játszva kapkod utána. Esemény nincs a képben, csak a tavaszi levegő ragyog, a fák könnyed árnyékokat vetnek a virágos gyepre, a kis pólyás kedvesen kapkod a levegőbe, a nagyobbik lányka komolykodó gonddal tartja kalapját s a bájos fiatal anya boldog figyelemmel tekint le rájuk".

Az „Anya és gyermekei" megfestésének évében komoly hatás éri Szinyei művészetét, mely a megkezdett út következetes folytatására bátorítja. A müncheni nemzeti kiállításon találkozik a nagy francia realista festőnek, Courbet-nek számos alkotásával, sőt személyesen is megismerkedik a francia mesterrel. Courbet nem pihenteti ecsetjét müncheni tartózkodása alatt sem s így Szinyeinek alkalma nyílik,

hogy azon melegében, munka közben tanulmányozhassa alkotásmódját, technikáját. A látottakat aztán felhasználja. Két műve is van ebből az időből Szinyeinek, melyek Courbet stílusára emlékeztetnek. Ezek: a *„Vadgesztenye-tanulmány"* és az *„Alvó nő."*

A „Vadgesztenye-tanulmány" (7) ragyogó napsütésben álló, dúslombú fát ábrázol. A fa alatt, a levelek között behulló fénytől megszaggatott, napfoltos árnyék terül el. A nedvből zöldek gazdag változataiból alakított tanulmány hűen tükrözi azt az örömet, ami az élettől duzzadó természetrészlet megfestése közben eltöltötte Szinyeit.

Courbet hatására visszavezethető másik műve az „Alvó nő" (8) más jellegű alkotás. Itt a meztelen emberi test valósághű és festői ábrázolásával birkózik meg tökéletes eredménnyel. Ezt a képet is, mint az előzőt a Courbet műveire emlékeztető tónusfestés jellemzi, vagyis az, hogy egy főszín keretein belül, ennek árnyalatain épül fel a kép színessége, illetve a csekély számban használt egyéb színek is a főszínhez vannak hozzáhangolva.

Ugyanebben az időben készül két kisméretű színvázlata: a *„Ruhaszárítás"* (9) és a *„Hinta"* (10), melyek befejezetlenségükben is megragadó szépségű darabok. Ha Szinyei képpé érleli őket, a „Majális" méltó párjait alkothatta volna meg bennük. Minden sablontól mentes, kötetlen és mégis szilárd szerkezetük, az elnagyoltságukban is kiválóan jellemzett alakok és mozdulatok, a színek összecsengő vidám ragyogása, mind hozzájárulnak a kis vázlatok elbűvölő hatásához.

Művészünket rendkívül segíti munkájában nagy természetismerete és bámulatos emlékező-tehetsége. A természet színeit és formáit az európai művészettörténet legnagyobbjai közül is kevesen ismerik úgy, mint ő. E színek és formák oly frissen maradnak meg benne, hogy ebben az időben festményei táji részleteit kizárólag emlékezet után festi. Így készül — a tanulmányokat kivéve — valamennyi előbb említett műve. Tudjuk pl., hogy az akadémia utáni első évben festett *„Puszta gólyamadárral"* (11) című képének is csupán egy vonatból látott táj emléke volt a kiindulópontja. Ennek ellenére ez a kép, a táj laposságát csak még jobban aláhúzó alacsony, hosszú házaival, a tócsa szélén álldogáló gólyával

és a láthatárig nyúló virágos mező mély zöldjével, oly zamatosan valóságízű, hogy ha az utolsó ecsetvonásig a táj előtt készül, akkor sem sikerülhetett volna jobban.

Az 1870-es év több kiváló művel zárul. Ezek között a legnagyszerűbb és egész munkásságának egyik legszebb darabja: a *„Szerelmespár"* (12).

Szinyei ezúttal az emberi érzelmek nagy tárházából választ témát s a megoldást, képpé formálást a beleélés teljes melegével adja. Az eredmény még azok után az előzmények után is, melyeket fentebb tárgyaltunk, megdöbbentően szép és nagyszerű.

A „Szerelmespár" két fiatal teremtés bensőséges kapcsolatának, egymásiránti szerelmének költői kifejezése, mely a magyar líra legszebb darabjaival is felveheti a versenyt. A kép minden egyes eleme: a kompozíció, a színek és a táji környezet hangulata, az ábrázolni kívánt érzelem minél hívebb, minél megragadóbb kifejezését szolgálja.

Művészünk a „Szerelmespár"-ban kedvelt kompozíció-formáját, az alakok nagyjából szív, illetve levél alakot mutató egybeszerkesztését használja. E kompozíció-formát előbb tárgyalt művei közül a „Hintá"-n figyelhettük meg, a következőkben pedig a „Majális"-on fogunk még találkozni vele. A „Szerelmespár" két alakját ez a szerkezet tökéletes egységgé forrasztja, mely egységen belül minden változtatás lehetetlennek tűnik. Mindezt pedig oly bravurosan éri el Szinyei, hogy az alakok elhelyezkedése, testtartása és mozdulatai a legnagyobb természetességgel hatnak. A jó szerkezetnek azonban nemcsak a formák, mozdulatok ízléses kombinációjának kell lennie, hanem nyelvnek is, mely a kép mondanivalóját tolmácsolja. Nyugodtan elmondhatjuk, hogy a „Szerelmespár" kompozíciója ebben a tekintetben is tökéletesen megállja a helyét. Képünk alakjainak formai kapcsolata ugyanis kitűnően szolgálja a köztük lévő érzelmi kapcsolat kifejezését.

A kép színei az ábrázolt jelenet bensőséges hangulatával összhangban: gyöngéd, halk színek. Nem önállósítják magukat, nem kiabálnak, hanem szolgálatkészen simulnak a mű mondanivalójához.

Körülbelül ugyanezt mondhatjuk a táji környezetről is. A friss szénarakásokkal borított hatalmas rét a kép tárgyához oly jól illő csöndes nyárdélután hangulatával járul hozzá a tartalom, a szerkezet és a színek remek összhangjához.

A részletek gondos és szeretetteljes megfigyeléséről tanúskodó mű a megfestés technikáját tekintve is elsőrangú alkotás.

Ugyanebben az évben, 1870-ben készül a művész atyjának, Szinyei Merse Félixnek és testvérének, Ninonnak képmása. Ezek az arcképek, mint kiváló jellemfestőt mutatják Szinyeit. Mindazzal, amit már Zsiga öccsének képmásán dícsérnivalónak találtunk, most újra találkozunk, csak még érettebb, még kiforrottabb alakban.

A művész atyjának képmása (13) tökéletesen egybevág azzal a leírással, melyet erről az energikus férfiről, alakjáról és jelleméről a család egyik őt ismerő rokona adott. Az alak ülésének jellege valóban tevékeny emberre vall: nem süpped bele, nem terpeszkedik el ülőhelyén, hanem pihenés közben is mindig felállásra, munkája folytatására kész. A fej a természetesnél előbbre nyúlik, amiből kissé görnyedt vállakra következtethetünk, ami szintén födi az előbb említett leírást. E mellékesnek tűnő részletek mind fokozzák a széles, sima homlok, a szikár arc, az élénk kutató tekintet jellemző erejét. Megfestésével, eleven realizmusával ez az arckép, akárcsak a „Vadgesztenye-tanulmány" és az „Alvó nő", Courbet festésmódját idézi.

Az előbbivel minden tekintetben egyenrangú műve Szinyeinek, a testvéréről, *Ninonról festett portré* (14). A képről szimpatikus fiatal nő tekint le ránk. Arca szabályos, finom vonású, gyöngéden összekulcsolt kezei ölében nyugszanak. Ruházata oly bő, hogy a test formáit nem hagyja érvényesülni, hanem szerkezet nélküli tömeggé mossa össze azokat. Szinyei ennek ellenére bravurosan tudja érzékeltetni, hogy a bő ruha vékony, törékeny női testet takar. A háttér, éppúgy, mint az előző arcképen, semleges, az ábrázolt alakról semmi sem vonja el a figyelmet.

E két portréból egyébként egy nagyon érdekes tanulság vonható le. Mégpedig az, hogy Szinyei képein a járulékos, mellékes részletek is tudatos megfontolás eredményei. Ha ugyanis pl. összehasonlítjuk a két arcképen az alakok ülőhelyeit, észrevehetjük, hogy az idős férfi komoly, súlyos fotelben, a lányos alakú fiatal nő viszont egy vékony fonatokból

alakított, inkább dísztárgyként, mint használati eszközként ható széken helyezkedik el. Láthatjuk tehát, hogy művészünk mily gazdaságosan alakítja műveit, mennyire a lényeget, a mondanivalót szolgálja minden, amit ecsetje odateremt alkotásaira.

Szinyei most tárgyalt két képe odahaza, Jernyén készül. Otthon tartózkodását az előző évek szokásaihoz híven most is csak egy-két hónapra tervezi, körülményei azonban úgy alakulnak, hogy csak két év múlva — 1872-ben — tér vissza Münchenbe. A Jernyén töltött idő meglehetősen munkátlanul telik el. A hazatérése utáni első hónapokban — atyjának és nővérének arcképével — még jelentős eredményt mutathat fel, az 1871-es év termése azonban csupán egy kis vázlat s egy „Szent Antal" oltárkép a jernyei templom számára.

Utóbbi művével, a *„Szent Antal"*-lal (15) érdemes lesz röviden foglalkozni. Nem annyira a képnek, hanem a hozzáfűződő és Szinyeire nagyon jellemző néhány mozzanatnak a kedvéért. Az oltárkép megfestését csak édesatyja kérésére, az ő heves unszolására vállalta és végig kedvetlenül dolgozott rajta. Ennek megfelelően a kényszeredetten festett mű befejezése sem a jól végzett munka örömét, hanem egy kellemetlen nyügtől való megszabadulás érzését jelentette számára.

Szinyeinek ez az állásfoglalása mindabból, amit az eddigiek róla elmondottak, természetesen következik. Hiszen tőle, a modern embertől a valóság és életöröm festőjétől legalább oly távol állnak az ily fajta témák, mint annak idején Piloty — érzésben, felfogásban egyaránt hazug történeti kompozíciói.

De nemcsak a keletkezési körülmények jellemzőek a realista Szinyeire, hanem az a mód is, ahogy szokatlan feladatát megoldotta. Ez pedig úgy történt, hogy a nagyjából keletinek ható táj elé odafestette egyik öreg vadászukat, megfelelő pózban és ruházatban ugyan, de teljes arcképi hűséggel. Így azután a jernyei hívők hosszú éveken át egy jól ismert falubéli képmása előtt végezhették ájtatosságaikat.

Két kevés termésű év után, 1872-ben Szinyei visszatért Münchenbe. Munkakedve feléledt és azonnal a régi lelkesedéssel fogott munkához. Ekkor festette a *„Fürdőház a starnbergi tavon"* (16) című művét. Már ezelőtt néhány évvel is festett hasonló témájú képet, a „Fürdőházikót fiúval", művészi fejlődése azonban hatalmas léptekkel haladt előre azóta. Míg régebbi képét inkább a fürdőházikó alakjához igazodva, álló formára festette, addig a mostanin a táj karakterének megfelelő alacsony, hosszú képformát választ. Ennek megfelelően azzal, hogy jobban oldalról nézi, a fürdőházikót is széltében megnyújtja és hosszúra nyúlik a hozzá vezető korlátos hidacska is. A hídon három, az 1870-es évek értelmében vett modern ruhás alakot látunk. Az egyik nő nagyszerűen megfigyelt mozdulattal éppen a kabin ajtaján kopogtat, a másik néhány lépéssel hátrább a kopogtatás eredményére figyel. Mögötte egy gyermek hajlik át a korláton s botjával a vízben játszogat. A fürdőház tetejének vízfelé eső szélén kíváncsi fej kandikál az újonnan érkezettek felé, jobbról pedig egy fürdőző válla és feje bukkan elő a vízből.

A jelenet üde valószerűsége, a természet jelenségeinek, pl. a tárgyak vízben tükröződésének szeretetteljes megfigyelése, valamint a kép szerencsésen választott arányai egyaránt komoly értékei ennek az alkotásnak.

Még ebben az évben kezdi el, de csak 1873-ban fejezi be Szinyei életének legnagyobb alkotását: a *„Majális"*-t (17), amivel fejlődésének csúcspontjára s a művészetnek oly magasára jut, hogy oda már soha többé nem sikerül visszatérnie. Műve mind a magyar, mind az európai festőművészet multszázadi történetének egyik legkiválóbb teljesítménye.

A „Majális" az élet örömét zengő festett költemény. Élmény alapját Szinyeinek művész-barátjaival a starnbergi tó környékére tett kirándulásai alkotják, karöltve azzal a gazdag emlékanyaggal, mely a jernyei tájról raktározódott el benne.

A „Majális" domboldalon, a képen kívüleső fák napfoltos árnyékában heverésző művésztársaságot ábrázol. A hat alakot, négy férfit és két nőt, a már említett nagyjából szívalakot mutató szerkezet fogja egybe, anélkül, hogy elhelyezkedésük, mozdulataik természetességét a legkevésbbé is gátolná. Az alakok közül csak az egyik nő hivatásos modell. A hasonfekvő férfi maga Szinyei, a baloldali sötéthajú nő egyik barátjának felesége, a starnbergi kirándulások állandó rész-

vevője, a másik három férfi Szinyei barátai, művésztársai. A „Majális" közvetlen hatásához bizonyára nagy mértékben hozzájárul ez a tény is.

A lejtős rét, ahol a kiránduló társaság tanyázik, csaknem teljesen betölti a kép felületét. A tájképi rész és az alakok, illetve az alakok csoportjának méretarányait úgy választja meg Szinyei, hogy egyik sem nyomja vagy kisebbíti a másik hatását, a képen betöltött szerepét. A „Majális" rétje nem csupán háttér az alakok mögött, viszont megfordítva, a kirándulók csoportja sem csak a kép hangulatát növelő másodlagos elem, hanem ketten együtt, egymást támogatva és tökéletes harmóniában összecsengve hordozzák a kép mondanivalóját.

A „Majális" ecsettel komponált szimfónia, az élet nagyszerűségének, szépségének költői szárnyalású, elragadó erejű dícsérete. Erről beszél az alakok és a táj harmóniája és erről szólnak a színek is: a mosolygó tavaszi ég üde kékje, a rét fűszőnyegének sárgás-zöld ragyogása, a mezei virágok ezreinek mesés pompája. Csupa fény, ragyogás, vidámság ez a kép. Még az árnyékok sem élettelenek: kékes árnyalatú, mély csillogású zöldjükkel azok is részt kérnek és részt vesznek a színek orchesterében. De ez sem elegendő Szinyeinek. A kép közepére odavarázsolja a rét legnagyobb és legszebb virágát, a kirándulóknak különböző pirosak, rózsaszínek, sárgák és bársonyos mély barnák színeiből alakított bájos csoportját.

Szinyei „Majális"-a mindezen felül egy új harci eszközzel gazdagítja a valóság minél hívebb ábrázolására törekvő festészeti irányzatot. Ezen a művén ugyanis maradéktalanul sikerült éreztetnie a táj fölött és az alakok körül vibráló levegőt, méghozzá oly kitűnően, hogy képe a plein-air festésnek, egyik legnagyobb és legbravurosabb tette. A magyar művészettörténetben ő a legelső, az európaiban pedig a legelsők egyike, aki e problémát oldja meg.

Nem lenne teljes a „Majális" ismertetése, ha nem szólnánk néhány szót készültének körülményeiről és technikai megoldásáról. A „Majális" Benczur Gyula műtermében készült, melynek szomszédságában Böcklin dolgozott, ugyanaz a német mester, kitől annak idején a „Faun és nimfa" témáját kölcsönözte Szinyei. A két művész szoros barátságot köt és Szinyei most ismét idősebb társa hatása alá kerül. A hatás azonban ezúttal rendkívül szerencsés, mivel nem Szinyei felfogásával szemben, hanem azzal egyirányban működik. Böcklin ugyanis csak annyiban befolyásolja művészünket, hogy mesterségi tanácsaival, gazdag tapasztalataival segíti a „Majális" technikai megoldásában. Szinyei „az ő tanácsára az egész domboldalt újrafestette; kadmiumból és kremzi-fehérből kevert sárgával aláfestette és fél-lazurokkal festette be zöldre. Az eget tiszta fehérrel, az alakokat kissé szürkésfehérrel festette alá s az egészet szintén féllazurokkal fejezte be. Böcklin receptje szerint vízszínű firnisszel tette áttetszővé a fedőfestékeket". (A lazurfestés egyébként nagymultú festőmódszer; azt az eljárást értjük alatta, amikor a felső festékréteget oly vékonyan és áttetszően rakják fel, hogy az alsó réteg színhatása is érvényesülhessen).

A „Majális" technikai kivitelezéséről még csak annyit jegyzünk meg, hogy a tájat ezen a képen is emlékezetből festi meg Szinyei; vázlatokat, tanulmányokat csak az alakokhoz készít.

A kép fogadtatása: megnemértés, közöny, részvétlenség. Az 1873-as bécsi nemzetközi kiállításon a rendezőség méltánytalan helyre akasztja, úgy, hogy Szinyei kikéri a képet és egy műkereskedőnek adja oda. Mivel azonban hosszabb idő után sem talál vevőre, végül is hazaküldi Jernyére. Később még egy kísérletet tesz, felajánlja megvételre a Nemzeti Múzeumnak. Szinyei remeke azonban annak sem kellett.

E mellőzés, e sikertelenség nem lehet a véletlen műve. Okát abban találtuk meg, hogy az az osztály, mely hatalma és pénze révén az elismerést megadhatta volna, nem értette, de nem is érthette meg Szinyei „Majális"-ának kacagó, pirospozsgás egészségét, túláradó optimizmusát. Nem érthette meg ugyanazért, amiért az öreg nem érti meg a fiatalt, a roskatag a daliást. Ennek a társadalmi osztálynak Szinyei életereje, őszinte természet-látása idegen volt, neki erre már nem tellett, csak hazugságra. Nem felemelő, friss erejű művek kellettek neki, hanem olyanok, melyek léte jogosultságát bizonygatták, léte időszerűtlenségét takargatták. Bársonyok, brokátok, aranyak és drágakövek zuhatagában tobzódó történeti művek időszaka ez és nem a Majálisoké. Nem a mezők

üde illatú virága, hanem a melegházak dísznövénye illik a kastélyok fülledt légkörébe.

A „Majális" után nemsokára Szinyei is megérkezik Jernyére. Fiatal feleségével, kivel ebben az évben köt házasságot, ideiglenesen a szülői házban telepszik le. Tervük az, hogy néhány hónap múlva Firenzébe költöznek. Elhatározásuk azonban nem valósul meg. Különböző családi okok ismét és ismét eltolják az elutazás időpontját, a vidéki dzsentri-élet iszapja egyre jobban körülfolyja a fiatal művészt. Szinyei akaraterejét a jernyei környezet mindinkább megbénítja, s közel tíz év telik el, míg egyszer végre megkísérli a szabadulást.

Az otthon töltött évek terméketlenek, kivéve közvetlenül a hazaérkezésük utáni hónapokat. Az első időben ugyanis a „Majális" sikertelensége ellenére nagy munkakedvvel dolgozik. Ekkor készül — 1874-ben — egyik legszebb alkotása, a *„Lilaruhás nő"* (18), mely a művész feleségének tájképi környezetben ábrázolt egészalakos képmása. A boldog ifjú férj szép fiatal felesége iránti egész szeretetét belefesti ebbe a képbe. A „Lilaruhás nő" ünnepélyes, színessége ellenére is komoly hangulata híven tolmácsolja azt a meghatottságot, mely az ábrázolttal szemben eltölti Szinyeit.

A kép virágos mező horpadása szélén ülve ábrázolja a művész feleségét. A kedves szép fej vállra omló, dús hajával, a finomvonalú kezek, valamint a testtartás nemes bája rendkívül megnyerő teremtésként jellemzik a fiatalasszonyt. Mind az alakon, mind a tájon csöndes, mozdulatlan, nagy nyugalom ömlik el. A kép központi és uralkodó színakkordja az egyszerűségében is hatásos szépségű ruha lilája, melynek komolysága nagyban hozzájárul a „Lilaruhás nő" ünnepélyes hatásához.

Az alakot szobában, pamlag szélére ültetve festi Szinyei s így a tájat is ennek megfelelően alakítja. Úgy formálja a rét felületét, hogy az a pamlagon elfoglalt ülőhelyzetet lehetővé tegye. A balszélen álló két fa mintegy az ülőhely háttámlájául szolgál, míg alsó gallyaik baldachinszerűen nyúlnak a szép fej fölé.

A „Lilaruhás nő" célzatában és megoldásában is más jellegű alkotás, mint a „Majális". Minthogy ez a festmény képmásnak készül, Szinyei úgy választja meg az alak elhelyezését, méreteit és színeit, hogy a főhangsúly rajta legyen. A táj itt csak háttér, szolgája az alaknak, nem pedig vele egyenrangú főszereplő, mint a „Majális"-on.

Szinyei ezzel a képével az otthontöltött évek legszebb alkotását teremti meg. Később csupán vázlatok, kifogástalan, de szerényebb értékű családi portrék kerülnek ki ecsetje alól.

1882-ben végre sikerül kiszabadulnia nyomasztó, munkakedvét sorvasztó környezetéből. Ebben az évben ugyanis családjával együtt Bécsbe költözik. Itt festi meg a „Majális" mellett legtöbbet emlegetett művét, a *„Pacsirtá"*-t (19).

Ez a kép a 80-as évek magyar képzőművészetének java alkotásai közé tartozik. Szinyei művészetének is igen jelentős állomása, méltó párja a „Lilaruhás nő"-nek, a „Majális"-sal azonban, melyhez pedig témáját tekintve a legtöbb rokonság fűzi, nem vetekedhet.

A „Pacsirta", gondos részletezéssel, botanikus hűséggel megfestett mezőrészletet, s rajta meztelen fiatal nőt ábrázol. A nő kényelmes fekvőhelyzetben, fejét jobb karjára támasztva a levegőben röpködő pacsirta énekét figyeli. Balról virágzó bokor, jobbról gabonatábla széle keretezi a vékony mezősávot. A horizont vonalát szokatlanul alacsonyra veszi Szinyei, úgy, hogy a képnek csupán kb. egyötödét foglalja el a táj, a képfelület többi részét pedig az ég tölti be.

A „Pacsirta" elemei nagyjából ugyanazok, mint a „Majális"-éi: gyönyörű tavaszi nap, virágzó rét, ragyogó színek, ember és táj harmóniája. Ez az együttes azonban már nem a „Majális" szétválaszthatatlan, megbonthatatlan egysége. Ebben az együttesben az egyes elemek kelleténél több önállóságot követelnek a maguk számára: nem azért vannak együtt, mert egy lendület hevében születtek, hanem mivel egymás mellé rakosgatták őket. Példa erre a „Pacsirta" rétje, melyen minden fűszál, növény önmagában akar hatni s így ez a rét inkább növényegyedek összesége, mint az a pompás s éppen egységével ható pázsitszőnyeg, melyet a „Majális"-on láthattunk. De a „Pacsirta" témája sem oly üdén természetes, mélyen reális, mint a „Majális"-é. A szabadba kiránduló társaság mindenesetre sokkal valóságízűbb téma, mint a szabadban pacsirta énekét hallgató meztelen nő. Ezen a képen alak és táj egysége tehát nem oly belülről fakadó, nem oly

magától értetődő, mint a „Majális"-on, ami annak a következménye, hogy míg a „Majális" Szinyei sokszor átélt élményeinek műalkotássá sűrűsödése, addig a „Pacsirtá"-n egy elképzelést, egy kigondolt témát formál képpé a művész.

Összhatás tekintetében tehát a „Pacsirta" nem mérhető össze a „Majális"-sal, részleteiben azonban sok szépséget találhatunk. Ezek között első helyen áll a kép legnagyobb részét betöltő, kitűnően megfestett égbolt. A föld dús páráiból úgyszólván a szemünk előtt látjuk összesűrűsödni a bolyhos, puha bárányfelhőket, melyek azután laza tömegű felhőnyájjá tömörülnek fenn az ég magasában.

A „Pacsirta" sikere visszaadhatta volna Szinyeinek régi munkakedvét s újabb Pacsirták felé lendíthette volna akaraterejét. Az állandó és rendszeres festői gyakorlat, az alkotás öröme és munkája nyomában járó elismerés minden bizonnyal egyre magasabb lángra szították volna teremtő erejét és minden új művével egy lépéssel előbbre jutva ismét a „Majális" nívójára emelkedhetett volna. A siker azonban elmaradt. A kritika támadta a „Pacsirtá"-t s Keleti Gusztáv, ennek az időnek legnevesebb műbírálója „delirium colorans"-ot (színező őrület-et) emlegetett Szinyei műveivel kapcsolatban. Művészünk mélyen megbántódva visszaköltözött Jernyére, s most már véglegesen és védekezés, tiltakozás nélkül megadta magát környezetének.

Ez a környezet a földbirtokos és megyei tisztségeket viselő nemesség soraiból tevődött össze. Közöttük a művészetek és tudományok szeretete, művelőinek megbecsülése épp oly idegen volt, mint az eszkimó számára a trópusi meleg. Szinyei műveit nem is tartották másnak, mint érdekes bolondságnak, úri hóbort eredményeinek. Mert hát normális ember-e az, aki napokon, hónapokon át pepecsel egy-egy vásznon, olajos, piszkos festékekkel, mikor pedig a vadászatok, sétalovaglások, egymáslátogatások, cigányozó eszem-iszom mulatságok oly maradéktalanul ki tudják tölteni az ember életét, hogy — sajnos — még dolgozni sem marad ideje. Ilyen volt Szinyei környezete s habár abból a társadalmi osztályból alakult ki ez, melyhez születése révén maga is tartozott, nyugodtan elmondhatjuk, hogy művészete gyakorlására és továbbfejlesztésére alkalmatlanabbat és ellenségesebbet keresve sem találhatott volna.

A hatás nem maradt el. Művészünk ecsetje egyre ritkábban szántotta a vásznat s megtörtént az, mit elképzelni sem tudtunk volna, hogy az egész szívével-lelkével festő Szinyeiből úgyszólván csak szórakozásból, pihenésképpen festegető Szinyei lett.

Kevésterméső és egészen terméketlen évek hosszú sora következett. Tespedéséből csak 1894-ben rázta fel egy fiatal művész, ki Jernyére jött tájképet festeni. A festői tevékenység láttára Szinyei munkakedve feléled, előveszi régtől porosodó, félbehagyott vásznait, befejezi őket és újabb képek festésébe is belekezd. A téli tárlatra beküldött munkáiról a kritika elismeréssel szól, úgy hogy Szinyei nekibátorodik s a következő évben ismét jelentkezik néhány képével a kiállításon. Ezek között van a *„Hóolvadás"* című, elragadó szépségű kis képe is.

A „Hóolvadás" (20) csak a „Majális" festőjének szívében foganhatott. Nem azért, mintha bármi külső jel utalna a két kép rokonságára, hanem amiatt az életerő miatt, ami más és más formában benne feszül mind a kettőben.

A kompozíció egyszerű. Az ég egy vékonyabb, a táj szélesebb téglaformájú részt foglal el a képből. A két rész közé a horizont egyenes vonala von éles határt. Ennek kihangsúlyozott vízszintese az ég és föld mértani szabályosságú foltjával együtthatva a méltóságteljes nyugalom érzetét kelti a szemlélőben.

A táj mindenki előtt ismerősnek tűnő, bármelyik falu határában megtalálható szántóföld-részlet. Nem régen még téli álmát aludhatta, a vidám koratavaszi nap azonban felcsiklandozta álmából, leszaggatta róla fehér hó-subáját s csak itt-ott hagyott rajta néhány hófoszlányt, fehér foltokat. Embernek nyoma sincs sehol, az életet az a néhány madár képviseli, melyek egy oszladó dögön lakmároznak a vízmosás medrében.

A tájat — ha azt vesszük, hogy csak csupasz föld és néhány hófolt, amit rajta láthatunk — kopárnak, élettelennek mondhatnók. Szinyei ecsetje azonban csodát művel. Nála az élettelen anyag, a puszta, meztelen föld is életről, bőségről, buja termékenységről beszél, még pedig meggyőzőbben, mint sok más festőnél, akár a kalászoktól aranyló búzatábla, akár bármiféle más, dús vegetáció ábrázolását

feltételező téma. A „Hóolvadás" zsíros, barna termőföldje nem maga az eleven élet ugyan, de az eleven életek milliárdjainak lehetőségét hordozza magában, s Szinyei éppen azzal tette ezt a kopár tájat a termékenység szimbólumává, hogy a földnek ezt a legértékesebb jellemvonását, óriási teremtőerejét maradéktalanul sikerült éreztetnie.

A szürke reprodukció persze mindebből keveset, illetve jóformán semmit sem tud visszaadni. Pedig ezen a képen inkább, mint Szinyei bármelyik más alkotásán, az egész mondanivaló a színek nyelvén szólal meg. A kép uralkodó két színe: a tavaszi ég világos, hideg kékje s a szántóföld rozsdás, meleg barnája, melyek kellemes ellentétet alkotva, egymás hatását fokozva csendülnek össze.

Meg kell még jegyeznünk, hogy a „Hóolvadás" Szinyei régen elkezdett és félbehagyott vásznai közé tartozik. 1895-ben csak az eget festette át rajta, egyébként már 1884-ben kész volt. Így tehát nem tekinthetjük teljes egészében újabb munkássága eredményének.

A „Hóolvadás" befejezését követő évben végre felfedezik a „Majális"-t. Szinyei egyhamar, máról-holnapra híres, ünnepelt festő lesz. Magyar és külföldi aranyérmek, különböző kitüntetések zuhognak felé, 1905-ben pedig őt nevezik ki a Képzőművészeti Főiskola igazgatójává.

Tehát újra dolgozhat, festhet, alkothat kedve szerint. A sikertelenségtől sem kell már félnie: képeinek árát súlyos pénzekkel méri a műkereskedelem. De hiába ... A régi Szinyei nem támad fel többé. Igaz, hogy újabb művei között is sok kiváló akad, de valami mégis hiányzik belőlük. Az idő eljárt Szinyei felett: lelkében, művészetében egyaránt megöregedett. A sivár, munkátlan évek elapasztották erejét, s a valóság alapján teremtő festőből idők folyamán egyre inkább a valóságot másoló festő lett.

Élete utolsó két évtizedének termésével nem foglalkozunk részletesen. A *„Pipacsok"* (21), *„A tuja"* (22), a *„Szurokfenyő"* (23), s újabb működésének valamenyi jobb darabja megérdemli ugyan elismerésünket és becsülésünket, de ezek végeredményben mégsem többek, mint különböző tájrészletek nagy természetismerettel és szeretettel megfestett képmásai. Kétségtelen azonban, hogy megfestésük pompás technikai megoldása, egy-egy tájrészlet, fa vagy bokor karakterének nagyszerű visszaadása, életörömöt sugárzó ragyogó színességük így is jelentős értéket biztosítanak számukra.

Szinyei öregkori csendes munkálkodásának 1920-ban vetett véget a halál.

Ha Szinyei életének és művészetének ismertetését rövid értékelésben összegezzük, a következő eredményre jutunk: bár Szinyei odáig már nem jutott el, hogy művészetét harcosan beállítsa a társadalmi küzdelmek sodrába, azzal, hogy megtagadta osztálya sikert és elismerést jelentő kiszolgálását, s forradalmian szakított az uralkodó osztályok zsoldjában álló konzervatív akadémizmussal, a haladás, az egészséges továbbfejlődés ügye mellé állott. Alkotásainak nagy része a valóságfestés remeke, s mint ilyen, a múltszázadi magyar kultúra legszebb eredményei közé tartozik. Művészetének bőven áradó optimizmusa pedig ép napjainkban nyert igazán nagy értéket. Szerves továbbfejlesztése ugyanis most lett építőn időszerűvé művészetünkben, mely jelen életünk optimista jellegét kívánja tükrözni.

MAGYAR NEMZETI GALÉRIA
KÖNYVTÁRA
B155

POGÁNY Ö. GÁBORNÉ:

ID. MARKÓ KÁROLY

Bp., 1954. Képzőművészeti Alap, 53 l., 36 kép

A XIX—XX. századi magyar művészet története több kutatónemzedék eredményes munkálkodása ellenére hatalmas programmal szolgál a jelen számára is. A jelzett korszak irodalmának már egyszerű regisztrálása nagy hézagokra, súlyos teendőkre hívja fel a figyelmet. De a terra incogniták még annál is jóval nagyobb számúak és terjedelműek, mint amekkorának ezt a vonatkozó irodalom mennyiségi felmérése mutatja. Megdöbbentően sok a bizonytalanság, a tapogatózás, a többször kitűnő intuícióról tanúskodó, de a gondolati-logikai vagy tényszerű igazolást mellőző kérdésmegoldás, sok a valamikor már leírtak forrásértékét nem ellenőrző gépies átvétel.

A mondottakra keresve sem találhatni jobb igazolást, mint id. Markó Károlyt, illetve a róla és művészetéről alkotott eddigi ismereteink mérvét. Markó múltszázadi képzőművészeink azon kevesei közé tartozik, akikről két monografikus feldolgozás is jelent már meg: Keletyé és Szanáé, tehát viszonylagosan »bő« irodalma van. Sajnos azonban e két monográfia csak nagyjából és eléggé felületesen körvonalazta témáját. Néhány zavaró tévedésük (pl. Markó olaszországi letelepedésének 1835-re datálása), de ettől eltekintve általában közlésük módja és jellege nem ébresztett bizalmat hitelességüket illetően. A Markóról alkotott szakmai köztudat mégis fél évszázadon át jórészt rajtuk alapult. Markó-kutatás nem folyt, aki viszont valamely más munka során csupán érintően került kapcsolatba a Markó-irodalommal, az kénytelen volt megelégedni e monográfiák adataival, amelyekkel pedig legfeljebb a valószínűség fokán számolhatott.

Ezért örömmel üdvözölhető az új Markó-monográfia, Pogány Ö. Gábornénak a Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata által megjelentetett munkája, a Magyar Mesterek sorozat egyik legújabb kötete. A kis monográfia legfőbb érdeme éppen az, hogy végre szilárd bázist épített Markó életének és művészetének megismeréséhez. Tette pedig ezt azáltal, hogy egyrészt több tévedést helyesbített, másrészt hitelesített sok olyan eddigi meg-

állapítsák, amelynek előzményeként az ideiglenes tanács a »Iszerinti, illetve mint »Iszerinti« nem éppen találomnyos értelmezésben, alá a kollátorit.

Szerző határozott kezű bírálatosan feldolgozando anyagának, amelynek szétválasztása szükségtelen és indokolatlan rendkívüli. Írása világos és gazdag ismeretekkel rendelkező, hogy a feldolgozandó bőséges kivánt tényfeltárást a dolgozat kivánt tényfeltárást, hogy a benne feldolgozott forrásokat is megkonfrontálja a vonatkozó irodalommal, ahol ez a munkaköre vonzó s Markó életében újszerű eredményre vezet. A dolgozat egészében tehát megfelel a követelményeknek.

Az ittlétem alatt végzett munkám befejezéséhez szükséges időt a tanács rendelkezésemre bocsátotta, amiért ezúton is hálás köszönetemet fejezem ki.

Budapest, 1941. szeptember 15.

Dr. Kosáry Domokos
egyetemi magántanár

A dolgozat szerkezetileg három fejezetre tagolódik: szétválasztások integrálják a tárgyalást, művészetelméleti alkalmazások képezik a dolgozat tömegét, végül Marx művészetről alkotott általános nézetei a dolgozat befejező részét. Az utóbbi kérdésnek önálló tárgyalását nem tartom szükségesnek, mivel a korabeli művészetelméleti nyilatkozatok megtárgyalása és ilyen szűkös tartalmú — helyzetének tűzött szempontú problematikus azonban — feltétlenül indokolt, sőt szükségszerű. A dolgozat szerkezeti megoldása is helyes és helyénvaló, mivel a szerző így egyrészt elkerülhette a művészetelméleti kérdések önálló tárgyalásának nehézségeit, másrészt lehetővé tette, hogy egyrészt a Marx-i művészetelméleti nézetek kialakulásának történetét, másrészt pedig a Marx-i művészetelméleti nézetek tartalmát és jelentőségét is megvilágítsa. Ez a megoldás a dolgozat tárgyalásának világosságát és áttekinthetőségét is előnyösen szolgálja.

A dolgozat tárgyalásának módszere is megfelelő. A szerző a Marx-i művészetelméleti nézetek kialakulásának és tartalmának tárgyalásánál a történeti módszert követi, amely

RAJNAI MIKLÓS:

SZINYEI MERSE PÁL

Budapest, 1953. Képzőművészeti Alap. 22 l. XIV tábla.

Szinyei Merse Pál kivételes értékű művészetét eddig 5 monografia ismertette. Az elsőnek Malonyai Dezső a szerzője és a mester önvallomásával fűszerezve anekdóta-szerűen vázolja működését, a másodiknak Lázár Béla, de az előbb német nyelven megjelent, lelkes hangú, ízlésen kötetnek follogása nem helytálló; a három másik, Meller Simoné, Pátzay Pálé és Hoffmann Edité már emelkedett szellemű, tudományos értékű munka. Most

f. ll. 1954

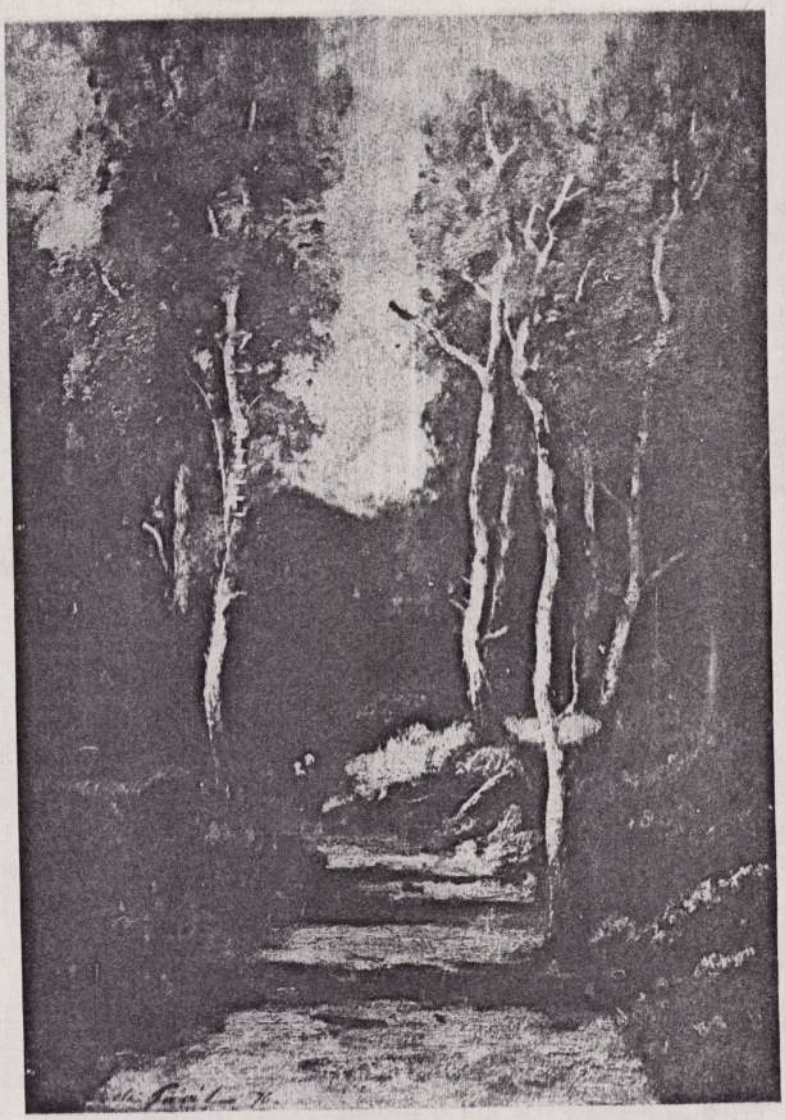

PAÁL LÁSZLÓ: Erdei út (Olaj) 1876

PAÁL LÁSZLÓ

Rajnai Miklós

Hetvenöt éve, 1879 március 3-án halt meg Paál László. Tragikus életének utolsó állomáshelyén, Charentonban, a charentoni köztemetőben temették el. Haláláról csak temetése után két nappal, március 9-én értesült a Magyar Képzőművészeti Társulat abból a gyászjelentésből, melyet barátai nevében Munkácsy és Sedelmeyer küldött szét. Temetése egyszerű volt, néhány könnyesszemű művészbarát szolgáltatta a gyászszámú utolsó kíséretet. „Sírját csak öt esztendőre vásárolták meg. Aztán más tétem került föléje. Ki tudja hányszor?"

E szomorú események jubileumi alkalmából emlékezünk ebben az évben Paál Lászlóra. Emlékezünk, mert a fiatal festő, kinek élete kurta harminchárom évben lobbant el, egyike volt azoknak, kiknek munkásságára a magyar kultúra mindig büszke örömmel fog hivatkozni, ha nemzeti értékeit kell számbavenni.

Született 1846-ban Zámon, meghalt 1879-ben Charentonban. Ami 46 és 79, Zám és Charenton között van, abból tizennyolc év esik jólétben töltött boldog ifjúságra, tizenhárom esztendő a művészetre és egy év két tébolydára. Életének indulása felhőtlen egű volt. A jómódú postamesternek, a berzovai és odvosi posták kezelőjének fia gondokról mit se tudva élte a tehetős vidéki fiatalok életét, melyet csak az iskola keserített : bukdácsolva gyötrődte át az aradi gimnáziumi éveket. Csak egy tárgy tudta komolyabban lekötni érdeklődését, s ez már későbbi pályaválasztására utal. A gimnáziumi óráknál ugyanis szívesebben látogatta a városi rajziskolát, ahol Nagy Péter tanítgatta a rajzolás elemi ismereteire. Itt szerzett kevéske tudományát azután az akkoriban átmenetileg Aradon működő s itt rajziskolát is nyitó Böhm Pálnál igyekezett tovább bővíteni. De próbálkozásai nem lehettek valami sokatigérőek,

legalábbis mestere nem nagy véleménnyel volt tehetségéről, „...nem hittem, hogy komoly szándéka a festői pálya. Gyermekes kedvtelésnek hittem, meg hogy így alkalma nyílik udvarolgatni a kisasszonykáknak...“ mondotta Böhm Lázár Bélának, ki 1902-ben, készülő Paál monográfiája kapcsán őt is kikérdezte.

A kéz tehát akadozva, botladozva indult el a kifejezési eszközök megszerzésének útján. S még hosszú idő telik el míg a szem és a szív csodálatosan gazdag tartalmainak életet, formát tud majd adni. Egyelőre elsősorban a kifejezésre csak később kerülő anyag felgyüjtése folyik a fiatal lélekben, mely szomjasan tárul ki a természet szépségeinek befogadására. Tudjuk, hogy rajongásig szerette a madárdallal telt sűrűlombú fák, a virággal hintett pázsitok, a léptek alatt csörögve süppedező avarmocsár, a bokrok, csalitok ezerszínarcú világát, az odvosi környék erdődómjait. Gyerekszeme mennyi színcsodát raktározhatott el az erdő évszaki köntösváltásairól, a naplementék véres színjátékairól, a zsongó csendű erdőbelsőkről, melyeket a lombozaton átszitáló, vagy vastagon becsorgó napfény ékkövekkel kirakott palotákká varázsolt.

Végsősorban ez élmények megformálásának vágya vezette őt — minden bizonnyal — a bécsi Képzőművészeti Akadémiára. Az itt töltött évek (1864—70) a szigorú, részletező rajz pórázára fogták tehetségét s így bár egyelőre megkötötték szárnyalását, mindenképpen jó útravalóval látták el. Hogy később a minden részletezéstől ment széles foltok oly biztosan és összefogottságuk ellenére is formagazdagságot szuggerálóan ülnek a helyükön, nagyrészt a Bécsben szerzett rajztudásra vezethetők vissza.

Az osztrák fővárosból a már Aradról ismert, majd Bécsben barátjává lett Munkácsy hívására, rövid németalföldi út közbejöttével Düsseldorfba költözött át. Majd az 1872 elején távozó Munkácsyt 1873 tavaszán követve, végső állomáshelye Páris, illetve Barbizon lett. Ide Düsseldorfból — az otthonról származókon felül— nem annyira az ott szerzett, mint inkább rövid londoni, s két vagy három hollandiai útjának természeti és művészi benyomásait, élményeit hozta magával.

A Barbizonban töltött öt év (1873 tavaszától, 1878 tavaszáig) művészete legszebb virágzásának s ugyanakkor Paál legkeservesebb gyötrelmeinek ideje volt, oly fokú gyötrelmeknek, melyek végülis a meudoni, majd charentoni elmegyógyintézethez vezettek. Az alapjában bonvivant típusú, az életet nagyon élniszerető fiatalember, ki legnagyobb nyomorát is rátartian választékos elegancia és csapongó jókedv alá rejtette, ki csak festményeiben zokogta ki megrázó őszinteséggel fájdalmait is, nem volt megedzve e csapásokkal szemben, melyek pedig most sűrű egymásutánban záporoztak rá. Családja elszegényedése, apja és fivére időleges letartóztatása, szülei rövid egymásutánban bekövetkezett halála, testvéreinek, főleg forrón szeretett hugának nehéz életsora párosulva a maga anyagi és — a siker, az elismerés hiábavaló szomjazása tekintetében — erkölcsi elesettségével, beteggé kínozta idegeit. Hiába igyekezett segíteni magán, hogy aztán családján is segíthessen. Hiába iparkodott leszaggatni magáról a csápokat, melyek kihasználva gyengeségét köréje fonódtak, reája tapadtak, apasztották vérét és agyvelejét, nem tudott kimenekülni a kapitalista műkereskedelem fojtogató öleléséből.

PAÁL LÁSZLÓ: Berzovai út (Olaj) 1871

Katziány Ödön Paál halála alkalmával írott tárcájában ezzel kapcsolatosan a következő, Paálról szóló tudósítást idézi egyik barátjának leveléből: „Ugy hiszem tudod, hogy elmeneteled után szerződött egy műárussal. Mérsékeltebb díjért ugyan, de minden képet hajlandó volt megvenni. Reggeltől estig szorgalmasan dolgozott, hogy anyagi viszonyait rendezve minél előbb függetlenül álljon. — Minél többet dolgozott, a műárus annál többet követelt, különféle modorban kívánt tőle különféle tárgyú képeket. Hol meg ugyanazon képet többször kellett festenie. — Nagyobbszerű művet akart kezdeni, mindannyiszor kénytelen volt fölhagyni tervével. — Kényszerítve lett, mint a gyármunkás előre kijelölt úton haladva, megszabott munkát végezni. Ez ellenkezett szabadságért rajongó szellemével; a vaskényszerűség meg folyton fogvatartotta. — Ambitiója folyton izgatva a körülte történő által, mint kínzó démon nehezedett szellemére. A folytonos anyagi eredmény nélküli munka, lassankint eltompítá érzését. Szórakozott, tétovázó erélytelenség lépett az előbb tettercs életkedv helyébe. — Ébren és álmában a kérlelhetlen becsvágy, a még kérlelhetlenebb műárus... voltak rémképei."

A műkereskedelem 1870-ben csatlakozott társul Paál mellé azzal, hogy egyik képviselője Amerikába szökött képeinek árával, és mindvégig halálosan hű kísérője is maradt. Ő csapta rá a betegszoba ajtóját Meudonban és Charentonban s ő készített számára korai helyet a francia földben, megfosztva egy nemzetet egyik legnagyobb művészétől, további nagy művek teremtésére hivatott alkotójától.

*

E rövid megemlékezés után szeretnénk néhány kérdést felvetni Paál művészetének problematikájából, hogy legalább a kérdések megoldására késztetéssel járuljunk hozzá Paál méltóbb ünnepléséhez, mint amilyenre most e sorok vállalkozhattak.

1. Az első kérdés Paál művészetének magyarsága. A nemzeti jelleg problémáját tájfestészetünkkel kapcsolatban úgy oldja meg a mai magyar művészettörténet, hogy a *haza* tájainak ábrázolásáról, e tájak tipikus megjelenítéséről és ezen keresztül e művek eszmei célkitűzéseként vagy eredményeként a hazaszeretetre nevelésről beszél. E megoldás azonban lassanként szkematikussá válik, nem azért mintha az esetek túlnyomó többségében nem fedne igazságot, hanem mivel formulaként alkalmazzuk s nem a konkrét anyagból fejtődik ki esetről esetre a válasz. Igy a kérdésre lényegében helyesen adott felelet frázisszerűen üres lesz, ahelyett, hogy árnyalt s gazdag tartalmúan igaz lenne.

Paál László esetében azonban jóval többről van szó, minthogy művészete magyarságának kérdésében élővé, vérbővé tegyünk egy sokszor alkalmazott és csak sablonos felhasználása miatt helytelen, alapjában azonban helyes megoldást. A probléma itt sokkal izgatóbb és így összetettebb, egyénibb feloldást is követel. A legnagyobb magyar tájképfestő ugyanis néhány korai, még az iskola manieráját magánhordó alkotásán kívül nem festett magyar tájat; vagy a másik oldalról nézve: éppen sokat csodált remekei, melyekben a magyar tájfestészet legnagyobb eredményeit tiszteljük, kivétel nélkül idegen, németalföldi és francia tájakat ábrázolnak.

Itt tehát úgylátszik le kell mondanunk arról, hogy a tájképfestészetünk értékelésében kitaposott utat járjuk, vagyis a nemzeti jelleg döntő és úgyszólván kizárólagos kritériumának a téma magyarságát tekintsük. Vagy ha ezt tesszük, akkor el kell vitatnunk Paál művészetének magyarságát, s őt a francia művészet keretébe kell utalnunk, ami azonban legalábbis elhamarkodott lépés lenne mindaddig, míg a problémakomplexus egészének végére nem jár tudományunk. A végérejárás pedig újabb kérdéseket vet fel. Annak ugyanis, hogy a téma magyarsága Paálnál nem vehető számításba a nemzeti jelleg komponensei között, két arculata van. Egyrészt ugyanakkor, mikor nehezíti, egyszerűsíti is a problémát. Hiszen bár bizonyára a téma egyike azoknak a tényezőknek, melyeknek együttese adja a nemzeti jelleget, de éppen evidenciájánál, illetve szemünkbe-tolakodó voltánál fogva bizonyos fokig gátolja és nehezíti is a nemzeti jellegnek rajta túlterjedő, tehát mélyebbre hatoló vizsgálatát. Másrészt viszont ha a témának a többi formai tényezőre gyakorolt rendkívül erős alakító hatását vesszük figyelembe, akkor Paálnál a magyar tájnak a hiánya, éppen annak hiányát jelenti, ami sajátos karakterével, színvilágával és hangulataival a róla alkotott festmények sajátos, más nemzetek tájfestészete produktumaitól eltérő voltának éppen legsúlyosabb objektív oka.

De vajjon — okvetetlenkedhet ismét egy kérdés — a magyar téma (a magyar táj) közvetlen hiánya, annak teljes hiányát jelenti e Paál művészetében. „Paál László Barbizonban is magyar tájakat festett" írtuk és mondtuk már jónéhányszor az utóbbi években. Ez a megállapítás azonban így, alapjainak megépítése nélkül semmitmondó frázis, míg egy bizonyítékokat felvonultató logikai sor végén kikezdhetetlen igazság is lehet. De a bizonyítékok e sorával, illetve egyáltalán annak megvizsgálásával, hogy vannak-e ilyen bizonyítékok, egyelőre még adós a magyar művészettörténet. Pedig Paál gyermek- és ifjúkori honi tájélményeinek — az idegen témán is átsütő — esetleges továbbélése, művészete eszmeiségének megítélésében akár a jelen pillanatban végletesnek látszó eredményhez is vezethet. Ahhoz, hogy hazai tájélményei akkora erővel formálják az idegen tájtémákat, amekkora erő csak a szülőföld forró szeretetét feltételező honvággyal magyarázható. A kérdés azonban egyelőre még nyílt. És hiába valljuk és hisszük, hogy Paál művészete ugyanannak a fának nagyszerű termése, mely Petőfi, Vajda, Munkácsy és a nagybányaiak művészetét is termette, bizonyítani egyelőre nemigen tudjuk, s ha például valaki érvek harcában elvitatni kívánná tőlünk, tudományunk a jelen pillanatban nem tudna fegyvereket adni a megvédéséhez.

2. Bizonyos tekintetben a fentiekhez kapcsolódik a következő kérdés is: Hogyan illeszkedik be Paál László művészete a modern magyar művészet egészébe. Vannak-e előzményei és melyek azok? Tovább élt-e művészete a következő nemzedékek magyar tájképfestőinek gyakorlatában? Egyszóval rokontalan magányosa-e képzőművészetünknek, vagy pedig kapcsolatok szövedéke láncolja festészeti kultúránk egészéhez. Az elmúlt évtizedek helytelen gyakorlatából máig tovább él a társtalan és vonatkozástalan nagyságok teremtésének kedvelése, általában az a törekvés, hogy a rokoni vonások, összekötő szálak kutatása helyett

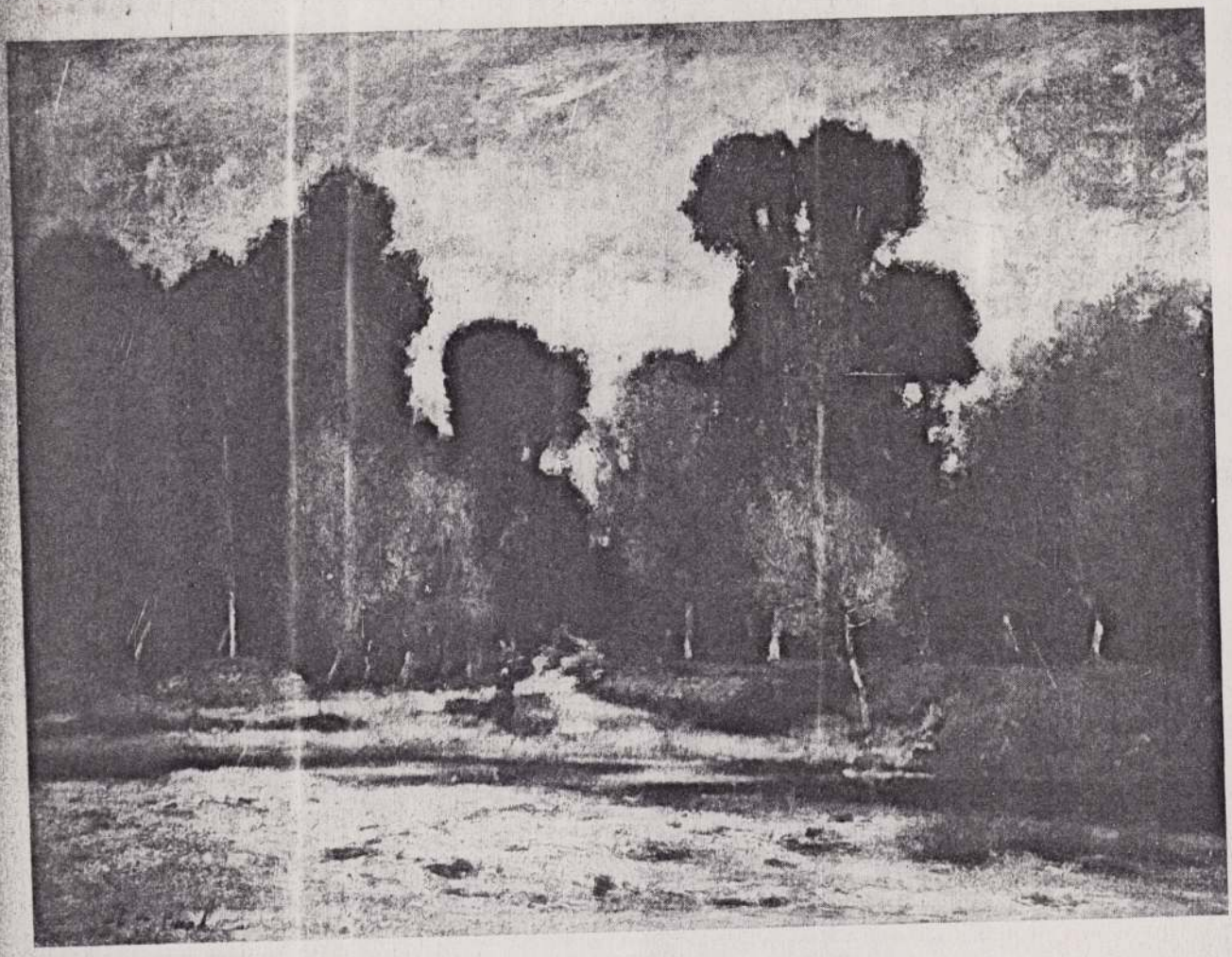

PAÁL LÁSZLÓ: Nyárfák (Olaj) 1876.

éppen, sőt kizárólag az elválasztót, különlegest hangsúlyozzuk ; mintha a teljes elszigeteltség az igazi nagyság sine qua non-ja lenne. A kultúra géniuszai — bizonyos szempontból — valóban társtalanok : társtalanok a nagyság tekintetében. Tehát úgy mint a hegyláncolatból kiemelkedő csúcsok, amelyek, bár méretük külön helyet biztosít számukra, egyébként azonban épp úgy beletartoznak a láncolatba, mint a többiek, a náluknál kisebbek. És ha helytelen a nagy és kis hegy összehasonlításánál, vegetációjának meghatározásánál a nagyot saját csúcsával azonosítani és többi részétől eltekinteni, épp olyan helytelen hasonlóképpen ítélni a művészet területén. Paál Lászlóra konkretizálva e hasonlatot minden bizonnyal könnyen magányossá válhat, ha a hetvenes évek remekműveit nem fejlődés eredményének, nem csupán csúcsnak nézzük, ha elfelejtjük azt az utat, mely ezek megalkotásáig vezetett, vagyis ha oeuvre-jét a kiemelkedő alkotásokra korlátozzuk, és eltekintünk azoktól a művektől, melyeken át, mintegy lépcsőről-lépcsőre hágva jutott el klasszikus szépségű eredményeihez. Ha azonban a nagy művekhez vezető munkáit is figyelembe vesszük, akkor könnyen más képet kaphatunk róla, esetleg azt, — s ez a valószínűbb — hogy nem feltétlenül *más* utat, hanem *több* utat tett meg, mint az előtte és a vele együtt indulók. *Kérdés*ünk másik fele Paál művészetének a hazai festőgyakorlatban való továbbélése. A tagadó válasz mellett szól, hogy Paál bécsi akadémiai évei után egyáltalán nem, addig is csak néhány rajzot és festményt állított ki idehaza, és halála után is még negyedszázadon át alig ismerték ; a Nemzeti Múzeumban csupán két, — habár kitűnő műve — képviselte munkásságát. Ha azonban egy olyan apropos-ból próbálunk következtetéseket levonni, mint pl. az, hogy egyik fiatal művészünk tájfestményeivel kapcsolatban vagy Paál, vagy Rudnay nevét hangoztatják a kritikusok, akkor más eredmény felé nyílik út. Ha ugyanis valamelyik művészünkre gyakorolt hatás szempontjából Paál és Rudnay nevét vagylagosan lehet használni, logikus a hipotézis, hogy kettőjük művészetének egymással is rokonságban kell lennie. Annyival is inkább jogos a feltevés, mivel a szálak, melyek Munkácsy és Paál művészetét egymáshoz fűzik, valószínűleg kell, hogy kapcsolatot teremtsenek kisebb-nagyobb mértékben Paál és a Munkácsy iskola tagjai (Tornyai, Rudnay, Koszta stb.) között is.

3. Az a probléma, mely Paál Lászlónak a magyar művészet egészében elfoglalt helyét veti fel, ugyan már magában foglalja, de súlya miatt mégis külön kérdésbe kívánkozik Paál és Munkácsy viszonya. A magyar művészettörténet e kérdésben eddig a következő megoldásokat produkálta : Munkácsy hatott Paálra, Paál hatott Munkácsyra, kölcsönösen hatottak egymásra,

Mindenki választhat tetszése szerint. S vajjon hogy születtek meg e megállapítások? Milyen érvek szólnak az egyik, vagy másik mellett? Hol vannak a két művész fejlődését, alakulását lépésről-lépésre összevető, műveiket a feltételezhető hatás szempontjából gondosan elemző és mérlegelő kutatások? Lehet, hogy voltak, de nyomuk — legalábbis írásban — sajnos nem maradt. Tehát jelenleg egyenlő érvénnyel sorakozik egymás mellé a három megállapítás. És így egyetlen Paál Lászlóval kapcsolatos, mégcsak nem is elvi, hanem szűkebb szakkérdésben legalább két tévedés él a művészettörténeti köztudatban, hiszen a három variáció közül csak egyik lehet igaz.

4. Negyedik kérdésünk: milyen kapcsolat fűzi Paál László művészetét a barbizoniakhoz. Közvetlen tanítványi viszonyban nem állt az iskola egyik mesterével sem, annál kevésbbé, mert barbizoni letelepedésekor már csak Millet élt a kis fontainebleau-i faluban. Ő — Lázár Béla szerint — nagy megbecsüléssel viseltetett a fiatal magyar művész iránt, közvetlen kapcsolatukról azonban nincs tudomásunk. Hasonló a helyzet Dupré-t illetőleg is. Dupré-t ott találjuk a hagyatéki kiállítás látogatói között, de semmi nyoma nincs annak, hogy ismerték volna egymást, különösen pedig, hogy szorosabb vonatkozásokat lehetne közöttük feltételezni.

De a személyi kapcsolatok léte vagy nemléte nem is döntő jelentőségű kérdésünk szempontjából, melyet most már élesre köszörülve így fogalmazhatunk meg: Ki volt Paál László? elkésett barbizoni, ki azonos jellegű és egyenértékű az egy generációval előtte járó francia mesterekkel? fiatalabb társuk, ki velük együtt ugyanazt az utat taposta? vagy talán csak a tájképfestészet nagy francia realistáinak jó technikájú utánzója, hangulataik utánérzője? vagy . . . ? Mert van egy negyedik „vagy" is, mégpedig az, hogy a barbizoni iskola szellemével csak közelítően, de egyébként saját útját járó, tehetségben Rousseau-ékkal azonos ívású festőzseni.

Az utolsó feltevést, a barbizoni szellemen belüli különállást gondolatilag az veti fel, hogy Paál László nak és a barbizonioknak nem azonos a viszonya a tájhoz. Utóbbiak a kapitalista nagyvárosnak romlatlanság, közvetlenség és intim szépségek után vágyó gyermekei, akik vágyukat követve kitelepednek a nagyvárosból a természet tenyerére. Magatartásuk bizonyos szempontból menekülésszerű, bár a menekülés kétségtelenül a rossz, a helytelen és csinált felől, a jó, a helyes és természetes felé irányult. Paál Lászlónál merőben más a helyzet. Paál Barbizonba érkezve tulajdonképpen hazaérkezett. Ő nem kiment a természetbe, hanem visszament hozzá; számára a természet nem felfedezés eredménye, hanem már első érzékeléseinek is tárgyul szolgáló meghitt otthon.

E kétféle viszonyulás a természethez úgyszólván szükségszerűnek mutatja az alapjukon termett művészetek különbözőségét is. Hogy esetünkben a gyakorlat igazolja-e ezt a feltételezett szükségszerűséget, azt csak a barbizoniak oeuvre-jének és Paál munkásságának összehasonlító vizsgálata tudja majd eldönteni. Ennek — a — feltétlenül csak nagy alapossággal végezhető — összevetésnek egyébként az is feladata kell legyen, hogy megvizsgálja: Paál tájkivágásai, illetve tájkompozíciói, motívumválasztásai — az előbbi szempontól eltekintve is — mennyiben azonosak, vagy rokonok a barbizoni mesterekéivel s ha különbség fedezhető fel, annak felderítése, hogy ez magyarázható-e és milyen mértékben az odvosi környék szolgáltatta ifjúkori tájélmények módosító hatásával. (E kérdést egyébként művészete

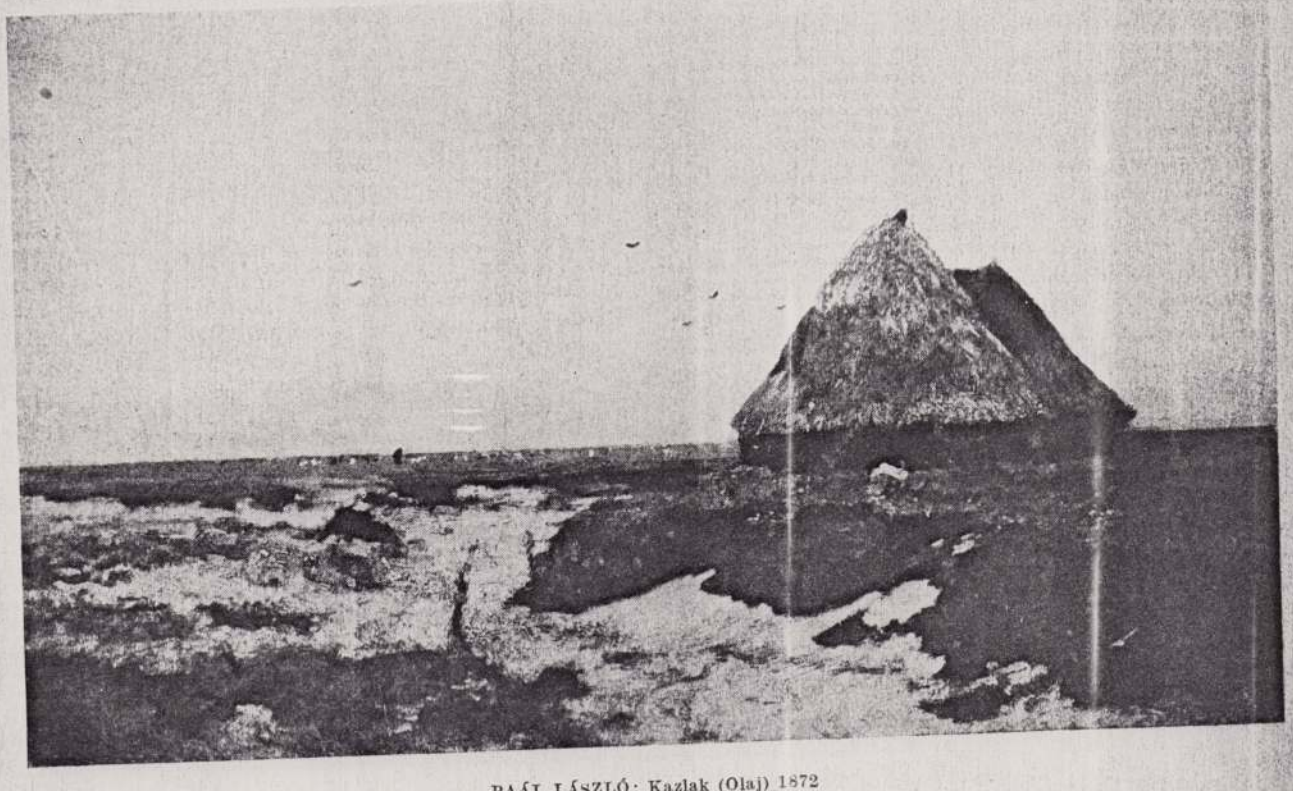

PAÁL LÁSZLÓ: Kazlak (Olaj)_1872

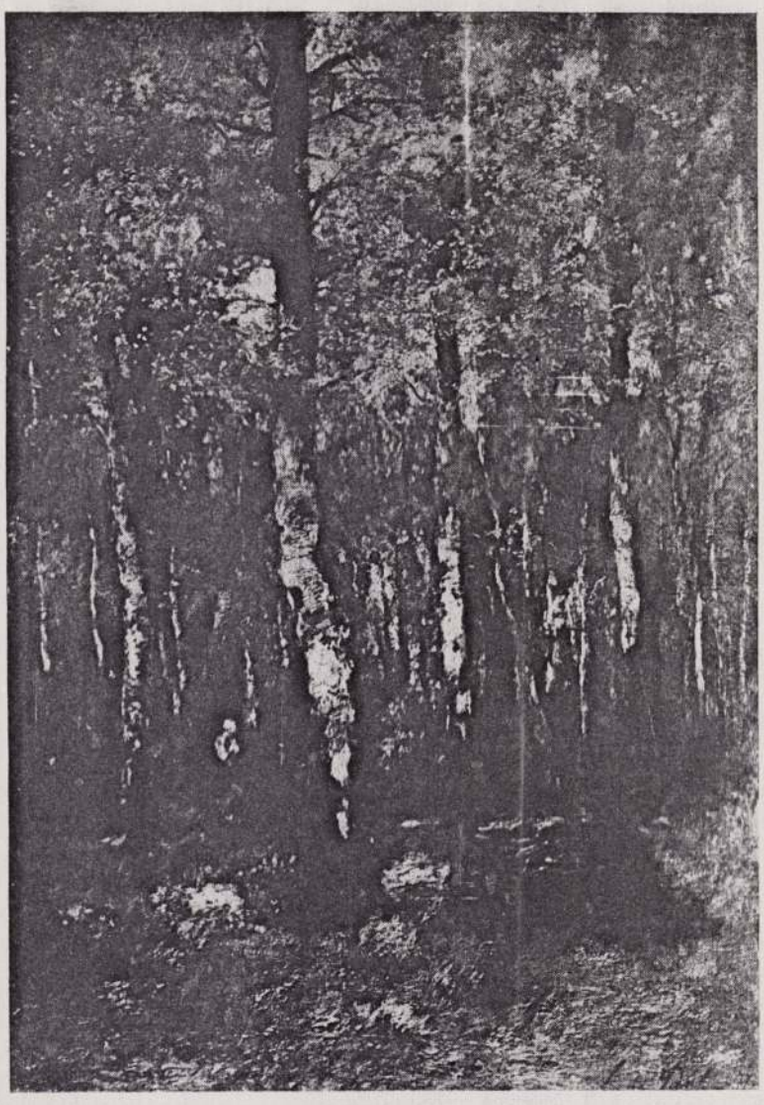

PAÁL LÁSZLÓ: Erdő belseje (Olaj) 1877

nemzeti jellegének problémakörét tárgyalva már érintettük.)

5. Habár az előzőekhez viszonyítva jelentéktelennek látszik, mégis a reá adott válaszból levonható, a fenti problémák megoldását nagyban elősegítő következtetések miatt feltesszük következő kérdésünket: mi volt az oka annak, hogy Paált életében elkerülte a megbecsülés, hogy nem kapta meg művészete azt az elismerést, melyet érzésünk szerint megérdemelt volna. Itt kizárólag a francia kritika jöhet számításba, mivel a magyar — egy-két korai művétől eltekintve — nem ismerte őt. A magyar szakmai élet felelősségét csak halála után a Nemzeti Múzeumban kiállított — Paál hagyatékából származó — két képpel kapcsolatban lehetne felvetni: e két nagyszerű mű láttán, hogyan elégedhettek meg egy negyedszázadon át azzal a kevés ismerettel, mellyel ezek alkotójáról rendelkeztek? E vád azonban nem a magyar kritikát, hanem a magyar művészettörténetet illeti, s utóbbinak erre az időre eső botladozó indulása bő magyarázatot szolgáltat reá.

De mi a helyzet a francia kritikával? Csupán a Salon mindent elnyelő képdömpingjével magyarázható-e, hogy nem veszik észre Paált, illetve, ha észreveszik is meglehetősen fukarkodnak az elismerésével? Vagy talán az az ok, hogy nem láttak mást benne, mint az öregek kitaposott útjára ráállt fiatalt, egy már kimunkált festői nyelvezet ügyes alkalmazóját? Vagy éppen művészetének a barbizoniaktól talán eltérő vonásai kisebbítették őt a francia kritika szemében? Tehát oly valami, ami objektíven éppen mellette szól, jelentőségét, nagyságát növeli? Értjük ezt kétféleképpen. Úgy, hogy Paál művészete a paysage intime témakörén belül esetleg újabb előrelépés volt a realista tájábrázolás útján, aminek észrevételéhez kritikusainak nem volt elég finom szemük, s úgy is, hogy talán művészetének éppen a magyarságából fakadó másvolta jelentett gátat abban, hogy értékeit a maguk helyes arányaiban lássák a franciák.

Véleményünk szerint Paált akkor és azzal fogjuk hozzá méltóan megünnepelni, ha megszületnek majd a művészete által felvetett kérdésekre bizonyított válaszokat adó tanulmányok. S mivel az ilyenfajta ünneplés nincs az évfordulók külsődleges hálójához kötve, reméljük, hogy nem várunk majd velük Paál halálának centenáriumáig.

1945 fordulópontot jelentett hazánk életében. Új honfoglalás vette kezdetét, kemény, de győzelmes küzdelem, azért, hogy nemcsak egyesek — mint eddig —, de most már a nép egésze is megtalálja végre »honját a hazában«. Nem nőttek az utcákon barrikádok, nem ropogtak fegyverek, de forradalom volt ez, ha látszatra csendes, valójában azonban heves, harci zaj nélkül is életre-halálra menő. A forradalom győzött, s megteremtette a milliók új honfoglalásának feltételeit. A földek és a gyárak új gazdát kaptak. A földek robotosai és a gyárak modern rabszolgái pedig új hazát.

A harc azonban nemcsak anyagi javakért folyt. A felszabadult nép a gazdasági javak mellett birtokába vette a kultúrát is, hogy új szocialista gazdasági rendszerében kialakítsa szocialista kultúráját. Ez a harc, mely a kultúra birtoklásáért folyik, népünk kultúrforradalma, és ennek a harcnak a megvívása nem könnyű feladat. A mult kulturális örökségét nem veheti át a dolgozó nép változatlanul. Azok az értékek, melyeket az elmult társadalmak felhalmoztak összevegyítve tartalmaznak kincseket és szemetet. A kultúrforradalomnak egyik legfontosabb kérdése, hogy elválassza a multból megmaradt értékeket attól, ami értéktelen és bomló, hogy újra értékelje azokat a kincseket, amelyeket a burzsoázia tudatosan elködösített, elhallgatott vagy hazug módon kisajátított a saját számára.

Így használta fel a burzsoázia a maga céljaira Petőfit, elhallgatva következetes forradalmiságát és a költő mély hazaszeretetével saját soviniszta törekvéseit igyekezett alátámasztani. Munkácsyban a nagy csendéletfestőt ünnepelték s csak ezek mentették szemükben a Siralomházat, az Éjjeli csavargókat, amelyeket egyébként elsiklásoknak, tévedéseknek tartottak. Hamis elméletek, rosszindulatú hazugságok ezek, melyek a tények elkendőzését szolgálták. Így kerültek be Fényes Adolf »Szegény emberei« a nagyburzsoázia fogadószobáiba, és Ady a nyárspolgár könyvszekrényébe. Az az Ady, aki már 1905-ben állást foglalt a polgárság ellen és minden osztálykorlátja mellett sem volt hajlandó a polgárság szószólója lenni.

Ezektől a hamis értékelésektől meg kell tisztítanunk multunk nagy haladó szellemeit, és életművüket úgy szemlélni és felhasználni nemzeti kultúránk kialakításához, ahogy ezek koruk társadalmának viszonyai között a haladást szolgálták.

A magyar mult nagy haladó művészeit alkotásaikban most ismeri meg a magyar nép. Most bontakozik ki teljes nagyságában haladó hagyományaink összessége, melyek mindenkor a néphez szóltak. Most ismerkedik meg a magyar nép azokkal az alkotásokkal, melyeknek jogos tulajdonosa és amelyektől kizsákmányolói tudatosan távoltartották.

A tömegekben mindig ott élt a vágy a művészet után és most évtizedek súlyos mulasztásait kell pótolni. Ezért nagy iramban megindult haladó hagyományaink feldolgozása, hogy minden igaz értéket, amit nemzeti kultúránk teremtett, köztulajdonná tegyünk. Előadások, kiadványok, kiállítások ismertetik és propagálják képzőművészetünk nagyszerű hagyományait. Bőven van anyag, van mit átadni. Nagy mesterek egész sora, kiváló alkotások ármádiája várja, hogy belekerüljön végre az ország kulturális életének vérkeringésébe, hogy szépségük, tanító erejük milliók tudatában találjon viszhangra.

A magyar művészet a mult század elejének zsenge kezdetéből hősi lendülettel pár évtized alatt tört a legmagasabb csúcsokra. A politikai, nemzeti önállóságért folytatott küzdelem kulturális téren is elindítja a Bécstől való függetlenedés folyamatát és rögtön kezdetben kiváló mesterekkel ajándékozza meg a nemzetet. Az ország siralmas helyzete azonban, legjobbjainkat eleinte még idegen kenyérre kényszeríti és kiszakítja a fejlődés sodrából . . . Azonban Barabás Miklóssal aki szerencsés időben — a reformkor pezsgő éveiben — érkezett, végre mély gyökeret ereszt művészetünk, s fejlődését most már az abszolutizmus kegyetlen vihara sem tudja meggátolni többé. Sőt. Művészetünk, legjobbjaink kezén fegyverré kovácsolódik az elnyomók, a leigázók ellen, s olyan mestereket szül, mint pl. Madarász Viktort és olyan műveket, mint a »Hunyadi siratása«. És sorra jönnek Munkácsy, Szinyei, a nagybányaiak stb., stb. újabb és újabb értékekkel gazdagítva, növelve az előzőek eredményeit. Barabásnál még megcsodálják megrendelői, hogy művész létére magyar és nem egészen három évtized mulva Munkácsy révén egy egész világ megtanulja tisztelni egy tönkrenyomorított kis ország művészetét.

Szépmüv M. évkönyve 1956. Szépm. 50 éve

Haladó hagyományaink kutatása ezt a kincset méri fel, osztályozza és igyekszik olyan kulturális alappá kidolgozni, amelyre biztosan épülhet a szocialista művelődés mind magasabbra törő épülete. E kincseket igyekszik eljuttatni minden magyar dolgozóhoz, jól tudva, hogy ezzel jogos tulajdonosainak kezébe teszi le azokat és azt is, hogy ez a sáfárkodása óriási nyereséggel zárul majd a magyar kultúra számára. Hozzásegít ahhoz, hogy a most kovácsolódó új emberek teljes értékűekké váljanak, s megteremti ezzel a még magasabbra törő fejlődés biztos feltételeit. A klasszikus alkotásokon nevelkedett tömegek ugyanis egyetlen biztosítékai annak, hogy — a legnagyobbakhoz szabott mércéjükkel mérve a most születő alkotásokat is — tovahajtó motorjai legyenek a kulturális emelkedésnek, művészetünk, irodalmunk egyre merészebb szárnyalásának. Akik Munkácsytól és Szinyeitől, Izsótól és Strobl Alajostól tanulják meg, hogy mi a képzőművészet, azoknak a minőségi igényeit csak hasonló, illetve még magasabb értékű művek fogják kielégíteni.

E művészekről, mint emberekről is, elsősorban műveik beszélnek, de ahhoz, hogy velük való viszonyunk meghittebbé, közvetlen baráti kapcsolattá váljék, feltétlenül hozzásegít a velük kötött személyes ismeretség is. Kossuthot pl. alkotásaiból, tetteiből annakidején jól ismerte az egész ország, mégis ahhoz, hogy személye közvetlen varázsával is hasson, nagyban hozzájárultak azok az arcképrajzok, melyek szerte az országban közismertté tették. Hasonló célzattal készült az itt adott rajzsorozat is. Ezek az arcképrajzok tehát nemcsak az ábrázoltak emlékét ápolják, nemcsak kegyelet lerovásai, de újabb segítség ahhoz, hogy a művészet és a széles tömegek kapcsolata szorosabbra fűződjön, bensőségesebbé váljon.

RAJNAI MIKLÓS

ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

Barabás Miklós (1810–1898)

A mult század első felének jeles mestere. A bécsi akadémián töltött néhány hónapot leszámítva nem részesül rendszeres művészeti oktatásban. Nagy megfigyelő készsége, s a már gyermekkorától folytatott rajzgyakorlat azonban pótolják a hiányt. Működésének főterülete a portréfestészet, de sikeres lépéseket tesz a magyar életkép megteremtésében is. Legjobb arcképei (pl. Bittóné képmása) költői realizmusukkal festészetünk klasszikus alkotásai közé emelkednek. Nagy érdeme, hogy 1835-ben végleg Pestre telepedve, művelődésével becsületet és polgárjogot szerez a magyar művészetnek, s végetvet a bécsi művészeti import egyeduralmának.

Madarász Viktor (1830–1917)

Történeti festészetünk általa érik művészileg, eszmeileg teljesértékűvé. Bécsben és Párizsban tanul, de előbb még mint gyermekember fegyverrel kezében végigküzdi a szabadságharcot. Múltjához híven festőként is megmarad a haladó eszmék harcosának, és műveivel a Habsburgok elleni gyűlöletet, a szabadság feltétlen szeretetét hirdeti. Sorra veszi a magyar mult nagy »lázadóit«, hőslelkű mártírjait, és sugallóerejű alkotásokban jeleníti meg sorsukat. »Hunyadi László siratása«, »Zrínyi és Frangepán«, »Dózsa népe« és egyéb művei mind, heves támadás a magyar szabadság eltiprói ellen. 1870-ben hazatér Párizsból. Itthon azután a Bécscsel saját hasznukra és az egész nép kárára megbékült uralkodó osztályok hamarosan elhallgattatják a már »időszerűtlen« eszméket hirdető művészt. Madarász csak késő öregkorában vesz ismét ecsetet a kezébe.

Izsó Miklós (1831–1875)

Kőfaragólegényként indult pályájára. Első tanítója nagy klasszicista szobrászunk, Ferenczy István. Nála szerzett tudását Bécsben és Münchenben gyarapítja. Münchenben készíti el közismert »Búsuló juhász« című szobrát, majd hazatérve néhány képmást és emlékművet alkot. 1871-től korai haláláig a mintarajziskola szobrásztanára. Képmás-szobrait és emlékműveit jóval felülmúlják kisméretű terrakotta-szobrocskái és vázlatai, melyekben a magyar tánc mozdulatmotívumait örökíti meg klasszikus szépségű kompozíciókban. A lendületes mozdulatokat szilárd szerkezet fogja egybe: az élet vérbő elevensége s a kiegyensúlyozottság szobrászi követelménye harmónikus egységet alkot bennük.

Székely Bertalan (1835–1910)

Történeti festészetünk kiváló mestere, a legnagyobb magyar művészpedagógus. A bécsi és müncheni akadémián tanul, majd 1862-től haláláig idehaza működik. 1871-ben a mintarajziskola tanára lesz. Sokoldalú művészettechnikai, valamint esztétikai tudását az újabb magyar művésznemzedék nevelésében értékesíti. Korai és egyúttal legkiválóbb műveit ugyanaz a harcos eszmevilág élteti, mint Madarász művészetét (II. Lajos holttestének feltalálása, Thököly menekülése, Dobozi és hitvese stb.). Egyházi és állami megrendelésre készült faliképei elkanyarodnak a korai művek haladó eszmeiségétől, de mint a monumentális festészeti stílus nagyszerű példái ma is gazdag tanulsággal szolgálhatnak ezen a területen dolgozó művészeink számára.

Munkácsy Mihály (1844–1900)

A legnagyobb magyar művész. Egy vándorfestő mellett indul művészi pályára. 1865-ben a bécsi, egy évvel később a müncheni akadémián tanul, 1868-ban pedig Düsseldorfban, Knaus tanítványaként találkozunk vele. Siralomház című festménye nagy sikere után — 1872-ben — a francia fővárosba költözik, s rövid megszakításokkal haláláig itt él. Munkácsy a kritikai realizmusnak európai viszonylatban is egyik legkiválóbb mestere. Szenvedésekkel teli ifjúkora a magyar nép körében telik el, és jóideig innen hozott élményanyagból táplálkozik művészete. Alkotásaival a nép idillikus boldogságáról beszélő életképfestést a megrázó tragédiák magasságába emeli, a nép alakjait pedig szórakoztató jelenetek szereplőiből eleven, élő hősökké formálja. Nagyszerű művei drámai sűrítettségükkel, forma és tartalom egymást építő egységével, a lényeg döbbenetes erejű kiemelésével, mondanivalójuk megrázó igazságával hatnak. (Siralomház, Éjjeli csavargók, Tépéscsinálók stb.) Tájképei és csendéletei is a legkiválóbb magyar alkotások között foglalnak helyet.

Szinyei Merse Pál (1845–1920)

Munkácsy mellett a legnagyobb magyar festő. Münchenben végzi tanulmányait, de az akadémia nyárspolgári, érzelgős naturalizmusa és hamis pátosza érintetlenül hagyja művészetét. Itt szerzett nagy mesterségbeli tudását a természeti valóság friss és eleven, akadémikus szabályok által el nem merevített ábrázolására használja fel. 1873-ban készült el főműve, a »Majális«, mely művészetünk egyik legnagyobb tette, a magyar képzőművészeti

kultúra örökbecsű kincse. E kép ünnepi hangulatú, napfényes derűje, megfestésének élettől duzzadó friss realizmusa klasszikus példakép napjaink művészete számára is. Ezt az egészséget a kor beteg társadalma nem értette meg, és Szinyei, visszahúzódva családi birtokára, beletespedt a vidéki birtokos nemesség életébe. A nagybányai festők fedezik fel 1896-ban, és élete alkonyán — későn jön vigaszként — kitüntetésekkel, főiskola-igazgatósággal próbálják kárpótolni az elvesztegetett évtizedekért.

Paál László (1846–1879)

Tanulmányait Aradon kezdi Bőhm Pál vezetésével és Bécsben, később rövid ideig Münchenben folytatja. Innen Munkácsy hívására Düsseldorfba megy, majd 1872-ben Franciaországba követi barátját. Barbizonban a realista tájfestés dicső hagyományú földjén telepszik le és az itt virágzó iskola utolsó nagy alakjának tekinthetjük. Főleg erdőbelsőket ábrázoló képei csak a lényeget hangsúlyozó összefogottságukkal, mélyzengésű színeikkel, komoly, nem egyszer tragikus hangjukkal a realista tájképfestés nagyszerű alkotásai. A képek zseniális alkotóját azonban elkerüli az elismerés, ismeretlenül és nagy nyomorban él 33 éves korában bekövetkező haláláig. A műkereskedők kihasználják nehéz anyagi helyzetét. Olcsó áron megszerzett képeit híres mesterek neve alatt hozzák forgalomba és így nagy vagyonokat szereznek a művész nyomorán.

Bihari Sándor (1855–1906)

Bécsben és Párizsban tanul, majd a szolnoki festőkolóniához csatlakozva egymás után festi eleven, realista fogalmazású képeit, melyek a magyar nép életéből merítik témájukat. Első alkotásaival az élet derűsebb oldalai felé fordul. Jóízű humora mutatkozik meg például az egyes alakok hű jellemzésében is, kivált »Bíró előtt« című közismert képen. Később, a magyar valóság mélyebb megismerése után egyes műveivel már a kritikai realizmus hangját hallatja (Programmbeszéd).

Hollósy Simon (1857–1918)

Münchenben tanul, s a 80-as évek közepétől ugyanitt festészeti magániskolát vezet. Művészetében, előadásaiban, baráti körének vitáiban az őszinte realizmusért száll síkra. Nagy agitatív erejével magaköré tömöríti a Münchenben tanuló legtehetségesebb magyar ifjakat. 1896-ban velük és iskolájával nyári időzésre Nagybányára telepszik és ezzel megalapítója lesz az itt felvirágzó festőiskolának. 1902-től ismét állandóan Münchenben él, majd utolsó éveit idehaza Técsőn tölti. Életképeit ezüstös tónusokkal összefogott finom színek, póznélküli üde természetesség, tájait summázó megjelenítés, igaz természetlátás jellemzi.

Fadrusz János (1858–1903)

Akárcsak Ferenczy István, Fadrusz is a lakatosmesterséget cserélte fel a szobrászi hivatással. Művészi tanulmányait az osztrák császárvárosban végzi. Hazatérte után sikerekben teljes, de rövid pályafutása következik. Korai halála művészi ereje teljében ragadja el. Főműve a kolozsvári Mátyás-szobor, mely fogalmazásának nemes mérsékletével, ízes realizmusával és a nagy magyar király hű jellemzésével messze kiemelkedik kora hazug pátoszú, lélektelen emlékszobrászatában bő terméséből.

Révész Imre (1859–1944)

Munkácsy hagyományai élnek tovább művészetében. Tanulmányait Bécsben és Párizsban végzi. 1904-től a Képzőművészeti Főiskola tanára, majd mint a kecskeméti művésztelep vezetője végez sikeres peadgógiai munkát. Szeretettel fordul a magyar nép élete, sorsa felé, és kiválóbb műveiben erős társadalomkritika szólal meg. Legmegrázóbb alkotása a »Panem«, mely a paraszti drámát, az éhség jogán munkát követelők drámáját fogalmazza képpé.

Rippl-Rónai József (1861–1927)

Tanulmányait Münchenben kezdi el, majd Párizsban Munkácsy mellett folytatja. Hamarosan szakít mestere stílusával, s az impresszionizmussal szembenálló, de ugyancsak egyoldalú formai problémákat kutató fiatal párizsi művészekhez kapcsolódik. Rippl-Rónai azonban sohasem veszti el lába alól a valóság talaját, művészete sohasem válik életellenessé. Legszebb képei hazatérte után kaposvári otthonában készülnek. Ezek a művek derűs életszeretetről beszélnek, és az ábrázolt jelenetek humoros karikírozásával hű tükrét adják a vidéki kispolgárság magábafulladt életének. Művészi pályafutását ízesen festett, bensőséges pasztellportrék zárják.

Pogány Ö. Gábor: Magyar festészet a XIX. században

(Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, 1955)

Az utolsó tíz év magyar művészeti könyvei közül egyike a legszebbeknek, — ha ugyan nem a legszebb — a Magyar festészet a XIX. században címmel közelmúltban megjelent reprezentatív kötet. A folio alakú, külső megjelenésében határozottan imponáló kiadvány Pogány Ö. Gábor nagyobb tanulmányát tartalmazza a fenti címben jelzett tárgykörről, valamint negyven, túlnyomórészt színes reprodukciót a magyar festészet klasszikus alkotásainak válogatott darabjairól. A következőkben írottak kizárólag a tanulmányrész rövid kritikai ismertetését kívánják adni, s nem foglalkoznak a könyv finomízlésű tervezőjének és a Szikra nyomda szakembereinek egyre színvonalasabb munkájával. A kiadvány könyvművészeti ismertetése külön vizsgálódást és néhány dicsérő vagy esetleg elmarasztaló jelzőnél alaposabb taglalást érdemelne.

Esszé-karakterű tanulmányát — a tradicionális történeti korszakolást követve — Pogány Ö. Gábor három fejezetre bontja, és ennek megfelelően a század első felének: a Bach-korszaknak és az 1800-as évek utolsó harmadának — a szabadságharc és kiegyezés által tagolt — egységeiben értekezik tárgyáról. Írása csupán annak következtében is komolyabb figyelmet érdemel, mivel az utolsó tíz évben ez az első alkalom, hogy az újabb magyar művészet szakembereinek egyike múltszázadi festészetünk történetét viszonylag szélesebb keretek között összefoglalja s értékelő képet nyújt róla. A kísérlet több szempontból megbecsülendő eredménnyel járt.

Az írásmű legfőbb érdeme az a mód, ahogy Pogány Ö. Gábor feldolgozza anyagát. Amióta a történelmi materializmus szemlélete külső és belső követelménye lett minden eddiginél igazabb eredményekre törekvő történettudományi munkának, azóta szakterületünk legtöbb művelőjének kisebb és nagyobb jelentőségű dolgozatai egyaránt kísérletekként tekinthetők e módszer alkalmazására. Az eredmények — be kell vallanunk — eléggé szerények, habár az első kísérletek verejtékes, visszatekintve azonban többnyire mosolyt-fakasztó bukdácsolásán többé-kevésbé túl is jutottunk. A szerény jelző nem helyettesíthető többetmondóval akkor sem, ha eleve eltekintünk azoktól az esetektől, amikor a szerző belső hit és meggyőződés nélkül nyúl ehhez a módszerhez, illetve amikor alapjában régi szemléletű munkáját valamiféle gazdasági és társadalom-

történeti frazeológiával dekorálja. Tapasztalnunk kell, hogy az igaz szándékok sem jutnak el egykönnyen az óhajtott célhoz, a helyes irányban menetelőkben sem lett még teljesen azonossá a materialista és a művészettörténész, legfeljebb jó vagy kevéssé jó összeműködés van kettősségük között. Még gyakori, hogy az egyes művekben a vonatkozó korszak általános története csak mint háttér rajzolódik a reliefszerűen komponált tulajdonképpeni művészettörténeti rész mögé. Szempontunkból talán legsikerültebbek azok az egyes művészegyéniségeket tárgyaló tanulmányok, melyekben az illető művészt véleménynyilvánításai vagy emberi-állampolgári cselekedetei révén kézzelfoghatóbban lehet korának történeti-társadalmi mozgalmaihoz kötni. Konkluzióképpen megállapíthatjuk, hogy — nehézségének megfelelően — csak lassan jut kielégítő megoldáshoz az az alapvető probléma, hogy a művészetet a valóságnak megfelelően, mint a társadalmi és nemzeti élet talajában gyökerező élő fát ábrázoljuk, mely e talajból szívja fel éltető és formáló nedveit s sorvasztó mérgeit egyaránt. Ne pedig úgy cselekedjünk, hogy mintegy előre megmintázva, kifaragva utólag igyekezzük beásni azt talajába.

Pogány Ö. Gábor tanulmánya éppen módszertanilag, a történelmi materializmus módszerének helyes alkalmazása terén jelent komoly eredményt. Szerzőnek sikerült festészetünk százados fejlődését alakító tényezőinek együttesében bemutatni. Szerző által mondottak képileg leginkább úgy fogalmazhatók meg, hogy festészetünk egy szerény érből mind hatalmasabbá dagadó folyam, mely nemzeti történelmünk medrében hömpölyög tova, a folyam méreteit, szintjének magasságát, folyásának gyorsuló vagy csendesebb iramát, tükrének nyugalmas csillogását, vagy zavarossá, örvényessé törését stb. végső soron a meder alakulataimak változásai határozzák meg és magyarázzák. De viszont e meder — a nemzet élete — sem elvontan és pusztán csak alakító, hanem éppen a folyam révén is, melynek formáló ágyát ő jelenti, maga is — kisebb-nagyobb mértékben, lassúbb vagy gyorsabb ütemben — formálódik.

Szerző álláspontjának határozottságát, elveinek teljes belső tisztázottságát mutatja az a biztonság és természetesség, mellyel eredményéhez eljut, mellyel művészettörténetünk új szemléletének nem éppen könnyű útját járja. Teljesítményének nagyságát éppen az mutatja, hogy műve elolvasása után nem az ő útja tűnik nehezen járhatónak, hanem a többi. Nem az látszik súlyos feladatnak, hogy egy folyamról medre alakító hatásának ismeretében értekezzünk, hanem, hogy absztraháljuk medrétől, kiemeljük ágyából és úgy tárgyaljuk.

Külön érdeme a szerzőnek, hogy anyagának tárgyalása során mindig életközelben marad tárgyához. Nem dogmákká merevített tételekhez keres a magyar festészet történetében példatárat, hanem a materialista történelemszemléletet mint megbízható iránytűt használva igyekszik végigkövetni festészetünk fejlődésének sajátos útját. Így sikerül elkerülnie azt a veszélyt, hogy a művészetet a gazdaság- és társadalomtörténet valamiféle mechanikus függvényévé merevítse, hogy a művészettörténet valamenynyi részjelenségére is azokban keressen magyarázatot, mellőzve a szubjektív oldal hatásának és a művészet bizonyos fokú önálló fejlődésének tényét. Ez utóbbi, sokak számára útvesztőt jelentő kérdésekben is (hol semmibeveszik, hol túlozzák a tényezők szerepét), teljes biztonsággal tájékozódik a szerző. „Sokminden megmagyarázható a kezdő művésztehetségek pályakezdésekor a szubjektív becsvágyból — írja például egy helyen — de sokkal tovább ragadja őket a belülről fűtő alkotószenvedély, ha az egyfajta társadalmi igénnyel párosul. Múltszázadi festőinket hátára vette a nemzetté-fejlődés szélesen hömpölygő hatalmas áradata, s sokszor erőiket felülmúló teljesítményekre tette őket képessé." A szubjektív és objektív tényezőnek az adott történeti korszakban játszott szerepéről igazabb képet aligha lehet nyújtani. Hasonló értékű szerzőnek a művészeten belül áramló hatásokról mondott megállapítása, mely a nemzeti forma problémájával kapcsolatban hangzik el: művészetünk klasszikus alkotásai „nevelték ízlésünket, igényünket, közvéleményünk minden magyar képtől egy kicsit ezt a rokonságot kéri számon. Nemcsak a valóság határozza meg a visszatükrözés módját, de az egyszer már nagy tehetséggel megformált kép is befolyásolja az alakítás sajátságait. Az élő hagyomány már maga is megadja a nemzeti jelleg kereteit."

A határozott elvi állásfoglalásból kiinduló, de elfogulatlan tájékozódás egyebekben is jellemző a tanulmány írójára. Ez védi meg attól, hogy egyes alkotások művi értékeit művészi nagyságát összetévessze azoknak a céloknak erkölcsi nagyságával, melyeket a művek alkotói célul tűztek maguk elé, amelyeket szolgálni kívántak festményeikkel. Így lehetséges az, hogy pl. korai történeti festészetünk magas eszmeiségű alkotásait úgy tudja értékelni, a fejlődésben játszott szerepüket méltatni, hogy egyrészt megmutatja értékeiket, a klasszikus alkotásokat előkészítő szerepüket, másrészt tárgyalja, plasztikusan elemzi művi gyengeségeiket is. Ez a biztonság magyarázza azt is, hogy a polgári tudomány eredményeivel szemben az éber, de higgadt értékelő álláspontján áll. Nem kiabál minduntalan „apage satanas"-t, ott is ahol nem kísért semmi, hanem a helyes véleményeket átveszi, sőt méltatja, de ugyanakkor vitázik és cáfol mindenütt, ahol helytelennek ítélt tételekkel találkozik.

A tanulmány hangja mindvégig emelkedett, ünnepi, a tárgy iránti szeretet melegíti át. Bár a lelkendező hozsannázás távol áll az írótól, de ez nem gátolja meg, hogy kifejezésre juttassa festészetünkkel kapcsolatos mély érzelmeit, sőt csak még jobban hitelesíti tanulmányának azokat a helyeit, ahol a szordinos hang crescendoba fordul, ahol csak felsőfokú jelzőkkel lehet értékelni.

Pogány Ö. Gábor írásának emelkedettségét nagymértékben támogatja irodalmi értékű nyelvezete. Szerző korábbi munkái is mutatták már a nyelvi finomságok iránti érzékenységét, de ez az érzékenység többször csupán ínyenckedésnek tünt, és ez gátolta nyelvezetének zavartalan élvezését. Mostani írása úgyszólván teljesen mentes e hibáktól. A használt avitt szavak, érdekes-régies mondatszerkesztések, klasszikusainkból merített irodalmi képzeletek applikátumai nem önmaguk érdekességéért, nem csupán dekorációs szereppel állnak a szövegben, hanem hogy egy-egy szó jelentését árnyaltabbá tegyék, vagy hogy a mondottak necsak fogalmi, hanem hangulati tartalmukkal is segítsék a tárgyalt kor, esemény, művészeti jelenség megértését.

A dolgozat értékeinek felvázolása után a hiányosságokra térve azokat úgyszólván egyetlen címszó alatt lehet összefoglalni: bizonyos, — sokszor nem is jelentéktelen — aránytalanságok. Szerző dolgozatának első fejezetében pl. annyira belemerül a művészeti élet sokrétű, színes bemutatásába, hogy a korabeli művészet tulajdonképpeni elemzését elmulasztja, illetve amit e tekintetben mond, az egészen elvész más természetű közlései közepette. A korszak kiemelkedő művészeiről nem ad összefoglaló képet, sőt ott is, ahol legalább általában, műfajonként jellemezhetné a művészeti sajátosságokat, megmarad a művészeti élet szempontjainak álláspontján. Hibáztatható az is, hogy szerző teljesen mellőzi tárgyalása során tájképfestészetünk második generációját, az pedig egyenesen szembetünő, hogy mind a második, mind pedig különösen a harmadik fejezetben úgyszólván csak a névemlítés mértékéig foglalkozik jelentős, a magyar festészet arculatának kialakításában fontos szerepet játszó művészekkel. Habár ilyen jellegű írás keretében teljesen indokolt, hogy a festészetünk ormait jelentő mesterek hangsúlyozottan súlyponti szerepet kapjanak, akár a kisebbek rovására is — ez az arányítás azonban semmiképpen sem megnyugtató, nem tekinthető indokoltnak. Nagyobb ökonomiával szerzőnek bizonyára módja lett volna megoldást találni. Hogy csak egy példát említsünk: ha az első fejezetben ellent tudott volna állni annak a kísértésnek, hogy festészeti tanulmányában a szobrász Ferenczy — erre kétségtelenül nagyon alkalmas — sorsán példázza a kor ellentmondásait, akkor módja lett volna az

említett hiányosságok egy részének kiküszöbölésére.

Meg kell még említenünk, hogy szerző néhány adata téves. (Paál Lászlónak nemcsak hetven alkotása van tudomásunk, Szinyei Majálisa nem három év alatt készült; a képlista a nagy Zrínyi-kép reprodukciójához a kisméretű vázlat méreteit közli.) E helytelen adatok szerző számára nem szolgálnak következtetések alapjául, így dolgozatának lényegét nem érintik, mindenesetre azonban szépséghibák, melyeket nagyobb gondossággal könnyen elkerülhetett volna.

A vázolt értékeket és hiányosságokat összevetve kétségtelenül erősen az előbbiek felé dől el a mérleg. Megállapíthatjuk, hogy Pogány Ö. Gábor írása mind saját munkássága, mind pedig az újabb magyar művészettel foglalkozó irodalom tekintetében jelentős teljesítmény. A történelmi materializmus módszerének következetes, életszerű és eredményes alkalmazása terén pedig mindenképpen példamutató.

(Rajnai Miklós)

A kérés kelte és jele: 1984. márc.20. Kk 9/84 /Csap E./

Jelzet: 84-7074 db

Bp. Budavári palota, Pf.31.

A kérő könyvtár neve, címe, ügyintézője, telefonja: Magyar Nemzeti Galéria 1250.
Berényiné, 160-100/531/

A kölcsönzés határideje:

Házi, olvasótermi használatra

SZERZŐ (vagy a periodika címe)

CÍM (a cikk szerzője és címe)

Szabad Nép 1955. II. 13. =
Csók István 90 éves.

☐ Kölcsön

☐ Xerox X

☐ Mikrofilm

☐ Csak ezt a kiadást

☐ Külföldről is kérjük

Kiadás helye: Bp. Kiadó:

Év	Kötet	Szám	Oldalak	ISBN	ISSN

Az adatok forrása, egyéb közlések:

A kölcsönadó könyvtár neve, címe:

2 db ajándék

Aláírás, bélyegző

C. KÍSÉRŐLAP (A dokumentumot kíséri)
(A vastagon keretezett részt a kölcsönadó tölti ki).

KÖNYVTÁRKÖZI KÖLCSÖNZÉS

A kérés nem teljesíthető, mert

☐ a kérőlap kitöltése hiányos. Kérjük kiegészítve visszaküldeni.

☐ a bibliográfiai hivatkozás hiányos, pontatlan. Kérjük javítva visszaküldeni.

☐ a dokumentum jelenleg nem áll rendelkezésre.

Kérjük megismételni a kérést ..... (év, hó, nap).

☐ eredetiben nem kölcsönözhető.

☐ a könyvtár másolóberendezéssel nem rendelkezik.

☐ csak xerox/mikrofilm formában ..... Ft áron

Csók István 90 éves

A mai napon tölti be életének kilencvenedik évét Csók István, az utolsó félévszázad magyar festészetének egyik kimagasló alakja. Nehéz szavakat találni, amelyek méltóan köszöntenék a kilenc évtized terhével is sok fiatalnál ifjabb ősz mestert. Egy nemzet életében is kiemelkedő esemény, örömteli ünnep, ha 90 éves születésnapján üdvözölheti egyik mesterét. Csók István esetében kétszeres az öröm, hisz nemcsak magas kora, egész pályája és munkássága az élet hatalmát hirdeti, az élet szépségeiért lelkesedő ember páratlan erejét tanúsítja. Az életöröm ihlette művészetét, az élet szeretete sugárzik minden alkotásából. S az élet nem volt hálátlan hűséges barátjához. Szervezetét törhették, téphették az átélt évtizedek, szembántalma akadályozhatta munkájában, de kilencven éves korában is megőrizte fiatalos mozgékonyságát, lendületét, magabiztosságát, lélekben megmaradt ifjúnak, frissnek, rugalmasnak. Akik ma megszorítják a mester kezét, azt a kezet, amely a remekművek hosszú sorával ajándékozta meg a magyar festészetet, a nagy művészt köszöntik benne, aki egész életével az életszeretet, az optimizmus erejét példázza.

1865-ben, Pusztaegresen született, módos molnárcsalád sarjaként. Gyermekkori élményeit a kiegyezés utáni magyar falu népe és élete adja, innen viszi magával európajáró útjára első képterveit, s az itt kapott benyomások dús televénye mindvégig táplálója marad művészetének. Tanulmányainak állomásai — a kor művészfiatalságának szokásos útja —: Budapest, München és Párizs. E három város művészeti akadémiái pallérozzák tehetségét, nyújtják számára a festőművészi nyelvezet nagy alkotásokra képesítő ismereteit, ezek érlelik már húszegynéhány éves korában tanítványból mesterré.

Tanulmányainak hétéves időszaka után önálló működésének első évei Münchenhez kötik, a századforduló körül azonban már itthon dolgozik. Később ismét több éven át él külföldön, ezúttal Párizsban, majd 1910-ben — most már véglegesen — idehaza telepszik le.

Az önálló művésszé érett Csók István 1889-ben jelentkezett először a párizsi Salonban kiállított *Krumplitisztogatók* című művével. Az V. Magyar Képzőművészeti Kiállításig, legutóbbi szerepléséig eltelt hatvanhat év eredményeire büszkeséggel tekintenek vissza mindazok, akik a magyar képzőművészeti kultúra nagy múltját ismerik és szeretik, s e múlt jogán még szebb jövőjét áhítják.

Csók István pályájának indulásakor a magyar művészet klasszikus korszaka részben már lezárult. A XIX. századi magyar történeti festészet kimondta legsúlyosabb mondanivalóit, Paál László már évek óta elfeledett franciaföldi sírhalom alatt nyugszik, Munkácsy óriási erejét tú-

senki, aki olyan gazdag hangszínű, nagy orkesztert szólaltatott volna meg a pusztíthatatlan életöröm ünneplésére.

Művészetének hangja mindig közvetlen, sohasem volt sajátja a hamis pátosz, a szerepjátszó agálás. Témái maguk is többnyire intimek, nemcsak tárgyukban, hanem hangulati tartalmukat tekintve is. A *Báthory Erzsébet* — jóllehet nagyszerű kvalitásokban bővelkedik — nem jelzi művészetének fő vonalát. Biblikus, mitologikus vagy szimbolikus tárgyú műveiben is — mint például a *Támárban* — elsősorban az életöröm gáttalan áradása ragadja magával a nézőt. A szép női test megejtő varázsának, érzéki bájának ábrázolása egyébként — mitológiai köntös nélkül is — jelentős helyet foglal el Csók István életművében. Párizsi korszakának fő műve, a *Műteremsarok* is ezek sorába tartozik. A paraszti élet intim szépségei ihletik falusi életképeit, így a cserényben pihenő bugaci pásztort ábrázoló kis remeklését, a *Mézevőket*, melyen falusi fiatalok évődő édes-kettesét lesi meg. Hasonlóképpen a falusi élet élményeiből táplálkozik az *Úrvacsora* és a *Keresztelő*. Ugyanez az érzelmi melegség hatja át a családja életéből merített műveit, elsősorban a kislányának, Züzünek szentelt sorozatát, valamint aktkompozícióit, amelyeket sokszor kedves pajzánság fűszerez. S ugyancsak keresnünk kell a párját annak a mélységes emberi közvetlenségnek, amelyet — majdnem hetvenéves korában alkotott — fiatalos lendületű remeke: a *Keresztapa reggelije* sugároz. Hangulati tartalmukat tekintve e sorba illeszkednek levegős, tiszta színekben pompázó, gyönyörű virágcsendéletei. A hatalmas távlatokat átfogó tájképproblémáival is megküzdött. S hogy sikerrel, azt elsősorban a Balatonról készült nagysikerű sorozatán lehet lemérni.

Együtt indul azokkal a mesterekkel, akik később megalakították a nagybányai művésztelepet. Pályája kezdetén közvetlenül hozzájuk kapcsolódik. Hátatfordít az üres frázisokat ismétlő — ha még oly nagy festőtechnikai tudást csillogtató — akadémikus festészetnek. Közvetlen, meghitt tartalmat, s ennek megfelelő, a természeti valóság őszinte és hű visszaadását szolgáló festői nyelvet keres. A nagy rajzi finomsággal, részletező formaalkotással, világos, finom tónusokkal megfestett *Szénagyűjtők* és a hasonló értékeket már klasszikus teljességre fejlesztő *Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre* képei mutatják a szándék sikeres megvalósítását. Színeinek egyre jobban izzó tüze lassan felperzselte a föléjük boruló szürke fátyolt, a finom rajzosság is mindinkább átadta helyét az erőteljesebb színfoltokkal dolgozó festői formálásnak. E stílusalakulás egyik végleges eredménye az 1903-ban festett *Teknővájó cigányok* című műve, amelyben szinte izzanak az intenzív, tüzes színek. Pá-

„Minden költőnek, aki méltó erre a névre, a békéért kell dolgoznia"

Beszélgetés Nazim Hikmettel

Lehet, hogy újra eljövök, s lehet, hogy már nem érem meg azt az időt — búcsúzott versben Magyarországtól legutóbbi látogatásakor. S most, hogy „*újra eljött*", a régi örömmel köszöntjük. De örömömbe, hogy drága barátunkat újra láthatom, aggodalom is vegyült, amint elébe indultam. Ez az aggodalom mindig elfog, ha már hosszabb ideje nem láttam: súlyos betegsége, amely ellen oly hősiesen harcol, akárcsak tizenhárom éven keresztül a török fasiszta börtönök halálos nyirka és hidege ellen, nem hatalmasodott-e el rajta azóta még jobban? Nem fáradtabban kell-e viszontlátnom, mint ahogy utoljára láttam? De mint első találkozásunkkor, mint azóta mindig, most is olyan sugárzó derűvel ölel át, lenyűgöző lényének varázsával egyszerre szétoszlatva minden aggodalmat. Most is, mint mindig, Hikmet maga a férfias szépség, az egészséges, izgatott érdeklődés minden iránt. Ez a költő azok közül a nagy emberek közül való, akikről puszta látásra, első felületes benyomásra is árulkodik a nagyság.

Már az asztalnál ülünk, ebédnél — s mintha nem is egy év telt volna el utolsó találkozásunk óta, máris kellős közepén vagyunk a kölcsönös ugratásnak, amit sosem felejt el. Mint mindig, ő Buda bevételével támad, én Nándorfehérvárral vágok vissza, tréfában oldva fel magyarok és törökök komor múltját, és így megy ez egészen a feketekávéig. Csak amikor ebéd után lepihen, fordítjuk komolyabbra a szót. A szovjet írók kongresszusáról kezd beszélni.

— Mindenekelőtt a kongresszus atmoszférája kapott meg — kezdi. — A kommunista demokrácia tipikus légköre uralkodott a kongresszuson, az, amelynek fő elve a szabad, mélységesen őszinte és komoly bírálat és önbírálat.

Igen nagy jelentőségű volt a Szovjetunió Kommunista Pártjának állásfoglalása: az az üzenet, amely magát a vitát megindítva, megadta a párt általános irányelveit, hogy ezen belül maguk az írók önállóan vitassák meg az írói alkotómunka minden belső és külső, apróbb és nagyobb kérdését egyaránt. A pártnak ez az üzenete minden szavában azt a lenini tanítást sugározta, amely szerint az irodalmat úgy kell az általános proletármunka részévé tenni, hogy közben megóvjuk minden egyszerűsítő, uniformizáló kísérlettől és mindig tekintetbe vegyük az irodalmi munka *különleges* feltételeit és jellegzetességeit. Ha szabad ezzel a hasonlattal élnem, azt mondanám, hogy amint a Szovjetunióban egy nagyüzemnek megvan az általános népgazdasági tervben meghatározott feladata, de ennek a megoldása az üzem vezetőinek és dolgozóinak önálló kezdeményezésétől függ — úgy a párt harcát valóban megértő és segítő irodalom is csak a párt általános irányvonalán belül az alkotó írók szabad munkája és az írók különféle szervezeteinek, szövetségének és szerkesztőségeinek önálló, felelős tevékenysége folytán alakulhat ki.

A kongresszus félreérthetetlenül leszögezte azt az egyedül helyes felfogást, hogy a szocialista realizmus nem dogma és nem stílus kérdése, hanem alkotói *módszer*, amely a teljes stílusbeli és mesterségbeli változatosságot és gazdagságot feltételezi, sőt követeli meg minden nemzet irodalmában. Nagy jelentőségű a kongresszusnak az a megállapítása — többek között Tyihonov referátumában is —, hogy a Szovjetunió, a népi demokratikus országok és minden nemzet haladó irodalma között *kölcsönös cserének* kell kialakulnia, mert minden irodalomnak van tanulnivalója a másiktól és csak egymást segítve emelhetik magasabb színvonalra az egész világ egységesen kibontakozó haladó irodalmát. Meggyőződésem, hogy ennek a tanácskozásnak az anyaga hosszú időre fontos tájékoztatója marad minden nemzet haladó irodalmának, a magyarénak is. A kongresszuson is többen hangsúlyozták, én is szeretném kiemelni, hogy a szovjet írók tanácskozása nem csupán a szovjet irodalom számára iránymutató, hanem az egész világ irodalma számára, s annak eredményeit nem hagyhatja figyelmen kívül további munkájában a világ egyetlen haladó írója sem, akár török, akár magyar. Abban az üzenetben, amelyet betegségem miatt, sajnos, szóban nem mondhattam el, éppen erre hívtam fel én is a kongresszus figyelmét.

Most mint költő szeretnék néhány szót szólni a békéről. Meggyőződésem, hogy a világon minden költőnek, aki méltó erre a névre, akár szocialista-realista, akár szürrealista, a békéért kell dolgoznia. S méghozzá a béke mindennapi gyakorlati munkásává kell lennie. Kiváltképp ebben a szakaszban, amikor a béke nehéz napokat él át. Szeretném látni a kapitalista és gyarmati országok költőit, amint a nyilvános élet hétköznapi terein, utcákon és kocsmákban, földeken és gyárakban személyesen olvassák fel a békéről szóló verseiket. Szeretném, ha zeneszerzőkkel és énekesekkel szövetkezve, dalokat írnának az atombomba és a német fasiszta hadsereg újrafelfegyverzése ellen, dalokat, amelyekben az élet zeng a halál némasága ellen, dalokat, amelyeket az egyszerű emberek mindenütt énekelnek. Nekünk, akik szocializmust építő országokban élünk, könnyebben megy ez, hiszen az állam és a párt is segít bennünket. Mégse teszünk meg minden tőlünk telhetőt. Budapest felé jövet a kocsiban éppen ez járt a fejemben és arra gondoltam, milyen jó volna, ha a pesti utcán egyszer csak azt látnám, hogy Benjámin László, vagy te ott állotok valahol az utcán és verset szavaltok.

Én magam most írok két dalt az atombomba ellen (azt szeretném, ha egyiket te, másikat Benjámin fordítaná magyarra), s két magyar zeneszerzőt keresek, aki fülbe és szívbe kívánkozó dallamot szerezne hozzá, hogy minél többen énekelhessék itt és minden országban. — Miről beszéljek még?...

— Talán arról, merre jártál, mióta nem láttunk, s mik a terveid?

Április óta, mikor utoljára jártam itt, két súlyos szívrohamom volt, s két hónapig feküdtem kórházban. Kétízben Lengyelországban jártam, kétszer Bécsben, kétszer Prágában, ahol résztvettem több darabom próbáján. Végül egy hónapot töltöttem lent a Kaukázusban. Írtam egy új darabot, szatira a mai Törökországról, olyasmi, mint *Az ünnep első napja*, amelyet most mutat be itt is a rádió. És írtam néhány verset: a *Postást*, amely a már régebben megkezdett magyarországi ciklusom része, egy hosszabbat lengyelországi utamról...

— Azt, amelyet mi is olvastunk már oroszul a Novij Mir legutóbbi számában?

— Igen. Ezenkívül belekezdtem életem első regényébe, amely 1919 és 1954 között játszódik, Törökországban. Emellett még két új színdarabtervem van, egyik a török parasztok életéről, közelebbről: a parasztasszonyról, aki minden gyarmati ország parasztasszonyaival együtt, a legkizsákmányoltabb lénye e földnek. Az élet minden terhe az ő vállára szakad. A másikban egy társadalmi morális problémát szeretnék felvetni. Mit tegyen az asszony, aki észreveszi, hogy férje már nem szereti, sőt mást szeret, s maga már nem fiatal, gyerekük is van, így a törvény is segíti, hogy akár erőszakkal is maga mellett tartsa a férjét? Mindennapos téma. A válasz, az egyedül lehetséges válasz rá — amelyet darabom is ad —, mégis a legegyszerűbb. Az én hősnőm elengedi azt, aki már nem szereti, mert felismeri, hogy mindenben, a szerelemben és a családban is legelső az emberi méltóság. A regényen és a darabokon kívül kis könyvben szeretném kiadni az utazásaimról írt verseimet, köztük a Magyarországról szólókat is.

Vége az ebédutáni pihenésnek. Már emelkedik is fel hatalmas alakja a heverőről, megint derűsen és erősen; veszi puha nagy bundáját, roppant kucsmáját a fejébe nyomja. A rádióba indul, meghallgatni darabjának főpróbáját.

E beszélgetés elején idézett *Magyar föld* című versében írta ezeket a gyönyörű szavakat:

... eljön majd a nap, tudom,
mikor úgy fogunk majd egymáshoz
vendégségbe járni,
mint egyik kertből a másikba, nyílt
úton.

Hozzánk már így jön, magával hozva szavaiban és csodálatos szemében a török kertek vörös szegfűinek tüzét. Vele együtt akarjuk megérni, hogy a világ minden népe így vihesse egymáshoz földje, kertje minden virágát.

Somlyó György

☆ ☆ HÍREK ☆ ☆

Zsákba „macska"

A Kőszegi Építőipari KTSZ egy évvel ezelőtt gipszet rendelt az ottani TÜZÉP vállalatnál — írja a Vasmegye. A zsákok idejében megérkeztek. De amikor arra került a sor, hogy fel is használják a gipszet, furcsa dolog történt. A vízbe öntött fehér por pezsegni kezdett, ami általában nem szokása a gipsznek.

Gyanússá vált a dolog, a kőművesek egymásután három zsákot bontottak fel — mindegyik pezsgett. Nosza mintát vittek a gyógyszertárba, ahol hamar megállapították, hogy bizony a zsákokban nem gipsz van, hanem „étkezési célokra alkalmatlan szódabikarbóna". A TÜZÉP nem vette vissza a tévesen szállított árut: fogalma sincs, hogyan került hozzá, a szódabikarbóna különben sem tartozik a TÜZÉP „profiljába", nem is tudna vele mit kezdeni. A KTSZ felajánlotta a FŰSZERT-nek, de persze a FŰSZERT sem állt kötélnek, miután alaposabban megismerkedett a kishibás szódabikarbónával.

Ilyenformán csaknem egy éve „tárolják" a szódabikarbónát a KTSZ raktárában, a felelősséget senki sem vállalja.

„Egy tégla házépítéshez semmi, de ha fejünkre esik, sok..." — ismert szólás-mondás. A fenti esetre alkalmazva: egy fűszerüzletnek vagy patikának három zsák szódabikarbóna — rengeteg, de egy építőipari KTSZ-nek semmi...

— A MÁV KÖZLI: A téli időszakban csökkent vasárnapi utasforgalom miatt február 13-án, vasárnap 0 órától 24 óráig több személyszállító vonat nem közlekedik. A MÁV felhívja az utazóközönséget, hogy tervezett utazása előtt a pályaudvarokon érdeklődjék a vonatok közlekedése felől.

— *SZTÁLINVÁROSBAN szombaton nagyaktíva-értekezleten beszélték meg a januári tanácsülésen már elfogadott első várospolitikai terv végrehajtásával kapcsolatos feladatokat. Tapolczai Jenő tanácselnök beszámolójában bejelentette, hogy a megnövekedett feladatok megoldására megerősítették a tanácsapparátust és a tanácsi vállalatokat.*

— **A belföldi légiforgalomban** február 14-én életbelép a MALÉV tavaszi menetrendje, amely április 2-ig marad érvényben. A menetrend szerint csaknem valamennyi járaton naponta kétszer — reggel és délután — közlekednek a repülőgépek.

— **HANGVERSENYT RENDEZ ma délelőtt 11 órakor a Műcsarnokban a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetsége.**

— **Táv-gépíró összeköttetés** létesült Budapest és New York között. Az Egyesült Államokkal való, háromperces „levelezés" díja 110.20 forint, minden további percé 36.70 forint. Jelenleg — az Egyesült Államokon kívül — 14 európai országgal van táv-gépíró összeköttetésünk.

— **A Német Tudományos Akadémia** levelező tagjává választotta Jánossy Lajos, Lukács György, Moravcsik Gyula és Németh Gyula egyetemi tanárokat, a Magyar Tudományos Akadémia tagjait.

— **A zalaegerszegi megyei bíróság** Horváth Györgyöt, aki a múlt év májusában agyonlőtt és kirabolt egy zalaszentjakabi dolgozó parasztot, halálra ítélte. Horváth György egyébként az ország különböző részein a lopások sorozatát követte el és már többször volt büntetve. A zalaegerszegi megyei bíróság ítéletét a Legfelső Bíróság jogerőre emelte. Az ítéletet végrehajtották.

— **Egerben** szombaton délelőtt ünnepélyesen felavatták az új automata telefonközpontot, amelyet a posta dolgozói a határidő előtt két hónappal készítettek el. Az új telefonközpontot — amely többszáz új előfizető bekapcsolását teszi lehetővé — Bebrits Lajos közlekedés- és postaügyi miniszter adta át a város dolgozóinak.

— *RUDAS LÁSZLÓRÓL nevezték el a XVIII. kerületi Közgazdasági Technikumot. Szombaton a XVIII. kerületi Közgazdasági Technikumot, az öt évvel ezelőtt elhunyt Rudas Lászlóról, a Magyar Kommunista Párt egyik alapító tagjáról, a nagytudású marxista filozófusról nevezték el. A Rudas László Közgazdasági Technikum névadó ünnepségén Tasnádi József, a technikum igazgatója mondott ünnepi beszédet.*

— **Könyvet készít Somogy megye történetéről** a TTIT és a Történelmi Társulat Somogy megyei csoportja. A 200 oldalasra tervezett kötet április 4-re jelenik meg.

Megjelent a Propagandista februári száma

A Propagandista februári száma a következő főbb cikkeket tartalmazza: Luca Ferenc: *A termelőszövetkezetek további erősítésével a szövetkezeti mozgalom fellendítéséért.* — Tóth József: *A szocialista munkaverseny — a terv teljesítésének fontos eszköze.* — Markója Imre: *Államunk demokratizmusáról.* — Kálmán Endre: *Az illegális és legális módszerek alkalmazása pártunk tevékenységében a két világháború között.* Ezenkívül még számos más cikket is közöl a folyóirat.

Mai sportműsor

A mai itthoni sportműsor kiemelkedő eseménye a Sportcsarnokban, este fél 8 órakor kerül sorra. Harmadszor találkoznak Magyarország és Bulgária legjobb ökölvívói.

A többi mai sportesemény: **Asztalitenisz:** Budapest ifjúsági bajnoksága, Jurányi u. 1. szám, 9 órától. — **Kézilabda:** Teremmérkőzések, Tüzér utcai Honvéd-sportterem, 12.30. Lokomotiv Kupa férfimérkőzések, Péceli út, 12. — **Korcsolya:** A Kinizsi gyorskorcsolyázóversenye, Műjégpálya, fél 8. — **Kosárlabda:** Az országos bajnokság első fordulójának mérkőzései a Sportcsarnokban, negyed 9-től. — **Labdarúgás:** A Magyar Népköztársasági Kupa első fordulójának fontosabb mérkőzései: Honvéd—Nagybátony, Kispest, 10.30. Csepel

Ünnepi díszkivilágítás Budapest felszabadulásának 10. évfordulóján

Budapest felszabadulásának 10. évfordulóján az esti órákban ünnepi fényárral világítják meg a szovjet hősi emlékműveket és a főváros jel-

Váci utcán... Váci utcán...

Tanulmányainak hétéves időszaka után önálló működésének első évei Münchenhez kötik, a századforduló körül azonban már itthon dolgozik. Később ismét több éven át él külföldön, ezúttal Párizsban, majd 1910-ben — most már véglegesen — idehaza telepszik le.

Az önálló művésszé érett Csók István 1889-ben jelentkezett először a párizsi Salonban kiállított *Krumplitisztogatók* című művével. Az V. Magyar Képzőművészeti Kiállítság, legutóbbi szerepléséig eltelt hatvanhat év eredményeire büszkeséggel tekintenek vissza mindazok, akik a magyar képzőművészeti kultúra nagy múltját ismerik és szeretik, s e múlt jogán még szebb jövőjét áhítják.

Csók István pályájának indulásakor a magyar művészet klasszikus korszaka részben már lezárult. A XIX. századi magyar történeti festészet kimondta legsúlyosabb mondanivalóit, Paál László már évek óta cifeledett franciaföldi sírhalom alatt nyugszik, Munkácsy óriási erejét súlyos betegség gyöngíti, senyveszti, s elloboghat már Szinyei nagy lángolása is. Veszélyes útvesztőkkel teli évtizedek következnek a képzőművészetre. Az addig egységes fejlődés vonala megszakad, különböző nézetek, hitvallások tarka forgataga várja, fogadja az indulókat. Nehéz a tájékozódás, sokszor a jószándék is rossz célhoz jut, szép eredményekből fakadó jogos remények maradnak beváltatlanul, komoly tehetségek tékozlódnak el. A bomló polgári társadalomban felnövekvő művészetnek kevés az olyan palántája, amely bimbóit egészséges, dússzirmú virággá tudta érlelni.

Nem hiányoztak azonban ezek sem. Nagybánya sok nemes hagyományával, Fényes Adolf súlyos gondolatokat hordozó piktúrája és nem utolsósorban Csók István mosolyos művészete maga is elegendő példa erre. Csók István már a századforduló idején a kor legjelentősebb festőinek sorába emelkedik. S nem kevésbé kell méltányolni, hogy az utána következő évtizedek világnézeti és művészeti zűrzavarában is megőrizte értékeit. Megőrizte, mert egészséges életszemlélete erős szálakkal kötötte művészetét az érzéki valósághoz, s megóvta attól, hogy öncélú formaproblémák kátyúiban bukdácsoljon, ösztönös emberszeretete mély humánumával telítette alkotásait. *„Egy szörnyű káosz ez, ahol mindenki valami csodákat, még soha nem látottat akar alkotni"* — írja az izmusok tombolása idején. — *Egyik tulkiabálja a másikat, s az összhangzamos hasonlít ahhoz a zűrzavarhoz, amit a városligeti mutatványosbódék harsonái okoznak."* Mindig az életre függeszti tekintetét, mindenekelőtt a derűt, a napfényt, a tavaszt kutatja. Talán nem volt ez az üzenete minden szavában azt a lenini tanítást sugározta, amely szerint az irodalmat úgy kell az általános proletármunka részévé tenni, hogy közben megóvjuk minden legyzerűsítő, uniformizáló kísérlettől és mindig tekintetbe vegyük az irodalmi munka *különleges* feltételeit és jellegzetességeit. Ha szabad ezzel a hasonlattal élnem, azt mondanám, hogy amint a Szovjetunióban egy nagyüzemnek megvan az általános népgazdasági tervben meghatározott feladata, de ennek a megoldása az üzem vezetőinek és dolgozóinak önálló kezdeményezésétől függ — úgy a párt harcát valóban megértő és segítő irodalom is csak a párt általános irányvonalán belül az alkotó írók szabad munkája és az írók különféle szervezeteinek, szövetségének és szerkesztőségeinek önálló, felelős tevékenysége folytán alakulhat ki.

Együtt indul azokkal a mesterekkel, akik később megalakították a nagybányai művésztelepet. Pályája kezdetén közvetlenül hozzájuk kapcsolódik. Hátattfordít az üres frázisokat ismétlő — ha még oly nagy festőtechnikai tudást csillogtató — akadémikus festészetnek. Közvetlen, meghitt tartalmat,s ennek megfelelő, a természeti valóság őszinte és hű visszaadását szolgáló festői nyelvet keres. A nagy rajzi finomsággal, részletező formaalkotással, világos, finom tónusokkal megfestett *Szénagyűjtők* és a hasonló értékeket már klasszikus teljességre fejlesztő *Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre* képei mutatják a szándék sikeres megvalósítását. Szineinek egyre jobban izzó tüze lassan felperzselte a föléjük boruló szürke fátyolt, a finom rajzosság is mindinkább átadta helyét az erőteljesebb szinfoltokkal dolgozó festői formálásnak. E stíluságalakuló egyik végletes eredménye az 1903-ban festett *Teknővájó cigányok* című műve, amelyben szinte izzanak az intenzív, tüzes színek. Párizsi korszakában ismét halkabbá válik színvilága. A művész, aki nagy kedvvel fordult az ócsényi, sárközi parasztok tarkaöltözetű világa felé, érzékenyen reagál a polgári környezet kifinomult színharmóniáira is. Ettől kezdve művei nagy részének tompa árnyalatokban gazdag színességet ezüstös tónusfátyol fogja össze, bár az érett mester biztoskezű ura a fejlődése során elért minden eredményének, s ha a téma megkívánja, bátran visszanyúl fejlődése valamely előző szakaszának eszközeihez is.

Csók István nagy értékekben gazdag művészete hosszú pályáján sok elismerésben részesült. Nagy tekintélye ellenére mégis meg kellett érnie, hogy a horthysta állam kultuszkormányzata megfossza főiskolai katedrájától és hogy ridegen, sőt durván elutasítsa nemzeti-népi tárgyú képsorozat megalkotására tett javaslatát. A felszabadulás, amely az életerő és alkotókedv teljében találta a mestert, az ő pályáján is új korszakot nyitott. S ez nemcsak abban nyilvánult meg, hogy születésének 85. évfordulóján nagyszabású kiállítást rendeztek műveiből, hogy az egész társadalom szeretete és tisztelete övezi, nemcsak abban, hogy Csók István vezető szerepet visz kulturális életünkben, s nem egy szakmai tanácskozáson hallhatjuk ma is ízes szavait — hanem mindenekelőtt abban, hogy művészetében is azonosította magát a körülötte növő új világgal. Nem lehet meghatódottság nélkül szólni arról, hogy Csók István azok között volt, akik elsőkként műalkotással tettek hitet a békeharc eszméje mellett: Béke-triptichona tiltakozás a halál, a pusztulás, a háború ellen, állásfoglalás milliók vágya, a derűs építőmunkát biztosító béke mellett. Csók István élete, műve nagy kincse mindnyájunknak, akiknek drága a magyar művészet ügye.

Rajnai Miklós

Ifjúsági karnevál az Országházban

Budapest felszabadulása 10. évfordulójának előestéjén a főváros legkiválóbb ifjúmunkásai, diákok, parasztfiatalok százai népesítették be az Országház fényárban úszó kupolacsarnokát és termeit. Dallal, tánccal, vidám mulatsággal köszöntötték Budapest felszabadulásának nagy ünnepét.

A DISZ Központi Vezetősége és a DISZ budapesti bizottsága által rendnyitótáncot a DISZ Népi Együttese, majd Karnevál hercege táncra szólította az első bálozókat.

Színpompás látványt nyújtott a fiatalok tarka sokasága. Ötletesebbnél ötletesebb jelmezek, kacagtató figurák — csipkerózsikák és hercegek, spanyol lovagok és népi viseletbe öltözött fiúk és lányok, kínai mandarinok és cirkuszi bohócok — tarkították a színes mértanyossolo-

Együtt indul azokkal a mesterekkel, akik később megalakították a nagybányai művésztelepet. Pályája kezdetén közvetlenül hozzájuk kapcsolódik. Hátattfordít az üres frázisokat ismétlő — ha még oly nagy festőtechnikai tudást csillogtató — akadémikus festészetnek. Közvetlen, meghitt tartalmat,s ennek megfelelő, a természeti valóság őszinte és hű visszaadását szolgáló festői nyelvet keres. A nagy rajzi finomsággal, részletező formaalkotással, világos, finom tónusokkal megfestett *Szénagyűjtők* és a hasonló értékeket már klasszikus teljességre fejlesztő *Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre* képei mutatják a szándék sikeres megvalósítását. Szineinek egyre jobban izzó tüze lassan felperzselte a föléjük boruló szürke fátyolt, a finom rajzosság is mindinkább átadta helyét az erőteljesebb szinfoltokkal dolgozó festői formálásnak. E stíluságalakuló egyik végletes eredménye az 1903-ban festett *Teknővájó cigányok* című műve, amelyben szinte izzanak az intenzív, tüzes színek. Párizsi korszakában ismét halkabbá válik színvilága. A művész, aki nagy kedvvel fordult az ócsényi, sárközi parasztok tarkaöltözetű világa felé, érzékenyen reagál a polgári környezet kifinomult színharmóniáira is. Ettől kezdve művei nagy részének tompa árnyalatokban gazdag színességet ezüstös tónusfátyol fogja össze, bár az érett mester biztoskezű ura a fejlődése során elért minden eredményének, s ha a téma megkívánja, bátran visszanyúl fejlődése valamely előző szakaszának eszközeihez is.

Csók István nagy értékekben gazdag művészete hosszú pályáján sok elismerésben részesült. Nagy tekintélye ellenére mégis meg kellett érnie, hogy a horthysta állam kultuszkormányzata megfossza főiskolai katedrájától és hogy ridegen, sőt durván elutasítsa nemzeti-népi tárgyú képsorozat megalkotására tett javaslatát. A felszabadulás, amely az életerő és alkotókedv teljében találta a mestert, az ő pályáján is új korszakot nyitott. S ez nemcsak abban nyilvánult meg, hogy születésének 85. évfordulóján nagyszabású kiállítást rendeztek műveiből, hogy az egész társadalom szeretete és tisztelete övezi, nemcsak abban, hogy Csók István vezető szerepet visz kulturális életünkben, s nem egy szakmai tanácskozáson hallhatjuk ma is ízes szavait — hanem mindenekelőtt abban, hogy művészetében is azonosította magát a körülötte növő új világgal. Nem lehet meghatódottság nélkül szólni arról, hogy Csók István azok között volt, akik elsőkként műalkotással tettek hitet a békeharc eszméje mellett: Béke-triptichona tiltakozás a halál, a pusztulás, a háború ellen, állásfoglalás milliók vágya, a derűs építőmunkát biztosító béke mellett. Csók István élete, műve nagy kincse mindnyájunknak, akiknek drága a magyar művészet ügye.

Rajnai Miklós

Váci utcán... Váci utcán...

Váci utcán, Váci utcán,
hogyha egyszer végiqmész,
nem hiába lótsz és futsz ám,
csakhogy akkor ember légy...
Váci utcán, Váci utcán,
szemed ámul hőlqye puccán,
ámde kérlek, jól vigyázz,
mert a kedved követendi gyász.

A fenti, egykor népszerű sláger néhány sorának értelme a legutóbbi időkig némileg ködös volt előttem. Különösképpen a „csakhogy akkor ember légy...", továbbá az „ámde kérlek jól vigyázz...", valamint a „mert a kedved követendi gyász" sorokkal kapcsolatban voltak bizonytalan elképzeléseim.

A freidenbergi speciális borjú

A minap azután nem is egyszer, hanem többször is végigmentem a Váci utcán, hogy teljes fényt derítsek a slágerben foglalt intelmek értelmére.

A fény már, kisvártatva azután, hogy családommal karöltve betértem Csákány mester Váci utcai cipőüzletébe: derengeni kezdett bennem.

— 880 forint — mondta finom szerénységgel az üzlet választékos elegánciájú főnökasszonya az általunk kiszemelt, s a kirakatban is látható női cipőre, s megfigyeltem, hogy szeme pillája se rezdült e szavak kiejtésekor. Éppen ebből következtettem arra, hogy családom mindhárom nőtagja kap ezért a pénzért leheletvékonytalpú, barna cipellőt, s kegyes mosollyal már-már beleegyezésemet adtam a vételhez, amikor ő így szólt:

— Nem uram! Egy pár, azaz két darab cipő kerül 880 forintba. Mert tudja uram, hogy ez milyen borjúból készült? Freidenbergiből! Ott ugyanis egészen speciális borjak vannak, s ezek a bőrök csak a mi üzletünkben kaphatók. Tudniillik ott egészen speciális az éghajlat, valamint a legelő. Olyan borjak vannak ott uram, amelyeknek a bőre nem kopik, nem reped, nem törik.

A speciális, törésre nem hajlamos borjúbőrök helyett is megtörve tá-

csóbb cipőt készített a „freidenbergi borjúkból".

Extraszuper aussztráljuh

De nem csupán a freidenbergi borjak, hanem egyéb állatok kapcsán is hamarosan közelebb kerültem a slágerban foglaltak megértéséhez. A Váci utcában ugyanis nemcsak a speciális freidenbergi borjakkal találkoztam, hanem más, ugyancsak különleges állatfajtákkal.

Tudvalévő dolog, hogy a gyapjú a juh köntöséből készül. A juhok tekintetében az aussztráliai juhok a legnépszerűbbek a Váci utcában, ahol a Pongrácz-, valamint a Kertész-cégnél egyaránt azzal az örvendetes hírrel fogadtak, hogy csekély 530—680 forintért már vásárolhatok is aussztrál-pulóvert, illetve kulikabátot.

— A miénk azonban nem akármilyen aussztráliai juhból, hanem aussztráliai szuper-juhból készült áru — világosított fel a Kertész-cég (Váci u. 12.) főnöke.

Hogy a Váci utcában mily alapos, tudományos módszerekkel osztályozzák az aussztráliai juhok szőrzetét, azt az is mutatja, hogy a néhány házzal odább lévő divatáru-kereskedő üzletében már az aussztráliai extraszuper juhokkal is megismerkedhettem, igaz, hogy csak tisztes távolból, mert az extraszuper aussztráljuh szőréből készült kulikabát 780 forintba kerül.

A csodapaplan

Volt egyszer egy király, aki elhatározta, hogy annak adja fele királyságát, valamint legkisebbik lányának kezét, aki a legnagyobbat mondja. A többi között a Régiposta utcában lévő Róth paplanos, aki 1500 forintot kér egy paplanért, is joggal pályázhat a fele királyságra és a királylányra.

— Ez a paplan uram — mondja — egy csodapaplan. Nyáron húsit, télen melegit.

Laufer-cég (Váci u. 20.). Van itt egy rövidke női lamberjack, amely kivül ballon, belül düftin, vagy napos időben fordítva. Tehát ügynevezett fregoli ruhadarab, minthogy két oldalán viselhető. Az ára (960 forint) mintegy két és félszer annyi, mint a bennelévő anyag értéke.

Mayer cég (Régiposta u. 17.). Pindurka piké köténycke, négyéves kislányok részére. Ára 155 forint. A benne lévő anyag értéke legfeljebb ha 50 forint.

Molnár-cég (Váci u. és Kristóf tér sarok). Plasztik retikül 420 forint. („De valódi amerikai plasztikból való, uram.") Gyékenyretikül 1200 forint. (De valódi amerikai gyékből van, uram.") Csak mellékesen jegyzem meg, hogy általában üzletekben, magánkereskedőknél és iparosoknál már igen sok hasonló, tehát nyilván ugyancsak „amerikai plasztikból" készült retikült láttam, csakhogy 200—290 forintért.

Visszatérve a már említett sláger szövegéhez: jókedvemet valóban gyász követte, de nemcsak az árak ismeretében, hanem azért is, mert a cégfőnökáktól megtudtam, hogy minden, amit csak az utóbbi években másutt vásároltam: az posék, használhatatlan holmi, s legjobban teszem, ha hazatérve, azokat azonnal kidobom az ablakon. Megtudtam például, hogy régi és szeretett paplanom, amelyet évek óta tartozom, kemény, mint az asztal, s a bennelévő toll hullik. Arról is értesültem, hogy minden retikül (a Molnár-cégét kivéve) vacak holmi, mert manapság minden: vacak bőrből készül. Az is kiderült, hogy akik nem extraszuper aussztráljuhból készült pulóvert hor-

(Toncz Tibor rajzai)

Ünnepi díszkivilágítás Budapest felszabadulásának 10. évfordulóján

Budapest felszabadulásának 10. évfordulóján az esti órákban ünnepi fényárral világítják meg a szovjet hősi emlékműveket és a főváros jellegzetes műemlékeit, épületeit.

Ezen az estén teljes fényben ragyog majd a gellérthegyi Szabadságszobor, a Lánchíd, a Halászbástya, az Országháza, a Vajdahunyad vára, a jánoshegyi kilátótorony és több más épület.

A díszkivilágításra különleges fényszórók szolgálnak. A Szabadságszobornál 24, a Lánchídon 28, a Halászbástyán 68, az Országháznál 28, a Vajdahunyad váránál 24 fényszóró világít, a jánoshegyi kilátótorony kontúrjait pedig füzérformában elhelyezett 453 izzólámpa rajzolja. (MTI)

— A Német Tudományos Akadémia levelező tagjává választotta Jánossy Lajos, Lukács György, Moravcsik Gyula és Németh Gyula egyetemi tanárokat, a Magyar Tudományos Akadémia tagjait.

— A zalaegerszegi meg bíróság Horváth Györgyöt, aki a múlt év májusában agyonlőtt és kirabolt egy zalaszentjakabi dolgozó parasztot, halálra ítélte. Horváth György egyébként az ország különböző részein a lopások sorozatát követte el és már többször volt büntetve. A zalaegerszegi meg bíróság ítéletét a Legfelső Bíróság jogerőre emelte. Az ítéletet végrehajtották.

KÉT JÉGKORONG-MÉRKŐZÉS volt szombaton este a Műjégen. Kinizsi—Vörös Meteor 4:4, Postás—Építők 1:0. Ilyenformán a magyar bajnoki címért a Kinizsi és a Postás játszik döntőt, kedden este 6 órakor.

A MAGYAR RÁDIÓ a Magyarországi—Bulgária válogatott ökölvívó-mérkőzéséről ma este 21.30 órakor a Petőfi-adón helyszíni közvetítést ad. Beszél: Molnár Károly.

A RÁDIÓ MŰSORÁBÓL

VASÁRNAP

KOSSUTH-RÁDIÓ:

4.30:—7.59-ig: Reggeli zene. — Közben: 6.45: A Szabad Nép vezércikke. — 7.10: Színházak műsora. — Műsorismertetés. — 7.30: Naptár. — 8.00: Hírek. — 8.10: Egy falu — egy nóta. — 9.00: Zenés fejtörő. — 10.00: Hajnal Budapest felett. Ünnepi műsor Budapest felszabadulásának 10. évfordulójára. — 12.00: Hírek. Laposzmle. — 12.15: Jó ebédhez szól a nóta. — 12.00: Jó munkáért — szép muzsikát. Ajándékműsor budapesti üzemek dolgozóinak. — 13.30: Rádiólexikon. — 14.15: Ünnepi hangverseny Budapest felszabadulásának 10. évfordulójára. A rádió szimfonikus zenekarát Somogyi László, a Szovjetunió Állami Szimfonikus zenekarát és Enekarát Sztaszevics vezényli. Szólót énekel: Dolubanova és Zaharov. — 15.25: Liszt: III. rapszódia (zongorán: Alexander Borowsky). — 15.39: Egy hét a külpolitikában. — 15.45: Baiv kuldi szivnek szivesen. — 16.15: Az önülő kommunizmus nagy országában. — 16.45: Zenés vasárnap délután. — 17.40: Kinses Kalendárium. — 18.40: Táncszene. — 19.30: Helyszini közvetítés a Budapest felszabadulása 10. évfordulója alkalmából rendezett diszünnepségről. — 20.30: Budapesten járták... Vendégművészek hangversenye. — 22.00: Hirek. — 22.10: Táncszene. — 23.00: Budapest hangversenyteremeiből. Az Allami Hangversenyzenekar játszik, vezényel: Ferencsik János. Közreműködik: Jeney Zoltán (tuvolán). — 24.00: Hirek. — 0.10: Csárdások.

PETŐFI-RÁDIÓ:

8.00: Szines magyar muzsika. — 9.00: Az Alekszandrov-együttes műsora. — 9.30: Miska bácsi lemeszeládája. — 10.10: Baiv küldi szivnek szivesen. — 11.00: Népek dalai és táncai. — 11.50: Zenés vasárnap délelőtt. — 12.30: Találkozás. Részlet Karinthy Ferenc: Budapesti tavasz c. regényéből. — 13.00: Művészlemezek. — 14.00: Tündérkirálynő... (Egy a párom!) Operett-összeállítás. — 15.00: Műiterem hon. Beszélgetés a 90 születésnapját ünneplő Csók Istvánnal. — 15.30: Ifjúsági karnevál az Országházban. — 16.30: Hangverseny. Közreműködik: Kiss Manyi, Simándy József, Sándor Mária, Gyurkovics Mária, Kovács Nándor, Kelemen László, Kalmár Magda, Kovács Sándor

INTRODUCTION

Most of our present knowledge of Walton is based on Dawson Turner's *Outlines in Lithography* (1840), Farrer's article in *The Connoisseur* (1909) and Whitley's volumes *Artists and their Friends* (1928). Prior to Farrer's article, references to Walton in dictionaries and elsewhere had been vague and partly incorrect, for the information published by Dawson Turner, a contemporary and an acquaintance of the artist, had remained unnoticed. Farrer independently discovered much of the same information and augmented it, but it was left to Whitley in his *Artists and their Friends in England* 1700-1799 of 1928 to draw upon the early source.

Farrer's main sources were the Family Bible containing entries on various members of the Walton family, certain family papers, the Dickleburgh parish registers, the Davy manuscript in the British Museum and the statements of a nonagenarian farmer, who, as a boy, had known Walton. Whitley relied mainly on Dawson Turner and on the *Earwig* of 1781. One can now add to these the references to the artist in the Farington Diary, the Woodforde Diary and in the Gibbon Letters, in the parish registers of Tivetshall St. Mary and the inscriptions on the Walton tombstones at Brome, Suffolk. Though in most cases the information given is fragmentary, it is of considerable value when taken in conjunction with the evidence offered by the paintings themselves. Farrer and Prince Duleep Singh, in their respective volumes on portraits in Suffolk and Norfolk houses, were the first to recognise and catalogue the paintings, which still today represent the majority of Walton's known works.

Henry Walton was born in 1746, probably at Dickleburgh, where his parents, Samuel (1710-96) and Anne (d. 1797) Walton lived. He was baptised on the 5th January in the parish church of the neighbouring Tivetshall St. Mary. His father was a farmer who took part in the life of his village as a churchwarden and overseer of the poor. Walton's elder brother, Samuel (1741-83), seems to have spent the whole of his life in Dickleburgh and held the same offices as his father. He also had a sister, Elizabeth (1752-93), who married Edward Bridgman in 1771 and lived with her husband at Coney Weston Hall just over the Suffolk border and some fifteen miles from Dickleburgh.

Walton "when sent to London in his youth with a very different destination. . . . showed so decided a turn for painting as to induce his friends to place him under Zoffany". That he was a pupil of Zoffany is confirmed by one of his sitters, William Mason, the elder of the two boys in the *Cricket Scene at Harrow School* (No. 1). In later life Mason put a label on this picture stating that Walton was placed under Zoffany by Mr. Ambrose Humphreys, who is also portrayed in the "Cricket Scene". Mr. Humphreys seems to have been a friend of the Masons of Necton Hall, Norfolk, and a tutor of the boys in the painting. As Zofnany's influence is clearly recognisable in Walton's earliest works and occasionally even later, their master-pupil relationship may be taken as established.

It is not known exactly when Walton went to London, nor do we know precisely when he was with Zoffany. It was most probably towards the end of the 1760's, and certainly before 1770. In that year Walton applied to be a student at the Maiden Lane Academy established by the Incorporated Society of Artists, a group which Zoffany had already deserted in December 1769 for its rival, the newly born Royal Academy.

Walton first exhibited with the Incorporated Society in 1771, and on this one occasion his work was noticed by Horace Walpole. In the same year the artist became a Fellow of the Society and this was followed by his election as a Director in 1772. In three successive years

(1771, 1772 and 1773), Walton exhibited with the Society, contributing mainly small full-length portraits. There was then a gap of two years before Walton's name appeared again as an exhibitor in 1776 with *Plucking the Turkey*, the first of those domestic scenes which represent an original contribution to the English art of his period. Whether Walton spent part of the two years gap in France—which would conveniently explain the French character of his genre pieces—remains conjectural. Although Dawson Turner's statement that Walton "with the view of studying or of buying pictures had made frequent journeys to Paris" appears to confirm this conjecture, Dawson Turner made the acquaintance of the artist many years later, and consequently his remarks cannot be taken to refer specifically to these two years.

By 1776 the Incorporated Society was in decline and was obliged to sell its recently built galleries. It may have been this decline which prompted Walton to abandon the Society's exhibitions and to send his pictures to the Royal Academy instead, where his works were to be seen in 1777, 1778 and 1779. In 1778, the year of *A Girl buying a ballad* (No. 11), Walton was persuaded by some Academician friends to put his name forward as a candidate for the Associateship of the Academy. However, at the time of voting he was deserted by his friends and the vacancies were filled by Mortimer and Nixon.

In spite of this disappointment, Walton exhibited again at the Royal Academy in 1779, when he was represented by one of his most successful compositions *The Fruit Barrow* (No. 14). This however was his last appearance as an exhibitor. Thus an artist, who had found favour with such patrons as Gibbon at the outset of his career and who had just succeeded in achieving an original blend of the conversation piece and the domestic scene in his genre paintings, disappeared from the London battlefield of artists.

This does not necessarily mean that Walton left London immediately after 1779. Indeed Parson Woodforde referred to him in his Diary as "Mr. Walton who is a Portrait Painter from London" in October 1781, when the artist was engaged on a portrait of the Squire of Ringland, John Custance.

As to Walton's known London addresses—in 1771 he was living in Great Chandos Street, Covent Garden, while by 1776 he had moved to Hill Street, Berkeley Square. By about 1790 he was signing himself 'Walton Burgate' (see No. 30).

It must have been sometime during the 1780's when Walton moved his permanent residence from London to the farm which he had acquired at Burgate in Suffolk just a few miles from his birthplace and close to the village of Wortham, the home of his wife Elizabeth Rust. Elizabeth was herself an artist, who exhibited a miniature at the Royal Academy ten years after her husband was last represented there.

There are probably many reasons why Walton left London and returned to his native parts. His brother's death in 1783 may well have had something to do with it, and also the realisation that he could find ample opportunity to employ his brush in East Anglia, where he could enjoy an unchallenged position as the protrait painter of the leading families of Norfolk and Suffolk, especially of those who had seats near the border of the two counties. We know that he had already painted various members of the Frere Family of Roydon Hall in the mid 1770's and his attachment to the Beauchamp Proctors of Langley Hall seems also to date from this period of his career.

Whatever his reason for leaving London, it was certainly not to retire from painting, for there was no falling off of his output nor any decline in the quality he had achieved during the second half of the 1770's. Paintings such as the 1*st Earl of Orford* (No. 25), the Emmanuel

College *Sir Edmund Bacon* (No. 22), the *Buxton Family group* (No. 21) and *Mrs. Curtis* (No. 52), all dateable to the 1780's, can be considered among the best of his works.

With the passing of years much of his work became slighter. But this change could be explained by the supposition that he had too many commissions rather than "that the connoisseur in him had superceded the artist, and that . . . . he was in such demand as an expert, and in such easy circumstances, that in his later years he handled the brush only for amusement and became careless in choice of subject and slovenly in execution"—as was first suggested by Dawson Turner and repeated by Whitley. As most of his pictures seem to have been commissioned portraits they can hardly have been painted for his own amusement. It is also significant that when he had the opportunity to paint subjects which appealed to his own taste, for example the *Barn Girl* (No. 48), or when he painted portraits to be engraved like *Lord Cornwallis* (No. 33) and *Lord Landsdowne* (No. 41) he could rise far above the level of his workaday paintings. The "slight sketchy landscapes" mentioned by Turner may well represent an escape from the tedious monotony of painting likenesses.

Nevertheless he was probably active as a connoisseur and engaged in some picture dealing as well—as did many of his contemporaries. In fact, there is considerable evidence to this effect. Dawson Turner says "In the purchasing of their pictures, many of our nobility and leading commoners were in the habit of being guided by his [Walton's] advice: Lord Fitzwilliam was greatly so in the formation of the Gallery now at Cambridge: the choice collection formed by the late Sir Thomas Beauchamp Proctor, at Langley-Hall, Norfolk, was mainly, if not altogether made by him". He also tells us that Walton was one of six judges involved in settling a dispute between Lord Radstock and Lord Landsdowne over some pictures. Walton was one of the witnesses summoned to give expert advice in the famous Desenfans versus Vandergucht trial, when together with William Hodges R.A. and two French art dealers, (one of them Madame Vigée Le Brun's husband), he was supporting Vandergucht against Desenfans whose witnesses included Gainsborough and who won the case. We also see him suggesting an attribution for a puzzling picture *Head of St. John* in Dawson Turner's collection. He must have been very impressed by the paintings by Crome in this collection since he mistook one of them for a Gainsborough.

Whitley has suggested that he is the "Walton" who bought some pictures at the Gainsborough sale in 1797. In his Diary (6th January 1800), Farington mentions the artist in connection with the purchase and attempted sale of a Titian: a *Holy Family* that Walton had bought from the Orléans collection for £250, cleaned and offered to Lawrence for £2,500. The Academician, however, thought the price "unreasonably high" and apparently turned the offer down. A memorandum dated 3rd May 1802 in the possession of Miss Margaret Sawbridge, also testifies to the artist's activities in this field; Walton lists a number of Old Masters, or probably copies after them, with the prices at which he sold them. Attending important picture sales was probably one of the reasons for Walton's frequent visits to London.

It was while on a visit to London that he died on 19th May 1813 "at Mrs. Fraser's, New Bond Street"—150 years ago. His death "was awfully sudden, occasioned by hydrothorax, as he was returning home from a party".

Inevitably Walton was, and is, somewhat overshadowed as a portrait painter by his great contemporaries. He was, however, a pleasing and sympathetic artist, well equipped to preserve for future generations the likenesses of his patrons in an attractive form. While his portraits sometimes command respect, they themselves would not be enough to establish for him the place he holds in British art. This is maintained for Walton by his genre pieces. In these he reached his best and, modest though this best was in comparison with the achievements of the leading

figures of his day, it was nonetheless sufficient to ensure his future recognition. It is most revealing that when Farington first saw Wilkie's paintings in 1806, they reminded him of "Walton's former pictures"—his genre pieces of a quarter of a century earlier—rather than of more modern works by artists of greater fame.

As to Henry Walton's character, we have no better description than that of his friend Dawson Turner, who said "there was in him a singular *bonhommie*, united to much shrewdness, with a vivacity sure to please, and a knowledge of art and a fund of anecdotes connected with it, equally sure to interest and to instruct."

M. RAJNAI

The organisers wish to thank their colleague, Miss Barbara Green, for her help in the editing of the catalogue.

A tudományos ismeretterjesztés, kutatóink új és nehéz feladata, mint a széleskörű népművelés eszköze, kultúrforradalmunkban vált általános követelménnyé. Az ismeretterjesztésnek az alapos, körültekintő tudományos felkészülést *követő* lépésnek kell lennie. A munkának az az állomása ez, amikor a kutatás eredményei már annyira fejlettek és leszűrtek, hogy a részleteredmények bizonyító anyagának behatóbb taglalása nélkül is meggyőzőek, nevelő hatásúak lehetnek.

Művészettörténészeink tudományos ismeretterjesztő munkája jelenlegi egyenetlenségének egyik oka a fenti sajátosságok hiányos megértése: gyakran ismeretterjesztésnek vélik a rövid terjedelemre összeszorított adatközlést, de az is előfordul, hogy e feladat ellátásánál az általános felkészültség és kutatómunka kisebb követelményét állítják maguk elé. Ennek oka sokunk kutatói gyakorlatlansága és történeti, ideológiai felkészültségünk hiányossága mellett az, hogy nem ismerjük az olvasók széles körének igényét s így nem is becsülhetjük meg eléggé az olvasót. Művészettörténészeink azonban nem hátráltak meg az új és nehéz feladat elől, a kezdet kísérletek során jelentős eredményeket értek el. Így szerzett tapasztalataik már eddig is fejlesztően hatottak további tudományos kutatásukra, mert az ismeretterjesztő feladat szinte kényszeríti a kutatót, hogy magát az anyaggyűjtést is minél tágabb perspektíva alapján építse fel, minél szélesebb körben keressen összefüggéseket.

A Népművészeti Intézet szerkesztésében kiadott Művészettörténeti Kiskönyvtár tükrözi ismeretterjesztésünk legjellemzőbb erényeit és hibáit és éppen ezért felveti tudományos életünk néhány fontos problémáját is.

Az ismeretterjesztés feladatának megértésében mutatkozó bizonytalansággal összefügg a szerkesztés súlyos gondatlansága, ami elvi és formai problémákban tükröződik. A tanulmányokkal főleg az ismeretterjesztés elvi problémáinak szempontjaiból kívánunk foglalkozni.

A tanulmányok fajsúlya, hangneme, módszere eltérő. Természetesen nem azt kifogásoljuk, hogy nem uniformizáltak, sematikusak. De kellenek bizonyos módszerbeli közösségek, hogy az olvasót körülbelül azonos követelmények, azonos munka elé állítsa a sorozat minden füzete. A legjobb kiadványokban, Zádor Anna Goyájában és Vayer Lajos Rembrandtjában megnyilvánul a szerzők egyéni hangja, egyéni felépítése. De egyéni hangjuk ellenére is rokonok, ugyanazt a célt szolgálják s a tanulmányt felhasználni akarók elé a tájékozottságnak, az általános műveltségnek, a művészeti ismeretek körülbelül ugyanazokat a követelményeit állítják. Jól sikerült Oelmacher Anna Munkácsy Mihályról szóló írása is. Ezekre a művekre joggal mondhatjuk, hogy művészettörténeti ismeretterjesztésünk fejlett eredményei, bár egész szakmánk s a szerzők egyéni fejlődése következtében ma már csiszoltabban, nagyobb áttekintéssel készülnének el: Vayer Lajos azóta megjelent Rembrandt-könyvének korrajza már sokkal fejlettebb fokon áll; a Munkácsy-tanulmányból is hiányzik a megírása óta rendezett Munkácsy-kiállítás néhány tanulsága (pl. a szalonképek helyzete Munkácsy oeuvrejében vagy a Honfoglalás jelentősége). Az eddig említett három szerző mindegyike eljutott az anyagban való elmélyedés során arra a fokra, amikor a művek adta élmények biztos talaján állva, a korszak tanulságait széles perspektívában összefoglalva, a csak szakembert érdeklő részletek fölé emelkedve tudták a nagy tömegek szempontjából megragadóvá, izgalmassá, tanulságossá tenni a témát. Lehet, hogy aki itt olvas először Goyáról, alig jegyzi meg egy-két művének címét, de elevenen rögzítődik benne Goya kora, harcos szerepe, megérti, hogyan tükrözheti a képzőművészet az újnak a régivel vívott harcát, s mitől válhat egy műalkotás széppé, igazzá.

Igen becsületes munka és — külön hangsúlyozandó — igen szép nyelvű írás Rajnai Miklós Szinyei Merse Pálja. A szerzőnek még tovább kellett volna érlelnie a szerzett benyomásokat, hogy az ismeretterjesztés szempontjából leglényegesebbeket kiválassza belőlük. Mély szeretettel, elmélyülten, behatóan elemzi Szinyei pályáját, de ez így elsősorban azok számára megragadó, akik foglalkoznak művészeink életével, problémáikkal — a művészet történetét nem ismerők számára Szinyei nehezebben megközelíthető. Kétségtelen, hogy ezt az ő különleges pályája is nehezíti. Az életrajz problémáinak bonyolultságát ellensúlyozza a szerző a gazdag és igen szemléletes képelemzéssel: az egész sorozat egyik legnagyobb értéke a Szinyei-tanulmány képismertetése, az olvasókat komolyan hozzásegíti ahhoz, hogy megtanuljanak képet nézni.

Nehéz feladat olyasmiről írni, amiről csak közvetett élményanyagunk van: M. Kiss Pál Rjepinje mégis közel tudja hozni az olvasóhoz a nagy orosz festő legfontosabb értékeit, megérteti a kritikai realizmus történeti jelentőségét.

A tudományos ismeretterjesztés egyik legnehezebb állomása: kiválasztani azokat a példákat, adatokat, műveket, amelyekkel a legplasztikusabban tudunk bizonyítani. Ezért az ismert anyagot igen meggondoltan, ökonomikusan kell értékelnünk, figyelembe véve ugyanakkor, hogy az előtanulmányként feldolgozott, »már ismertnek« vélt kérdések az olvasó számára sokszor ugyanolyan újak, mint a frissen feltárt adatok. Rabinovszky Máriusz Leonardójában ismertnek tételez fel a nagyközönség számára még nem eléggé világos s a régi értékelések szellemében ismert tényezőket mint pl. a renaissance haladottsága és jelentősége, »óriások« létezésének magyarázata. S Leonardo alakja így kissé légüres térbe kerül, alakjának ereje tompul. Ez azonban csekély fogyatékosság a tanulmány nagy érdemhez viszonyítva: ahogyan Leonardóban a természettudóst és a művészt összekapcsolja, a művészeten keresztül bizonyítja be a materialista ismeretelmélet helyességét, a művészeti és tudományos megismerés közti különbséget s a kettő találkozásának lehetőségét.

Bertalan Vilmos Dürerje példa arra, ahogyan a nagy gonddal összegyűjtött, de nem eléggé válogatott, zsúfolt anyag szétfeszíti a tanulmány kereteit s inkább komoly szakcikk vázlatává mint ismeretterjesztéssé válik. Nagy érdeme, ahogyan Dürer fejlődését a korabeli német társadalomból kiindulva megrajzolja, ahogyan e társadalom sajátosságainak, a viszonylag fejletlen városi életnek művészeti következményeit keresi, vagy ahogyan a fokozódó polgárosodással kapcsolatba hozza Dürer portréművészetét. Mi az, ami a tanulmányt nehézkessé teszi? A Dürer művészetéhez kapcsolódó nevek, analógiák csak külön jegyzet révén válnának érthetővé, amivel ilyen kiadványt természetesen nem lehet terhelni. Olyan fejtegetések például, mint Dürer kapcsolata az antik formákkal, vagy a Melancolia tartalmi elemzése, éppen a szűkreszabott keretek miatt nem indokolható eléggé és így a nem szakember olvasó csak fáradsággal, utánjárással tudhatja a tanulmányt megérteni és felhasználni. Komoly értéke, hogy történeti összefüggéseiben igyekszik feltárni minden problémát. De a gyakorlatlanság, amellyel ma még történeti kategóriákat, társadalmi kifejezéseket használunk, ebben az esetben is sokszor vulgarizmushoz vezet. Pl. Dürerről és Nürnbergről lévén szó: »A falakkal megerősített város fejlődő ipara és kereskedelme a polgári életforma fölényét igazolja számára, a felbomló feudalizmussal szemben.« Nyilvánvaló, hogy Dürer ezt nem látta ennyire világosan, általában Dürer politikai állásfoglalásának tudatosságát sokkal többet hangsúlyozza a szerző, mint amennyire az bizonyítható. Egy másik példa: a tágas csarnoktemplom valóban az új polgári *ízlést* tükrözi, de ez az új *szükséglet* következménye, ezt kellett volna hangsúlyozni. Egy alkalommal a »társadalmi élmények« kifejezés szerepel, amikor tulajdonképpen a társadalmi harcok fordulatairól, a végbemenő változások élményanyagá-

FOREWORD

This exhibition, to commemorate the tercentenary of the restoration of King Charles II in 1660, owes its inspiration to the Friends of the Norwich Museums. Not only did a small committee of the Friends make valuable suggestions regarding suitable exhibits, but the entire cost of this catalogue has been borne by that organisation, and the Norwich Museums Committee wishes to record its grateful thanks.

The exhibition is almost entirely confined to locally-owned treasures of the period 1625–85, supplemented by exhibits from the permanent collections of the Norwich Museums. The Committee wishes to express its thanks for the spontaneity and generosity with which owners have responded.

Finally the Committee wishes to thank one of its own members, Mr. R. W. Ketton-Cremer, for contributing the Introduction to the catalogue and for placing his extensive knowledge of this period at its disposal. The exhibition has been organised at very short notice by Dr. Rajnai, Keeper of Strangers' Hall, who has also written the catalogue.

A. E. NICHOLLS,
Lord Mayor of Norwich.

May 28th, 1960

NOTE

1. The furniture has not been catalogued as it forms part of the permanent collection at Strangers' Hall.
2. Attributions of paintings are traditional or supplied by the owners.
3. Bibliographical sources are mentioned in detail the first time but subsequently abbreviated.
4. Unless noted otherwise, the exhibits form part of the Norwich Museums collections.

CITY OF NORWICH

THE RESTORATION OF KING CHARLES II

AN EXHIBITION

AT THE

STRANGERS' HALL NORWICH

SPONSORED BY THE FRIENDS OF THE NORWICH MUSEUMS

MAY 28TH—JULY 27TH, 1960

Published by The Norwich Museums Committee
1960

INTRODUCTION

It is to be hoped that no one has been misled by the title of our exhibition, "Music and Painting", because it is obvious that music itself cannot be the subject of visual display. For this reason one cannot expect an exhibition devoted to these two arts to touch upon the many fascinating questions which a juxtaposition of music and painting may evoke: comparing stylistic similarities and discrepancies; trying to explain why the high points of these arts do not coincide in time or place: why now one, now another, nation leads the way in their development. It must be left to the written study to show the intricate interrelation of causes—social, historical, artistic—because the writer can make music and painting comparable by relating them in the abstract.

There is, however, something that an exhibition such as this can show, and show even better than music and words. It brings home compellingly the fact that where there is Man there is music; that it is with him in every age, every country and in all his moods. It helps him to worship his gods, gives him courage to kill or die, quickens sensual delight in his revelry or yields him the most subtle joy that art can offer. The majestic church and rowdy tavern; the lowly cottage and stately hall; the raucous fairground and gracious concert-room, all are homes of music. And music, because it fulfils so many various tasks and permeates all the different aspects of life, has always held its place in the subject matter of the visual arts, however much these arts have shifted their focus.

In the Middle Ages, when the arts were employed almost exclusively in the service of the Church, the music-making angel is one of the most frequently recurring figures. Later, when Man becomes, more and more, the centre of his own world, there appear, on panel and canvas, ladies and gentlemen elegantly entertaining themselves and their companions with their instruments. By the 17th century painting embraces the life and material belongings of the bourgeoisie and the mass of the people. We witness the birth of genre painting and still-life, and find that the musical theme is integral to both. Villagers dancing to music,

or listening to the tune of the fiddle or flute; music parties of common folk or of cavaliers and their ladies—these are among the subjects often depicted. In the same way, musical instruments many times feature in the still-life paintings of that century, whether for the gracefulness and fascination of their shapes or for their symbolic values.

We find the musical theme just as frequently in the later development of painting. It is mirrored in the pastoral scenes and conversation pieces of the 18th century and is present in the overflow of genre paintings in the nineteenth. Our present century is not an exception either. The still-life, coming to unprecedented importance, has given a place of honour to the musical instrument, its subject of long tradition.

The exhibition offers a selection of paintings which will express the above thoughts more adequately and which, it is hoped, will be of interest to all those concerned with music and its history. But it must be emphasised that the paintings have been selected as much for their artistic merit as for their allusion to music and aim to appeal to those, too, who are not specially attracted by their subject.

M. RAJNAI.

(1)

Cover Illustration:
Emanuel de WITTE: A FAMILY GROUP (53) Detail.

Dr. L. S. Fry

The exhibition has been organised and the catalogue compiled by
Dr. M. Rajnai, Keeper of Art.

KK-3762
KÖNYVTÁR
Norwich
1/3

FOREWORD

Throughout the 1560's, several hundred Dutch immigrants, fleeing from persecution in the Netherlands, settled in Norwich. The present exhibition results from the decision of the Norwich Museums Committee to commemorate these settlements, which strengthened the close relationship between Holland and East Anglia.

It was thought fitting to choose the painting of the greatest period of Dutch art—the 17th century—as the theme for the exhibition, not only because the Dutch settlement contributed so much to the later development of the City, but also because Dutch painting exerted a deep influence on East Anglian artists, especially those of the Norwich School. It also held an irresistible fascination for collectors in the area.

The debt of Crome and his followers to masters like Ruisdael and Hobbema is too well known to need dwelling upon here. It is worthwhile to recall, however, the significant fact that, in the first loan exhibition of Old Masters ever held in Norwich—in 1828—almost half the paintings were by Dutch artists. Six other national schools, including the English, had to combine to provide the other half.

All the paintings in the present exhibition are from private collections, and all—except one work which has most graciously been lent by Her Majesty The Queen—are from East Anglia. The wealth of Dutch paintings in East Anglian collections has enabled us to choose, wherever possible, works which have not previously been shown in Norwich. While this self-imposed limitation has precluded a systematic survey of Dutch painting in the 17th century, it is hoped that most of its facets are represented by works of quality. Moreover, it should be noted that a fair proportion of the exhibits have never been shown in public before, and that many others have not been seen in exhibitions for half a century or more.

The most grateful thanks of the Committee are due to those collectors who have so generously supported this project. As on previous occasions, they have responded most readily to the Museum's request for loans, in spite of the constant calls on their collections by organisers of exhibitions both at home and abroad.

Our thanks are also due to the staff of the Witt Library, the Library of the Fitzwilliam Museum in Cambridge and the City Library in Norwich for providing facilities for the compilation of the catalogue. We also wish to thank all who have contributed information on the works included in the exhibition.

LEONARD A. HOWES,
Chairman of the Museums Committee.

July, 1966.

ACKNOWLEDGMENTS

Some three years ago the Arts Council and Norwich Castle Museum decided, independently, to hold an exhibition of the work of John Crome in 1968 to mark the bicentenary of the artist's birth. After friendly discussion, however, it was agreed that a single exhibition should be held, organized by the Arts Council, and that it should be shown first at Norwich, where Crome was born and spent most of his life, and afterwards at the Tate Gallery, London. Mr Francis W. Hawcroft, Keeper of the Whitworth Art Gallery, kindly undertook the selection of the pictures for us and made personal approaches to many of the lenders. He has also prepared the catalogue and we are most grateful to him for the care and scholarship he has devoted to the task.

We offer our warmest thanks to all the lenders who have parted so generously with works from their collections; their names will be found at the end of this catalogue. We are especially grateful to Norwich Castle Museum and its Director, Mr Francis W. Cheetham, who have lent fourteen works for both showings of the exhibition and a further twelve for the Norwich showing only: these last come from the Russell J. Colman Bequest which, by the terms of the bequest, are not permitted to leave the Museum. Special mention must also be made of the generous loans from Constance, Lady Mackintosh of Halifax, and her son, Lord Mackintosh of Halifax, the British Museum, the Victoria and Albert Museum and the Tate Gallery.

We are greatly indebted to Dr Miklos Rajnai, Deputy Director of Norwich Castle Museum, author of a catalogue *raisonné* of the Museum's unrivalled Crome collection which will appear shortly. He has given valuable advice on the selection of the pictures and has provided much information for the catalogue. Among others to whom we are grateful for their help are Mr Hugh Agnew, Mr Evelyn Joll, Mr Derek Clifford and Oscar & Peter Johnson Ltd. We also wish to record that the first suggestion that a Crome bicentenary exhibition should be held this year was made in 1960 by Dr Norman Goldberg. He has made a special study of Crome's life and work, and was responsible for introducing the Norwich School to the American public in an exhibition which was shown at three galleries in the United States in 1967. The Trustees of the Tate Gallery and its Director, Mr Norman Reid, have provided space in their galleries for the London showing of the exhibition and we thank them for their hospitality.

Gabriel White
Director of Art
The Arts Council

(4)

FOREWORD

The publication of this catalogue was planned to coincide with an exhibition held at Norwich Castle Museum from 7th July - 30th September 1973 to commemorate the centenary of Henry Bright's death. The exhibition and this catalogue would not have been possible without the aid of generous grants from the Arts Council and the Paul Mellon Centre for Studies in British Art (London) Ltd. All the items in the Catalogue were included in the exhibition as well as a number of pictures borrowed from public and private collections. We are most grateful to Her Majesty the Queen for graciously consenting to lend a painting originally purchased by Queen Victoria and to the public and private owners of the other works borrowed, for their generosity.

This is the first catalogue of the Norwich Museums Fine Art collections to be published since 1937 and is intended as the first of a series. The Introduction was researched and written by Marjorie Allthorpe-Guyton, Assistant Keeper of Art, who was also responsible for collecting together from a mass of confused material in the Castle Museum archives and from many other sources the information for the Catalogue entries. She would like particularly to thank Dr. Miklos Rajnai, Keeper of Art, for his helpful criticism and for making available the results of research in progress for a history of the Norwich School and a Dictionary of East Anglian Artists both sponsored by the Paul Mellon Centre for Studies in British Art (London) Limited. His assistant Mary Stevens generously helped to organise this material, without which the Catalogue entries would have been less detailed. The final form of the entries was devised by Dr. Rajnai assisted by Sheenah Smith, Assistant Keeper of Art, who undertook much of the editorial work, carried out some research for the catalogue and offered useful criticism of the Introduction: Norma Watt, Art Assistant, assisted with research for the Catalogue entries and with the editing. She also prepared the typescript with remarkable skill from a disorganised manuscript. Thanks are due to Kenneth Heathcote, Display Officer, for the exhibition publicity and to Nicholas Arber, Assistant Display Officer, for designing the layout of the plates, the cover and the title page of the Catalogue; to Bernard Farrant of Dow Printing Ltd. for his advice, to Philip Armes, City Engineer's photographer, and his assistant Roger Carter for photography, advice and assistance in the production of the Catalogue, and to the office staff, particularly Cindy Burton, for typing the original draft entries and Introduction. Barbara Green, Keeper of Archaeology, and Alan Carter, Director of the Norwich Survey, gave helpful advice on Norwich buildings, and Bill Milligan, Archaeology Assistant, kindly helped with the production of the Tables.

Many other people have contributed towards the Catalogue. Particular thanks are due to: Mr. Alan Ashford who from 1965 has given the Museum valuable biographical information on Henry Bright and who informed us of the collection of manuscript letters at Hove Library; Dr. A. Batty-Shaw and Mrs. E. V. Batcheler for help with the Norfolk and Norwich Hospital Records; Mr. Gerald Chapman, for painstaking work transcribing and typing manuscript letters and documents and some research for the entries; Mr. Jack Dove, Borough Librarian and Curator at Hove for copies of the Bright/Harper correspondence and information on the Harper family; the Misses Bridget and Rhoisia Coppinger Hill for some delightful conversation and much useful information; Mr. L. F. Miller for notes on the Bright family; Michael Pidgley for making available information from his own researches; Dr. David Ryder Richardson for generously providing biographical information on Saxmundham families; George Rowney & Co. Ltd. for information on Bright's published work; Dr. R. Taylor, Secretary, Rendham Congregational Chapel; Philip Unwin for pleasant chats on windmills and for his observations on Bright's mill subjects; J. Van Haeften, Press Office, Christie, Manson & Woods, for arranging the photocopying of Bright's Sale Catalogue.

The staff of other institutions have advised and provided helpful information: Bury St. Edmund Record Office; Ipswich Borough Library; Ipswich and East Suffolk Record Office especially Dr. S. K. Soni, Deputy Archivist; Mrs. Louise Campbell, Archivist, British Records Association, London; Public Record Office,

London; Norfolk and Norwich Record Office especially Paul Rutledge; Norwich Reference and Colman and Rye Libraries; Miss Norah Gillow, of York City Art Gallery, for information on John and Edward Harper; O. S. Tomlinson, City Librarian, York.

FRANCIS W. CHEETHAM
Director of Museums

Rajkai György, [díszlet-jelmeztervező] MDK

„A flittereket és a tüllöket tervezte."

Létay Vera: Mrožek egyfelvonásosai a Thália Színházban 8

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1966. máj. 15.

MDK

Rajkai György, díszlet- és jelmeztervező

Cissi István komédiájához (Thália Studió) a díszleteket és a jelmezeket tervezte.

Koltai Tamás: Sirkő és kakaó

7

Népszabadság, Bp, 1968, jan. 16.

M.D.K.

Rajkai György

D.L.: "Beleszól egy mai vitába" cimmel ir Darvas József "Zrinyi"-drámájáról, a Thália Szinház előadásáról, amelyhez a szinpadképeket tervezte a müvész.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1967. dec. 1.
XI. évf. 48. sz. 13. lap.

Rajkai György

Az Irodalmi Szinpad zenés játékához tervezett szinpadképeket.
Bátki B. Mihály: "Hej cigányok" c. kritikája.

Élet és Irodalom, Bp. 1971 január 9.
XV. évf. 2. sz. 12. lap

M.D.K.

Rajkai György

Osztrovszkij: „Vihar"-jához tervezett szinpadképei közül a lap bemutatja az egyik tervet.
Fényképfelvétel.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1967. aug. 25.
XI. évf. 34. sz. 12. lap

M.D.K.

Rajkai György

A Thália Szinház megnyitó előadásához, Osztrovszkij: "Vihar"-jához tervez diszleteket és jelmezeket, - adja hirül a "Vasárnaptól - Vasárnapig" c. rovat.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1967. aug. 18.
XI. évf. 33. sz. 23. lap

Rajkai György MDK

diszlettervező

két tervével szerepel a "Le decor de theatre /így az EH-ban/ dan le monde depuis 1950" c. albumban.

-drás: Diszletek világversenye.
ESTI HIRLAP 1964 szept. 3.

Rajkai György, díszlettervező

J. Hellernek a Thalia Színházban bemutatott színművéhez a színpadot alakította ki.

Koltai Tamás: Irány New Haven 7

Népszabadság, Bp. 1971. ápr. 29.

Rajkai György

Galsai Pongrác: "A holdbéli beaténekes" cimmel ir kritikát Weöres Sándor: "A holdbéli csónakos" c. bábjátékáról, melyet a Thália Szinházban mutattak be és diszleteit tervezte a müvész.

Élet és Irodalom, Bp. 1971. márc. 2o.
XV. évf. 2ø 12. sz. 12. lap

MDK

Rajkai György díszlettervező

Weöres Sándor mesejátékához a díszleteket tervezte. (Thália Színház.)

Molnár G. Péter: A holdbéli csónakos

7.

Népszabadság | Bp. 1971. márc. 6.

Rajkai György

Alberto Moravia: "A világ olyan, amilyen" c. darabjáról ir kritikát Sas György: "Nem árulunk el titkot" cimmel a Thália Szinház bemutató előadásáról, melyhez a szinpadképeket tervezte a müvész.

A Thália Studió Szinpadán mutatták be Fekete Sándor: "Őserdei szümpozion" c. darabját, amelynek "mutatós és szellemes" diszleteit tervezte a müvész.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1970. dec. 5.
XIV. évf. 49. sz. 4-5. és 5-6. lap

Rajkai György

Kürti László: "A modern Milton" cimmel ir az "Elveszett Paradicsom" c. -a Körszinházban bemutatott- előadásról. Kiemeli a müvész diszletterveit: "egyszerre, egyidőben tárja elénk a mennyet, a poklot, az Édent."

Film Szinház Muzsika, Bp. 197o. juli. 18.
XIV. évf. 29. sz. 4-6. lap

Rajkai György

A Thália Szinház Studió Szinpada mutatta be Gosztonyi János: "A nagy lehetetlen" c. darabját, amelynek diszleteit tervezte a müvész. Kürti László: "Örökség, Ujdonság" c. kritikájában kiemeli a müvész szinpadképeit.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1971. febr. 13.
Xv. évf. 7. sz. 5. lap

Rajkai György

Nagy Judit, az Irodalmi Szinpadon bemutatott "Hej, cigányok! c. előadásról közölt kritikájában kiemeli a müvész diszletterveit.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1971. január 16.
XV. évf. 3. sz. 11. lap

M.D.K.

Rajkai György

Gyárfás Miklós: "A romantika gunyos mosolya" cimmel irja kritikáját Petőfi: "Tigris és hiéna" c. darabjáról és az előadáshoz tervezett szinpadképeket kiemeli. A lap az egyik szinpadkép-részletét bemutatja a szereplők bemutatásával fényképfelvételen.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1967. juli. 21. XI. évf.29. sz. 4-5. lap

M.D.K.

Rajkay György

Petőfi: "Tigris és hiéna" c. darabjának bemutatójára tervezett díszletét fényképfelvételen bemutatja a lap.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1967. juni. 9.
XI. évf. 23. sz. 15. lap

MDK

Raikai György, dinlettervező

A Thália Szinházban bemutatott

Darvas-műhöz a dinleteket

fervente.

Taxner-Tóth Ernő: Zvényi

7

Népszabadság, Bp. 1967. dec. 28.

MDK

Rajkai György, díszlettervező

Ostrovszkij: Vihar c. művéhez
készült díszletek láthatók.

—:

Díszlet- és jelmezterv-kiállítás a
Madách Szinházban 9.

Népszabadság, Bp. 1967. dec. 29.

MDK

Rajkai György

Kiállitási hir

Esti Hirlap 1957 dec.23.

MDK

Rajka i György

Kiállitási hir

Esti Hirlap 1967 dec.23.

Rajkay György, diszlettervező

MDK

Vetített diszletei között játsszák a Thália Színpadon Neruda darabját.

(-k): Tündöklő haramia 2.

ESTI HIRLAP Bp. 1963. febr. 10

Rajkai György, díszlettervező

A díszleteket s' jelmezeket tervézte Görgey Gábor komédiájához. (Thália Stúdió)

Koltai Tamás: Komámasszony, hol a stukker? 8

Népszabadság, Bp. 1968, márc. 2

MDK

MDK

Rajkai György, díszlettervező

A Kalevala előadásához a díszleteket tervezte. (Körszínház.)

-bel-: Küzdelem a Szampóért 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1969. jún. 24.

MDK

Rajkai György, díszlettervező

A Kalevala előadásához (Körszínház) a díszletehet tervezte.

–: Ötven énekből szinjáték 2

ESTI HIRLAP, Bp. 1969 [illegible] 5.

MDK

Rajkai György, díszlettervező

A Thália Színház bemutatóján
a díszleteket tervezte.

F. R.: Bakkhánsnők a Bacchus 7

Népszabadság, Bp. 1968. dec. 17.

M.D.K.

Rajkay György

Móricz Zsigmond: "Csibe" c. darabjához készitett diszleteket a Thália Szinház bemutató előadásához, közli a "Krónika" c. rovat.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1968. márc. 23.
12. sz. 22. lap

Rajkai György

Babel: Mária (: dokabjának
diuleteit tervezte a Thália kin házban/emlé)

Mátrai Beteph Béla: Mária

Magyar Nemzet 1968 X. 20.

MDK

Rajkay György, díszlettervező

A Körszínház Kalevala előadásához a díszleteket tervezte.

Koltai Tamás: Kalevala 7.

Népszabadság, Bp. 1969. júl. 15.

MDK

Rajkai György, dinlethervező

A Thália Színházban bemutatott

műhöz a zenéjét szerezte.

Koltai Tamás: Akiért a harang szól 7

Népszabadság, Bp. 1969. márc. 12.

MDK

Rajkai György, diszlettervező

Az Irodalmi Színpad előadásához
a díszleteket tervezte.

M. Gy. P.: Két Gyárfás – egyfelvonásos 7

NÉPSZABADSÁG Bp. 1969. március 19.

M.D.K.

Rajkai György

Pablo Neruda: "Joaquin Murieta tündöklése és bukása" c. darabjának előadásához tervezett diszleteket a Thália Szinház részére.

/l.é./: "Premier előtt". c.
Film Szinház Muzsika, Bp. 1968. febr. 3.
5.sz. 6. lap

M.D.K.

Rajkay György

Nagy Judit: "A Kék madár nyomában" c. kritikájában kiemeli a müvész diszleteit, melyeket az Irodalmi Szinpad előadásához tervezett.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1968. jan. 27.
4. sz. lo. lap

M.D.K.

Rajkai György

Devecseri Gábor: "Az Isteni szinjáték a Körszinházban" c. kritikájában elismeréssel ir a müvész diszleteiről, melyeket az előadáshoz tervezett.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1968. juli. 13.
28. sz. 2-4. lap

MDK

Rajkai György, dinlettervező

Az Irodalmi Színpad műsorához
a díszleteket tervezte.

Koltai Tamás: Viet-rock 7

Népszabadság Bp. 1969. jan. 29.

Rajkai György, díszlettervező

MDK

A Thálián bemutatott Euripidész dráma díszleteit tervezte.

Bernáth László: A Bakkhánsnők és Bachus 2

ESTI HIRLAP, Bp. 1968. dec. 19.

30

ST... RI... AR

Rajka György

Darvas: Zvinyi i dramájának dimlelei tervezte a Thália kiinkázban (eml.)

Nagyvarsa 1967 XII. 30 2 old.

MDK

Rajkai György, díszlettervező

A Irodalmi Színpadon bemutatott két egyfelvonásoshoz a díszleteket tervezte.

Koltai Tamás: Két egyfelvonásos az Irodalmi Színpadon 7

Népszabadság, Bp. 1968. márc. 21.

Rajkai György, díszlettervező

MDK

Darvas József drámáihoz
tervezte a díszleteket.

Bernáth László: Zrínyi a Théliában

2

ESTI HIRLAP

Bp. 1967. dec. 16.

MDK

Rajkai György, dinlettervező

A Thália Színházban bemutatott

P. Neruda darab dinleteit tervezte

Kolta Tamás: Joaquin Murieta
tündöklése és bukása 7

Népszabadság, Bp. 1968. febr. 21.

MDK

Rajkai György, díszlettervező

A Thália Színházban bemutatott Móricz-műhöz a díszleteket tervezte.

M. G. P.: Csibe

8

Népszabadság, Bp. 1968. ápr. 20.

Rajkai György

A Körmin ház dinlettek vezőre

Magyar Ifjúság 1966 VI. 11

Rajkai György, díszlettervező

Móricz: Csibe c. drámájához
a szinpadot tervezte.
(Thália Szinház.)

Dersi Tamás: Értékmentés sikerrel 2

ESTI HIRLAP, Bp. 1968. ápr. 22

Rajkai György, díszlettervező MDh

A Thália Színházban bemutatott Goethe-műhöz a díszleteket tervezte.

M. G. P.: Torquato Tasso 8

NÉPSZABADSÁG, 1 bn. 1967. febr. 18.

Rajkai György, díszlettervező

MDK

A Tigris és hiéna előadásához a szinpadképet tervezte. (Körszínház.)

Pándi Pál: Petőfi drámája 8

NÉPSZABADSÁG Bp. 1967 júl. 22.

Rajkay György

Goda Gábor: "A planétás ember" c. darab díszleteit és jelmezeit tervezte a művész.
Demeter Imre: "A planétás ember" című kritikájában kiemeli a művész terveit.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1969. okt. 25.
XIII. évf. 43. sz. 6. lap

Rajkai György

Max Frisch: "Játék az életrajzzal" c. darabját a Thália Szinház, Boldizsár Miklós: "Szerelmesek a város felett" c. szinmüvét a Thália Studió mutatta be.
Mindkét előadás diszleteit és jelmezeit a müvész tervezte.
Demeter Imre: "Játékok a játéktéren" c. kritikájában méltatja a müvész munkáját.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1969. dec. 13.
XIII. évf. 50. sz. 4-5. lap

Rajkay György

Csurka István: "Ki lesz a bálanya" c. darabjához tervezett diszleteit kiemelik.
Thália Szinház előadása.
Három felvételen a lap bemutatja a szereplőket a szinpadképekkel.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1969. nov. 1.
XIII. évf. 44. sz. 7-8. lap

Rajkai György diszlet és jelmeztervező müvész

A lap bemutatja a müvész arcképét.
Repr.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1969. nov. 15.
XIII. évf. 46. sz. 13. lap

Rajkai György

díszletterve Corneille: Cid előadásához: fekete-fehér reprodukció.

Hont-Ferenc-Staud Géza: Színházi kislexikon, Budapest, 1969.

kapcsán nélkül

MDK

Rajkai György, díszlettervező

Az Izodalmi Szinpad műsorához

a díszleteket tervezte.

(f.f.): Büntelen áldozatok 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1970. okt. 20.

Rajkai György

Született Budapesten, 1914 április 22-én; díplett ervező. Festépeti tanulmányait 1933-1935-ig Münchenben végezte Kurt Welte irányítása mellett.

Hont Ferenc - Staud Géza: Színházi kislexikon, Budapest, 1969.

366 l.

Rajkai György

A Színház és Filmművészeti Főiskolán 1948-49-ben Oláh Gusztáv volt tanára. 1951-61-ig a Színház és Filmművészeti Főiskolán színpadismeretet tanított.

Hont Ferenc - Staud Géza: Színházi lis-
lexikon, Budapest, 1969

3661

Rajkai György

1951-59-ig az Állami Déryné, a Jókai és a Petőfi Színház tagja volt, jelenleg a Thália Színház díszlet- és jelmeztervezője. Vendégként több pesti és vidéki színházban, valamint a tv-ben és szabadtéri színpadon is dolgozott.

Hont Ferenc - Staud Géza: Színházi kislexikon, Budapest, 1969 366 l.

Rajkai György

Dipleteiben igen nagy szerepet juttat a világításnak. Jelentőselb alkotásai: Brecht: Állítsátok meg Arturo Uitt; Fejes: Rozsdatemető; Dosztovszkij-Baty: Bűn és bűnhődés.

Hont Ferenc - Staud Géza: Szinházi kislexikon, Budapest, 1969.

3661.

Rajkai György, díszlettervező

MDK

Roger Martin du Gard dramatizált regényének előadásához a díszleteket tervezte. (Thália Színház).

M.G.P.: Családregény a színpadon

7.

Népszabadság, Bp. 1970. okt. 3.

Rajkai György

Díszleteket

tervezett az alábbi darabhoz

Ungvár Tamás: A elveszett Paradicsom
Bemutató a Körszinházban

Magyar Nemzet 1970 VII. 16 4 old.

5

Rajkai György

Brecht-Weill: Koldusopera; Racine: Britannicus; Didier-Rullier: Az apáca; Sartre: Az ördögés a jóisten; Shakespeare: II. Richard; Corneille: Cid; Örkény: Tóték;

Hont Ferenc - Staud Géza: Szinházi kislexikon, Budapest, 1969

3661.

Rajkai György

6

További diplettervei: Dante: Isteni szinjáték; azonkívül több külföldi kiállításon vett részt.

Hont Ferenc-Staud Géza: Szinházi kislexikon, Budapest, 1969

366 f.

Rajkai György

A szimpadot

tervezte az Irodalmi Szimpad
műsorához

Mátrai Betegh Béla: Három költemény
az Irodalmi Szimpadon

Magyar Nemzet 1970 XI. 1 11 old.

Rajkai György

A Thibault család ~~#~~ diszletei
tervezte a Thália Szinházban

Bosta András: A Thibault család

Magyar Hemzet 1970 X. 7

4 old

MDK

Rajkai György, díszlettervező

Moravia darabjaihoz a díszleteket tervezte. (Thália Színház.)

Barabás Tamás: A világ olyan, amilyen

2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1970. nov. 23.

Rajkai György

Diszleteinek egy részét bemutatja a lap.
Repr.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1969. juli. 5.
XIII. évf. 27. sz. 5. lap

MDK

Rajkai György, díszlettervező

A Thália Stúdió bemutatójára

„a nagyon nellemes díszletjelzéseket"

tervezte.

Bernáth Zánló: Őserdei szimpozion

2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1970. nov. 30.

MDK

Rajkai György, díszlettervező

Moravia színművéhez a díszlete-
ket tervezte. (Thália Színház.)

Koltai Tamás: A világ olyan, amilyen
7.

Népszabadság, Bp. 1970. dec. 2.

MDK

Rajkai György, díszle Hervező

A Thália Színház előadásához
a díszleteket tervezte.

Koltai Tamás: Őserdei szimpozion 7.

Népszabadság, Bp. 1970. dec. 4.

MKD

Rajkai György, díszlettervező

Darvas József Zrínyi drámájához tervezi a díszleteket.

— : Kis híradó

2

ESTI HIRLAP, bn. 1967. nov. 14.

MDK

Rajkai György „dinlettervez"

A Tigris és Hiénához a dinleteket tervezte.

Zsugán István: Történelmi krimi a Körszín házban 2

ESTI HIRLAP, Bp., 1967. jút. 15.

Rajkai: György

Hochhut: A helytartó c. drámájának dinleteit tervezte a Thália

Szinházban

Négyszava 1966 feb. 20.

MDK

Rajkay György, díszlettervező

Ostrovszkij Viharához a

színpadképet tervezte. (Thália

Színház).

(fenczik): Fiatal színésznő „nagy labdája"

2

ESTI HIRLAP, Bp., 1967. szep. 1.

MDK

Rajkai György, díszlettervező

A Thalia Színház ban bemutatott Goethe-műhöz tervezte a díszleteket.

d.t.: Torquato Tasso 2

ESTI HIRLAP, Sz. 1967. febr. 4.

Rajkai György, díszlettervező MOZG

Örkény István Tőtek c. drámájának a Thália Színházban való előadásához a díszletehet tervezte.

Pándi Pál: Közjáték a Mátrában 9.

NÉPSZABADSÁG, bp. 1967. márc. 5.

Rajkai György, díszlettervező MDH

A Troillus s' Cressidához a díszleteket tervezte.
(Thália Szinház)

—: A nyolcadik évad 2

ESTI HIRLAP, bp. 1946. jún. 27

M.D.K.

Rajkai G yörgy

az elő a dás diszletei

Gábor istván: Mrozek egy felvonásosai a Thália Szinházban
Magyar Nemzet 1966. ápr. 24. 11. 1.

M.D.K.

Rajkai G yörgy

az elős dás diszletei.

Gábor istván: Mrozek egy felvonásosai a Thália Szinházban

Magyar Nemzet 1966. ápr. 24. 11. 1.

Rajkai György, díszlettervező MAG

A Thália Színházban bemutatásra
Kerülő fejes Endre-darabhoz
Kéníti a díszleteket és szakákat.

— : Mocorgó 2.

EST HIRLAP

Szp. 1966. okt. 13.

Rajkai György

M.D.K.

Az előadás díszletei

Pamlényi Ervin: A helytartó Hochmuth drámája a Thália Szinházban

Magyar Nemzet 1966. febr. 22. 4.1.

Hajkat György

Az előadás elmaradt.

Pamlényi Ervin: A helytartó Cochmuth érmeje
a Thalia Színházban

20. A.J.

Rajkai György, díszlettervező MDG

Mrozek három egyfelvonásosához tervezi a díszleteket s' a jelmezeket. (Thália Színház.)

– : Kis híradó 2

ESTI HIRLAP, 1966. márc. 18.

M.D.K.

Rajkai György

Mátrai-Betegh Béla: Mocorgó

Fejes Endre regényének szinpadi változata a Thalia Szinházban

Magyar Nemzet 1966. dec. 11. 11. 1.

H. H. H.

M.D.K.

Rajkay György

Bródy Sándor: "A tanitónő" c. szinmüvének előadásához tervezett szinpadképeket, valamint a kosztümöket is.

Kürti László: A tanitónő c.
Film Szinház Muzsika, Bp. 1966. szept. 3o.
X. évf. 39. sz. 1o-11. lap

M.O.K.

M.D.K.

Rajkai György

Fejes Endre: "Mocorgó" c. darabjához tervezett -Geszti Pál azonos cimü kritikájában igen magasra értékelt- szinpadképeket. Thália Szinház előadása.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1966. dec. 16.
X. évf. 50. sz. 4-5. lap

M.D.K.

Rajkai György

Rolf Hochhut: "A helytartó" c. drámájához tervezett szinpadképeit és kosztümjeit a kritika kiemeli.
Thália Szinház elčadása.

Demeter Imre: "Három hires mü Budapesten" c. Film Szinház Muszika, Bp. 1966. febr. 18. X. évf. 7. sz. 4-7. lap

.

M.D.K.

Rajkay György

A müvész fényképét hozza a lap Nagy Judit: "Hol lesz az idén a Körszinház?" c. interjuja keretében.
A Nemzetközi Vásár területén a lengyel pavilonban mutatják be a Troilus és Cressida c. Shakespeare-müvet. Ehez, valamint a Körszinház és Thália Szinház előadásahoz tervezett még szinpadképeket. Igy többek között: az "Iphigénia" előadást a "Cid" román-mór, majd Prometheus sziklafalát, amely világhirüvé vált, francia szakkönyvekben is közölték.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1966.május 27. X. évf. 21. sz. 15. lap

Rajkai György, díszlettervező MDG

A Thalia Szinház új darabjához
tervezte a szinpadképet.

Bernáth László: A helytartó 2

ESTI FÖRLAP

Bp. 1966. febr. 12.

Rajkai György, díszlet-jelmeztervező — MDK

Szakkör vezető a Pincesszínháznál.

— = Pincesszínház a Kábin térnél 2

ESTI HIRLAP, Bp. 1966. febr. 2.

Rajkai György, díszlettervező MDK

Fejes Endre drámájához a díszleteket és jelmezeket tervezte.
(Thália Színház)

Pándi Pál: Mocorgó 7

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1966. dec. 24.

M.D.K.

Rajkay György

Prágában nemzetközi szcenográfiai konferenciát rendeznek és ezen a magyar szinházakat más szakemberekkel együtt a müvész is képviseli.

"Krónika" c. rovat hiradása.
Film Szinház Muzsika, Bp. 1966. juni. lo.
X. évf. 23. sz. 22. lap

M.D.K.

Rajkay György

Demeter Imre: "Troilus és Cressida" c. kritikájában igen nagy elismeréssel ir a szinpadképekről.
Körszinház előadása.

Film Szinház Muszika, Bp. 1966. juli. 15.
X. évf. 28. sz. 4-5. lap

R.S.V.P.

M.D.K.

Rajkai György

N.I.: "Vérbeli komédiák, leleplező felismerések" címmel ir a Thália Szinházban bemutatott három egyfelvonásosról: Slawomir Mrozsek: "Bübájos éj", "Károly" és a "Nyilt tengeren" c. darabok előadásáról, melyekhez a müvész tervezte a szinpadképeket.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1966. márc. 18.
X. évf. 11. sz. 22. lap

M.D.K.

Rajkai György

Tersánszky J. Jenő: "Kakuk Marci" c. regényének szinpadi előadásához tervez diszleteket és jelmezeket.

- - -

Márc. 22.-i, VII. évf. 12. számának 2-4. lapján Illés Jenő ir kritikát a Kakuk Marci előadásáról. A müvész által tervezett diszleteket és jelmezeket dicséri.

- - -

A H É T c. rovat hiradása
Film Szinház Muzsika, Bp. 1963. febr. 22. VII. évf. 8. sz. 16. lap.

Rajkai György, jelmeztervező M Dh

Tersánszky Józsi Jenő bohózatának előadásaihoz a jelmezeket tervezte.
(Jókai Színház)

Gyárfás Miklós: Kakuk Marci 8. l

NÉPSZABADSÁG, Sp. 1963. márc. 28.

Rajkay György, dinlettervező 7 Dk

A Schiller mű dinleteit tervezte.

M. G. P.: Schiller Don Carlosa az egri Gárdonyi Géza Színház előadásában 8. l.

NÉPSZABADSÁG, 1963. márc. 6.

MDK

Rajkai György, dinlettervező

A Thália Stúdió előadásához

a díszleteket tervezte.

Dezső Tamás: A Thália Stúdió sikere 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1969. nov. 5.

MDK

Rajkai György, díszlettervező

A Thália Színház előadásaihoz a díszleteket és jelmezeket tervezte.

Koltai Tamás: A planétás ember 7.

Népszabadság, Bp. 1969. okt. 28.

MDK

Rajkai György jelmeztervező

A Mónika-mű előadásához a ruhákat tervezte.

–: Még jó mindhalálig a Thália-ban 7

Népszabadság, Bp. 1969. okt. 3.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

MDK

Rajkai György, jelmeztervező

a Thália Színházban bemutatott

Max Frisch drámához

a jelmezeket tervezte.

Koltai Tamás: Autójáték a színházzal

Népszabadság, Bp. 1969. dec. 10. 7.

M.D.K.

Rajkai György

"Nyomozás a Tháliába" c. kabarémüsorhoz készitett szinpadkép és jelmezterveket.
Thália Szinház előadása.

Film Sinház Muzsika, Bp. 1969. január 4.
13. évf. 1. sz. 3. lap

KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

M.D.K.

Rajkai György

Diszleteket és jelmezeket tervezett Görgey Gábor két egyfelvonásosához: "Népfürdő" és "Hirnök jő" c. szindarabokhoz.
Sas György: "Esték a Tháliában" cimmel ir az előadásokról és kiemeli a müvész munkáját.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1969. febr. 22. 13. évf. 8. sz. 8-9. lap

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI
DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

M.D.K.

Rajkai György

/g.m./: "A Kalevala a Körszinházban" c. előadásról ir, s kritikájában emliti meg a szinpadképtervező müvészt.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1969. juni. 21.
13. évf. 25. sz.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

Rajkai György, díszlettervező

MDK

A Thália stúdiójában bemutatott

Csurka – dráma színpadát tervezte.

P. P.: Ki lesz a bálkirálynő? 7.

Népszabadság, Bp. 1969. nov. 5.

Rajkai György M.D.K.

Az előadás diszletei

Sós Endre:Kakuk Marci a szinpadon
Tersánszky Józsi Jenő bohóságának bemutatója a Jókai Szinházban

Magyar Nemzet 1963. március 23,4.1.

Rajkai György, díszlettervező — MDk

A Cid (bemutatva a Körszínházban) díszleteit tervezte.

Kubai hősi emlékmű terveiz is dolgozik.

(– és): Szinjáték, Középkori torna — udvaron 2

Bp. 1963. júl. 18.

ESTI HIRLAP

Rajkai György M.D.K.

Az előadás diszletei

Gábor Istbán:Három napig szeretlek. Uj msgyar operett bemutatója
Magyar Nemzet 1963. március 26. 4.l.

Rajkai György, díszlettervező MDh

A Körszínházban bemutatott Calderon-drámához a játékteret tervezte.

Molnár G. Péter: A Zalameai bíró 8.

NÉPSZABADSÁG bn. 1964. júl. 23.

Rajkai György.

Díszletek az „Ember és az Ember" c. szimmúhez, a Thália Színházban.

emlitve.

Népszava, 1964 okt. 16. 2. lap.

Rajkai György

Fejes: Macergó c. minimúvének
diszletét tervezte a Thália
szinházban (emlitve)

Négyszava 1966 dec. 13 2old.

MDK

Rajkai György, dísztervező

Ostrovszkij: Viharjához (Thália Színház) a díszleteket tervezte.

Héra Zoltán: Az „elavult" Ostrovszkij 8.

Népszabadság 1967. okt. 4.

M.D.K.

Rajkai György

Örkény István: "Tóték" c. szindarabjának előadásához-/Thália Szinház/- tervezett jelmezeit és szinpadképeit igen magasra értékeli Geszti Pál: "Tóték" c. kritikájában.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1967. márc. 3.
XI. évf. 9. sz. 4-5 lap

M.D.K.

Rajkai György

Goethe: Torquato Tasso c. müvének bemutatásához készitett szinpadképteweket.
Thélia Szinház előadása.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1967. febr. lo.
XI. évf. 6. sz. 6. lap

Rajkay György M.D.K.

Az előadás diszlete

Györe Imre: Rozsdatemető Fejes Endre drámája a Thália Színházban

Magyar Nemzet 1963. november 17. 9.1.

Rajki György díszlettervező MDK

A Nemzeti Színházban bemutatott Darvas József mű díszleteit tervezte.

Páldi Pál: Réteg erő 9.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1964. dec. 12.

Rajkai György

Diderot: h. spáco. i. darabjához
tervezte a díszleteket.

Négyszava, 1964 márc. 28, 2 oldal

Rajkai György

Darvas József: Rózsep eső c. darabjának díszleteit tervezte

Népmava, 1964. már 29. 7 oldal

Rajkai György

Színpadterv a Thália Színház Az ördög és a Jóisten előadásához.

Emlékül.

Németh, 1964 okt. 9-2-i.

Rajkai György M.D.K.

Az előadás diszlete

Várkonyi Tibor: Az Ördög és a Jó Isten Sartre komédiája a Thália Színházban

Magyar Nemzet 1964. október 2. 4.l.

M.P.K.

2. 4.1.

Rajki György

Díszletek II. Richárd-hoz.
a Thália Színházban.

cultive.

Némoane. 1965. febr. 5. 2. e

Rajkai György M.D.K.

Az előadás diszlete

Kürti Pál:Cid Corneille tragédiájának bemutatója a Körszinházban

Magyar Nemzet 1963. julius 14.7.1.

Rajkai György, díszlettervező MDK.

Corneille Cid jéhez a díszleteket tervezte.

–: Megkezdte idei nyári évadját a Körszínház 8.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1963. júl. 14.

M.D.K.

Rajkay György

A leláncolt Prometheus diszlete . repr.

Bojár Iván: Megjegyzések a diszlet- és jelmezkiállitá
hoz

Magyar Építőművészet 1962 /4. 53.l.

Rajkai György M.D.K.

Az előadás diszlete

Sós Endre: Az Andorra a Thália Szinházban
Max Frisch szinmüvésnek bemutatója
Magyar Nemzet 1963. szeptember 27. 4.1.

MDk

Rajkai György, díszlettervező

Max Frisch Andorra c. drámájához tervezte a díszleteket a Thália Színház bemutatójára.

M. Gy. P.: Andorra

8.

NÉPSZABADSÁG, Gy. 1963. okt. 2.

Rajkai György, díszlettervező MDK

A díszleteket tervezte.

–: A Zalameai Bíró a Körszínház
idei műsorán 9.

NÉPSZABADSÁG, bp. 1964. júl. 12.

Rajkai György, díszlettervező 7 Dh

Shaw: Genf, 1938 c. darabjához a díszleteket és jelmezeket tervezi Leon Topolsky lengyel grafikus elképzelései alapján.

G. Gy.: „Büntessék meg férjem gyilkosát" 4.

ESTI HIRLAP, bp. 1962. nov. 22.

Rajkay György, díszlettervező MDG

Az Ódry Színpadon bemutatásra kerülő Életem, Zsóka c. Szakonyi-drámához a díszleteket tervezte.

(fenczik): Egy színház – négy próba 2.

Esti Hírlap, bp. 1963. nov. 6.

Rajkai György M.D.K.

Az előadás diszletei és jelmeze

Györe Imre: legenda a diesőséges feltámadásról
Lengyel misztériumjáték a Thália Szinházban

Magyar Nemzet 1964. január 12. 10.1.

Rajkay Jolán

III. éves középisk. tanárjel.

Képzm. Försk. Évk

1936/37 741

Ferképzomfoiskèvk

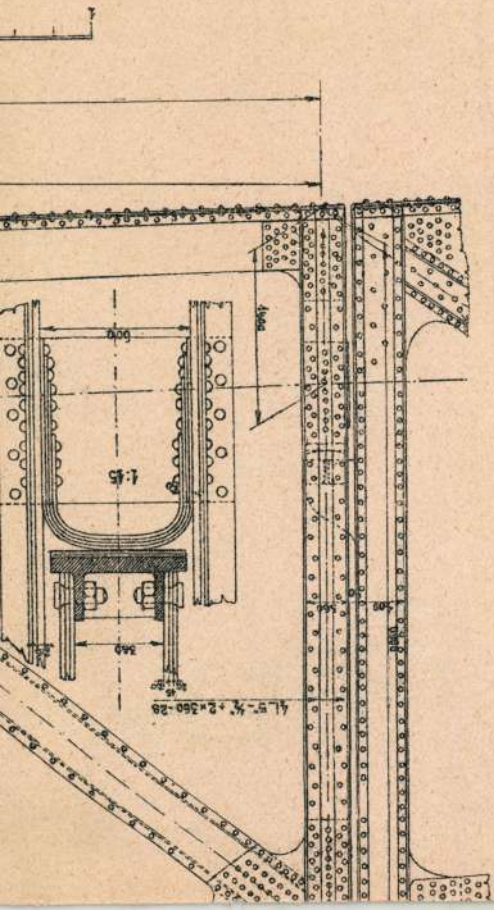
1:45
600
360
4L 5"-¾" + 2×360-28

Rajkay Iolán

1938/39. tanév végén
közepiskolai rajztanász
oklevelet kapott.
Elfogadott művészet-
történeti értekezése:
Halotti emlékek az
ókorban, a görög mű-
vészet kifejlődése
előtt, 4 r.

Ferképzőmfoiskévk
1937/39. 183, 187. l.

Rajkai György, díszlettervező M.Dh

Szakonyi Károly szinművéhez a díszleteket tervezte.

Pándi Pál: Egy fiatal író első drámájáról 8.

NÉPSZABADSÁG, bp. 1963. dec. 19.

Rajkai György, díszlettervező MDG

Fejes Endre drámájához a díszleteket és jelmezeket tervezte.

Pándi Pál: Rozsdatemető 8.

bk. 1963. dec. 1.

NÉPSZABADSÁG

Rajkai György M.D.K.

Az előadás diszlete

Kürti Pál: Britannicus Racine tragédiájának bemutatója a Thália Színházban

Magyar Nemzet 1963. október 2. 4.1.

Rajkai György, díszlettervező MDG

A díszlet és a dráma összefüggéseiről írt a Gondolat Könyvkiadónál megjelent Élő dramaturgia című kötetben.

M. G. P.: A tüzelmes dramaturgia 8.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1963. szept. 5.

Rajkay György, díszlettervező MDK
[szobrán?]

Terentius-színpada és Krisztus-szobra
„mint önálló képzőművészeti munka
és kiváló."

Jákó Pál: Kísérletek és eredmények az
Irodalmi Színpadon 8.

NÉPSZABADSÁG, bu. 1964. máj. 23.

Rajkai György, díszlettervező MDh
jelmeztervező

A Jókai Színházban bemutatott
Tersánszky J. Jenő – darabhoz a
díszleteket és kosztümöket tervezte.

Dersi Tamás: Kakuk Marci 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1963. márc. 19.

Rajkai György M.D.K.

Az előadás díszletei

Kürti pál: az apáca Diderot regényének szín-
padi változata a Thália Színházban

Magyar Nemzet 1964. április 11. 4.1.

Rajkai György, díszlettervező

MDh

A Thália Színházban bemutatott Racine-mű díszleteit Tervezte.

Nagy Péter: Brittanicus

8.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1963. okt. 8.

Rajkai György, dinlettervező MD4

A Thália Színházban bemutatott mű dinleteit tervezte.

Tamás István: Az apáca 8.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1964. márc. 26.

Bajkay György

M.Dk:

Az előadás díszlete

Zay László: A Karenina Anna a győri Kisfaludy Sz
Színházban
Magyar Nemzet 1964. június 7. 13 .l.

Rajkai György, díszlettervező 1964

A Thália Színházban bemutatott Racine-tragédia díszleteit tervezte.

d.t.: Brittanicus 2

EST/ HIRLAP, Bp. 1963. okt. 2

Rajkai György, díszlettervező MBH

A Körszínház Corneille előadásához a díszleteket.

Kristóf Károly: Cid, a „csoda" 6.

ESTI HIRLAP Bp. 1963. jún. 15.

Rajkai György M.n.K.

Az előadás diszletei

Ungvári Tamás: II. Richárd a Thália Szinházban

Magyar Nemzet 1964. január 24. 13.1.

Rajkai György, diulettervező MDG

A Thália hinhár új darabjához

a diuletehet

—: Holnap kezdik próbálni a

Rozsdatemetőt 2.

ESTI HIRLAP, 1963. okt. 14.

Rajkai György, díszlettervező MDK

A színpadképet tervezte.

Barabás Tamás: A negyedik csigolya
a Thália Színházban 2

ESTI HIRLAP bp. 1965. márc. 27.

Rajkay György, festő díszlettervező

Rajkay György fiatal angyalföldi tanító korában fedezte fel Szabó Zoltán festő-művész tehetségét.

Hárs György: Akikkel most ismerkedünk

Népszabadság, Bp. 1959. nov. 15. 8.l.

Rajkai György diszletterező

Kárpáti A: Déryné, Mezzeri, Szentpétery utódai

Irodalmi Újság 1956 VII ért. 1 n. jan. 7. 3 l

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

Rajkai György

NÉPSZABADSÁG

1962 JUL 14

Szombaton indul a VIT-szere

Huszonhárom vagonban 15 autóbusz, 72 láda,

A magyar VIT-delegáció kellékeit, díszletét és egyéb tárgyait 23 vagon viszi a finn fővárosba. A szombaton induló VIT-szerelvényen 72 ládában több mint tízezer jelmezt, kosztümöt, díszletet, bútort, világosító és hangosító berendezést szállítanak. A vagonokban 15 autóbusz, egy filmhíradós kocsi és három személyautó is lesz.

A magyar küldöttség ünnepi estjére — amelyet a finn munkásakadémia dísztermében rendeznek — külön díszleteket készítettek. *Rajkai György* díszlettervező irányításával elkészült Budapest panorámája, amelyen a Duna, a Parlament, a hidak, a Vár és a Szabadság-szobor látható. Az *Állami Népi Együttes* fellépésénél színes h
rítják majd a szí
dalt pedig magya
tenek. Az *Operal*
színrelépésekor a
ra épületének kül
pét vetítik. A kö
moknál, az ésti
tündöklő fővárosu
lenik meg a vászi

Nagy helyet fog
relések között a p
lete is. Csupán a
című kompozícióh
gömbfát szállítana
tárgyak között sze
méter kábel és e
állomás, amelyet
a magyar delegác
között szerelnek f

nak bábjaként
ca méltó emberi
i végzet, nem a
és, nem az át
rs áldozata. Kö
társadalomtud
n is körülhatár
végzetszerűnek
elyek a jámbo
las életét kegy
ják. Zacharias s
megkülönböztet
lan, bürokrati
tól, a létbizon
társadalom eltorzí
kegyetlenkedésétől.
lik az emberi léte
feltételei között. S
erejű művészete ab
k meg, hogy a sok
ált, sokszor titokban
filmje céltudatosan
néző állásfoglalását,
serkent és hamis
gfosztva ábrázolja a
zzük itt a film záró
ellenséges huligán-

[illegible] folytatódjanak, egészüljenek ki. Csúf dolgokat, elborzasztóan deformált életeket látunk ezekben a filmekben. Szépségük a világosan megmutatott társadalmi és emberi igazság szépsége. Nem jól fésült gyönyörködtetést ébresztenek. Magasabb rendű szépség nyilatkozik meg bennük. Azért szépek, mert igazak, mert a valóságot hamisítás nélküli szilajságában ábrázolják.

M. G. P.

M.D.K.

Rajkai György

Az Állami Déryné Szinház„Sevillai borbély" előadásához tervezett diszleteit a kritikamegdicséri.

/i - 1./: Falusi szinházi esték c. kritika sorozat Beaumarchais falun c. része.
Film Szinház Muzsika. Bp. 1959. május 29. III. évf. 22. sz. 23. l.

M.D.K.

Rajkai György

Szcenikai kérdésekről beszél és az interju során kiderül, hogy évek óta a Főiskola tanára, a Déryné szinház diszlettervezője és televizió diszletterveket is készit. 1953 óta a Főiskolán a filmszcenikát is tanitja.
Szövegközti képen a müvész fényképfelvételen.

Lelkes Éva: Az állami Déryné Szinház életéből c. rovatban Szcenikai krdések alcimmel.
Film Szinház Muzsika. Bp. 1959. aug. 28. III. évf. 35. sz. 11-12. l.

M.D.K.

Rajkai György

Rácz György: Csókot kérek c. a Déryné Szinházban bemutatott előadáshoz tervezett megdicsért diszleteket.

- - -

A Petőfi Szinház Sean O'Casey: Vörösbe fordul a csillag c. drámájának diszleteit és jelmezeit tervezte.

- - -

Illés Jenő: Csókot kérek. c. kritikája
Film Szinház Muzsika. Bp. 1959. szept. 18. III. évf. 38. sz. 16. l.
H i r e k c. rovat rövid hiradása.
Bp. 1959. szept. 25. III. évf. 39. sz. 35. l.

M. D. K.

RAJKAI György

Az előadás díszlete

Masrai-Bebegh Béla: Don Quijote utolsó kalandja. Vészi Endre tragikomédiája a Jókai Szinkárban

Magyar Nemzet 1962. május 20. 8. e.

M.D.K.

Rajkay György

A Szinház-és Filmművészeti Főiskola vizsgaelőadása keretében Mikszáth: Különös házasság c. vigjátékát vitték szinre, amelyhez Rajkay György tervezte a diszleteket.

P.M. c. melléklet.
Szinház és Mozi, Bp. 1950. május 28./A dátum nem biztos, a lap első és utolsó oldalát kivágták, a Széchenyi Könyvtár példánya hiányos/
III. évf. 21. sz. / V. 1.

M.D.K.

Rajkai György diszlettervező

A Szinmüvészeti Főiskola hallgatóinak előadásához, a "Magyar Elektra"-hoz készitett diszletterveket. A vizsgaelőadás a Nemzeti Szinházban került előadásra.

/T.P./:Novellairással és más uj munkamódszerrel készülnek a Szinmüvészeti Főiskola hallgatói a „Magyar Elektra"előadására.
Szinház és Mozi. Bp. 1950. juli 2. III. évf. 26. sz. 21. l.

Rajkai György, díszlettervező MD4

A Jókai Színházban bemutatott Véni Endre darab díszleteit tervezte.

Héra Zoltán: Don Quijote utolsó Kalandja 8.1.

Bp. 1962. máj. 26.

NÉPSZABADSÁG

M.D.K.

Rajkay György

Mándi Éva: Hétköznapok hősei c. darabjának vizsga-előadásához készített diszletterveket.
A szinmü az Uttörő Szinházban kerül alőadásra.

Heti Müsor c. rovat
Szinház és Mozi. Bp. 1951. IV. évf. 9. sz.
27. l.

M.D.K.

Rajkai György

Boldizsár Iván: A ferde torony c. drámájához tervezett diszleteket.

Rajkai György modern, öteletes diszleteiről a Film Szinház Muzsika egy későbbi számában Demeter Imre: A ferde torony cimü kritikájában emlékezik meg.

Egy szinházi hét c. rovat A ferde torony c. közleménye.
Film Szinház Muzsika. Bp. 1960. nov. 11. IV. évf. 46. sz. 2. l.
1960. nov. 18. IV. évf. 47. sz. 7. l.

M.D.K.

Rajkay György

Upor Tibor terve alapján készitett köralaku szinpadot a Magyar Néphadsereg Szinházában Euripidész: "Iphigeneia Auliszban" c. tragédiájához.

A Koldus-opera diszleteit tervezte. Szinetár Miklós a Petőfi Szinház főrendezőjének beszámolójában emliti a diszlettervező nevét.

Nagy Judit: Körszinházi próba c. beszámolója. Film Szinház Muzsika. Bp. 1960. juli. 8. IV. évf. 28. sz. 11. l.

Bp. 1960. julius 15. IV. évf. 29. sz. Uj Szinház uj müfaj c. közleményben. 20-21. l.

M.D.K.

Rajkay György

Fehér Klára: Kevés a férfi c. vigjátékának díszleteit tervezte. Jókai Szinház előadása.

Hirek-Képek c. rovat hirei között.
Film Szinház Muzsika. Bp. 1960. aug. 26. IV. évf. 35. sz. 39. l.

M.D.K.

Rajkay György

Pest megér egy estet c. darab diszleteit tervezte.

Nagy Judit:Pest megér egy estet. c. beszámolója. Film Szinház Muzsika. Bp. 1960. julius 22. IV. évf. 30. sz. 31. l.

M.D.K.

Rajkai György

Molnár Géza szinmüve: a Parázs c. előadáshoz tervezte a diszleteket. /Jókai Szinház./

Film Szinház Muzsika. Bp. 1960. május 6. IV. évf. 19. sz. 7. l.
Demeter Imre: Parázs c. kritikája

M.D.K.

Rajkai György

A Katona József Szinházban Shaw: "A milliomosnő" c. a Szinh. és Filmmüv. Főisk. hallg. előadásához tervezett diszleteket.

Szücs István: A milliomosnő c. kritikája.
Szinház és Mozi. Bp. 1955. juni 17. VIII. évf. 24. sz. 12. l.

Rajkai György, díszlettervező

MDk

A Kék madár gyermekelőadásának „játéktere", „díszletelemeit" s jelmezeit tervezte.

Mohnár Gy. Péter: Kék madár
A Jókai Színház Maeterlinck-előadása
8. l

NÉPSZABADSÁG 1962. jan. 4.

M.D.K.

Rajkay György

Az Állami Faluszinházban müsorra tüzött előadáshoz, Shakespeare: "Ahogy tetszik" c. vigjátékához tervezett diszleteket és jelmezeket.

Szinház és Mozi. Bp. 1954. ápr. 30. VII. évf. 18. sz. 29. l.

Rajkai György, díszlettervező MDk

Upor Tibor terveit vette alapul az Euripidész dráma díszletezéséhez.

Két bemutató a Körnikában
Antal Gábor: Euripidész: Iphigeneia Aulisban
2.-l

ESTI HÍRLAP

Bp. 1960. júl. 19.

M.D.K.

Rajkai György

Hans Pfeiffer német iró "Lampion ünnep"c. drámájához készitett diszlettervei-a kritika szerint- "..a háboru felett győzedelmeskedő béke erejét vizuálisan is.." a néző elé vetiti.

Nagy Judit: Lampion ü nep c. kritikája.
Film Szinház Muzsika. Bp. 1958. juli 4. II. évf.
27. sz. 26-27. l.

M.D.K.

Rajkai György

A.A. Milne mesejátékához,-melyet Karinthy Frigyes forditott és Karinthy Ferenc irt szinpadra- tervezett szinpadképét méltatja a kritika: "..olyan erdőt varázsolt...amilyen sem a valóságban, sem a mesében nincs, amilyen csak a "Micimackó"-ban van."

Petőfi Szinház előadása.

Lux László: Mici Mackó c. kritikája
Film Szinház Muzsika. Bp. 1958. okt. 10. II. évf.
41. sz. 8-9.l.

R

M.D.K.

Rajkai György

A Petőfi Szinház előadásában bemutatott -Vészi Endre: Árnyékod át nem lépheted c. drámájának diszletterveit készitette.

Lapzárta c. képes rovat hiradása.
Film Szinház Muzsika. Bp. 1960. dec. 23. IV. évf. 52. sz. 5. l.

M.D.K.

Rajkai György

Fehér Klára: A teremtés koronája c. vigjátékának „ötletes diszletei között mértéktartó bohózat-stilusban pereg a cselekmény."- irja a kritika a diszlettervező szinpadképeiről.

Demeter Imre: A teremtés koronája. c. kritikája. Film Szinház Muzsika. Bp. 1959. febr. 20. III. évf. 8. sz. 10- 14-15. l.

Rajkai György, díszlettervező MDK

A Jókai Színház kispesti vendégjáté=
kán előadott Goethe vígjáték díszle=
teit tervezte.

Jákó Pál: Kéz kezet mos 8.1

NÉPSZABADSÁG Bp. 1962. márc. 8.

M. D. K.

RASKAI György

Az előadás díszlete

Mátrai Bellyh Béla: II. Richárd
Shakespeare Királydrámája a Körszínházban

Magyar Nemzet 1962. julius 22. 7. l.

M.D.K.

Rajkai György

Könyvtárszoba, szinpadkép-repr.
Shaw: "A szerelem komédiája" c. szindarab diszleteinek tervezője.
Déryné Szinház előadása.

Vitányi János: Shaw a Déryné Szinházban c.
Szinház és Mozi. Bp. 1956. febr. 24. IX. évf.
8. sz. 6. l.

Rajkai György, díszlettervező MDH

A magyar küldöttség külön díszleteket vis magával. Elkészült – Rajkai Gy. irányításával – Budapest panorámája.

– : Szombaton indul a VIT-szerelvény 7.

Bp. 1962. júl. 14.

NÉPSZABADSÁG

09

Színjáték középkori tornaudvaron

A kubai hősi emlékmű tervein dolgozik a Cid díszlettervezője

1021

Az esztergomi várjátékok „Cid"-díszlettervével.
Fotó: Bíró Klára

— A Cid, Corneille remeke ritkán kerül kétszer előadásra az ember életében, ezért minden művész vágyálmai között szerepel.

Így kezdi a beszélgetést *Rajkai György*, a Körszínház szombati bemutatójának díszlettervezője. A mostani felújítás különös jelentősége és érdekessége, hogy a díszlet nem úgynevezett „hagyományos színpadra" került.

— Mit jelent a világ egyik legnevesebb drámájának előadása a díszlettervező számára? — kérdezzük.

— Instrukció szempontjából Corneille a díszlettervezők álma — feleli. — Nem bőbeszédű, a színhelyre vonatkozóan például csak annyit mond: játszódik Sevillában. Ami az én szempontomból megragadó volt ebben a drámában, az, hogy megvalósíthattam benne a modern színház alapvető szcenírozási törekvését: egy díszletmegoldás átalakítását a mindig megfelelő színhelylyé, anélkül, hogy megmozdulna. Egyszerűen a néző asszociációs tevékenysége következtében. A változást egyedül fényeffektusok beiktatásával idézzük elő.

— Milyen különleges díszletezési problémát vetett fel a mű?

— Nehézséget okozott, hogy egyszerre „két színpadban" kellett gondolkodnom. A Cid ugyanis az esztergomi várjátékok alkalmával az ottani híres vár XII. századból fennmaradt tornaudvarán is színre kerül. Itt a díszleteknek összhangban kell lennlök a vár tornaudvarának eredeti falmaradványaival. Emellett az ittenl helyszín, úgynevezett különleges jellegű szabadtéri színpad.

— Milyen tervekkel foglalakozik még?

— Készülök a Thália Színház jövő évi szezonnyitó darabjainak: Max Frisch „Andorra" és Racin „Britannicus" című darabjának előkészítő munkálataira. De mindenekelőtt nagy örömmel és izgalommal dolgozom a kubai kormány által meghirdetett Playa de Giron-i hősi emlékmű üvegablakának és építészetl színes terveinek elkészítésén.

(—ás)

...agi na... ...gyűlés

...s közvetíti Hrus... ...dét

sza *Moszkvába*, IL... ...ve-
tájú különrepülőgé... ...ze-

A magyar párt-
mányküldöttség szovjetunió-
beli tartózkodásának *minden bizonnyal egyik legkiemelkedőbb mozzanata lesz az a barátsági nagygyűlés, amelyet holnap délben tartanak Moszkvában.* A nagygyűlésen, amelyet valószínűleg az ilyen események hagyományos színhelyén, a *luzsnyiki Lenin-stadionban* rendeznek, előreláthatólag felszólal *Hruscsov* és *Kádár János.* Az eseményről *a Magyar*

...ik Bonnban

...b iparvállalatok ...ma a keleti ...ről tárgyalnak

mint tavasszal az emlékezetes csőembargó,
amikor a kormány politikai okokból a már megkötött üzleti megállapodások megszegésére kényszerítette a nyugatnémet cégeket, amelyek ennek következtében érzékeny anyagi veszteségeket szenvedtek. Az ipar részéről panaszkodva hangoztatják azt is, hogy

angol, francia, olasz és főleg japán versenytársaik egyre veszélyesebb konkurrenciát jelentenek számukra a szocialista piacon.

Azok ugyanis hosszúlejáratú hiteleket ajánlhatnak fel, míg a nyugatnémet cégek *csak a kormány hozzájárulásával köthetnek ilyen megállapodásokat,* és a kormány *rendkívül szűkkeblűen* él az engedélyek megadásával.

A konferenciával kapcsolatban több kommentátor azt hangoztatta:

az ipar képviselői a szocialista országokkal szemben eddig folytatott merev kereskedelempolitika fellazítását várják a tárgyalásoktól, annál is inkább, mert ez a „fellazítás" elsősorban a nyugatnémet ipar érdekeit szolgálná.

Közben azonban akcióba léptek azok a körök is, amelyek ellenzik a szocialista és a kapitalista világrendszer közötti kereskedelem fejlesztését. Azt követelik, hogy

politikai feltételekhez kössék ezt a kereskedést, és így nehezítsék meg az árucsere-forgalom bővülését.

A bonni kormány minisztertanácson foglalkozott a mai konferencia előkészítésével, és a minisztertanács után a sajtófőnök kijelentette: *a konferencián nem hoznak még semmiféle érdemi döntést.*

Tovább ... a moszkvai ... ka...

Moszkva, július 18.

Az MTI különtudósítója jelenti:

Az Izvesztyija nemzetközi visszhangot közöl a Moszkvában folyó háromhatalmi eszmecseréről. A sajtószemle rámutat, hogy

az egész világsajtó továbbra is élénken foglalkozik azzal a véleménycserével, amely Moszkvában az atomfegyver-kísérletek betiltásának kérdéséről folyik.

A *washingtoni, londoni, párizsi* és *varsói* lapok *optimista* hangú moszkvai jelentéseket közölnek.

A londoni *Guardian* megjegyzi, hogy a találkozó „barátságos légkörben folyik". A *Zycie Warszawy* hangsúlyozza *a megbeszélések kedvező légkörét.* Sok tekintélyes szemleíró véleménye szerint

igen pozitív jelentőségű az a tény, hogy a moszkvai eszmecsere a szovjet kormányfő részvételével kezdődött.

A *Washington Post „Hruscsov lerakja az atomfegyverkísérletek tilalmáról szóló szerződés alapját"* című cikkében a lap szemleírója hangsúlyozza, hogy a szovjet fővárosban folyó tárgyalások *sikeres kimenetelére komoly kilátások vannak.*

Sok amerikai hírmagyarázó véleménye megegyezik abban, hogy *az atomfegyverkísérletek betiltására vonatkozó szerződés lényegesen enyhíthetné a nemzetközi feszültséget, hozzájárulhatna a Szovjetunió és az Egyesült Államok közötti viszony normalizálásához.*

Ugyanakkor más amerikai lapjelentések arról tanúskod-

Idő

A Meteorológiai Intézet estig: Kissé felhősebb idő. Nyu... zápor, zivatar. Zivatarok idején kissé mérséklődik. Budapesten mérséklet 30 fok.

DARVAS PÁL
KÖNYVKERESKEDÉSE, ANTIKVÁRIUMA
TANKÖNYVEK
Zeneművek az ország összes iskoláiba!
Kölcsönkönyvtár, metszetek, bélyegek.
BUDAPEST, I., KRISZTINA TÉR 3.
Telefon: 366—809.

zekkel mutatja meg, a hiú becsvágyak és alantas egyéni érdekek mint ütköznek a közösségi élet magasabbrendű kötelességteljesítésével, másfelől, hogy az igazi szovjet ember — magánéletét a közérdeknek rendelve alá — mint juthat összhangba a közösségi élettel.

A fiatal színészek nem könnyű feladatot vállaltak, amikor Magyarországon még nem ismert szovjet színművet adtak elő, mert egészen saját képzelőerejükre, színészi alkotóképességükre támaszkodva kellett szovjet embereket ábrázolniok. Tehetségválogatásunk és színésznevelésünk fejlődését bizonyítja, hogy képességük és képzettségük nagyobbrészben megállta a próbát. *Felföldy* László mély átéléssel ábrázolja a becsvágyában a érzelmeivel tusakodó újságíró alakját jellemezte egyszerű eszközökkel, *Csisztay* Andor és *Körmendi* János pedig ugyancsak mértéktartó módon alakította a néphez hű alelnök és pártonkívüli főmérnök szerepét. *Hegedüs* Ágnes, *Sinkovics* Imre, *Hegedüs* Erzsi, *Pénzes* János, *Kovács* János és *Prókai* István szereplésében is az új színésznemzedék kifejlődésének kedvező jeleit látjuk. *Mezei* Éva rendezése, *Szegi* Anna segédletével, helyesen emeli ki a fordulatokat előidéző helyzeteket, anélkül azonban, hogy ezzel megbontaná az előadás egységét és ütemét. *Rajkay* György színpadképei festői és hangulatos környezetet adnak az eleven előadásnak.

T. E.

Tanja Cokova ária- és dalestje

Tanja Cokova, a Bolgár Népköztársaság érdemes művésznője a *Bartók-teremben* ária- és dalestet adott. Rokonszenves tehetsége — mellyel operaházi és városiszínházi fellépései alkalmával hatásosan formálta meg a *Bizet-* és *Verdi*-operák hősnőit — most új oldaláról mutatkozott meg. Gazdag műsorában nemcsak kevéssé ismert operaáriákat hallottunk (*Ponchielli: A vak asszony áriája a Giocondából* stb.), hanem mélyen átélt tolmácsolásban a schuberti dalköltészet olyan remekeit, mint a „*Vándor*", a „*Rémkirály*" és a „*Halál és a leányka*".

Gazdag, szinte kicsattanó életörömfeszül a bolgár szerzők: *Zlatev-Cserkin*, *Hadzsiev* műveiben és csaknem hibátlan kiejtéssel adta elő Cokova a *Bartók*-feldolgozta népdalt: „*Elindultam szép hazámból*".

Cokova daléneklésével is épúgy lekötötte a figyelmet, mint operai fellépésein, a dalok stílusát és szellemét magasrendűen érzékeltette.

A hét könyvei

Szikra Könyvkiadó:

Mód Aladár: 400 év küzdelme az önálló Magyarországért kötve: 25.— forint.

Szépirodalmi Könyvkiadó:

Ambrus Zoltán: Kultúra füzértánccal. Fűzve 10.90, kötve 15.10 Ft. Hamera B.: Az első csapolás. Fűzve 12.—, kötve 16.— Ft. Hermlin, Stepan: Együtt a pokolban. Fűzve 7.50 Ft. Illyés Gyula: Két férfi, II. kiadás. Fűzve 6.—, kötve 10.— Ft. Lewis Sinclair: A Fő-utca. Fűzve 20.—, kötve 26.— Ft. Marek Jiri: Falu a föld alatt. Fűzve 10.30, kötve 14.20 Ft. II. Rákóczi Ferenc emlékiratai. Fűzve 10.10, kötve 15.90 Ft.

Művelt Nép Könyvkiadó:

Völgységi táncok. Fűzve 8.— Ft. Rákos Ferenc—György István: Utazás a föld alatt. Fűzve 9.30 Ft.

Ifjúsági Könyvkiadó:

Arany kezek — a Szovjetunió népeinek meséi a mesterségbeli tudásról. Kötve 10.50 Ft. Kozmogyemjanszkája: Zója és Sura. Kötve 12.— Ft. Szmirnov: Munka a hazáért. Fűzve 1.50 Ft.

A minisztertanács ülése

A Magyar Távirati Iroda jelenti:
A minisztertanács Dobi István elnökletével pénteken délelőtt ülést tartott.

A minisztertanács az igazságügyminiszter előterjesztésére hozzájárult a büntetőperrendtartásról szóló törvényjavaslatnak az Országgyűlés elé terjesztéséhez.

A Szakszervezetek Országos Tanácsa kezdeményezésére a minisztertanács határozatot hozott az üzemi kollektív szerződések megkötéséről.

Az Országos Tervhivatal elnökének javaslatára a minisztertanács határozatot fogadott el mezőgazdasági építkezések előmozdításáról.

A SZOT elnökségének javaslata

A SZOT elnöksége május 3-i ülésén foglalkozott a szakszervezetek és a minisztériumok között 1949. január óta megkötött szakmai és iparági kollektív szerződésekkel. Megállapította, hogy a kollektív szerződések jelentős mértékben hozzájárultak tervgazdálkodásunk céljainak megvalósításához, hároméves tervünk idő előtti befejezéséhez, az ötéves terv első évének sikereihez, a szocialista munkaverseny kibontakozásához, a munka termelékenységének fokozásához, ezen keresztül a dolgozók jólétének, szociális és kulturális színvonalának emeléséhez.

A szakmai és iparági kollektív szerződések azonban ma már nem felelnek meg a követelményeknek, mivel egy-egy szakmát, iparágat egészében fognak át, ezáltal nem lehetnek tekintettel az egyes üzemek sajátos viszonyaira. A szakmai, iparági kollektív szerződések nem tartalmazzák — és nem is tartalmazhatják — azt, hogy az egyes üzemekben milyen helyi tartalékok vehetők igénybe, milyen kötelezettséget vállal az egyik és a másik fél — a vállalatvezetés és az ÜB — a termelékenység emelése, anyagtakarékosság, szociális beruházások stb. tekintetében.

Mindezeket figyelembevéve a Szakszervezetek Országos Tanácsának elnöksége a felemelt ötéves terv eredményes megvalósítása és a dolgozók érdekeinek fokozott védelme céljából javasolja népköztársaságunk minisztertanácsának, hogy 1951 július 1-től a Munka Törvénykönyvében lefektetett elvek alapján rendelje el a minisztériumok és a Szakszervezetek Országos Tanácsa által kijelölt mintegy 150 üzemben a vállalatok és a szakszervezeti üzemi bizottságok között üzemi kollektív szerződések kötését.

Az üzemi kollektív szerződések megkötése és végrehajtásuk rendszeres ellenőrzése nálunk is — úgy, mint a Szovjetunióban — az üzemi szakszervezeti munka alapjává kell, hogy váljék, fontos fegyverré a tervek teljesítéséért, túlteljesítéséért folyó harcban.

A minisztertanács határozata az üzemi kollektiv szerződések megkötéséről

A Magyar Népköztársaság a Munka Törvénykönyvében biztosította a dolgozóknak azt a jogát, hogy újrendszerű szocialista kollektív szerződések kötésével közvetlenül is részt vehessenek munkafeltételeik, munkakörülményeik megállapításában és az üzem működése felett társadalmi ellenőrzést gyakorolhassanak.

A Szakszervezetek Országos Tanácsa Elnöksége annak érdekében, hogy a dolgozók élhessenek a részükre biztosított joggal és ezáltal is hatékonyabban közreműködhessenek a felemelt ötéves terv teljesítéséért folyó küzdelemben, javasolta az újrendszerű kollektív szerződések megkötésének megkezdését.

A minisztertanács ezért elrendeli, hogy 1951 második felében mintegy 150 üzemben a Munka Törvénykönyvében lefektetett elvek alapján a vállalatok igazgatói az üzemi bizottságokkal kössenek kollektív szerződést.

A vállalatok igazgatói és dolgozói az üzemi kollektív szerződésben vállalt kétoldalú kötelezettségek és jogok megvalósításával járuljanak hozzá az üzemi tervek maradéktalan teljesítéséhez, a prémiumrendszernek a fizikai dolgozóknál nálunk még eddig nem alkalmazott formája a tervek teljesítéséért és túlteljesítéséért folyó harc fegyverévé váljon.

Utazás a föld

Tizenhat perc alatt a Népsta

A szocializmust építő dolgozó népünk egyik leghatalmasabb alkotása lesz a budapesti földalatti vasút, amely Pestet és Budát köti majd össze a Duna alatt vezetett alagúttal. Az újságíró előre nézve a jövőbe képzeletbeli utazást tesz a földalatti vasúton, hogy így adjon némi fogalmat arról: mit is jelent majd a mindennapi életben ötéves tervünk e nagyszabású alkotása.

Ma délután lesz a Népstadionban a csehszlovák-magyar futballmérkőzés, amelyre legalább hatvanezer embert várnak, tehát

Rajkai György
Magyar H.
SAJTÓFIGYE.
Budapest V., Petőfi Sándo.
Telefon: 188-296, 188-307
1967 JUL 29

SZÍNHÁZ

NAG. PÉTER:

1021

TIGRIS ÉS HIÉNA

Az irodalom minden igaz barátjának nagy ünnepet okoz a Körszínház ez évi bemutatója. Valóban nem mindennapi bátorság kellett több mint száz esztendő irodalomtörténeti hagyományával szembeszállva, megpróbálni a mű igazát bizonyítani az esztétikával szemben; Petőfi igazát a mindenkori Színi Bizottmányokkal szemben. S *Kazimir Károlynak*, a Körszínház életrehívójának, rendezőjének s az előadás animátorának nemcsak színháztörténeti: irodalomtörténeti érdeme is, hogy vállalkozott erre a perújrafelvételre, s azt lényegében sikerre vitte.

Ami nem jelenti azt, hogy a magyar drámairodalom új remekművel gazdagodott. Bizonyára nem; a *Tigris és hiéna* nem remeklés —, de a Körszínház jóvoltából már azt is tudjuk, hogy nem az az agyrém, aminek a hagyomány elhitette. Petőfi ezek után is lírikusként marad a magyar és a világirodalom csillaga, nem pedig mint drámaíró —, de ez után az előadás után tudjuk, hogy drámairónak sem indult rosszul, a maga kora divatán belül, de drámai érzékkel, költői értékkel írta első darabját, vagy darabjait, s ki tudja, e téren is még hová nem juthatott volna, ha kezdetben el nem veszik a kedvét a drámaírástól, s ha a nemzet történelme és a maga sorsa lehetőséget teremt neki arra, hogy ne csak saját élete rövid tragédiáját alkossa meg, hanem más sorsokról szóló más tragédiákat is.

Azt hiszem, valahányszor Petőfire gondolunk, nem vesszük eléggé figyelembe az életkorát. Mintha a Petőfi téri koturnusos, lobogó drapériás javakorabeli férfi alkotta volna műveit, nem pedig Ferenczy Béni nagyszerűen megérzett és újrateremtett zseniális kamasza. Pedig az utóbbi volt az élő valóság: ezt a darabot például huszonkettedik éve végén írta. Shakespeare-hez mérni? Hiszen Shakespeare — már amennyire tudjuk — még ebben a korában egyáltalán nem írt darabot; a *Titus Andronicus*, melynek rémtörténete mellett a *Tigris és hiéna* szinte gyermekmese, huszonkilenc éves korából való; s minden valamitérő drámája ezután következik az időben. Vagy a színte csodagyerekként feltűnő Hugo? Igaz, a *Cromwell*-t huszonöt éves korában írja —, de ki emékezik erre a darabra, az előszaván túl?

A romantikus színház nagy „csatalovát", *Hernánit* huszonnyolc évesen alkotja meg, legjobb darabját, a *Ruy Blas*-t meg a harminchodikon túl. S vajon mi lenne a *Cromwell* sorsa a francia irodalomban, ha Hugo korán meghal?

Két darab van, amire hamarjában gondolni tudok, s ami a költő hasonló életkorában keletkezik: Musset *Lorenzaccio*-ja és Goethe *Goetz von Berlichingenje*. S vajon nincs-e hasonlóság a három között? Tisztesség ne essék szólván: a *Lorenzaccio* nem épp annyira egy történelemolvasáson megrészegült ifjú fantazmagóriája-e a történelemről s a politikai indulatokról, mint a *Tigris és hiéna*? S vajon a *Goetz*-ben kevesebb a „bundás indulat", mint emebben? Nem, Petőfi itt is Petőfi maradt, zsenije itt is felfelbukkan a dialógusok valóban drámai feszességében, némely tiráda költői szépségében, áradó verbalizmusában, némely helyzet nagy drámai lehetőségében (amelyeket szinte kivétel nélkül maga is felismer s kihasználni igyekszik) —, de még a szenvedélyek paroxizmusa inkább olvasmányélménye, mint belső valósága, még a színi hatás inkább a ritterdrámák konvenciója, mint saját költői igénye. De megborzong az ember, ha a kétségtelen oroszlánkörmöket látva a kihagyott s jóvátehetetlen lehetőségre gondol.

Újra elsősorban Kazimirt kell megdícsérni, amiért nemcsak mersze volt ehhez az irodalmi exhumáláshoz, hanem ereje és rendezői víziója is a végigviteléhez. Biztos kézzel húzott a szövegből, s hagyott meg belőle minden lényegeset, beiktatva itt-ott a kéziratból némely, a darab vonalát világosabbá tevő részletet; jól pergeti az előadást, mindvégig fenn tudja tartani az érdeklődést, sőt növelni a feszültséget — s ami az ilyen darabnál talán a legnehezebb, mindvégig meg tudja tartani túlfeszített, romantikus pátoszát, anélkül, hogy önmaga persziflázsába csúsznék. Ezekhez az érdemekhez képest igazán jelentéktelenek a kifogásaim: például teljesen felesleges volt az időnként nótázva körbesétáló tősgyökér-mikulást beiktatnia, inkább zavar, mint hangulatot kelt; érthetetlen, miért beszélteti az egyébként jó alakítást nyújtó *Schwetz Andrást* tótosan Milutin szerepében, amikor erre Petőfi szövegében még célzás sem esik; egyébként ennek a szerepnek az értelmezése az egyetlen erőltetett: túl népiesre formálja, szolgalegényt csinál belőle udvarban szolgáló nemes vagy főnemes helyett (ami azért a tizenkettedik században s Kelet-Európában nem volt a rafinéria teteje — az előadás többi főúri alakja ezt jól bizonyítja); pedig Milutin és története Judittal az író elképzelése szerint pozitív ellentéte Sámson és Predszláva történetének — s ez itt így teljesen elvész. Végül — s ez is részben a rendezés problémája — nagyon kevéssé elégített ki *Rajkai György* színpadképe. A nemszerencsés átmenetet választotta a díszlet s a csak jelzett játéktér között, amiből a játéktér túlzott és sokszor indokolatlan, sőt a mozgást megnehezítő széttagoltsága következett.

A darab legfőbb szerepe, Predszláva, a gonoszság és bosszúállás sötét angyala, a „hiéna" *Sulyok Mária*. A szerep rendkívüli feladatot ró a színészre: a romantika végletes jellem-rémségeit kell elhihetővé tennie. Sulyok nagy kultúrával, energiával oldja meg a feladatát, csak a végső ponton hagy kielégületlenül: alakítása nem egy végletes temperamentum gáttalan kiáradása, hanem hideg fővel felépített művészi alkotás.

Az előadás igazi meglepetése *Szirtes Ádám*. Sámson egyáltalán nem könnyű —, mert végtelen egysíkú — szerepéből kitűnő, monumentálisan ellenszenves és mégis emberi figurát formált; egy-egy túlzásba csúszó pillanatától eltekintve alakítása hibátlan és emlékezetes. Predszláva két fia, a „tigris" Borics és a „bárány" Saul: *Mécs Károly* és *Nagy Attila*. Mécs remekül indít, de ott, ahol színészi fantáziával kellene pótolni a szöveg hiányait: a zarándok-jelenettől kezdve elsápad; Nagy Attila pompás jelenség, de mintha a szerep több színjátszásra adna lehetőséget, mint amit kihasznál. *Koltai János* meggyőző és megható Vak Béla, *Pécsi Ildikó* szép „vad rác" Ilona; *Pap Éva* Juditja kedves tilinkóhangon szól bele a szenvedélyek bombardonos zúgásába. S jogos lenne ideírni a kisebb szereplők nevét is mind: valamennyien kitűnően teljesítik a költő s a rendező által rájuk rótt feladatot.

akit fejhet.

A harmadik vagy negyedik és megkérdezte: — A tiedet eszi?

— Az enyémet.
— Pénzt is kért már?
— Egy huszast.
— És mikor adja meg?
— Azt mondta, fizetéskor.
— Mert akkor még itt lesz!

Nem válaszoltam.

Kuksival egy darabig békén ... ton hangoskodott, lármázott, mindenkivel vitába keveredett, morgott — át akarnak vágni, de én se most születtem, van itt gógyi — ütött ilyenkor indulatosan a homlokára. — Csodálkoznak majd, hogy pofára ejtjük őket. Ne félj te semmit, amíg én itt vagyok... — a kocsira is felugrált, megigazított egy ládát, amit én raktam, mintha nem állt volna jól, s ilyenkor odaszólt: — Nem érdekes, majd beletanulsz.

Utazás közben folyékonyan hazudott, mi minden történt vele, a sofőr néha oldalba bökött, de Kuksit ez nem zavarta.

Az első hét után két napot kihagytam. Láttam, a többiek se csinálják másképp, a termester is csak morgott, hogy máskor legalább szóljak, ha nem jövök be, s ezzel el volt intézve a dolog. Rám is fért a pihenés. Sok volt a tizenkét óra, minden tagom elmerevedett, a tenyerem égett, alig maradt rajta ép bőr. A nappali alvás is szokatlan volt, egy hét alatt két kilót lefogytam.

Amikor bementem, Kuksi hiányzott. Egy fiatal fiú dolgozott helyette, szegény borzasztóan kikészült, alig várta, hogy reggel legyen.

Előző éjszaka Kuksival dolgozott együtt, s a fiú a most hallottaktól felajzottan mesélte, hogy Kuksi már embert is ölt.

Tudtam, hogy az itt dolgozók közül sokan ültek már, de azt is tudtam, hogy Kuksi nem a nehezebbek közül való. A termester még ismerkedésünk elején mondta, hogy Kuksi sofőr volt, gázolt.

A fiút egészen lehangolta ez a változat.

... szóltam, aznap két papírba ...yiket szó nélkül odaadtam. K... amikor a lépcsőn üldögéltem, ...?

...vagyok ki, te hülye — kezdtem ...

...m. Nem érdekes — legyintett ... Másra is rájön így néha. ...el tényleg dolgozott helyettem ...te, hogy vagyok.

... — feleltem, bár tudtam, hogy mi ... előlről.

Talán egy hét múlva az első fordulóban ... hibát hallott meg a motorban, ezért garázsb... Bartók Béla úton gurultunk végig, Kuksi ... egyik házra: — Itt lakom.

Új sofőrünk volt, nagy darab, kövér férfi. ... sira, majd a házra. — Te? Itt laksz?

— Az egyesülettől kaptam — válaszolta ...

A sofőr nem szólt, én azonban ideges lette ...

— Sportolsz? — kérdeztem.
— Totózik — mondta a sofőr.
— Fociztam — mondta Kuksi —, nem hisz...

És kezdte volna magyarázni, a sofőr azonb... — Dehogynem. Ha azt mondod, hogy válogato... is elhiszem.

Míg a kocsit javították, Kuksi szólt, men... meg a lakását.

Végigtrappoltunk az utcán, befordultunk az... A lakók névtábláján — meglepetésre — sze... neve. A hátsó lépcsőn osontunk fel az ötödik ... kor viszont nem értettem a nagy óvatosságot. A... ban lakat lógott, rajta rendőrségi pecsét, s ez n... magyarázott. Sötétedett. Kuksi körülnézett, dr... elő s pillanatok alatt bent voltunk. Villanyt gyú... nal el is oltotta. — Nem bírt elvinni semmit ... meg elégedetten. — A rohadt állat... — fordu...

WILDE VÉLEMÉNYE

Oscar Wilde-től .dézünk a vízsz. 1., függ. 1. és 7. sz. alatt.

VIZSZINTES: 13. Átvitt értelemben: vadász. 14. Svájci hegycsúcs, északi falának megmászása nagy sportteljesítmény. 15. Kímél. 16. Vissza: angol szíget. 17. A párt első nevének rövidítése. 18. Magnómárka. 20. Város az Arab-félszigeten, fon. 22. Gyulladt. 24. Vissza: mitológiai nőalak. 25. Néha kilátszik. 27. P. E. 28. Vakbuzgó ember. 31. Magyar és román autók betűjele. 32. Sári néni is viseli (Petőfinél). 34. Budai nagyüzem. 35. Kenyér dagasztásához szükséges. 36. Rubidium és kállum. 38. Személyes névmás. 39. Száraz forrásbarlang a Bükkben. 41. ZÉL. 43. Lárma, zajongás, olasz szóval. 45. Mutatószó. 46. YTA. 48. Legyőzött. 50. Nyugalmazott külügyminiszterünk. 52. Drága festék. 53. Az 57. sz. első és utolsó betűje. 54. Fejlődésben levő. 56. Fordított kötőszó. 57. Gyémánt félkrajcárjáról mese szól. 59. Rénium vegyjele. 60. Sárgaföld. 62. Hegység az NDK-ban és az NSZK-ban. 63. Megfigyelve. 66. Vászon készül belőle. 69. Iza betűi. 70. Idegen rövidítés számok előtt. 71. Tovarohan. 73. Gyorsaságáról és szelídségéről Homérosz is írt.

FÜGGŐLEGES: 2. Gladiátor, elavult szóval. 3. Lassúságot jelző kifejezés első fele. 4. L. R. 5. Ázó betűi. 6. Gadolinium vegyjele. 8. Kerek, kisebb kenyér. 9. Némán súg! 10. Fordított ital. 11. Barnás arcbőrű. 12. Betűfajta is. 17. Több Buda környéki hegy neve. 19. Egy elmaradt perről is ismert francia város. 21. „Csüggedt ...-i stancák" — Shelley verse. 23. Gyógyító valami. 26. Halandzsa-szó. 29. Magzatok. 30. Öt találat itt nem sok. 33. Köszönés. 35. Szomszédos betűk. 37. A Csongor és Tünde egyik ördögfiókája. 40. Ő ugyancsak. 42. Angol költő volt, Walter Scott a hatása alatt írt („The Mermaid"). 44. Minisztertanács. 47. Az ilyen méter a sűrűséget méri. 49. Nagyvárosunk rövidítése. 51. Voltaire szerint megművelendő! 53. Kalaprész. 55. Jelentkezik a versenyre. 58. Dzsambul Dzsabajev népe. 61. Fotelféle. 64. Kár betűi. 65. Angol sörfajta. 67. Község, de Czuczor Gergely írói álneve is volt. 68. Egy nap és egy személy. 72. Egyik minisztérium, röv. 73. G. R. 74. Azonos betűk

Rejtvényünkben az o és ó, valamint az ő és ő betűk között nem tettünk különbséget.

BAJAI ERNŐ

Az idézetet 12 napon belül kérjük beküldeni. A levelezőlapra ráírandó: „Rejtvény".

A megfejtők között tíz példányt sorsolunk ki László Anna: „A hitehagyott" című regényéből.

Megfejtés a 28. számból:

— Ön semmit sem változott. — Ó, mondotta K. úr és elsápadt.

JUTALMAZOTTAK

Csutka Júlia, Kincses Dániel, Kiss György, Németh Sándor, Tóth Mihály — budapestiek; **Ungár Péter** — Szandaszőllős, **Édlmayer Erzsébet** — Gödöllő, **Tabák Lajos** — Szolnok, **Parragh Ágota** — Nagykörös, **Novák István** — Tiszaluc.

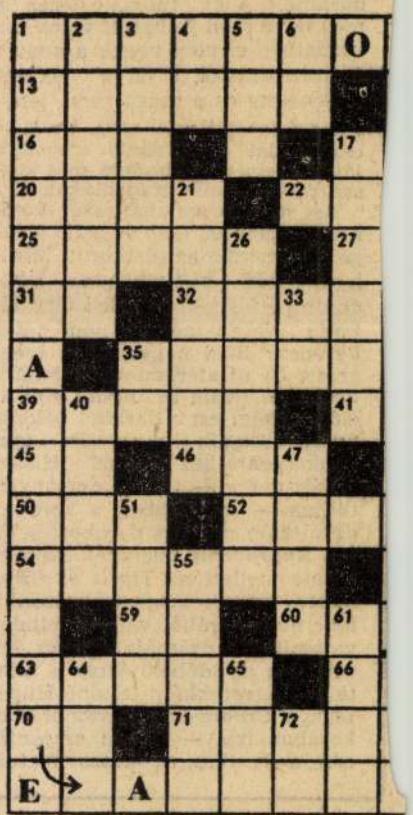

Rajkai György, [díszlettervező] MD4

A Körszínházban előadott Shakespeare-dráma színpadképét tervezte.

M.G.P.: Π. Richárd 8.1

NÉPSZABADSÁG Bp. 1962. júl. 17.

T. D. K.

RAJKAI György

A előadás díszletei

Gábor István: Állítsátok meg Arturo Uit !
Brecht-bemutató a Jókai Szinházban

Magyar Nemzet 1962. február 15. 4.l.

MDK

Rajkai György, díszlettervező

Fejes Endre új darabjához (Thália Színház) a díszletehet tervezte.

Dersi Tamás: Mocorgó

2

ESTI HIRLAP Bp. 1966. dec. 12.

Rajkai György

Babel: Alkony i darabjának dinleteit terveste a Thália minházban

Négmonda 1965 nap. 22

M.D.K.

Rajkay György

Brecht: "Állitsátok meg Arturo Uit!" c. darabjához tervezett diszleteiről a kritika dicsérettel nyilatkozik.
A Jókai Szinház bemutató előadása.

Lenkei Lajos: Állitsátok meg Arturo Uit! c. kritikája. -- Film Szinház Muzsika. Bp. febr. 16. VI. évf. 7. sz. ~~6.=lap.~~ 9-11. lap

242

M.D.K.

Rajkai György

Maeterlinck: Kék madár c. mesejátékához tervezett díszleteket és jelmezeket.
Jókai Színház előadása.

D.L.:Kék madár c.
Film Színház Muzsika Bp. 1962. január 5. VI. évf. 1. sz. 7. lap.

Rajkai György, díszlettervező MDK

Upor Tibor művét, az Iphigenia díszletterveit Rajkai valósította meg. Ugyanő tervezte az Amphitryon díszleteit is a Körszínház részére.

– bel –: A Jégrevű Lebyén Euripidész

2. l.

Esti Hírlap, Bp. 1960. jún. 29.

~~MŰEMLÉKvédelem~~

M.D.K.

Rajkai György

Gosztonyi János: Tiszta szivvel c. szinművének a Jókai Szinházban bemutatott előadásához készitett szinpadképeket.

Demeter Imre: Tiszta szivvel c. kritikája. Film Szinház Muzsika. Bp. 1961. nov. 24. V. évf. 47. sz. 9-11. l.

M.D.K.

Rajkai György

A Jókai Szinház "Arisztokraták"c. művének bemutatójához készitett jelmezterveiért és "...a diszletnélküli szinpadért..." a kritika megdicséri a diszlettervezőt.

Lenkei Lajos: Arisztokraták c. kritikája.
Film Szinház Muzsika. Bp. 1961. okt. 6. V. évf.
40. sz. 20-22. l.

M.D.K.

Rajkai György

Sándor Iván "Két nemzedék" c. drámájának a Jókai Szinházban bemutatott előadására tervezett diszleteket.

- - - - - - - -

Az Irodalmi Szinpad Pagogyin: "Arisztokraták" c. művének előadásához tervezett szinpadképeket.

- - - - - - - -

Kis Film Szinház Muzsika c. rovat közleménye.
Film Szinház Muzsika. Bp. 1961. ápr. 21. V. évf. 16. sz. 3. l. --- Nagy Judit: "Arisztokraták" Bp. 1961. szept. 1.V. évf. 35. sz. 12-13. l.

M.D.K.

Rajkai György

A Körszinházban a "Leláncolt Prométheusz" előadásához tervezett "...szinpadképe jól illett a rendezői elképzeléshez."

Aiszkhülosz drámáját Trencsényi Waldapfel Imre forditotta.

Az előjáték szinpadképének repr.-ja a kritika mellékletében szerepel.

Demeter Imre: Leláncolt Prométheusz c. kritikája Film Szinház Muzsika. Bp. 1961. julius 21. V. évf. 29. sz. 12-14. l.

M.D.K.

Rajkai György

Berkesi András "Magány" c. darabjához készitett szinpadképterveket.
Jókai Szinház előadása.

Uj magyar dráma a Jókai Szinházban c.
Film Szinház Muzsika. Bp. 1962. szept. 21. VI. év. 38. sz. 17. lap.

M.D.K.

Rajkai György

Dosztojevszkij: Bün és bünhődés c. regényének szinpadi változatához készitett -a kritika részéről elismert- diszleteket.
Jókai Szinház előadása.

Almási Miklós: Bün és bünhődés c.
Film Szinház Muzsika Bp. 1962. okt. 5. VI. évf. 40. sz. 26-28. lap.

M.D.K.

Rajkai György

A Körszinház Shakespeare: „II. Richard" c. előadásához készíti a szinpadképterveket.

\- - -

Hármas tagolásu Shakespeare szinpadot tervezett fenti darabhoz.

\- - -

Sándor Iván II. Richárd cimmel irott kritikája is a sikeres diszletmegoldásról beszél a 29.-számban. 1962. juli 20. a 10-12. lapokon.

\- - -

Péntektől-péntekig c. rovat hiradása.
Film Szinház Muzsika. Bp. 1962. május 4. VI. évf. 18. sz. 3. lap.
Nagy Judit: A II. Richard próbáján. 1962. juli.13. 28. szám. 4. lap.

Rajkai György, díszlettervező MDh

A Körnínház előadására a díszleteket tervezte.

Dersi Tamás: Leláncolt Prometheus 2.l

ESTI HIRLAP, Bn. 1961. júl. 19.

MDK

Rajkay György dísztervező

A Thália Színház Babel-
bemutatójához a díszleteket
tervezte.

M. S. P.: Mária 7

Népszabadság, Bp. 1968. okt. 29.

Rajkai György

„A kék madár nyomában" c. előadás dimleteit tervezte az Irodalmi Kirpadon (eml.)

Négnava 1968 feb. 2. 2 old

Rajkay György, díszlettervező

MDK

Az Isteni Színjáték előadásához (Körszínház) a játékteret tervezte.

M. G. P.: Dante a ligetben 7

Népszabadság, Bp. 1968. júl. 10.

Rajkai György, díszlettervező

MDK

A Körszínház Dante-előadásához a térkompozíciót tervezte.

V. A. M.: A tizedik: Dante Isteni hínjátéka 7.

Népszabadság, Bp. 1968. júl. 2.

Rajkai György, díszlettervező MDK

A Jókai Színház előadásaira a színpadképet tervezte.

Nagy Péter: Bűn és bűnhődés 8-1

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1962. okt. 27.

Rajkai György, „dinlettervező" M Dk

Kolozsvári Grandpierre Emil: „A lő két oldala c., a Jókai kiszházban bemutatott darabja dinleteit tervezte.

— : Dinlet — csak műanyagból 2.

ESTI HIRLAP, Sp. 1961. febr. 4

RAJKAY György M.D.K.

Az előadás diszletei

Rajcsányi Károly: A Föld gömbölyü
Salacrou tragikomédiája az egri Gárdonyi Géza Szinház
ban
Magyar Nemzet 1962. október 2 .4.1.

Rajkai György M.D.K.

Dreiser :amerikai tragédiájának diszlete

Fedor Ágnes: Három diszlettervező beszél a szinpadi képről

Magyar Nemzet 1963 április 14. 10.1.

Rajkai György, díszlettervező

A Jókai Színházban bemutatott Papogyin – szimmü díszleteit tervezte.

Antal Gábor: Arisztokraták

2.

ESTI HIRLAP, bp. 1961. okt. 3.

Rajkai György, díszlettervező MDk

M. Maeterlinck: Kék madár c. meseját-
ékának díszleteit tervezi a Jókai
Színház dec. 23-i bemutatójára.

—: Este: premier, másnap: előzőpróba
2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1961. nov. 19.

Rajkai György M.Ü.K.

Az előadás diszlete

Györe Imre: Tepefői Csokonai "szatirai játéka" a Jókai Szinházban

Magyar Nemzet 1963. május 11. 4.1.

Rajkai György, díszlettervező — MDH

4 díszleteket tervezte.

(sebes): Π. Richárd a Thália ban

2

ESTI HIRLAP bp. 1965. jan. 4.

Rajkai György, díszle Hervező MDG

A Thália Színházban bemutatott Rolf Hochmuth drámához a játékteret tervezte.

Rényi Péter: A helytartó

7.

NÉPSZABADSÁG Bp. 1966. febr. 27.

M.D.K.

Rajkai György

A Thália Szinház Hochut: "A helytartó" c. előadásra készül. a drámához a diszleteket és jelmezeket a müvész tervezi.

A "Krónika" c. rovat hiradása.
Film Szinház Muzsika, Bp. 1965. dec. 1o.
IX. évf. 5o. sz. 22. lap

M.D.R.

M.D.K.

Rajkai György

Samuel Beckett: "Godotra várva" c. drámájának előadásához tervezett szinpadképét a krtika kiemeli.

Thália Szinház uj Studiójának előadása.

Sándor Iván: "Két szabálytalan est" c.
Film Szinház Muzsika, Bp. 1965.okt. 15.
IX. évf. 42. sz. 4-5. lap

MDK

Rajkai György, díszlettervező

A Thália Színházban bemutatott Shakespeare tragédiához a a szinpadot tervezte.

Fodor Lajos: T. Richárd 2

ESTI HIRLAP Bp. 1965. jan. 27.

Rajkai György, díszlettervező MDH

A Thália Színházban bemutatott

Sartre-műhöz a díszleteket

tervezte.

Bernáth László: Az Ördög és a Jóisten 2

ESTI HIRLAP, 1964. szept. 28.

Rajkai György, díszlettervező MBK

Helyet kapott a Párizsban megjelent „Le decor de theatre dans le monde depuis 1950." c. műben.

– drás: Díszletek világversenye 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1964. szept. 3.

M. D. K.

Rajkai György

A Győri Szinházban előadott „Karenina Anna" c. darabhoz tervezett diszleteit a kritika kiemeli:

(d. i.): Karenina Anna c. Film Szinház Muzsika, Bp. 1964. május 22. VIII. cof. 21. sz. 14. lap.

M. Sz. K.

Rajhai György

A Thália Színházban előadásra kerülő
„II. Richárd" c. Shakespeare-dráma
díszletét tervezi.

Az „Aktuális" c. tovat közlése
Film Színház Muzsika, Bp. 1964. nov. 21
VIII. évf. 48. sz. 20. lap

M. D. K.

Rajkai György

„Kabaré a Tháliában" cimmel ír kritikát Geszti Pál a Thália Szinhár műsoráról, amelyben a diszleteket és a jelmezeket teroerte a művész.

Geszti Pál:
Kabaré a Tháliában c. kritikája
Film Szinhár Muzsika, Bp. 1964. nov. 20.
VIII. cof. 47. n. 4-5. lap

M. D. K.

Rajkai György

Az „Aktuális" c. rovat hiradása közli, hogy a Thália Szinházban megkezdődtek a Thália kabaré műsor probái, amelyekben a diszletekhet és jelmezeket a művész tervezi.

Film Szinhár Muzsika, Bp. 1964 okt. 16.
VIII. évf. 42 sz. 22. lap

M. D. K.

Rajkai György

Sartre: „Az ördög és a Jóisten" c. drámájának és az „Ember és az ember" c. darab diszletet tervezte a Thália Szinhár előadásához.

Geszti Pál: „Két premier a Thália Szinhárban" cimmel ir a művész diszlettervéről, a 40. sz. példányban. (okt. 2. 5. lap.)

Filme Szinhár Muzsika, Bp. 1964. sept, 11. VIII. évf. 37. sz. 3-4. lap.

M. D. K.

Rajkai György

1. „Calderon szinműve a Körszinházban" cimmel ir a „Zalameai biró" c. előadásról Illés Jenő, s kritikájában kiemeli a művén által teroerett ninpadképeket.

Film Szinhár Muzsika, Bp. 1964. juli. 24. VIII. évf. 30. n. 6-7. lap.

Rajkai György M.D.K.

Az előadás diszlete

Ungvári Tamás: Alkony Babel-bemutató a Thália Szinházban

Magyar Nemzet 1965. szptember 22. 4. 1.

Rajkai György M.D.K.

Az előadás díszletei

Vámos Imre: Fiorenza, Mario és a varázsló
Thomas Mann bemutató a Körsinházban

Magyar Nemzet 1965. július 16. 4.l.

M.D.K.

Rajkai György

A Thália Szinházban bemutatott Wilkowiecki és Dejmek: "Legenda a dicsőséges feltámadásról" c. misztériumjátékához tervezett szinpadképeket.

- - -

A következő 3. sz. példányban 4-5. oldalán megjelent kritika kiemeli a müvésznek a darabhoz tervezett diszleteit és jelmezeit.

- - -

"Az uj év első premierje" c.
Film Szinház Muzsika , Bp. 1964. jan.10. VIII. évf. 1/2. sz. 3. lap

M.D.K.

Rajkai György

Darvas József: "Részeg eső" c. darabjának előadásához tervezett diszleteket.

- - -

Diderot: Az apáca c. ~~darabjának~~ regényéből készült dráma előadásához készitett szinpadképeit a kritika kiemeli.

- - -

Film Szinház Muzsika, Bp. 1964. márc. 27.
VIII. évf. 13. sz. 2. lap
5-6. "

M.D.K.

Rajkai György

"..Érdekes, izgalmas tervezése egyetlen diszletben adja meg a szinváltozásokat s ezzel egyszerre teremti meg az atmoszférát és a pezsgő, gyors játék lehetőségét."-irja Demeter Imre: "II. Richárd" c. kritikájában a Thália Szinház előadásáról.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1965. jan. 29. IX. évf. 5. sz. 5. lap

.

M.D.K.

Rajkai György /A lap Rajki György-öt ir, ez valószinüleg sajtóhiba/

Martti Larni finn szerző: "A negyedik csigolya" c. előadáshoz készit jelmez és diszletterveket.
Thália Szinház előadása.

"Aktuális" c. rovat hiradása.
Film Szinház Muzsika, Bp. 1965. febr. 12. IX. évf. 7. sz. 21. lap

M.D.K.

Rajkai György

A Thália együttese Iszaak Bábel "Alkony" c. drámájára készül. A diszleteket a müvész tervezi az előadáshoz.

"Aktuális" c. rovat hiradása.
Film Szinházv Muzsika, Bp. 1965. május 14.
IX. évf. 2o. sz. 2o. lap

M.D.K.

Rajkai György

A "Fiorenza" és a "Mario és a varázsló" c. Thomas Mann-müveknek a Körszinházban bemutatott előadásaihoz készitett szinpadképeit-a szereplők bemutatásával- fényképfelvételen hozza a lap.
/Három fényképfelvétel/

Sándor Iván: "Fiorenza" -„Mario és a varázsló" c. kritika
Film Szinház Muzsika, Bp. 1965. julius 16.
IX. évf. 29. sz. 8-9. lap

M.D.K.

Rajkay György

A Körszinházban szinrekerülő két Thomas Mann-mü: a "Fiorenza" és a "Mario és a varázsló" c. előadások diszleteit tervezi.

"Aktuális" c. rovat hiradása.
Film Szinház Muzsika, Bp. 1965. május 7. IX. évf. 19. sz. 2o. lap

M.D.K.

Rajkay György

A Szinházmüvészeti Szövetség a MÉMOSZ székházában rendezte meg az elmult husz év szinpadképeinek kiállitását, Rajkay György, Köpeczi Bócz István és Jánosa Lajos irányitásával. Rajkay György szinpadképei is szerepelnek a kiállitáson.

"Egy kiállitás képei" c. irt beszámolót N.J. Film Szinház Muzsika, Bp. 1965. junius 11. IX. évf. 24. sz. 13. lap

Rajkai György, díszlettervező MDK

A díszleteket tervezte.

(–l.–r.): A „Zalameai bíró" a Kőszínházban 2.

ESTI HIRLAP, bp. 1964. júl. 15.

Rajkai György, díszlettervező MDK

Calderon Zalameai bírójához

Készítette a díszleteket.

—bel—: Napégette táj a Jégszín házban 2

ESTI HIRLAP, bp. 1964. júl. 9.

Rajkai György, díszlettervező MDk

A Thália Színházban bemutatott szovjet drámához Iszaak Babel: Alkonyához a díszleteket tervezte.

— : Szombaton két színházi premier volt budapesten 9.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1965. szept. 19.

Rajkay György, díszlettervező Bok

Az Iphigénia díszleteit tervezte.

–: július 15-én nyitja meg kapuit a Körszínház

9. l.

Népszabadság. Bp. 1960. jún. 29.

Rajkai György [díszlettervező?] 17 Dk

Az elhúnyt Upor Tibor díszletterveit az Iphigénia előadásához megvalósította.

Falus Róbert: Iphigenia és Amphitryon a Körszínházban

Népszabadság. Bp. 1960. júl. 28. 8. l

M. D. K.

RAJKAI György

Duszlet az előadáshoz

Mátrai Bethesh Béla: A ló rét oldala
Kolozsvári Grandpierre Emil szatírája
a Jókai Szinházban
Magyar Nemzet 1961. márc. 5. 8. e.

OMDK

Rajkai György (díszlettervező)

Upor Tibor és ő tervezték a Kör-
színház díszleteit Euripidész: Iphi-
génia Aulisban c. drámájához.

Boró László: Bemutatók a Kör-
színházban.

Ország-Világ, Bp. 1960. 30. sz. (19. l.)

M.D.K.

Rajkai György

Gáspár Margit: Égiháboru c. a Petőfi Szinházban bemutatott darabjának diszleteit tervezte, melyekről a cikkiró megjegyzi: „praktikus diszletei stilusosan egészitik ki az előadást.."

Hámori Ottó: Égiháboru.
Film Szinház Muzsika. Bp. 1960. febr. 26. IV. évf. 9. sz. 10-12. l.

Rajkai György M.D.K.

diszlet az előadáshoz

G ábor István: Pagygyin: Arisztokraták A Jókai Szinház nagysikerü bemutatója

Magyar Nemzet 1961. október 1. ~~7.~~ 7.1.

M. D. K.

RAJKAI György

Az előadás díszletei

Mátrai Betegh Béla: Szláncolt Prométheus – Jegyzetek Aischylus tragediájának bárszínházi előadásáre

Magyar Nemzet 1961. jún. 16. 8. l.

Rajkai György, díszlettervező. 7 Dh

A Körnihár Aiszkhülosz előadásához a díszleteket tervezte.

Falus Róbert: Az élő Prométheusz 8. l.

Bp. 1961. júl. 22.

NÉPSZABADSÁG

M.D.K.

Rajkai György
Sevező

A Thalia színház rendezője.
Méltatás.

Révész Zsuzsa: Húsz év szinpadképei
Művészet, 1965. szept. – 39 kep.

Rajkay György, díszlettervező MDH

* Zalameai bíró előadásához a díszleteket tervezte.

(-l): Régi spanyol darab a Kovszínházban 2.

ESTI HIRLAP Dp. 1964. jún. 1.

Rajkai György, díszlettervező M Dk

A Jókai Színházban bemutatott
mű díszleteit tervezte.

Hajdu ferenc: Két nemzedék 2.1.

ESTI HIRLAP, bp. 1961. máj. 7.

Rajkai György.

a Rozsdatemető színpadtervezője a Thália Színházban.

Említve

Kritika, 1964, II. évf. 1. sz. Jannár, 62. l.

Rajkay György M.D.K.

Az előadás diszletei és jelmezei

Gáöre Imre: A negyedik csigoly
Matti Larni vigjátéka A Thália Szinházban
Magyar Nemzet 1965. március 30. 4.1.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

Rajkai György

1965 MÁJ 27.

MAGYAR NEMZET

A Thália Színház vezetősége és társulata jelenlétében szerdán a Farkasréti temetőben felavatták Rozsos István síremlékét, amelyet Rajkai ~~György~~ tervezett.

[illegible]

[illegible] kormány

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

Rajkay György

HÉTFŐI HÍREK

1965 MÁJ 1.

ROZSOS ISTVÁNNAK síremléket állít a Thália Színház és az elhunyt művész nővére. A síremléket Rajkay György tervezi.

Rajkai György

Thomas Mann: Florenza; és a Maria... c. dokonjának nincsenek tervekte a Körminkózban

Nagyvaja, 1965, jul. 21., 20.

Rajkai Gyöngy

Disputek a Körszikláról Thomas Mann: Fiorenza - előadássorozat emlékére.

Népszava, 1965. jún. 26. 2. l.

Rajkai György, díszlettervező MSK

A Thália Színházban bemutatott lengyel misztériumjátékhoz a díszleteket tervezte.

Dersi Tamás: Jegyzetek egy Legendáról

2

ESTI HIRLAP, bp. 1964. jan. 11.

Rajkai György, diszlettervező MTSH

Az Ódry Szinpadon bemutatott drámához a diszleteket tervezte

Pesold Ferenc: Életem, Zsóka ...! 2

ESTI HIRLAP. bp. 1963. dec. 16.

Rajkai György, „díszlettervező" MDh

Az előadáshoz a díszleteket tervezte.

Jákó Pál: Három oratórium az Izraelmi Szimpadon 9.

NÉPSZABADSÁG bp. 1965. márc. 26.

56
~~08~~

Rajkai György „dinlettervező" MDG

Hz Irodalmi Szinpad „drámai miniaturjeitez" a dinleteket tervezte.

A. : A Corag meg a Kegyese 2

ESTI HIRLAP, bp. 1964. jan. 28.

Rajkai György, díszlettervező

MDG

A Thália Színházban vemutatott Shakespeare dráma díszleteit tervezte.

Sándor Iván: Π Richárd

8

NÉPSZABADSÁG

Bp. 1965. febr. 2.

Rajkai György, díszlettervező 704

A Thália Színházban bemutatott
műhöz a díszleteket tervezte.

Bernáth László: Rozsdatemető 2

ESTI HIRLAP bu. 1963. nov. 15.

Rajkai György

Díszletek a Sókai Színház

részére.

említve.

Valóság, 1961. 1. sz. 56. l.

~~[illegible], az a [illegible] alapos, a világkép és a világnézet szempontjából való elemzése.~~

~~(Folytatás a 4. oldalon)~~

~~Párizs, 1976. október.~~

Ifj. Rajkai György

Ifj. Rajkai György: Esztergom

Élet és Irodalom, Bp. 1976. okt. 3o.

XX. évf. 44, sz. cimlap.

~~ÁRA: 2,50 Ft~~

Nagy László-, Szabó Magda- és Vas István-paródiák beküldési határideje lejárt, a szerkesztésük folyik. Pályázatunk ezzel befejeződött, ami természetesen nem jelenti azt, hogy az Élet és Irodalom többé nem közöl paródiát. A felsorolt öt író legjobb karikatúráit még az idén közreadjuk, majd a sorozat megszűnik, de alkalomszerűen máskor is elfogadunk és közlünk paródiákat. Ahogy tettük ezt korábban is.

Pályázóink munkáját megköszönjük. Neveket csak azért nem sorolunk fel, mert helyünk nincs elég: legalább nyolcvan-száz szellemes, találó kézirat szerzőjét kéne megemlítenünk. Közöttük jó néhányan szívügyüknek tekintették a paródiairást, hetenként küldtek levelet, volt szerzőnk, akitől naponta három küldemény jött. Hogy csinálja? — megfoghatatlan. Mindenesetre bebizonyosodott, hogy olvasótáborunk aktív és tettrekész, mi pedig szemléletesen bizonyítottuk, hogy valamely kézirat sorsát nem a név csengése, hanem az írás minősége dönti el. S ha ennyit elértünk, ez is valami.

A szerkesztőség

nyek által diktált kényszermegoldás és legértékesebb természeti adottságától — a Dunától — vágja el Szentendrét. Bővítése csak értékes, a városszerkezetet meghatározó épülettömbök bontásával valósítható meg. Kétségtelen tény, hogy a most épülő úgynevezett belső körút a távlatban a városi forgalmat szolgálja, és egy külső elkerülő főforgalmi út veszi majd fel az átmenő forgalmat. Ez az útrendszer tudja majd biztosítani megfelelő módon a város belső és átmenő jellegű forgalmát. A 11-es számú főközlekedési út Budapest—Szentendre közti szakasza — mint ismert — az elmúlt években elkészült. A belső körút a csatlakozó Szentendre—Pilisszentlászló közötti úttal együtt, ellentétben a cikk közléseivel, 1978 év végéig megépül. Az épülő út forgalmi kapcsolatai Szentendre után is megoldottak, mert Szentendrén a Duna-kanyari forgalom két részre oszlik, Pilisen átvezető és Duna-parti forgalomra.

A Magyar Építőművészek Szövetsége is részletesen vizsgálta a belső körútnak Szentendre városképében és a város szerkezetében elfoglalt helyzetét. A Szövetség kérte a részletmegoldások kisebb módosítását, de magával a szerkezeti rendszerrel egyetértett. A vizsgálat javaslatai alapján az út indításánál a HÉV végállomása körüli tér közlekedési és beépítési rendszere megnyugtatóan rendeződött. A Bükkös patak híd alatti

nemcsak kárhoztatandó jelenségeket sorakoztat egymás mellé, hanem felmutathatja az okokat, a bajok gyökeréig hatolhat. Az általam aposztrofált két írás szerzője nem ezt teszi: „Itt a vendéglátóipar. (sic!) Amely nem vendégül lát... Vagy az élelmiszerárusító üzlethálózat. Amelynek boltjaiban élelmiszert akarok rendeltetésszerűen vásárolni. De nem vásárolhatok, mert a boltok bezárnak, egyre korábban... Itt ama végképp sokat emlegetett telefon. Amelyen nem lehet telefonálni..." Engem is kiszolgáltak már udvariatlanul, volt és van bajom olykor a telefonnal is, ám az effajta kategorikus, bántóan igazságtalan általánosítás legalább annyira irritál, mint szolgáltatásaink tökéletlenségei. De túl ezen: a most idézett cikkben egyetlen utalást sem találtam azokra a közismert nehézségekre, hiányokra, amelyekkel az említett szolgáltató vállalatok küzdenek, vagy azokra a mélyebben fekvő társadalmi okokra, amelyek miatt a számos területen fellelhető fegyelmezetlenség, liberalizmus lábrakaphat, továbbélhet. *Publicisztikában* értekezni közéleti bajainkról, tökéletlenségeinkről ezen összefüggések negligálásával, nem tartom helyesnek, követendőnek, még akkor sem, ha „rendetlenség-tüneteink" kártékony hatását olyan meggyőző erővel mutatják be, mint teszi azt Faragó Vilmos.

Nem vitatom a javítani akarás szándékát, de a hatásosságát igen,

Rajkai György

Az Irodalmi Szinpad: "Tajtékos ég" c. előadásához tervezett a művész szinpadképeket - Hincz Gyula freskói alapján,-közli az "Ez történt még a héten.." c. rovat.

Film Szinház Muzsika, Bp. 197o. juni. 13.
XIV. évf. 24. sz. 18. lap

Rajkai György

A müvész szinpadképét bemutatja a lap, melyet Arbuzov: "Én, te, ő" c. darabjához tervezett. Sas György: "Tüzön át, kerten át" c. kritikája keretében.

Film Szinház Muzsika, Bp. 197o. május 16.
XIV. évf. 2o. sz. 4. lap

Rajkai György

"A dada" c. szindarabhoz tervezett szinpadképe
it, valamint jelmezeit elismeréssel emliti meg
kritikájában Illés Jenő a Thália Szinház elő-
adásáról.

Film Szinház Muzsika, Bp. 197o. május 2.
XIV. évf.18. sz. 7. lap

Rajkai György

Hubay Miklós: "Lélekzetvisszafojtva" és a "Szfinx" c. darabjaihoz tervezett diszleteit kiemeli Kürti László: "Rövid távon" c. kritikájában az Irodalmi Szinpad előadásairól.

Film Szinház Muzsika Bp. 197o. márc.14.
XIV. évf. 11. sz. 4-5. lap

Rajkai György

Kürti László: "A magyar kérdés" c. szindarabról szóló kritikájában dicséri a müvész által tervezett "gazdagon kihasznált, nagy térhatásu, de az intim pillanatokra is beszükithető diszleteit".
Pálfy József és Kazimir károly irták a darabot és a Thália Szinház mutatta be.

Film Szinház Muzsika, Bp. 197o. febr. 21.
XIV. évf. 8. sz. 6-7. lap

MDK

Rajkai György, díszlettervező

A Thália Stúdióban bemutatott játékhoz (szerz.: Sándor Iván) a díszleteket tervezte.

Koltai Tamás: Kvartett 7.

Népszabadság Bp. 1970. jan. 7.

Rajkai György, díszlettervező

MDK

A Thália Színházban előadott dokumentumjátékhoz a díszleteket tervezte.

– : „A magyar kérdés"

8.

Népszabadság, Bp. 1970. febr. 13.

MDK

Rajkai György, díszlettervező

A Helsinkiben járt bábszínház tagja volt.

A finnországi előadás színére külön díszletet tervezett Rajkai György.

– bel –: Utazik a Kalevala 2.

ESTI HIRLAP Bp. 1970. jan. 17.

Rajkai György, dinlettervező

MDK

A Thália Színházban bemutatásra kerülő dokumentum drámák előadásához a dinleteket tervezte.

— : A magyar kérdés

2

ESTI HIRLAP B., 1970. jan. 5.

Rajkai György, díszlettervező

MDK

A dokumentum drámához (Thália Színház) a díszleteket tervezte.

E. F. P.: A magyar kérdés 7.

Népszabadság, Bp. 1970. febr. 20.

MDK

Rajkay György díszlettervező

A Kalevala Helsinki előadásának díszleteit – színhelyét tervezte.

Molnár G. Péter: A Thália Színház nagy sikere Helsinkiben 7.

Népszabadság, Bp. 1970. márc. 27.

MDK

Rajkai György, díszlettervező

A Thália Színházban bemutatott
színpadi játékhoz a díszleteket
tervezte.

Bernáth László: A magyar kérdés 6.

ESTI HIRLAP Bp. 1970. febr. 13.

Rajkai György, díszlettervező MDK

A Körszínház Milton-előadásához a díszleteket tervezte.

di: Az Elveszett Paradicsom 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1970. júl. 15.

Rajkai György, díszlettervező

MDK

H Milton - előadáshoz
a díszleteket tervezte.
(Körszínház)

— : Elveszett paradicsom

2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1970. júl. 7.

Rajkay György, díszlettervező

MDK

A Körnínház előadásához (Elveszett paradicsom) a játékteret tervezte.

M.S.P.: Kazimir Miltonja

7.

Népszabadság, Bp. 1970. júl. 15.

MDK

Rajkai György, dinlettervező

Milton művének előadásához

a dinleteket tervezte.
(Körninház)

_: Angol Ádám a Városligetben 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1970. jún. 18.

MDK

Rajkai György, díszlettervező

felismerte Szabó Zoltán tehetségét

és tanította.

Harangozó Márta: Vállukon tartják a világot 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1970. jún. 11.

MDK

Rajkai György, díszlettervező

A. Arbuzov nimüvéhez a

díszleteket tervezte.

Koltai Tamás: Én, te, ő

7.

Népszabadság Bp. 1970. máj. 19.

Rajkai György, díszlettervező

MDK

Az Izodalmi Szinpad Hubay-előadásához a díszleteket tervezte.

(f.f.): A szfinx és a villa 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1970. márc. 2.

MDK

Rajkai György dinlettervező

Bródy Sándor művéhez
a dinleteket s' jelmezeket
tervezte. (Thália Színház.)

— : A dada

2.

EST.I HIRLAP, Bp. 1970. márc. 13.

M.D.K.

Rajkay György

"Valódi nyirfadiszletét" kiemeli Létay Vera:
"Tudnivágyók hadd tanulják" c kritikájában,
a Körszinház "Kalevala" előadásáról.

Élet és Irodalom, Bp. 1969. aug. 9.
XIII. évf. 32. sz. 8. lap

Rajkai György, díszlettervező

a Thália Színház első adásához a

díszletet tervezi.

Havas Ervin: Színpadi illusztrációk egy regényhez 7.
Népszabadság, Bp. 1979. febr. 14.

Rajkai György, díszletterező

a Vidám Lúnpad előadásáról

a díszletet tervezte.

(morvay): Ígyélni jó! 2

Esti Hirlap, Bp. 1979. márc. 26.

Rajkai György

A Körszinház bemutatta Henry Wadsworth: "Hiawatha" c. müvét.
A szinpadképeket Rajkai György, a jelmezeket Márk Tivadar tervezte.
Szekrényesy Julia: "Indián-butik" cimmel ismerteti az előadást.

Élet és Irodalom, Bp. 1978. aug. 5.
XXII. évf. 31. sz. 12. lap.

Rajkai György festőművész

Szabó Zoltán festőművész már gyerekkorában festegetett a vízparton. Egy alkalommal megszólította őt Rajkai György és hívta a napközibe festeni és másolatokat készíteni. Rajkai több ízben segítette, patronálta Szabó Zoltánt.

Sz. B.: Beszélgetés Szabó Zoltán festőművészszel.
Keletmagyarország, 1974. máj, 4.

Rajkai György, díszlettervező

a Thália kínkáz előadásához a

díszletet tervezte.

Zappe László: Elszalasztott lehetőség 7.

Népszabadság, Bp. 1978 dec. 1.

Rajkai György, díszlettervező

L: Drégely László

2

-: □ Játékkér

Esti Hírlap, Bp. 1978. okt. 9.

Rajkai György

Kellér Andor: „Bal négyes pálya" c. regényét szinpadra dolgozta át Békeffi István és Kazimir Károly. A darabot a Thália Szinházban mutatták be. Az előadás diszleteit Rajkai György, a jelmezeket Mialkovszky Erzsébet tervezte.
Szekrényesy Julia: "Operett az operett ellen" cimmel ismerteti a darabot.

Élet és Irodalom, Bp. 1977. május 14.
XXI. évf. 2o. sz. 12. lap.

ifj. Rajkai György, díszletterező

a Thália kínház előadásához

a díszletet tervezte.

Bernáth L.: A Mester és Margarita. 2

Esti Hirlap, Bp. 1979 nov. 10.

- ifj Rajkai György, díszlettervező

a Thália-kinház előadásához
a díszletehet tervezte

Koltai Tomás. A Mester és Margarita 7.

Népszabadság, Bp. 1979. nov. 21.

Rajkay György, díszlettervező

a Körszínház előadásához

a díszletehet tervezte.

(Połoczky): Szerelmi történetek a Bibliából 2,

Esti Hirlap, Bp. 1979 jún. 11.

Bibliotheek

Rajkai György, díszlettervező

a Körszínhón előadásához a

díszletet tervezte

Bernáth Lóló: Énekek énekе. 2

Esti Hírlap, Bp. 1979 júl. 7.

Rajkai György, díszlettervező

a Körszínház előadásához a

díszletet tervezte.

E.F.P.: Énekek éneke. 7.

Nepszabadság, Bp. 1979. jul. 11.

Rajkai György

Az Agriai Játékszin két előadást tüzött műsorra: az Egyik Balassi Bálint pásztorjátéka, "A szép magyar komédia", a másik Fazekas Mihály: "Ludas Matyi"-c. müve. Szekrényesy Julia: "Szép magyar ludak" címmel ir az előadásokról és nagyra értékeli Rajkai György szinpadképeit és Borsi Zsuzsa jelmezeit melyeket a fenti szindarabokhoz terveztek.

Élet és Irodalom, Bp. 1977. aug. 6.
XXI. évf. 32. sz. 12. lap.

Rajkai György

"Gargantüa és Pantagrüel" cimmel Rabelais müvét mutatta be a Körszinház. Az előadás diszleteit Rajkai György, a jelmezeket Márk Tivadar tervezte. Szekrényesy Julia: "Diétás szinház" cimmel ismerteti az előadást.

Élet és Irodalom, Bp. 1977. juli. 16.
XXI. évf. 29. sz. 13. lap.

Rajkai György, díszlettervező

a Thália Színház előadásához a

díszleteket tervezte.

Harangozó Márta: Színházi regény

Esti Hírlap, Bp. 1977. okt. 31

Rajkay György, díszlettervező

A Thália hírház előadásának

díszleteit tervezte.

(-połocky.): Ismét dobozolnak 2.

Esti Hirlap, Bp. 1977. dec. 16.

Rajkay György, díszlettervező

Akár a bábukellékek, a szcenika is változékony szerepet tölt be az előadásban. *Kele Judit, Benyovszky István, Rajkay György* és *Orosz István* alakították ki a teret, a ruhákat, a tárgyakat; a játék látható formáját. Oldalfalak tenesek működnek onfitmusukban. Rímelnek vagy éppen megkérdőjelezik a központi cselekvényt.

Molnár G. Péter: Antiszínház és antiszínház 7.

Népszabadság, Bp. 1978. márc. 31.

Rajkay György, díszlettervező

L.: Kele Judit

Futaky Hajna: Pécsi szinházi esték 712-718.

Jelenkor, Pécs, 1978. júl.-aug. XXI/7-8.

Rajkai György

Rajkai György és Gráber Margit ismerték fel Szabó Zoltán tehetségét és biztatásukra tanult a képzőművészkörben, majd szakérettségi után a főiskolám.

Magyar Hirlap 1977/85/6

Tóth Miklós: Angyalföldtől a palettáig

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 81
Telefon: 138-068, 337-748, 340-776

MAGYAR NEMZET
Budapest

1021 1981 OKT 19

Rajkai György

Magyar Nemzet

A planétás ember

Goda Gábor műve a Thália Színházban

A regényt — amelyet most *Molnár Gál* Péter dolgozott át, alkalmazott színpadra — nem kell bemutatni. Legalábbis azoknak nem, akik színházlátogatók is, egyben a magyar drámabemutatók nézőtörzsgárdájának tagjai is: ez a közönség általában olvasója a mai magyar irodalomnak, s ha az, alighanem nagyrészt olvasója volt *Goda* Gábor regényének, egyik legsikeresebb és legkarakteresebb művének.

A planétás ember hősét, Gavarinit, a vásári mutatványost se kellene voltaképpen bemutatni. Ennél a kóklernél azonban — akit Goda „az örök kóklerség" hordozójának és kifejezőjének nevez — megállt, elidőzött a regény olvasója is, és ezen a különös, kicsit álomszerűen torz, kicsit valóságosan lehetséges (sőt: jelenvolt és jelenlevő) figurán elgondolkozik a színpadi játék nézője is. Ez a Gavarini — hadd említsem meg, hogy Goda másutt is felbukkanó Gavarinija — egyike azoknak a típusoknak, akikbe az írók szívesen komprimálják az ember oly esendően kevert ellentétes tulajdonságait, s akikbe (ha a különböző tulajdonságok adagolása sikerül) úgy fér bele rossz és jó, akikben úgy fér meg egymással csalás, hazugság, nyomorult jelentéktelenség, megtörtség, reménytelenség és jóság, sőt szeretet, hogy szeretni kell őket. Kívánni, hogy csalásaik és hazugságaik mindvégig *kicsi* csalások és *kicsi* hazugságok maradjanak, szélhámosságaik tárgyai, eszközei soha se legyenek súlyosabbak és veszélyesebbek, mint Gavarini verebei, amelyeket festékpermettel varázsol kolibrikké, s kívánni, hogy ezekkel az álkolibrikkel csak kicsit csapják be embertársaikat, csak annyira, amennyire voltaképpen megérdemlik, és amennyi ahhoz kell, hogy a kivénült, elesett kókler egy kicsit többnek játszhassa meg magát, mint amennyi.

És kívánni kell még azt, hogy ennek a játékos-szimbolikus alaknak a pályáján bekövetkezzék egy akaratlan, keresetlen, föl se ismert drámai pillanat, amelyben valami jót, hasznosat, értelmeset, talán bölcset tudnak cselekedni, vagy mondani legalább, s akkor fölemelkednek a kókler-szintről a magasabb emberség szintjére. Goda Gavarinije ebből az örök kóklerfajtából való: a regényben is, a színpadon is bekövetkezik az a pillanata, amelyben megfogalmazhatja saját kóklerságában az örök emberi erőlködés, a jobb, az emberségesebb és tartalmasabb élet utáni vágy kívánságait, a maga szánandó-szánalmas kis evickélésének fölpanaszolásával megszerettetheti mindannyiunkkal a magunk örök evickélését — s még sikerül hasznos dolgot is cselekednie. Leleplezhet igazi gonoszt. S nagyon is éles szimbólum-cselekvéssel épp azt a gonoszt leplezi le, aki őt készteti vesztegetéssel, ígérettel arra, hogy hamis planétát áruljon az embereknek.

Nem dráma voltaképp *A planétás ember*, s hogy nem az, ennek az alaknak a kedvéért nézhető el. *A planétás ember:* színpadi játékká formált parabola. Nincs konfliktusa, vígjátéki sem, hiszen, ami a darab „történéseként" foglalható össze (nagyvásár van Cincefőn, s a volt ezredes meg a hajdani földbirtokos fölgyújtják a nagyvásárt), az csak váz, groteszk-játékos jelenetsor, amely arra szolgál, hogy Gavarini kóklerkedhessen, álmodhasson, embermódra keverhesse sok kis hazugságát kevés, de jóval nagyobb igazságával. Kétségtelen ugyan, hogy e miatt a vázjelleg miatt mindazok, akik a regényt is ismerik, fokozottan érzik a narrátor-író mondatainak hiányát, nélkülözik Goda Gábor csiszolt-elegáns és gunyoros, száraz mondatait, a stílusát. A regényt jól, a színpad csinjátbínját ismerő dramaturg-gonddal csökkentette párbeszédekre, legfontosabb fejezeteinek jelenetmagvára Molnár Gál Péter, megmaradni mégis kevesebb maradt az eredetiből, mint maradhatott volna, voltaképpen csak egy sor kép, egy epizódlánc.

A hiányérzetet csökkentette néhány kitűnő alakítás, főleg *Szabó* Gyuláé, aki Gavarinit játszotta: kóklerja nagyhangú, gesztikuláló, ugráló-táncoló, egy egész cincefői nagyvásárt túlharsogó kókler volt, vagyis az igazán emberi vén kókler, aki hanggal-gesztussal védekezik kétségbeesetten teljes elsüllyedése ellen is, elembertelenedése ellen is.

Gavarini mellett még *Harsányi* Gábortól láttunk igen jó alakítást, Dobos Misi, a svihák falusi „kultúrfelelős" szerepében. Éretlenebb és nyersebb, épp ezért falusi tahóságában is veszélyesebb csalót játszott az öreg kóklernél, de vele nagyon rokont, olyat, akinek szélhámossága alól ismét csak fájdalmasan bukkan ki minduntalan, hogy milyen nagyon szeretne jobb, emberibb lenni.

A nagyvásár örök kóklere
(Szlovák György rajza)

Veronka, Gavarini unokája szerepében *Esztergályos* Cecíliának arra nyílt alkalma, hogy játékosan villódzó színfolt legyen a sok csetlő-botló kisember, gyanús kegyszer- és zsibárus tömegében, s álomszerű vagy karikírozott pantomim-képekben tánctudását is megmutathatta.

A kisebb szerepek forgatagából *Keleti* László kegyszerárusa és *Kozák* András lecsúszott, föld nélküli földbirtokosa emelkedett ki. Az eredeti mű néhány plasztikusabb, jelentősebb alakja a dramatizálás során vált fakóbbá, ezért sem lehetett jobb *György* László plébánosa, vagy *Drahota* Andrea Szatyorka Teréze, az a bizonyos falusi szolgáló-cemende, aki hírt és ajándékot hordvisz, aki a sötét erők groteszken vihogó, félsötét angyala.

Kazimir Károly rendezése szellemes ötletekkel szolgálta a vezérszerep vezérmotívumát, a kóklerséget, s amit a dramatizálás is hangsúlyozott, azt emelte ki ő is a rendezés hangsúlyaival: a kissé már történelemmé válni kezdő múltból a ma társadalmilag aktuálisat. A színrevitelnek és a rendezésnek az a szellemes ötlete, hogy a szereplők láthatatlant, azaz a színpadon kívül és túl láthatót is belevontak a játékba — például a cirkusz nézői a nézőtér-horizonton galoppozó, fiktív-látomásszerű műlovarnőt —, végig lehetővé tette a díszlet- és színpadképtervező — *Rajkai* György számára, hogy eszköztelenül, csak díszlet-jelzésekkel érzékeltessen tanácsházi irodát, vásárt, cirkuszt, holdfényes tópartot.

Bor Ambrus

...en erőt
...zgalomban

...széde
...megnyitásán

...rekszenek, hogy meggátolják ennek a nagy nemzetközi egységfrontnak a kibontakozását. Nem válogatósak az eszközökben, amikor megpróbálnak sorainkban ellentéteket szítani. Ezzel a törekvéssel szemben lépett fel a világ kommunista és munkáspártjainak túlnyomó többségét képviselő moszkvai nemzetközi tanácskozás, amely kidolgozta az antiimperialista akció egységprogramját. A szervezett dolgozókra nagy feladatok hárulnak a nemzetközi imperialistaellenes összefogás kibontakoztatásában. *A Szakszervezeti Világszövetség negyedszázados tevékenysége biztosíték* arra, *hogy ebben a harcban is az élen halad.* Az SZVSZ tevékenységében mintegy *megtestesül a nemzetközi munkásosztály ereje, szolidaritása.* Kifejezésre jutnak a nemzetközi munkásosztálynak, mint a korunkat formáló legkövetkezetesebb forradalmi osztálynak a törekvései, amelyek *egyben a világ valamennyi dolgozójának érdekeit, a kizsákmányolástól mentes, szabad, boldog jövőt jelentik.*

— A tanácskozáson részt vevők egy része nem tagja a Szakszervezeti Világszövetségnek. A kapitalista világot átfogó monopóliumokkal szemben azonban csak a munkásosztály nemzetközi szervezeteinek megegyezésével, egységével lehet eredményesen felvenni a harcot. Éppen ezért *kívánatos a párbeszéd az SZVSZ és a szakszervezetek két másik, nagy nemzetközi szervezete között.* Össze kell fogni tehát minden erőt a szakszervezeti világmozgalom egységének kibontakoztatásáért, megszilárdításáért folytatott küzdelemben — mondotta a kormány elnöke, majd befejezésül sok sikert, eredményes munkát kívánt a világkongresszus részvevőinek.

Bertil *Bolin*, a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal főigazgatóhelyettese mondott ezután üdvözlő szavakat, s mind maga, mind a hivatal nevében sok sikert kívánt a kongresszus munkájához.

A megnyitó ünnepség Gáspár Sándor zárószavai után, az Internacionálé hangjaival ért véget.

...a kongresszus

...ideológiai eltérések nem jelenthetnek elháríthatatlan akadályt a nemzetközi egység megteremtésének útján, ha figyelembe veszik a világban meglevő realitásokat és a dolgozók alapvető közös érdekeit.

Koltói Anna emléke

Huszonöt esztendővel ezelőtt oltották ki a fasiszták Koltói Annának, a magyar munkásmozgalom kiváló harcosának életét. Az évforduló alkalmából a Magyar Szocialista Munkáspárt budapesti bizottsága nevében *Szegedi* Andor és *Rajnai* Józsefné, a Vasasszakszervezet nevében *Bárányos József* és *Szigetkuti* István helyezték el sírján a megemlékezés koszorúit.

Többet kell törődni a burgonyatermeléssel

Dr. *Dimény* Imre mezőgazdasági és élelmezésügyi miniszter pénteken Keszthelyen miniszteri értekezletet tartott Veszprém, Zala, Somogy és Szabolcs megye vezetőinek részvételével a burgonyatermelés és nemesítés fejlesztéséről. A burgonyatermesztés ...

...simán les...

Satalov ...

Pénteken magyar idő szerint 10 óra 26 perckor, az előírt kísérleti program teljesítése után a Szojuz—7 űrhajó, fedélzetén Anatolij *Filipcsenkóval*, Vlagyiszlav *Volkovval* és Viktor *Gorbatkoval* földet ért a Szovjetunió előre megadott térségében, Karagandától 155 kilométerre északnyugatra.

Az űrhajósok közölték az üdvözlésükre érkezettekkel, hogy *kitűnően érzik magukat.* A leszállás helyén végzett első orvosi vizsgálat azt mutatta, hogy az űrhajósok jól viselték el az űrrepülés körülményeit és élettani funkcióik átállását a visszatéréskor a földi viszonyokhoz.

Leszállás zökkenő nélkül

A leszállás végrehajtásához a megfelelő időben betájolták az űrhajót és bekapcsolták a fékező hajtóművet. Miután ez a hajtómű teljesítette funkcióját, elválasztották egymástól az űrhajó szektorait és a leszálló egység, belsejében az űrhajó legénységével, földi pályára tért. Az aerodinamikus fékezés és az irányított lereszkedés után az atmoszférában működésbe lépett az ejtőernyőrendszer. A sima leszállásra szolgáló hajtóművek zökkenőmentes földetérést biztosítottak. *A Szojuz—7 útja ezzel sikeresen befejeződött.*

A legénység: Filipcsenko, Volkov és Gorbatko végrehajtotta az előírt széles körű tudományos-műszaki és orvosi-biológiai kutatási programot.

A megadott térségben

Nem sokkal a Szojuz—7 leszállása után a moszkvai televízió riportot közvetített az űrhajó-irányító központból. A televíziós riport kidomborította, hogy a Szojuz-típusú űrhajók *igen pontosan a megadott térségben értek földet.* Csütörtökön a Szojuz—6 Karagandától 180 kilométerrel északnyugatra, pénteken a Szojuz—7 Karagandától 155 kilométerrel északnyugatra szállt le.

A péntek reggeli moszkvai lapok részletes beszámolókat közölnek a Szojuz—6 leszállásáról. A leereszkedés körzetében, Karagandától 180 kilométernyire északnyugatra két napig vad sztyeppei hóvihar tombolt, a vidéket köd borította, ami rendkívül megnehezítette a látási viszonyokat. A Przsevalszkij kolhoz területén a hó-, borította szűzföldeken tértek vissza a Szojuz—6 utasai az édes anyaföldre. A kozmoszt megjárt űrhajótól néhány tucat méterre dolgozott a kolhoz traktorosa. Alekszandr *Artamonov* traktorvezető volt az első, aki bepillantott az űrhajó ablakán. A kozmonauták neki adták először tudtul — kézjelekkel és integetéssel —, hogy minden rendben van. De ekkor már leereszkedett a kutatócsoport helikoptere, amely még a levegőben észrevette a lebegő Szojuz—6-ot. Hamarosan a kolhozfalu apraja-nagyja ott volt az űrhajó közelében. Elsőnek értek célba az iskolásgyerekek, akik rohantak köszönteni a kozmosz visszatért hőseit. A helikopter pillanatok alatt felvette a meleg ruhába átöltöztetett űrutasokat és repült Karagandába.

A Szojuz—8 útja

A Szojuz—8 folytatja útját. Pénteken, magyar idő szerint este 10 óráig a 72. *fordulatot* tette meg Földünk körül.

A koordinációs számítóközpont adatai szerint az űrhajó pályájának adatai a következők: a Föld felületétől számított legnagyobb eltávolodás 256 kilométer, legkisebb eltávolodás 190 kilométer, a pálya síkjának az Egyenlítő síkjával bezárt hajlásszöge 51,7 fok. Keringési idő: 88,85 perc.

A 67. forduló kezdetén létesített televíziós kapcsolat során az űrhajósok közölték, hogy *folytatják az új autonóm navigációs módszerek kidolgozását* abból a célból, hogy önállóan állapítsák meg a pálya-

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 387-748, 340-726

Rajkai György

NÉPSZAVA
1976 SEP 4

1021

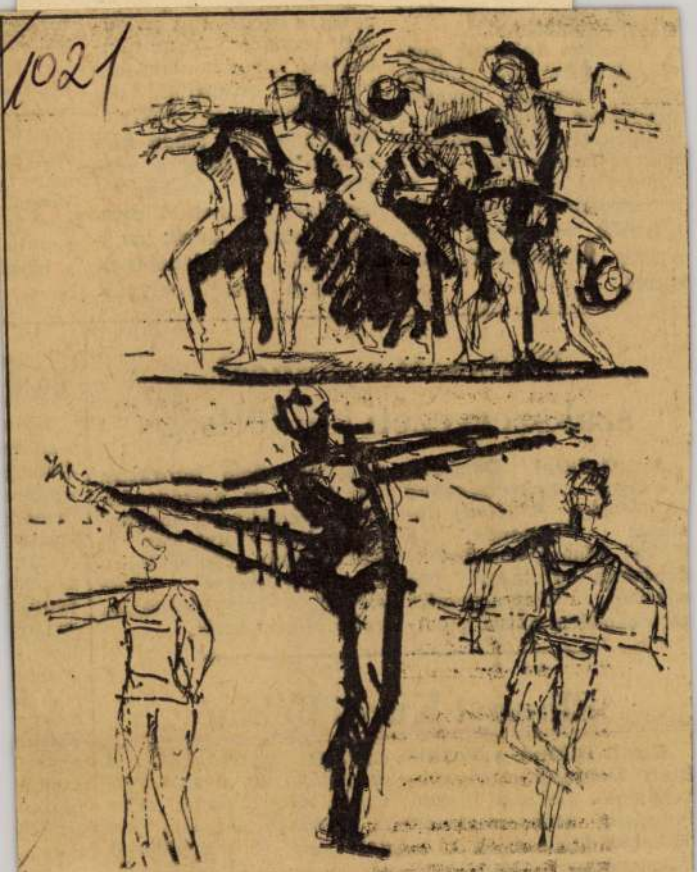

Kajkai György: Balettpróbán

kibontako
A fizika
rekeiért,
nyaik old
tanulásuk
is jó néhá
már; 14 ez
zépiskolai
az egyeten
készítők
ságos
tették.

Elutazott a guineai szakszervezeti küldöttség

A Guineai Dolgozók Országos Szövetségének küldöttsége *El Hadj Ismaela Diomande*, a CNTG titkára vezetésével pénteken elutazott hazánkból. Magyarországi tartózkodása során a guineai delegáció látogatást tett ipari és mezőgazdasági üzemekben, megbeszéléseket folytatott a SZOT több vezetőjével a magyar—guineai *szakszervezeti kapcsolatok* továbbfejlesztéséről.

Elhunyt Kurdi Béláné

Kurdi Béláné, a Textilipari Dolgozók Szakszervezetének alelnöke hosszú betegség után, életének 56. esztendejében elhunyt. Búcsúztatása szeptember 13-án 14 órakor lesz a Farkasréti temetőben. Volt munkatársai, barátai és tisz*tségi vezetőjétől. A munkával és a szakszervezeti mozgalommal szinte gyermekként ismerkedett meg. Első kitüntetését, az Élmunkásjelvényt, szövőnőként kapta, majd több évtizeden keresztül dolgozott a*

Rajkai György:

A felszabadulás utáni új dinletterveció generáció tagja.

A szinrás világtörténete/2

1097.old

Rajkai György, dinlettenező

A Thália Stúdió bemutatójához
a díszleteket tervezte.

Balázs Tamás: Akar-e ön író lenni? 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1973. március 23.

Rajkai György

Franz Theodor Csokor: "1918 november 3." c. drámájának,-"Isten veled monarchia" c. előadásához tervezett szinpadképeket.
A darabot a Thália Szinház mutatta be.
Létay Vera: "Sas, két fej nélkül" c. kritikájában igen magasra értékeli a művész munkáját.

Élet és Irodalom, Bp. 1973. márc. 3.
XVII. évf. 9. sz. 12. lap.

Rajkai György, díszlettervező

Petőfi drámájához a díszleteket tervezte. (Thália Színház.)

Molnár G. Péter: Tigris és hiéna

7.

Népszabadság, Bp 1973. jan. 20.

Rajkai György, díszlettervező

Hubay Miklós színműveihez a díszleteket tervezte.

Koltai Tamás: Tüzet vinek

7.

Népszabadság, Bp. 1972. nov. 15.

Rajkai György, dinlefordító

A Vidám Színpad ma előadott
Brecht-Lenne-Weil zenés komédiájához
a dinleteket fordította.

E. F. P.: Happy End

7.

Népszabadság, Bp. 1973. febr. 6.

Rajkai György, díszlettervező

A Brecht-komédia szinpadát tervezte.

Fenczik Flóra: Happy End a Vidám Szinpadon

2.

ESTI HIRLAP, Bp 1973. jan. 27.

Rajkai György, dinlettervező

A Thália Színház előadásához

a dinleteket tervezte.

Barabás Tamás: A csendes amerikai 2.

ESTI HIRLAP, Bp 1973. jan. 12.

Rajkai György, díszlettervező

A Thália kínházban előadott
mű díszleteit tervezte.

Bernáth László: Isten veled, Monarchia 2.

ESTI HIRLAP, Bp 1973. febr. 24.

Rajkay György, díszlettervező

A Thália Stúdió előadásához

a díszleteket tervezte.

M. Gy. P.: Akar-e ő kritikus lenni? 7.

Népszabadság, Bp. 1973. március 27.

Rajkai György díszlettervező

Pagogyin színjátékához a díszleteket tervezte. (Thália színház.)

Koltai Tamás: Arisztokraták 7.

Népszabadság, Bp. 1972. aug. 28.

Rajkai György, díszlettervező

A Thalia Szinház Pagogyin-Jelújítása-
hoz a díszleteket és jelmezeket tervezte.

Baralás Tamás: Arintokraták 2

ESTI HIRLAP, Bp. 1972. okt. 23.

Rajkai György

Hámori Ottó: "A játék stilusa" c. kritikájában -a "Holdbeli csónakos" c. szindarabhoz tervezett-szinpadképeit "jól játszó" diszletként kiemeli.
Thália Szinház bemutató előadása.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1971. márc. 6.
XV. évf. lo. sz. 4-5. lap

Rajkai György, díszlettervező

A Thália Színház előadásához
a díszleteket tervezte.

Molnár G. Péter: Fecsegő éjszakák 7.

Népszabadság, Bp. 1974. febr. 6.

Rajkai György, díszlettervező

A Thália Színház előadásához
a díszleteket tervezte.

Bernáth László: Fenegyé ékszerek

2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1974. febr. 4.

Rajkai György, díszlettervező

A Thália Színház előadásaihoz
készítette a díszleteket.

Kalmár György: Németh László Gandhija
7.

Népszabadság, Bp. 1973. dec. 12.

Rajkai György díszletterve

A Thália Színház előadásához
a díszleteket tervezte.

Bernáth László: Gandhi

2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1973. dec. 1.

Rajkai György diszlettervező

A Magyar Népköztársaság Érdemes Művésze c. kitüntetéssel jutalmazták, -közli a lap: "Dijak, kitüntetések - 1974" cimmel.

Élet és Irodalom, Bp. 1974. ápr. 6.
XVIII. évf. 14. sz. 2. lap.

Rajkai György, díszletter vező

Érdemes művész.

— : Ma délelőtt kiosztották a művészeti díjakat 1.

ESTI HIRLAP, Bp. 1974. ápr. 1.

Rajkai György, díszlettervező-

Érdemes művész.

–: Kiváló és érdemes művészek

5.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1974. ápr. 1.

Rajkay György, díszlettervező

Zsolt Béla művéhez tervezte a díszleteket. (Thália Szinház.)

Koltai Tamás: Erzsébetváros

7.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1974. ápr. 3.

Rajkay Ödön, díszlettervező

A Thália Stúdió színpadat tervezte Lengyel József komédiájának előadásához.

(Kolbai Tamás): Levelek Aristophanesnek 7.

NÉPSZABADSÁG Bp. 1974. ápr. 24.

Rajkai György

Szinpadképeivel "egyszerre idézi meg az antik világot és a szecessziót"-irja Csik István: "Laodameia – Jónás könyve" c. kritikájában, az Irodalmi Szinpad előadásáról.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1971. okt. 30.
44. sz. 8. lap.

Rajkay György

"Gondosan naturális szinpadképét igen komoly elismerésben részesiti Sas György, a Thália Studióban bemutatott "Tartozik és követel" c. előadásról szóló kritikájában.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1971. okt. 9.
41. sz. 4-5. lap.

Rajkai György

„A pesti kabuki" cimmel Létay Vera ir a Körszinház előadásáról, ahol a kabuki drámák egyik ismert darabja, a Csusingura került szinre, három japán iró müve.
„A japán hangulatot, s Körszinházi praktikusság szempontjait kiválóan egyeztető" szinpadképeket tervezte a müvész.

Élet és irodalom, Bp. 1972. juli. 29.
XVI. évf. 31. sz. 13. lap.

Rajkai György, díszlettervező

Az Irodalmi Színpad Örkény-műsorához

a színpad, elemeket tervezte.

M. G. P.: Egyperces Kritika 7.

Népszabadság, Bp. 1972. febr. 3.

Rajkai György, díszlettervező

A Körszínházban előadott műhöz a díszleteket tervezte.

Bernáth László: Ramajana 2

ESTI HIRLAP, Bp. 1971. júl. 10.

Rajkai György, díszlettervező

A körszínházban bemutatott
mű színpadát és dekorációit
tervezte.

Molnár G. Péter: Ramajana 7.

Népszabadság, Bp. 1971 júl. 14.

Rajkai György, dínlettervező

Jókai Anna színművéhez a dínleteket tervezte. (Thalia Stúdió.)

Harangozó Márta: Tartozik és követel

2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1971. okt. 2.

Rajkai György, díszlettervező

A Laodemeia előadásához tervezte a díszleteket. (Irodalmi kiapad.)

Fenczik Flóra: Két Babits-nő — szinpadon 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1971. okt. 26.

Rajki László [ ]

Szerepel a Műcsarnokban.

(Megemlítve: „gigáni levélszekerékre emlékeztető Sztrádájos ...")

P. Szűcs Julianna: Stúdió '71

7.

Népszabadság, Bp. 1971. dec. 15.

Rajkai György, díszlettervező

Az Izodalmi Szimpad előadásához

a díszleteket tervezte.

Spiró György: Versenyt a szelekkel 7.

Népszabadság, Bp. 1972. máj. 3.

Rajkai György, díszlettervező –

A japán kabuki-játékhoz a díszleteket tervezte. (körszínház).

Koltai Tamás: Csúsingura 7.

Népszabadság, Bp. 1972. júl. 18.

Rajkai György, díszlettervező

Tíz napot töltött a Szovjetunióban s ott a Thália Színház vendégjátékáról tárgyalt.

—: Ádám a tolmács 2.

ESTI HIRLAP, Bn. 1972. m. á. 23.

Rajkai György

diszleteit dicséri a bíráló az Irodalmi Szimpad „Szállj Költemény" c. sorozatának 100% - estjén.

Életre Zelt a 100% - az Irodalmi Szimpadon
(G. Szabó László)

Magyar Hírlap, 1969. február 2. 9-l.

Rajkai György

Görgey Gábor két egyfelvonásosához (A Nepfürdő – A kiszünő jő) rendezett diszletei dicséri a biráló Papp Antal. (Thalia Studio bemutatója)

Két egyfelvonásos (Papp Antal)

Magyar Hirlap, 1969. február 9. 9. l.

Rajkay György

Szimpedképsorozatát (Babel darab)
a chagalli szürrealizmus sokonának
tartja. a cikk isója.

Képzőművészet a szinházban (Rideg Gábor)

Magyar Hirlap, 1969. január 7. 9. l.

Rajkay György

tervezte Hemingway: Akiért a harang szól
drámai feldolgozásának díszletét és jelmezeit
a Thália Színházban.

Akiért a harang szól (Szombathelyi Erzsi)

Magyar Hírlap, 1969. február 16. 9. l.

Rajkai György, díszlettervező

A Körszínház előadásához a játékteret tervezte.

Molnár G. Péter: Karagöz 7.

Népszabadság, Bp 1973. júl. 7.

Rajka i György, díszlettervező

A játéktér tervezője.

Bernáth Hanló: Karagöz a Kör-
színházban 2.

ESTI HIRLAP, B. 1973. júl. 6.

Rajkai Györgyöt

a Minisztertanács a „Magyar Népkörtársaság Érdemes Művésze" címmel tüntette ki, a Thália Színház díszlettervezőjét.

Pesti Magyar Hírlap, 1944. ápr. 2.

Rajkai György, díszlettervező

A Körszínház előadásához a díszleteket tervezte.

Molnár G. Péter: Ezeregyéjszaka 7.

NÉPSZABADSÁG, B... 1974. júl. 9.

Rajkay György, díszlettervező

A Körszínház Szeregyéjszaka-előadásához a díszleteket tervezte.

P. S.: Maruf vazga története

2.

ESTI HIRLAP. Bp. 1974. jún. 19.

Rajkai György, díszlettervező

A Körszínház előadásához a díszleteket tervezte.

Bernáth László: Szereggéjszaka 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1974. júl. 6

Rajkay György

Zsolt Béla: „Nemzeti drogéria" c. szinmüvét "Erzsébetváros" cimre változtatva a Thália Szinház mutatta be.
Létay Vera: "Polgári lakás, zongorával" c. kritikájában, méltatja a diszlettervező müvészt: "naturalista aprólékossággal berendezett lakást kitágitja a bérház, sőt egy még tá gabb univerzum felé."

Élet és Irodalom, Bp. 1974. május 11.
XVIII. évf. 19. sz. 12. lap.

Rajkai György, diszletterező,

A Thália Színház előadásain

a díszleteket tervezte.

Bernáth László: Történelem alulnézetben

2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1975. jan. 14.

Rajkai György, díszlettervező

Az előadás „kubaterét" tervezte.

Molnár G. Péter: Dramatizált regény a Thália Stúdióban 7.

NÉPSZABADSÁG Bp. 1974. nov. 6.

Rajkai György, díszlettervező

A Thália Színház előadásához a díszleteket tervezte.

Tamás István: Történelem alulnézetben

7.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1975. jan. 18.

Rajkai György, díszlettervező

A szinpadra adaptált Gulsai-„regényhez" a díszleteket tervezte.

Barabás Tamás: Egy hipochonder emlékiratai 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1974. nov. 9.

Rajkay György

Karinthy által rendezett Babel-darab színpadképszerűségét készítette, a chagalli szürrealizmus hangulatát visszaadva.

Rideg Gábor: Képzőművészet a színházban.
Magyar Hírlap, 1969. jan. 4.

Rajkai György, díszlettervező

A Lengyel fantázia nincpadát tervezte. (Thália Színház.)

↓

(-k): Ősök ünnepe 2.

ESTI HIRLAP, B.r. 1974. okt. 2.

Rajkai György, díszlettervező

Az Erzsébet rázos c. játék előadásához a díszleteket tervezte. (Thália Színház.)

Taxner Ernő: Színházi levél Budapestről 665-670.

XVII

JELENKOR, Pécs, 1974. júl.-aug. 7-8.

Rajkai György, díszlettervező

Németh László Gandhi c. darabjához tervezte a díszletehet. (Thália Színház)

Taxner Ernő: Színházi levél Budapestről

439-443.

XVII
5.

JELENKOR, Pécs, 1974. május

Rajkai György

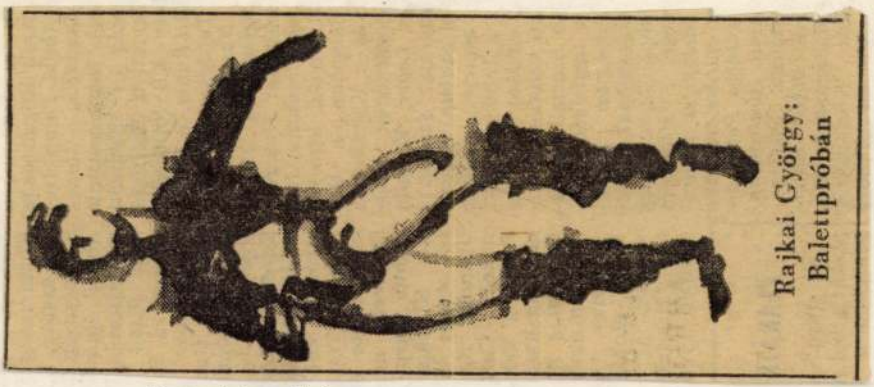

Balettpróbán

Népszava, 1977. április 9. 6. oldal.

Rajkai György, díszlettervező

A Bánk bán díszleteit
tervezte. (Thália Szinház)

– Béládi Miklós 175–178.

Látókatár, Sp. 1977. március

Rajkai György

Heltai Gáspár: "Ponciánus históriája" c. elbészélését Nemeskürty István átdolgozásában mutatták be az egri Várszinházban. Szekrényesy Julia: "Népnevelő pajzánság" c. kritikájában Rajkai György szinpadképeit és Mialkovszky Erzsébet jelmezeit elismeréssel méltatja.

Élet és Irodalom, Bp. 1976. juli. 17.
XX, évf. 28 29. sz. 12. lap.

Rajkai György, díszlettervező

a Thália kinház előadás-ához a
kinpadképeket tervezte

Bernáth László: Bánk Bán

2

Esti Hirlap, Bp. 1976. nov. 27

Rajkay György, díszlettervező

Az Agriai Nyár szabadtéri előadásához a díszleteket tervezte.

Tenczik Flóra: Az egri várban .... 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1976. júl. 12.

Rajkai György, díszlettervező

A Körnin ház előadására a díszleteket tervezte.

(-k): Petruska meg a Bábánat 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1976. jún. 40.

Rajkai György, dinle Hervező

L.: Mátek Tivadar

—: Évadnyitó ----- 6.

Népszabadság, Bp. 1976. júl. 3.

Rajkai György, dinletervező

A dinleteket tervezte.

↓

Kolmár G. Péter: Petruska a Körszínházban 7.

Népszabadság. Bp. 1976. júl. 10.

Rajkai György

kész tette a Karagöz c. darab diszleteit.

Magyar hirlap 1973/188/6

Rajkai György, díszlettervező

megemlítve -

Molnár G. Péter: Fehér bor, vodka, vörös bor 70.

Népszabadság, Bp. 1977. március 9.

Rajkai György, díszlettervező

RAJKAI GYÖRGY díszlete szellemes alaprajzú, bár némileg elhamarkodott kivitelezésű. Másik hibája, hogy talán túlságosan is sok, indoklás nélküli járkálásra ösztönözte a rendezőt. Kár, hogy *Márk Tivadar* jelmezei a díszlet színeitől függetlenül készültek. Átgondolatlan rögtönzéseknek hatnak a „történelmi" mellények alatt a pesti boltokban is vásárolható férfiingek, a korok gondolat nélküli keverése. Csak csodálható, hogy Kazimir ilyen szegényes és zavaros terveket elfogadott.

[Thália Színház]

Molnár G. Péter: Három Bánk bán

9.

Népszabadság, Bp. 1970. dec. 12

Rajkai György, díszlettervező
a Thália Színház előadásához a
díszleteket tervezte.

Molnár G. Péter: Bal négyes páholy 7.
Népszabadság, Bp. 1977 ápr. 29.

Rajkai György, díszlettervező

A Thália Színház előadásához a díszleteket tervezte.

Havas Lovin: Anyaföld 6.

NÉPSZABADSÁG Bp. 1976 febr. 7

Rajkai György, díszlet Hervező

A Thália Szinház előadásához

a díszletet tervezte.

Havas Erwin: A remény 7.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1976. ápr. 28.

Rajkai György diszlettervező

A Thalia Színház előadásaihoz
a díszleteket tervezte
[Kulcsár: A remény]

—: Színházi bemutatók 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 19 36. febr. 27.

Rajkai György, díszlettervező

A Thália Színház előadásához a díszleteket tervezte.

Barabás Tamás. A remény 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1976. ápr. 12.

Rajkai György, díszlettervező

az Egri Várszínház előadásához a

díszleteket tervezte.

Érsiás Erzsébet: Matyi, való di Lúddal

Esti Hírlap, Bp. 1977 júl. 19.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726
1977 ÁPR 9
NÉPSZAVA
Rajkai György
1021 1

Rajkai Gyö
Balettpr

Rajkai György

"Hidaskeresztur – 1975" cimmel Szekrényesy Julia ismerteti László-Bencsik Sándor uj drámáját, az "Anyaföld"-et.
Az előadás szinpadképeit Rajkai György, a jelmezeket Poós Éva tervezte.

Élet és Irodalom, Bp. 1976. febr. 21.
XX. évf. 8. sz. 12. lap.

Rajkai György, díszlettervező

Rajkai György díszlete katedrálissá alakítja át a kiállítási

csarnokot, szamárgerinces boltívek keretezik a játszókat és a nézőket, emlékeztetve rá, hogy Rabelais szerzetes volt, de olyan pap, aki az emberhitet hirdette és olyan orvos, aki az egészség legfőbbjét az anyagcserében látta. A játéktér zömét egy kerek asztal tölti ki az előadás elején, hogy azután szétszedve a szabályos kereket, kígyó alakban rendeződhessék el a díszletté lett roppant bútordarab; egy cirkuszi gumiasztal kiegészítésével pedig a tengeri vihar hányattatásait az ősi kínai színház illúziót keltő testi bravúrjaival érzékeltethessék a színészek.

Molnár G. P.: Rabelais a Körszínházban. 7.

Népszabadság, Bp. 1977. júl. 15.

Népszava,

Rajkai György, dinlettervező MDH

Babel szinművéhez (Thália Szinház) u dinleteket tervezte.

(sebes): Kikövezetlen utakon 2

ESTI HIRLAP, sp. 1965. szept. 13.

Rajkai György díszlettervező MDK

A Thália Színházban felújított Bródy-színműhöz a díszleteket és jelmezeket tervezte.

P.P.: A tanítónő feltámadása 7.

NÉPSZABADSÁG Bp. 1966. szept. 29.

Rajkai György, díszlettervező MD

Az előadáshoz a díszleteket terveni.

— : Thomas Mann a Körszínházban

2

ESTI HIRLAP, bp. 1965. máj. 24.

Rajkay György, diszlettervező MDK

A szecenikai szakkör vezetője.

V. M.: A Budapesti Ifjúsági Stúdiókról 7

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1966. jún. 22.

Rajkai György, dinlettervező MDK

A dinleteket tervezte.

–: Július 9-én kezdi meg évadját a Kör-
színház a Troilus és Cressida bemutatójával
7.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1966. jún. 29.

Rajkai György, díszlettervező MDk

Az előadáshoz a díszleteket tervezi.

—: A Körmünház az idén Shakespeare Troilus és Cressidáját mutatja be 7.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1966. jún. -1.

Rajkai György, díszlettervező MDK

A Fiorenza előadásához – Körszínház –

a díszleteket tervezte.

Dersi Tamás: Thomas Mann a színpadon

2

ESTI HIRLAP

Bp. 1965. júl. 12.

Rajkai György díszlettervező

1964

Shakespeare Troilus és Cressidájához a díszleteket tervezte. (Körszínház)

M. Gy. P.: Megtartják a trójai falovat

7.

NÉPSZABADSÁG

Bp. 1964. május 13.

M.D.K.

Rajkai György

A Jókai Szinház diszlettervezője. Vészi Endre: „Don Quijote utolsó kalandja" c. darabjához tervezett ujszerü szinpadképeket.
Az első rész hatodik képének szinpadtervét a rövid ismertetés mellett közli a lap fénykép-repr.-ón.

Hámori Ottó: Don Quijote utolsó kalandja c. kritikája dicsérettel emliti meg a művész diszletterveit.

Vasárnap c. hiradás
Film Szinház Muzsika. Bp. 1962. márc. 30. VI. évf. 13. sz. 2. lap.
1962. május 25. VI. évf. 21. sz. 9-11. lap.

8

1021

ATÜRELMES

A dramaturgia a drámairoda- egészítik ki
lom „szolgálati szabályzata”: hozzá az ol
magába foglalja a színműírásra rezze és ki
vonatkozó legáltalánosabb tör- bán-képét.
vényszerűségeket, tanácsokat. Át- E z a lén
vitt értelemben azonban beszé- nek. N
lünk egy-egy író dramaturgiájá- kényszeriten
ról is, például shakespeare-i vagy ményt. Csen
racine-i dramaturgiáról. Ahány meditál csak
író, annyi a dramaturgia. Sőt ségek színsk
ahány dráma van, annyiféle bel- végleges l
só törvényszerűség. A dramatur- Emellett pe
giára is vonatkozik, amit Shaw a szik mindeg
patentírozott bölcsességekről tar- nek egyéni i
tott: „aranyszabály az, hogy nin- za kissé irod
csenek aranyszabályok”.

Az élet igazsága formálja a és Czimer Jo
drámát és szabja meg alkalman- és irodalmat
ként öntörvényeit. Minden új (és Az öt rés
igaz) dráma törvényt szeg, egy- szakasza a
szersmind új törvényt teremt. nyokat kutat
Ezek többnyire már közkeletű rás már
igazságok, s csak azért érdemes után
újra felmondani, mert a magyar olv
dramaturgia története mindeddi
kissé merev vonásokat mut
s a most megjelent tan
gyűjtemény, a Gyár
szerkesztette és a G
kiadónál megjel
gia az első
kozás, a
színű
ve

...ja
...ajainak
...peit Tre-
...Claudel és
...véli felfe-
...ben
...Lászlóét és Sarka-
...dig Lorcával rokonít-
...yítás és elemzés nélküli
...ntései helyenként meghök-
...ntőek. Ennek oka az, hogy Os-
...váth a drámákat külső formájuk
...felől közelíti meg s nem hatol be
...azok filozófiájába, költészetébe,
...mondanivalójába. Igy tévesztheti
...össze a szerkezetet a dramaturgiá-
...val, a jelenettechnikát a belső
...elrendezettséggel. Igy tévesztheti
...népies szürrealista Lor-
...h László esszéisztikus,
...ngot hordozó drama-
...az aktuális pub-
...it Claudellel,

...sztett,
...on-

...fok
De sz
járó hajók
lán kis fehér,
tek követik az iga
A tábla helyessége
őrizhetjük: Horvá

Magyar Hírlető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307
NÉPSZABADSÁG

DRA

egymást és se- nyezetbe, s az *Urnatnam* vásót, hogy megsze- nyos Péter címen írta alakítsa saját Bánk Illei János jezsuita szerző ben, de hús évvel

vege ennek a könyv- egri kollégiumb em akar senkire rá- női szerepek p véleményt, ízlésesz- „Fennhéjázó” desen és műveltén meg nep felveti a lehető- ság, a ndzsatőrés nélkül. álájának sokaságát, a sze világosan kitet- tanulmányszerű ik tanulmányok és zlése is, Hegedüs almias színház- zsef látvá- vegyító re ta-

Külön fel- színészszezok nek. Ad- jelenet lalmi ke- rene készülő Izgalmasan el- elemzésével Szerdtró Jó- nos tanulságo- fat. Szeretnék leg- alább- ismeretek színészek, rok, egymással és darabról, egy- más- ellentmondás- ban egy esetben sokszínű, tudása egyaránt Nemzeti Bank lapozva az ban- ház- ról, ott talál- ható- ról, hogy a Nemzeti Bank tíz- ház- ban ren- dezői ötletek- ről, a rendezők kézjegyéről, a drámairól és színészi játékról olvashatók tanulmányok, cikkek a színházról, színészekről, előadásokról, vitákról, nyilatkozatok, beszélgetések, interjúk, ismertetések egész sora. A XIX. és XVIII. század drámairodalmának sok kedvelt és ritkán játszott darabja, Molière, Goldoni, Marivaux, Beaumarchais, Csokonai, Kisfaludy, Kazinczy, Kölcsey, Vörösmarty, Katona, Bajza, Szigligeti, Obernyik, Szentjóbi Szabó, Gaál József, Schiller, Goethe, Lessing, Shakespeare, Byron, Victor Hugo, Dumas, Ibsen, Strindberg, Hauptmann, Wedekind, Shaw, Galsworthy, Csehov, Gorkij, Andrejev, Molnár Ferenc, Heltai Jenő, Krúdy Gyula, Móricz Zsigmond, Szomory Dezső, Lengyel Menyhért, Ady, Babits, Kosztolányi, Tamási Áron, Szabó Lőrinc, Illyés Gyula, Németh László, Gyurkovics Tibor, Mikszáth Kálmán, Gárdonyi Géza, Jókai Mór, Tömörkény István

Rajkai György

RAJKAI GYÖRGY érdemes művész, a Thália Színház díszlettervezője temetése május 31-én, délelőtt 11 órakor lesz az Óbudai temetőben.

Magyar Hirlap 1979/124/8

Elhunyt Rajkai György

Rajkai György, érdemes művész pénteken, 65 éves korában elhunyt. Temetéséről később intézkednek.

A Thália Színház igazgatósága és társulata

*

A münzheni festőakadémián kezdte tanulmányait, amelyet azonban a második világháború miatt nem fejezett be. A 40-es évek végén a Nemzeti Színház díszletkészítő műhelyében tanult és dolgozott ösztöndíjasként. Az 50-es években az Állami Déryné Színház díszlettervezője és szcenikai vezetője volt. Ezután a Petőfi és a Jókai Színház, illetve a Thália Színház díszlettervezőjeként folytatta haláláig tevékenységét. Az Énekek Éneke című darab körszínházi bemutatójához tervezett díszletek megvalósítását már nem érhette meg.

Rajkai György

p 1979/121/9

Rajkai György

Búcsú Rajkai Györgytől

Családtagok, munkatársak, barátok, ismerősök vettek végső búcsút csütörtökön az Óbudai temetőben *Rajkai György* érdemes művésztől, a *Thália Színház* díszlettervezőjétől.

Az emlékezés koszorúival és virágaival borított ravatalnál *Kazimir Károly* igazgató-főrendező mondott búcsúbeszédet. A *Magyar Színházművészeti Szövetség* elnöksége, a színésztársadalom, valamint a Thália Színház igazgatósága, társulata és dolgozói nevében idézte fel a művész életútját, méltatta munkásságát.

Rajkai György pályafutása során több színházban tevékenykedett díszlettervezőként: számos előadás sikeréhez járult hozzá díszletterveivel. Több mint *húsz éven* át dolgozott a Thália Színházban — haláláig. Utolsó munkájának, az *Énekek éneke* körszínházi bemutatójához tervezett díszleteknek a kivitelezését sajnos már nem érhette meg.

irlap 1979/126/8

rendezték — *megtisztelteteś* sza-
munkra. Ám azért esett Magyar-
országra a választás, mert az épí-

Rajkai György, díszlettervező

a Kőszínház előadásához a díszleteket tervezte.

7.

Hajdu Rózsi Gábor: Indián legenda

Népszabadság, Bp. 1978. júl. 12.

Rajkai György, díszlettervező

a Thália Színház előadásaihoz a

díszleteket tervezte

N.P.: Örkény István: Tóték. 27–28.

Kritika, Bp. 1978. márc. 78/3.

Rajkay György, díszlettervező

A nimpedtér egyik tervezője

↓

Kottai Tamás: Déry Tibor: Az óriáscsecsemő 26-27

Kritika, Bp. 1978. jún. 78/6

Rajkay György

Déry Tibor: "Az óriás csecsemő" c. szinművét a Pécsi Nemzeti Szinház mutatta be. Szekrényesy Julia: "Végzetautomata" cimmel ismerteti az előadást, s kiemeli a szinpadképtervező müvészek -Kele Judit, Benyovszki István, Rajkay György és Orosz István- munkáját.

Élet és Irodalom, Bp. 1978. ápr. 1.
XXII. évf. 13. sz. 13. lap.

Rajkay György, [ ]

L: Kele Judit

Kőbányai János: Az Óriáscsecsemő 2.

Esti Hírlap, Bp. 1978 máj. 12.

M.D.K.

Rajkai György

A Jókai Szinházban bemutatott -Dreiser: Amerikai tragédia c.- előadás diszleteit tervezte.

- - -

Egyik későbbi számban Hámos György: Amerikai tragédia cimmel megjelent kritikájában a müvész szinpadképeit elismerésben részesiti.

- - -

Film Szinház Muzsika, Bp. 1963. január 5.
VII. évf. 1. sz. 9. lap.
" " febr. 15. 7. sz. 14-15. lap.

M.D.K.

Rajkai György

A Thália Szinházban előadott "Andorra" c. darabhoz készitett -a kritika által kiemelt- diszlet-és/jelmez terveket.

- - -

Racine: „Britannicus" c. tragédiájának előadásához tervezett szinpadképeket.

- - -

Demeter Imre: Szinházi Élevél c. kritikája Film Szinház Muzsika, Bp. 1963. okt. 4. VII. évf. 40. sz. 2-4. lap.

M.D.K.

Rajkai György

Schiller: Don Carlos c. drámájához készitett szinpadképeit a kritika kiemeli.
Az Egri Gárdonyi Géza Szinház bemutató előadása.

- - -

A Fővárosi Operettszinházban szinrekerülő "Három napig szeretlek" c. operett előadásához tervezett diszleteket.

- - -

/d.i./: Don Carlos c. kritikája
Film Szinház Muzsika, Bp. 1963. febr. 8. M VII. évf. 6. sz. 14-15. lap.
17. "

M.D.K.

Rajkai György

Pierre Corneille: Cid-jének bemutatójára készitett szinpadképét a kritika megdicséri.
A Körszinház előadása.

Demeter Imre: Corneille a Körszinházban. c. kritikája
Film Szinház Muzsika, Bp. 1963. juli 19. VII. évf. 29. sz. 2-3. lap.

Rajkai György

Goethe: Tasso c. szimmúvének

dívlatét terveste (emeltve) a

Thália Szinház Gon

Nyomva 1967 II. 11 2 old.

Rajkai György

Örkény: Tóték i Dragi Komediájának dimleteit tervezte a Thália Szinház Gon (emlitve)

Nyugat 1967 III 8, 7 old.

Rajkai György

Petőf.: Tigris és hiéna c. drámájánál dinleteit tervezte a Kösminházban (emlitve)

Nagyvaca 1967 V. 16 2 old.

M.D.K.

Rajkai György

Fejes Endre drámája, a "Rozsdatemető" előadásához tervezett "...művészileg figyelemreméltó értéket képviselő.." diszleteket.

Hámori Ottó: Rozsdatemető c. kritikája
Film Szinház Muzsika. Bp. 1963. nov. 22. VII. évf. 47. sz. 4-5. lap.

M.D.K.

Rajkai György

Szakonyi Károly: "Életem, Zsóka...!" c. drámájának előadásához tervezett szinpadképeket.
Ódry Szinpad előadása.

Illés Jenő: Életem, Zsóka...! c. kritikája
Film Szinház Muzsika. Bp. 1963. dec. 20. VII. évf. 51. sz. 6. lap.

Rajkai György

Felnőtteket és ifjúságot tervezett a Thália Színházban játszott lengyel misztériumjátékhoz. (Legenda a dicsőséges feltámadásról).

Népszava, 1964 január 17. 2. lap.

Rajkai György, díszlet Hervező MDG

A Thália Színházban bemutatott lengyel misztérium dráma díszleteit és jelmezeit tervezte.

Létay Vera: Legenda a diszőséges feltámadásról 9.!

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1964. jan. 24.

Rajkai György, dirlefeverő MDk

Berkesi András: A kör bezárul c.
darabjához a dirleteket teremti.
(Jókai Színház.)

– : Ma hallottuk 2.

ESTI HIRLAP, bn. 1962. szept. 26.

Rajkai György, dinlettervező MDK

A dinleteket és jelmezeket tervezte.

A. G.: Bűn és bűnhődés 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1962. okt. 29.

Rajkai György

Hegedüs Géza: "Versenyt a szelekkel" c. ■■ szinjátékának bemutatóját rendezték meg az Irodalmi Szinpadon.
D.L.: "Versenyt a szelekkel" c. kritikájában emliti meg a diszlettervező müvész munkáját.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1972. ápr. 22.
XVI. évf. 17. sz. 9. lap.

Rajkai György

Vidor Miklós és Simon Zsuzsa: "Átlépem a tegnapot" c. musical-ját mutatták be az Ódry Szinpadon, Gary William Friedman zenéjét felhasználva az előadáshoz.
A kritika méltatja a müvész kifejező atmoszférát teremtő szinpadképét.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1972. ápr. 8.
XVI. évf. 15. sz. 22. lap.

Rajkai György

Illés Jenő ismerteti a Thália Studió előadását, Hubay Miklós: "Tüzet viszek" c. drámáját, amelyhez a szinpadképeket a művész tervezte.
A kritika szerint: a diszlet szükszavusságával jó szellemi keretet adot a játékhoz.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1972. nov. 18.
XVI. évf. 47. sz. 12-13. lap.

Rajkai György

Csurka István: "Szék, ágy, szauna" c. darabjának előadásához tervezett diszleteket a müvész.
A Thália Szinház előadásáról Sas György: "Mi van közelebb?" cimmel számol be.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1972. márc. 25.
XVI. évf. 13. sz. 4-5. lap.

Rajkai György

Szekrényesy Julia: "Solohov – szinpadon" cimmel ismerteti a Thália Szinházban bemutatott "Emberi sorsok" c. kétrészes drámát.
A szinház két müvésze: Rajkai György a szinpadképeket, Mialkovszky Erzsébet a kosztümöket tervezte.

Élet és Irodalom, Bp. 1975. nov. 15.
XIX. évf. 46. sz. 13. lap.

Rajkai György

Balettpróbán

Néoszava, 1976. szeptember 4. 6. oldal.

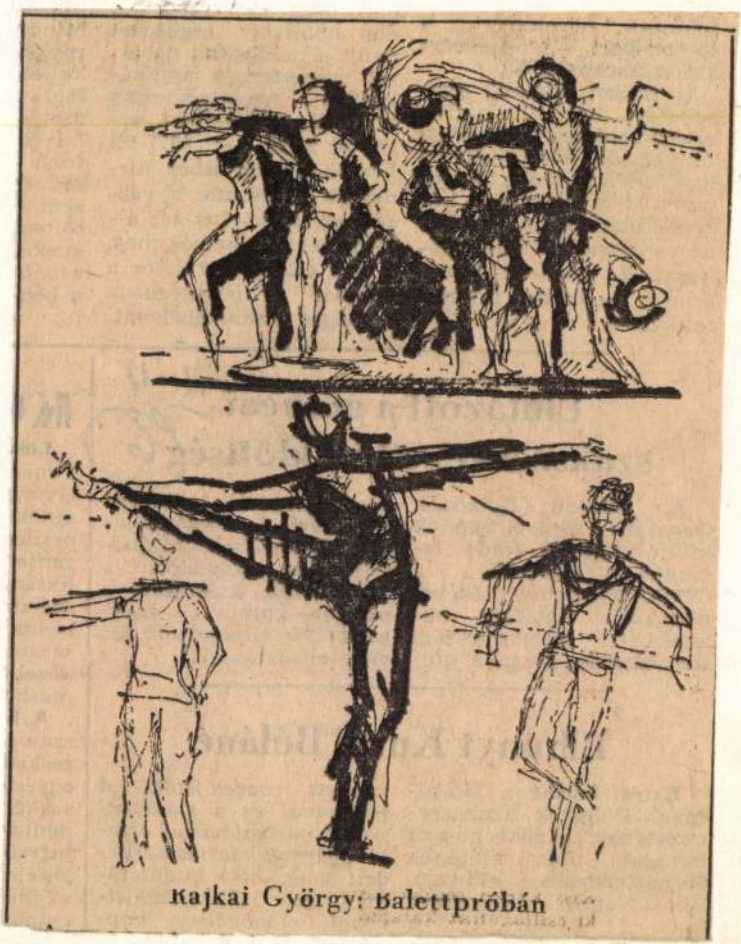

Kajkai György: Balettpróbán

Rajkai György, dinlettervező

A Thália kinpad előadásához a dinletehet tervezte.

Hegedűs Tibor: Anyaföld 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1976. jan. 26.

Rajkai György, díszlettervező

Lázd: Mák Tivadar

(Körninház)

Molnár G. Péter: Agyagtáblák üzenete 7,

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1975. júl. 9.

Rajkai György, díszlettervező

[illegible]. Erőteljes *Rajkai György* játéktere, díszletszerkezete és mutatósan ízlésesek *Mialkovszky Erzsébet* jelmezei.

Az első égri szabadtéri előadást a helyi közönség igencsak nagy sikerrel köszöntötte. A vállalkozás életképesnek és folytatásra érdemesnek tetszik.

Molnár G. Péter

Molnár G. Péter: András kovács királysága 7.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1975. júl. 22.

Rajkai György, díszlettervező

— Prof. Szentes Reginald csiksomlyói ferences rendi szerzetes 1780-ban írott *András kovács királysága* című iskoladrámáját mutatjuk be. „Kétrészes jeles tánczos játék" ez, „amelly az Agriai játékszín jóvoltából Eger és az ország culturájának ditsőségére bemutattatik és eljátszattatik".

András kovács királysága

... A darabot *Köves István* alkalmazta színpadra, a díszletet *Rajkai György*, a jelmezeket *Mialkovszky Erzsébet* tervezte. A zeneszerző *Tolcsvay László* ...

2.

ESTI HIRLAP, Br. 1975 jan. 17.

Rajkai György

Varga Mátyás szakmai követője
a művészet.

Bauer Jenő: Varga Mátyás.
Művészet, 1975. augusztus - 24.oldal

Rajkai György, díszlettervező

A Thália Szinház bemutatójához
a díszleteket tervezte.

Havas Ervin: Emberi sorsok 7.

NÉPSZABADSÁG,

Bp. 1975. nov. 12.

~~Вр. 1975 пан.~~

Rajkai György, díszlet jelmeztervező

Jelmeztervek közgyűjteményben

Sok szép színpadi díszlet- és jelmeztervet szerzett meg vétel útján az Országos Széchényi Könyvtár Színháztörténeti Tára. *Rajkai György*, a Thália Színház díszlet- és jelmeztervezőjének legjobb munkái kerültek a gyűjteménybe.

A másik művész a Kossuth-díjas *Naguajtai Teréz* volt, akinek jelmezrajzait — három és fél évtized műsorának majdnem minden ruhatervét ő készítette a Nemzeti Színházban — már magáénak mondhatja a könyvtár.

–: Jelmeztervek közgyűjteményben

Esti Hírlap; Bp. 1980. jún. 10.

ifj Rajkai György, díszlettervező

a Körszínház előadásának a

díszletit tervezte

Kollai Tamás: Thyl Ulenspiegel 7

Nep. szabadság, Bp. 1980 júl. 16

itj. Rajkai György, díszlettervező

a Thália Színház előadásának

a díszleteit tervezte.

Koltai Tamás: Egy ember élete 7.

Népszabadság, Bp. 1981. jan. 9.

ifj. Rajkai György, dúlettervező

a Thália kínhár előadásának
a dúlettet tervezte

L: Kassák Lajos

Moszay Y: Valóságelemek új valóság nélkül 2
Esti Hírlap, Bp. 1980 dec. 1.

Rajkai György, díszlettervező

RAJKAI GYÖRGY díszlettervező, érdemes művész pénteken, 65 éves korában elhunyt. Temetéséről később intézkednek. — A Thália Színház igazgatósága és társulata.

8.

Népszabadság, Bp. 1979 máj. 26.

Ifj. Rajkai György, díszlettervező

a Körszínház előadásaihoz a
díszleteit tervezte

Kristóf Károly: A magyarországi kneipek 2.
Esti Hírlap, Bp. 1981. május 30

Rajkai György †

rajztanára

↓

→ Szabó Zoltán fm-nek

MŰVÉSZET 1985/2/36

Rajkai György, építész

L: Ellér Ishán

_: követségi hírek

10 – 12

Magyar
Építőművészet Bp. 1983

8.3/4

Rajkai Imre, díszletterező

a Thália Kinház dóadásához a

díszleteket tervezte.

Balójulia: kín padon a Bal négyes pákoly 2

Esti Hírlap, Br. 1977 ápr. 8.

Rajkay József

festőművész

Magyar Képírók Művészettársasága kiállításán - Nemzeti Szalónban - képével szerepel.

Nemzeti Ujság
1938.I.14.

Rajkainé Berényi Mária, építén

L: Eltér Ishán

-: követségi kirek

Magyar

Építőművészet Bp. 1983

10-12

83/4

M.D.K.

Rajkányi Lajos épitész

Az Orvostovábbképző Intézet, Sebészeti Tömb tervpályázaton 14ooo Ft-os megvétel

Társtervező: Bajnay Zsolt-Bihari Tamás-
Baross Árpád-Pogáts Dezső

Magya Építőművészet 1966/5. 2-8.1.

Rajkányi Lajos

és Dul Dezső építészek tervezői közösségének tv. székház terve 21 pályamű közül második díjat nyert. A díjnyertes és megvásárolt terveket a Magyar Építőművészek Szövetsége kiállításon mutatta be.

Kiállítottak az új tv. székház díjnyertes terveit.

Magyar Hírlap, 1968 október 26. 9. l.

Rajkányi Lajos -
Dul Dezső

Magyar Televizió Székház tervpályázata 1967.
II. díjat nyertek.

Magyar Építőművészet 1968. 6.sz.2.l.

Rajkányi Lajos –

Dul Dezső

– terve megvételben részesült a
„Egyetértés" művelődési otthonok"
tervpályázatán 1967.

Magyar Épít. művészet 1969. 1.4-2.1.

M.D.K.

Rajkányi Lajos épitész

Részt vett a pályázaton III dij, 15000 Ft
Társtervező: Szőke Zsuzsa, Bihari Tamás,
Pogáts Dezsö, Streit Tibor

Pernye Edit: 240 férőhelyes csecsemöotthon tervpályázat
Magyar Épitömüvészet 1964/3. 2-5 l.

M. P. E.

Rajkányi Lajos

az alábbi pályázaton 100.000 forintos díjban részesült 42.sz. pályamű egyik szerzője.

Bakos Béla: Gyógyfürdőszállók és gyógyfürdők terv-pályázata, 1970. - Magyar Építőművészet, 1970.6.sz. 7-14.l.

M.D.K.

Rajkányi Lajos épitész

Résztvett a pályázaton, III. dij 15 000 Ft

Társtervező: Szőke Z suzsa-Bihari Tamás-Pogáts Dezs

Dezső-Streit Tibor

138 ezer forintot kaptak a csecsemőotthon pályázat
nyeretesei
Magyar Nemzet 1963. augusztus 8. 5.l.

Rajkányi Lajos

IV. díjat nyert

Önálló zeneiskolák c.tervpályázat 1979.

IV. díjat nyert a 10-es bírálati sorszámú terv.

Tervezők: Rajkányi Lajos
Pálffy Sándor
Bellágh György
Szomolányi Ervin

Munkatársak: Avar Györgyné
Futóné Maróti Julianna
Margittai Gizella
Pálffy Mária
Szabó Mária

Magyar Építőművészet
1979/4.

RAJKAY LÁSZLÓ, építészmérnök

Celldömölk városközpontjának általános rendezése 1967 ben-Rajkay megyei főépitész,a VASITERV irodavezetője, szaktanácsadó-és szakbirálóként figyelemmel kisérte a munkát,melynél sok probléma is felmerült. 330.old

HECKENAST JÁNOS: Celldömölk új központja 323.old

VASI SZEMLE. XXVII.évf. 1973. 3.sz. Szombathely

Rajkay László

Építészmérnök, a vépi kastely

tetőjítását végzi

C. Harrach Erzsébet: Tájékoztató

Műemlékvédelem 1963 2 sz. 112. l.

RAJKAY LÁSZLÓ, müépitész

2.ábra.-Szombathely.-A Derkovits-lakótelep módositott beépitési tervének vázlata.-xxxx Tervezők:Heckenast János, Rajkay László és Solt Herbert.Fekete repr.
33xxxld 331.old
33

HECKENAST JÁNOS-SZILAGYI ISTVÁN: A Derkovits lakótelep
328.old.

VÁSI SZEMLE, Helyismereti Évkönyv, XXI.évf. 1967
3.szám, Szombathely, 1967

RAJKAY LÁSZLÓ, műépitész

7.ábra.-Szombathely.-A tipustervek alapján kivitelezett 100 lakásos épület.A Derkovits lakótelep első megépült háza.Adaptáló tervező:Rajkay László,/VASITERV/ Fekete repr. 338.old.

HECKENAST JÁNOS- SZILÁGYI ISTVÁN: A Derkovits lakótelep 328.old

VASI SZEMLE, Helyismereti Évkönyv, XXI.évf. 1967 3.szám. Szombathely, 1967

RAJKAY LÁSZLÓ, műépitész

A Vas megyei Tervező Iroda kiállitása Szombathelyen
1964.dec.11-22.Kiállitáson szerepelt Rajkay is.
Vári kastély Traktoros iskola nyert benne elhelyezést.
Épitész: Rajkay László.Trevezési év 1963.-Kivitelezés
1963-64. Költség 7 millió forint. Fekete rajz. 119.old

HECKENAST-SZILÁGYI: A Vas megyei Tervező Iroda 112.old

VASI SZEMLE,Helytörténeti Évkönyv,XIX.é vf. 1965
1.szám -Szombathely, 1965

RAJKAY LÁSZLÓ, műépitész

A Vas megyei Tervező Iroda kiállitása Szombathelyen 1964. dec. 11-22.-Rajkay is szerepelt azon. Körmend: Felsőfoku Mezőgazdasági Technikum, műemlékjellegü épületben elhelyezve.-Épitész: Rajkay.-Tervezés: 1961.-Kivitelezés: 1962-63.-Költség: 8 millió forint. 117.old

HECKENAST-SZILÁGYI: A Vas megyei Tervező Iroda 112.old

VASI SZEMLE, Helyismereti Évkönyv, XIX.évf. 1965
1.szám Szombathely, 1965

RAJKAY LÁSZLÓ, műépitész

A Vas megyei Tervező Iroda kiállitása Szombathelyen 1964. dec.11-22.-Rajkay is szerepelt azon. Körmend: Felsőfoku Mezőgazdasági Technikum, műemlék jellegü épületben elhelyezve.-Épitész: Rajkay.-Tervezés: 1961- Kivitelezés: 1962-63.- Költség: 8 millió forint. Feketo repr. 117.old

HECKENAST-SZILÁGYI: A Vas megyei Tervező Iroda 112.old

VASI SZEMLE, Helytörténeti évkönyv, XIX.évf. 1965 1.szám Szombathely, 1965

RAJKAY LÁSZLÓ, müépitész

A Vas megyei Tervező iroda kiállitása szombathelyen 1964.dec.11-22.-Ezen szerepelt Rajkay is.
Szentgottgárd,Béke tér 25.lakás,földszintjén cukrázda.
Épitész: Rajkay László.-Tervezés: 1962.-Kivitelezés: 1963.-Kiviteli összeg: 3.5 millió forint. Kép. 115.old

HECKENAST-SZILÁGYI: A Vas megyei Tervező Iroda 112.old

VASI SZEMLE, Helyismereti Évkönyv, XIX.évf. 1965
1.szám. Szombathely, 1965

RAJKAY LÁSZLÓ, müépitész

A Vas megyei Tervező Iroda egyik tervező épitészmérnöke.-1964.dec.11-22 között az iroda munkáival kiállitást rendeztek Szombathelyen. A kiállitáson egyik munkája: Vépi kastély. Traktoros iskola benne. Tervezési év 1953.-Kivitel: 1963-64.-7 millió forint. Kép 11 old.

HECKENAST-SZILÁGYI: A Vas megyei Tervező Iroda 112.old

VASI SZEMLE, Helyismereti Évkönyv, XIX.évf. 1965
1.szám. Szombathely, 1965

RAJKAY LÁSZLÓ/ műépitész

A Vas megyei Tervező Iroda kiállitása Szombathelyen
1964.dec.11-22.-Rajkay is szerepelt azon,
MTH iskola.-Szombathely.-8 tantermes, tornatermes iskola.
Épitész: Rajkay.-Tervezés: 1960.-Kivitelezés: 1961.
Költség: 1.6 millió forint. Fekete repr. 116.old

HECKENAST-SZILÁGYI: A Vas megyei Tervező Iroda 112.old

VASI SZEMLE, Helyismereti Évkönyv, XIX.évf. 1965
1.szám Szombathely, 1965

RAJKAY LÁSZLÓ/ müépitész

A Vas megyei Tervező Iroda kiállitása Szombathelyen 1964.dec.11-22.-Rajkay is szerepelt azon.
MTH iskola Szombathelyen,8 tantermes,tornatermes iskola, Épitész:Rajkay.-Tervezés: 1960.-Kivitelezés: 1961.-Költség: 1.6 millió forint.- Kép 116.old

HECKENAST-SZILÁGYI: A Vas megyei Tervező Iroda 112.old

VASI SZEMLE, Helyismereti Évkönyv, XIX.évf. 1965
1.szám Szombathely, 1965

RAJKAY LÁSZLÓ, műépitész

A Vas megyei Tervező Iroda kiállitása Szombathelyen 1964.dec. 11-22.-Ezen szerpelt Rajkay is. Szentgotthrd, Béke tér 25 lakás, földszintjén cukraszda. Épitész: Rajkay László.-Tervezési év: 1962.-Kivitelezés: 1963.-Kiviteli összeg: 3.5 millió forint. Fekete repr. 115.old

HROMNAST-SZILÁGYI: A Vas megyei Tervező Iroda 112.old 1.szám Szombathely, 1965

Rajkay László, [építész :]

Részt vett a Vas megyei építének
ankétján.

Csorhakai Imre: Az urbanisztikai munkáról
és a közérzetről 5.

Népszabadság, Bp 1973. aug. 30.

RAJKAY LÁSZLÓ, épitész

A MÉSZ szombathelyi Csoportja 1968.decemberében alakult meg.Megalakulását a MÉSZ ~~1968.január~~ közgyülése 1969.január 10-én hagyta jóvá.A csoport egyik alapitó tagja Rajkay László épitész volt. 36.jegyz. 61.old

HECKENAST JÁNOS: Előtanulányok az új szombathelyi városháza tervezéséhez 43.old

VASI SZEMLE, XXIV.évf. 1.szám. 1970. Szombathely

RAJKAY LÁSZLÓ, építész

Szombathelyen a városháza építésével kapcsolatosan a VASITERV belső tervpályázatot irt ki. A bíráló bizottság tagja volt Rajkay László Vas megye főépitésze is. 52.old. 32.jegyz

HEKENAST JÁNOS: Előtanulmányok az új Szombathelyi városháza tervezéséhez 43.old

VASI SZEMLE, XXIV.évf. 1970. 1.szám, Szombathely

Rajkay Jolán

rajztanár

lásd

Sajóné Rajkay

Jolán alatt

Magyarország műemlékei. II. kötet. Bp 1906., 286. l. — Lepold—Homor 73. l. — Gerevich PA, 198. l. — Egyházműv. kiáll 1930., 368. szám. — Lepold—Lippay 38. l — Lepold Katalógus 61. sz.

BÖJTHE MIKLÓS MELLKERESZTJE,

arany, gyémántokkal, szélén zománcos dombor állatalakokkal, hátlapján ágyazott zománcos dísz szel.

Mag. 7·5 cm.

Magyar munka. 1635 körül.

Böjthe Miklós esztergomi kanonok (1631—1640 birtokából. — Először az 1654. évi leltárban.

Henszlmann: A bécsi 1873. évi világtárlat nak magyarországi kedvelőinek régészeti osz tálya. Bp. 1875—1876., 190. és 224. l. — Cs-r-i.: Magyar műipar és történeti kiállí tás. AÉ, X., 1876., 156. l. — Esztergomi kin csek. Esztergom, III., 1876., 20. szám. — Árvízkárosultak, 1876., 45. l., 1496. szám. — I. A.: Magyar mű- és történeti emlékek ki állítása. Századok, X., 1876., 512. l. — A mű ipari és történelmi kiállításból. Fővárosi La pok, XIII., 1876., 519. l. — Dankó 83—84. l (Képe XX. tábla.) — Irodalom. Egyház művészeti Lap, I., 1880., 363. l. — Martinov Le trésor de Gran. Revue de l'Art Chrétien XV., 1881., 197. l. — Tört. Főcsoport, 1207 szám. — Czobor—Szalay II., 311. l. (Kép LV. tábla.) — Czobor: Egyházi emlékek történelmi kiállításon. Bp. 1898., 97. l. — Forster: Magyarország műemlékei. II. kötet

Búcsú Rajkay Lászlótól

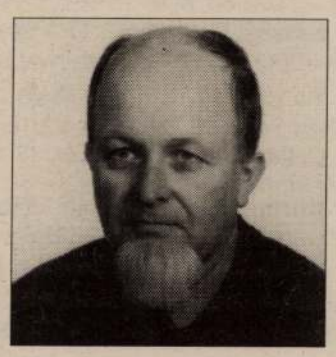

Óriási, alig felmérhető veszteség érte megyénk építész társadalmát Rajkay László április 14-e hajnalán bekövetkezett halálával. Kiváló építész és településtervező, és a szó legnemesebb értelmében egy „jóakaratú" ember távozott el körünkből.

1932. március 4-én született Bucsuszentlászlón, ahol apja községi segédjegyző volt. Miután 1933-ban apja meghalt, édesanyjával nagyszüleihez költözött Szombathelyre. 1950-ben érettségizett a Nagy Lajos Gimnáziumban. A Budapesti Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetem Építészmérnöki Karán 1956-ban szerzett diplomát jeles eredménnyel. Tervezői tevékenységét a Vas Megyei Állami Építőipari Vállalat tervező osztályán kezdte meg. Átszervezések következtében lett a Vas Megyei Tanácsi Tervező Irodának (VASITERV) alapító- és munkatársa (1960), az Építész Műterem vezetője. 1966-ban innen került az Építésügyi Minisztérium (ÉM) területi főépítész-helyettesi beosztásába, kinevezése Vas megye területére szólt, az ÉM Területi Főépítész hálózata megszűnéséig. A megye vezetése az elsők között jött rá arra, hogy a térség fejlesztésében nem nélkülözhető a főépítész feladatkör betöltése, ezért Rajkay Lászlót 1969. szeptember 1-jei hatállyal megyei főépítésszé nevezték ki.

A megye dinamikus évei voltak ezek, amikor a nagyközségek várossá léptek elő, központjaik felújításra, bővítésre kerültek, és az „új gazdasági mechanizmusnak" nevezett reformtörekvések, igaz hamarosan korlátok közé szorítva, jótékonyan éreztették hatásukat. A munkakör megszervezése, a települések és tervezők közötti kapcsolatok létrehozása, a településrendezési tervek körének kiterjesztése, a Nyugat-dunántúli üdülőterületi regionális terv végrehajtásának elindulása, az egyre nagyobb teret nyerő magánépítkezések színvonalának felügyelése jelentették azokat a legfontosabb feladatokat, melyeknek Rajkay László jó színvonalon tett eleget. Nagy szerepet játszott ebben a problémák megoldását szenvedélyesen kereső segíteni akarása, jó kompromisszumokat létrehozó türelmessége és szaktudása. A Magyar Építőművész Szövetség 1968-ban megalakuló helyi csoportja első elnökévé választotta. A VASITERV-hez 1978. február 16-án került vissza, hogy a vállalaton belül kialakított Település Tervezési Irodát főépítészi tapasztalataival segítse és irányítsa.

Sokoldalú építészeti tevékenységének legértékesebb részét a megye legfontosabb műemlékei közé sorolható kőszegi Jurisics vár színpadrészének, a körmendi Batthyány kastély és a vépi Erdődi kastély újra hasznosításának sikeres tervezése jelenti. Szentgotthárd központja rekonstrukciójának léptékére, hangulatára döntő hatást gyakorolt az általa tervezett első nagyobb főtéri vegyesrendeltetésű épület. Kisebb-nagyobb nyugat-dunántúli községek egész sorának településrendezési terveit ő, vagy irányításával az általa vezetett tervezőcsoport készítette. Tevékenységét a VASITERV-nél 1992-es nyugdíjazását követően is folytatta, mert nagy szükség volt munkásságára.

Keresztény embersége, külsőségeket kerülő és minden jóval szolidáris magatartása erőteljes hatással volt mindenkori környezetére, amely nemcsak tisztelte, de őszintén szerette is.

Kedves Laci, nagyon fogsz hiányozni, valószínűleg nagyon sokáig.

A VASITERV Rt. dolgozói nevében:

Heckenast János Ybl-díjas építész
a Magyar Építész Kamara vezetőségi tagja

❁

Rajkay László építész emlékére
Kedves Laci!

Ma hétfő van, és jönnöd kéne a Megyeházára! Vállaltuk, hogy építési ügyekben a hét első napján az önkormányzatok rendelkezésére állunk.

Ma hiába várlak, és hiába várnak a bükiek is, akik jelezték, hogy jönnek, kérik véleményünket, véleményedet. Örökre elmentél! Pedig, hogy számítanak Rád Apátistvánfalván, Kétvölgyön is, ahol rendezési terveket kell készíteni ahhoz, hogy a térség fejlődése jóváhagyott keretek között megindulhasson.

Távozásoddal nemcsak jóbarátot, igaz embert, de mesteremet is elveszítettem. Úgy emlékszem az első találkozásunkra, amikor ámulattal néztük diplomatervedet, a szabadtéri színpad műszaki terveit, a szép homlokzatokat, színes vázlataidat!

Sokáig dolgoztam a kezed alá. Mily nagy lelkesedéssel tervezted a Derkovits lakótelep első épületét, az úgynevezett „száz lakást" a Paragvári utcában, a körmendi óvodát, a sárvári Városházát. Akkoriban jártál Párizsban, és a sárvári Városháza lebegő lépcsőinek említésekor nevetve mondtad: ezt a mozgólépcsőt a párizsi metróból hoztad. Milyen izgalmas kaland volt a körmendi Batthyány kastély felmérése. Kiderült, hogy a vastagnak tűnő falak jó része törmelék.

Később megyei főépítész lettél, és tíz éven át következetesen ellenezted a sátortetős házépítést, a hullámpalás előtetőket, védted a vasi falu hagyományos arculatát. A Szajki-tavak környéke, a büki fürdő, az Őrség, a Hegyhát sokat köszönhet harcos kiállásodnak.

Amikor helyet cseréltünk, nem bántódtál meg, önzetlenül segítettél egészen 1993. április 13-áig.

Köszönöm, Laci! Isten áldjon!

Utolsó üdvözlettel: **Fazakas Péter**

Szombathely

Anyakönyvi hírek

Születés: Komondi István és Csonka Margit leánya Olívia, Karpovics Alekszej Georgijevics és Lázár Magdolna leánya Magdolna, Osztermann Ervin és Vass Adrienn leánya Eszter, Fodor László és Gál Anna Mária leánya Barbara Gertrud, Kneisz József Tibor és Kajdi Henrietta leánya Klaudia, Marton Gábor és Rozmán Ilona fia Alex Gábor, Tóth Péter Tihamér és Nagy Csilla fia Dániel Bence, Gede Imre és Wágner Gabriella fia Ádám, Gyurátz Gábor és Tamás Tímea fia Gábor, Pintér Roland László és Nagy Bernadett leánya Evelin, Németh Zoltán István és Ódor Edit Anna leánya Kinga, Fiedler Béla és Böröcz Rita leánya Dóra, Szárnyas Tibor János és Balázs Eszter leánya Luca, Horváth József és Pinics Judit Éva fia Krisztián, dr. Vásárhelyi Tamás Zoltán és Tremmel Andrea Mária fia Zoltán, Gróf Attila és Gonda Tímea leánya Barbara, Toldy József és Suborits Mária leánya Dominika, Gyalogh Péter és Hülvely Tünde leánya Dóra, dr. Szabó Attila Gyula és Kardos Mária leánya Réka, Kovács Miklós és Horváth Andrea fia Marcell, Rozner Zoltán Imre és Demeter Hajnalka Szilvia fia Patrik, Mikó József és Szilvágyi Lívia fia Dániel, Albert György László és Hujbert Zsuzsanna leánya Brigitta, dr. Gombos Árpád Jenő és Márczi Judit Paula fia Kristóf Ádám, dr. Simon József és dr. Zsolnai Gyöngyi fia Péter, Ragasits Péter és Németh Beáta fia Adrián, Soós Sándor és Pálfi Alíz Mária fia András, Sütő Péter és Rétfalvi Ildikó leánya Virág, Smolczer Zoltán és Kovács Marietta leánya Marietta, Kiss László és Horváth Erika Mónika leánya Virág, Giczi Zsolt és Németh Krisztina leánya Flóra, Nagy Zoltán és Somogyi Eszter Éva fia Ádám, Lendvai Zsolt László és Stiber Rita Etelka fia Gergely, Virágh Tamás és Takács Bernadett fia Gergő.

Halálozás: Göncz József, Borbély Istvánné sz. Drácz Etelka, Gyarmati Ferencné sz. Benkeházi Anna Mária, Faragó Károly, Németh Imréné sz. Kolonics Anna, Soós Lászlóné sz. Szij Matild Borbála, dr. Kósa István Jenőné sz. dr. Kocsis Zsuzsanna, Nagy Lajos, Szakács József, Schiffer Lajosné sz. Karáth Ibolyka, Sándor Miklós, Németh János, Szij József, Takács Antal, Horváth József, Milkovics Ferenc, Krepli István, Poropatich Jánosné sz. Blazovich Mária, Makarenkó Andrásné sz. Gaál Izabella, Gróf Ervin, Hercsel Antal, Polgár Sándor József, Kiss Rezső Jenő, Devecseri Ernő, Tamás Gézáné sz. Benkő Margit, Iván István, Szabó Jánosné sz. Fülöp Rozália, Könczöl Jánosné sz. Bordohányi Mária Viola, Marosits Gyuláné sz. Vincze Ágnes, Nagyné Siba Etelka, Lőrincz Ferencné sz. Kupi Anna, Kauer János, Horváth Imre, Szabó Matild, Bokor Jánosné sz. Szakály Erzsébet, Permayer Ilona Mária, Németh Gyula.

Sárvár

Születés: Salamon Róbert és Dávid Ildikó fia Richárd, Nárai István és Tamics Mária fia: Máté Szilveszter, Németh Sándor és Horváth Enikő Teréz fia Sándor, Ohr József és Bogdán Ágnes leánya Alexandra Ágnes, Bereczki István és Kocsis Nóra Cecília leánya Alexandra, Varga András és Leitner Anita leánya Kitti, Fehér Kálmán és Németh Henriett fia Martin, Tóth Miklós és Nagy Elvira leánya Kitti, Bándli Norbert és Boros Hajnalka leánya Leila.

Házasság: Nemes Lajos és Horváth Henrietti Márta, Takács Zoltán és Giczi Erzsébet.

Halálozás: Janzsó János István, Gróf Kálmán, Sásdi Józsefné sz. Horváth Teréz, Szemes Józsefné sz. Mészáros Mária, Csorba Rezsőné sz. Fritz Mária, Farkas Imre, Fejes Ferenc, Konczér Ferencné sz. Bejczi Anna, Kupi István, Radányi István, Sinka József, Kiss Gyuláné sz. Birkás Erzsébet, Szalai Erzsébet, Molnár József, Nagy Károlyné sz. Farkas Rozália.

Kérelmek a Hitelgarancia Rt-nél

Kevesebb fedezet is elég

Eddig három hitelkérelem érkezett a Hitelgarancia Rt-hez — mondta el az újságíróknak Apatini Kornélné, a Hitelgarancia Rt. vezérigazgatója. Az érdeklődés azonban nagyobb, mert a kereskedelmi bankok jelzése szerint náluk már folyamatban van több tucat kérelem előzetes elbírálása. Ezeket a lehető legrövidebb időn belül továbbítják a Hitelgarancia Rt.-hez. Az, mint ismert, a vállalkozók banki hitelhez jutását segíti készfizető kezességi nyilatkozat nyújtásával. A Hitelgarancia Rt. révén a jó üzleti tervvel rendelkező vállalkozók kisebb fedezettel juthatnak kölcsönhöz, mint amekkorát a bankok egyébként megkövetelnek. Az eddig beérkezett kérelmek közepes méretű hitelekre, 20-60 millió forintos kölcsönökre vonatkoznak — mondta a vezérigazgató asszony. A pénzintézeteknél lévő kérelmek is általában hasonló nagyságúak, többségük kedvező kamatozású Egzisztencia hitel igénylése, de sok a Munkavállalói Résztulajdonosi Programmal kapcsolatos hitelkérelem is.

Hamis rágógumik

Szabálysértési eljárást indított a rendőrség Nagykőrösön egy boltvezető és egy kamionsofőr ellen. Az ügyet a helyi általános iskola pedagógusai és felháborodott szülők indították el, mert több gyerek rosszul lett, hasmenésre, fejfájásra panaszkodott. Kivizsgálták, mi idézhette elő a tüneteket, s kiderült, mindegyik érintett tanuló egyazon tétel rágógumiból fogyasztott. Az ügy a rendőrségre került, s a nyomozók először kábítószerrel preparált rágókra gyanakodtak, ám a BM Szakértői Kutató Intézetének vegyi vizsgálata ilyen anyagokat nem mutatott ki. Azt viszont igen, hogy a rágógumik egészségre káros szénhidrogén-származékokat tartalmaznak. Megállapították azt is, hogy a címkéjén szereplő külföldi gyár nem is létezik. Utóbb kiderült, hogy a készítmény Törökországból érkezett, a kamionos csempészte be az országba, s a boltos ismerőse származási papírok, engedélyek nélkül hozta forgalomba az élelmiszernek minősülő hamisított árut. A rendőrség fokozottan ellenőrzi a nagykőrösi piacot és az üzleteket.

Elhunyt a búr háború utolsó túlélője

A kanadai Vancouverben 111 éves korában elhunyt George Ives, a búr háború utolsó túlélője. Halálát vírusos influenza okozta. A hírt leánya, Audrey Davidson közölte a sajtóval. Úgy tudják, hogy egyúttal ő volt Kanada legidősebb embere is.

Az 1881. november 17-én az angliai Brightonban született George Ives tavaly még részt vett a Royal Albert Hallban egy veterán találkozón. Londoni tartózkodása alatt teán látta őt vendégül az anyakirálynő és Margaret Thatcher volt miniszterelnök-asszony. De fogadta őt Diana walesi hercegné és Major miniszterelnök felesége is. Mint a búr háború (1899-1902) utolsó túlélőjének, egyedül neki engedték meg, hogy viselje a Queen Victoria Medalt.

A búr háború után Ives 1903-ban telepedett le Kanadában, és Alberta tartományban földműves lett. 64 éves korában Vancouverba költözött és egy hajógyárban dolgozott. Feleségének, Kittynek 98 éves korában bekövetkezett halála, 1987 után öregek otthonába vonult. Több mint 76 évig voltak házasok. Leánya szerint apja röviddel haláláig minden este megivott egy pohárka brandyt. George Ives egy 1990-ben adott interjúban annak tulajdonította magas életkorát, hogy jó felesége volt, jók a génjei és ésszerűen dolgozott. Különben szülei is szép kort éltek meg, apja 99, anyja 98 éves korában hunyt el. A búr háború most elhunyt veteránja egy fiút, két leányt, 15 unokát, 31 dédunokát és 12 ükunokát hagyott.

ISOLYTH-STM TAPOLCAI ÜVEGGYAPOT

A VEVŐK SZOLGÁLATÁBAN
A CONSTRUMA IDEJE ALATT IS!

D pavilon, 101. stand

A TERMELŐI ÁRBÓL

20%

ÁRENGEDMÉNY

ÁPRILIS 15-TŐL 30-IG

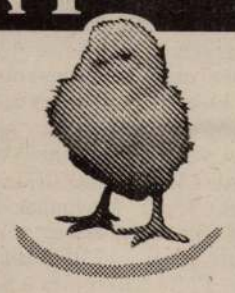

AJÁNLOTT TERMÉKEINK AZ AKCIÓ IDEJE ALATT:

ISTM–F–12/10 típus 10 cm vastag tetőtérszigetelő filc **169 Ft/m2 +ÁFA**
ISTM–L–15/10 típus 10 cm vastag tetőszigetelő lap **209 Ft /m2+ÁFA**
ISTM–L–80/2 típus 2 cm vastag födémek kopogó hanggátló, hő- és hangszigeteléséhez **225 Ft /m2+ÁFA**

Megrendelhető a Construma területén is.
Megrendelhető **telefonon:** 06-87/ 11-773, 06-87/ 11-933/55,
levélben: 8300 Tapolca, Pf.: 58. **telefaxon:** 06-87/ 13-040.
Munkanap: 7.00 - 15.30-ig, **szombaton** 7.00 - 12.00-ig.
Szakmai felvilágosítás: 06-87/ 11-576

ISTM TAPOLCAI ÜVEGGYAPOT RT. TAPOLCA, KESZTHELYI U. 53.

AZ ÁRAK TARTALMAZZÁK A HÁZHOZSZÁLLÍTÁS KÖLTSÉGEIT IS, AZ ORSZÁG EGÉSZ TERÜLETÉRE.

TALTOS REKLÁM

Boldogtalanság

Egy újságban olvasott aforizmát idézünk e heti rejtvényünkben.

Vízszintes: 1. Az aforizma első része (zárt betűk: E, É, D). 13. Bács-Kiskun megyei község lakója. **14.** Település Békés megyében. **15.** Hanga. **17.** Lent. **18.** Villamos jelfogó. **19.** Szakma kiváló ismerője. **22.** Dib-..., apró-cseprő. **23.** Némán tudó! **24.** Numero, röv. **26.** A látás szerve. **27.** Többszörös világcsúcstartó kenyai atléta (Henry). **28.** Tényező. **31.** Az argon vegyjele. **32.** Kínai hosszmérték. **33.** Rangjelző szó. **34.** Eleven. **35.** Kebel. **37.** Föld teszi néha. **39.** Találó. **41.** Színművésznő (Júlia). **43.** Népies kampó. **45.** Háromtagú zenekar. **47.** Cimbora. **49.** Költői napszak. **50.** Kiejtett betű. **52.** Szobabelső! **53.** Svéd férfinév. **54.** Milyen módon? **56.** Város Omanban (IZKI). **58.** ... mester, név szerint nem ismert magyar festő a 14. sz. végén. **60.** Görög betű. **61.** A tantál vegyjele. **62.** A Balaton vizét vezeti le. **63.** Afrikai dögevő madár. **64.** Könnyen vág. **66.** Női név. **68.** Szovjet-orosz regényíró, drámaíró (Jurij, 1899-1960). **69.** Kereskedelmi gócpont, piac. **72.** Egyszerű aminósav.

Függőleges: 1. Angol eredetű, drótszőrű kutyafajta. **2.** Román folyó. **3.** Így, ezen a módon. **4.** ... culpa. **5.** Szóösszetételekben kettő a jelentése. **6.** Rendkívüli, röv. **7.** Kenter, eredeti helyesírással. **8** Azonos betűk. **9.** Kala-..., trópusi betegség. **10.** Folyó Iránban (KAL). **11.** Csökkenő vízszint. **12.** A mohamedán nők elkülönített lakosztálya Indiában. **13. Az aforizma második, befejező része (zárt betűk: R, R, S). 16.** Mereven néz. **20.** Kormorán. **21.** Kiejtett betű. **25.** Düledék. **27.** Lágyan mozog. **29.** Verset ír. **30.** Nevadai nagyváros. **32.** A földre. **36.** Kettős betű. **37.** Az Usakov tengernagy c. film rendezője (Mihail). **38.** Baranya megyei község. **40.** Vigyáz rá. **42.** Knock out, röv. **44.** Kötelezettség alól felszabadít. **46.** A Jupiter egyik holdja. **48.** ... mail, légipostával. **51.** Ikrek jelzője lehet. **53.** Az alkálifémek közé tartozó elem. **55.** Ténfereg. **57.** Sertéseledel. **58.** Helyrag. **59.** Kis Ibolya. **63.** Satu ..., Szatmárnémeti. **65.** Muzsika. **67.** Magyar származású olasz szobrász (Amerigo). **68.** Skandináv férfinév. **70.** Betűt vet. **71.** Félig mély! **72.** Nevelő.

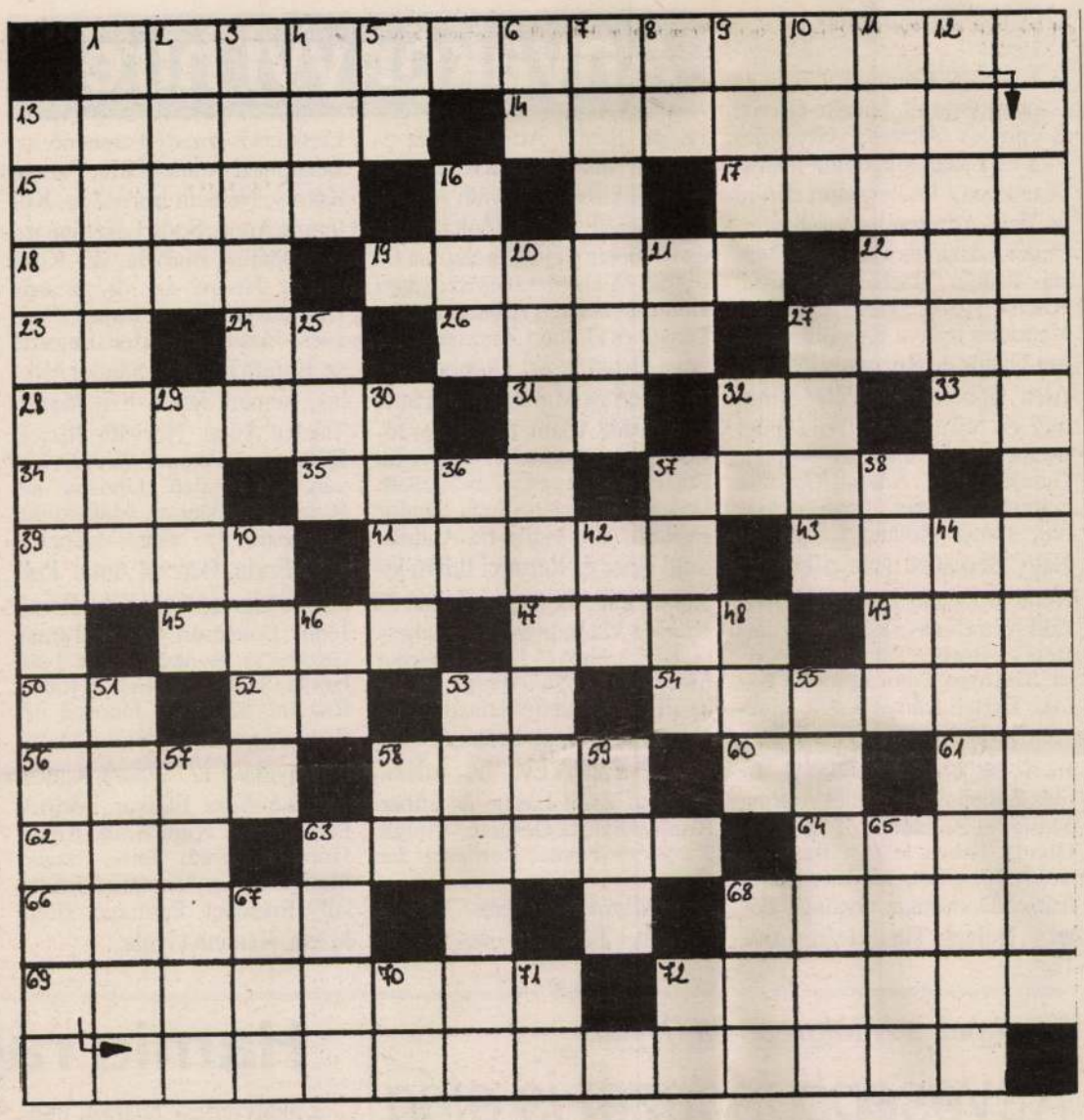

V. Tompa Mihály

Beküldendő a vízszintes 1. és függőleges 13. sorok megfejtése. A megfejtéseket a Vas Népe Szerkesztősége címére (9700 Szombathely, Berzsenyi tér 2.) kell beküldeni április 28-ig.

A Vas Népe április 3-i számában megjelent keresztrejtvény helyes megfejtése: Április aranyként hull a fán át, a bujdosó levélke szopja ágát. A helyes megfejtők közül ajándékutalványt nyertek: Koltay Zsanett Szombathely, Finta Szilvia Horvátzsidány, Horváth Mártonné Szombathely, Szalai Adrienn Tokorcs, Farkas Jánosné Egyházasrádóc. A nyerteseknek gratulálunk, az ajándékutalványt szerkesztőségünk postázza.

Szerencsés nyerteseink Bardóczy Béláné, Szombathely, Horváth Boldizsár krt. (volt Dimitrov krt.) 2. sz. alatti Videotéka üzlete által felajánlott ajándékutalványt kapnak, amelyet a Videotékában videofilm kölcsönzésére is beválthatnak.

Moziműsorok

Szombathely, *Savaria:* Minden kutya a mennybe jut, 17—19-ig 4. Több mint testőr, 17-én és 19-én 10, 6, 8, 18-án 6, 8, 20—22-ig 8. A bérgyilkos, 20—22-ig 10, 4, 6, 23—24-én 4. Mondvacsinált hős, 23—24-én 10, 6, 8.

Kőszeg: Puszta acél, 17—18-án. Az ördög jobb és bal keze 2., 19—20-án. Csupasz pisztoly, 23-án, és 24-én du.

Sárvár: Drakula, 17—18-án, 5 és fél 8-kor. Egy asszony illata, 19-én 5 és fél 8-kor és 20—21-én. Több mint testőr, 23—28-ig.

Celldömölk: Öböl-akció, 17—18-án. Ovizsaru, 20—22-ig. Az utolsó mohikán, 23—25-ig.

Körmend: Egy asszony illata, 17—18-án, fél 6 és fél 8-kor. Börtöncsapda, 19—20-án. Dől a lé, 23-án, 24—25-én du.

Szentgotthárd: Twin Peaks, 17-én, és 18-án este. Ghost, 18-án du., és 19—20-án. Puszta acél, 23—25-ig.

Vasvár: Hideg, mint a kő!, 18-án. Drakula, 22-én.

Dél-koreai gyógyszer rák ellen

Kevésbé toxikus

Két dél-koreai cég pénteken bejelentette: új rákellenes gyógyszereket fejlesztettek ki, amelyek a klinikai vizsgálatok tanúsága szerint hatékonyabbak és kevésbé toxikusak, mint a jelenleg forgalomban lévő szerek. Mint a Reuter jelentette, a Dong-A gyógyszergyár új terméke, a DA-125 nevű szer, a gyártó szerint 2,5-szer hatékonyabb és jóval kevesebb mellékhatása van, mint az Adriamycin nevű olasz terméknek. A dél-koreai kutatók vizsgálata szerint ezt a szert világszerte mintegy 50 százalékban alkalmazzák rákos megbetegedések kezelésére.

A másik cég, a Sunkyong Industries Co terméke, a SKI-2053R, a gyártó szerint az állatkísérletek során hatszor annyi rákos sejtet pusztított el, mint az eddig alkalmazott medicinák.

A két új gyógyszert egy szöuli gyógyszerfejlesztési szimpoziumon mutatták be.

Kim Hu Man, a Dong-A vezető kutatója szerint a kilenc évi hazai és külföldi kísérletek bebizonyították, hogy a DA-125 sok, az Adriamycin tartós fogyasztásából eredő toxikus problémát megold.

A kutató szerint a szerrel Nagy-Britanniában kutyákon végzett kísérletek kimutatták, hogy némi súlycsökkenésen és a szer alkalmazása utáni 13 naptól megjelenő fehérvérsejtcsökkenésen túl semmi mellékhatás nem mutatkozik. Az Adriamycin mellékhatásai miatt tartósan nem szedhető.

Kim Hu Man szerint a szer kipróbálása embereken 1995-ben vagy 1996-ban kezdődik. A forgalmazás 2-3 évvel ezután kezdődhet.

Ajánló a rádió, a tv mai és holnapi műsorából

SZOMBAT

KOSSUTH RÁDIÓ

8.30 Hangszemle. 9.05 Családi tükör. 9.35 Szombat délelőtt. 11.05 Eco-mix. Gazdasági magazin. 12.00 Déli krónika. 12.30 Kopogtató. 13.05 Népdalkörök pódiuma. 13.30 Földkínálat. 14.05 Oxigén. Ökológiai magazin. 15.05 Mindenes. Irodalmi hetilap. 16.00 168 óra. 17.30 V isszhang. 18.00 Esti krónika. 18.25 Szemle. 19.05 Sportvilág. 19.35 Határok nélkül. 20.05 Gézcsók. Parti Nagy Lajos rádiójátéka. 22.00 Késő esti krónika. 22.20 Szombat esti pop-mix. **URH-n:** 18.30 Szlovák, 19.00 román, 19.30 német, 20.00 horvát, 20.30 szerb nyelvű műsor. 21.05 Örökzöld dallamok. 23.00 A BBC magyar műsora.

PETŐFI RÁDIÓ

8.05 Sportszombat. 8.30 Világsztárokkal - sokszemközt. Ella Fitzgerald. 9.06 Színe-java. 11.05 Már csak ez hiányzott.... Tari Viktor kívánságműsora. 12.00 Jó ebédhez szól a nóta. 13.05 Valahol valaki. Portré negyven percben. 13.47 Daráló. Ifjúsági történet. 15.05 Magunkat ajánljuk. 15.05 Nagy nevettetők. 16.00 Szív küldi... 17.05 Nem csak zene. 17.30 Közvetítés a Szentes—UTE vízilabda mérkőzésről. 18.00 Ami a káprázat mögött van. 18.30 Vigyázzunk egymásra! 19.05 Talpalávaló. 20.00 Nemzetközi slágerlista. 21.05 Az én 1989-em. Portréműsor. 22.00 Zenék a BBC archívumából. 22.30 Szombat esti jazz.

BARTÓK RÁDIÓ

9.05 Társalgó. 10.05 Hangfelvételek felsőfokon. 11.19 Magyar kamaramuzsika. 12.05 Kívánságműsor. 14.15 A szülőföld muzsikája. 15.00 Opera-művészlemezek. 16.05 Kapcsoljuk a 6-os stúdiót! 16.45 Barokk muzsika! 17.25 Poggyász. 18.00 Wagner: Az istenek alkonya. Háromfelvonásos zenedráma.

GYŐRI RÁDIÓ

9.00 Hírek, tudósítások, lapszemle. Szombati Magazin. Zenei kívánságok. 10.50 Reklám, sport, programajánlat.

TV 1

8.20 Jó reggelt adj, Istenem! 8.30 KORHATÁR NÉLKÜL. Kölyökidő délelőtt. 8.35 Marian kisasszony és az ő vidám cimborái. 9.00 Cimbória. 9.10 Kölyökidő délelőtt. 9.30 Cimbora. 10.00 Múzeumosdi. 10.30 Kölyökidő délelőtt. 11.30 Szezám utca. 12.00 Tévémagiszter. 13.30 Bajnoki vízilabda-mérkőzés. 14.40 Tengődők. 15.30 Tájak, városok, emberek. 16.00 Családi mozidélután a Disney-vel: Natty Gann utazása. 17.50 Médiamix. 18.15 Hőmérő. Politikai show-műsor. 19.10 Szerencsekerék. 19.40 Esti mese. 20.00 Híradó. 20.35 Uborka. Politikai saláta. 21.00 Fantasztikus filmek: Mr. Soames eszmélése. 22.45 Női-férfi tornász VB. 23.25 Monty Python Repülő Cirkusza. 24.00 Híradó.

TV 2

8.05 PC abc. Számítógépes műsor. 8.35 Videák. Diákvideósok magazinja. 9.00 Cigány Magazin. 9.25 Horvát nyelvű magazin. 9.50 Német nyelvű magazin. 10.15 Kisebbségben. 10.45 Román nyelvű magazin. 11.10 Szerb, 11.35 szlovák nyelvű magazin. 12.00 Segítőtárs. Érdekvédelmi magazin. 12.20 Família Kft. 12.50 Vannak vidékek legbelül... 13.25 Az állatok védelmében. 13.45 Autóbusszal a világ körül... 14.05 A Gemini-faktor. 14.30 Gyerekeknek. 15.07 Knight Rider. 16.00 Ki miben tudós? Fizika. Középdöntő. 17.00 A Német 1-es csatorna estje. 17.10 Bemutakozik az ARD. 19.15 Gyermekműsor. 18.40 München II. — repülőtér. 19.30 Tetthely. 21.05 Az ARD hírgyárai. 21.25 40 év az ARD híradójának tükrében. 22.00 Esti egyenleg. 22.25 Bemutatkozik az ARD. 22.55 Riporterem. 23.40 Haidling-koncert.

ORF 1

9.05 Santa Fétől nyugatra. 9.30 Elhúzzuk a nótáját. 10.00 Eroturizmus. 10.30 Sherlock Holmes magánélete. 12.30 Helló Ausztria, helló Bécs! 13.00 Híradó. 13.10 Mi — aktívak. 13.35 A milliomos paraszt. 15.10 Cirkuszművészet. 15.30 Blunders. 16.00 Gyermekwurlitzer. 17.00 Híradó. 17.10 A nagy tíz. Slágerlista. 18.05 Alpok—Duna—Adria. Magazin. 18.30 Rossz vér. 19.20 Szaván fogjuk. 19.30 Híradó. 20.00 Sporthírek. 20.15 Fogadjunk, hogy... Játékműsor. 22.05 Golden Girls. 22.30 Mostohaapa. 00.00 Kalandok a Sárga-tengeren.

ORF 2

14.05 Ezer mestermű. 14.15 Allegro. 15.00 Szereti Ön a komolyzenét? 16.00 Tisztelt ház. Parlamenti magazin. 17.00 A kedves család. 17.45 Kinek kellek? 18.00 Labdarúgás. 18.45 Értesítő. 19.00 Ausztria ma. 19.30 Híradó. 20.00 Kulturális hírek. 20.15 Hideg anyag. 22.00 Esti sport. 22.30 Falu a határon.

MOZI

Savaria: Minden kutya a mennybe jut, 4. Több mint testőr, 10, 6, 8. **Mini:** Meztelen ebéd, fél 6, fél 8.

SZOMBATHELYI VÁROSI TV

8.00—12.00 ATV Víkend. Tom és Jerry — Totó Tipp Mix — Autózzunk — Kapásjelző — ATV film: Kozmikus látogatók — Víkend (mozgássérült fiatalok klubjában a Manhattan együttessel) — Sportré — Pop-rock lexikon — Képzőművészet — László Atya 5 perce.

14.00—18.00 ATV Víkend fiataloknak (pénteki ismétlése) — You Again — Toto Tipp Mix — Biogazda ajánlja — Autózzunk — ATV film: Árvácska — Vágás nélkül — Rocktükör.

18.00—22.00 ATV Víkend ismétlése.

VASÁRNAP

KOSSUTH RÁDIÓ

8.30 Hangszemle. 9.05 Világóra. 10.05 Vallásos szertartás. 11.05 Gondolat-jel. Kulturális hetilap. 12.00 Déli krónika. 12.20 Harminc perc alatt a Föld körül. Nemzetközi magazin. 13.05 Névjegy. 14.05 Szonda. Tudományos magazin. 14.35 A Szabó család. 15.05 Válogatott perceink. 16.10 Művészlemezek. 17.05 Kirakat. 18.00 Esti krónika. 18.20 Örökzöld operettdallamok. 19.05 Sportvilág. 19.35 Színes népi muzsika. 20.05 ZENE-ARCHIVUM. 21.05 Az üzlettárs. Joseph Conrad elbeszélése. 22.00 Késő esti krónika. 22.20 Kapcsoljuk a 6-os stúdiót.

URH-n: 8.30 Körzeti magazinok. 15.00 Angol óra. 16.00 Az Amerika Hangja magyar műsora. 17.00 Angol nyelvvizsga. 17.15 Német nyelvlecke. 17.30 Francia társalgás. 17.45 A Voice of America sorozata. 18.30 Szlovák, 19.00 román, 19.30 német, 20.00 horvát, 20.30 szerb nyelvű műsor. 23.00 A BBC késő esti magyar műsora.

PETŐFI RÁDIÓ

8.00 A bölcsesség kútja. Vietnami népmese. 9.05 World Music — Világzene. 10.00 Neveletlenek. 11.08 Vasárnapi koktél. 12.00 Jó ebédhez szól a nóta. 13.05 Sztárválasztó. 14.00 Látogatás a múltunkban. 15.00 fiala és neuman TÁSKARÁDIÓJA. 16.00 Poptarisznya. 20.00 Huszárok. Esterházi Péter hangjátéka. 20.30 Régi magyar muzsika. 21.05 Házasodj Ausztria — zenés játék. 22.34 Jazz.

BARTÓK RÁDIÓ

8.05 A 60 éves Peskó György orgonál. 9.05 Nagy magyar operaénekesek. 10.05 Új Zenei Újság. 10.50 Anyanyelvi műsor. 11.05 Európa hangversenytermeiből. 12.37 Lassus madrigálok. 13.10 Új kompakt-lemezeinkből. 14.05 Vendégségben. 15.00 Franki Péter felvételeiből. 16.05 Szalon. Kulturális magazin. 17.00 Bach kantátái. 18.05 Haydn kamarazenéjéből. 18.30 Magyar zeneszerzők. 19.00 Elektra. Részletek Richard Strauss operájából. 20.05 Kezdetben vala az ige. 20.20 Hangverseny-különlegességek. 21.29 Kamarazene korabeli hangszereken. 22.05 Tartuffe. Molière komédiája.

GYŐRI RÁDIÓ

8.30 Hírek, időjárásjelentés, útinform. 8.40 Válogatás elhangzott műsorainkból. 9.35 Szlovén nemzetiségi műsor.

TV 1

8.05 Muzzy in Gondoland. 8.15 This is the Way. 8.35 Vasárnapi turmix. 11.05 Hazanéző. 11.50 Foci csúcstalálkozó előtt... 12.00 Zenebutik. Juhász Előd műsora. 13.00 Képújság. 13.10 A tánc varázsa. 14.15 Zürichi páncélterem. 15.10 Tengődők. 16.00 Arthur C. Clarke titokzatos világa. 16.35 Örömhír. 17.00 Walt Disney bemutatja. 18.45 Szerencsekerék. 19.20 A HÉT. 20.00 Híradó. 20.25 Sztáro(c)k. 21.00 Dick Tracy show. 21.05 Jövőre veled ugyanitt. 23.00 Góóól... Labdarúgó összefoglaló. 23.40 XX. századi portrék.

TV 2

8.04 Aerobic. 8.20 PC abc. Számítógépek a napi gyakorlatban. 8.50 Gyerekeknek. 9.16 Telejáték. 9.30 Szombathelyi virtuózok. 10.00 A boszorkányiskola szégyene. 11.10 Mily kedves a Te hajlékod. Az istentisztelet kánonja. 11.40 Indulj el... Valkonyára! 11.50 Nemzetközi Műemléki Nap. 12.05 Cigányzene a 100 éves étteremből. 12.20 Gazdaképző. 12.50 SOrSok. Munkavállalók magazinja. 13.30 Másfél millió lépés Magyarországon. 14.10 K+P. Szolgáltatóműsor. 14.30 Nahát?! Kentakicsirke. 14.55 Egy apró csoda. 16.25 Nemzetközi Műemléki Nap. 16.40 A magyar nyelvről. 17.30 Delta. Tudományos híradó. 18.00 Körzeti tévéstúdiók műsora. 18.30 Kedves versem. 18.45 Gyerekeknek. 19.00 Família Kft. 19.35 Ők is a fejükre estek. 21.10 Telesport. 22.00 Geopolis. A France 2 világpolitikai sorozata. 22.45 A Eurytmics együttes koncertje.

ORF 1

9.05 Vigyázat, kultúra! 9.30 Különprogram. 10.15 Univerzum. 11.00 Sajtószemle. 12.00 Heti körkép. 12.30 Tájékozódás. 13.00 Híradó. 13.10 Csehországi várak és kastélyok. 13.40 Kérlek ne edd meg a margarétákat! 15.30 Octopus vállalkozás. 16.10 Tiny Toon kalandok. 16.35 Visszaszámlálás. 17.00 Híradó. 17.10 Beverly Hills 90210. Ifjúsági sorozat. 18.05 X-Large — riport. 18.30 Baywatch. 19.15 Lottósorsolás. 19.30 Híradó. 19.49 Konfliktusok. 20.15 Tetthely. 21.50 Átutazás. 23.00 Hírek a film világából. 23.30 Nyolc és fél.

ORF 2

12.30 Oldalpillantások. 13.00 Haza, idegen haza. 13.30 Képek Ausztriából. 14.30 Művészet és giccs. 15.00 Sportdélután. 16.30 Ide nekem az oroszlánt is! 18.00 Harry és a Hendersonok. 18.30 Osztrák képek. 19.00 Ausztria ma. 19.30 Híradó. 19.49 Jégkorong Világbajnokság. 22.20 Apu mindannyiunkat megdumál. 22.45 Repülőgéprablás.

MOZI

Savaria: Minden kutya a mennybe jut, 4. Több mint testőr, 6, 8. **Mini:** Meztelen ebéd, fél 6, fél 8.

SZOMBATHELYI VÁROSI TV

10.00—14.00 TV Plusz. Az utolsó mohikán (amerikai film) — Sportcsemegék — Worldnet-válogatás — TV Plusz útifilm — Játékfilm: Nindzsakölykök (amerikai akciófilm).

14.00—22.00 TV—4 csütörtöki és pénteki adásának ismétlése.

RAJKÁNYI LAJOS

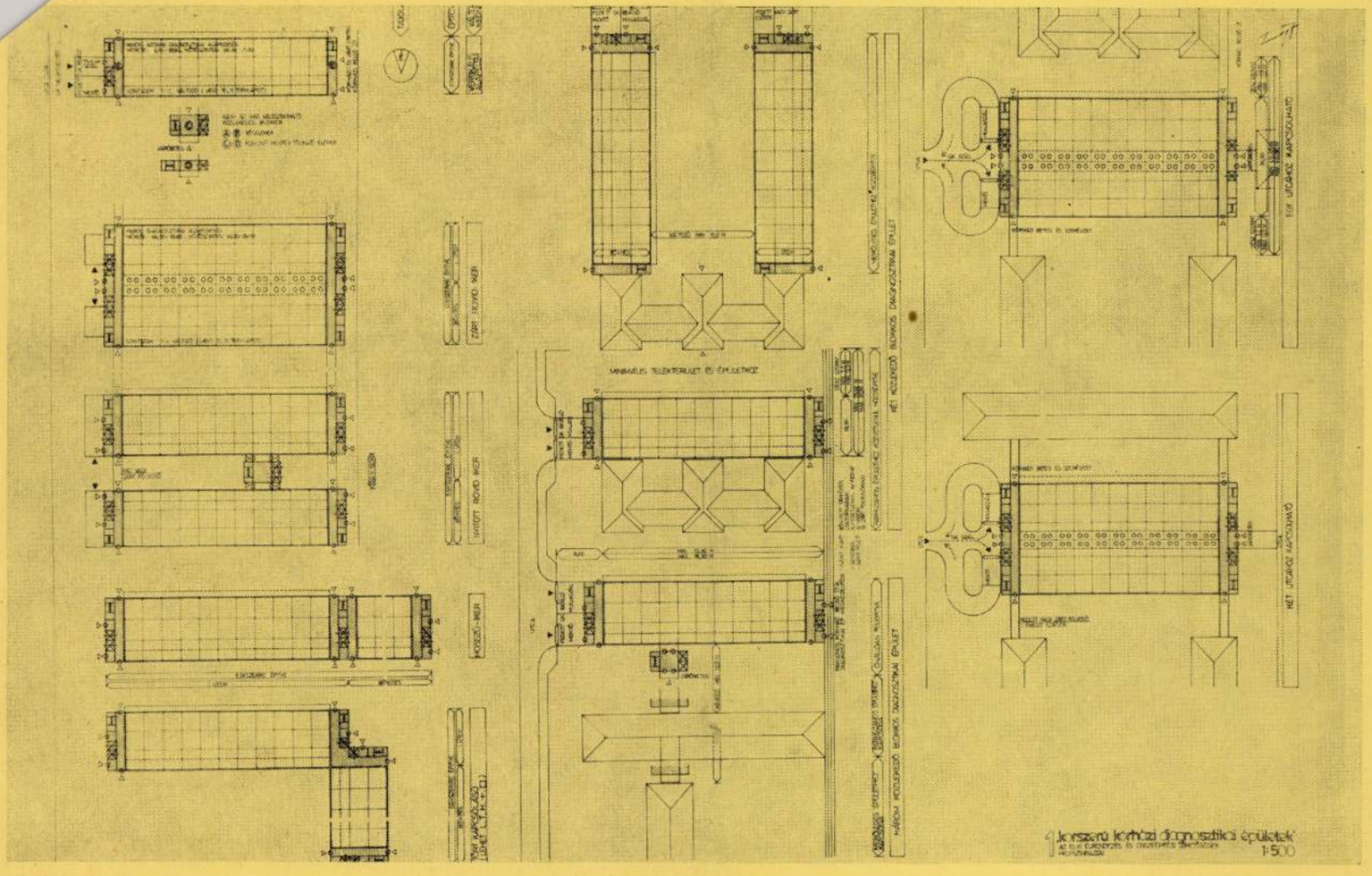

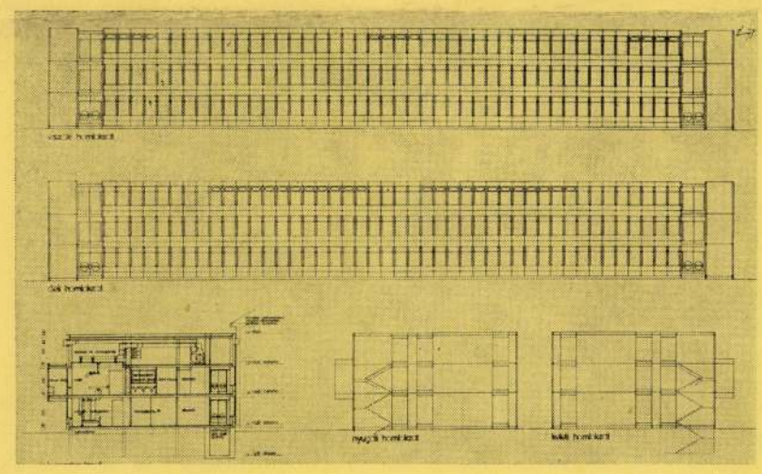

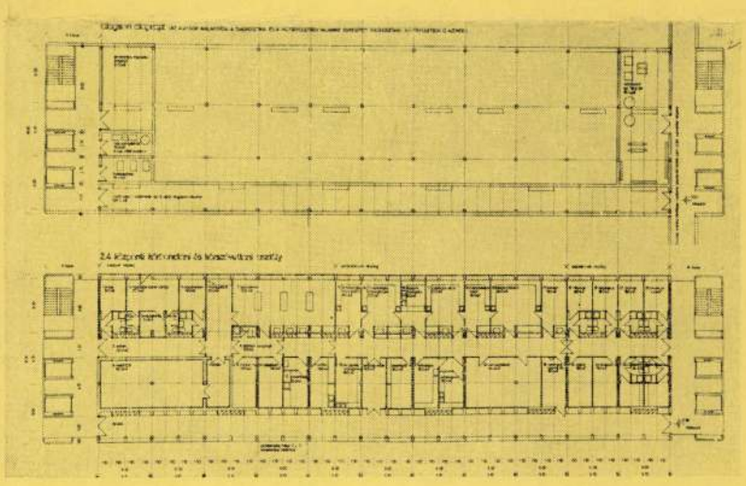

45 000 Ft megvételben részesített 3. számú pályamű szerzői:

Tervező:	**Rajkányi Lajos**
Technológus:	**Pataki Ferenc**
Gépész:	**Kholmann Miklósné**
Statikus:	**Kovács János**
Munkatársak:	**Avar Györgyné**
	Futóné Maróti Julianna
	Pálffi Sándor
	Szabó Mária

A tervezett épület — a keskeny menetmélységből adódóan — meglevő kórházegyüttesek szűk területi adottságát figyelembe veszi, de túlzottan hosszú épületszárnyat javasol.

Korszerű körházi diagnosztikai épületek megvalósítására kiírt országos nyilvános tervpályázat – 1978

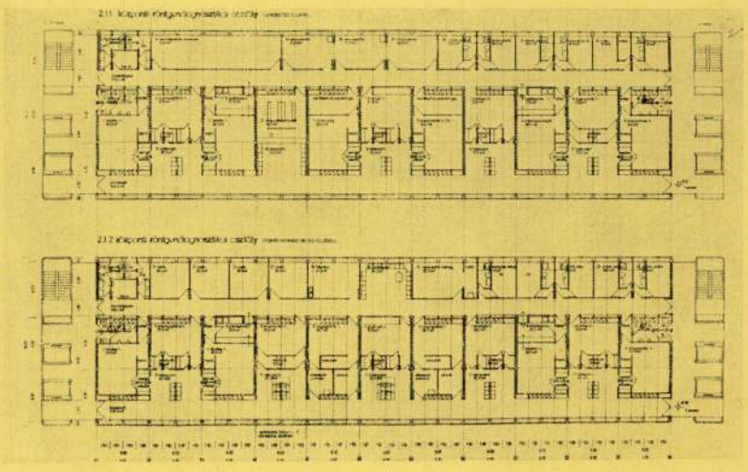

Magyar Építőművészet 1979/3

2.61/b
KÖZPONTI SEBÉSZETI MŰTŐK /STERIL/

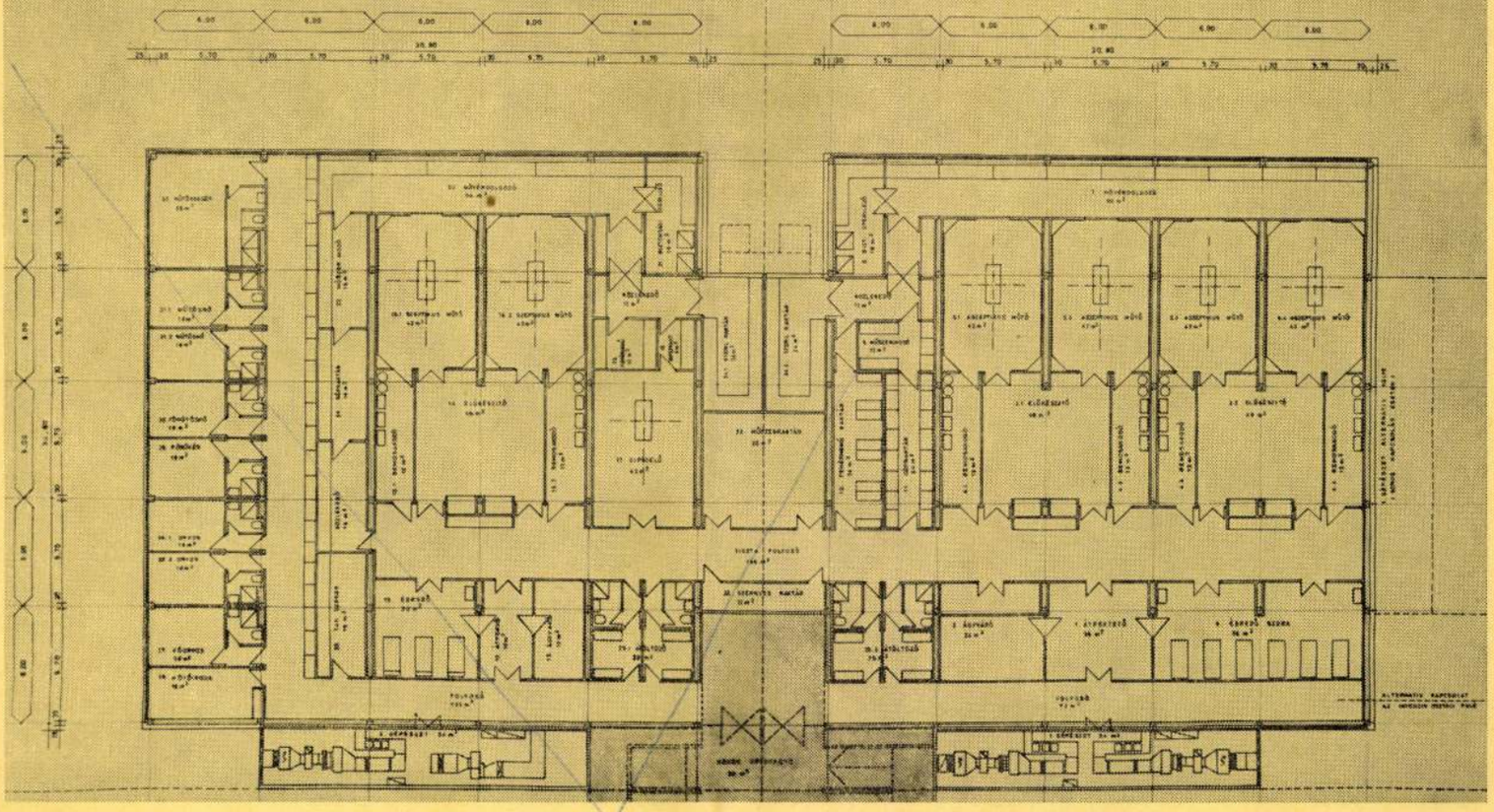

2.61/a
KÖZPONTI SEBÉSZETI MŰTŐK /ASZEPTIKUS/

2.1/b
KÖZPONTI RÖNTGENDIAGNOSZTIKAI OSZTÁLY

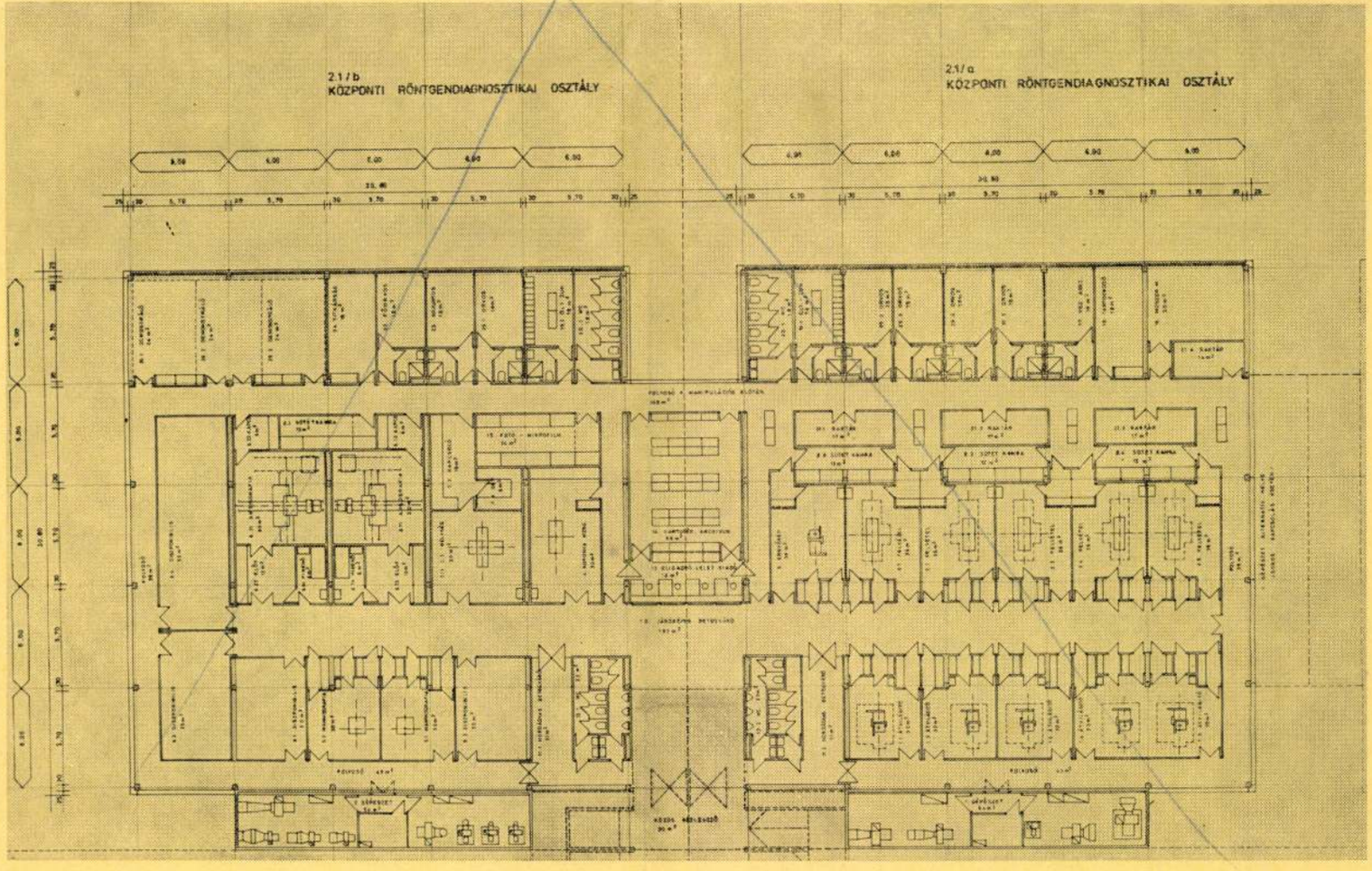

2.1/a
KÖZPONTI RÖNTGENDIAGNOSZTIKAI OSZTÁLY

2.3 kézp. ultrahangdiagnosztikai laboratórium 2.2 központi izotópdiagnosztikai laboratórium

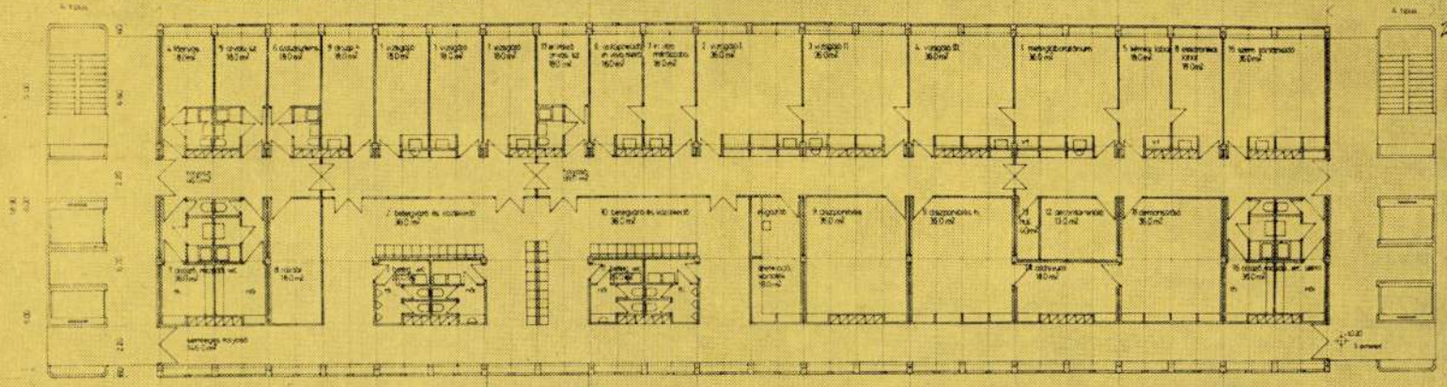

2.5 központi laboratóriumi osztály

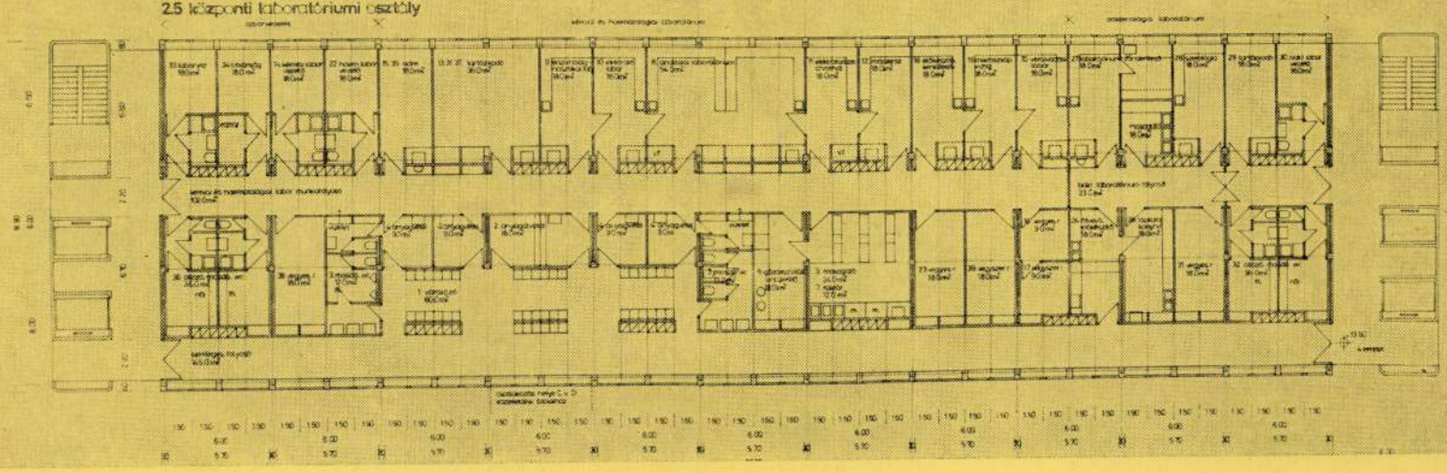

2.52 intenzív betegellátó osztály 2.51 kézp. szőészeti műtők

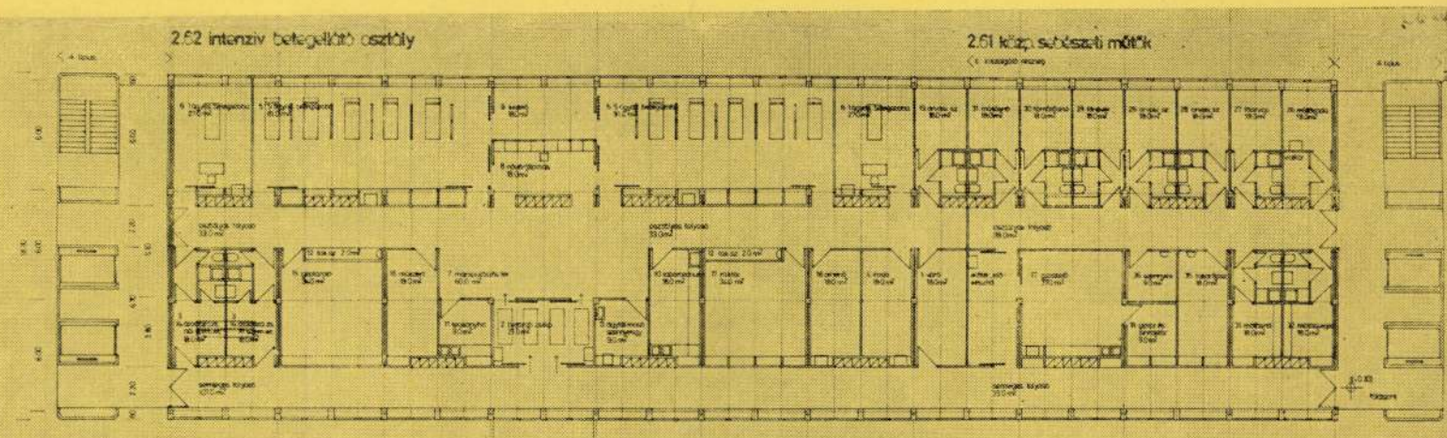

2.51 kézp. szőészeti műtők

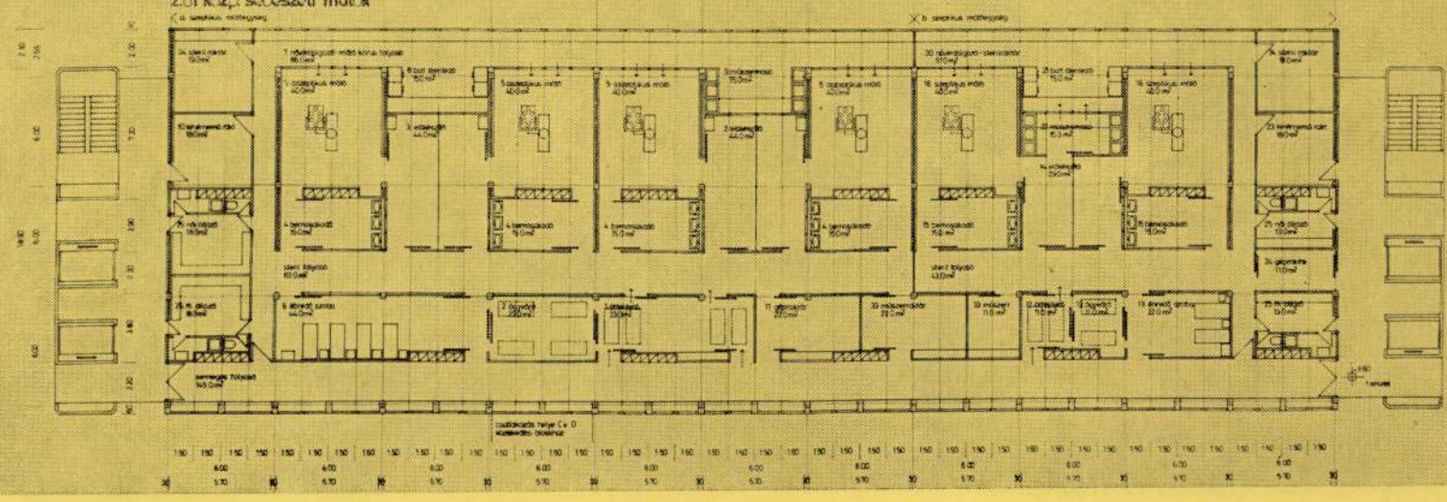

45 000 Ft megvételben részesített 17. számú pályamű szerzői:

Építész:	**Töreky Dezső**
Munkatárs:	**Tasch Péter**
	Sáfrány Ágnes
Belső-építész:	**Eiler Gizella**
Statikus:	**Beke Tibor**
Gépészek:	**Unger Tamás**
	Eperjesy András
Elektromos:	**Máté Endre**

A választott alapegység méretéből adódóan meglevő kórházaink telephelyén csak korlátozottan telepíthető. Variabilitása a váltakozó funkcionális igényeket a beépített területek nagysága miatt elsősorban csak vertikálisan tudja követni.

Dános Ottó

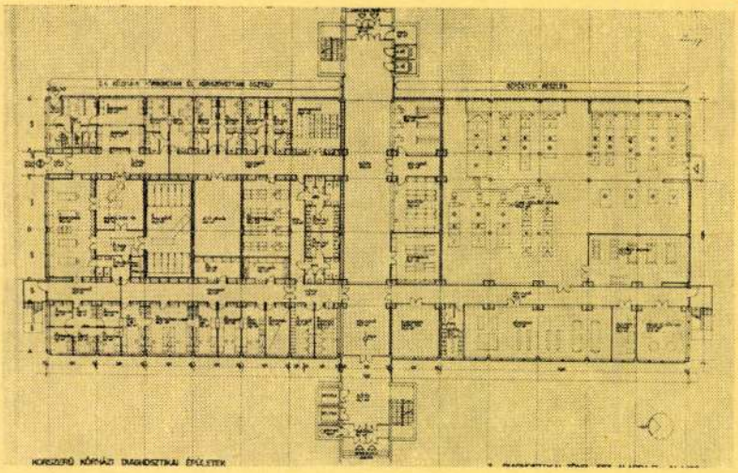

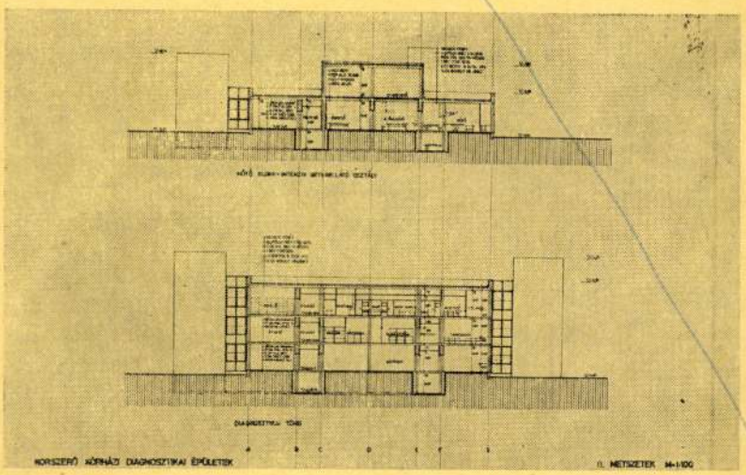

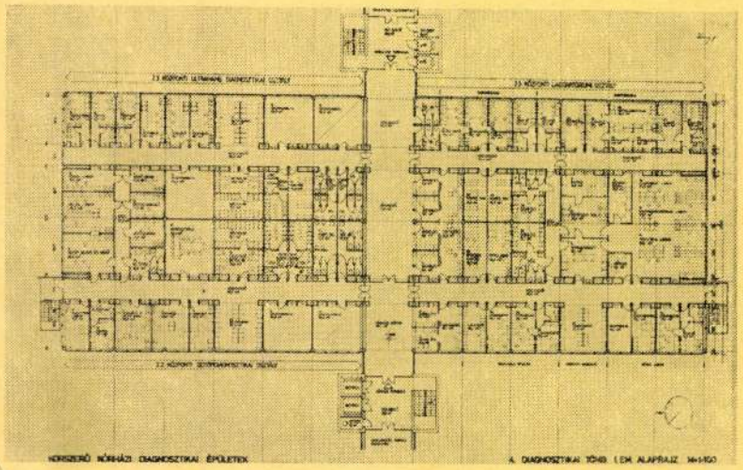

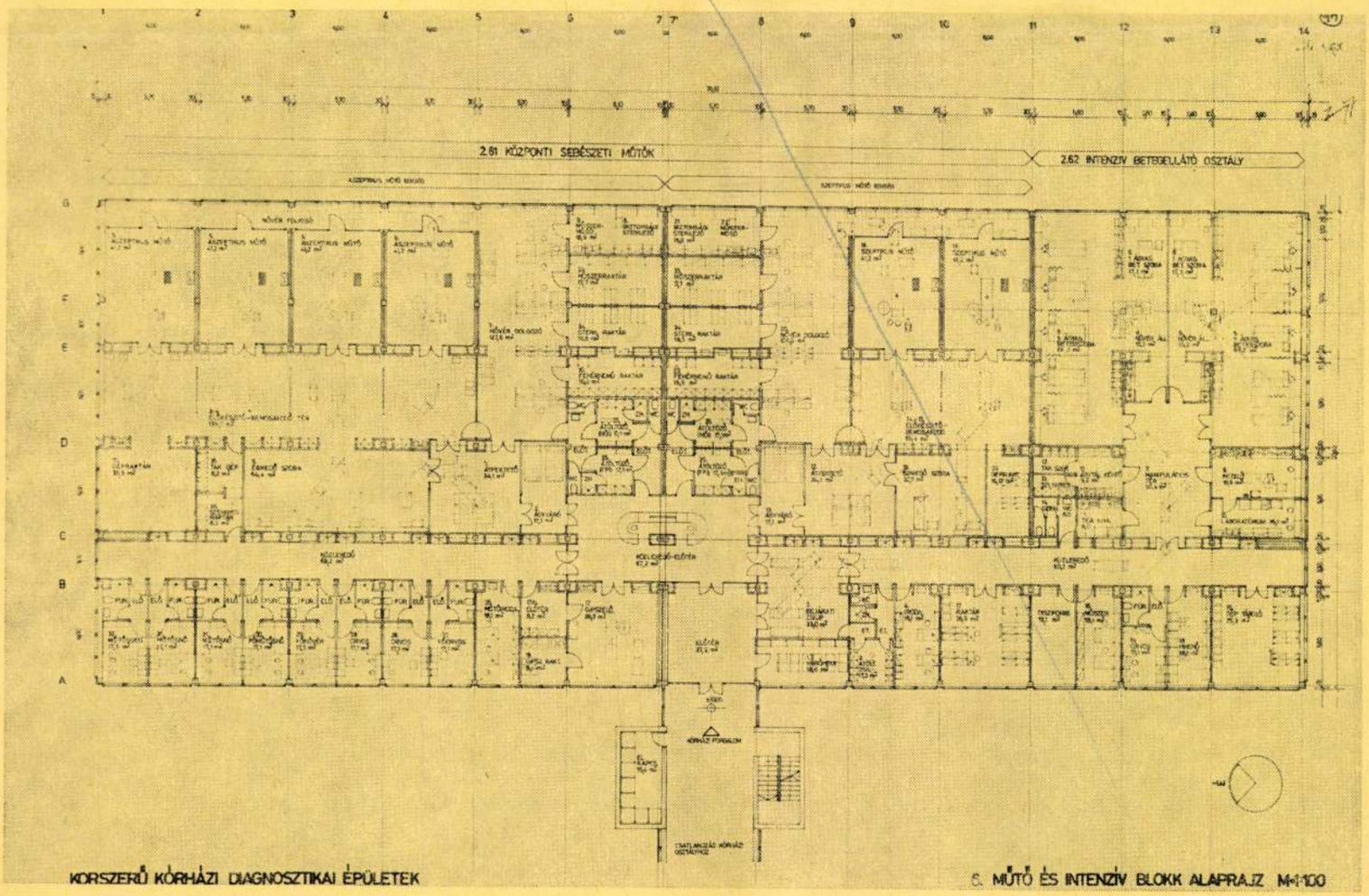

M.D.K.

Rágh
mohán

Méltatás.

Zalai Tóth János: Egy József hálaka
Művészet, 1969. április - 14 lap

Rajki József

Thieme Becker
XXVII. 573. l.

Gyka

papír, könyv és piperecikkek
kereskedése
SOMORJA, PŐ-UTCA 5.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Rajki József

szobrai

közl. kiáll.

Ujság. 1930. nov. 7.

(e. a.: A Nemzeti Szalon csoportkiállítása.)

neg. Igaz, hogy itt nem állnyira
inkább a háromdimenzionális-
elyet a renaissance művészei az
ódon variáltak. Egyik legutolsó
a Riccio berlini szobrocskájában.
matikus és ornamentális minta-
eg a somogyvári töredék. Griff-
la és Tövishúzó itt nehezen ki-
rátumban jelenik meg. Hasonlót
vált középkori utánzatai egyiké-

almozása nemcsak merő véletlen
il, igazolják a bécsi Szent István
apujának előcsarnokában elhelye-
ázolási témánk itt külön-külön
A griff bal mellső lábának karma
lan, de emberhez hasonló fejjel
gy megfogja, mint a somogyvári
lábszárát. Egy másik fülkében
k, még pedig a 13. század 60-as,
ben.[85])
hetetlen chartresi és bambergi
itik mintákat követ, még pedig
enül hozzásímul a gótikus formák
zefüggésben joggal utal a Mithras-
a pannóniai vidékeken.[86]) Szinte
ük a Mithras-jelenet átváltozását
épostsági udvarban.[87])

RAJKI JÓZSEF
95 Pihenő kőhordó terakotta 300.—

Nemzeti Szalon

Tavaszi Szalon

1933

Schläpfer, C. VIII. 220.

Rajki József

kiáll.

Nemzeti Salon

1932. nov.

Föv. kiáll.

Rajki József

Kiáll

Nemzeti halon

1930. nov.

Föv. kipt.

Rajki József

Születtem Orosházán 1894. február havában egy tanyai parasztházban. Rajzolni és mintázni az iparművészeti iskolában tanultam három évig. Egyszerű emberek között élek Orosházán, akiknek életét szokásaikat viszem át agyagfiguráimba. 1927-ben hat hónapot Párisban töltöttem szigorúan tanulás céljából. A jelen kiállítás munkáim első bemutatása.

1930. nov. Koll. kiállítás a Nemzeti Szalonban. Genre alakok

222

1905.

-án.

márgás szemlélhető, a hol a

ott partjain lévő sziklás hegyoldalt
jék és falombok boritják, mig az elő-
szineket viseli. Fölül, balról a lombo-
lan át. A mozgó viztükörben pedig, mely
barlang nyilás körvonalai látszanak, a
ződik vissza. A vidékre novemberi han-
zin vörös-barna lila árnyékokkal. Jel-
y.

n.
déka 1905 november 28.- Becsértéke

Rajki

R. 2 *József*. szobrász. * Orosháza 1894. A bpesti iparművészeti iskolában tanult, azután szülővárosában telepedett le. Az alföldi egyszerű emberek életét és szokásait viszi át agyagfiguráiba 1927. Párizsban végzett tanulmányokat Genrealakjaiból 1930 a Nemzeti Szalónban rendezett gyüjt. kiállítást.

E. G. II. 348-b

100.000 —

99·24

90 —

18 —

242 10

410668

10·40

552 —

3204

133·40

133·40

6·10

Rajki József

300 k államsegély

Éimisk 1915/16. 42 f

Rajki Józef

wobraz

1914-18.

Ćwiśnik 1930. 87. 1

Rajki József

MAGYAR MŰVÉSZET

1930. 561, 668

1932. 388.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

KOVÁCSEVICS MILENKÓ

TEXTIL- ÉS RUHÁZATI ÜZLETE

BUDAPEST, IV., PETŐFI SÁNDOR UCCA 3.

FIÓKÜZLET: BUDAPEST, VIII., JÓZSEF-KÖRÚT 53.

Méltóságos
Nagyságos

NYOMTATVÁNY

dr. Szentiványi Gyula

úrnak
úrnőnek

Budapest, I.,

Lenke tér 7.

Rajki József

Koll. kiáll. a Nemzeti Szalonban

Ivod

Képzőművészet

1931. 36. a.

Rajki József

3 novellája

repr.

Magyar Művészet

1930. 561. l.

Rajki József

festőművész

Műcs. kiáll. 1939 tól.
Pipics 119. l.

KASSA

Dóm: régi Rákóczi-sírkövek

II. Rákóczy Ferencz és neje síremléheinek...
VV 1876, 12 l.

(Dr. Erődi Béla:
~~[illegible]~~ : II. Rákóczy Ferencz és Zrínyi Ilona
sírja. VV 1876, 49–50 l.

Rajky József

Vasárnap leplezték le Orosházán Jászay-Horváth Elemér, a kiváló költő emléktábláját.

Képes Pesti Hírlap

1939. jun. 13.

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA
BUDAPEST, IX., HŐGYES-ENDRE U. 10.

.....szám

Rajky József

1939. jún. 13

PESTI NAPLÓ

— **Leleplezték Orosházán Jászay-Horváth Elemér emléktábláját.** *Orosházáról* jelenti tudósítónk: Vasárnap leplezték le Orosházán *Jászay-Horváth* Elemérnek, az öt ávvel ezelőtt Budapesten elhúnyt kiváló költőnek és ujságírónak szülőháza falában elhelyezett emléktábláját, *Rajky* József szobrászművész alkotását. Az ünnepély *Mitlasovszky* János avatóbeszédével kezdődött, majd *Szabó* Pál a Magyar Ujságírók Egyesülete nevében beszélt a költőről, aki a kenyérért folytatott nehéz küzdelemben őrlődött fel. Ezután elszavalták *Jászay-Horváth* egyik költeményét, majd *Keresztes* Lajosnak ez alkalomra írt ódáját, végül *Baranyai* Kálmán községi bíró megkoszorúzta az emléktáblát.

Tekintetes

Műemlékek Országos Bizottságának

Budapest

IX. Rákos utca 10.

Vészi-nyomda. Tel. 108—05.

Rajki József
Nobrász.
holl. kiáll. élet.

Nemzeti Szalon
1930. nov.
68. csop. kiáll.
kat. könyvtáranban

fordék

182	Magyar tulipán		45.—
183	Reggel az erdőszélen	filcpárna	50.—
184	Kinai madár	filcpárna	50.—
185	Mezei virág	filcpárna	45.—
186	Fekete kakas, párna, selyembársony		Mgtul.
187	Fehér váza	filcpárna	50.—
188	Modern ornament	filcpárna	45.—
189	Sárga kacsa	filcpárna	55.—
190	A hold asszonya	filcpárna	55.—
191	Bünbeesés	filcpárna	150.—
192	Kalózhajó	filcpárna	55.—
193	Arab rege	filcpárna	55.—

RAJKI JÓZSEF

Születtem Orosházán 1894. február havában egy tanyai parasztházban. Rajzolni és mintázni az iparművészeti iskolában tanultam három évig. Egyszerü emberek között élek Orosházán, akiknek életét szokásaikat viszem át agyagfiguráimba. 1927-ben hat hónapot Párisban töltöttem szigoruan tanulás céljából. A jelen kiállitás munkáim első bemutatása.

168	Verekedők	mintázás	égetve	450.–
169	Kártyavető	„	„	400.–
170	Töprengő	„	„	400.–
171	Libakopasztó	„	„	350.–
172	Kukoricaszedő	„	„	400.–
173	Bámészkodó	„	„	380.–
174	Falverő	„	„	450.–
175	Pihenő paraszt	„	„	450.–
176	Harmonikás	„	„	400.–
177	Jár a baba	„	„	320.–
178	Kisbiró	„	„	400.–
179	Didergő uccaseprő	„	„	450.–
180	Anya és gyermeke	„	„	380.–
181	Kenyérszelő	„	„	350.–
181a	Fürészelő	„	„	300.–

LUTTOR IGNÁC

a Markó-utcai reálgimnázium tanára sokoldalu tevékenységet fejt ki. Festői hajlamainak életkörülményei kényszerítő hatása miatt nem so-

Méltóságos

Dr. Procopius Béla
rk. köret és megh. Minister Urnak

Budapest

Méltóságod nagybecsü felszólítására tisztelettel közlöm, hogy az ezideig forga lomban levö plakettjeim- és érméimet nem tartom érdemesnek arra, hogy azokat katalogusba felvenni lehetne.

Megköszönve Méltóságod érdeklödését

Maradtam

Orosháza 1930 szept. 8.

teljes tisztelettel

Rajki József
szobrász.

Budapestre hozták és letartóztatták a Garay-téri rablókat

Megirtuk, hogy a *kevermesi* csendőrség a fökapitányság rádiótávirata alapján szombaton reggel a román határ közelében elfogta a Garay-téri rablótámadás elkövetőit, *Tajti Istvánt* és *Nagy Ferencet*. Bekisérték őket a *lökösházai* rendőrkapitányságra, majd a fővárosból odautazott detektivek vasárnap délután *Budapestre* hozták a két rablót. Itt mindketten *beismerték*, hogy ők követték el a rablótámadást, sőt kiderült, hogy egy Amerikából hazatért asszony kirablását is tervezték.

Tajti István 24 éves szabómester — mint elmondta — tavaly szeptemberben nősült *Keszthelyen*. Munkához nem jutott és háromszor vett fel kétszáz pengő váltókölcsönt. A hitelezők szorongatták, elhatározta tehát, hogy a fővárosba utazik és itt valami módon pénzt szerez. Budapesten egy rokonánál szállt meg. Ott lakott *Nagy Ferenc* 19 éves alkalmi munkás, maga mellé vette és egy *városligeti padon megbeszélte vele, hogy kirabolnak valakit. Borotválkozás közben megismerkedtek a borbélymühelyben Pécsi Dezső* borbélysegéddel, aki felajánlotta nekik, hogy az édesanyjánál olcsón juthatnak szálláshoz. Hétfőn fel is mentek Pécsi anyjához, *megszálltak és mindjárt el is határozták, hogy a 66 éves asszonyt kirabolják.*

Szerdán reggel el is követték a rablótámadást, *az asszonyt megkötözték, paplannal letakarták és aztán kifosztották a lakást. Nagy Ferenc segitett Tajtinak és azt állitja, hogy mindent ugy tett, ahogyan a keszthelyi szabó akarta.* Ki akartak még rabolni egy Amerikából hazatért asszonyt, figyelték is, de megtudták, hogy a férje otthon van, erre lemondtak tervükről. Estig kocsmáztak, aztán *Kőbányáról Lökösházára* utaztak. Csütörtökön *Kevermesre* mentek, mert ott Tajtinak egy rokona lakik. *Este résztvettek egy nyári mulatságon.* Pénteken kapáltak, majd cseresznyét szedtek a rokonok földjén. Szombaton reggel pedig, amikor át akartak szökni a határon, a csendőrök elfogták őket. *Mindkettőjüket letartóztatták.*

Halgaluska, jércetorta, májpudding, töltött süllő és társaik

A Magyar Szakácsok Köre első főzőtanfolyamának hétfői vizsgáia

Erélyes férfihang:

— Hogyan készíti a huslevest?

Elfogódott női hang:

— Veszek egy kiló marhahust, három liter vizet, félkiló zöldséget, egészborsót, gyömbért, zellert, sót...

Az ablakok mentén, hosszu asztal mögött, álltak a vizsgálóbizottság tagjai: fehér főszakácsi fövegben *Posztobányi István* alelnök, „civilben" *Vári Lajos* elnök, *Vági Szabó Lajos* főtitkár és a többiek . . . Velük szemben negyven-ötven, idősebb, fiatalabb hölgy ült munkaruhában, fehér konyhakötényben; pár férfijelölt is helyet foglalt közöttük és — öt kedves nővér. Jó félóráig tartott ez a különös vizsga, ahol latin tétel helyett a francia saláta, fizikai feladvány helyett a töltött borjuszegy elkészitéséből kellett felelni. Olykor rejtélyes idegen szavak bukkantak fel a ledarált szövegben: „zsü", „spachtli", „beschamel"; az egyik bíráló ilyenkor rosszalólag csóválta fejét és lecsapott a jelöltre:

— Mi az a „zsü", nagyságos asszonyom?... Mi az a „spachtli"? . . . *Használjunk magyar szakkifejezéseket!*

Ebből is kitünt, hogy a Magyar Szakácsok Körének hivatalos főzőtanfolyamán a szakemberek igazán komolyan vették az oktatást. E háromhónapos tanfolyam célja: beavatni a jelentkező uriasszonyokat, lányokat és érdeklődőket *a jó magyar konyha* titkaiba, megismertetni kezdőket és haladókat a magasabbrendü szakácsművészettel, *kizárólag házi használatra.* Az a háziasszony, akit itt oklevelet szerzett, nem szorul ezentul idegen segitségre, saját erejéből készitheti el a legbonyolultabb fogásokat is vendégei számára. Az érdeklődés *nagyon nagy.* Ennek az első tanfolyamnak már *hatvannyolc hallgatója* volt,

Az *elméleti rész* befejeződött. Az elnök külön megdicsért mindenkit: *az ügyvédnéket, orvosnékat, rendőrkapitánynékat, a piruló kedves nővéreket.* Kitünően feleltek, jeles! . . . A hosszu asztalhoz tódultunk, hogy szemügyre vegyük *a gyakorlati vizsga* kézzelfogható eredményeit. E pompás hideg büffé különböző fogásain *reggel féltiz óta* dolgoztak a jelöltek, hogy erre az ünnepélyes, délutáni bemutatóra elkészüljenek velük. Igazán nem volt könnyü dolguk! A kitünő szendvicseken, göngyöltsonkákon, kaszinótojásokon, sós süteményeken, képviselőfánkokon kivül *rendkivüli feladatokra* is kellett vállalkozniok.

Hallottak már például a *Posztobányi-salátáról?* Halgaluskából, champignonból, zöldborsóból, rákuszonyokból és ollókból, spárgából, mayonnaiseből, paradicsommártásból, tört piros paprikából, citromléből és tejszinhabból kell összekeverni! Hát még a jércetorta! Négy fiatal, kicsontozott, lebőrözött, vékony szeletekre vágott fiatal jércéből készül, mégpedig ugy, hogy a legalsó sor jércére egy rétegnyi csirkelé-májpüré, majd egy sor sült libamáj, majd egy másik réteg fagyasztott csirkelé kerül és az egészet szarvasgombával kivágott angyalokkal, meg májpuddingokkal diszitik... Hát még a töltött süllő!... Hát még a kocsonyázott ponty!... Álmok. Költemények. Inyencesemegék.

Ezt annál nyugodtabb lelkiismerettel tanusithatjuk, mert a rendkivül rokonszenves vizsga végén a többi meghivott vendég és az oklevelet nyert tanitványok buzgó közreműködésével — *megettük az egész kiállitott anyagot.* Morzsányi se maradt belőle.

(— ász —)

NAPI HIREK

Nevessünk!

Angliában, ugy látszik, nagyra értékelik azt, ha valaki meg tudja nevettetni embertársait. Most jelent meg azoknak a brit honpolgároknak a névsora, akik legujabban magas kitüntetésben részesültek. Köztük van egy humorista iró is, Max Beerboom. Lovagl rangot kapott Sir Max — mert ezentul igy kell szólitani — tudtommal csak az angolszász világban hires. A kacajhullámok, amelyeket el szokott inditani, nemigen terjednek át más nyelvterületekre. Mi lehet ennek az oka? A humor talán nem nemzetközi portéka? Ezt állitani merészség volna, mert hogy mást ne mondjak, egy Tristan Bernard vagy egy G. B. Shaw élcei, jómondásai futótüzként terjednek el öt világrész sajtójában s nekik, mint szinpadi mulattatóknak is tekintélyes világpiacuk van. Föl tudnék még sorolni jó néhány ilyen nevet, de őszinte sajnálatomra Max Beerboom nem lenne közöttük.

Ez persze nem jelent semmit, attól még a lovag ur nagyon jó humorista lehet. Bizonyára az is, mert különben a bohócsapkája mellé aligha kapta volna jutalmul a rangemelést. Egyébként a róla szóló közlemény ad egy kis izelitőt abból, hogy miképpen fogja fel a „királyi udvari mulattató" a nevettetés művészetét.

Nyilván abból a tételből indult ki, amelyet a mult század elején élt bécsi humorista-kollégája oly szellemes fogalmazásban állitott fel: „Mondd meg, min nevetsz és én megmondom, ki vagy". Beerboom mester megforditja a tételt. Ő ismeri az angoljait és megmondja, min nevetnek. Pontokba szedve fölsorolja azokat a tárgyköröket, amelyekről élcelődni egy angol humorista számára érdemes és hálás feladat. A lista nem tulságosan gazdag, kerek egy tucat cimszót ölel fel. Az anyósokkal kezdődik és a romlott sajttal végződik a felsorolás. Közbül ott vannak a megcsalt férjek és a vénkisasszonyok, a kövérek és a soványak, a hosszuhajuak és a kopaszok, a dadogók és a tengeribetegek. Örök humortémák ezek, nemcsak Angliában. És az sem a szigetország humoristáinak a kiváltsága, hogy bizonyos népek rovására hegyezhetik szellemességük nyilait. A négy nép közt, amelyekre, Sir Max szerint, az angol humor „utazni" szokott, mi magyarok nem szerepelünk. Ez nem lep meg. Sohasem is hallottam hirét, hogy például a londoni operett- és revüszinházak holmi „Paprika-Mikosch" komédiával igyekeznének mulattatni közönségüket. Sőt ugy tudom, hogy nemzeti sajátosságaink, szokásaink, zenénk és táncunk iránt komoly irányu az érdeklődés a brit felszigeten.

Ellenben meglepő, hogy a lajstromba szedett humortárgyak közt nem látom a skótok közmondásos fukarságát. Lehetséges volna, hogy az angolok nem nevetnek az aberdeeni keltezésü skótvicceken? El kell hinnem, ha egy ilyen elsőrendü szakértő állitja. De furcsának eléggé furcsa.

Igaz, most jut eszembe: a skótok is voltaképen britek. Már pedig ki nevet a saját fogyatékosságain? Ahhoz egy kicsit bolondnak kell lenni. Vagy nagyon okosnak. Az ilyenek pedig — hiszen tudjuk — mindenütt kisebbségben vannak.

Lictor.

— Átnyujtotta megbizólevelét az ujonnan kinevezett spanyolországi magyar követ. Küm Burgosból jelentik: *Andorka Rudolf* tábornok, az ujonnan kinevezett spanyolországi magyar követ hétfőn átnyujtotta megbizólevelét *Franco* tábornoknak. Utána *Umana* columbiai követ és *Bianco Böck* dán követ nyujtotta át megbizólevelét.

— Német elégtétel a nachodi incidensért. Prágából jelentik: Német részről *teljes elégtételt* szolgáltattak a nachodi incidensért, amelynek során — mint ismeretes — német rendőrök szerencsétlen körülmények összejátszása folytán agyonlőttek egy cseh rendőrt. *Franck* államtitkár, báró *Neurath* birodalmi védnök megbizásából felkereste *Eliasch* cseh miniszterelnököt és részvétét fejezte ki. Az államtitkár egyuttal közölte, hogy a nachodi német rendőrszázadot leváltották és a birodalmi védnök ötvenezer korona segélyt folyósitott az agyonlőtt cseh rendőr édesanyjának.

— Gratz Gusztáv a Pesti Napló főszerkesztője. A *Pesti Napló* vasárnapi számának élére uj főszerkesztő neve került. A lap vezetőhelyen bejelentette, hogy *Gratz Gusztáv* lett a főszerkesztője. A volt külügyminiszter személyében a magyar közélet kiváló képviselője, nagyműveltségü és felkészültségü köziró, a magyar ujságirásnak többévtizedes tapasztalatokkal rendelkező, értékes egyénisége vette át a Pesti Napló vezetését. Gratz Gusztáv több, mint négy évtized előtt kezdte meg ujságirói munkásságát, harminc évnél hosszabb idő óta általánosan becsült tényezője a közéletnek, amelynek területén tehetsége többször biztositott számára előkelő pozíciókat.

— Az első utasrepülőgép az Egyesült Államokból Európába. New Yorkból jelentik: A Panamerican Airways társaság közlése szerint junius 23-án indul az első repülőgép utasokkal az Atlanti-óceán felett Európába.

— A kárpátaljai záróvonal megszüntetése. Illetékes helyen közlik, hogy a m. kir. honvédvezérkar főnöke a Kárpátalja területén lévő záróvonalat junius hó 12-én déli 12 órától megszüntette.

— A Vitézi Rend a nyilaskeresztes pártot tilalmazott egyesületnek tekinti. A Magyar Tudósító jelenti: A Vitézi Rend hivatalos lapja, a „Vitézek Lapja" a junius 11-iki számának egyik szerkesztői üzenete a következőképpen szól: „Tilalmazott egyesületek". Az Országos Vitézi Szék 1693/BIZ. I. 938. számu rendeletében felsorolt tilalmazott egyesületek közé kell számitani a nyilaskeresztes pártot is.

— Báró Pongrácz Albert és Roth Jenő valutaügye. A büntetőtörvényszék *Dorosy-tanácsa* hétfőn tárgyalta báró *Pongrácz Albert*, *Roth Jenő* és *Zombori László* valutabűnügyét. Zombori a tárgyaláson nem jelent meg, ügyét elkülönitették. A vádirat szerint báró Pongrácz Roth Jenővel és Zombori Lászlóval valutatörvénybe ütköző bűncselekmény elkövetésére beszélt össze. Az volt a tervük, hogy külföldön különböző értékpapirokat vásárolnak olcsón össze és azokat itthon nagy nyereséggel értékesitik. Az értékpapirok behozatalára a Nemzeti Bank megtévesztésével akartak engedélyt szerezni. Evégből báró Pongrácz a Nemzeti Bank előtt ugy állitotta be a dolgot, mintha az értékpapirok volt feleségének, született báró Pongrácz Verának örökségéhez tartoznának. Állitása alátámasztására hamis hagyatéki leltárt is készitett. A Nemzeti Bank azonban a 780.000 pengő értékü 22.238 darab 1914. évi székesfővárosi kölcsönkötvény behozatalára szóló engedély megadása előtt igazoló iratokat kért és ekkor világosság derült a vádlottak tervére. Báró Pongrácz a biróság előtt azzal védekezett, hogy amikor megtudta, milyen sulyos ügybe keveredett, önként elállott tervétől. Egyébként szorult anyagi helyzete miatt foglalkozott a vádiratban foglalt tervvel és Zombori nővére, Zombori Mercedes miatt ment bele a tervbe. Roth Jenő tagadta bünösségét, jóhiszemüségével védekezett. A törvényszék a tárgyalást szerdán folytatja.

— **Hetven tagu magyar küldöttség a drezdai mezőgazdasági kongresszuson.** Drezdából jelentik: Valamennyi nemzetközi mezőgazdasági kongresszus közül a most Drezdában lezajló XVIII. kongresszus dicsekedhetik a legtöbb résztvevővel. A kongresszuson 55 állam van képviselve 1671 résztvevővel. A külföldi küldöttségek közül az olasz 81, a román 91, a magyar 70 és a jugoszláv 33 tagból áll. Franciaországból 77, Lengyelországból 62, Belgiumból 60, Svájcból 47, Hollandiából 46, Dániából 37 kiküldött jött Drezdába. Finnország 58 mezőgazdasági szakértőt küldött a kongresszusra.

— Emlékezzünk . . .

Junius 11.

1915 *A pécsi 52. gyalogezrednek a Dnyeszter folyó környéki Ziwacsow ellen intézett támadása közben Dósa János arcvonalszolgálatra önként jelentkezett csendőrőrmester gyalogsági ásóval a kezében rontott az oroszokra, akiket rövid kézitusa árán lekuszott. Hasonló vitéz magatartásával már előzően is három alkalommal tüntette ki magát. Február 15-én a bukovinai Kolomeánál, egy a küzdők szárnya mögött elszigetelten tüzelőállásban volt lövegszakaszunk ellen előrekuszó orosz század oldalába vetette magát és azt mindössze csak 15 főnyi osztagával széjjelugrasztotta, annak századparancsnokát és 13 emberét elfogva. Ismételten tanusitott kimagasló vitéz és elszánt magatartásáért az arany vitézségi éremmel jutalmazták.*

1916 *Cservenyák Antal, a kassai 9. honvéd gyalogezred hadnagya, aki a felvidéki 39. honvéd hadosztály kelet-Galiciában vivott védelmi harcai közben tüntette ki magát, látta, hogy szakaszának emberei a rendkivül erős orosz tüzérségi tüz pusztitó hatása folytán már-már elcsüggedtek. Az orosz roham megindulásakor kiugrott a fedezékéből, a rohamozó oroszok elé rohant és azok legsürübb csoportja közé kiváló pontossággal kézigránátot dobott, mely több oroszt nyomban megölt, sokakat pedig megsebesitett. E hatás láttára, mely az oroszok megtorpanását idézte elő, a szakasz legénysége az oroszokra vetette magát, akiket azután lendületes szuronyharcban nemcsak, hogy visszavetett, hanem számos foglyot ejtett. Cservenyák hadnagy kiváló magatartása elismerésképpen legfelsőbb dicsérő elismerésben részesült.*

A veszprémi 31. honvéd gyalogezred e napon fárasztó éjjeli menet után reggel 6 óra tájban, lelkes hangulatban a volhiniai Szokul környéki Borovicy községet és a folyó partját megszállva tartó oroszok ellen támadott és a leghevesebb ágyu- és géppuskatüzben egyhuzamban rohamra ment. A vad elszántsággal végrehajtott iram láttára az oroszok hanyatthomlok menekültek két ágyu és sok hadianyag visszahagyásával a folyón át.

— Nagy sikere volt a soproni repülőnapnak. A Magyar Aero Szövetség védnökségével — *Szentes* és *Győr* városok után — *Sopronban* is rendkivül jól sikerült repülőnapot rendeztek. Az ünnepségen a *Légügyi Hivatal* és a *Magyar Aero Szövetség* képviseltette magát, mig a *Horthy Miklós Nemzeti Repülőalap* ajándékát: egy Vöcsök-tipusu vitorlázó repülőgépet gróf *Zichy Nándor* országgyülési képviselő ünnepélyes keretek között adta át a soproni *Végváry*-cserkészcsapatnak. A *Műegyetemi Sportrepülők Egyesületének* tagjai pompás bemutató-repüléseket végeztek. Igy egy *„légitámadás“* is szerepelt a gazdag programon. Különösen nagy sikere volt *Vadas László* pilótának a HA-RAG jelzésü gépen végzett légi bravurjaival. Az ünnepség főrendezője vitéz *Hefty Frigyes* pilótakapitány volt.

— Leleplezték Jászay-Horváth Elemér emléktábláját. Orosházáról jelenti tudósitónk: Vasárnap délben avatták fel bensőséges ünnepély keretében *Jászay-Horváth Elemérnek*, az orosházi származásu kiváló költőnek, a Pesti Hirlap volt kitünő munkatársának emléktábláját, amelyet szülőházán helyeztek el. Az ünnepélyen megjelent dr. *Torkos Béla* országgyülési képviselő, a község előljárósága, az iskolák, egyházak és a katonaság képviselői, valamint az elhunyt költő számos tisztelője. Zászlók alatt vonultak fel a dalárdák és az ipartestület. A Hiszekegy eléneklése után dr. *Mitlasovszky János* főszerkesztő emlékbeszédében kiemelte, hogy *Jászay-Horváth Elemér* lelke és gondolatvilága a magyar életből, a törhetetlen magyar hitből, a csüggedést nem ismerő magyar reménységből táplálkozott. Orosháza büszke, hogy ilyen lantost adhatott a nemzetnek. Ezután leleplezték az emléktáblát, amely *Rajky József* orosházi szobrászmüvész alkotása. *Keresztes Lajos* hirlapiró elszavalta a költő „Hangyaharc“ cimü versét. *Szabó Pál* hirlapiró a Magyar Ujságirók Egyesülete és a *Pesti Hirlap* nevében beszélt. Hangsulyozta, hogy *Jászay-Horváth Elemér* müveiben az alföldi magyar nyelv sok rejtett szépségét tárta fel, veleszületett művészi fogékonyságával. Több köze volt ehhez a földhöz, mint bárki másnak, hiszen *anyai ágon egyenes leszármazottja volt Szilágyi Mihálynak*, Mátyás király nagybátyjának, az időben első Orosháza-község földesurának. A mai, harmadik Orosháza gyermekei mindig ugyanolyan tisztelettel néztek fel rá, mint Amerika fiai az ősletelepülők ivadékaira. Végül *Baranyai Kálmán*, Orosháza birája a község nevében babérkoszorut helyezett az emlékmüre és a Petőfi-munkásdalárda elénekelte a Himnuszt.

Nősülni óhajtok

Arra a házassági hirre, melyre „Hűség“ jeligére kértem választ, többek között a következő levelet kaptam:

„Soha jobbkor! Kérem engem felhivni telefonon, lehetőleg azonnal, mert nekem nagyon sürgős. 123—104.“

Hát sok válasz jött, de ilyen röviden és velősen még senki se fejezte ki férjhezmenési szándékát.

Siettem a telefonhoz.

— Halló, a hirdetésemre kapott levél bátorit fel, hogy alkalmatlankodjam. Bocsásson meg, ha nevemet egyelőre titokban tartom.

— Mici vagyok. Van szerencsém.

— Kezét csókolom. Keresztnevem Károly. Ugy-e bár nem haragszik, ha mindenekelőtt is az adatokat kérem?

— Kérdezzen és én felelek.

— Csinos?

— Festeni való. El lesz ragadtatva.

— Hangsulyozom, hogy szándékom komoly

— Azt el is várom.

— Pesti vagy vidéki?

— Két év óta pesti.

— Nem veszi rossz néven, ha megkérdezek valamit?

— Csak tessék.

— Erkölcsi tekintetben ugy-e bár teljesen kifogástalan?

— No hallja! Afelől nyugodt lehet.

— Felteszem, hogy sok udvarlója volt.

— Kérem, ha ilyeneket kérdez, kezdek kételkedni szándékának komolyságában. Végezzünk gyorsan! Hatvan pengő az ára. Egy fillért se engedek. Az esti vonattal külföldre utazom és sürgősen el akarom adni a mopszlimat.

Gyorsan letettem a kagylót.

Előkerestem az ujságot, amelyikben hirdettem. A „vegyes“ apróhirdetések között rátaláltam a titok nyitjára:

„Fajtiszta mopszliért minden árat megfizetek. Választ „Hűség“ jeligére kérek a főkiadóba. DYMI.

— Hogyan énekeljük a Himnuszt és a Szózatot? A sokat vitatott kérdést egy csapásra megoldotta az Éneklő Ifjuság két lapja, az *Énekszó* és a *Magyar Kórus*, amidőn az összes iskolai énekkarok és dalárdák számára Ádám Jenő sajtó alá rendezésében közreadta két nemzeti énekünk kótáját. A *Szózat*, amely nehezebb dallama miatt bizonyos mértékben háttérbe szorult zeneéletünkben, a Felvidék visszacsatolásával ujra feltámadt. A dallam azonban különböző átdolgozások folyamán sokfélekép megváltozott, ugy hogy szükséges volt az egységes éneklés számára visszaállitani a dallam eredeti alakját, tekintetbe véve azokat a minimális változásokat, melyeket a gyakorlati idők folyamán egységesen kialakitott. A befejezés vitatott szövegét illetőleg az uj kiadás egy, elfogadható s az éneklésben kialakult, immár hagyományos változtatást hagy helyben: „élned és meghalnod kell“. A *Himnusz* dallama oly nemesen egyszerü, hogy az attól való eltérést mi sem magyarázhatja. Sokan mégis a „Hozz rá vig esztendőt“ helyett „Hozz reá“-t akarnak énekeltetni. Ez azonban az ének fölösleges és hátrányos leegyszerüsitését jelenti. Egy szótagra két hangot énekelni — ez disz, ékesség, ami a zenét szebbé teszi. Ami az *ismétlést* illeti, Kölcsey verse, Erkel éneke egy alkalommal végigénekelve, tökéletesen kifejezi, amit alkotójuk mondani akar. Mindenféle ismételgetés felesleges.

— Lengyelországba szöktettek három szlovák repülőgépet. Varsóból jelentik: Deblin környékén három szlovák katonai repülőgép szállt le. A repülőgépek legénysége kijelentette, hogy átszökött Lengyelországba. A repülőgépeket a lengyel katonai hatóságok rendelkezésére bocsátották.

— Mérgezett bor egy japán diplomáciai vacsorán. *Tokióból jelentik:* A japán külügyminiszter-helyettes tiszteletére Sanghájban vacsorát rendeztek, amely után több japán katonai és diplomáciai személyiség, valamint a nankingi kormány valamennyi tagja mérgezési tünetek között megbetegedett. Letartóztattak egy kinait, mert azzal gyanusitják, hogy a vacsorán felszolgált borba mérget kevert. Két japán konzulátusi tisztviselő hétfőn áldozatul esett a méreggel elkövetett gyilkosságnak.

— Kaffka Margit siremlékének felavatása. Kaffka Margit 1918 december 1-én halt meg a spanyoljárvány tetőpontján, vele egyidejüleg elhalt kisfiával temették el közös sirban, a farkasréti temetőben. Sirja mostanáig jeltelenül állt; a mult évben mozgalom indult meg régi barátai, hivei és a magyar irónők egy csoportja részéről, hogy méltó emlékkel jelöljék meg sirhelyét. A siremlék most készült el, *Kövesházi Kalmár Elza* szobrászmüvésznő alkotása. A felavatóbeszédet *Schöpflin Aladár* mondotta. Jellemezte Kaffka Margit irói jelentőségét és meghatott szavakkal mondta el tragikus halálának körülményeit.

— Cári lobogót tüztek a tiencsini orosz konzulátus épületére. Londonból jelentik: Az egykori tiencsini orosz konzulátus épületét monarchista ellenforradalmárok szállták meg. A konzulátus, amely a volt orosz engedményes területen fekszik, már évek óta üresen áll, mert a szovjetkormány a tiencsini orosz engedményes terület megszüntetése óta nem tartotta többé szükségesnek, hogy képviseletet tartson fenn a városban. Az utóbbi napokban nagyszámu orosz emigráns gyült össze Tiencsinben, akik most megszállták az épületet s „az orosz cár nevében“ lefoglalták. Az ellenforradalmárok a konzulátus épületére kitüzték a cári lobogót is. A tiencsini japán hatóságok nem akadályozták meg a konzulátus megszállását.

— Széchenyi szobrát ismét felállitották Rimaszombaton. A rimaszombati Széchenyi-kert nagyköröndjét évtizedeken át diszitő s a csehek által husz évvel ezelőtt vandál módon ledöntött *Széchenyi István*-mellszobrot vasárnap délelőtt ünnepélyes keretek között helyezték vissza régi talapzatára. A sulyosan megrongált szobrot annakidején ifj. *Rábely Miklós* könyv- és papirkereskedő rejtette el lakásán és a visszacsatolás után *Makovits Jenő* festő- és szobrászmüvésznek adta át, aki müvészi módon restaurálta s az most ujra elfoglalta méltó helyét a rimaszombati Széchenyi-kert régi talapzatán.

— Ünnepi misék az országgyülés megnyitása előtt. Az országgyülés ünnepélyes megnyitását megelőzően, szerdán délelőtt 10 órakor dr. *Serédi Jusztinián* biboros-hercegprimás ünnepélyes főpapi szentmisét mond a budavári koronázó főtemplomban, amelyen résztvesznek a kormány, a felsőház és a képviselőház katolikus vallásu tagjai. Ugyanebben az időben ünnepi istentisztelet lesz a Kálvin-téri ref. templomban, a Deák-téri evang. templomban és a Koháry-utcai unitárius templomban.

— Szigetujfalu állomás megnyitása. A MFTR Szigetujfalun személy-, poggyász-, gyors- és teherároforgalomra állomást létesitett és f. hó 15-én összforgalomra megnyitja. A mohácsi hajó lefelé 23.45, felfelé 23.25 órakor érinti Szigetujfalut, ahova és ahonnan az Ercsi-i menetdijak érvényesek.

— Jégeső és vihar Budapesten. Vasárnap délután vihar és felhőszakadás vonult el Budapest fölött és jégeső zudult a háztetőkre, meg az utcákra. Utóbb a felhőszakadást szélvihar követte. A szélvihar *a körúton fákat csavart ki és kidöntött egy nagy gesztenyefát a Kuria épülete előtt. A jégeső nagy kárt okozott a parkok virágágyaiban és a kertekben.*

Élelmiszerárak kicsinyben

Marhahus: rostélyos, felsál 160—260, leveshusok (tarja, csontos oldalas, szegye) 120—200. Borjuhus: comb (szeletelve) 280—340, vesés 180—280. Juhhus: hátulja 136—168, eleje 100—140. Sertéshus: karaj (hosszu, rövid) 220—270, tarja, comb, lapocka 176—212, oldalas 128—164, szalonna, zsirnak való 132—148, háj 148—160, zsir 144—164. Élő baromfi: tyuk 200—380, csirke 120—300. Tisztitott baromfi: tyuk 160—200, csirke 220—400, hizott lud 150—200, ruca hizott 150—200. Tojás: tea 10 drb-ig 7—9, 11 drb-tól 140—150, főző és apró 10 drb-ig 6—7, 11 drbtól 126—140. Halak: ponty élő nagyság szerint 120—240, ponty jegelt és nem élő 100—180. Tej és tejtermékek: teljes tej lit. 30, tejfel lit. 110—120, teavaj édes tejszinből (tömb) 320—340, teavaj pasztőrözött tejszinből (tömb) 360—370, tehéntúró sovány 50—80. Kenyér: fehér 42—46, félfehér 34—38, félbarna 32—36, barna 20—22. Szárazfőzelék: lencse 44—96, borsó 36—56, fehér bab apró-szemü 38—52. Zöldségfélék: burgonya, Gülbaba 11—14, nyári rózsa 13—16, őszi rózsa 11—12, Ella 9—11, uj 16—22, vöröshagyma makói uj 30—38, fokhagyma 22—40, fejeskáposzta hazai 20—28, kelkáposzta 22—38, savanyukáposzta 18—20, kalarábé zöldjével drb-ként 3—8, sóska 20—36, paraj 30—56, zöldbab 36—50, fejessaláta drb-ként 4—8, zöldborsó 18—30, hónapos retek csomónként 6—12, uborka 80—100, főzőtök 20—30. Gyümölcs: cseresznye 36—100, egres 20—90, szamóca kerti nemesitett 32—90 fill-ér kg.

— Még ebben az évben megkezdik a bécs—balatoni müut épitését? Vasárnap Kőszegen, a választópolgárságát meglátogató Wälder Gyula müegyetemi rektor, a Szombathely—Kőszeg választókerület országgyülési képviselőjének tiszteletére diszebédet adtak. Ezen Wälder Gyula képviselő Szombathely—Kőszeg aktuális kérdéseivel foglalkozva bejelentette, hogy a kormány már eldöntötte, hogy megépitteti a bécs—balatoni müutat, aminek az épitkezését eddig csak a pénzügyi kérdések megoldása késleltette. Most azonban olyan döntő stádiumba jutott a pénzügyi kérdések megoldása is, hogy a közeli hetekben véglegesitik a müut megépitésének a kérdését és ebben az esetben már a nyári hónapokban megkezdik a nemzetközi müut épitését. Bejelentette azt is, hogy ezzel kapcsolatban teljesitik Szombathely és Kőszeg régi kivánságát, hogy a bécs—balatoni müutat Szombathelyen és Kőszegen keresztül vezetik, hogy a két határszéli várost bekapcsolják a nemzetközi forgalomba.

— Két gyermeküdülőtelepet létesit a főváros a Felvidéken. A főváros elhatározta, hogy a visszacsatolt Felvidéken gyermeküdülőtelepeket létesit. Eddig Zalaegerszegen tartott fenn a főváros hasonló intézményt a várostól bérelt területen és épületben, ez a bérlet azonban lejárt és Zalaegerszeg a területet visszavette, hogy azon kórházat épitsen. Az elmult hetekben a főváros vezetői tárgyalásokat folytattak, amelynek eredményeként Rozsnyó város képviselőtestülete tiz holdnyi erdős területet ajánlott fel ajándékba a fővárosnak, hogy ott gyermeküdülőtelepet létesitsen. A főváros az ajándékot elfogadta és most megtette az intézkedést az üdülőtelep épitőmunkájának megindítására. Kétszáz férőhelyes telepet létesitenek, melynek épitési költsége 400.000 pengő. Ugyanekkor a Felvidék egy másik helyén, a visszacsatolt Helemba községben is nagyobbszabásu gyermeküdülőtelepet rendez be a főváros. Erre a célra a pénzügyminisztérium átengedte a fővárosnak tiz évi használatra a helembai volt cseh pénzügyőri épületet. Ezen az épületen aránylag csekély átalakitást kell végezni, ugyhogy mindössze 40.000 pengő befektetés szükséges. Ez az épület 800 férőhellyel fog rendelkezni.

— A keszthelyi gazdászok „sárgulása“. A keszthelyi gazdászok hagyományos „sárgulása“ vasárnap folyt le Keszthelyen az akadémián. A zárdában *Stefanits Aladár* apátplébános misét celebrált, amelyen a „sárgulókon“ kivül a tizéves találkozó résztvevői is megjelentek. Utána az akadémia aulájában gyülekeztek selyemszalagok sulya alatt roskadozó kalapokkal a gazdászok. Az aulát zsufolásig megtöltötte a közönség, a hozzátartozók, a hatóságok és intézmények képviselői. A hallgatóság bucsuja után dr. *Hauzer János* akadémiai igazgató mondott bucsubeszédet a tanári kar nevében, hazafiasságra intve az aulából kilépő ifjakat. Ezután megindult a hagyományos szinpompás menet; elől a magyarruhás bandérium, majd 50 magyar pár, ezután pedig 4 négyes felvirágozott ökrös fogaton az ifjuság cigányzenével.

— Egy idős asszony halálugrása. Resták Jenőné 61 éves magánzónő hétfőn délután a Cukor-utca 4. számu ház *negyedik emeletéről a világitó udvarra vetette magát. Az elsőemeleti párkányra zuhant és ott feküdt. A tüzoltók emelték le onnan, de ekkor már nem élt.* Gyógyithatatlan betegsége miatt követte el tettét.

— Hlinka-gárdisták verték le a szlovák katonák lázadását. Rózsahegyen véres összetüzés támadt a szlovák katonaság és a Hlinka-gárdisták között. A katonaság fellázadt a rossz és hiányos élelmezés miatt. A fellázadt katonák ellen a Hlinka-gárdisták vonultak fel. Az összetüzés során sokan megsebesültek. Számos sebesültet kórházba szállitottak.

— Halálosvégü motorkerékpárbaleset. Jauernik Viktor 20 éves textilgyakornok motorkerékpárján, — amelynek hátsó ülésén *Jajczay Sándor* 19 éves müegyetemi hallgató ült — az Alkotmány-utcában haladt. Egy gépkocsi, amely a Gróf Klebelsberg Kunó-utcából jött, *elütötte a motorkerékpárt és annak két utasa az uttestre zuhant. Jauernik Viktor koponyaalapi törést szenvedett és röviddel kórházba vitele után meghalt. Jajczay* csukló- és kartörést szenvedett. *Életveszélyes állapotban volt*, mikor a mentők a Rókus-kórházba vitték. A vizsgálat megindult.

— A HONSz tizéves jubileuma. A Hadirokkantak, Hadiözvegyek és Hadiárvák Országos Szövetsége vasárnap ünnepli fennállásának tizéves jubileumát. Szombaton este a Hősök emlékkövénél kegyeletes ünnepség lesz, amelyet a Honsz reviziós serlegvacsorája követ. A jubileumi ünnepségen mintegy ötszáz Honsz-csoport képviselteti magát. Az egyes Honsz-alakulatok külön-külön is megünneplik a jubileumot. Igy vasárnap a Honsz *kispesti* csoportja tartott ünnepséget, amelyen résztvett dr. vitéz *Árvátfalvi Nagy István*, a Honsz országos elnöke is, aki nagyszabásu beszédben foglalkozott a Honsz tizéves történetével, valamint a hadigondozottak időszerü kérdéseivel. Ünnepséget tartottak a *zalaegerszegi*, a *keszthelyi*, *csepeli* és *dorogi* csoportjai is. A keszthelyi ünnepségen fölszentelték a Honsz-csoport zászlaját. A zászlóanyai tisztet herceg *Festetics Györgyné* töltötte be.

— Halálozás. *Grád Sándor* okleveles mérnök, a Kassa-Oderbergi vasut ny. főfelügyelője, junius 9-én 79. évében meghalt.

Dr. *Csákányi Lászlót*, a szombaton tragikus hirtelenséggel meghalt rendőrfogalmazót, kedden, junius 13-án, délután négy órakor temetik el a farkasréti temető halottasházából. Teljes rendőri gyászpompával kisérik utolsó utjára a kitünő rendőrtisztet.

Jankó Dániel néhai evangélikus lelkésznek, a Magyar Luther Társaság alapitójának, a kiváló egyházi irónak özvegye, mint *Tótkomlósról* jelentik, meghalt. Nagy részvét mellett temették el. Rokonsága körében gyászolja veje, *Gisle*, a budapesti norvég egyház-misszió vezetője is.

Hernády (Hofmeister) Nándor ny. m. kir. honvéd alezredes 59 éves korában *Budapesten* meghalt. Kedden délután félöt órakor temetik a farkasréti temetőben.

Szathmáry Sándor 36 éves korában *Kisujszálláson* meghalt.

Tvarossnai Selmeczy Iván m. kir. postafelügyelő 56 éves korában *Szegeden* meghalt.

Özv. *Sipek Gyuláné* szül. *Szymicsek Anna* 63 éves korában Budapesten meghalt. Szerdán délután négy órakor temetik az uj köztemetőben. Az elhunytban dr. *Novák László* pénzügyminisztériumi számvevőségi tanácsos anyósát gyászolja.

Rajki József

szobrász

Csoportkiállitás - Nemzeti Szalonban - szobrai/szerepel.

Uj Nemzedék
1930.XI.16.

Rajki József

Zobrán
~~fontosnyasz~~

Csoportkiállítás - Nemzeti Szalonban - ~~szépével~~ zobrajvel szerepel.

Magyarság
1930.XI.14.

MDK

Rajki József, Orosháza

Anyám, gipsz

Marika, %

Vidéken élő képzőműv. kiáll. Ernst Muz. 1954.nov.

16 l.

MDK.

Rajk László szobrász

"várakozo" /gipsz/

VI. Magyar Képzőművészeti Kiállitás
Mucsarnok, 19[illegible]5. 46.1.

Rajki István

MDK

Vizhordó, gipsz

Műcsarnok 1919-2o téli kiállitás

MDK

Rajki József

A Szocialista Diákok Szervezetének Iparmüvészeti Csoportja által kiküldött 6 tagu direktorium tagja, amely direktorium feladata az Iparmüvészeti Iskola vezetésének ellenőrzése./Az Iskola tanári karának 1919 márc 24-iki ülésének jegyzőkönyve/.

ØX/ 82.o.

M.T. Képz. Él. Bp. 1960.

MDK

Rajki József

Édesanyám, szob. repr.

Vidéken élő képzőmüv. kiáll. Ernst Muz. 1954. nov. 32 l.

Rajki József MDK

orosházi szobrászművész

szerepelt a kiállitáson.

domborműves kerámiái.

--: November hetedika tiszteletére kiállitást rendeznek a # Békés megyei képzőművészek.
Békés Megyei Népujság. 1962. okt. 21.

MDK.

Rajky József szobrász, Orosháza,
Fiu arcképe" /gipsz/

Vidéken Élő Képzőművészek Kiállitása
Nemzeti Szalon,1955. 2o.l.

Rájki József
~~Szépművész~~

Nemzeti Szalon LXVIII.csoportkiállításán - szerepel.

Az először kiállitó friss előadásával és kompoháló tehetségével tünik fel.

Nemzeti Ujság
1930.XI.7.

Rajki József

szobrász

Csoportkiállitás - Nemzeti Szalonban - szobrával szerepel.

Nemzeti Ujság
1930.XI.16.

Rajki József
szobrász

Csoportkiállitás - Nemzeti Szalonban - szobraival szerepel. A szobrászati anyag müvésze. Az ősi gölöncsér ösztönös formaérzékével kél életre kezében az agyag azzal a duzzadó erővel, amelyből a fantasztikus finomságok születnek. Hit és meggyőződés szól a legszebb, a legmagasabb müvészet felé azokból az agyagremekből, amit most kiállitott. Ez a gyüjtemény a Szalon kiállitásának koronája.

Esti Kurir
1930.XI.8.

Rajki József

fszobrásszx

szoborral
Csoportkiállitás - Nemzeti Szalonban - xxxxxxx szerepel.
Ez az izmos, sokat igérő tehetség egyszerü emberek életét viszi át agyagfiguráiba. Erős, vaskos, olykor kissé meleg, égetett mintázásai körül a Libakopasztó, Kukoricaszedő, Kenyérszelő és a Fürészelő tartalomban és kivitelben egyaránt megragadó. Rendkivül sok báj van Jár a baba zsánerében is.

Magyarság
1930. VI. 7.

Rajki József
szobrász

Csoportkiállitás - Nemzeti Szalonban - szobraival szerepel. Azt mondja önmagáról:" Egyszerü emberek közt élek Orosházán, akiknek életét, szokásaikat viszem át agyagfiguráimba." Igen, amit tőle látunk: az ős egyszerüség. Keresetlen, érdekes, szép. A magyar paraszti tehetség naiv, tiszta virágzása. Törről metszett tipusai: a Libakoppasztó- a Kisbiró,- a Harmonikás, a Kukoricaszedő, a Verekedők.-

Pesti Hirlap
1930.XI.1.

Rajki József, szobrász

M.D.K.

„Várakozó" c. műve „egyik legjobb szobor" a VI. Magyar Képzőművészeti Kiállításon.

Vásárhelyi Szó, Hódmezővásárhely, 1956. febr. hó. 2. sz.
34. old.

Rajki József szobrász

Csoportkiállitás-Nemzeti Szalonban - terrakottaszobraival szerepel. Uj ember,ez az első bemutatkozása. A magyar paraszti genre,amelynek valamikor nagy volt a divatja,de ma senki sem müveli,sok jót igérő szobrászt kap benne.Rajkinak a mozgulatmegfigyelés az ereje.Alakjai mind kitünő mozgásuak és realisztikus felfogásuk mellett is jól megkomponáltak.Különösen sikerült müve a Kisbiró alakja,továbbá a gyermekét járni tanitó anyáé.

Ujság
1930.XI.7.

Rajki József
szobrász

Csoportkiállitás - Nemzeti Szalonban - szobrával szerepel. A falusi életből vett zsánerfigurákat mintáz jó technikai készséggel.

Magyarország
1930.X.7.

Rajki József
szobrász

Csoportkiállitás - Nemzeti Szalonban - szobraival szerepel. Érdeklődése a magyar falu felé fordul, jól látja a kifejező formákat.

E s t
1930.XI.7.

Rajki József
szobrász

Csoportkiállitás - Nemzeti Szalonban - szobraival szerepel. Friss előadásával és komponáló tehetségével tünik fel.

Nemzeti Ujság
1930.Xi.7.

Rajki József

Május elsejére készülnek az orosházi képzőművészek.

Viharsarok Népe
Békéscsaba
1956. ápr. 3.

Rajki József
szobrász

Nemzeti Szalonban - csoportkiállitás - ötletes agyagfiguráival szerepel.

Uj Nemzedék
1930.XI.8.

A tárlat szobrászati anyaga korántsem elégíti ki a festményekhez hasonlóan a látogatók igényeit. Az orosházi **Rajki József** kisplasztikája ugyan sem családdást, sem meglepetést nem kelt, de ezúttal elmaradt a tőle megszokott, igényesebb formázás. Terrakotta Iródeákja megelégszik a tipizálással, míg Kubikos gipszfeje a túlzott egyénítésre példa. Mégis mindkettő kedves darab számunkra, mert beállításuk ötletességre törekvésből fakadt, s ami a legfontosabb: tartalmukban alkotójuk mélységes népszeretetéről tanuskodnak.

Párzsa János Miklós feje igyekezettel formált darab, de egyéb mintázásain érződik a fiatal szobrász megtorpanása, továbbképzési lehetőségének hiánya.

A IV. Megyei Képzőművészeti Kiállítás összességében mégis Békés megye pikturájának a megújhódását jelenti. Színesebbé, emberibbé, értékesebbé vált az eddigieknél a csabai tárlat, fontos volna, hogy mielőbb eszmeileg is gazdagodjék.

Dr. Kátai Ferenc

Békés megyei Népújság 1967. X. 17.

Rajki József

Rajky József

Tervével résztvett a második Lechner-szobor-pályázaton.

Ujság, 930. IV. 11.

V. MDK

Rajki József szobrászművész

szerepelt a Dél-alföldi Képzőművészek Kiállításán, Szegeden.

Szelei Zoltán: Dél-alföldi Képzőművészek Kiállítása Szegeden.

Tiszatáj, Szeged 1961. szeptember. 9. l.

Rajki József

Tervével résztvett a Lechner-szoborpályázaton.

P.H.930.IV.11.

Rajki József szobrász./Orosháza./

Szab.Nép.1950.107.sz.május 10. 8.l.

Kitrimi

Fiatal láng szobra
(Rajki József szobrász műve)

Művelt Nép, 1954. szept. 12. 8. old.

Kitrimi

Marokszedő lány
(Rajki József szobrász műve)

Művelt Nép, 1954. szept. 12. 8. old.

Kitrimi

Kulich Gyula emlékmütöre.
(Rajki József szobrász műve)

Művelt Nép, 1954-szept. 12. 8. old.

Kitrimi

Brigádvezető.
(Rajki József szobrász műve)

Művelt Nap, 1954. szept. 12. 8. old.

Kitrinni

Rajki József szobrász

Művelt Nap, 1954. szept. 12. 8. old.

Rajki József MDK

Parasztleány, gipsz

Mücsarnok 1932/33 téli kiállitás

M.O.K.

Rajki József, szobrász

nevét az oroszházi muzeum-
ban megmyélt megei kiálli-
tással kapcsolatban emliti a
lap.

Szabad Nép, 1956. okt. 11.

Rajki József

Kiákít

Ujság 1938. T. P.

Rajki József MDK

Gond, gipsz

Mücsarnok 1936 Jubileumi Kiállitás

Rághi József
szobrász

M.D.K

Méltatás.

Szelesi Zoltán: Képzőművészeti napok Szegeden
Művészet, 1961. október – 44 l.

RAJKI JÓZSEF / orosházi festőművész

Fiú arcképe gipsz 38 cm

Vidéken élő képzőművészek kiállitása 2. Bp., 1955.
/Kat./

/20

Rajki József

az Iparművészeti Iskola diák-direktóriumának tagja a 1919 ~~[illegible]~~ tavaszán.

Rónay György: Intézkedések és tervek a művészeknevelés megreformálására 1918-ban és 1919-ben. Művtört.Értek. 1970. 2.sz. ~~[illegible]~~ 141-147. l.

145. l.

M.D.K.

Rajki József, szobrász

a békéscsabai Munkácsy Muzeumban Békés megye képzőművészeinek harmadik grafikai és kisplasztikai kiállitásán egy terrakotta fejtanulmánnyal szerepel (melyet a lap közöl)

Kerekes György, Békéscsaba, Megyei Kiállitás

Művelt Nép, 1956, jul.22.

Rajki József.

a "Magyar Képirók " egyesületének tagja. Részt vett a társaság által rendezett első kiállitáson a Nemzeti Szalonban 1933.

Bende J:
a Képzőművészeti egyseületek története,kézirat.

Fénykép

Magyar Foto: KT 4907/2 Hegedűsné

Rajki József: Kulich Gyula emlékmű-
tero

1954. IX. 7.

Neg. van

Rajki József
rajzai

M.D.K.

„Kislányfej" és „Kontyosnő"
c. rajzaival vett részt a kiállításon

Erdős Kamill: IV. Alföldi Képzőművészeti Kiállítás Békéscsabán
Művészet, 1961. augusztus – 42 l.

Pfeiffer's Verlag
Berlin

H.D.N.

Widmung für „Vierstrom"

„Für meinen treuen Freund Dr. Lichtstein"

Erstdruck in: Hoffnungen verlorener Lichtstadtbewohner

Hermann Hupfauf — 124 —

Rajki József

/Orosháza/ szobrász

szerepelt az ápr. 7-én megnyílt kiállításon.

"Kisbogaram"

Kovacsecz Ilona: A VI. Alföldi Képzőművészeti Kiállítás Békéscsabán.

Békésmegyei Népujság. 1963. ápr. 21.

Kajki József Zerbe"
Szolnok megyei Néplap 1958 jún. 4.-
2 oldal.

Rajki József

Szerepelt a Műcsarnok téli tárlatán

MO 1932. XII. 18

Rajky József.

A Tamás Galéria kiállitásain szereplő müvész.

Bende J:
A ké zőmüvészeti egyesületek története,kézirat,

Fénykép

Magyar Foto: KT 4907/7 Hegedűsné

Rajki József: Anyám

Gipsz

1954. IX. 7.

Neg. van

Fénykép

Magyar Foto: KT 4907/6 Hegedüné

Rajki József: Brigádvezető

Gép 12

1954. IX. 7.

Meg. van

Rajki József

Csoportkiállításon szerepelt a Nemzeti Szalonban.

Ent 1932. XI. 25.

Rajki József

Csoportkiállításon szerepelt a Képzőművészeti Szalonban.

NM. 1932. XII. 10.

Rajki József

Csoportkiállításon szerepelt a Képzőművészeti Szalonban.

ik. 1932. XII. 13.

Rajki József

Szerepelt a Nemzeti Szalon téli tárlatán.

MSH. 1932 XII. 28

Rajky József szobrász

Tavaszi kiállitás - Nemzeti Szalonban - szobrával szerepel

Ujság 1931.VI.21.

Rajky József szobrász

Tavaszi Szalon - Nemzeti Szalonban szoborral szerepel

"Buzavető"

Pesti Hirlap 1931, VI.21.

Rajky József

szobrász

Nemzeti Szalonban - Tavaszi Szalon kiállitáson komóly értékü alkotással szerepelt.

Budapesti Hirlap 1931.VI.21.

Rajki József

szobrász

Magyar Képirók Társasága csoportkiállitása - Nemzeti Szalonban - szobrával szerepel.

Nemzeti Ujság
1933.I.15.

Rajki József

szobrász

Magyar Képirók Társasága csoportkiállitása - Nemzeti Szalónban - szoborral szerepel.

Pesti Napló
1933.I.15.

MDK

Rajki József szobrász, Orosháza

Dél-alföldi képzőm. kiáll. szegedi Móra F.Muz.
1961. jul.

Rajki József.

Pályamüre szerepel a Mücsarnokban bemutatott Ady-sírem-lékpályázaton. Müve öt alakos csoportot képez. (emlitve.)

A Reggel, 1928. febr. 13.

Rajky József

Csaportkiállításon szerepelt a Nemzeti Szalonban.

M. 1932. XI. 25.

Rajki József

Csoportkiállításon szerepelt a Nemzeti Szalonban.

M. Sz. 1932. XI. 22.

Rajki József

festőművész

Vigadókiállítás - Nemzeti Szalonban képével szerepel

Est 1931.VI.1.

M.M. 1930. (561)-668.

Rajki József sz. 20.
(Vrchnáza.)

nov. 6. - Nemzeti Szabr. (Csabai Rott M. gyomnyjaki Nagy F. vámoly Munkás B. Sári Schalk L. Sinkovics J. fertő.)
Lutter Ig. igazsv. LXVIII. csop. Rajki szabrin

upa

tén bevésve hét virágkál között egyszerű.

23 cm. Nagyreben XVII k.

Tul. Iparmüv hús.

Erd. rég. müv. eml. ke áll. 850. 462.

1951.

Rajki József MDK

Marika, gipsz

Mücsarnok 1954.V. Magy. Képzőm. Kiáll.

Rajki József

Magyar képírók kiállításain a Nemzeti Szalonban magyaros szobrokkal szerepelt.

PH. 934. III. 18.

Rajki József MDK

Várakozó, gipsz

Mücsarnok 1955 VI. Magy. Képzőm. Kiáll.

Rajki József

Magyar Képírók Egyesületének kiállításán a Nemzeti Szalonban szerepelt.

Rajki József
egy figurája egészítik ki a komoly törekvést jelentő tárlatot.

B. L.

8 Ók. 934. III. 18.

Rajki József

Csoportkiállításon szerepelt a Képzőművészeti Szalonban.

EK. 1932. XII. 10.

Rajki József

szerepelt a Nemzeti Salon téli tárlatán.

PH. 1932. XII. 25.

Rapki József

Csoporthiállításon szerepelt a Nemzeti Szalonban.

NM. 1932. XI. 25.

Rajki József

Csoportkiállításon szerepelt a Nemzeti Csarnokban.

EK 1932. XI. 24

Rajki József

Csoportkiállításon szerepelt a Nemzeti Szalonban.

M. Sz. 1932. XI. 27.

Rajki József

Csoportkiállításon szerepelt a Képzőművészeti Palotában.

PK. 1932. XII. 7.

MDK

Rajki József

Lány sarlóval, gipsz

Tamás-Galéria 92. kiáll. 1938.

MDK

Rajki József szobrász

p.ö: Modern magy.kisplasztika 1938. Az Est, 1938. jan. 9.

Rajki József szobrász Orosháza

A vidéken élő művészek kiáll. 1954. nov.

M. D. U.

RASKI József szobrász

szül. 1894. –

1344. Kisbíró Ltsz.: 56.538-N.

A M. N. Galéria ideagjegyzése T./B. Kiz
Bk. 1959. 112. l.

MDK

Rajki József [szobrászművész]

A majolikagyárban együtt dolgozott Tornyai Jánossal. Jeányfejszobra szerepel a hódmezővásárhelyi országos őszi tárlaton.

Iedor Ágnes: Tornyai városában.

Nők Lapja, Bp. 1955. október 27. [8-9. l.]

MOK

Rajki József szobrász

Artner T: Vidéki művészeink kiáll. Szm. 1959. 36 l.

MDK

Rajki József

Három téli kiáll. Nemzeti Szalon. Művész-Élet 1933. II.2.sz. 4.l.

MDK

Rajki József

Szeretet cimű gipsz-szobra a Magy.Képirók kiállitásán.

Cikk: A Magy.Képirók kiáll.

Képzőművészet,1934. 89.l.

MDK

Rajki József

, Prédikátor

A Nemzeti Szalon téli tárlata. Képzőművészet
1933. 57. sz. 58.l.

Rajki József szobrász

Falusi Madonna

Jubileumi kiállitás tárgymutatója. Mücsarnok 1934.

Rajki József MDK

Falusi Madonna, gipsz

Műcsarnok 1934. dec. 1935. jan.
Jubileumi kiállitás

MDK

Rajki József, Oroshaza, Békés m.
szobormüvei:

Anyám	gipsz
Marika	"

A vidéken élő képzőművészek kiállitása.
1954.nov.20.- dec.4-ig.Ernst Múzeum. 16.1.

MDK

Rajki József

Gond. Patinázott gipsz.

Az Orsz.Magy.Képzőm.Tars.jubileumi kiáll.
képes tárgymutatója.1936.máj-jun. 15.1.

Rajki József

Alkotása szerepel a Magy.Képzőművészek Egyesületének kiáll.-án.

Ujság, 934.XII.8.

Rajki József MDK

Gond, patinázott gipsz

Mücsarnok 1936. máj-jun. Jub. kiáll.

MDK

Rajki József

Blahó L.: A N.Szal. csoportkiáll. Képzőművészet 1931. 36. sz. 17.l.

MDK.

Rajki József

Pihenő gazda, terr.

Varró asszony, "

M. Képirók kiáll. N.Szal. 1933. jan.

14 l.

14 1.

MDK

Rajki József

Szeretet, gipsz

N. Képirók kiáll. N. Szal. 1934. márc. 13 l.

MDK

Csoportkiállitás a Nemzeti Szalonban

Rajki József

Művész-Élet. 1932. dec. 1.

MDK

Rajky József,

Pihenö kőhordó.

Buza vetö.

Nemzeti Szalon.- Tavaszi tárlat. 1931.junius. Kat.

Rajki József

szerepelt a Nemzeti Salon téli tárlatán.

EK 1932. XII. 21.

Rajby József

szobrász

Szinyei Merse Pál Társaság VIII. Tavaszi Szalonja - szobrával szerepel.

Nemzeti Ujság
1923.III.19.

MDK

Rajki József (1894-)

Anya és gyermeke, mintázás égetve
Kenyérszelő, " "
Fűrészelő, " "

Nemzeti Szalon, 1930. Nov. 68. csop. kiáll.

MDK

Rajki József (1894-)

Harmonikás, mintázás égetve
Jár a baba, " "
Kisbiró, " "
Didergő utcasepró " " "

Nemzeti Szalon, 1930. Nov. 68. csop. kiáll.

MDK

Rajki József (1894-)

Kukoricaszedő, mintázás égetve
Bámészkodó, " "
Falverő, " "
Pihenő paraszt, " "

Nemzeti Szalon, 1930. Nov. 68. csop. kiáll.

MDK

Rajki József (1894-)

Verekedők, mintázás égetve
Kártyavető, " "
Töprengő, " "
Libakopasztó, " "

Nemzeti Szalon,1930.Nov. 68.csop.kiáll.

MDK

Rajki József (1894-)

Orosházán született. Az Iparművészeti Isk. tanult három évig. 1927-ben Párisban tanult hat hónapot.

Nemzeti Szalon, 1930. Nov. 68. csop. kiáll.

Rajki József

MNK

szobrász

szerepelt a kiállításon.

"Várakozó"

(sze): Az Alföld - a VI. Magyar Képzőművészeti Kiállításon.

VIHARSAROK, Hódmezővásárhely, 1956. jan. 12.

MDK

Rajki József szobr. /Orosháza 1894--/

Leselkedő, terr.

Anyám, gipsz

Marika, "

Műcs. kiáll. 1954. aug. Fényes A.terem

MDK

Rajki József szobr. /Orosháza 1894--/

Fiatal fiu, gipsz

Mihály bácsi, "

Kulich Gyula,"

Műcs. kiáll. 1954. aug. Fényes A.terem

MDK

Rajki József szobr. /Orosháza 1894--/

Zászlóhimzés, terr.

Uj bosszura

Mücs. kiáll. 1954. aug. Fényes A.terem

MDK

Rajki József, szobrász

Marika. Gipsz.

Mücs.-V.M.Képzm.Kiáll. 1954.dec.-1955.jan. Kat. 31.l.

RAJKI József szobrász

NN: Megalakult a dél Magyar O-i képzőm. Alk. hárosnyje.

Művelt rép 1955 ut ért 33 n. aug. 14. 8. l.

MDK

Rajki József

"Édesanyám" portréjának repr.

A vidéken élő képzőművészek kiallitasa.
1954.nov.20. - dec.4-ig.Ernst Múzeum.

Rajki József, Orosháza MDK

Fiu arcképe, gipsz

Vidéken élő képzőművészek kiáll.II. M.Szal.1955.

2o. 1.

MDK

Rajky József szobrász

Cikk: Közelebb a mai élethez. Magy. Nemz. 1955. dec. 2. 5.l.

MDK

Rajki József

Várakozó gipsz 37 cm

VI.Magyar Képzőművészeti Kiállitás.Műcsarnok.
1955.Kat.46.1.

Botki József

Vértokos Gipsz 37 cm

VI.Magyar Képzőművészeti Kiállítás.Műcsarnok.
1955.Kat.46.I.

MDK

Rajki, szobrász

karakterfigurával szerepel.

Pipics Zoltán dr.: A képzőművészek jubileumi kiállítása. Nüosarnok. -U.M. 1934 dec.8. 21.1.

Rajk László

Rövid méltatás

Horváth György: A SZOT Szakszervezeti
Major Nemzet, Bp. 1970. aug. 23.

Rajki Béla

Szerepel az alábbi táslaton

Horváth György: A szót felszabadulási képzőművészeti pályázatának kiállítása a Nemzeti galériában

Magyar Nemzet 1970 VIII. 23 12 old.

Rajki Béla
szobrai

Rajki Béla: Tüntetők" című
kompozíciója szerepel a tár-
latun.

Kovács Gyula: Studió '72
MŰVÉSZET, 1972.december - 31.oldal

Rajki Ignác, szab.segéd

Az 1872-es soproni sztrájk szervezéséért okt 15-én komáromi illetőségi helyére tolonccoltak. 41.old

László Ernő: a soproni szabólegények sztrájkja 1872-ben. 29.old

Soproni Szemle, Helytört. Folyóirat. XIII. 1959. Sopron

Kajkiv Ignác, szabósegéd

A soproni sztrájkban részt vett 1872-ben. Neve a többiekkel együtt csomagolópapirra irva maradt fenn. 35.old

László Ernő: A soproni szabólegények sztrájkja 1872-ben. 29.old

Soproni Szemle, Helytört. Folyóirat. XIII. 1959. Sopron

Kajki Ignác, szabósegéd

Az 1872-es soproni sztrajkban csak őrea és Marlovitz /Maravits/-ra igazolódhatott a gyanu a szervezésért. Le is tartóztattak. 40.old

László Ernő: A soproni szabólegények sztrájkja 1872-ben. 29-old

Soproni Szemle, Helytört. folyóirat. XIII. 1959. Sopron

Rajki Ignác,szabósegéd

Az 1872-es sztrájk idején okt.7-én délután 3 órakor sopronban a rendőrség letartóztatta. 40.old

László Ernő: A soproni szabólegények sztrájkja 1872-ben. 29-old

Soproni Szemle,Helytört.Folyóirat.XIII.1959.Sopron

Kajki Ignác, szabólegény

Az 1872-es soproni sztrájk szervezéséért illetőségi helyére toloncoltak. 40.old

László Ernő: A soproni szabólegények sztrájkja 1872-ben. 29-old

Soproni Szemle, Helytört. Folyóirat. XIII. 1959. Sopron

Kajki Ignác, szabósegéd

Kajki az 1872-es soproni sztrajk alkalmával a második Nagyváradra küldött levélben szerepelm ,mint akinek a pénzt küldjék. Cime, Sopron, Bécsi utca 14- 39.old

László Ernő: a soproni szabólegények sztrájkja 1872-ben. 29.old

Soproni Szemle, Helytört. Folyóirat. XIII. 1959. Sopron

Rajki István

vód

Giay Frigyes = Nehány vó Tóth János-nak Rajki István-ról szóló cikkéhez.

Dunántuli Szemle

1943. 322-323. l.

Rajky J.

a müncheni Képzőművészeti Akadémia magyar növendéke;

beiratkozás éve 1905.

Jászai Géza: München und die Kunst Ungarns 1800 bis 1945. Ungarn-Jahrbuch, Mainz, 1970 10 1 149 1

Rojki József

Orosházi szobrász. A Leány, Leányfej és Szegényem-
ber c. szobrai Beck Zoltán tulajdonában.

Szabó Mihály: Házimúzeum Orosházán; "Művelődés", 1970. 3. sz. 16. l.

Rajki József, szobrász

A szentetornyai iskola udvarán
látható Oláh István szobra,
Rajki József alkotása. (repr.)

Békés Megyei Népújság, 1974. jún. 8.

Rajki József, szobrász

Megemlítve.

71-72.

Beck Zoltán: Gulácsy Lajos orosházi kapcsolatai

Új Auróra, Békéscsaba, 1976

8. n.

Rajki József képzőművész

Az orosháziak Táncsics-szobrot ajándékoztak a kisbéri gimnáziumnak, melyet az elhunyt orosházi művész alkotott.

Dolgozók Lapja /Komárom/, 1974. szept. 26.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1974 JUN 22

KÉPES ÚJSÁG

József
Rajki Gyula

1021

Rajki József: TÁNCSICS MIHÁLY (kő)

1021

Rajki György

THÁLIA színház — Bakkhánsnők és Bacchus

Kazimir Károly kimeritbetetlen vállalkozó kedve ismét újszerű színházi bemutatóval lepte meg a közönséget. A már számüzetésben élő agg Euripidész utolsó tragédiája és egy ismeretlen magyar szerző műve egy műsorban. Mindkettő először nyilvános előadásban. És mindkettőnek a főszereplője a nagy szenvedélyeket felszabadító és felkorbácsoló Dionüszosz, Zeusz fia, aki Héraklész mellett, szintén földi anyától származik.

1

A görög tragédia lelket megrázó dráma, amelyben kibomlik a régi kori vallási kultuszok önkívületbe csapó áldozati mámora. Pentheuszt, Téba uralkodóját saját anyja szaggatja ízekre és hurcolja letépett fejét diadalmasan, Dionüszosz bűvöletében nem tudva, hogy tulajdonképpen mit is cselekedett.

A végzetet viszont Pentheusz maga szabadítja el. Azzal, hogy szembeszegül Dionüszosszal, aki az élet új formáját hirdetve, feltétlen odaadást követel. Pentheusz önhitt makacssággal vállalja a harcot, otromba kíméletlenséggel fogatja el nemcsak az isten követőit, hanem — nem ismerve fel — magát az istent is. Az viszont földöntúli hatalmával élve, könnyűszerrel kiszabadítja magát és a megzavart eszű thébai uralkodót rávészi, hogy női ruhába öltözötten keresse fel a város melletti Kithairon-hegyén mulató nőket. Azért, hogy meglesse vélt féktelen bujálkodásaikat. Itt éri utol azután a csúf halál, amelynek árnyéka végül nagyapjára és anyjára is hull.

Euripidész drámája kétségtelen alkalmat ad bizonyos időtől független általánosításra. Könnyű kiolvasni Pentheusz és Dionüszosz párharcából a maradiság és az új mindenkori küzdelmét. De ennél többről van szó. *Devecseri Gábor*, a mű avatott tollú magyar átültetője, azért nevezi modernnek ezt a tragédiát, mert *„a legmélyebbre nyúl az emberi lélek kiszámíthatatlanságának rejtelmes, de megfejthető szövevényébe; egyén és tömeg érzelmei gyakran saját ellentéteikbe átcsapó ‚logikátlanságának' mégis csak meglevő logikáját kutatva"*.

2

Az ismeretlen magyar szerző műve a XVIII. század derekán született, amikor az iskolai színjátszás jobbára levetkőzte azokat a szűk ruhadarabokat, amelyekbe a papi iskolák szelleme öltöztette. Mindenképpen nagyszerű ötlet volt Euripidész nyomasztó levegőjű tragédiájával párosítani. A darab ugyanis eredeti népi humorával, az előadás önfeledt játékosságával mintegy azt a szerepet tölti be, amelyet annak idején a görög tragédielőadások után színre vitt vidám szatírajátékok.

A darabban szereplő Bacchus és az Olümposzról igencsak a földre lépett atya, Jupiter, kedvet színező mulattatók. A játék felfogása emlékeztet az olasz *commedia dell'arte*-ra, ugyanakkor különösen az előjáték után következő bemutatkozás a Szentivánéji álom mesterembereinek emlékét is idézi. Ezenkívül a klasszikusok ismerete mellett, fellelhető a molière-i vígjáték hatása is, kétségkívül egyéni felfogás ízeivel fűszerezve.

3

Kazimir Károly rendezése a *Bakkhánsnők* esetében arra törekedett, hogy a komor fenségű drámát a tragédiában rejlő lírával oldja. Ez kifejeződött elsősorban a kar mozgatásában és Euripidész szavainak helyenként igencsak szépségesen zengő tolmácsolásában. A *Bacchus*-darabban viszont a felfokozott vidámság előtt tárta szélesre a kaput. Az úgynevezett alsó osztályosok féktelen zsivajgására gondolva azonban — néha a kelleténél is jobban. De végül is a darab hálásan tűrt el minden rendezői beavatkozást.

A színészi játékot tekintve, a Bakkhánsnőkben *Somogyvári Rudolf* Pentheusza az egy tömbből faragott zsarnokot állította elénk. Amikor azonban női ruhába bújt, megbillent a szerepében, a váltás nem volt elég kidolgozott. *Kozák András* Dionüszosz szerepében túlságosan lágy és krisztusi alakot formált meg. Nem éreztette azt kíméletlen kegyetlenséget, amellyel ez a félisteni alak ellenfeleivel leszámolni képes. *Kohut Magda* a tragikus sorsú anyát, Agauét játszotta megrázó drámaisággal, tartalmat adva a megszállottság és a bűntudat őrjöngésbe felcsapó perceinek. Jó volt *Kautzky József* az agg jövendőmondó és *Inke László* a kicsúfolt nagyapa szerepében. A karvezetők közül leginkább *Drahota Andrea* tetszett.

A Bacchus-darab szereplői közül a Bacchust alakító *Harsányi Gábor* mellett kiemelkedett *Inke László* Jupiter, *Kozák András* Ariadna és *Peti Sándor* Pluto szerepében. Mellettük az alsó osztályosok egész kara dicsérhető. Egyszerűségében a Bakkhánsnők, mozgalmasságában pedig a Bacchus díszlete igen hatásos volt. Mindkettőt *Rajki György* tervezte. A kitűnő jelmezeket pedig *Láng Rudolf*.

Szombathelyi Ervin

1968 DEC 17
NÉPSZAVA
Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor utca 17.
Telefon: 188-296, 188-307

VA
JA
3. DECEMBER 17, KEDD

Tízmillió forint társadalmi
Ezüstvasárnapi bevásárló
Kislányok, nagyfiúk, hippik
(Riportsorozatunk az Egyesült Államokról) . . . . 2. old.
Elkészült az ünnepi forgatókönyv
a sütő- és tejiparban . . . . . 8. old.

ervezeti

rlinben

nemzetközi takoztatásáról

bert Warnke, a Szabad Német Szakszervezetek Szövetségének elnöke, továbbá *Hoang Quang*, a VDK berlini nagykövetségének ügyvivője és

Emelkedett az elsőrendű közszükségleti cikkek termelése

Ötmilliárd forint értékű termék — Kedvező nyereségrészesedés

Központi vezetőségi ülés a vasasszakszervezetben

A Vas-, Fém- és Villamosenergiaipari Dolgozók Szakszervezetének központi vezetősége hétfőn tanácskozást tartott, melyen részt vett *dr. Beckl Sándor*, a Szaktanács titkára is. *Dr. Horgos Gyula* kohó- és gépipari miniszter, valamint *Szili Géza* nehézipari

A lakosság igényeinek kielégítésére *ötmilliárd forint értékű terméket hoztak forgalomba* a KGM-vállalatok. Különösen *az elsőrendű közszükségleti cikkek termelése nőtt*. Egyes, korábban hiánylistán szereplő cikkekből, például az *alumi-*

valyihoz viszonyítva a kohó- és gépipari termelés mintegy 6—7 százalékos emelkedése várható. Ezen belül a *kohászat* 10, a *gépipar* 9 százalékkal termel többet. Az *árbevétel* várhatóan szintén meghaladja az előirányzatot.

niumedényből telítettség mutatkozik. A garanciális idő emelésében mutatkozó versengés is a *vevőket szolgálja, védi a márkát*. Egyébként a gyártó művek közvetlen anyagi érdeke is a termékek minőségi javulása.

A *kohászat* éves szinten előreláthatólag 2,3 milliárd forint összegű, az előirányzottnál 2,8 százalékkal több *eszközarányos nyereséget* ér el, és *19,5 napon felüli nyereségrészesedésre* számíthat. A *gépipari ágazatok* eszközarányos nyeresége előreláthatólag 5,9 milliárd forint lesz, ami *átlagosan 20 nap körüli kifizethető nyereségrészesedést* biztosít. A tárcához tartozó *termelőeszköz-kereskedelmi* vállalatok tervezeteik szerint 16 napi, a *kutató- és fejlesztőintézetek* pedig 20 napot meghaladó átlagos nyereségrészesedést fizetnek.

A vállalatok általában *helyesen gazdálkodnak bérfejlesztési lehetőségeikkel*. Az eddigiek szerint *a kohászatban 2,1, a gépiparban 1,9 százalékos az átlagos bérfejlesztés*. Több vállalat — helyesen — a várható *nyereségrészesedés terhére is adott béremelést*. Mindössze hat vállalatnál nem éltek ezzel a lehetőséggel.

A termelékenység szint-

ra szólít fel nferencia ekében

teivel. A delegációban világszerte ismert békeharcosok vesznek részt. Tagjai: *Bertil Svahnström* svéd békeharcos, az első stockholmi értekezleten, 1967 júliusában létrehozott nemzetközi összekötő bizottság elnöke, *Claire Culhane* asszony (Kanada), „A Nők Hangja" nevű szervezet elnöke, *Giorgio la Pira*, Firenze volt polgármestere, a testvérvárosok nemzetközi szövetsé-

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

Rajki József

BÉKÉS MEGYEI NÉPÚJSÁG

1979 MÁJ 13
művelődés

1021

Rajki József: Őrmester

rálynak címzett ajánlás
vül kommentár, teológi
telmezés is íródott
amely különösen a hun
mus-kutatók számára
kincs. A kódexek közi
lentős még az 1400-as
elejéről, vagy talán még ko-
rábbról származó, misztéri-
umjátékokat és ezek kottáit
tartalmazó Erlauber Spiele.

1966-ban adta ki a Corvi-
na Kiadó a Horae Beatae
Mariae Virginis című minia-
tura fakszimiléjét, amelynek
eredetije szintén az Egri
Főegyházmegyei Könyvtár
tulajdona.

A természettudományok
köréből az állomány legjele-
lentősebb darabja a Sorbon-
ne híres csillagászának, John
of Hollywoodnak Európa-
szerte híres De Sphaera Mun-
di című munkája.

A főiskola és a Főegyház-
megye könyvtára egy épület-
ben működik. A két intéz-
mény munkája azonban hom-
lokegyenest eltérő. A főisko-
la könyvtárában is vannak
régi, 1700 körüli könyvek, de
ezek egyelőre feltáratlanok.
A mintegy 150 ezer kötetes
állomány főleg pedagógiai és
könyvek külön terembe ke-
rülnek, újabb raktárhelyisé-
gekkel és egy 20—25 férőhe-
lyes olvasóteremmel bővül a
könyvtár. A kápolnát pedig
— az esztergomi mintájára
— egyházi múzeumnak le-
hetne berendezni.

De e szép elképzelés meg-
valósításáig is tenni kellene
valamit. Hiszen mind több
kutató keresi fel a könyvtár
értékes, szinte minden Eger-
ben nyomtatott és Egerre vo-
natkozó művet magába fog-
laló helytörténeti anyaga mi-
att. Az olvasók kiszolgálása
csak úgy oldható meg, ha a
könyvek annak rendje-módja
szerint polcokon sorakoz-
nak. Ezért néhány fémáll-
ványt vásárolnak. Ezek ugyan
nem illenek a barokk kör-
nyezethez, de „ideiglenesen"
megoldják a helyhiányt. A
távlati terv pedig, reméljük,
hamarosan valósággá válik.

Mátraházi Zsuzsa

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

BÉKÉS MEGYEI NÉPÚJSÁG

1970. MÁJ 1-3

Rajki József
szobrászművész

/ 1021

NÉPÚJSÁG

Rajki József: Könyörgő

NÉPÚJSÁG

SZÜLŐFÖL

Móra Ferenc a XX. századi magyar prózairodalom egyik kiemelkedő alakja volt. Nem tartotta magát nagy írónak, hiszen önmagáról, alkotó tevékenységéről így nyilatkozott: „Én az irodalomnak csak barkácsoló kismestere vagyok. Én utánam nem maradnak piramisok, sokat kell fúrnom, faragcsálnom. Nem vagyok négy regiszterű orgona, kolompszó vagyok a magyar mezők felett, de fáradt emberek ezt is szeretik hallani néha. Nem vagyok csillag, csak rőzsetűz, de az amíg ég, meleget tud adni az egyszerű embereknek."

Ez a melegség árad abból a kis tárcából is, amelyet Móra Ferenc Mezőhegyesről írt, s amelynek érdekessége az, hogy eddig egyetlen Móra-kötetben sem szerepelt. A szegedi Somogyi Könyvtár Vajda László által összeállított kéziratos bibliográfiájából tudjuk, hogy a cikk a „Mezőhegyesi újságok" címmel a Világ c. lap 1925. szeptember 22-i számában jelent meg.

Móra Ferenc Mezőhegyesen

Az írás arról szól, hogy a sok híres emberrel együtt Móra Ferencet is meghívták Mezőhegyesre. Az író a meghívást elfogadta és látogatása alkalmával beírta nevét a vendégkönyvbe. Eközben megjegyezte: „Ki is kürtölöm, mit láttam Mezőhe-

gatja meg, de azt is cs
értelmességből teszi: ne
bírja hallgatni a rikácsol
sukat. (Én sem sokáig bí
tam: próbáltam kiérteni b
lőle valamit; de nem me
— nem vagyok én parl
menti tudósító.)" Miska tes
vérét a Margit is meglá

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

BÉKÉS MEGYEI NÉPÚJSÁG
Rajki József

1978 MÁJ. 13
Művészet

1021

Rajki József: Keresztre feszítve

megalakultak az úgyn
„rohammunkabrigádok
dolgozók megbeszélték
senyek szervezését, é
mondták annak javítá
hasznos tapasztalatok
gálásával kapcsolatos
lataikat is. A felmérések eredményét valamennyi kollektíva üzemi tanácskozásokon vitatta meg. Ily módon más lett a munkához való viszony.

Az ötéves tervidőszakban fejlődésnek indult a feltaláló-, újítómozalom. Már az első esztendőben a kuznyecki körzet vállalatainak az 556 újítási ötlet megvalósítása 145 ezer 423 rubel megtakarítást hozott. A kerékpárüzem munkásai, mérnökei és technikusai által benyújtott 1 ezer 668 javaslat is elősegítette a termelés növekedését.

Abban az időben alakult ki és fejlődött tovább számos olyan érdekes tevékenységi forma, amely a munkafegyelem megszilárdítását szolgálta: munkáskáderek irányították a fiatalokat, akikkel megismertették a munkatörvénykönyvet, a fegyelem megszilárdítására szervezett 10 és 30 napos munkarendek célját. A műhelyekben dolgozókból megalakultak azok a csoportok, amelyek felkutatták az előírások megsértőit. Létrejöttek az úgynevezett „selejtes áruk múzeumai", s ezekben kiállították a rossz alkatrészeket, termékeket, és feltüntették rajtuk készítőjük nevét. Ez bizonyult az egyik legmegfelelőbb és leghatásosabb eszköznek abban a harcban, amelyet a jó minőségű gyártmányok előállításáért és a felelősségteljes munkára ne-

sok és alkalmazottak részére a technikai minimumot, valamint a műszaki vizsgát.

Az élmunkások 1931. január 1-én tartott városi találkozóján a „Krasznij Proletarij" gyár szerelőműhelyéből Sz. G. Szekin és I. F. Perepjolkin; a fafeldolgozó műhelyből V. Volkov és még sokan mások kaptak prémiumot kiváló munkájukért.

Az SZKP KB-nak „A kollektivizálás és a kolhozépítések állami támogatásának mértékéről" hozott határozata a Közép-Volga-vidéket abba a zónába sorolta, ahol a mezőgazdaság szocialista átszervezését lényegében már 1930 őszére be kellett fejezni. E program valóra váltása végett hatalmas munka kezdődött. A parasztgazdaságok 78,2, a szántóföldek 88 százaléka került kolhoztulajdonba. A szovjet falunak hatalmas szocialista gazdasággá való átalakulása jelentette a gazdasági viszonyok és a paraszti életmód igazi forradalmát.

És ma, a szovjet népgazdaság első ötéves tervének 50. évfordulójára emlékezve nem feledkezhetünk meg arról, hogy hazánk minden dolgozója a munkában olyan hősiességről tett tanúbizonyságot, amely az első ötéves terv végrehajtásakor is megmutatkozott. **(Penzenszkaja Pravda)**

Fordította: Bukovinszky István

MAGYAR HIRDETŐ SAJTÓFIGYELŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726
Rajki József
BÉKÉS MEGYEI NÉPÚJSÁG
nekrológ műről
1979 MÁJ 13

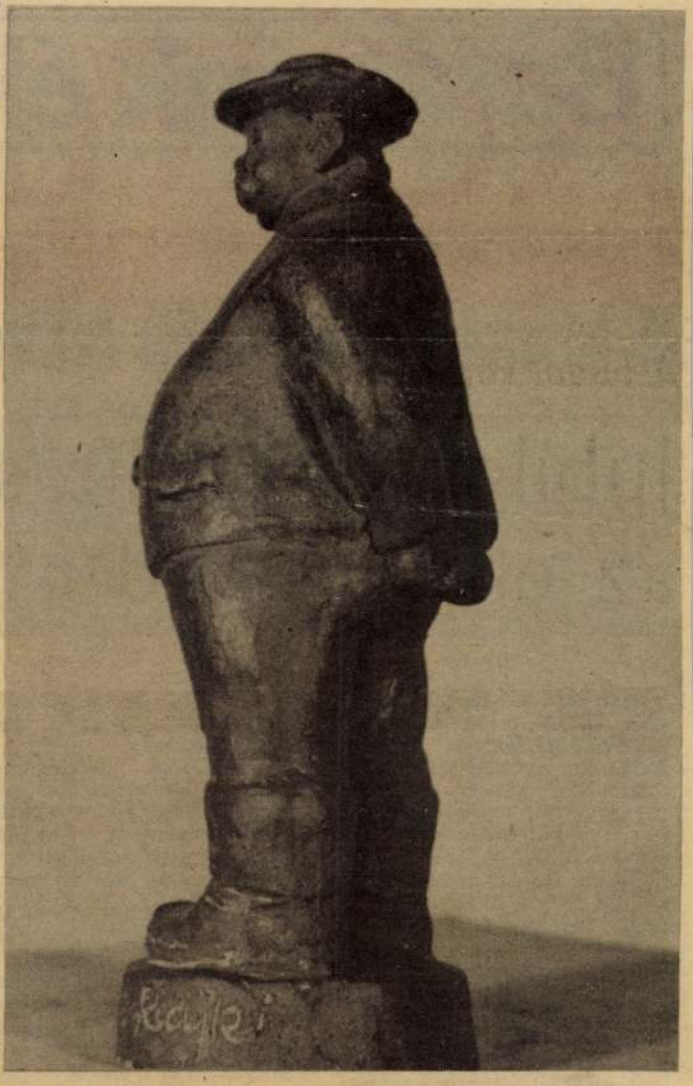

Rajki József: Kisbíró

Barátaink él

Vietnami gazdaság

A kínai agresszió köv

Ha valaki manapság az Indokínával kapcsolatos kínai politikáról hall, vagy olvas, a legvalószínűtlenebb, hogy gazdasági összefüggések ötlenek fel benne. Pedig a Vietnam-ellenes kínai invázió, s a megelőző időszak hol burkolt, hol leplezetlen pekingi zavarkeltése jelenleg még pontosan fel sem becsülhető gazdasági károkat okozott a VSZK-nak.

Nem kell túlságosan messzire visszaforgatnunk az idő kerekét, hogy a pekingi gazdasági nyomás és szabotázs első jeleire rátaláljunk. Tavaly nyáron, amikor a Vietnamban élő kínai kisebbség, a hoák körül magasra csapott a hisztériakeltés, már nyilvánvaló volt, hogy Peking alapcéljainak egyike: a VSZK gazdasági, társadalmi életének szétzilálása. A hoák soraiban az országos átlagot meghaladó számban voltak műszaki értelmiségiek, orvosok, ipari szakmunkások, azaz pontosan olyanok, akikre egy fejlődőben levő szocialista or-

miatt tehát szükségszerűe módosulnak. Ám az a pe kingi elképzelés, hogy nyílt katonai fenyegetés gazdasági zavarkeltéssel pá rosítva érjenek el valamifé le, Kína számára kedvez politikai fordulatot Vietnam ban — csupán hiú ábránd.

A több mint 70, Kína ál tal épített és időközben el hagyott segélyobjektum Szovjetunió és a KGST töb bi tagállamának segítségéve ismét működik már. Persz az újrakezdés nem vol könnyű. Elég Hanoi stra tégiai fontosságú új hídjá nak, a Thang Longnak a építésére gondolnunk.

MH SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR MAGYAR HÍRLAP
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Rajki József,

BÉKÉS MEGYEI NÉPÚJSÁG

szobrászművész

1980 ÁPR 4

1021

NÉPÚJSÁG

Rajki József: Traktoros

NÉPÚJ

Harm

A Tiszántúlon már hónapokkal előtte elcsendesedett a fegyverzaj. Az ország középső és nyugati részén azonban még folytak a harcok, s még több ezren ontották vérüket a lassan pirkadó szabadságért.

Békés megyében normalizálódott a helyzet 1945. tavaszán. Az „Orosházi Hírek" részletes tájékoztatást adott nemcsak az ország felszabadításáért vívott harcokról, hanem arról a napról is, amikor hazánk felszabadult a fasizmus igája alól.

„Magyarország egész területe felszabadult" címmel jelent meg egy írás a lap 1945. április 5-i számában. „Minden magyarul érző embert örömmel kell, hogy eltöltsön a hír: Magyarország felszabadult! Eme nagyszerű mondat azt jelenti, hogy megszűnt az a történelmi arányokban rövid, de annál sötétebb korszak, amikor a magyar föld, magyar értékek és — ami legfájdalmasabb — magyar vér a német érdekeknek volt kiszolgáltatva. Tegnap még csaták dúltak a magyar földön, de ma már nem hadszíntér. A magyar föld népe új háborút kezd, a múlt fantomjainak kiirtására, és új harcot egy becsületesebb, igazságos népi Magyarország felépítésére.

A Vörös Hadsereg pedig maga mögött hagyva az orszá célzattal, hogy egyesüljenek a Malinovszkij-csapatokkal, Prága és a cseh iparvidék felszabadítására. A keleti arcvonal legdélebbi szakaszát a Tolbuchin-hadsereg alkotta, amelynek déli szárnya elhagyva a magyar határt, a horvátországi Marivor körzetében folytatja hadműveleteit."

De nemcsak ez az egy tudósítás foglalkozott az Orosházi Hírekben az ország teljes felszabadulásával.

„Felszabadult az ország! A magyar nép legnagyobb kérdését, a földkérdést, az egész ország területén szinte egyszerre lehet megoldani. A dunántúli hatalmas nagybirtokok, a sváb lakta részek termékeny földterületei várnak a magyar föld jogos tulajdonosaira, a magyar parasztra. A fasiszta martaló-

SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-728, 340-726

Rajki József
szobrászművész

BÉKÉS MEGYEI NÉPÚJSÁG

1980 ÁPR 4

1021

Rajki József: Libakopasztó

asági szaken
s a turizmus
magyar
negyénk ve
esznek Magy
adulásának
a rendezett
Kulturális kül
tásokat cse
özött. Magya
anulmányozzá
s szovhozai
ági, termelés
s kooperálási tapasztalatát.
A hagyományoknak megfele-
ően magyar úttörők üdülnek
ajd nálunk, a penzai paj-
ások pedig a Balatonnál.

Penza megye dolgozóinak
evében — mondja Georgij
Mjasznyikov, a megyei párt-
izottság titkára — testvéri
dvözletemet tolmácsolom a
Békés megyei dolgozóknak,
s kívánok nekik sok sikert a
ongresszusi versenyhez.
Mindig szeretettel várjuk
ket.

Penza megyei látogatásunk
égére értünk. Búcsúzóul is-
nét egy dallal küldjük Pen-
a megye üdvözletét a Szura
olyó partjáról Békés megyei
allgatóinknak.

ségletét.

Az NDK-ban arra a felismerésre jutottak, hogy az

**Dedelow község tejtermelő szi
lyokban tárolják a 4 ezer tehé
takarmányt**

(Fotó: A

Rajki József, szobrászművész

A „Fiatal Orosházi Festők Köre" tagjainak mesterei voltak: Kerti Károly, Rajki József és Zsáky István. –

Az orosházi képzőművészeti kiállítások idei sorozata, az őszi tervekben szereplő Rajki- és Kerti tárlatok.

Born Miklósné: Jubileumi tárlat Orosházán.
Békés Megyei Népújság, 1983. szept. 24. 8. old.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

PEST MEGYEI HIRLAP
1966 OKT 30

1021

TÁRLAT

Remekművek a bécsi Albertinából

Nincs még egy múzeum a világon, amely olyan gazdag grafikai gyűjteménnyel büszkélkedhetne, mint a bécsi Albertina. Ötvenezer rajzot és közel egymillió metszetet őriznek itt. A Szépművészeti Múzeum most megnyílt kiállításán ennek a páratlan gyűjteménynek

113 remekművét láthatjuk. A bécsi múzeum nagyvonalú volt, „szabad kezet" engedett dr. Fenyő Ivánnak, a kiállítás rendezőjének a válogatásban. Mintegy 20—25 ezer rajz átvizsgálása után esett a választás az itt kiállított, gyönyörű, nagyértékű képekre. (A „nagyértékű" szó a legkevésbé sem túlzás, a 113 kép biztosítási összege eléri a másfél millió dollárt.)

Az olasz anyag szám szerint a legnagyobb, 41 darab. Megtalálhatjuk benne — Budapesten először — a renaissance óriás Michelangelo egy eredeti művét, egy tanulmányrajzot, a római Sixtus-kápolna mennyezetfreskójához. Raffaello két rajza, Lorenzo Lotto férfiképmása, Bernini, Tiepolo lapjai — mind páratlan szépségű remekművek. A 19 német kép közül Dürer három lapja emelkedik ki (egyik a magyar szempontból különösen érdekes „Magyar trófea"). A barokk és rokokó német rajzművészetének olyan képviselőivel találkozhatunk, akik nagy szerepet játszottak a magyarországi művészettörténetben is, mint például Paul Trogerr, Kremser Schmidt, vagy Maulbersch. A németalföldi rajzművészet legjobbjai is szerepelnek a kiállításon. Pieter Bruegel „Tunyaság" című híres képe páratlan fantáziájával, Rubens arcképe csodálatos finomságával tűnik ki. Van Dyck, Jordaens, de elsősorban Rembrandt három rajza a rajzművészet legnagyobbjai közül való. A francia rajzok sorát Poussin és Claude Lorrain tájképei nyitják meg. A kezdethez méltó a folytatás is: Watteau, Boucher, Fragonard alkotásai.

E. J.

…zekben

Ennél ideálisabb nem lehet. Ha szó szerint nem is vehetjük, a mindentudó háztartási robotgépek sokat vállalnak magukra. Ilyen feladatra vállalkozhat a korábbinál csöndesebb s harminc féle munkafolyamatra alkalmas a modern Komet 7. konyhagép.

Igen gyors cserével, pillanatok alatt összeállhat a harapni, vagy innivaló. A tégla alakú testre ráhelyeznek egy fehér műanyagedényt s föléje tartják a félbevágott citromot. És az fél perc alatt kidörzsöli a gyümölcsből a savanyú lét. Az őrlőgép porcukrot készít, a turmix gondosan elkever. Bevethető a húsdaráló, a keverő és gyúró, habverő, kenyérszeletelő és a gyümölcscentrifuga is. Ez utóbbi lényege, hogy a gyorsan forgó dobba helyezett termés akár a krumpli levét is fél, egy perc alatt kipréseli. Csak a száraz, rostos anyag marad vissza. A régi Komet helyett valószínűleg már a közeljövőben megjelenik a legújabb háztartási robotgép.

M◦O◦Z◦

Automata kenyérpirító

Már ez is gombnyomásra működik. Egyszerre két szeletet kell a rugós készülékbe nyomni, s az a beállított pirítás végeztével kiemeli s kéz alá adja a ropogós harapnivalót.

Elektromos takaró

Már korábban bemutattuk, mint a Budai Járási Háziipari Szövetkezet gyártmányát. A próbálkozások és üzletkötések után mégis most beszélhetünk igazán arról, hogy „forgalomba került". Érdemes használni ott ahol, fűtetlen a szoba. Nem kell félni attól, hogy lángragyúl tőle az ágy, hiszen automatikus hőkioldóval látták el.

Mini bojler

Űrtartalma mindössze 5 liter. Konyhában, de fürdőszobában, a mosdó felett is jó szolgálatot tesz. A kézmosáshoz, vagy gyorsforraláshoz szükséges meleg vizet szolgáltatja anélkül, hogy üzemeltetése, bekötése külön gondot okozna. A már felszerelt konnektorral kell összekapcsolni. A hőkioldóval ellátott melegvíztartály 14 perc alatt fűti

Nem sokkal [illegible] egy kis rádióburkoló papírdoboz. Mégis számtalan kívánságnak eleget tesz. Az új magyar törpe tűzhely több fokozatú gyorsforraló főzőlapokkal felszerelt s üveglapos sütővel ellátott. Ha a sütőtérség tetejéről eltávolítjuk a záró fémlapot, a vörösen izzó hősugárzó test grillsütéshez szükséges körülményeket teremt. A törpe tűzhelybe épített kis villanymotor a grillvillára felszúrt húst forgatja, legyen az szelet hús, vagy akár egy egész csirke. A zsiradéktól menekülő diétázók, de az átlagember számára is fontos, hogy a grillsütéshez nem kell zsiradék.

Elektromos légypapír

Egy angol vállalat elektromos légyfogópapírt hoz forgalomba. A legyeket kékes fény és láthatatlan ibolyántúli sugarak vonzzák az elektromos töltésű rácsozatra, ahol nyomban elpusztulnak. Tetemüket a légyfogó alá helyezett tálban fogják fel.

Összeállította Tóth György

Rajki József, szobrászművész (1894–1963)

Az Orosházi Szépmíves Céhnek 1936-os megalakulásától tagja volt, a céh képzőművészeti osztály választmányának Török István. 1936. ápr.-ban egy nagy kiállítást rendeztek a Polgári Olvasókörben. Török István mellett több művész műve szerepelt, így Fáber József és a Párizst megjárt Rajki József is. – 1936. dec.-ében, ismét rendezett a céh tárlatot, ott is szerepeltek Rajki József munkái.

Koszorús Oszkár: Archepvázlat Török Istvánról. Békés Megyei Népújság, 1983. szept. 10. 8. old.

RAJKI József szobrász

Uj Aurora 1988.3.

Beck Zoltán

Rajki József Párizsban

– fejezet a művész pályarajzából –

Rajki József szobrászművész Orosházán született 1894. február 20-án. Az Iparművészeti Főiskolán folytatott tanulmányait az első világháború félbeszakította. Szülővárosában és Hódmezővásárhelyen élt és dolgozott. Vásárhelyen szoros barátság fűzte Medgyessy Ferenchez. 1927-ben Párizsban járt tanulmányúton. 1930-ban, 32-ben és 54-ben gyűjteményes kiállításokon mutatta be műveit. Főleg munkásokat ábrázoló kisplasztikái jelentősek. Orosházán halt meg 1963. november 6-án.

„Akit egyszer az Alföldön eltemetnek: nehezen támad föl" – írja Kárpáti Aurél „Kultúra haláltánccal" című kötetében Katona Józsefről szóló esszéjének első mondataként.

Őt idézem most, amikor *Rajki Józsefszobrászművészről* emlékezem meg, hogy reá is emlékeztessek. Ismerősöket, barátokat, pályatársakat, kritikusokat – köztük olyanokat, akik kötelességszerűen mulasztották el a magyar szabvány szerinti kötelező /hivatalos megemlékezést: hisz 1983-ban volt halálának 20. évfordulója, 1984-ben pedig születésének 90. évfordulóján kellett/ illett volna emlékezni rá.

Az itt következőkben a baráti kegyelet próbálja meg exhumálni a népéért és fajtájáért élt művészt (a szerzőnek és a kiadónak a művész iránti tisztelete jeléül).

*

1927-ben teljesülhetett végre régi álma. A család takarékossággal összegyűjtött pénzéhez Orosháza község elöljárósága is hozzájárult, hogy a tervezett tanulmányút megvalósulhasson. Első ízben 1926. október 26-án tudósít róla az Orosházi Hírlap, hogy „Rajki József szobrászművésznek megszavaztak 6 000 000 korona tanulmányi segélyt", majd 1927. február 13-án ad hírt arról, hogy a művész március 1-től ismét kér hatmilliót, mely támogatást az elöljáróság ugyancsak megadja. A tanulmányi segély első részletét – a közben pengőre váltott pénznemben kifejezve 160 pengőt 489/1927. ikt. sz. alatt január 15-én küldte el a főjegyző. Rajki József párizsi címére,[1] aki 1926. november 26-án Gyulán kelt és Európába érvényes útlevelével[2] 1927. január 7-én indult, és 8-án érkezett a francia fővárosba.[3]

Bár párizsi tartózkodásának idejéből (1927. május 9-én tért haza) alig néhány levél és feljegyzés maradt, ezek igen beszédesek. A megőrződött levelek közül a dátum szerinti elsőt a feleségéhez írta:

újdonságként hatott, noha éppen Pavol Bujtár Vtáči král' (A madarak királya) című könyve és egy antológia már előzőleg az olvasókhoz került e kiadói műhely gondozásában. De ez volt a közönség előtti, nyilvános premier szlovákul. Domokos Géza meghatottan mutatta be Ondrej Stefanko verskötetét. Éppen ez a találkozó tudatosította akkor bennem, hogy elsősorban a számszerűleg kisebb nemzetiségek irodalmi felserkentése számára milyen sorsdöntő jelentőségű egy ilyen kiadói műhely létezése.

(„Nem akarunk magányosak maradni, nem akarunk csak magunknak és néhány lelkes emberből álló szűk körnek írni. A belőlünk papírra áradó szót önöknek akarjuk ajándékozni. Legyen az akár a szépség, akár a tények szava. Az, amit írunk és amit írni fogunk, létünk bizonyítéka, és annak is kell lennie. Létünknek nem egy magányos szigeten, hanem emberek között, a szocialista Románia állampolgárai között, ahol emberemlékezet óta együtt élnek és küzdenek a szebb életért a különböző nyelvű emberek is." Ondrej Stefanko: a Variácia c. antológia előszava, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1980.)

Ennek a helyét kereső fiatal irodalomnak a bölcsője is Nagylak. Karol Hrdlička nagylaki evangélikus lelkész a múlt században itt fordította Petőfit, egyebek között a Befordultam a konyhába helyzetdalt, máig élvezhető szlovák nyelven. Nagylakon volt banktisztviselő 1904 és 1910 között Jozef Gregor-Tajovský, aki rövidprózában és színdarabban dolgozta fel élményeit. A mostani nagylaki szlovák irodalmi kör névadója, Ivan Krasko a román irodalomhoz kötődik erős szálakkal: brassói és nagyszebeni diákévei alatt tanult meg kiválóan románul, Eminescut tolmácsolta anyanyelvén, a legjobb szlovák Eminescu-fordítók között tartják számon.

Képzős diákként kezdett verseket írni Pavol Bujtár, s vele együtt igen sok társa. Szlovákiából jött vendégtanárok irányították a kezdő tollforgatókat. 1957-ben jelent meg egy naptár szlovák nyelven, az aradi román napilap, a Flacăra Roşie kiadásában. A romániai szlovák irodalom kiépülésének következő állomása 1962-ben egy antológia helyi szerzők munkáiból, iskolai használatra, a bukaresti Tanügyi és Pedagógiai Kiadó gondozásában. Pavol Bujtár kezd ismertté válni idehaza és Szlovákiában: a csehszlovákiai és ukrajnai gyermekfolyóiratok nemzetközi versenyén, Pozsonyban 1965-ben harmadik díjat nyer A szél és a szénégető című meséjével. 1976-ban Kassán nyomtatják ki mesekötetét: Az erdő énekeseit. Nyilván e mesesorozat következő darabja az 1979-es Kriterion-kötet, A madarak királya, 1977-ben Miroslav Ivan Ambruš és Ondrej Stefanko közös verskötete jön Pozsonyba: *Két hang* címmel Ambruš verseit 1981-ben hozza ki a Kriterion: *Az élet árán*. A könyvészet gazdagodik.

– Hány szlovák írót tartanak számon Romániában?

– Sokan írunk, a Kriterion 1980 óta évente megjelentetett szlovák antológiáiban mintegy húsz szerzőt számolhatunk össze. Kötetes költők és kezdők vagy műkedvelők együtt szerepelnek, ezt talán el se tudnók kerülni. A Variácia (Változatok) egyféle folyóirat szerepet tölt be, versek és prózai írások mellett megjelennek benne népköltészeti tanulmányok, színdarabok, kritikai cikkek, műfordítások. Természetesen, szemlézzük a román irodalom jelentős eseményeit. Az antológia egyik számát a romániai nemzetiségek irodalmi életének szenteltük.

Bujtár meséi közül 1984-ben három román fordításban is megjelent, és a temesvári Facla Könyvkiadó egy román válogatást készít elő legjobb meséiből.

Nagylakon mindenki tudja Bujtárról, Ambrušról, hogy tanárok. És mindenki írókként, költőkként emlegeti őket. Elegendő volt egy diákgyermektől érdeklődnöm, s tíz perc múlva a tanáriban voltak mind a ketten.

(1985)

Páris 1927 január 10.

Kedves kis Bogaram!
Tegnap írtam három levelet, egyet neked, egyet a községnek, egyet a Szüleimnek. Ma ismét írok neked. Ma voltam a rue Grand Chaumiére-en, ott van a két legjobb modern Akademie. Az egyikbe(n) Bourdelle tanít, ez roppant drága, 250 frankot kell fizetni havonként. A másikat meg se néztem. Most nem tudom elhatározni magam. Valamelyik iskolába muszály beiratkoznom már csak azért is, mert a személyazonossági bizonyítvány 350 frankba kerül, míg ha az Akademie igazolja, hogy növendéke vagyok, nem kerül többe, mint 50-60 frank. Erre a nagy kiadásra nem számítottam. Ha akárhogy lesz is, én csak Bourdelle-nél tanulok. A növendékek, most hogy ott voltam, láttam, milyen mondain alakok. Gyönyörű autókon jöttek, a nők vagyont érő bundákban. De nem azért kívánok az Akademie Grand Chaumiére-be járni. Ott Bourdelle a tanár és én Bourdelle-t szeretem. Voltam a Cafe de Rofonde előtt. Be nem mentem, mert minden frankra vigyázni kell, hogy mindenre jusson. Előbb a művészet s azután a látni és tanulni való s végül a gyomor. Tegnap este összejártuk Latyival az egész Párist. Őrület, hogy milyen forgalom van. Azt leírni nem lehet. A nők csodálatosan sikkesek, természetesen rém karcsúak és apró lábuk van. A pénzen vett szerelem rendkívül drága, különösen idegennek. Ne félj, drága kis Bogaram, nem csallak meg. Beszélni nem tudok, pénzem nincs, szép fiú nem vagyok, tehát a kísértés messze elkerül. Alig várom már, hogy dolgozhassam, bár addig nem iratkozhatom be az academiára, míg a községtől meg nem kapom a pénzt. Nem akarok pénz nélkül maradni, mert nem tudom mi adja elő magát, és akkor nézhetem a levegőt. Fehér Palinak is tudom a címét, ő is ezen a környéken lakik. Unatkozol ugye kis Bogaram? Én most mindég bolyongok. A térképet kitűnően ismerem, és kizárt dolog, hogy eltévedjek. Voltam a földalattin (Metro) is. Itt vált az ember egy jegyet, azután utazhat vele egész nap. Csudálatos villany reclámokat láttam. Itt is most megy Sztrogoff Mihály a mozikban. Itt született és nőtt fel ezen uccák egyikében, ahol lakom, Anatole France. Megható dolog azokat az uccákat járni, ahol ő játszadozott egykor. Bár ez a rész kissé messze esik a Mont Parnasse-tól, de mégsem megyek el erről a helyről. Hiszen itt van harmadik ház a Pantheon, ahol a halhatatlanok üléseznek, itt van a Louvre, a Notre Dame, a Luxembourg s az igazi, a régi diák-negyed. Ezeken az uccákon járt egykor Dante is. Drága kis bogaram, úgy tele vagyok a szebbnél szebb benyomásokkal, hogy a szívedhez alig jutok el beszélni. Ugy-e nem haragszol rám? Oly nagy öröm ez nekem, hogy láthatom Párizst és a legszebb részét láthatom mindjárt. Leveleim mutasd meg Pistának, 1 ½ frankba kerül egy levél, így nagyon sok levelet csak Neked írhatok.

Csókollak számtalanszor
urad: Jóska[4]

Ennél a levélnél el kell időznünk kissé, mert közvetlen tartalmán túl mutató konzekvenciái vannak. Mindenekelőtt Rajkinak a *Bourdelle*[5] iránti ragaszkodását kell megmagyaráznunk, s ezért a választott mesterről el kell mondanunk, hogy a francia szobrászatban *Rodin*[6] közvetlen követője, jó ideig annak legfőbb munkatársa volt, *Maillol*[7] mellett a századforduló legjelentősebb francia szobrásza. Rodin művészetén kívül azonban hatással voltak rá a különböző történeti stílusok, mint az egyiptomi, az archaikus görög és a gótika. Ezek hatásának köszönhetően fordult szembe az impresszionizmussal, s tért vissza a klasszikus idealizmushoz.

Kétségtelen, hogy ez a tendencia fogalmaztatja meg Rajkival a ceruzával fölhevenyészett programot:

„Magyar plasztikát akarok, idegen hatástól mentesen. A kor konstruktív, tehát plasztikám sem lehet más. Az egészséget, az erőt hajszolom. Az alföldön horizontálisan fekszenek el a formák. Nem vagyok etnográfus. Undorodom a barocktól. A gótikát, etruszkot s az egyiptomi művészetet szeretem."[8]

A stílusváltásnak ez az iránya azonban nem csak a szobrászatra volt érvényes. *Popper Leó* a festészetről írja 1909-ben: „A mai festészet útja a béke felé vezet. Az impresszionizmus stíluskáoszából kifelé, egy szilárd alapú csendművészet felé, amely, akárhogy nyilvánul is meg, testvére leszen az architektúrának: viselje magán ugyanannak a mélységes biztonságnak, egyensúlynak vonásait, melynek az megtestesítője. És visszajön, rejtett utakon a régi rend: a görögök, a keleti népek nyugvó vagy mozgó szentséges rendje."[9]

Rímel ez *Maillol* ars poeticájával: „Érdekel az építészet és a kiterjedés. A szobrászat tulajdonképpen építészet: tömegkiegyensúlyozás és komponálási érzék..."[10]

A klasszikus korok művészeteinek meghatározó szerepére Rajki József munkásságát tekintve azt is meg kell említenünk, hogy az ezekhez való ragaszkodásához *Medgyessy Ferenc* is hozzájárult a hódmezővásárhelyi időszakban, hiszen az ő művészetére is elhatározó módon hatottak párizsi tanulmányai során az egyiptomi és ógörög szobrászat alkotásai, valamint az etruszk művészet.

A ránk maradt második levél is feleségéhez szól. Amellett, hogy tanulni vágyásában itt is *Bourdelle* és *Maillol* mércéjéhez ragaszkodik, elkezdett és további életműve szempontjából árulkodik, hogy a kiállításokon a konvencionális akadémikus klasszicizmustól elszakadó, a szobrokon kívül dekoratív használati tárgyakat – vázákat, kandelábereket stb – is mintázó *Barye*[11], és a nagyrészt az 1848 körül kibontakozó forradalmak hatására a paraszti munka földszagú, szépítés nélküli életét festő *Millet*[12] alkotásaiban gyönyörködik:

Páris 1927 január 20. este.

Drága kicsi Jóságom, én már hány levelet írtam és milyen hosszú leveleket és tőled még csak egy levelet kaptam! Édesem, ha már másként nem érintkezhetünk egymással, legalább gyakran írjunk. Én, amint csak tehetem, írok. Neked is úgy kell Édes kicsim, írni sok levelet. Én, ha neked kell írni, mindég szakítok időt magamnak. Mindég van az embernek valami mondani valója és kivel közöljük gondolatainkat, ha nem egymással. Nap nap után a Louvrét járom. Ma láttam Baryé gyönyörű állat szobrait s nagyon sok Millet képet. Itt, a képek és szobrok társaságában érzem a legjobban magam. Ezeknek a szavát megértem, a gondolataik felém áradnak, mint a napfény. Le nem írható, hogy mi minden van a Louvre-ben. Csodás csontfaragások, porcelánok, régi bútorok. Napoleonok, Lajosok bútorai, vallási jelvények, koronák, pásztorbotok aranyba, platinába foglalt drágakövekkel, minden minden a legcsodásabb, a legelképráztatóbb. Hetek kellenek, míg mindent megnéz az ember. Már olyan gyakran vagyok a Louvre-ben, hogy a teremszolgák mint ismerőst üdvözölnek. Itt Párisban nagyon szeretik a művészeket, s hozzám is nagyon kedvesek az emberek. Bár beszélni nem igen tudok, de a szótárt mindég magammal viszem, és ők tanítanak, hogy hogyan kell kimondani a szókat. A franciák nagyon gyorsan beszélnek, és elharapják a szavakat. Ha valamit nem értek, ceruzát adok nekik, hogy írják le, s én azután a szótárból kikeresem, hogy mit akarnak mondani.

Különben nagyon egyedül vagyok. Néha elmegyek Latyihoz,[13] *mással nem érintkezem. Hanem az akadémiára nem iratkozhatom be, mert nincs rá pénzem. A személy azonossági igazolvány 375 frankba került, és így a többi pénz igazán kell lakásra és élelemre. Valamelyik szobrász műtermébe akarok bejutni, hogy ott dolgozhassam, ha díjtalanul is, fő az, hogy gyakoroljam magam és megtaláljam a lehetőséget a tanulásra. De még mindég nagyon idegen vagyok Párisban. Csak muszály valamelyik szobrász ismerősömet felkeresni, aki ajánl szobrászt, akihez érdemes menni. Úgy szerettem volna pedig Bourdelle-nél tanulni. Pedig csak hozzá megyek először és felajánlom a munkámat ingyen neki. Hátha így bejuthatok hozzá. Vagy Maillolhoz szeretnék menni. Az öreg terrakottákat készít, abban pedig én otthon vagyok.*

21-én

Ma sem kaptam tőled levelet. Nem értem meg, hogy miért nem írsz. Hiszen a levél

a legelemibb összekötő kapocs, hiszen a szó az, mely kifejez minden érzelmet. Itt írok egy francia levelet. Ezután minden levelemhez csatolok néhány francia sort. Írjál kis szívem, mert nyugtalan vagyok, hogy mi van veled. Nekem a címem továbbra is ez marad. Szervusz drága Aranyom, ölellek csókollak

a te szerető Jóskád.

Üdv. Anyát az Öregeket, Hunyadiékat
Miklósékat Halmagyit mindenkit...[14]

A következő levél itthonról érkezik, s arról értesíti a felesége, hogy az ő kiutazása elől is elhárultak az adminisztratív akadályok.[15]

Ezután szüleinek ír hosszú leveleket, melyeknek egyik jellemzője, hogy nyugtatja őket: ne féljenek, nem ártja magát veszélyes politikai dolgokba. Ugyanakkor mindenre reagál, s nem tudja megállni, hogy tudósítson is. Ami pedig szinte megható: sok-sok tapasztalata az otthonnal való képzettársításra indítja.

Páris 1927 február 25.

Kedves Szüleim!

Mostanában nem kaptam levelet kedves Szüleimtől és nem tudom elgondolni, hogy mi oka van ennek. Már nem akartam addig írni, míg választ nem kapok a múlt héten elküldött levelemre, de már nem győzöm megvárni kedves Szüleim levelét, hát rágondoltam magam, hogy írok. Egyészségesek vagyunk, sokat járunk Párisban, és keressük mindég, hogy hol mit lehet látni és tanulni. Amikor esős idő van, akkor itthon dolgozom. Három kis szobrot megcsináltam eddig és most két újabb munkán dolgozom.

Itt nagyon nedves idő van. Gyakran esik az eső, de úgy, hogy közbe-közbe a nap is süt. Ma is a múzeumban voltunk. Itt a lakásunktól nem messze van a világ legszebb múzeuma, melyben százezerre menő kép, szobor, régi bútor stb. van elhelyezve vagy hatszáz teremben. Ez a múzeum a világ legszebb épületeinek egyike, patkó alakban van építve, több emelet magas és egyik szárnya több mint fél kilométer hosszú. Egy nap alatt negyed részét sem lehet bejárni, hát még az ott elhelyezett művészi munkákat megnézni mennyi idő kell!

Nagyon örülök, hogy végre abban a helyzetben vagyok, hogy itt Párisban láthatom és tanulmányozhatom ezeket a szép munkákat.

A feleségem sajnálja, hogy nagyon sok pénzünkben van ez nekünk. Hát bizony nagy fáradság és sok munka árán jut az ember ennyi pénzhez, de abban a reményben költöm el ezt a pénzt, hogy a jövőben könnyebb munka árán szerzem vissza. Engem legalább az a remény éltet, hogy eljön az az idő, amikor megfizetik a munkáimat.

Itt Párisban nagyon sok művész van. De idegen népek a világ minden tájáról eljönnek ide, mert ennyi szép dolog és ilyen szép város sehol sincs széles e világon. Különösen sok angolt és amerikait látni itt Párisban.

Mi rendesen élünk, akárcsak otthon lennénk. Van sparhelt a szobánkban és főzünk minden félét. Minden nap hozunk egy liter tejet és megcsináljuk kakaónak. Itt Párisban mindent meg lehet venni, amit csak elgondolhat az ember, ha pénze van rá. Van néhány olyan áruház, ahol többezer alkalmazott szolgálja ki a vevőközönséget.

Itt is elég hűvös idők járnak, muszály fütteni a szobában, ha itthon vagyunk. Azt mondják a franciák, hogy ilyen hűvös tél régóta nem volt Párisban, mint amilyen most van.

Írjanak kedves Szüleimék is hosszú levelet, hogy hogyan mint vannak Orosházán. A múltkor írták, hogy a porta még nem kelt el. Mondtam én azt annak idején, hogy oda kell adni Pál bácsinak. Akkor már túl lennének rajta. Nem igen hiszem, hogy más is többet adna érte.

A községnek régen nem írtam, mert vártam, míg a munkáimról fényképet csináltathatok, amiket el akarok küldeni nekik. A héten készen lesznek a képek, és akkor levélben elküldöm az elöljáróságnak.

Nincsen semmi különös újság. Újabb nagy munkás elbocsájtások vannak, ami bizony nagy

nyomorúságot szül a munkásság körében. Én nem iratkoztam be semmiféle egyesületbe, mert nem azért jöttem Párisba, hogy politizáljak, hanem hogy tanuljak.

Jó egészséget és szerencsét kívánva maradtunk kedves Szüleiméknek szerető gyermekeik:

Manci és József

Paris 1927 március 25-én.[16]

Drága jó Szüleim!

Pár nappal ezelőtt kaptam meg levelöket, melyet 20-án írtak. Bár nem igen tudok olyasmit írni, ami kedves Szüleimet jobban érdekelné, azért írok levelet, hogy nyugodtak legyenek afelől, hogy nincsen semmi bajunk, egészségesek vagyunk. Írják kedves Szüleimék, hogy odahaza is beköszöntött a jó idő s hogy jó esők járnak. Eső az itt is van elég, alig múlik el nap csapadék nélkül. Itt olyan az időjárás, ha egyik órában esik, a másikban már süt a nap és jó idő van. Persze, ez a sok nedvesség hűvöset csinál, azért jól muszály öltözni, hogy meg ne fázzunk. Itt különben soha sincs nagy hideg, a muskátli a szabad ég alatt is kitelel, és nem fagy el. A mi szobánk ablakában is van egy cserépben muskátli, mely kívül az ablak peremén telelt, és most szépen kizöldült. Mink már régen új krumplit eszünk, meg salátát, gondolom, Orosházán még sok krumplit ezután ültetnek. Hogy a porta nem kelt el, azt gondoltam én régen, meg mondtam annak idején, hogy oda kell adni Pál bátyámnak. Mari néném csinálta legjobban, ő hamarosan lerázta a nyakáról, az árát is elköltötte. Hanem ezután mit ád el, most már megszűnt a jussolás.

Én nem levelezek senkivel sem. Nem akarom bélyegre költeni azt a kis pénzt, amit a községtől kapok. Csak az Elöljáróságnak küldök leveleket. Nem nélkülözünk, jól élünk, tejet, tojást, és mindenféle zöldséget eszünk.

Ma már 28-ika van. Így több napon át írom a levelet, mindég azt írom, ami eszembe jut. Most egy pár napon át nagyon jó idő volt és sokat jártunk Páris uccáin. Megnéztük a nagy emberek sírjait, Napoleon trónját és ruháit, azután régi orosz, török, olasz és japán hímzéseket és mindenféle szobrokat és dísztárgyakat. A szemünk és a fejünk megfájdul a sok mindenféle tárgyaknak a nézésétől. Voltunk Páris temetőjében is, ahol a nagy költők és művészek nyugszanak, gyönyörű síremlékeket láttunk. Sokat vagyunk templomokban is, mert itt nagyon szépek a templomok, tele vannak festményekkel és szobrokkal. Hát bizony kell hat hónap, hogy az ember megismerje Páris szépségeit. Még mindég nagyon sok van, amit nem láttunk. Nem is megyünk Párisból sehová se, csak a vidékre rándulunk ki. Elmegyünk Verszájba, ahol a francia királyok laktak, most az egész királyi palota múzeumnak van átrendezve, meg Trianonba, ahol a magyar béke szerződést aláírták.

Itt akkora kertben, mint Orosházán a Mikolai kert,[17] *van 15 szobor is. Ahol egy kis tér van Párisban, oda mindjárt szobrot tesznek. A nagyobb terek pedig virágos kertnek vannak megrendezve, és a virágok közé vannak állítva a nagy emberek szobrai.*

Sok szépet lehet itt tanulni, és nekem minden igyekezetem oda irányul, hogy ne hiába töltsem az időt Párisban. Időközben dolgozom is, már sok szobrot csináltam, és nem tudom, mit csináljak velök, ha majd megyünk haza. A javát mindenesetre haza visszük. Lesz is csomagunk elég.

Sokat írunk, hogy ne hiába fizessük a pósta költséget. Ma amikor levelem ezt a részét írom, már március 31-ike van.

Itt ma hűvös idő van, bár már erősen zöldelnek a fák. Most megyünk egy nagy múzeumba, ahol a világ minden nemzetének nevezetesebb szobrász munkáit látjuk, köztük van több magyar szobor is.

Voltunk az Eiffel toronynál is, ez 300 méter magas és fel lehet a tetejébe menni. Mink ugyan nem kívánkozunk olyan magasra, elég nekünk, ha a földről látjuk Párist. Minden napra esik valami látni való.

Nagyon sok értékes dolog van itt, az ember csodálkozik, hogy ezek a franciák mi mindent összegyűjtöttek. Voltunk a halotthamvasztónál is. Itt Párisban újabban nem a földbe temetik

a halottakat, hanem elégetik. Nem is győznék meg temetővel ezt a rengeteg sok népet. Nekünk Budapest is nagy város. Páris pedig ötször akkora, százhetvenszer annyi nép lakik itt, mint Orosházán. Sohase tévedtem el, akármerre jártam Párisban. Most már meg nagyon is ismerjük. Sok pénzünkbe kerül az itt élés, de annyi mindent meg lehet tanulni, hogy nem sajnálom a pénzt. Bizony jó lenne mindenféle mesterségű embernek ide kijönni, hogy lássa azt az ügyességet, ahogy a franciák dolgoznak.

A múlt héten volt a magyaroknak nagy gyűlése, Károlyi Mihály tartott beszédet Bethlen ellen, de mi semmi féle gyűlésre nem megyünk el, én többet nem akarok politizálni. Itt Párisban sok kommunista is van, egy szép három emeletes házban van a pártiroda. Vörös zászló leng a kapu felet(t), s rá van írva franciául, hogy „éljen a szovjet köztársaság". Itt mindenki olyan elvet vall, amilyen jól esik, a rendőrség nem sokat törődik vele. Minden középületen, állami hivatalokon ki van írva a ház homlokzatára: szabadság, egyenlőség, testvériség. Egy gyönyörű templomban, amely most múzeum, van egy nagy szobor csoport és az van ráírva: szabadon élni vagy meghalni. Itt a franciáktól azt is megtanulja az ember, hogy a hazáját szeresse. Itt szabadság van, de koldusok és szegények is vannak, pedig ez az ország az egyenlőség hazája volna. A gazdagnak itt is jól megy, a szegény itt is nyomorog. Mi meg vagyunk elég jól, nem kell nélkülöznünk, egészségesek vagyunk. Jó egészséget és szerencsét kívánva maradtunk szerető gyermekeik

Manci és József[1]

Csak sajnálhatjuk, hogy a művésznek a községi elöljárósághoz küldött leveleire ez ideig nem leltünk rá, mert beszámolóiból további hasznos következtetésekre juthatnánk. A megmaradt fogalmazványtöredékekből arra következtethetünk, hogy igyekezett kiérdemelni a község támogatását. Az első beszámoló minden bizonnyal igen részletes lehetett, ha a másodikban már *Hayakawa*[19] és *Baker*[20] divatjáról ír, akik a maguk művészetével a százarcú Párizsnak éppoly kvalitásai voltak, mint más területen fellépő művészzsenik:

Tek. Elöljáróság!

Itt küldöm második jelentésem tiszteletem és üdvözletem kíséretében a Tek. Elöljáróságnak.

(áthúzott sorok: Most, midőn második tudósításom küldöm Párisból, mint a jó fiú szerető atyjának, én is hűen és becsületes beszámolok párizsi munkálkodásomról a Tek. Elöljáróságnak.)

Mielőtt azonban rátérnék munkálkodásom részletezésére, engedje meg a Tek. Elöljáróság, hogy néhány szóval jellemezzem a mai párisi művészetet.

Páris Hayakawa és Backer óta valóságos keleti extázisban él. Minden japán és néger. A világháború szörnyű eseménye nem idézett elő akkora változást a művészetben, mint ez a két felkapott színművész. Ha tárlatra megy az ember, minden második kép japán vagy néger tárgyú kompozíció. A ma uralkodó művészeti irányok ma érthetetlenek előttem. Én nagyon meglátom benne a divatot és a dekadenciát. Ez szerintem nem fejlődés, hanem egy beteg ideg rángatódzása. De jól mondja egy latin közmondás: ahhoz, hogy az ember a kiváló műveket felismerje, egy csomó silány munkát kell látnia. Röviden: a mai művészet: az idegek charleston tánca.

Ami tiszta, nagy igazi értékek vannak Párisban, azt megtalálom a múzeumok rendkívül gazdag gyűjteményiben. Azért választottam tanulmányaim forrásául a múzeumokat. Itt módomban van végig tanulmányozni mintegy négyezer év művészeti fejlődését...[21]

Párizsból még két figyelemre érdemes feljegyzése maradt ránk, melyek ugyancsak hozzásegítenek művészeti törekvéseinek megközelítéséhez:

Salons des Indépendents kiállítása

1884 óta a hivatalos kiállítási termekben helyet kapnak évenként egyszer azok (a) művészek, akik sem semmiféle társulatnak, sem elismert iránynak nem tagjaik. Így tehát évenként szóhoz jutnak a fiatalok, a meg nem értettek, a „kívülállók" és ha szabad nem irodalmi stílusban kifejezni magam, a bolondok.

Ez a kiállítás, amely.... nyílt meg a Grand Palais-ban, tiszta zűrzavar, kevés komoly értékkel. Kitekert formák felett orgiát ülnek a színek. Elképzelhetetlenül lehetetlen dolgokat lát itt az ember. Legtöbb „művet" képtelen vagyok megérteni: nem azért, mert felettem álló nagy gondolatot fejez ki, hanem mert valami túlfeszült, beteg ideg munkája. A kiállítás legtöbb darabja nélkülözi a lelkiismeretes munkát, és a becsületes tiszta elgondolást. Talán engem a régi Aradciok (?) elfogulttá tettek. Talán nagyon is friss benyomásaim vannak a Louvre és Luxembourg múzeum remekeiről, és talán azért nem tudok lelkesedni ezekért a nem tudom milyen ultra modernekért.

Nem vagyok hivatott bírálatot mondani ezekről a munkákról, elvégzi azt helyettem a hivatásos kritika. Én tiszta szemmel és egészséges gondolkozással nézem e munkákat és egyszerűen leírom, amit belőlem látásuk kivált.

A művészet-történelem hivatott megállapítani, hogy mi válik majd értékké a jövőben. Látni azonban egy ilyen kiállítást nagyon tanulságos dolog. A mai ember kapkodó, ideges, minden pillanatban változó lelkiállapotát tükrözi vissza. Bár legtöbb munka tudatosan mesterkélt."[22]

A másik:

„Magyar plasztikát akarok, idegen hatástól mentesen. A kor konstruktív, tehát plasztikám sem lehet más. Az egészséget, az erőt hajszolom. Az alföldön horizontálisan fekszenek el a formák. Nem vagyok etnográfus. Undorodom a barocktól. A gótikát, etruszkot s az egyiptomi művészetet szeretem."[23]

Tanulmányútjáról – feleségével együtt 1927. május 9-én tért vissza. Párizsban készített szobrai közül mindössze egyet hozott haza, a többit ott szerzett barátainak ajándékozta.

Párizzsal még egy találkozása volt Rajkinak, s ez már törlesztés is volt mindazért, amit tanulmányútján kapott: 1937-ben a kultuszkormány megbízásából négy terrakotta szoborral jelen lehetett a világkiállításon. Az Orosházi Újság így adott hírt róla:

„Rajki József elküldte szobrait. Rajki József orosházi szobrászművész a párisi világkiállításra szánt szobrait már elküldte Budapestre, ahonnan a többi művészek alkotásaival együtt szállítják ki Párisba. A kiállításra való meghívás méltó megbecsülése Rajki József kivételes tehetségének."[24]

PÁRIZS

1. Az Orosházi Városi Tanács Művelődési Osztályának (továbbiakban: Műv. Oszt. ír.) tulajdonában van, 31. számmal jegyzékbe véve.

2. Műv. Oszt. ir. 46. sz.

3. Párizsban írt levélfogalmazvány-töredék:

Páris 1927. január hó

Tekintetes Községi Elöljáróság

Orosháza

Tiszteletteljes kötelességemnek tartom, hogy Orosháza község Tekintetes Elöljáróságának időnként részletesen beszámoljak külföldi tanulmány utamról.

Jelenleg – 1927. január 8-ika óta – Párisban tartózkodom; innen szól első jelentésem.

Részletesen leírok mindent s igyekszem a Tekintetes községi Elöljáróság nagyra becsült jó indulatát továbbra is kiérdemelni.

Január 8. Este 18,50 órakor érkeztem meg Párisba, a Gare de l' Est-re.

Január 9. Páris történeti és kulturális épületeit, különösen templomait tanulmányoztam. A Louvre-t (itt megszakad a kézirat). Műv. Oszt. ir. 7. sz.

4. Műv. Oszt. ir. 9. sz.

5. Bourdelle, Émile Antoine (1861–1929) francia szobrász, festő, rajzoló, könyvillusztrátor. Rodin és Maillol mellett a századforduló legjelentősebb francia szobrásza. Rodin nagy hatással volt művészetére, de nem maradt mentes a különböző történeti stílusok, mint az egyiptomi, archaikus görög és a gótikus stílus befolyásától sem. Jó ideig Rodin legfőbb munkatársa volt; később fellépett az impresszionizmus ellen, visszatért a klasszikus idealizmushoz.

6. Rodin, Auguste (1849–1917) francia szobrász. A múlt század utolsó negyedében s századunk elején a szobrászat legkiemelkedőbb és legnagyobb hatású mestere, a modern szobrászat első nagy képviselője. Szobrainak részletekben gazdag, nyugtalan mintázása, a felületek festői fény-árnyék hatása, a pillanatnyi benyomások kifejezésének képessége az impresszionizmus szobrászává teszik, másrészt azonban súlyos művészi egyénisége, szimbólumteremtő ereje, életművének egyetemes emberi tartalma szétfeszíti bármely iskola vagy stílusfogalom határait.

7. Maillol, Aristide Joseph (1861–1944) a modern szobrászat egyik legnagyobb hatású, legjelentősebb mestere. Görögországi tanulmányainak hatására fellépett az impresszionizmus ellen; a klasszikus idealizmus híve lett. Rodin festői felfogásával szemben erősen zárt formaadás, statikus, architektonikus komponálási mód, leegyszerűsített, konstruktív formalátás jellemzi művészetét. Szobrainak kialakítására a keleti, asszír, egyiptomi és archaikus görög művészet volt legnagyobb hatással.

8. Műv. Oszt. ir. 14. sz.

9. Popper Leó: Esszék és kritikák. Magvető Kiadó. Bp. 1983. (Parisi levél I. 1909).

10. Sik Csaba–Szántó Tibor: Ars poeticák a XX. századból. Gondolat. Budapest, 1982. 19. p.

11. Barye, Antoine-Louis (1796–1875) francia szobrász és ötvös. Művészetének jellemzője: elszakadás a konvencionális akadémikus klasszicizmustól, ritka megfigyelő és karakterizáló készség, erőteljes, kifejező mozgások. Szobrokon kívül dekoratív használati tárgyakat – vázák, kandeláberek – is mintázott.

12. Millet, Jean-François (1814–1875) francia festő, a barbizoni mesterek között az egyetlen, aki az emberi alakot állította képeinek középpontjába. Eleinte a 18. sz. hangulatát idéző pásztorjeleneteket festett, s arcképfestészettel is foglalkozott. Nagyrészt az 1848 körül kibontakozó forradalmak hatására a paraszti munka földszagú, szépítés nélküli, olykor érzelmes ábrázolásával nagy hatással volt a kortárs művészekre s a későbbi festőnemzedékre egyaránt.

13. Latabár Árpád és Latabár Kálmán nagybátyja. A művész feleségének közlése.

14. Műv. Oszt. ir. 11. sz.

15. Műv. Oszt. ir. 10. sz.

16. Műv. Oszt. ir. 12. sz.

17. A „Mikolay-kertet" (ma Ságvári-liget) 1908-ban nyitották meg a nagyközönség számára, mint a város vasúton túli részének népszerű szórakozó- és sétálóhelyét. Területe mintegy 2 kh.

18. Műv. Oszt. ir. 13. sz.

19. Sessue Hayakawa (1889–?) japán színész. Fiatal korában amerikai filmekben játszott, majd Franciaországban szerepelt (Claude Farrere: A csata). Évtizedek után, 68 éves korában élete kimagasló alakítását adta az 50-es évek közepén angol–amerikai koprodukciókban készült „Híd a Kwai-folyón" című film kegyetlen fogolytábor-parancsnokának szerepében.

20. Baker, Joséphine (1906–?) amerikai néger származású francia táncosnő és sanzon-énekesnő. Philadelphiában és New Yorkban szerepelt először, de Párizsban szerzett világhírt. Gyakran szerepelt Európa és Amerika színpadain; Budapesten is fellépett. Táncművészetét a féktelen temperamentum, a naiv életöröm és a groteszk kifejezés jellemezte. Sanzonjai népszerűsítették a néger dzsesszmuzsikát. Filmen is szerepelt.

21. Műv. Oszt. ir. 7. sz.

22. Műv. Oszt. ir. 7. sz.

23. Műv. Oszt. ir. 14. sz.

24. Orosházi Újság. 1937. április 11. 3. sz.

Szilágyi Ferenc

Számadás a szülőföldnek

(Kettős tarisznya)

Átalvetőm virág málházza... (Ady)

Túl „az emberélet útjának felén", amikor úgy érzi, hogy egyben-másban már vitte valamire: visszapillant és eltűnődik a férfi: keresi az origót, a kezdőpontot, amely aztán pályája egész paraboláját meghatározta. S ez a pálya igazából nem is parabola, mint az üstökösöké, hanem elliptikus, mint a bolygóké: két gyújtópontja: a Körösparti Gyoma s a Berettyó-parti szomszédos Mezőtúr: az egyik az apai – a szilágysági, Erdély-széli, – a másik az anyai – a nagykunsági – ősök lakóhelye: Gyoma a valóságos, Túr – a nyolc gimnáziumi évvel – inkább a szellemi bölcsőhelyem; Gyoma az álmok, a költészet meleg fészke, Túr az értelem, a tudás műhelye; ahogy bolygópályámnak is két meghatározó fókusza lett líra és tudomány. Vagyis olyan általvetővel indultam útnak, amelynek elülső felét szülőhelyem virágai, a másikat iskolavárosom gyümölcsei terhelték édesen súlyossá (s persze a túri gyümölcsök is gyomai alanyon forrtak nemesen termővé).

Gyomán is – már csaknem egész gyerekfejjel – az irodalom, a szellem vonzáskörébe kerültem; közvetlen szomszédunkban zümmögött a híres Kner-nyomda, szobánk ablakából vagy akár a kertből látni lehetett, ahogy nagy fehér szárnyként forgatják az íveket nyomás alá a gépek, a duruzsoló benzinmotor finom kísérőzenéjével. A könyvszekrényben megvoltak a *Kner klasszikusok* s az ugyancsak itt készült *Monumenta Literarum* merített papirosú gyönyörű albumai. Megvolt Knerék hatkötetes norvég sorozata is, de ezek mind prózaírók: Ibsen, aki *Peer Gynt*-jével diákkorom nagy élménye lett (s maradt mindmáig), hiányzott belőle.

Szó ami szó: egy kicsit büszke is voltam könyvcsináló szülőfalumra, amelyről azt is tudtam, hogy Mezőberénybe tartván a községházán előfogatot – „forspontot" – kért Petőfi Sándor, s mikor az ebéd után hűsölő községi tanács megtudta, ki toppant be, a Csatt nevű jegyző fölpattant a lócáról, amelyen elszenderedett volt: Petőfi Sándornak akár tízet is! – S még a kisbírót is körbe küldték a községben, hogy dobolja ki az örömhírt! A költő aztán a községháza udvarán – ahová bíró uram, a jegyző s a tanács többi érdemes tagja vontatta be a kocsiját – hosszú beszédet mondott az egybegyűlt sokaságnak.

Szilágyi nagyapám (az akkor még élő három Szilágyi Ferenc közül a „legidősebb"), aki 1865-ben születvén még az édesapjától meg az öregapjától hallhatott erről (akik szintén Ferencek voltak, így magam az V. Ferenc lettem a családban: s nem volt véletlen e név ilyen kultusza azon a tiszántúli ellenzéki, kálvinista vidéken: Kazinczy, Kölcsey sem véletlenül viselték, ahogy Csokonai dédapja sem, a református prédikátor: a Fejedelemre, II. Rákóczi Ferencre emlékeztek, emlékeztettek ezzel is). Nagyapám, a hat elemit végzett zsellérfiú, aki egy „hátibűr"-ben legénykedte végig fiatalságát, „szép ember lévén" módos lányt kapott feleségül: ennek tudható be, hogy bíróviselt ember és esküdt lett, s a 48-as kaszinóból Jókait meg Gárdonyit, Mikszáthot hordott haza, s még azt is megtehette, hogy a ház körüli munka szünetjeiben, meg esténként olvasgasson; a kaszinóban valamikor a galambősszé szépült Kner Izidor volt a kártyacimborája (akinek szülőháza ott állt az ő utcájuk, a Petőfi Sándor utca vásártér széli végében), s ha mi, unokák végigvonultunk vele a

Rajki László, szobrászmüvész

4 Rajki László: Évszakok-sorozat, Nyár, ólom, 30x40 cm, 1979

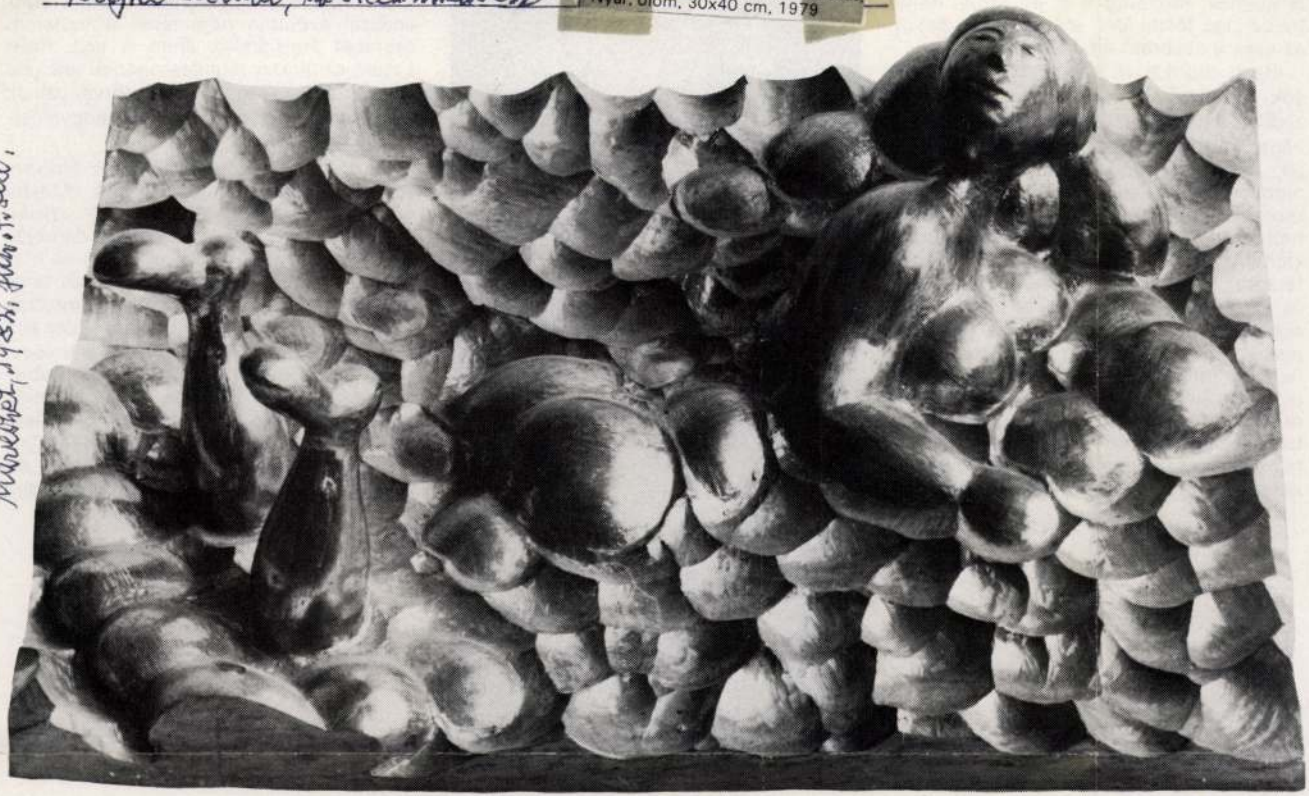

Műrészet, 1982. jún. 7. old.

közünk szóbanban, amelyek Rajkinak az előbbinél olykor erősebb bizonyosságára is utalnak, miszerint ő is jól tudja, hogy ha az „ige testté lőn" a szoborban, akkor az csak a szobrász által történhetett.

Rajki munkái is, mint hazánkban oly sok képzőművészünké az utóbbi évtizedben, magukon viselik a műtermek végső kérdéseken töprengő súlyos csendjét. Ahol a 40 napos pusztába-vonulás meditációja örökkön tartónak látszik. Ahol bizony egy-egy mű már azért is születik, hátha annak sikerül a nagy csendet átalkiáltani. *Csillag* című szobrát körtefából faragta 1968-ban. Gyermekét felemelő és azt mintegy a nap felé tartó nőalakot ábrázol a mű. A gyermek alakja és a nőalak karjai ebben a tartó gesztusban csillagjelet formáznak. Innen a cím. Az a gyanúm, hogy a cím később született, mint a szobor. Mert szelleme és a megformálásában egyértelműen kifejezett tartalma szerint gyermekét felemelő anyának készült ez a mű. A társító képzelet is szeb-

5 Rajki László: Csokonai, vörösmárvány, 45 cm, 1977
6 Rajki László: Kohán György, süttői mészkő, 42 cm, 1978
7 Rajki László: A gyalu, eperfa, 80 cm, 1979

nyárd megvalósított képzőművészeti szemléletnek tett engedmény Rajki László részéről. Geometrikus formákra utaló címadással azonban nem lehet a műterem csendjét átalkiáltani. Nem is kell. Rajki László szobrászi munkásságának jelentős értéke az anyagszerűség törvényeinek megtartása és a csinálás által megvalósított szoborforma.

Asztalos édesapja emlékének áldozva készítette három darabból álló, *Mester* című sorozatát: *A derékszög, A gyalu, Az illesztés* e sorozat egyes darabjai. Rönkből faragottak ezek a 80 cm-es magasságú művek. Azt, hogy rönkből faragottak, hogy egy tömbből kibontottak ezek a szobrok, azért is szem előtt kell tartanunk, mert ez teszi nyilvánvalóvá, hogy a szobrokon uralkodó síkok, kubusok, szögek és hasábok nem valamely külső elv szerint szerkesztettek, nem különböző elemekből összerakottak. Az anyagba belelátott és az anyagból kibontott geometria ez, amely szervesen

Rajki László, szobrászművész

3

3 Rajki László: A piramis, bronz, 26x26x16 cm, 1974

Művészet, 1982, jún., 7. old.

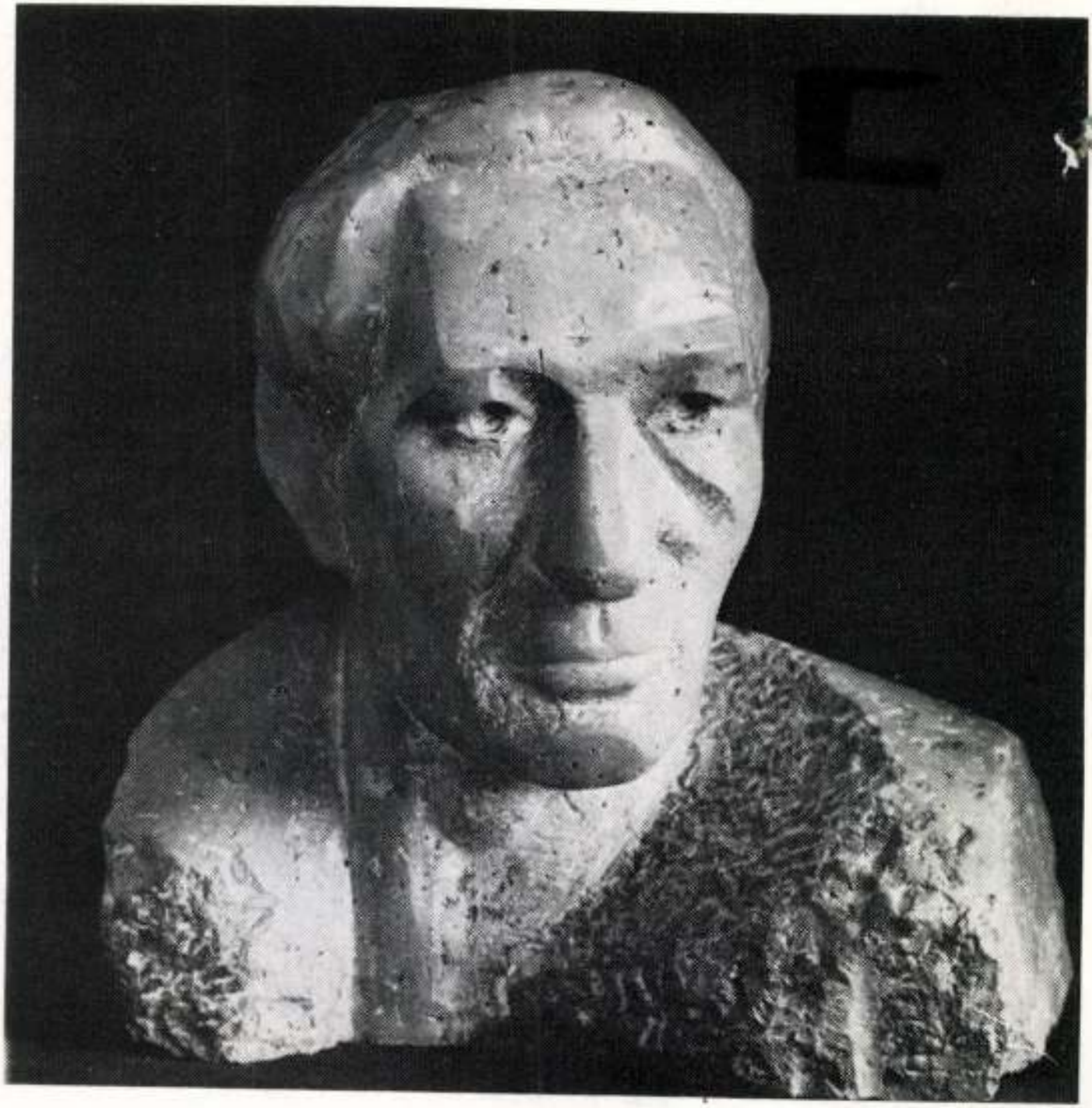

Rajki László

szobrász

1939-ben Oroszházán szeletett, itt
végezte középiskoláit és közbe eljart
Kerti Karoly vezetésével működő
helyi képzőművészeti Szakkörbe

Kovács Gyula: Az uj müvésztelep lakói Szentendrén.

MÜVÉSZET, 1970.október - 23.lap.

Regős László
festőművész

A Képzőművészeti Főiskolán
Mikus Sándor osztályán végzett
1962-ben. 1968-tól elnyerte
a Derkovits ösztöndíjat.

Kovács Gyula: Az új művésztelep lakói Szentendrén.
MŰVÉSZET, 1970. október -23.lap.

Rajhi László
szobrán

Vácott a kötöttáruggyárnál a
„Könyöklő fiú" figurája látható.
A 220 méretű szobor kőből készült.

Kovács Gyula: Az uj müvésztelep lakói Szentendrén.
MÜVÉZSET, 1970.október -23.lap.

RAJKI László szobrász

Rajki László: Tildy Zoltán szeghalmi szobra. =
Békési Élet, XXV. évf. 2. sz. 1990 185 - 190.p.
és ill.

Rajki László
szobrász

Szoboralkotása áll Nyiradonyban,
2.20-as méretű kőfigura, Bekés-
csabán egy ülő női figuraja vom
elhelyezve, kőből faragva

Kovács Gyula: Az uj müvésztelep lakói Szentendrén.
MÜVÉZSET, 1970.október -23.lap.

Rajki László
nobran

Harai és külföldi kiállításokon
találkozhatunk nobraival. Ásztalos
családból namiénk és nobrait
nivesen faragja fából.

Kovács Gyula: Az uj művésztelep lakói Szentendrén.
MŰVÉZSET, 1970.október -23.lap.

MAHIR SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-746, 340-726

Rajki László, szobrászművész

BÉKÉS MEGYEI NÉPÚJSÁG

1984 JAN 7

1021

Rajki László: Találkozás

...ötlet(ek) gazdájává, mi sarkallja a változtatásra? Őszintén megvallva, elsősorban a két srác véleménye érdekelt. Robert Elschner és Mathias Lugenheim, a Drezdai 65. számú Általános Iskola tanulója. Az NDK-beli Alkotó Ifjúság mozgalom keretében, az MMM (a Holnap Mestereinek Kiállítása) alkalmával rukkoltak elő gyártmánnyá érett ötletükkel és modelljükkel. A két kisdiák a legtermészetesebb egyöntetűséggel jelentette ki: „Már nem is emlékszünk arra, melyikünk ötlete volt az elektronikus tudásfelmérő. A sok-sok közös búvárkodás a szakkönyvekben, folyóiratok-

A KGST-országok legnagyo

A KGST-országok legnagyobb gépkocsikölcsönzője a Pragocar. Tizenhárom városban — Karlovy Varytól Kassáig — áll ügyfelei szolgálatára és együttműködik a legnagyobb európai autókölcsönzőkkel. Jelenleg 1400 személygépkocsival, negyven teher-

vett arra, hogy az említett

Békés m. Népújság
MAHIR SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726
1983 AUG 20
Rajki László, szobrászművész
1021

NÉPÚJSÁG

Rajki László: Ünnep

NÉPÚJSÁ

lugusz

A HAZ

köszönti AZ ALKOTMÁNY
és AZ ÚJ KENYÉR ünnepét

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Rajki László, szobrász-művész

ÉLET ÉS IRODALOM

1984 MÁJ 18.

1021

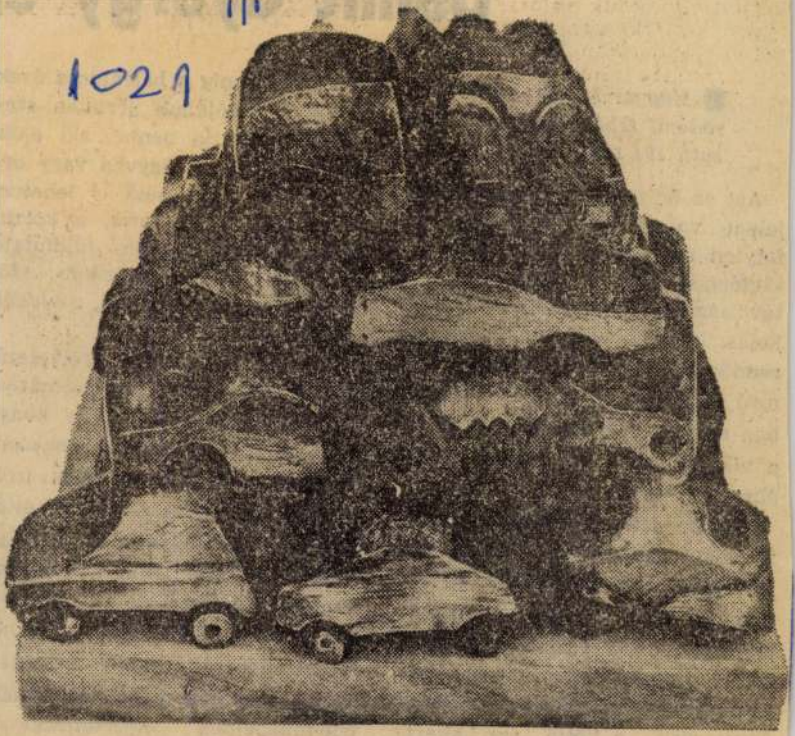

Rajki László: Piramis

■ *Magyar Istvá*
rodom, tehát va
suth 194 old.)

Azt az örömöt, hogy
jelent valami Bálint
folyton megrontja a s
ságtartása könyve hősétől. Ez a távolság egyszerre szakszerű és iskolás. Mintha valaki érzéketlen rendőrszakértői leírást adna Romeó felnyitott szívéről. S a leírásban egyszer sem lendülne át abba a világba, ahol a szív lüktetett, álmodott, remélt.

Magyar István rengeteg ismert s néhány ismeretlen adalékot közöl Bálint György életéről. (Utóbbiakat főként az anya s az egykori hitves közlései alapján.) Amint Bálint irodalmi ténykedésére kell fordítania a szót, elbátortalanodik, egyszerűsít, „a költő azt akarja mondani" — formán beszél. Addig tud valamit kezdeni Bálint prózájára sokkal kevesebb szó veszteget, mint az eddigi, rövidebb feldolgozások.

Nem a fennkölt nyelvezetű mégis érzéketlen zsolozsmázás hiányolom Magyar István könyvéből. Hanem azt a problematikát amellyel a harmincas évek íróinak kellett szembenézniük — eltérően a kor borbélyaitól és vendéglőseitől. Hogyan válik már születésekor irodalommá a kis adagokban születő újságírás? Hogyan nemesülhet át a kor társalgás nyelve, s válhat a kor legtalálóbb jellemképeinek nyersanyagává. Hogyan lehet a mindennapi élet legapróbb rezdüléseiből kiérezni

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Rajki László, szobrász-
művésze

BÉKÉS MEGYEI NÉPÚJSÁG

1983 JAN 22

1021

Rajki László: Kulcsoskalácsos

nogy ismerjek:
nyos, pozitív
alapuló diplom
kintélyt szerz
Gandhi assz
csúcstalálkozók
hónapok állnak
zsa-vidéken,
ban, találkozot
az amerikai
francia, egyi
desi és pakis
stb. Új-Delhi
el nem kötelez
ra tervezett konferenciájá-
nak. A mozgalom soros elnö-

megmaradt a költségvetés hiánya, s a társadalmi egyen-

Gandhi asszony mozgalmas diplomáciai tevékenységének egyik legutóbbi eseménye: az indiai kormányfő Francois Mitterrand francia elnökkel tárgyalt

(Fotó: AP — MTI — KS)

MAHIR SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Rajki László
szobrászművész

BÉKÉS MEGYEI NÉPÚJSÁG

1984 JAN 7.

1021

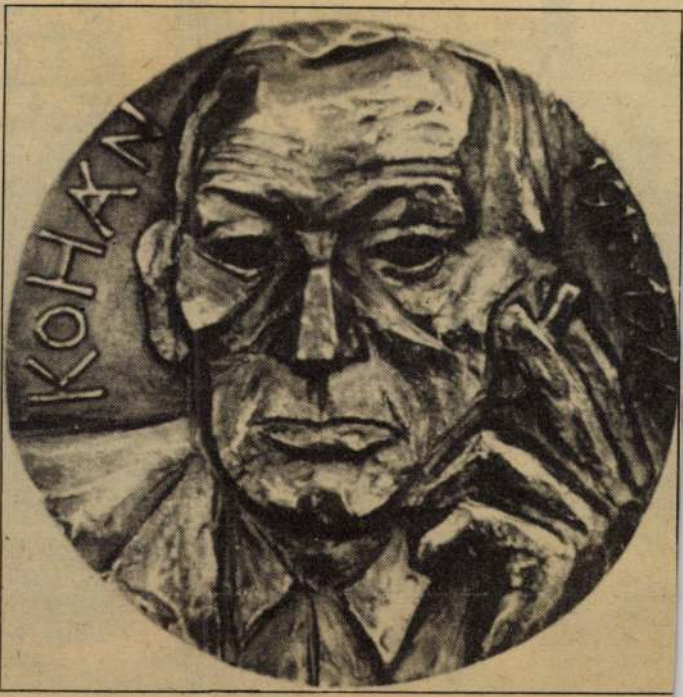

Rajki László: Kohán (érem)

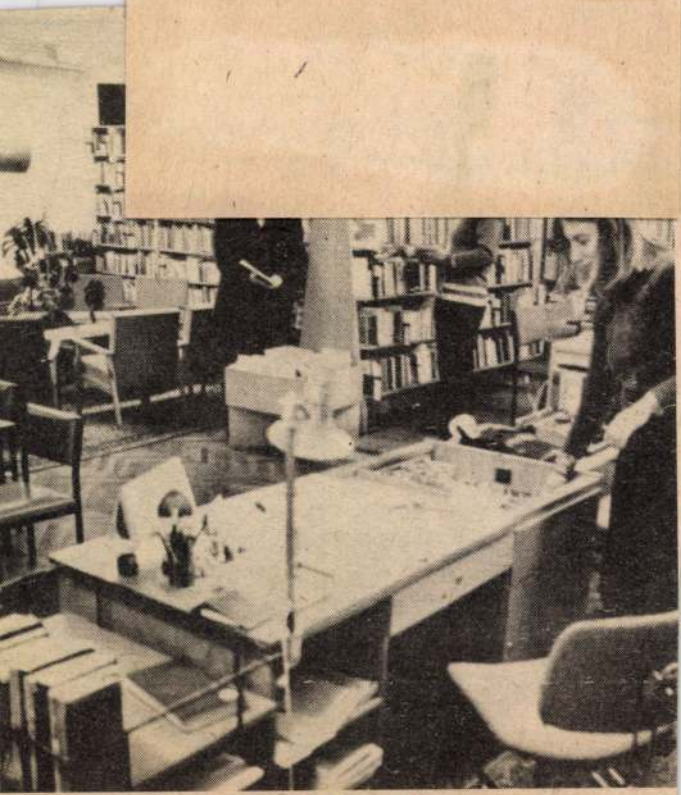

A vasutas művelődési otthon könyvtára

Fotó: Fazekas László

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Rajki László, szobrász-művész

BÉKÉS MEGYEI NÉPÚJSÁG

1984. január 7., szombat

1021

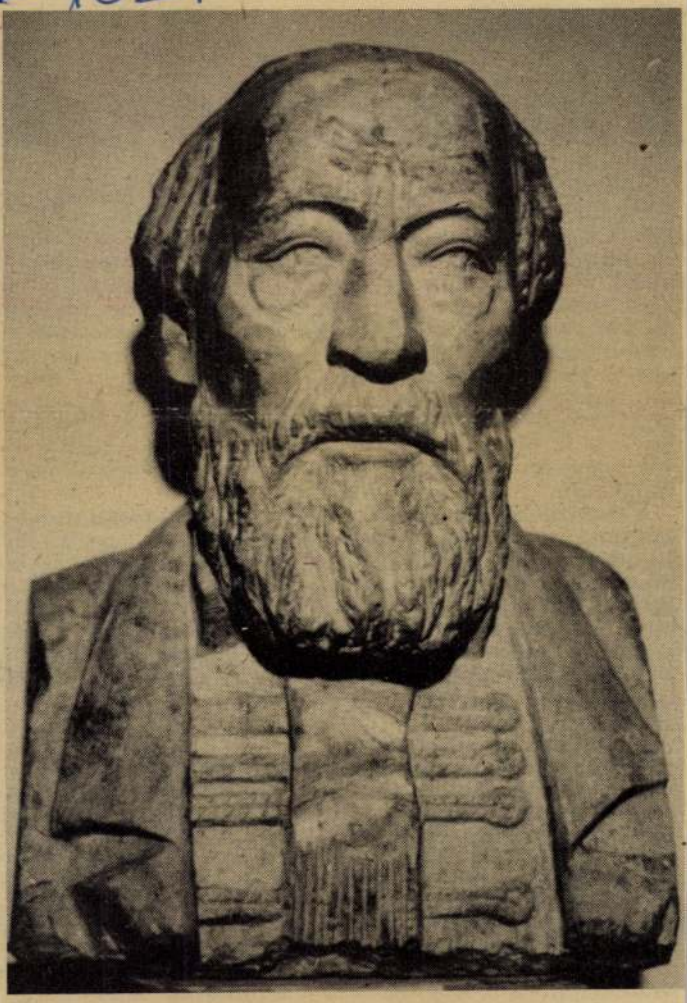

Rajki László: Az idős Kossuth

Eurorakéták

A fölényszerzés logik

Amikor a nyugatnémet parlamenti szavazást követően bejelentették, hogy az Egyesült Államokból elindították a Pershing—2 típusú, közép-hatótávolságú rakéták első alkatrészszállítmányát a baden-würtenbergi Mutlangenbe, az utolsó remények is szertefoszlottak a genfi tárgyalások sikerét illetően. Ez a lépés immár bizonyossá tette, hogy az amerikai vezetés a szovjet kompromisszumos javaslatok ellenére végrehajtja tervét, amely nemcsak a regionális, hanem a globális katonai erőegyensúlyt is felbomlással fenyegeti. Ennek első lépéseként az Egyesült Államok ez év végéig Nagy-Britanniában és Olaszországban 16-16 robotrepülőgépet, az NSZK-ban pedig kilenc Pershing—2 rakétát kíván elhelyezni. A genfi tárgyalások folytatása így értelmetlenné vált.

A folyamatot közvetlenül elindító NATO-döntés meghozatalakor, 1979 decemberében arra hivatkoztak, hogy a szovjet SS—20 típusú rakéták telepítése a Szovjetunió előnyére megbontotta az európai katonai erőegyensúlyt, és ez a Nyugat részéről ellenlépéseket tesz szükségessé. Ezzel indokolták a 108 Pershing—2 rakéta, és a 464 robotrepülőgép telepítésének tervbe vételét, amennyiben e kérdésben nem jön létre megállapodás a Szovjetunió és az Egyesült Államok között 1983 végéig.

Ez az okfejtés egészen a legutóbbi időkig fennmaradt, jóllehet, közben több alkalommal is bebizonyosodott: a közép-hatótávolságú hordozók (rakéták, repülőgépek) terén megközelítőleg azonos mennyiséget tartanak nyilván mindkét oldalon, míg a robbanótöltetek számában a NATO javára egyértelmű fölény mutatható ki. A legutóbb nyilvánosságra hozott

podási lehetőség útját eltorlaszolta. Mindebből nyilvánvalóan kiderült, hogy a közép-hatótávolságú atomfegyverek nyugat-európai telepítése az Egyesült Államok módosított globális stratégiájának egyik lényeges elemét képezi.

Ha figyelembe vesszük azt a körülményt, hogy a közép-hatótávolságú atomfegyverek alkalmazása csak

MAHIR
MAGYAR HIRDETŐ
SAJTÓFIGYELŐ
LEVÉLREKLÁM
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

BÉKÉS MEGYEI NÉPÚJSÁG

Rajki László szobrászművész

1984 MÁR 3

NÉPÚJSÁG

1021

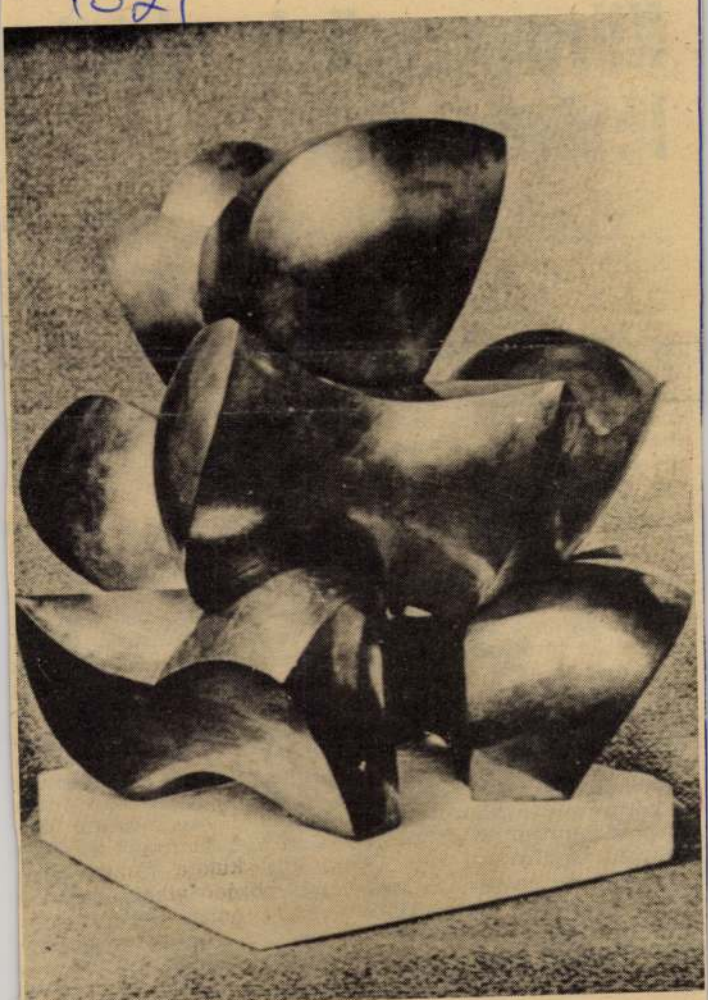

Rajki László: Forrás

NÉP

Környezetünk védelm létérdekünk

Megyénk állampolgárai joggal kifogásolják az emberi környezet romlását: a szemetet, a zajt, a levegő szennyezését, az ivóvíz szennyezettségét, a táj pusztulását és más veszélyhelyzeteket. Mostani gondjainkat a század elején felgyorsult és azóta tartó gyors iparosítás okozza, beleértve a mezőgazdaság gépesítését és a motorizációt. Az elmúlt 100 év során az emberi tevékenység az egész földön a környezettel folytatott rablógazdálkodást jelentette. Csak a legutóbbi 20 évben ismertük fel, hogy ez milyen károkat tud okozni és az utóbbi 10 évben kezd utat törni a környezet- és természetvédelem egységes szemlélete. Ennek lényege: a technika olyan fejlesztésével kell az emberiség életmódját javítani, amely nem pazarolja a környezet tartalékait, hanem fenntartja, gondozza és fejleszti azokat.

Sajnos, környezeti állapotunk az elmúlt időszakban annyit romlott, hogy elérte a terhelhetőség felső határát. Jóllehet ezt közvetlenül még nem mindig érzékeljük, d számtalan jel arra utal – például betegségek fellépés terjedése, állat- és növény fajok pusztulása stb. – hogy az emberi életet é egészséget is súlyos veszél fenyegeti. Ezért van szüks arra, hogy a környezet- é természetvédelemmel az ed diginél sokkal behatóbba alaposabban és komolyabba foglalkozzunk.

Melyek is a legfontosab gondjaink? Elsősorban emlí tem a fasorok, mezővédő er dősávok kiirtását, melyne következménye az elsivata gosodás és szélerózió. 1983 ta vaszán mintegy 300 ezer köb méter vetésre előkészítet vegyszerezett földet fújt e a szél, árkokat betemetve é dűnéket okozva. Ez a por a emberi tüdőt is szennyezte. A közelmúlt napokban kiala kult hófúvások szinte órá alatt megbénították az élete a közlekedést. A belvízelve zető árkok is megteltek hó val. A közút menti fasoro kivágása, árkok megszünte tése és felszántása az uta elvizenyősödését, süllyedését

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Rajki László
érmészművész

BÉKÉS MEGYEI NÉPÚJSÁG

1984 JAN 7.

NÉPÚJSÁG

1021

Rajki László: Szabó Pál (érem)

Rajki László: Sinka István (érem)

NÉPÚJ

Több mint ezer vendég pihenhet, gyógyulhat egyszerre a SZOT új gyulai üdülőjében

A Békéscsabai Kötöttárugyár óvodája

MAHIR
MAGYAR HIRDETŐ
SAJTÓFIGYELŐ
LEVÉLREKLÁM
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Rajki László, szobrász-művész

BÉKÉS MEGYEI NÉPÚJSÁG

1984 MÁR 3

1021

Rajki László: József Attila (érem)

biztosítéka
választásu
keit, a sz
ügyét szo

Vlagyi

ák

zepén álló, középkori őrtorony homlokzatán elhelyezett napórát készítette el. Valamikor ez rendkívül pontos volt: a város lakossága hozzá igazította az időt. „Napórát készíteni nem is olyan könnyű, mint amilyennek látszik — mondja Gömöri. — Az óra pontosságának első feltétele a számlap beosztásának precíz kiszámítása, s hogy a mutatórúd pontosan északi irányba legyen elhelyezve."

Gömöri egyik napórája a

számít egész Csehszlovákiában. Alkotója a csillagvizsgáló udvarán helyezte el ahol szemléltető taneszközként szolgál néhány csillagászati probléma megmagyarázásánál.

A napóráknak az a hátrányuk, hogy este nem mutatják az időt. Ezért a hatvannégy éves Gömör György nemrég elhatározta hogy ezt a kérdést is megoldja. Már elő is készített mindent ahhoz, hogy Rozsnyón csillagóra is működjék, amely éjszaka is mutatja az időt.

Jozef Muli

MAHIR
MAGYAR HIRDETŐ
SAJTÓFIGYELŐ
LEVÉLREKLÁM
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Rajki László, szobrászművész

BÉKÉS MEGYEI NÉPÚJSÁG

1984 MAR

1021

Rajki László: Kórusnapok, Orosháza (érem)

kapcsolódik
rében Szeg
helyi honv
nokság vez
nevezi ki.
gikus kato
san halad
ranglétrán.
elején Budapesten a honvédfőparancsnok vezérkari főnöke, 1926-ban már tábornok. 1930-ban a szegedi vegyesdandár parancsnokává nevezik ki, 1931-ben altábornagyi rendfokozatot kap.

Ennek az embernek az 1918—1945. között írott naplóját és emlékiratát jelentette meg a Kossuth Könyvkiadó Perneki Mihály bevezető szövegével és jegyzetével. E tábornoki feljegyzések újszerűségét különösen az jelenti, hogy a helyi és az országos hatalmi csoport tagjainak életét, magatartását belülről látja és ítéli meg. Naplóját szinte naponta vemegállapítani a fehértiszték szegedi grasszálásáról: „Nagy mulatozások és kártyázások folytak vagy a Kassban vagy a Regattában, a Csónakázó Egyletben. Nagyon grasszáltak a huszárok, nyegle alakok, akik a francia tisztek után csináltatták az úgynevezett antantszíjat, s a csizmában revolverrel jártak egész nap, de nem sokat csináltak. Magasházy László tűzérszázados, egy korlátolt ember volt Horthy szárnysegédje, de ő volt a főalak is. Gömbös is ezekkel vetette magát körül... Prónayék nem egy embert tettek el láb alól, ügyetlenül, hogy a Ti-

Rajki László szobrász

Kovács Gyula: A műterem csendjében

Kecskemét, 1982. május

Rajki László, szobrász

l.: Fajó János

Dömötör János: Egy képzőművész szakkör negyedszázada

123-127

Új Auróra, Békéscsaba, 1982. aug.

1982/2

rendőrszakértői leírást adna Romeó felnyitott szívéről. S a leírásban egyszer sem lendülne át abba a világba, ahol a szív lüktetett, álmodott, remélt.

Magyar István rengeteg ismert s néhány ismeretlen adalékot közöl Bálint György életéről. (Utóbbiakat főként az anya s az egykori hitves közlései alapján.) Amint Bálint irodalmi ténykedésére kell fordítania a szót, elbátortalanodik, egyszerűsít, „a költő azt akarja mondani" — formán beszél. Addig tud valamit kezdeni Bálint

Nem a fennkölt nyelvezetű, mégis érzéketlen zsolozsmázást hiányolom Magyar István könyvéből. Hanem azt a problematikát, amellyel a harmincas évek íróinak kellett szembenézniük — eltérően a kor borbélyaitól és vendéglőseitől. Hogyan válik már születésekor irodalommá a kis adagokban születő újságírás? Hogyan nemesülhet át a kor társalgási nyelve, s válhat a kor legtalálóbb jellemképeinek nyersanyagává? Hogyan lehet a mindennapi élet legapróbb rezdüléseiből kiérezni a

Rajki László, szobrászművész

a Vigadó Galériában látható „az érem" c. kiállítás, melyen szerepel Rajki László érme. Az érmén a FIDEM-felirat a tipográfia alaptörvényeit sérti és ez a pongyolaság csak feltűnőbb azáltal, hogy az egész lap megformálása esetlegességeket mutat. /említve/.

Vadas József: Vert érem.
Élet és Irodalom, 1982. nov. 26.

1984. V. 19. Televízió 2, 17.40 /Braikoff/.
Unokáink sem fogják látni.

- Én épületszobrász vagyok. Jenn Orosházán tanultam, Kabódi Sándor volt a mester, sőt Rajki szobrásznál is dolgoztam, aztán idekerültem fel, a fővárosba. Most itt dolgozom a XII. kerületi és I. kerületi Ingatlankezelő Vállalatnál. Hát nem mint épületszobrász. Na végre, ezt az épületet megkaptuk. Itt egy értékes dombormü van, amit meg akartunk menteni. Nagy lelkesedéssel hozzáfogtunk Mézes Zsuzsival, Keresztes Pista bácsival, de aztán alábbhagyott. Segítséget sehonnan nem kaptunk. A munka elkészült, eredménye látható, de nekem ebből sok hasznom nem lett. Itt a két hónap

alatt elhasználtam úgy saccra ötven kiló gipszet, míg ezt restauráltam és akkor a főnököm úgy nyilatkozott, hogy ez nekünk nem haszon. Mert hogyha ennyi idő alatt lerakok 200 m2 parkettát, van 100.000 forint haszon. Na de most kérdezem én magától, ha ón ezt megmentettem, ez érték. Mindnütt ilyen rameteg szép dolgok vannak, amit egyszerüen kotornak le. Tessék megnézni egy darus gépet, mikor az veszélytelenít, az szebbnél szebb figurákat, szebbnél szebb akármiket kotornak le, megy a konténerbe, megy a sittbe. Nincs aki mentse. S lassan oda lyukadunk, hogy minden szép házunk olyan síma lesz, mint a dobozos házak. Ezt kötelességünk volna menteni. A háború elpusztított egy nagy csomó szép dolgunkat, az ellenforradalom elpusztított egy nagy csomó szép dolgot és most, amikor nyugalom van, amikor már tehetnénk, akkor most pusztítunk mindent? Akkor most símára verünk mindent, tagozatot leverni, símára bevakolni, mert nincs vele gond.

Rajki László szobrászm.

→ Wahorn András gr
Művészet 1985/4/64

Kapi László
1939, Oroshàza

2000 Szentendre, Lukács fiv. u. 5-7

A Képzőművészeti Főiskolán mestere Kádár György, majd Major Sándor volt. 1969-ben a szentendrei új művésztelepen szerzett műtermet. 1962-től vállalt művész. 1970 óta szerepel a Pest megyei és szentendrei tárlatokon. 1968-ban Derkovits-díjat kapott, több szobra tartósan áll és közgyűjteményekben szerepel. Első önálló kiállítását 1972-ben rendezte a Studió Galériában, 1974 Tata, Győr-ben, 1975 Oroshàza, 1976 Nagykőrös.

Kiállított művei:

	Piramis	1974 (bronz)	26 x 26 x 16 cm
foti-	Forrás	1975 (bronz)	32 cm
	„Konstruktív"	(1975, ólom)	19 cm
	Darvas József	1976 (kő)	40 cm

Szentendrei művésztelep 1976

MNG 1976 május

Rajki Láylé

Rajki László, szobrász

...tek a sajtó munkatársai. Békéscsabán, a nevét viselő gimnázium előtt, leleplezték *Rózsa Ferenc* mellszobrát, *Rajki László* szobrászművész alkotását. Az ünnep-

5.

– : Ünnepi megemlékezések.

Népszabadság, Bp. 1977. dec. 7.

Rajki László

Megírtak Rajki Lászlót, hogy
Békéscsabán az Építőipari Szak-
munkásképző Intézetben „Rózsa
Ferenc" mellszobrát helyezte el.

— Köztéri munkák
Művészet, 1978. április - 45. lap.

Rajky László szobrászmüvész

"A hét kulturális eseményeiből" c. rovat közli: november 22.-én nyitják meg a müvész kiállitását a Studió Galérában.

Élet és Irodalom, Bp. 1972. nov. 18.
XVI. évf. 47. sz. 2. lap.

Rajki László

Nyíregyháza

Népművelés 1973/8 16 old.

Rajki László, szobrok

Kerepel az Ernst Múzeumban.

Nagy Zoltán: Stúdió '72

7.

Népszabadság, Bp. 1973. jan.

Rajki László, grafikus

Szófiában lesz kiállítása decemberben.

—: Magyar kiállítások

ESTI HIRLAP, Bp. 1972. nov. 11.

Rajki László

Az Ernst Múzeumban rendezett Stúdió '42 c. kiállításon portréműrei szerepeltek.

Tasnádi Attila: Stúdió '42
Népszava, 1943. jan. 14.

Rajki László
nekrológ

Rajki László kiállítása sokoldalúan
mutatja be a fiatal alkotót. A
művészi jártasság a kő, a bronz, az ólom,
a fa megmunkálásában.

H.B.Rajki László.
MÜVÉSZET, 1973.január 45.oldal.

Rajki László
nobrán

Rajki László készít arcképet, csoportos kompozíciót, kisplasztikát és élet-nagyságú, sőt aranfelieli nobrot is.

H.B.Rajki László.
MŰVÉSZET, 1973.január 45.oldal.

Rajki László
szobrász

Fő figyelmét a művész az emberi
közölni valókra fetteti. Realista fel-
fogásban alkot.

H.B.Rajki László.
MŰVÉSZET, 1973.január 45.oldal.

Rajki László
szobrász

Kiállításán bemutatta az 1514 című emlékmű lesvet. Szerepel a tarlaton egy fiatal bányakt nyújtózkodása.

H.B.Rajki László.
MŰVÉSZET, 1973.január 45.oldal.

Rajki László
metrán

Rajki László metrán művész első önálló kiállítását a Stúdió Galériában rendezte. Tematikája változatos.

H.B.: Rajki László.
Művészet, 1973. január - 45 oldal.

Rajka Károly
rajza

Részt vett a Stúdió Galéria
kiállításán.

Kovács Gyula: Studio Galéria
MŰVÉSZET, 1972.szeptember - 37.oldal

Rajki László

A szentendrei nyár képzőművészeti programjának keretében a szentendrei szobrászok alkotásait a kertben rendeztek meg, melyen szobor-portréi szerepelnek.

L.N.: Szentendrei nyár '73
Pestmegyei Hírlap, 1973. júl. 14,

Rajky László

A „kiállítási naptár" említi (XI. 22 – XII. 9; Fiatalok Stúdiója).

Műgyűjtő, 1972/3. 92.

Rajki László
szobrász

VIT pályamű vinek
veprója

Gábor Eszter: A VIT emlékmü

Müvészet, 1973. november - 35.oldal

Rajki László
szobrász

Pályamunkájának anyaga
műkő, esetleg beton.

Gábor Eszter: A VIT emlékmü
Müvészet, 1973. november - 35.oldal

Raghi László
nobrás

Művein a fiatalságat, az elet
hedvet kívánja jelképezni.

Gábor Eszter: A VIT emlékmű

Müvészet, 1973. november - 35.oldal

Rajki László
szobrász

Műveinek anyagául a betont
jelölte meg.

Gábor Eszter: A VIT emlékmű
Művészet; 1973.november - 35.oldal

Rajki László
portréja

A művész a VIT pályázaton
5.000 Ft-os díjat nyert.

Gábor Eszter: A VIT emlékmű
MŰVÉSZET, 1973.november - 35.oldal

Rajki László

Palántázók, ólom, 22 x 23

Asszony tyúkkal, ólom, 13 cm

Dolgozó emberek között kiáll.

Ernst muzeum 1968. jan.

Rajki László

Palántárók ólom 22x23
Asszony tyúkkal -"- 13cm

Dolgozó emberek között
Képzőművészeti kiállítás
Ernst Múzeum 1968.

Rajki László

Bemutatott művei:

„Terefere", ólom, 17 cm.

„Ünneplők", ólom, 28 cm.

Zala Tibor: XI. magyar képzőművészeti kiállítás, Budapest, 1968

141

Rajki László

„Álló figura" a szobra szerepel a „Pestmegyei Tárlaton" a Nemzeti Galériában

Pestmegyei Hírlap 1971 október 1
5. old.

Rajki László

Műve szerepel az „Állami vásárlást"

Szállításán – neve említve

Pestmegyei Hírlap 1972, szám 22
4. old.

Rajki László szobrász

a Fiatal Képzőművészek Stúdiójának tagjaként - melyet a KISZ VIII. kongresszusának tiszteletére rendeztek - alkotásai szerepeltek.

Rideg Gábor: Stúdió '41

Népszava, 1941. dec. 12.

Rajki László szobrász

A Fiatalok Stúdiójának Dózsa-emlékpályázatán díjazott műveket a budafaki népfrontbizottság klubjában állították ki, melyen Dózsa-fej műve szerepett. (sulítve)

Bajár Iván: Kiállításról kiállításra.

Magyar Hírlap, 1972. máj. 10.

Rajzi László

„Dózsa poszter"

„1514" a szobai szereplések

a Fiatal Képzőművészek Stúdiója Dózsa

emléktáblájának állításáról

Magyar Nemzet 1972 május 12

4. old.

Rajki László

neve említve – szóba szerepel

a Studió 71 Kiállításon az Ernst

Múzeumban

Népszava 1971 december 12

9. old.

Rajki László

Gobra szerepel a „Gentendrei Nyár" zeretében, a József Attila Művelődési Központban rendezett Vízállításon Gentendrén.

Magyar Nemzet 1973 július 6
4. old.

Rajki László szobrászművész 1)

Stúdiógalériában rendezett kiállításán „Sztárd I–II" c. kompozícióján az autók áramlását jelenti meg: „Tüntetők" c. kompozíció darabos-lendülő alakkal – „1514 emlékére" c. és „Május elseje" c., monumentális szoborvázlatnak tekinthető két kisméretű plasztika embersűrűje mutatja a tömegesség utáni érdeklődését (emlékeg).

Bajár Iván: Kiállításról kiállításra.

Magyar Hírlap, 1972. dec. 6.

Rajki László szobrászművész 2.) Folytatás.

Egyalakos plasztikái is szerepeltek, melyek közül kiemelkedik „Nyújtózó" c. nagyméretű faszobra.

(említve).

Bojár Iván: Kiállításról kiállításra.

Magyar Hírlap, 1972. dec. 6.

Rajki László 2.

egyébként is elsősorban a tömeg, a tömegesség. egyedek alkalmanként egyseggé összeálló halmaza érdekli, példa lehet erre a Tüntetők cimü kompozíció darabot-lendülő alakjaival, az 1514 emlékére cimü monumentális szoborrázlatnak tekinthető két kisméretü plasztika embersüvüje.

Bojár Iván: Kiállításról kiállításra.

Magyar Hirlap 1972/337 6 old.

Rajki László 3

Keves bé sikerültek egy alakos plasztikái. Ez utabbiak közül kiemelkedik a Nyujtozó ciunü nagyméretü faszobor, amelyen az anyag szabta meg a forma kötelező fegyelmét.

Bojár Iván: Kiállításról kiállításra.

Magyar Hirlap 1972/337 6 old.

László Rajki

„Plan for a statue" (repr.)

Hungarian Review, Budapest, 1944. 5.

Rajki László szobrászművész

1021

1972. XII.9../Petőfi/ 21.40. Ka.

Láttuk, hallottuk.

- A Studió Galéria mutatta be Rajki László szobrászművész alkotásait.

- Ambrus Tibor mondja el kritikáját a kiállitásról.

- A Bajcsy-Zsilinszky úton, a Studió Galériában mutatta be első önálló kiállitását Rajki László szobrászművész. A kiállitó terem méreteihez igazodó kis kamara kiállitás, lényegében teljes áttekintést ad a fiatal művész 10 éves önálló alkotó munkásságának legútóbbi, kb. 5-6 esztendejéről.

Rajki László Orosházán született, Ezt megemlitené azért lényeges, mert ott kezdte tulajdonképpen művészeti tanulmányait a kitünő festő, Kerti Károly szabadiskolájában, ahol eredendő készségét annyira kifejlesztette, hogy delvették a Képzőművészeti -Főiskolára, Mikus Sándor osztályába. 1962-ben végzett. Azóta igen gyakran láttuk műveit különböző országos tárlatokon és a Fiatalok Szudiója kiállitásain. Munkássága eredményeként 1968-ban, a kitüntető Derkovits ösztöndijban része sült.

Én magam 1965-től kisérhettem figyelemmel Rajki László munkásságát. A XII-ik Vásárhelyi Őszi Tárlaton láttam egyik kis

Dublin, 1 March 1916.

ólomfiguráját, "Fiut kapával", majd a következő években 67-ben, 68-ban, szintén kisméretü ólomfigurákat egyesével, mint a "Parasztasszony", vagy kettesével, hármasával, mint a "Palántázók", vagy a"Kohászok".

1969-ben ugyancsak a Vásárhelyi Őszi Tárlaton mutatta be számomra első, nagyméretü munkáját, az "Anya gyermekkel" faszobrát. A 15-25 centiméteres ólomfigurák után ez a nagyméretü, 220 centiméteres szobor úgy hatott, mint az ujjgyakorlatok után, a bizonyitó első koncert. A kompozició biztonsága, a felület megmunkálása, érzelem gazdagsága, meggyőzően hatott és a későbbiekben is, a studió kiállitásokon bemutatott alkotásai sem okoztak csalódást.

A Studió Galóriában most bemutatott szobrai nagyobbrészét igy régebbről ismerem. Jól esik ismét találkoznom a "Nyujtozó" majd két méteres alakjával, amelyben szépen, nagy mesterség beli tudással oldott meg egy nem könnyü feladatot. A farünk adott formájába komponálta természetesen és hihetően a figurát. Túlzásoktól mentesen, nagy formai fegyelemmel.

Karakterérzékét dicséri kiállitott portréi. Elsősorban az "Apám" és a "Sanyi" arcmások.

- Érdekesek azok a kisérletei, ahol a kezdeti kettes-hármas figuracsoportositások után, tömeget érzékeltető alakegyütteseket formál, mint a "Tüntetők"-ben is. Ugy tünik, elképzelései alapjául Makrisz Agamemnón hasonló kisérletei szolgálnak azok tanulságaiból fedezi tovább a maga látomásait.

Értetlenül állok viszont a kétszer is megfogalmazott "Sztráda" elött. Elkézelni sem tudom, milyen szándék, mi kifejezésének

ingere birhatta rá Rajki Lászlót arra,hogy ebben a esztetikumú műfajban próbálkozzék a mozgás, a mozgalmasság , a sebesség ábrázolásával. Ha valóban ez volt a szándéka, nem sikerült megvalósítania. Ha viszont a kor egyik jellemzőjét akarta a hőt ..... karikírozni, akor is csak félsikerről beszélhetünk. Annak gyanujét, hogy ez a próbálkozás puszta valamiféle modernista ízlésű utánzása lenne, eleve félre tettem, így hát egy esetlegesen magyarázati, magyarázok az első benyomásnál. A hőt Sztrída sikertelen kísérlet.

Rajki László

A Fiatalok Stúdiójának Dózsa-emlékpályázatán díjazott műveket a budafoki Népfront-bizottság klubjában állították ki. A szobrászok egy része a hagyományos módszereket alkalmazza, hasonlóan a Rajki László Dózsa-fejei is. Bár 1514 ennü kompozícióján már inkább a lényegi jelek felé fordul, s a tömegáradását érzékelteti lüktető tömbjeiben.

Bojár Ivan: Kiállítávról kiállításra.

Magyar Hírlap 1972/128 6 old.

Rajki László szobrászművész

a Bajcsy Zsilinszky úti Stúdió Galériában nov. 22.-én nyílik meg a művész első kiállítása.

TÉKA

1972. nov. 9. TV. 18.35 /11/ K Gyné.

Rajki László

szobrászmüvész készitett emlékérmet, melyet a szentendrei teátrum legsikeresebb szervezőinek és közremüködöinek adtak át.

Magyar Hirlap 1974/2o8 8

Rajki László

szentendrei szobrászmuvész kiállitása nyilt meg VI.21-en Tatán. Főleg kisplasztikákat állitott ki.

Magyar Hirlap 1974/17o 8.ol.

MK SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HIRDETŐ

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51

Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1972 NOV 18

Rajki László szobrász –

Dolgozók Lapja cikkéről.

STÚDIÓ GALÉRIA '72

Rajki László szobrászművész kiállítása nyílik meg november 22-én a budapesti Stúdió Galériában. A kiállítás december 12-ig tekinthető meg, naponta 9.30-tól 18 óráig.

adottságaiknak megfelelő he-
lyen és szerepkörben igyek

Rajki László

A Nemzeti Galériában Dózsa György emlékezetére rendezett kiállításon alkotása szerepelt.

Losonci Miklós: Augusztusi körkép.
Pest m. Hírlap, 1942. aug. 31.

Rajki László

Ötesztendős a szentendrei művésztelep c. kiállitáson szerepelt többek között Papachristos Andreas, Párk János, Rajki László, Rózsa Péter.

Magyar Hirlap 1974/146 6.old.

Rajki Károly

Szobortervek gipsz 40 cm

Studio '73 Ernst Museum Bp.

Rajki László
(Stúdió galéria) fiatal szobrász művész
ugyancsak szívesen figyeli „felülvezetben"
a város lüktetését, mint az autók áram-
lását megjelenítő Strada I és II. című
kompozíciói.

Bojár Iván: Kiállításról kiállításra.

Magyar Hírlap 1972/337 6 old.

SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HÍRDETŐ

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

19

1974 JUN 20

Dolgozók Lapja (Komárom)

Rajki László szobrászművész

BEMUTATÓ A SZOBORKERTBEN

A megyei művelődési központ szoborkertjében a tatai közönségnek június 21-től mutatkozik be alkotásaival Rajki László szobrászművész. A tárlat megnyitására a szoborkertben 21-én, délután öt órakor kerül sor. Az alkotásokról és a művészről M. Várhelyi Vanda művészettörténész beszél.

1021

Három negyeden

KSI—TBSC

6:1 (0:0, 2:0, 0:1, 4:0)

Tatabánya, vezette: Rákos

MAGYAR HIRDETŐ SAJTÓFIGYELŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

MAY 18

ÉLET ÉS IRODALOM

Rajky László szobrászművész

neakadémián, november 25-én. Zongorán kísér: Miklós György.

Kiállítások 1021

RAJKY LÁSZLÓ szobrászművész kiállítása a Stúdió Galériában. Megnyitó: november 22-én.

ÖLTÖZKÖDÉS '72 kiállítás az Ernst Múzeumban. Megnyitó: november 23-án.

ASSZONYI TAMÁS szobrászművész kiállítása a Helikon Galériában. Megnyitó: november 23-án.

ROMÁN GYÖRGY festőművész kiállítása a Fényes Adolf teremben. Megnyitó: november 24-én.

KONYORCSIK JÁNOS szobrászművész kiállítása a Kulturális Kapcsolatok Intézetének kiállítási termében. Megnyitó: november 24-én.

Molnár Zoltán

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1974 AUG 7

UJ SZÓ

Rajki László szobrászművész

hirmozaik

1021

Rajki László fiatal budapesti szobrászművész egyike annak a négy külföldi szobrásznak, akik részt vettek a faszobrász-művészeknek a Piešťany melletti moravanyi kastélyban megtartott kéthónapos VIII. nemzetközi találkozóján. A fiatal szobrászművész egy fadomborművet készített, amelynek témáját az antifasiszta ellenállási harcokból merítette.

(Felvétel: Ján Blažej)

Új csehszlovák csúccsal kezdődött
úszóbajnokság. A ČH Košice színeibe
d a 54,0 másodperces idővel állítot
férfi gyorsúszásban.

Euwe: „Karpov a

A belgrádi Politika interjúj

PRAŽSKÁ INFORMAČNÍ SLUŽBA
VÝSTŘIŽKOVÁ SLUŽBA
Praha 2-Vyšehrad, K rotundě 8/82 - tel. 29-73-78

VÝSTŘIŽEK Z ČASOPISU

1021 László Rajki

Smena, Bratislava

- 1. VIII. 1974

ze dne .....

Päť drevených plastík, tentoraz zhodne s tematikou protifašistického odboja pribudne na sklonku leta v improvizovanej galérii parku kaštieľa v Moravanoch pri Piešťanoch. Ich autormi sú účastníci 8. medzinárodného sochárskeho sympózia v technikách dreva, ktoré sa v Moravanoch práve koná. Pri práci sme zastihli jedného z účastníkov — Lászlóa Rajkiho z Maďarska.

Snímka — JÁN BLAŽEJ

táto kysla
chýbať, ale
kvasnice . . .

— Nuž, s
je celkom r
ké zariade
je značne o
konštrukcii droždiarne v Trenčíne sa situácia v dodávke a v kvalite zlepší. Teraz sa ich snažíme zabezpečiť aj dovozom z ČSR, aby sme uspokojili požiadavky.

praktický dohotovená a v týchto dňoch sa v objekte začína úprava interiérov a inštalova-

Nejednotné tresty

BRATISLAVA (šh) — Hoci tresty vodičom motorových vozidiel za dopravné priestupky v poslednom čase súdy sprísnili, predsa sú ešte v nejednom prípade nízke, a tak prokurátori často dávajú odvolanie proti nízkym trestom, uloženým okresnými súdmi. Navyše rovnaké priestupky sa v jednotlivých okresoch rovnako netrestajú. Dočasný zákaz vodičskej činnosti odňatím vodičského preukazu sa napr. v okresoch pohybuje od 60 do 90 percent prerokovaných prípadov. Naše súdne orgány preto pripravujú opatrenie na zjednotenie tres-

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748,340-726

1974 JUN 22

Dolgozók Lapja (Komárom)

Rajki László szobrai
1021

DOLGOZÓK LAPJA

Rajki László szobrai Tatán

A Komárom megyei Művelődési Központ szoborkertje ideális hely az olyan kamara jellegű kiállítások megrendezésére, mint amilyen például a pénteken megnyitott tárlat a tatai bemutatójában látható portrék jellemzője, hogy művészi tömörséggel képes karaktert megjeleníteni (ebben a vonatkozásban a vörös márványból készült *Apám* című alkotása — 1968-ból —, tetszik a legmegragadóbbnak. A többi portré anyaga az ólom; ez a sajátos kifejezési módra alkalmas alapanyag más műveiben is visszatér.)

TÁNCOLÓK (ólom)

is. *Rajki László* kisplasztikai alkotásait érdemes alaposabban is megvizsgálni, körbesétálva magunkévá fogadni, mert tehetséges alkotó szuggesztív munkáiról van szó.

Orosházán született, 1939-ben. S mit ad a sors: „Szakmai tanulmányaimat *Kerti Károly* festőművész szabadiskolájában kezdtem, 1953-ban" — éppen Orosházán, írja önmagáról a katalógusban. 1962-ben fejezte be tanulmányait a Képzőművészeti Főiskolán, azóta rendszeresen részt vesz kiállításokon. 1968-ban Derkovits-ösztöndíjat kapott, első önálló kiállításának megrendezésére két évvel ezelőtt került sor a Stúdió Galériában.

Rajki László — művei tanúsága szerint —, eredendően szobrászalkat: tömbökben, tehát három dimenzióban gondolkodik. *Szobortervei* című kompozíciója lényegében erősen absztrahált módon, a térben — látszólagos statikusságában —, megvalósuló belső feszültséget mozgásérzetté képes transzponálni. A *Táncolók* több variációja is ezt a mozgásképzetet kelti fel szuggesztíven a nézőben. A *Sztráda I—II.* kompozíció alapvető szándéka is titkolatlanul ugyanez: a rohanó-suhanó autósorban a századunkban „felgyorsult" időt érzékeltetni. Az egyik változat, amely az ólom- és fa kombinációjára épül, kevésbé sikerült, mert e két anyag egymásnak ellentmond, a bronz és kő együttese a *Sztráda II-ben* viszont telitalálat, adekvát kifejezési módja elképzeléseinek.

Figurális kompozícióinak két típusát képviseli az *„1917. és 1919"*, illetve a *„Dózsa népe"* című kisplasztika. Az előbbi rendkívül erőteljesen kelt tömeghatást (csupán két figura, az alapzat és a fejek fölött lévő tömb művészi egybeszerkesztésével). Az utóbbi viszont a megállíthatatlan mozgás képzetét ébreszti bennünk, szinte nyitott az a hétalakos kompozíció, amely mindkét végén tulajdonképpen folytatható lenne. Megítélésükre igazából persze akkor nyílna mód, ha az említett két művet nagyobb méretben valósíthatná meg a művész.

Az említett alkotásokban fedezhetők fel azok a lényegi jegyek, amelyek Rajki László törekvéseit általában jellemzik, s amelyek a kiállítás többi munkájában is felfedezhetők.

Nem tagadja meg a művészet múltját, így keres a maga számára új, s új utakat az alkotó — ebben rejlik korszerűségének titka, amely egyszerre biztosítja, hogy valóban műalkotást hoz létre, s hogy a közönséget is képes megragadni, magához vonzani, gondolatai áramkörébe bekapcsolni.

A megyei művelődési központ szoborkertje, említettük, ideális hely ilyen jellegű tárlatok megrendezésére. Ez a kiállítás július 12-ig látható. Látja az is, aki nem kiállításnézőbe érkezett, s így a látogatók statisztikai kimutatása alighe lehet pontos. Nem is ez a fontos, hanem az, hogy minél többen találkozzanak a Rajki László művei kínálta művészi élménnyel, gazdagodjanak általa. S talán nem baj, ha befejezésül ismét felemlegetjük: talán több helyen lehetne megyénkben hasonló jellegű tárlatot rendezni.

— j. j. —

tott az Elnöki Tanács

államtitkárt felmentette tisztségéből és egyidejűleg kulturális miniszternek választotta meg.

Az Elnöki Tanács Rödönyi Károly közlekedés- és postaügyi minisztériumi államtitkárt felmentette tisztségéből és megválasztotta közlekedés- és postaügyi miniszterré.

Az Elnöki Tanács dr. Molnár Ferencet kulturális minisztériumi államtitkárnak, dr. Gosztonyi Jánost oktatási minisztériumi államtitkárnak, dr. Ábrahám Kálmánt közlekedés- és postaügyi minisztériumi államtitkárnak nevezte ki. Rácz Sándor belügyminisztériumi államtitkárt más fontos megbizatása miatt felmentette tisztségéből, dr. Kamara Jánost belügyminisztériumi államtitkárnak nevezte ki.

Az Elnöki Tanács dr. Kamara János ezredest rendőr vezérőrnaggyá, Földesi Jenő ezredest határőr vezérőrnagygyá nevezte ki.

Az Elnöki Tanács területszervezési kérdésekben hozott határozatot, bírót választott meg és mentett fel, valamint egyéni kegyelmi ügyekben döntött.

★

Rödönyi Károly közlekedés- és postaügyi miniszter és dr. Orbán László kulturális miniszter pénteken délben letették a hivatali esküt az Országház Munkácsy-termében Losonczi Pál, az Elnöki Tanács elnöke előtt.

Az eskütételen jelen volt Németh Károly, az MSZMP KB titkára, Aczél György, a Minisztertanács elnökhelyettese, a Politikai Bizottság tagjai, Ovári Miklós, az MSZMP KB titkára, Cseterki Lajos, az Elnöki Tanács titkára és dr. Polinszky Károly oktatási miniszter.

dr. Orbán László és Rödönyi Elnöki Tanács elnökével a entben

Dr. Orbán László

1912-ben, Nógrádverőcén született. Középiskolái elvégzése után a Miskolci Jogakadémián és a szegedi egyetem jogtudományi karán szerzett diplomát.

1938-ban a kommunista párt tagja lett. Részt vett az ifjúsági mozgalmat irányító országos ifjúsági bizottság munkájában, majd a háború alatt a függetlenségi mozgalom szervezésében.

A felszabadulás után a párt központjában ...ig az agitációs- és pro-... vezetője volt. 1950 és 1955 ...nt főosztályvezető, később ...helyettes az oktatásügyi mi-...kapott beosztást.

...ig ismét a párt Központi Bi-...parátusában dolgozott a tu-...lturális, illetve az agitációs- és ...tály vezetőjeként. Ezután a ...miniszter első helyettese, ál-

... között az MKP, illetve az ... volt. 1957-től az MSZMP ...tságának tagja. 1945—1953. ...ól országgyűlési képviselő.

... Tanácsa 1962-ben

...roly

...tt. Középisko-...aki egyetemen ...ett. 1936-ban, ...pelen, a Weisz-...először állást. ... a vasúthoz ...gőzmozdony-...pesítést szer-...lapesten vasúti ...nt dolgozott. ...tóságán töltött

Fock J... az üni...

Ambrus István, az MTI tu-...dósítója jelenti:

Fock Jenő, a Minisztertanács elnöke, a KGST XXVIII. ülésszakán részt vett magyar küldöttség vezetője, az ülésszak befejeztével válaszolt az MTI és a Népszabadság tudósítóinak kérdéseire.

Kérdés: A most befejeződött ülésszak megemlékezett a KGST megalakulásának 25. évfordulójáról. Hogyan értékeli Ön a szervezet negyedszázados tevékenységét?

Válasz: Történelmet formáló negyedszázados tevékenységről van szó.

A KGST alapvető feladata, hogy a maga eszközeivel segítse a tagállamok és az egész szocialista közösség gazdasági, műszaki-tudományos fejlődését. Az ülésszakon teljes egyetértésben azt állapítottuk meg, hogy a KGST betöltötte — és jól töltötte be — e hivatását.

Negyedszázad történelmileg nem nagy idő. Ez az időszak azonban mégis különös jelentőségű, hiszen az eltelt 25 esztendő alatt megváltozott a világ arculata. A szocialista világrendszer ebben az időszakban vívott ki magának meghatározó helyet a világpolitikában és a világgazdaságban. A szocialista világrendszer gazdasági súlyának növekedésében a KGST-nek, a tagországok együttműködésének felbecsülhetetlenül nagy része volt.

Vegyük például Magyarországot. Ha végigtekintjük hazánk 25 esztendős gazdaságtörténetét, egyben elénk tárul a KGST-országok együtt-

Felmentés — kinevezés

A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa Garamvölgyi József művelődésügyi miniszterhelyettest tisztsége alól felmentette és őt, valamint dr. Marczali Lászlót kulturális miniszterhelyettessé kinevezte.

A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa dr. Garamvölgyi Károly művelődésügyi miniszterhelyettest tisztsége alól felmentette és oktatási miniszterhelyettessé kinevezte.

A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa dr. Simó Je-

Rajki László

„Szüret" c. szobra szerepel a fiatal képzőművészek Stúdiójának kiállításán. (emlékeztető)

Sik Csaba: Stúdió, 41

Tükör, 1941. dec. 21.

Rajki László

Sztráda I. bronz 45 cm

Studio 71

Rajki László

Parasztasszony — XV. ólom, 26 cm

Vásárhelyi Tárlat
Retrospektív kiállítás, 1964—73

Rajki László

Sztrácha, II., 1972. br. 50×19 cm
repr.

IV. Országos Kisplasztikai Bienniálé
Pécs, 1974.

Rajki László

Pecsét asszony ülőm 26 cm

Vásárhelyi Tájlat
M. N. G. 1974. Jul.-Sept.

Rajki László, szobrász

L: Gerson Pál

Láncz S: Tlépzőműv. Krónika 705-710

Jelenkor, Pécs 1976. jút-aug XIX/7-8.

Rajki László

Anna Margit, Asszonyi Tamás, Bálint Endre, Balogh László, Bánovszky Miklós, Barcsay Jenő, Bartl József, Csik István, Csikszentmihályi Róbert, Czóbel Béla, Deim Pál, Hajdu László, Korniss Dezső, Ónodi Béla, Rajki László, Szántó Piroska, Vajda Lajos művészek nevét sorolja fel Vadas József: "Szeletelhető-e a festészet" c. kritikájában, mely a Nemzeti Galériában rend rendezett, -Szentendrei Művészet" cimü- kiállitásról számol be.

Külön csoportba osztja a szentendrei születésü, az ott lakó, az odatelepült és a szentendrei művészet hatása alatt álló művészeket.
A fensti cimü Vadas József-cikket lásd: Barcsay Jenő nevénél.
Élet és Irodalom, Bp. 1976. május 22.
XX. évf. 21. sz. 12. lap.

Rajki László szobrász

új vonása Szentendrének a szobrászok léte: a Magyar Nemzeti Galéria tárlatán szerepel a művész műve.

Sámy Sándor: Szentendre-Gerson Pál. Jelenkor, 1976. 8. 708. old.

Rajki László

Asszonyi Tamás, Borsódy László,
Farkas Ádám, Ligeti Erika, Rajki László
alkotásai szerepelt az Iparművészeti Főiskola
hallgatói illetve ~~mások~~ néhány éve végzett művészeinek
kiállitásán a József Attila Művelődési
Központban.

Magyar Hirlap 1973/189/6
Havas: Ki llitásról kiállitásra

Rajki László, szobrász

a Magyar Nemzeti Galéria megnyílt kiállításon első ízben tűzött ki a grafika és kisplasztika találkozását. — Szerepelnek a művész alkotásai.

Losonci Miklós: Mai magyar grafika és kisplasztika.

Pest Megyei Hírlap, 1976. okt. 9.

Rajki László szobrász

A Stúdió őszi tárlatán szerepelnek műivei.

Lasonci Miklós: Újértékek a Stúdió őszi kiállításán.
Pestmegyei Hírlap, 1974. szept. 24.

Rajki László

Omszkban vendeznek ápr. 4.-én nyíló tárlatot, megjénk képzőművészeinek alkotásaiból, melyen szerepelni fog a művész.

Lasonci Miklós: Pest megjei alkotások Omszkban,
Pest Megjei Hírlap, 1976. jan. 25.

Rajki László

A szentendrei művésztelepen a Das Magazin riportere találkozott a művésszel.

— : Szentendre idegen szemmel.
Tükör, 1974. május 26 - 31 lap.

Rajki László

Népművelés, 1976.6.

Rajki Szilárd

Bemutatott műve:

„Sztráda II," bronz, 45 cm.

Rozványi Márta: Studió 71.

Budapest, 1971

MDX .

Rajki László

Kiállitási hiradás

Békésmegyei Népujság 1966 juli.14.

Rajki László

1. Anya gyermekével fa 220 cm

2. A három kokánok ólom 24 cm

Tizenhatodik Vásárhelyi Őszi Tárlat

Tornyai János Múzeum

RAJKI LÁSZLÓ

Derkovits-ösztöndíjas szobrász.
Művei kiállítva a Derkovits Gyula
Á'lt. Iskolá'ban.

N.N. Derkovits-ösztöndíjasok kiállítása
Szombathelyen.

Vas Népe. 1971. á'pr. 10.

Rajki László

Szerepel a Derkovits örtön-
díjasok távlatán szombathelyen

N.N.: Kulturális mozaik

Nógrád 1971 IV. 16

Rájki László
szobrász

A „Földanya istennő" című művet
és az „Építő"-t ólomból mintázta
a művész.

Mihály Mária: A Derkovits-ösztöndijasok második kiállitása.
Müvészet, 1971. augusztus - 35.oldal

Rajki László szobrász

1939-ben született Orosházán

A szentendrei művésztelep lakója

Pestmegyei Hírlap 1970 október 11
4. old.

Rajki László, nobrás

-apja antalos Oroszházán. A főiskolán először festő-szakra járt. Szobrászatból Nyíregyházán, Békéscsabán, Vácott. Derkovits-díjas. Szentendrén él.

Tamás Erzsi: A telepiek
Magyar Ifjúság, 1970. XII. 4. 13. l.

Rajzi László

művével szerepel a Derkovits
Ösztöndíjasok csoportkiállításán

Magyar Nemzet 1971 április 11 -
11. old.

Rajki László, festőművész

- Tanulók c. kompozíciójával a Stúdió 67 c. kiállításon

Nyári Béla: Stúdió 67
Magyar Hírlap, 1967. V. 20.

Rajki László
nobrán

Házom kohán his noborcsoportjával
nerepel a tárlaton

Vidos Zoltán: A "Studio 70" -
Művészet, 1970.november - 34.lap

Rajki László

„1919 ‚emlére' c. farsotra szerepel a „Studio 70" Ziállításon az Ernst Múzeumban.

Magyar Nemzet 1970 április 17
5. old.

Rajki László
arcképei

„Apám" (rézm.)

„Anyja gyermekével" (rézm.)

Kovács Gyula: Az uj művésztelep lakói Szentendrén.
MŰVÉSZET, 1970.október - 23.lap

Rajki László

1919 emléke c. műve (eml.)

Szerepel az Ernst Múzeumban

– Czoma – Studió 70

Mezőgazdasági hérnök

1970 IV. 13

RAJKI LÁSZLÓ szobrász
Orosháza, 1939

1962-ben fejezte be tanulmányait a Képzőművészeti Főiskolán Mikus Sándor növendékeként. 1963 óta kiállító művész; kollektiv bemutatók mellett 1972-ben jelentkezett önálló anyaggal a Studió Galériában. 1968-71-ben Derkovits-ösztöndijban részesült. - Társadalmi és ember vonatkozásokban gazdag munkáiban elsősorban a portré és a csoportábrázolás problémái érdeklik, jó érzéke van a mozgás, a mozdulat, a dinamika szobrászi megfogalmazásához.

Művészéletrajzok 1975

Rajky László

Emlékre

Bruckner Pál: Pestmegyei tárlat '70.
Pestmegyei Hírlap, 1970. aug. 24.
4. l.

Rajki László

Részt vesz a „Stúdió 70" kiállítása

Horváth György: Három kiállítás
Magyar Nemzet, Tfs. 1970. Szpr. 17.

Rajki László, szobrász MDK

Az orosházi származású szobrász-
művész kéníti az emlékművet.

– Emlékművet állítanak az orosházi
„Véres május elseje" színhelyén 4

NÉPSZABADSÁG 1966. márc. 19. [Vidéki]

M.D.K.

Rajki László, szobrász

„Köszöntő", felállítási helye:
Nyíradony

A Szentendrei Parkmuzeumban lévő gipszmásolatok felsorolása közben említik:

Monumentális művészet Pest megyében. Szerk.: Ladányi István. Bev. Végvári Lajos.

Bp. 1966. 80 l. illusztr. 76. old.

MDK

Rajki László

Kritika

Művészet 1968 máj.p.17.

Rajki László
nobrán

M.D.K.

Resit vett a tárlaton.

Csap Erzsébet: Kisplasztikák a XI. Képzőművészeti Kiállításon

~~D. Fehér Ibrahim: A XI. Magyar Képzőművészeti~~ . . .

Művészet, 1968. május - 1 lap.

Rajki László

Május elseje (nobor, repró)

Magyar Ifjúság 1966 III. 5

MDK.

Rajki László

Kiállítási kritika

Békésmegyei Népujság 1967 szept.23.

MDK.

Rajki László

Kiállítási Kritika

Békésmegyei Népujság 1967 szept.23.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-776

CSONGRÁD MEGYEI HÍRLAP
Szeged

1970 JAN 2 5

Rajki László

1021

RAJKI LÁSZLÓ: **A HÁROM KOHÁSZ**

ngrád mai

rom ötvös

a csongrádi szabócsalád

Rajki László
szobrán.

MDK

„Május elseje" tömör tömeg
Csoportozata az istödik terem
közepén van

Vidos Zoltán, A Fiatal Képzőmüvészek
Müvészet 1969 okt.19.lap

Rajki László

Említve.

F.L. Kiállításnál Miállításna

Meyer Hinkey, Jo: 1970. sep. 1.

Rajki László

Említve

H. Gy. A neutenstvei művészek az árvízkároseltakért
Magyar Nemzet, Bp. 1970. júl. 26. 11. l.

Rajki László

Fin c. műve (eml.)

Szerepel az ~~Ferenczy Károly hurcom~~ árvízkárosultakért rendezett

Tárlatán szentendrén

H. fy: A szentendrei műve(szek) az

árvízkárosultakért

Napjok Mendret 1970 VII. 26 11 old.

Rajki László

Apám, portré v. magasság 37 cm

Szegedi nyári tárlat.

Rajki László

műcével szerepelt a kiállitáson.

Kovács Gyula: XIV. Vásárhelyi őszi tárlat.
„Műcészet" folyóirat, Bpest, 1968. febr.
2. sz.

471

Rajzi László

~~Este bronz 4 x 8 cm~~

Lenin I-II. bronz ø 10 cm

Stúdió '70. Ernst Múzeum Bp. 1970. Kiáll. Cat.

Bev.: Bereczky Lóránd

Rajki László

"Fiú" repr.

Képzőművének az árvízkároszul-
takért
A Vörösherent Csalóski Lapja, Tp.
1970. Sep. 32. l.

Rajki László

Megújulás — fa 67 cm
A három kohászról — ólom 24 "
1918 emlék — fa 125 "

Stúdió 170. Ernst Múzeum Bp. 1970. Kiáll. kat
Bev.: Bereczky László

Rajki László

MDK

Alvó,fa

Ernst Muzeum 1964. Fiatal Képzőm. V. kiáll.

MDK

Rajki László

Fiu kapával, ólom

12. Vásárhelyi őszi tárlat, Tornyai J.Muz.
1965.okt.

Rajki László

Zászlóvivő c. kisplasztikája (emb.)
szerepel az alábbi tárlatok

k. gy.: Az angyalföldi képzőművészek
ünnepi kiállítása

Magyar Nemzet 1969 IV. 4

Rajki László

kisplasztikákkal szerepel az alábbi tárlaton

Kovács Gyula: Stud. 6 1958-68

Művelet 1969 IV. sz. 3. old.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

M.D.K.

Rajki László
nolván

Kisplantikai nerepelnek a
tailaton.

Kovács Gyula: Stúdió 1958-68
Művészet, 1969. ápnlis - 3 lap.

MDK

Rajki László

szobor:

Évike, ólom

Fiu /Nyujtózó/, fa

4. Balatoni nyári tárlat. Keszthely.
Balatoni Múz. 1968.

Rajki László

Szobrokkal szerepel az alábbi táslaton

Kovács Gyula: IV. Balatoni Nyári Tárlat

Művészet 1968 XI. n. 45 old.

Rajki László
szobrász

M.D.4

„Buddhista" (repro)

Tölgyesi János: A Stúdió kiállítás szobrászati anyagáról
Művészet, 1969 január - 18 kap.

Rágki László
nobrász

M.D.K.

„Tere-fere" éje szerepel a
„tárlaton, valamint égő
buddhista szerzetes.

Tölgyesi János: A Stúdió ki alkotás nobrászati anyagáról
Művészet, 1969. január – 18 lap.

M.D.K

Raghi László
Szobrász

Részt vett a tárlaton

Kovács Gyula: IV. Balatoni Nyáré Tárlat
Művészet, 1968. november - 45 lap.

MDK

Rajki László

Terefere, ólom

Ünneplők, "

11. M. Képzőm. kiáll. Műcs. 1968.

MDK

Rajki László

Balatoni Vénusz, ón

Tereferélők, ólom

Fiatalok Stúdiója 1966. Ernst Múz.

rossz csizmaszárat vittek a
áltatták. Majd 1920 után megye-
t kapni férfipapucsot a vásárokon.
8 8 8

Rajki László

Kisplasztikával

Szerepel a X. nagy. Kép. mův.

Kiállításon

Kastáros 1965 XII. n. 200 old.

MDK

Rajki László

Kiállitási kritika

Müvészet 1968 febr.p.47.

Rajki László
szobrász

M.D.

Élethép plasztikát mutatta be
a tárlaton.

Miklós Pál: A XI. Magyar Képzőművészeti Kiállítás
Élet és Irodalom, 1968. ápr. 20 - 7 lap.

Rajki László szobrász

szerepel a Studió 66 tiólitáson az Ernst Muzeumban

Széki Erzsébet: Studió 66

Magyar Ifjúság 1966 IV. 30

Rajki László, szobrász

A Stúdió Galériában nyílt meg első önálló kiállítása.

Megemlített művei: Apám, Sunyi, Munkások, Nyújtózó.

Nagy Zoltán: Ismek, portrék, kisplasztikák

7.

Népszabadság, Bp. 1972. dec. 8.

MDK

Rajki László

Kiállitási kritika

Élet és irodalom 1968 ápr.2o.

MDK

Rajki László

Kofa, ólom

Tereferélők, ólom

14. vásárhelyi őszi tárlat, Tornyai János Muz.

1967. okt.

Rajki László

najus 1 c. műve (eml.)

nezepel a X. nagy. kép. mův.

Liánításan

Körnek Éva: A X. nagy. kép. mův.

Liák.

Jiszatáj 1965 XII n. 925 old.

MDK

Rajki László

Palántázók, ólom

Asszony tyukkal, ólom

Dolgozó emberek között, képzőm. kiáll.

Ernst Mus. 1968. jan.

MDK

Rajki László

neve az előszóban emlitve

14. vásárhelyi őszi tárlat, Tornyai J. Muz.
1967. okt.

MDK

Rajki László

Asszony tyukkal, ólom

1. Orsz. kisplasztikai biennálé, Pécs 1967.

MDK

Rajki László

Tüntetők, gipsz

Studió 67. Fiatal képzőm.kiáll. Ernst Muz. 1967.

Rajki László

Szobrokkal nezegel a
„Dolgozó emberek között" c.
Ei állításban

Kovács Gyula: Dolgozó emberek között

Kortárs 1968 VI. 992 old.

MDK

Rajki László

Balatoni Vénusz, ón

Tereferélők, ólom

Fiatalok Studiója 1966. Ernst Muz.

Rajki László
szobrai

M.D.K.

"Május 1" (terv)

"

Műveszet, 1965. december - 34 lap

M.D.K

Rajki László
szobrász

„Hansági fiú" – ját állította
„ki a tárlaton. „Hansági
fiú" (repro)

Tibély Gábor: A X. kiállítás szobrai.
Művészet, 1966. február – 18 lap

Rajki László

Álló nő, szobor, 240 cm.,
haranti mészkő,
Hajdu, – Bihar mezye, Nyiradony
Művelődési Ház.

Tájékoztató 64/65, képző és Ipar-
művészeti Lektorátus

40 l.

MDK.

Rajki László

Dijnyertes pályamüvéről

Magyar Nemzet 1965 juni.22.

Rajki László, szobrászművész

Orosházán, a holnapi nap nyitja meg Hézső Ferenc festőművész kiállítását.

Dél-Magyarország (Szeged), 1976. okt. 2.

Rajki László

portréit a Műcsarnokban legutóbb rendezett tárlaton mutatta be.

Nagy Zoltán: Studio 72 - Exhibition of young artists. The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1973. 50. szám

1921

Rajki László szobrászmüvész

Részt vett a Képzőmüvészek Szövetsége által rendezett "Uj müvek" kiállitáson a Mücsarnokban.

C. Sztráda

Kortárs 1971/6 looooold.

Rajki László szobrász

Részt vett a XI. Magyar Képzőművészeti Kiállitáson a Műcsarnokban, 1968-ban.

Kortárs 1968/10 1673. old.

Rajzi László

Szoborpozbója szerepel
a Studió 72 kiállításon az Ernst
Múzeumban

Népszava 1973 január 14
9. old.

Rajki László: 1514 emléke
En mémoire de 1514 – Памяти 1514 г.

Rajki László

Műcsarnok, Budapest, 1972. Nov.

mutatott anyag igénytelensége, elsősorban gondolati szegénysége. Mintha csak egy műfaj lehetőségeinek korlátairól akarna bizonyságot adni az itt látható műegyüttes. Igaz ugyan, hogy a lehetőségek korántsem ennyire szűkösek. Elgondolkodtató azonban, hogy egyáltalában képes lehet-e a művész egy monolit szoborban – kisplasztikában vagy köztéri emlékműben – megragadni a téma mai megjelenítéséhez szükséges bonyolult gondolati tartalmakat, a grafikák esetében számonkért sokrétű jelentés-vonzatokat? A példa azt bizonyítja, hogy még Somogyi Józsefnek sem egy szoborral sikerült mindezt megvalósítania, hanem egy egész szoborciklussal, a kiállításon látható plasztikai és rajzvázlatokkal, valamint a téma többszöri köztéri megfogalmazásával. Veszprémi Imre is csupán az építész-szobrászat elemeinek a figurális plasztika eszközeivel való ötvözésével tudott a kisplasztikai anyag átlagából kiemelkedő jelentésűt alkotni.

Nem véletlen az sem, hogy ezúttal elsősorban érmekben alkottak szobrászaink színvonalas műveket, hogy mondanivalóikat Dózsáról a történelmi esemény, a cselekménysor egymásutániságának megjelenítésére is lehetőséget adó érem- és plakett műfajban fejezték ki. Elsősorban Csikszentmihályi Róbert, Lisztes István és Ligeti Erika éremsorozatait emelhetjük ki a téma gondolati tartalmainak legszínvonalasabb megjelenítéseiként.

Rideg Gábor

Rajki László szobrászmüvész

"A falragasztól a falikárpitig" cimmel több kiállitásról számol be Vadas József, s ezek között a Studió Galériában rendezett tárlatról is, ahol a müvész munkásmozgalmi és politikai jeleneteket ábrázoló müvei szerepelnek.

Élet és Irodalom, Bp. 1972. dec. 16.
XVI. évf. 51. sz. 12. lap.

Rajki László
békéscsabai üzlethás elé készített
„Ülő nőjének" vázlatát hasonlítják
össze a lányok a már majdnem
kész szoborral.

Fiatalok látogatása a fiatalok stúdiójában.

Ország Világ 1965/22 20 old.

Rajki László grafikái

Vándortárlat nyílt a Stúdió Galériában

Magyar Nemzet 1972 november 19

M. Gy.

Rajzi László képzőművész

a Stúdió Galériában nyílt

kiállítása

Magyar Nemzet 1972 december 2

4. old.

Rajki László

2

„Május elseje"

„1514 emlékére"

„Ápám" c. művei emlékoe

Magyar Nemzet 1972 december 2

4. old.

Rajki László
szobrász

Rajki László szobrász műveit a
Fiatalok Stúdiójában XI. hó 22-én
nyílik meg.

-.- Kiállítási naptár
MŰVÉSZET, 1972.október-november - 80.oldal

Rajki László
művén

"1514 emléke" (vegyes)

Rideg Gábor: Dósza György emlékezetére.
MŰVÉSZET, 1972.október-november - 54.oldal

Rajki László

Megbízást kapott Rajki László, hogy a dabasi Lenin tér 2, Táncsics gimnázium elé Táncsics Mihály mészkő mellszolrát helyezze el.

— : Köztéri munkák.
Művészet, 1979. április – 47. lap.

Rájki László

Megbízták Rájki Lászlót, hogy a dunaujvárosi Ipari Szakmunkás-képző Intézet részére mészkő „Ikrek" című alkotását készítse el.

—: Köztéri munkák.
Művészet, 1979. április – 47. lap.

Rajki László

művei szerepeltek a szentendrei uj művésztelep kiállitásán

Vác, Vak Bottyán Muzeum kiállitóterme
Görög templom, 1978. jul. 7-30.

-katalógus a könyvtárban-

Rajki László

Müve szerepelt a Csontváry Teremben rendezett Faszobor-kiállitáson, emlitve /a cikket lásd: Bencsik Istvánnál/

Magyar Nemzet, 1979. augusztus 24.

Rajki László

Művei szerepeltek a "Békés megyei művészek szobrai és plasztikái" c.kiállításon Békéscsabán - 1978-ban.

Katalógus a könyvtárban.

Rajki László

Részt vett a VI. kiszlapeztikai biennálén

Pécsett

Rajki László
lilásan színjátszó eperfa-faragása a maga tömzsi szépségében érzelmes és filozófikus egyszerre. *Föld és ég* alkotásának címe: egy vaskosan telt, szinte a földbe olvadó anya öleli magához fölfelé repeső kicsinyét

Magyar Hirlap 1979/192/6

Kenessei:Faszobor kiállitás

Rajki László, szobrász

● RÓZSA FERENC mellszobrát ma délelőtt leleplezték Békéscsabán. Az alkotás Rajki László szobrászművész munkája.

o-: Rózsa Ferenc ---

8.

Esti Hirlap, Bp. 1977. dec. 5.

Rajki László

Megbírták Rajki László, hogy az Groskárai, Bírkás Imre lakótelepen Bírkás Imre mellszobrát helyezze el.

---Köztéri munkák.

Művészet, 1977. szeptember - 48. oldal.

Rajki László, szobrászművész

Dárday Nikolett: II. világháborús emlékműpályázata.

Rajki László megkövült láng-ja szerepel az emlékműpályázaton. |említve|.

Művészet, 1989., okt., 63-old.

RAJK László

György Péter: NA NE Galéria : Az avantgarde utolsó utáni hulláma. = Magyar Napló, II. évf. 3o.sz. 1990. 14. p.

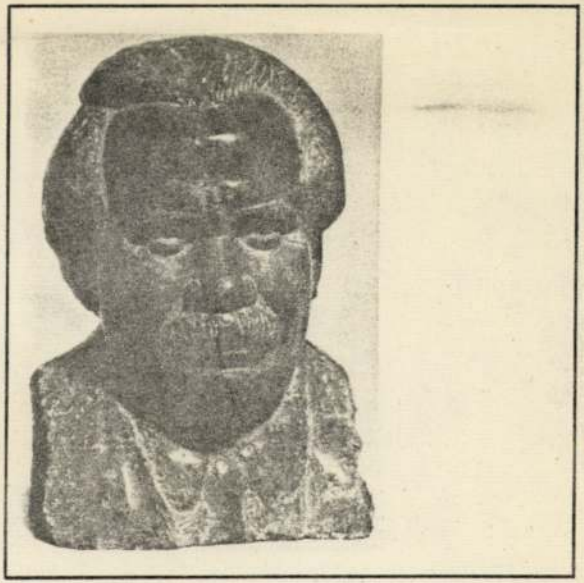

RAJKI LÁSZLÓ

1939. január 22-én Orosházán született. A budapesti Képzőművészeti Főiskolán 1957—1962. között Mikus Sándor növendékeként tanult. Kiállítását megrendezték 1972-ben Szófiában és Budapesten, 1974-ben Tatán, 1975-ben Orosházán, 1976-ban Nagykőrösön, 1977-ben Hevesen, Gyulán és Vácott. Művét felállították Nyíradonyban (1964), Békéscsabán (1966), Vácott (1968) és még több helyütt.

Lakcíme: Szentendre, Kálvária úti Művésztelep

Móricz Zsigmond, 1977, vörösmárvány, 40 cm

Magyar gobrányati Kiállítás Bp. Múcsarnok 1978. V. 5-28.

Rajki László

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

nohrámmívés

BÉKÉS MEGYEI NÉPÚJSÁG

1980 DEC 7

1021

Rajki László: Mesterember I—II.

ben. Fáradtságot nem
ktív munkatársakkal
kezik, s az utolsókkal
k egy-egy elnyúló asz-
tőzés közbe nem szól,
án szerepel a veszte-

zérelte a pályára, arról

aemlékezik az ellenfor-
i időkre, tudja, hogy
nigen akadt munkale-
többeket, engem is
k". Kaptam ugyan se-
ól családostól megélni
Eleinte a Békés megyei
tudósításokat küldtem,
rendre megjelentek.
apon, 1957 novemberé-
esztőség belső munka-
Köztudottan nem volt
jságírók helyzete. Az
nehezítette, hogy az
lap szerkesztőségéhez
Öt évig jártam naponta
sházára és vissza. Hát
...

— miként azt Pásztor
szágos pályázaton díjat
emlékezésében maga is
nogy sok-sok viszontag-
hírhedt Margit-körúti
egszökve végül a szovjet
együtt járta végig az
abadításának állomásait.

— k. e. p. —

ár János

A szerkesztőségi titkárnő forgatta, nézegette a kéziratot. „Tudja mit? Mutassa meg *Rocskár* elvtársnak a cikket, ő a belpolitikai rovat vezetője." Kissé megilletődtem, ait ismerve, kemény, mbernek tetszett. A szelkozás eloszlatta a kétében.

— A 9-es aknán szerzett élményeimet papírra vetettem, és az írást felvittem a Szabadsághoz, a kommunista párt délutáni lapjához. Valamit közöltek is belőle, majd néhány hét múlva a sajtóosztályra hívattak, s így kerültem „néhány hónapra" Békés megyébe, a „Viharsarok" szerkesztőségébe.

Azóta 34 év telt el, s Varga Dezső ennyi idő alatt dolgozott a lap minden rovatánál, volt főszerkesztő, olvasószerkesztő, főmunkatárs, ahogy éppen a szerkesztőségi munka diktálta. Kötődése a tájhoz, az itt élő emberekhez meghatározóvá vált.

Mindezek sodrában pedig fél szemmel mindig a tollforgatás más műfajai felé kacsingatott. Egy időben a Rádió Kabarészínházának állandó szerzője, de írásai, novellái megjelentek más lapokban és folyóiratokban is. Hat helytörténeti könyvet írt.

A gazdag életúton természetesen nemcsak a krónikás környezetében történnek közkinccsé teendő dolgok. Van úgy, hogy az események főszereplőjévé maga az újságíró válik, de szerénysége tiltja, hogy erről mindenkinek beszámoljon. Ilyen sztorija minden szerkesztőnek van. Varga Dezső a következőre emlékezik legszívesebben:

— Én „fedeztem föl" a Bánfi-hajszeszt, azaz én írtam először a feltalálóról, aki ennek nyomán indult el csodaszerével a világhír felé. Azóta, sajnos, én is kopaszodom...

A tolla viszont megmaradt Varga Dezsőnek. S bár betegsége miatt kellett „megválnia" a laptól, a munkát nem hagyta abba. Nem is tehette, hiszen a sok régi ismerős mindig témát ajánlva köszönti ma is, írásra serkentve az újságírót, aki Békéscsabán a városi munkásmozgalmi történelmi bizottság tagjaként is teljesít megbízatásokat — erejéhez képest.

K. E. P.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

Rajki László
születésnapja

BÉKÉS MEGYEI NÉPÚJSÁG

1980 DEC 7

1021

NÉPÚJSÁG

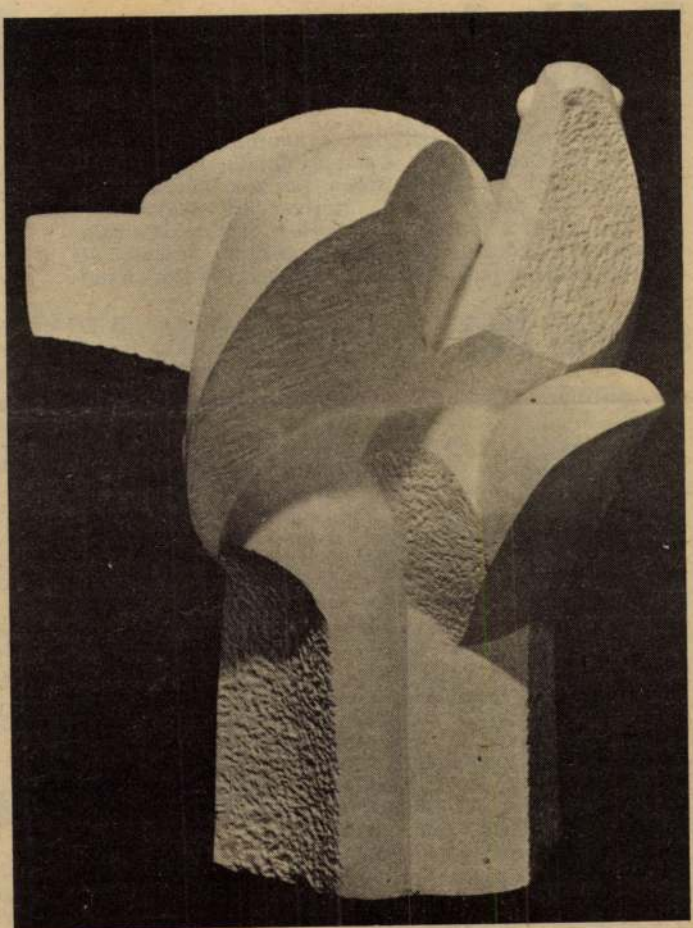

Rajki László: Fészek

NÉP

Tőlük nem vonul

Ismerős nevekkel találkozik e hasábokon az olvasó. Cserei Pál, Deák Gyula, Demény Gyula, Iván László, Kasnyik Judit, Machalek István, Pásztor Béla, Rocskár János, Varga Dezső írásait, fotóit éveken, évtizedeken át megtalálták a lapban. Hosszabb, rövidebb ideje valamennyien — közülük többen megrokkant egészségi állapotuk miatt sajnos korábban — tőlünk vonultak nyug-

Cserei Pál

„A szellemi erő nem nyugállományú" — mondja beszélgetésünk elején *Cserei Pál*, a Népújság nyugdíjas főszerkesztője. Ez a jó értelemben vett nyugtalanság, tenniakarás vezérli 30—40 évig, amikor külső munkatársként, aktív újságíróként és vezetőként munkálkodik a jobb, szebb társadalomért. Hamar bekapcsolódik a munkásmozgalomba, hiszen 1946-ban párttitkár Szarvason. Az írás fiatalon a hatalmába keríti. Az MSZDP napilapjában, a Népszavában 1940-ben jelennek meg első versei, riportjai, a Szabad Szó és a Szarvasi Hírlap is közli írásait.

A felszabadulás után társadalmi munkásként tagja a Szarvasi Hírlap szerkesztő bizottságának, majd 1947 májusában hivatásos újságíró hivatottan. S később e fiatalokat is, akikkel s türelemmel foglalkozott.

Életútjáról még annyi jus 12-től a Békés meg ságnál folytatta újságír ségét, a lapnak 1959- nyugdíjba vonulásáig helyettese volt. S végü ról beszéljenek a kitü Felszabadulási Jubileu érem, a Munka Érdem a Haza Szolgálatáért arany fokozata és termé sai, az emlékezetes „Né logosok" című vezércikk lujáról szóló riport és a amit őriznek a újságköt

Demény Gyul

Cs évtiz punk megj legtö az a

Rajzi László

nobránmúvész

Álló figurája a béze lendülete i

Pest Magyar Hírlap
1979 dec. 24

Lorenci Miklós,
ÚHC

Rajki László

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

BÉKÉS MEGYEI NÉPÚJSÁG

1980 DEC 7

1021

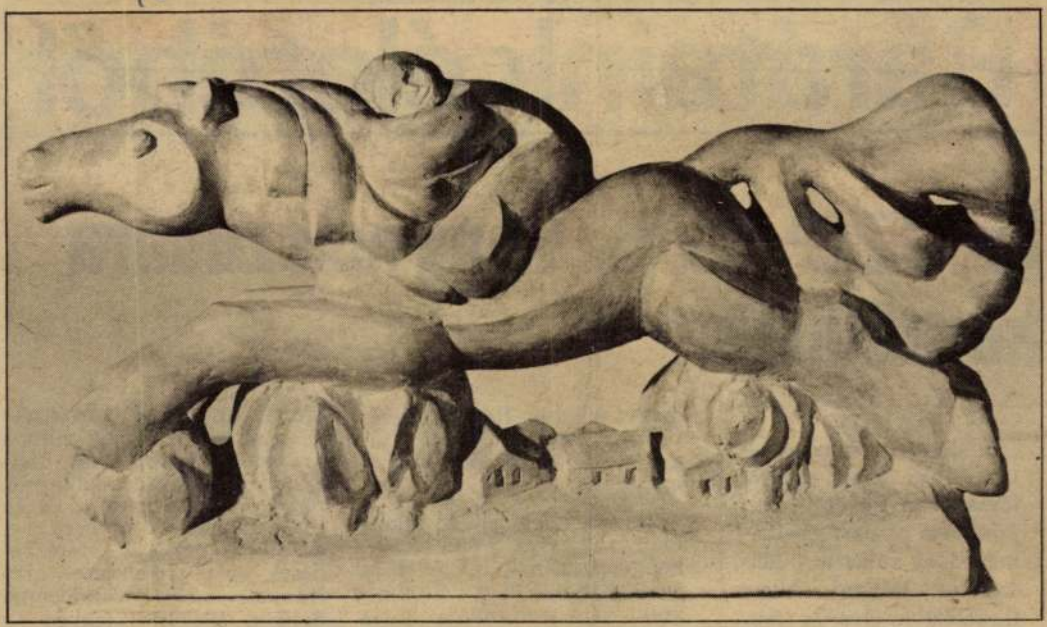

Rajki László: Táltos

Barátaink életéből

Az SZKP XXVI. kongresszusára készülődik

A szovjet kommunisták és az egész szovjet társadalom figyelme napjainkban a párt beszámolási és választási időszakára irányul, mely megelőzi a jövő év februárjára összehívott XXVI. kongresszust.

mény állandó figyelembevételét, a kritikához való jogot, és a kritizálók védelmét.

Ezt követően az új alkotmánynak és az SZKP XXV. kongresszusának megfelelően az SZKP KB és a Szovjetunió minisztertanácsa közös rendeletet hozott a gazdasági mechanizmus korszerűsítéséről. Jelenleg a népgazdaság irányításával kapcsolatos

hatnak az anyagi ösztönzésre, melyben csakúgy, mint a termelés irányításában, nagyobb jogokkal rendelkeznek majd a szakszervezet és a többi társadalmi szervek. A gazdasági ösztönző intézkedések egész rendszere arra irányul, hogy valamennyi dolgozó érdekelt legyen a termelésben. A gazdasági élet és a demokrácia kölcsönös egymásra hatásának fejlesztésében — mely a párt

MDK.

Rajkó Sándor

Kiállitási hir

Hajdubiharmegyei Népujság 1967 máj.11.

RÓLA LÁSZLÓ SZOBRÁRÓL

/e/: Ma dönt a megyegyülés a Szt. László Szoborról

Békés Megyei Hirlap 1996, április 26

/Az eredeti kivágás Kiss Nagy András neve alatt./

The Director of the Galer
cordially
to the press conference for

DAVID RAB
WORK

The press conference will be hel
on Dezember
in the Rudolfinum building (Caf

RAJKI László szobra

10. 76. emlékműpályázat, Debrecen - 1984

Új Művészet 1992

RAJKI László
91 10.76

Új Művészet

RAJKI László

R.NÁNÁSI Éva: Az 1985-86 évi jubileumi érmek gipsztervei. = Numizmatikai közl. LXXXVI/LXXXVII 1987/1988 (1988) 160.p.

jlődését, csak a barbizoni
Utolsó éveinek müvészete lé-
cia mintaképeitől" - irja
őbben "a szin nehéz mélysé-
ák zsufolásában" ismeri fel.
formák zsufolása" aligha pon-
nkább csak olyan mühely-
ousseau, Diaz, sőt Dupré
áhuzhatunk, mint Paál képeire.
llényeges eltétés van Barbi-
gfogalmazásig azonban nem

netiróink közül a legszebb

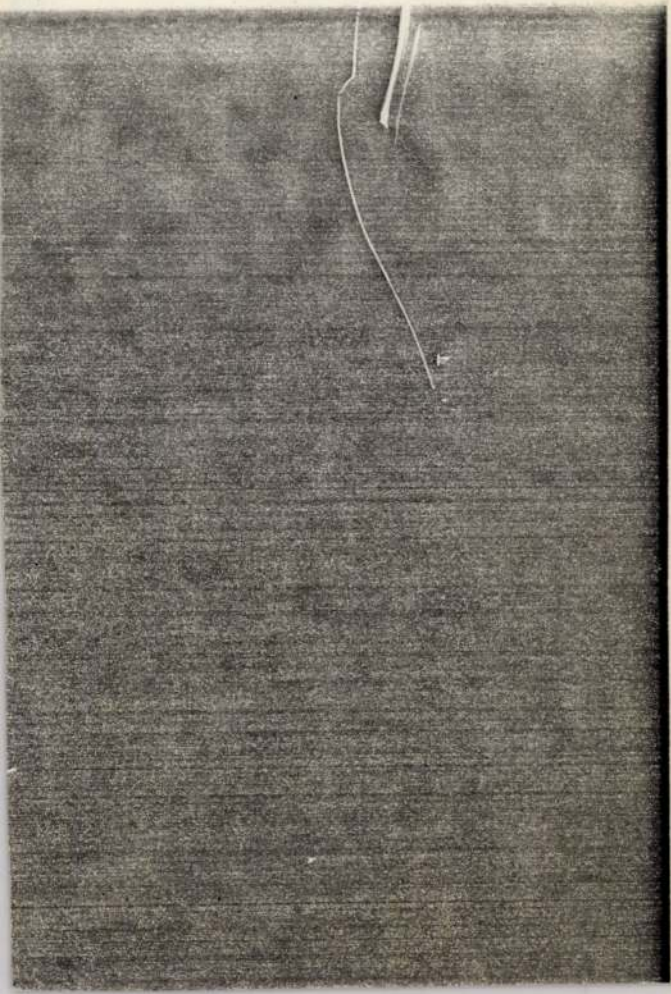

RAJKI László szobrai

Tildy Zoltán reghalmi szobra.

Békési Élet, 1990. 2. sz. 185-190. p. ill.

Rajkovics József
festő

Versecről, 1812

lásd

Fleischer Béés 77. l.

MDK

Rajli Antal

Résztvett az Ernst Múzeumban rend.Plakátművészeti Kiállitáson 1953-ban.

Plakátművészeti kiáll.1953.Kat.

MDK

Rajli Antal

Plakátmüvészeti Kiállitás Ernst Muzeum 1953.
Kat.

Rajman-tól

Füredi rózsa.

Füredi Kisfaludy-emlék.

Ilyen irodalmi mu-vekről Szinnyei nem tud.

Reprodukciók?

Emlékve

Rómer Fl. jegyzők.

kristályok keletkezését, hanem a folyammeder-
gő hordalék-részecskék is.

1. 1861. 44. l.

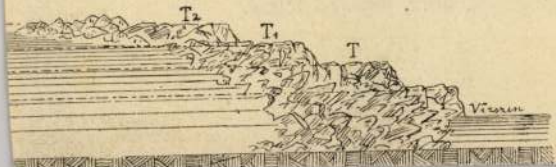

A jégzajlás tudvalevőleg megindul, mihely séklet emelkedik, vagy mikor nagy esőzés va következtében a folyam vagy folyó megárad, v ha tengeröblökben és folyamtorkolatokban a tenger vízszinét emeli, melynek behatása a mezők a kevésbbé védett helyeken megrep egyes jégdarabokat az apadó víz tovább sodorj amint az olvadás alulról vagy felülről érkezik hoz, kétféle eset állhat be. Az első esetber indul meg előbb s csak azután a fölötte levő

Noha a jég elvonulásának ez a módja az levő műtárgyakat nagyon megrongálhatja, lassú bomlása esetén a raktározott víz és fokozatosan távolodhatik el; ha azonban a folyó felső szakaszáról érkező jég és víztöm alatt mozdul meg — mint az 1900. év januá

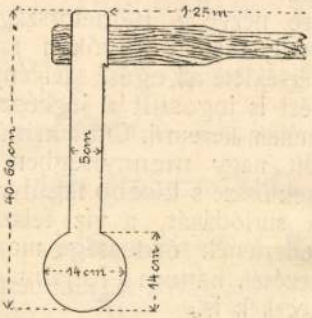

2. ábra. Jégvágó fejsze.

Rajkovich Ferenc, [építész] MDK

A legolcsóbban felépíthető kétszobás
családi háznak terveit kénítette
el.

—: Ágnes, a legolcsóbb családi ház
6.

ESTI HIRLAP, Bp. 1963. márc. 14.

Rajmon Fridrich

„Képíró" Egerben 1770 körül.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II. köt.

Magyarország műemléki topográfiája, VIII. köt.

Budapest, 1972.

L 338

Rajmon Fridrik

képíró

1773-ban Egerben bár-
tulajdonos és a máj. 28án
megtartott utcarendezési
perben szepel.

Breznay Imre: Eger a
XVIII. században I. k. Eger
1933. 39. l – 40. l.

ktatásügyi minisztertől.

BUDAPEST
936 JUN. 29
N 5 N

...rom. Bizotto.

Eli.

Bpest IX.

Rákos u 10

Rajkó József

Szerepelt a Nemzeti Szalon téli tárlatán.

BH. 1932. XII. 25.

M.D.K.

Rajmon Fridrik, képíró

1770-71-ben, az egri városházán festett képek hifiretése x) alkalmával Vittmann János és Vittmann Antal egri festőkkel együtt szerepel.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 389.old.

x) A 416. old. szerint Wittman-nak vrandó!

Háztulajdonosok és építészek

tisztelettel értesittetnek, hogy a 17 év óta elismert korrekten működő bankbizományos **Krausz Mór** lakását **Andrássy-ut 1. szám** ala áthelyezte. Kieszközöl kölcsönöket budapesti házakra és földbirtokra, vagyis magas összegü **épitési kölcsönöket** és **iparosoknak személyhitelt.**

keletkezett vállalkozási szerződésnek veendő és igy ez a ténykedés a kereskedelmi törvény 258. §-a szerint kereskedelmi ügyletnek, az ilyen ügyletekkel foglalkozó egyén pedig a kereskedelmi törvény 3. §-ának értelme szerint kereskedelmi ügyletekkel foglalkozó kereskedőnek nem minősithető.

A felebbezési biróság tehát anyagi jogszabályt sértett, amikor a fenforgó esetben a közadós ellen foganatositott foglalást a csődtörvény 27. §-ában emlitett joghatálylyal biró fizetésmegszüntetésnek tekintette s azt a végrehajtást és az ezután teljesitett fizetést hatálytalannak, a fizetett összeget pedig visszatéritendőnek itélte. (Igy itélt a Curia 1900 I. G. 511. sz.)

Ugyanezért a felebbezési biróság itéletét megváltoztatni, felperest keresetével elutasitani kellett.

Magánépitési engedélyek Budapesten.

A fővárosi magánépitési albizottság 1907. február hó 25-én Kun Gyula biz. tag elnöklete mellett következők részére hozta javaslatba az épitési engedély kiadását: a) **nagyobb és kisebb épitkezésekre**: 36862. Dümmerling Ödön (VI. Szondy-utca 98.) a VII. Király-utca 4681. hrsz. a. 4 emeletes ház — 37515. Molnár Gyula (VII. Damjanich u. 56.) az I. Halmi-utca 13782. hrsz. a. emeletes nyaraló — 39373. dr. Kovács Gyula (II. Nyul-u. 15.) a II. Nyul-u. 3994. hrsz. a. emeletes nyaraló — ép. Schodits Lajos — 32373. Klein Pál (III. Üröm-utca 28.) a III. Zöldmali-ut 5853. hrsz. a. földsz. ház — ép. Rajky Béla — 34771. Mottl Ferenc (III. Szőlő-utca 45.) a III. Solymári-ut 1038. hrsz. a. földsz. ház — ép. Rajky Béla 37535. Popolantzky Miklós (VIII. Baross u. 73.) ugyanott müterem ép. Hosztalek Károly — 36388. Dr. Navratil Imréné nev. Hubert József (IV. Kossuth Lajos-u. 6.) az I. Budakeszi-ut 7632. hrsz. a. emeletes toldalék — 30035. Richter Gedeon (IX. Üllői-út 105.) a X. Cserkesz-u. 7949. hrsz. a. gyári épület — ép. Bloch Alfréd — 33958. Burschik Ferenc (II. kerület, Zárda-utca 51. szám) ugyanott vasrácskerités, epiti Örömy József epitésére vonatkozó tervei jóváhagyattak; — b) **nagyobb és kisebb átalakitásokra**: 32367. Thék Endre (VIII., Üllői-ut 66.) a IX., Tüzoltó-utca 8919. hrsz. a. — 36373. Sterk Lipót (VI., Dessewffy-utca 10.) ugyanott — 33961. Roith György (X., Gergely-utca 8.) ugyanott — 35424 Winkle Nándor (IV., Váci-utca 54.) ugyanott — 36393. Schwarcz A. fiai nev. Sebestyén Arthur (VI., Kmetty-utca 20.) a VI., Szerecsen-utca 3581. hrsz. a. — 276011. Reichenberger Károly (VIII., Kender-utca 34.) ugyanott — 26505. Hornoy György (VIII., Mária-utca 46.) a VI., Eötvös-utca 42. sz. a. — házra vonatkozó tervek jóváhagyattak; c) **jóváhagyásra ajánltattak**: 31027. Schmidt és Császár a VIII., Csobánc-utca 7267. hrsz. a. — 32389. Ganz és tsa r. t. a X., Kőbányai ut 8628. hrszám a. — 13179. Daubner István a Zöldmáli-ut 5836. hrsz. a. — 31626. Hollóssy Kálmán a VIII., Baross-utca 6679. hrsz. a. — 38436. Ohmüller Károly a VII., Baross-tér 15. sz. a. — 25124. Radó J. és tsai a VII., Erzsébet-körut 4492. hrsz. a. — 28393. Fodor Béla az V. kerület, Révész-utca 9. szám alatt — 22169. Klősz György a VII. kerület Városligeti-fasor 4208 hrsz. a. — 33208. Nagy István a VI., Nagymező-utca 3919. hrsz. a. — 31600. Pollák Márton a VI., Teréz-körut 3460. hrsz. a. — 32371. özv. Rössler Károlyné az I., Pálya-utca 1689. hrsz. a. — 33159. Osztoics Mihály az I., Attila-körut 34. sz. a. — 33949. Madarász Viktor az I., Disz-tér 15. sz. a. — 38685. Klein Ödön a VII., Stefánia-ut 2858. hrsz. a. — 25815. Tatai József a X., Beleznay-utca 7515. hrsz. a. — házra vonatkozó tervei jóváhagyattak; a) **gépekre és felvonókra**: 20790. Halász Ferenc a (IX. kerület Ernő-utca 10.) — 217205. Schwarcz Vilmosné (IX., Üllői-ut 53.) — 33956. Bródy Miksa (az I., Krisztina-körut 39.) — 33963. (IX., Üllői-ut 8631. hrsz.) — 39379. Grünbaum és Weiner (VIII., Fhg Sándor-tér 3.) — 40438. Neumann H. (VIII., Mária-utca 2.) — 25826. Egyesült tégla és cement-gyar (III. Mátyáshegy 4308. hrsz.); — e) **elutasittattak**: 33199. Hüttner Lajosné a VII. Aréna-út 4292. hrsz. a. — 36386. Molnár Gézáné az I. Németvölgyi-út 1. sz. a. — 37529. Bárkány Emil a III. Lajos-utca 4577 hrsz. a. — 21010. Stein Mátyás a IV. Szervita-tér 3. sz. a házra vonatkozó épitési tervek.

Pályázatok tervkészitésre.

Szállodapályázat Léván. A lévai vigadó és szállóépület tervpályázatát már elbirálta a zsüri s a dijazottak jeligés leveleinek fölbontása után kitünt, hogy az első dij nyertese a „Centralis“ jeligéjü pályaterv, szerzője Hoffmann Alfréd, a II. dijat az „Ocskay brigadéros“ jelü tervével Földes Ede, a III. dijat pedig „Szerves“ jelü tervével Román Miklós budapesti épitészek nyerték.

Kórházi épitkezések tervezése Brassóban. Brassó sz. kir. város tanácsa a közkórház terveinek elkészitésére pályázatot irt ki. A pályázat folytán 14 pályamű érkezett be a városi tanácshoz. A birálóbizottság tagjai Hantz Mihály dr. vármegyei főorvos, Branovatzky Gusztáv dr. városi főorvos, Krausz Walter dr. kórházi főorvos, Somló Emil budapesti müépitész és Nekolny József Brassó város főmérnöke lesznek.

Tagositások.

Lesses. A lessesi részleges határtagositásnál előforduló működő mérnöki munkák teljesitésére a f. é. február 20-án tartott tárgyalás alapján, Wágner Hermann nagyszebeni mérnök nyert megbizást kat. holdanként 14 korona munkadij mellett.

Vasutépitészet.

Előmunkálati engedélyek. A kereskedelemügyi m. kir. miniszter Uherek László pösztyéni lakosnak a m. kir. államvasutak Nagykosztolány állomásától Nagykosztolány és Nizsna községek határain át Vittencig vezetendő szabványos nyomtávu gőzüzemü h. é. vasutvonalra; — özv. Mán Józsefné, született báró Sztojka Klára és Mán Rózsa részére a Máramarosszigettől az Iza vagy a Visó völgyek mentén Szucsova irányában az országhatárig vezetendő rendes nyomtávu gőzmozdonyu h. é. vasutvonalra: — a bihari helyi érdekü vasutak részvénytársaságnak a debrecen—derecske—nagylétai h. é. vasut Nagyléta állomásától a bihari h. é. vasut Székelyhid állomásáig vezetendő szabványos nyomtávu gőzmozdonyu h. é. vasutvonalra; — Horovitz Béla és Horovitz Sámuel kolozsvári lakosoknak a marosludas—besztercei h. é. vasut Lekence állomásából kiágazólag Galac, Dipse, Nagyida Teke, Szt.-Ludvég, Oláh-Ujfalu, Dedrád és Berectelke községek határain át a marosvásárhely—szászrégeni h. é. vasut Szászrégen állomásáig vezetendő szabványos nyomtávu gőzüzemü h. é. vasutvonalra; — Kende Zsigmond, Kende Béla, Kölcsey Zoltán földbirtokosoknak és Szatmár-Németi törvényhatósági joggal felruházott városközönségének mint érdektársaknak a szatmár—fehérgyarmati h. é. vasut Fehérgyarmat, esetleg Penyige állomásától Kömörő, Istvándi, Cséke, Badaló és Csoma községek határain át a m. kir. államvasutak Beregszász állomásáig vezetendő rendes nyomtávu gőzüzemü h. é. vasutvonalra az előmunkálati engedély érvényét további egy év tartamára megujitotta; — az Alföldi első gazdasági vasut részvénytársaságnak Mezőkovácsházától Kúnágota, Dombiratos, Dombegyháza, Iratos és Gáj községek érintésével Arad-Buzsák végpontig vezetentő fővonalra és ezen vonalból kiágazólag Almás és Nagykamarás, másrészt pedig Tornya községig vezető 0·76 m.-es keskeny vágányú h. é. szárnyvonalakra; — Pallós Ignác épitési vállalkozó, budapesti lakosnak a cs. kir. szab. déli vaspályatársaság Bük állomásából kiágazólag Csepreg, Szakony, Gyalóka és Zsira községek érintésével Locsmánd községig vezetendő szabványos nyomtávu gőzüzemü h. é. vasutvonalra; — dr. Virágh László pozsegai ügyvéd részére a slavóniai h. é. vasut Pozega állomásától Mihaljevci, Veliko, Radovanci, Smoljanovci, Slobostina, Orljavac, Kamensko, Buc és Kusonje községek érintésével a barcs—pakráci vasut Pakrác állomásáig vezetendő szabványos nyomtávu gőzüzemü helyi érdekü vasutvonalra; — a nógrádvármegyei h. é. vasut részvénytársaságnak vasutvonalának Nógrád-Kövesd állomásából kiágazólag Legénd községig vezetendő szabványos nyomtávu gőzüzemü h. é. szárnyvonalra az előmunkálati engedélyt egy évre megadta; — Blau Gyula épitészmérnök, budapesti lakosnak az Ágostonfalvától Sósmezőig vezetendő rendes nyomtávu gőzüzemü h. é. vasutvonalra, az előmunkálati engedély érvényét a Kézdivásárhely és Bereck közti egyenes vonalvezetésre is kiterjesztette; — Herman Károly földbirtokos, magyaregregyi lakosnak a szamosvölgyi vasut Zsibó állomásától Borsa, Farkasmező, Somló-Ujfalu, Romlott, Alsókékesnyárló, Magyaregregy Hidalmás, Pusztaszentmihály, Magyar-Nagyzsombor, Középlak, Nagyalmás, Alsófüld és Kétesd községek határain át a m. kir. államvasutak Bánffy-Hunyad állomásáig vezetendő szabványos nyomtávu gőzüzemü h. é. vasutvonalra; — az eszék—djakovár—vrpoljei h. é. vasut-részvénytársaságnak a m. kir. államvasutak Eszék állomásából kiindulólag Antunovac, Ernestinovo, Laslovó, Markusica és Ostrovo községek határain át a m. kir. államvasutak Vinkovci állomásáig vezetendő szabványos nyomtávu gőzmozdonyu h. é. vasutvonalra; — az eszék—djakovár—vrpoljei h. é. vasut-részvénytársaság a Pécstől Dolnjimiholjacig, valamint Villány állomástól Nagyharsány község érintésével Siklósig vezetendő szabványos nyomtávu gőzüzemü h. é. vasutvonalakra; — az eszék—djakovár—vrpoljei h. é. vasut-részvénytársaságnak a szentlőrinc—szlatina—nasici h. é. vasut Nasice állomásából kiágazólag Vnkojevci, Stipanovci, Podgorac, Razbojiste, Bracivci és Satnica irányában az eszék—djakovár—vrpoljei h. é. vasut Djakovo állomásáig vezetendő rendes nyomtávu gőz-

THOLT ISTVÁN mérnök, EGÉSZSÉGÜGYI MŰSZAKI BERENDEZÉSEK VÁLLALATA
Telefon 96—66. KÖZPONTI FŰTÉS-, SZELLOZTETÉS-, LÉGSZESZ-, VIZVEZETÉK-, CSATORNÁZÁS-, FÜRDŐ- ÉS SZIVATTYU-BERENDEZÉSEKRE. Telefon 96—66.
BUDAPEST. Iroda és műhely: VIII., Mária-utca 23. szám. Fióktelep: o o o III., Zsigmond-tér 11. szám.

CRISTOFOLI VINCE
Cémentáru-gyáros.
Telefon 59—81. Alapittatott 1868.
Vállal: Terazzo- granitto és mozaikbetont, valamint cementlap, keramitlap, mozaiklap és á la mett-lachilap burkolatokat. Betonceaternázások, gép és fal-alapozások, födém, folyosó- és lépcső-szerkezetek Cement vizeldék, jászolók, szökőkutak és vizmedencék. Költségvetések és rajzok dijtalanul készittetnek.
BUDAPEST, VII., Ilka-utca 34. sz.

mozdonyu h. é. vasutvonalra; — az eszék-djakovár-vrpoljei h. é. vasut-részvénytársaságnak a Dolnjimiholjactól Rakitovica, Porec, Golivei, Benicanoci, Klokocevci és Selisce községek érintésével a szentlőrinc-szlatinanasici h. é. vasut Nasice állomásáig vezetendő szabványos nyomtávu gőzüzemű h. é. vasutvonalra az előmunkálati engedély érvényét további egy év tartamára meghosszabbitotta.

A duna—ipolyvölgyi vasut épitését a Mannheimi mélyépitő r.-t. (Grün és Bilfinger) a kedvező időjárás beálltával megkezdi. Az uj vasut Vác állomásból kiindulólag 8 km. hosszban Verőcéig a m. á. v. budapest—marcheggi vonalával párhuzamosan halad. Innen északi irányban Szokolya, Berkenye, Nógrád, Diósjenő, Borsosberinke és Nagyoroszi községek érintésével Drégelypalánka községig és innen peage jog használattal Ipolyságig vezet. Diós-Jenőnél kiágazva Talmás, Rétság és Bank községek érintésével Romhányig halad. A fővonal 48, a szárnyvonal 17 km. hosszu. A vasut épitési munkálatainak vezetésével a vállalkozó cég Szabó Zsigmond mérnököt bizta meg, aki a vasutépitési irodáját Vácott már meg is nyitotta.

Uj vasutvonal Sopronmegyében. Niczky László gróf nagybirtokos, Östör József dr. ügyvéd és Mesterházy Ernő dr. nagybirtokos, előmunkálati engedélyt kértek Répceszemere állomásból kiindulólag Bükön keresztül Felsőpulyáig vezetendő helyi érdekü, keskenyvágányu vasutra. Mihelyt az előmunkálati engedély megérkezik, megkezdetik az engedményesek a nyomjelző munkát, a melylyel Vogel és Dechy soproni mérnökök vannak megbizva.

A kolozsvár—hidegszamosi villamos vasut. Horovitz Sámuel és Béla előmunkálati engedélyesek kérelmére a kereskedelemügyi minister a m. kir. államvasutak kolozsvári állomásából kiágazólag a Hidegszamos község határában levő kincstári fürésztelepig tervezett keskenyvágányu villamos h. é. vasut közigazgatási bejárását elrendelte. A bejárás Képessy Árpád ministeri osztálytanácsos vezetése alatt f. é. március 12-én d. e. 9 órakor veszi kezdetét a kolozsvári vármegyeház üléstermében.

A komárom—érsekujvári vasut épitési tervei, valamint költségelőirányzata és kiirási művelete munkában vannak és nemsokára elkészülnek, ugy, hogy a vállalatra bocsátandó munkákra a pályázat előreláthatólag a tavaszszal kihirdető lesz. A vonal Komárom állomás Ujszőny felőli végéből ágazik ki és a bpest—brucki fővonallal rövidebb szakaszban párhuzamosan halad. Majd ezt az irányt elhagyva, jobbra kanyarodik és monostori szőlőket megközelitve, egyenesen halad és ezen egyenes irány folytatásában a ¾ számú szelvények között a folyó irányára merőlegesen metszi át a Dunát. A Duna átszelése után a pozsony—komáromi útig megtartja az egyenes irányt; onnan tovább szántóföldek szélén jobbra kanyarodik és a városi járványkórház és temető előtt elhaladva, közben a Vágdunát keresztezve, a vágbalparti ármentesitő társulat védtöltése felé tart és a komárom—érsekujvári utat átszeli. Azután 2·5 km. hosszban ezzel az uttal párhuzamosan halad és közben a Zsitva patakot, továbbá a Nyitra csatornát szeli át. Később az emlitett úttól elkanyarodik, egyenes irányban halad a Konkoly-féle nagymajor széléhez közel Ógyalla és Bagota községek felé. Az Udvardról vezető községi utak az állami úttal való keresztezésénél balra fordúl, érinti Bajcs községet és egyenesen vezet Érsekujvár felé, majd a bpest—marcheggi fővonal vágányához simulva, mint harmadik vágány Érsekujvár állomásba fut be. — A végső szakaszon a Zsitva folyót, a Zsitva csatornát, Nyitra folyót és a Malomárkot szeli át. A vasutvonal kereken 37 km. hosszu. Noha a vonal sik terepen halad, mindazonáltal mivel a Dunát és egyéb folyókat és patakokat át kell hidalni és mert részben árterületeken keli a vonalat épiteni, jelentősebb földmunkára, sok hidra és nagyobb terjedelmű partbiztositó munkákra lesz szükség. A tervezett legnagyobb emelkedés 5‰, a legkisebb kanyarulat sugara pedig 400 m. Az áthidalások között legnevezetesebbek: a nagy Dunahid, négy egyenként 100 méteres és egy 80 méteres nyilással, továbbá a 280 m. összny ilásu Vágdunahid. — Komárom és Érsekujvár állomásokat az uj vasut csatlakozása folytán megfelelően bőviteni fogják: a pozsony—komáromi h. é. vasut Ujkomárom állomása közelében az uj vonalon uj állomást fognak épiteni és az emlitett h. é. vasut is ehhez az állomáshoz fog csatlakozni. — Az uj vasutvonalon állomásokat: Hetény, Ógyalla, Bagota és Bajcs elnevezéssel terveznek.

Uj vasut Pozsonyvármegyében. A Szempc és Jóka között tervezett h. é vasut ügyében a napokban Nagyborsa községben gróf Pálffy Béla elnöklete alatt értekezletet tartottak. A kérdéses vasut Szemperől indulna ki s Királyfa, Egyházfa, Kisborsa, Nagyborsa és Jóka községeket érintené. Engedményes Fallós Ignác budapesti épitési vállalkozó.

A vámfalu-büdössári erdei iparvasut. A vámfalui bükkerdő részvénytársaság változtatásokat tervez a már engedélyezett vámfalu-büdössári gőzüzemü erdei iparvasuton, s a mellett a Ráksavölgyben tervezett szárnyvonalra is épitési engedélyt kért. A kereskedelemügyi minister közigazgatási bajárást, illetve pótbejárást rendelt el, a melyet f. é. február 28-án d. e. 9 órakor kezdenek meg Vámfalu községházánál.

Uj iparvasut Zsombolyán. Az államvasutak Zsombolya állomásából való kiágazással a község belterületén fekvő fürészgyár és fatelepére a Linstner és Krachtus cég keskenyvágányú 350 m. hosszú iparvasutat vezet.

A tiszaföldvár—kunszentmártoni vasut közigazgatási bejárását Ádám Géza ministeri titkár vezetésével február 26 án tartották meg.

A szerencs—hidasnémet—kassai vasut előmunkálatai elkészülvén, az épitési munkálatokat Fábián Lajos budapesti mérnök rövid időn belül megkezdi. A 49 km. hosszu vasutvonal igen dombos területen vezet keresztül és ezért az épitési költségek kilométerenként 98878 koronában állapittattak meg.

A pápa—ukki h. é. vasut épitési terveit Fábián Lajos budapesti mérnök elkészitette és a napokban megküldötte Pápa városhoz hozzászólás végett.

A kapuvár—gartha—devecseri vasut kiépitése érdekében Magyargencs és Kemeneshő gyész községek legutóbbi képviselőtestületi ülésükben 60.000 illetve 30.000 korona értékü törzsrészvény jegyzését határozták el.

Iparvasut épités. A munkácsi uradalom a máv. Munkács és Őrhegyalja közötti szelvényéből kiágazólag, a sörgyárig rendes nyomtávolságu iparvágányt épitenek. Ezen vasut müszaki bejárását e hó 14-én tartotta meg az arra kiküldött bizottság. Az épitést a kedvező idő beálltával azonnal megkezdik.

Vizépitészet és szabályozás.

A Körös folyók hajózhatóvá tétele ez évben is két helyen fog folytatódni. A földmivelési ministerium félmillió koronát fog ez évben ezekre a munkálatokra forditani. Ezideig elkészült a Körösök legalsó szakaszán. Bökénynél a hajózó rész és duzzasztó. A kotrási munkálatokra külön költségvetési tétel áll rendelkezésre.

Szivattyutelep létesitése. Gróf Wenckheim Dénes dobozi uradalma öntözőteleppel fog elláttatni, melynek vizszükséglete a Kettős-Körös folyóból fog beszerezteini. E célra egy szivattyutelep létesitendő, melynek gépészeti berendezésére f. é. február 15-én Békésen, Nattland János társulati főmérnök hivatalában árlejtést tartottak. Ajánlatot tettek: Ganz és társa (Budapest), Schlick-féle vasöntőde és gépgyár (Budapest), Budapesti szivattyu és gépgyár, Walser Ferenc (Budapest), Bogdány Lajos (Budapest), Strasser Albert (Budapest), Reisinger Aurél (Budapest), Réthy J. és társa (Budapest), Hopp Károly (Arad), Friedländer utóda gépgyár (Wien). Az ajánlatok átszámitás és döntés alatt állanak.

Épitő munkálatok.

A fővárosban.

Állami főgymnázium épitése a VII. kerületben A vallás- és közoktatásügyi minister kiirta az árlejtést a VII. ker. István-uton épitendő VII. ker. külső állami főgymnásiumi épület épitési munkáira. Pályázati határidő f. é. március 11-ik napjának déli 1 órája. Az iskola Korb és Giergl épitészek tervei szerint és müvezetésük mellett épül.

Kőfaragó munka. A szarvasmarha közvágóhid toronyépületén végrehajtandó kőfaragójavitási munkákat Budapest székesfőváros tanácsa szükebb körü árlejtés utján Hitzl Jakab és testvére vállalkozóknak adta ki, a kik azok végrehajtását 3620 K. 83 f. átalányösszegért vállalták el.

A Ferenc József lovassági laktanya átalakitása. A székesfőváros tanácsa legutóbbi ülésében elhatározta, hogy a Ferenc József laktanyában szükségelt átalakitási és kibővitési munkálatokat 20,600 kor. előirányzattal árlejtés utján vállalatba adja. Amennyiben az árlejtés eredményre nem vezetne, ugy a munkákat a székesfővárossal szerződéses viszonyban álló vállalkozók fogják végezni.

Lakatos-munka. A főkapitányság árlejtést hirdetett az államrendőrségi épületekben végzendő vaskályha és takaréktűzhely javitási és jókarban tartási munkáknak 3 éven át leendő biztositására. Pályázati határidő f. é. március hó 12. napja.

TELEFON 28—29.
POSNANSKY ÉS STRELITZ
Városi iroda: VI., Podmanicky-u. 27. — Gyárak: Erzsébetfalva, Bécs, Witkovitz.
Aszfaltmunkálatok valódi természetes aszfalttal.
Kátránypapirlemez, kátránymentes „GLÓRIA“ cement-aszfalt-fedéllemez, elszigetelő lemez ólombetéttel vagy anélkül; facementtetőfedés. Nedves falak szárazzá tétele. — Szab. hővédő anyag gőzcsövek, gőzkazánok stb. részére. Hütőkészülékek és hidegvizcsövek elszigetelése bevált rendszer szerint. Carbolineum, vasmáz, szurokfáklya.

DUNA GALÉRIA

Magyar Alkotóművészeti Közalapítvány

MT REKLÁMIRODA

Tisztelettel meghívjuk Önt

RAJMON MÁRIA

textilművész

kiállításának megnyitójára a
DUNA GALÉRIÁBA
(Budapest XIII. Pannonia u.95.)

1995.május 10-én 17 órára

A tárlatot megnyitja:
Pataki Gábor
művészettörténész

Megtekinthető: május 10-től május 28-ig
hétfő kivételével 10-től 18 óráig.

RAJMON Mária

MEGHÍVÓ

2000. Június 7.

A Magyar Természettudományi Múzeum tisztelettel meghívja Önt

Rajmon Mária textilművész

TERMÉSZET
(Metamorfózisok)

című kiállításának megnyitójára és az azt követő fogadásra.

A kiállítást 2000. június 7.-én 16 órakor
Kerékgyártó István művészeti kritikus nyitja meg.

Cím: Budapest, VIII.ker., Ludovika tér 6.
A kiállítás 2000. július 31.-ig tekinthető meg.
A kiállítás kedd kivételével megtekinthető naponta 10-18 óráig.

SAVA RAJKOVIČ festőművész 1903-ban Požarevácon született. A belgrádi képzőművészeti főiskolán 1925-ben fejezte be tanulmányait. Ugyanazon évben rendezte Belgrádban első kiállítását. Rövid ideig az ottani Nemzeti Színház díszlettervezőjeként működik, de már 1926-ban a szabadkai színházhoz kerül, ahol tiszteletdíjas díszlettervezőnek alkalmazzák, majd a fiúgimnázium rajztanárává nevezik ki. Azonnal bekapcsolódott a város ébredező képzőművészeti életébe és több kiállításon részt vett. Közben számos nagyobbszabású rendezvény dekorációját végzi, plakátokat tervez és ő irányítja az 1927-ben leleplezett Car Jovan Nenad emlékmű kivitelezésének munkálatait.

Gajdos Tibor: Képzőművészeti élet Szabadkán a két világháború között

A szerző kiadása, Szabadka, 1977.

Az 1930—1931-es iskolaévben fizetett szabadságot kap a gimnázium igazgatójától és ezt az időt Párizsban André Lhote műtermében tölti el, ahol tanulmánya mellett az ismert francia mesternek a növendékek munkájának korrigálásában is segít.

Visszatérése után ismét a gimnázium rajz-pedagógusaként működik, ezenfelül kirakatrendezői tanfolyamokat vezet a kereskedők egyesületében. Ő készíti el az 1936-os tartományi Szokolszlet plakátját és megrajzolja a nagy manifesztáció alkalmára kiadott Szabadka nevezetességeit megörökítő levelezőlapokat.

Miután a szabadkai Szokolotthon építése 1936-ben befejeződött, hat nagy olajképet fest annak földszinti előcsarnokának falaira. Ezeket a festményeket később avatatlan kezek elpusztították.

1938-ban átköltözik Belgrádba. Ugyanaz évben egy prágai kiállításon díjat nyer. Ezután főleg dekorációkkal, díszlettervezéssel és színházi maszkok elkészítésével foglalkozik, de a festészetet sem mellőzi. Munkáiban az európai festészet állandó megfigyelése észlelhető. A háború után mint pedagógus működött.

Önmagát expresszionista festőnek tekinti, habár figurális kompozícióiban a kubizmus enyhébb hatása és dekoratív jelleg dominál. Az utóbbi években érdeklődése az elvont témák felé fordult.

Képeit a belgrádi Nemzeti Múzeumban, a Modern Galériában — díszletterveit a Színházi Múzeumban őrzik.

Irodalom: Enciklopedija likovnih umjetnosti 4. Zagreb, 1966. — Joso Šokčić: Subotica pre i posle oslobođenja; Subotica, 1933. — Cseh Károly: A szabadkai festők jubileumi kiállítása; Szervezett Munkás, 1927. XII. 4. — Sava Rajković Párizsból visszatérve... Napló, 1931. XI. 26. — ONA — SHE (katalógus); Belgrád, 1974.

MDK

Rajky Béla építész

Magánépitési eng. Bp. Vállalk. Közl. 1906. jul. 26. 4. l.

MDK

Rajky Béla építész

Magánépitési eng. Bp. en. Vállalk. Közl. 1906. jul. 18. 5.l.

MDK

Rajky Béla, ép.

152631. Pável Gábor / III.Vörösvári-u. 45./ a III. Filatori-dülö 635o.hrsz.a. földsz.ház.

Magánép. enged. Budapesten.-Váll. Közl. 19o8jul.29. 3,1.

MDK

Магдалер. среда. Выдаровеген.-Vall. Кёхі. 1908juni.29.
3.J.

MDK

Rajky Béla, ép.

9 5o65. özvmiedl Jozsefné, III. Körte-u. 8. -
III. Agoston-u. 1680 hrsz. földsz. ház .

Magánépítési engedélyek. Budapest. - Vall. Közl. 1906. V. 23.

Rajky Béla

MDK

Magánép. eng. Bp. Vállalk. Közl. 1905. szept.

20. 7.1.

MDK

Rajky Béla épitész

Építő Ipar, 1909, 7.sz. 62 l.

MDK

Rajky Béla

építész

Építési engedélyek. Vállalkozók Közl. 1909. febr.10.
2-3 l.

MDK

Rajky Béla épitész

Épitőipar, 31.sz. 1908. aug. 2. 310 l.

Rajky István

szerepelt a művészcsoportok műcsarnoki ki-
állításán.

Újság 1931. II. 21.

Rajky Jolán II. é-
fest. nar.

Ferk'pzomfoisk'vk

1935-36. 70. l

†° a valuták ingadozása folytán

24—73. Divald graf. műint.

Rajkovecz Antal

1887

Címmisk 1930. 87. 1.

Rajmon Mária

Maria Bodurkiewicz

textilművész

1953-ben született Lengyelországban, Gorzów Wielkopolskiban.

1971-ben érettségizett a jaroslawi művészeti gimnázium grafika szakán.

1972-től a Lódzi Iparművészeti Főiskolán folytatja tanulmányait, textiltervező szakon.

1980-ban végez egyedi textiltervezőként, mestere Pierzgalska Janina.

1980-ban az első közös kiállítás a Lódzi Triennálé alkalmából.

1982 óta él Magyarországon.

1985-ben két önálló kiállítás, a Fiatal Művészek Klubjában és az Építők Művelődési Házában, Székesfehérváron.

1988-ban önálló kiállítás a Fészek Művészklubban.

1993-ban közös kiállítás a Bem József magyarországi Lengyel Kulturális Egyesületben, a Magyarországon alkotó lengyel művészekkel.

1993-ban részvétel a Másság-Azonosság című kiállításon a Pataky Galériában.

1994-ben közös kiállítás Baján.

1995-ben önálló kiállítás a Duna Galériában.

A gyapjúszálak, fonalak, növényi rostok eredendő természetessége folytán az utóbbi évtizedek textilesei közül sokan magától értetődően fordultak az organikus formák világa felé. E szőtt és applikált "második természet" ugyanis orientációs pontokat nyújthat fűtől, fától, vizektől távolabb eső mindennapjaink megismeréséhez. Mindazonáltal fennáll annak a veszélye is, hogy az e jegyben született mű pusztán kellemes látványként olvad szét interieurjeink hátterében, dekoratív pótlékká, a fáradt szem mesterséges édesítőszerévé válik.

Nincs tehát könnyű dolga annak a textilesnek, aki alkata, élményei, belső inspirációs forrási okán a natura motívumaiból próbál hiteles világot teremteni. Ragaszkodnia kell kiindulópontjához – hiszen csak ebben állhat szuverenitása – szép tárgyat kell alkotnia – hisz ez egyik feladata, rendeltetése – s mindeközben ki kell kerülnie a látványos, könnyű megoldások csábítását.

Rajmon Mária – Maria Bodurkiewicz vállalja ezt a hendikepet. Gobelinjeinek, grafikáinak alapelemei: kövek, fák, vizek, felhők. Megjelenésük, létük, stilizáltsági fokuk a gyapjúfonal törvényszerűségeihez igazodik. Rajmon Mária azonban nem elégszik meg ezzel. Vagy a nyersfehér-kék-barna színek között jelenik meg egy különös lila árnyalat, vagy az első pillantásra egyértelműnek tűnő motívumot csúsztatja el egy bizonytalanabb értelmezés felé. Ettől alkotásai nem válnak nyugtalanítóvá, nem törik szét adott esetben egy lakószoba falait, de érvényességük mégsem merül ki önmagukban. Másik lehetőségként a motívumok egymás mellé montírozása kínálkozik számára. "Szövött szonettek" jöhetnek létre így, mindig megújuló "motívumnyelvtannal", változatos lehetőségekkel.

Rajmon Mária – gobelinjei rá a példa – a nehezebb utat választotta.

Pataki Gábor

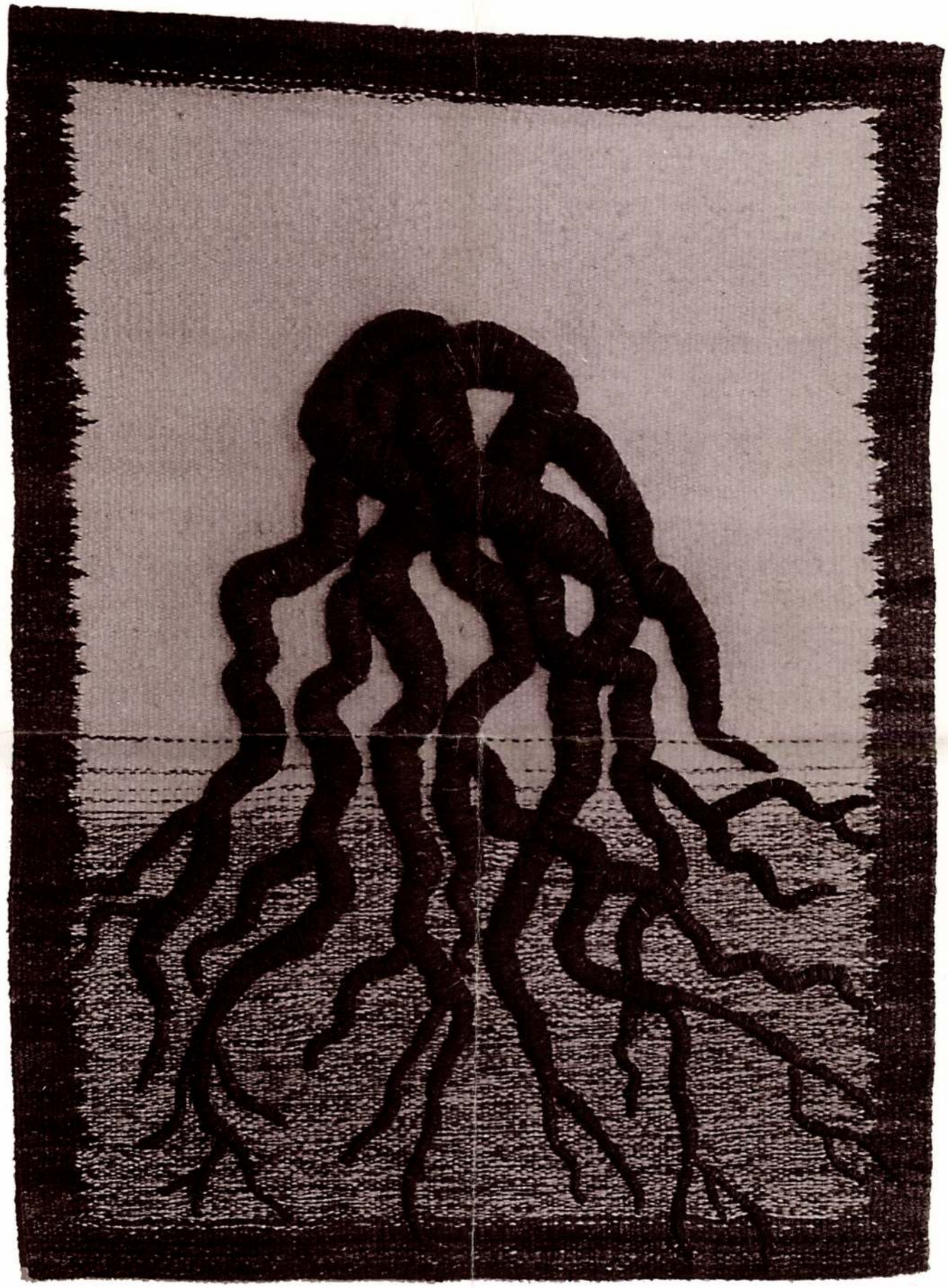

Gyökerek I. – 126 x 90

Rajna Ernő

ther-u 4.
Rajna Ernő okl. mérnök, tervező
és építési váll., VI. Király-u. 28.
426-831

Bptávb 1940 szept.

Rajna Ernő
építész

lázd

Szefelslex. 349

Életr. arck.
u. o. 940-1.

Rajna Ernő

épiten

házat

Ambrus és Hajnal

alatt.

562.

I
264.

562. David Teniers II. utánzója.

A mester sz. Antwerpenben 1610-ben. † Bruxellesben 1690-ben.

A disznóól.

Balról az ól felett rúd látszik végére tüzött magas tetejű kalappal. Előtte kilencz darab sertés van, melyekből kettő leheveredett és egyet a visszanéző kanász fülénél fog. A sertéssel foglalkozó fiú haja hosszú és kabátjának kézelői visszahajtvák. Középütt széles faoszlop emelkedik és a háttérben az etető-kád tünik fel.

Fa, méretei 35 : 28·5 cm. — Mündler : XII. 4.

Kifüggesztésére vonatkozó adatok :

a) Az Esterházy-Képtárban. 1812 : XI. 11. *D. Teniers d. J.:* Das Innere eines Schweinstalles. — 1815 : VIII. 18. *D. Teniers d. J.:* Das Innere eines Schweinstalles. — 1835 : IV. 39. *D. Teniers d. Jün.:* Ein Stall mit Schweinen. — 1844 : IV. 39. *D. Teniers d. J.:* Ein Stall mit Schweinen. — 1865, 1866,

Rájna Ernő

épitér

Élet-arch.

Váljubal

345. l.

Kedves Gyula bátyám

Tegnap kaptam meg levelével. A vásárlási
igazolványt hálásan köszönöm. A nyugtát
ezennel küldöm.

Szívélyesen üdvözöl öcsém tisztel

Dr Ferenc

Rajna Ernő

építész

l.

Erődi – Bodnár

22. l.

4. *Bemutatás a templomban* (15. kép)
(Külső kép.)
Fa, tempera, 95×61, ill. 93×60 cm.
Az aranyosmaróti r. k. templomból.

Divald: Csúcsíveskori szárnyasoltárok Bars és Túróc vármegyében. A M. Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, XLV., 1911., 540. l. (Képe 539. l.) — Divald: Magyarország csúcsíveskori szárnyasoltárai. II. füzet, Bp. 1911., 41. l. (1. és 3. kép = 40. l.) — Divald: Bars és Hont vármegyei kutatások. Múzeumi és Könyvtári Értesítő, V., 1911., 162. l. — Gerevich: Az Újság, 1916. júl. 14, 4. l. — Gerevich: Régi és újabb magyar festők a prímási képtárban. Vasárnapi Újság, 1916., 553. l. — Lepold—Homor 96. l. —

Rajna Ernő

Kérjetete a Bp. VI. Majakovszkij u. 28. sz. ház helyreállításának tervét.

Pereházy Károly: Müemlék lakóépületek restaurálása a Terézvárosban. - Müemlékvádelem, 197o.2.sz.91-1o1. l.

99. l.

M.D.K.

Rajna Ernő épitész

"..A fiatal épitészgárdának egyik jelentős tagja, aki számos villa, balatoni penzió, bérház tervével és épitésével keltett feltünést."- irja a lap s mellette fényképfelvételen bemutatja Hüvösvölgyben, a Csalán-utcában épitett Tehel-villát.

Szinházi Élet. Bp. 1929. nov. 10-16. XIX. évf. 46. sz. 99. lap.

MÉK

Rajna Ernő építész

Építési eng. BIBM 1931. aug. 1. é 12o. l.

MDK

Rajna Ernő épitész okl.mérnök

Pensio a Balaton mellett
Csalán-u. 1. villa

Modern épitőművészet. Pesti Hirlap nagy naptára, 1930. 99 l. és képek

RAJNA György

FALUS Tamás: Szabaszemlész Rákospalotán:
Homarosan összeáll a katalógus anyaga.
= Esti Hírlap. XXIX. 190. 1984 aug. 13-4. p.

– Bp. szobrainak kérülő katasztere

Kárpótlási jegy a k

A „HATVANAS ÉVEK"

Mielőtt a címben feltett kérdés parlamenti interpretációvá dagadna, lássuk a tényállást. A *Magyar Nemzeti Galéria* földszinti teremsorában egy fontos kiállítás és mellékleteként egy háromszázharminc oldalas katalógus készül egy peresíthető helyzetet alátámasztani. A rendezőszerkesztők nem titkolják viszonyukat a múlthoz, amely számukra kérdés formájában tételeződik: „azt kell-e rekonstruálnunk, ami a '60-as években a legnagyobb súllyal jelent meg a közönség előtt, vagy azt kell kiemelnünk, amit utólag — lehántva a jelenségekről a történelmi kontextus »esetlegességeit« — *ma* tartunk fontosnak?" A döntés az alternatíva második felére esett. Minden látvány és minden mondat ebből a választásból következett.

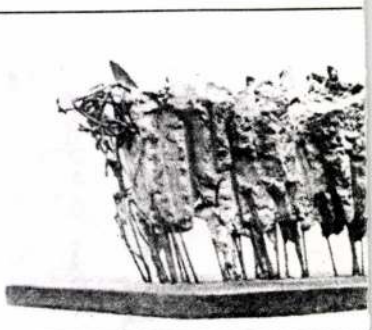

Ami látható: Varga I

Kereset az elmaradt haszonért?

A rendezők és a szerkesztők abból a hipotézisből indultak ki, hogy a képzőművészet egyetemes mozgása a maga autonóm módján leír egy ideális vonalat. Fejlődik valahonnan valahová. Eljut A pontból B pontba. Saját genetikai kódja befolyásolhatatlan sorsszerűséggel hajtja végzetes célja felé. Ez az ideális vonal sajnos nem nagyon hasonlít a valóságos emlékanyag számszerűsített trendjéhez. Ha az ideálkép nem lenne ennyire szigorú, akkor többféle módon lehetne összepárosítani a „van"-t a „legyen"-nel. A terjedelmes katalógusból ketten is súgnának ehhez a toleráns trükkhöz. Egyrészt a bevezetőt író *Vajda Mihály*, aki külön fejezetben méltatja azt az igazságot, mely „pedig többé nem egy!" és *Frank János*, akinek credója nyíltan hirdeti: „művészettörténésznek ne legyen meggyőződése, hanem nézze a neki nem megfelelő irányzatból is a legjobbakat". Nem így a döntéshozók! Ők *tudják*, hogy ha egyszer az egyetemes képzőművészet *legitim* vonala szerint (lásd negyvenes-ötvenes évek euroamerikai művészetét) a dolgok a szürnaturalizmusból haladnak a lírai absztrakció és informel felé, továbbá a pop arttól a tiszta konstruktív formák irányába, akkor csak nem fognak inkább *hinni a szemüknek*, amely megtöri a vonal lendületét holmi kvalitásproblémákkal?

nagyokat, a „tache"-hoz, a foltokhoz is eljutott, zsengéje éppen beleillik a kontextusba. Csak a napilapi terjedelemhatár miatt nem részletezendő, hogy — bocsánat, ha ló nincs, a szamár is jó alapon — mit és kit helyettesít *Hortobágyi Endre* és *Illés Árpád*, *Türk Péter* és *Gedő Ilka*, *Töt Endre* és *Kovács Albert*, *Molnár Sándor* és *Vajda Júlia*. (És fenntartom: *Lossonczy Tamás.*)

Kereset a sérelmek miatt?

A kereset világosan kimutatja, hogy a kár „az eszme frontján" valóban tetemes. Ha a külső erők (amelyek a produkció védnökei szerint kizárólag a pártállami hatalom szerkezetében meg a művészetirányítás elnyomóapparátusában — és soha nem a nép-nemzeti konzervativizmusban, netán más ízlésvonulat preferenciájában — keresendők) támogatták volna az egyetemes stílusok szabad áramlását, akkor mi is letehettük volna a magunk Skira-albumát, Knaur-lexikonját, Rizzoli-katalógusát, azaz olyanok lehettünk volna, mint „ők". A rendezőbiztosok követelik tehát, hogy a képzőművészetben állítsák vissza a negyvenhetes állapotokat, de az egyetlen és isteni igazság nevében csak és kizárólag azt, ami a betiltott és szétszórt, megalázott és agyonvert Európai Is-

Frank János csi
a biennálék m
rendezésénél, és
ki Velencébe.
tomuszt szeretet
Corvinával, de
kívánságát nem
Lakner László
nyét, a *Hitler*
Ridovics László
nép" dehonesztá
leakasztotta a st
serü Ilona róm
rán lakhatott ug
démián, de ezé
kellett fizetnie.
rámiareliefjét,
munkát", jogtala
Budapesti Törté
a harmadik rés
napig adósak.
lisnak tartott k
vétele miatt sok
tett, és nem k
töndíjat sem. *Fa*
beleroppant, am
stúdió progressz
Imre sosem fog
Fehér Zsuzsána
nak, hogy művé
hivatkozva bezá
repülőtéren rend
lítást. És *Vigh*
felejteni *Czifr*
megalázta saját
Varga Imrének,

RAJNA Dezső építész

Építészet és tervezés Magyarországon 1945-1956.
Bp. OMHv. Ép. Muz., 1992

57.183

lés igazi lendületet akkor kap,
rzelmi emelkedésben való jelentő-
egyben a nemzetté válás kritéé a főérdem: halálakor a nemzeti
odó művészet már természetes

te és az oktatás különböző formái

ismeretszerzés forrásai
atása a művészetekre igen fontos
l mindazzal az oktatással és
i a tehetősebb /nemesi/ fiatal
külföldi intézménynél rendelkéén bővült. A felvilágosodás
eretszerzési vágy, ami olvasáson
dek-népek megismerésében, az
etszetsorozatok megismerésében

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748,340-726

Könyvtáros

Rajna Ágnes

1976 [illegible] 2

1021

A múlt évben rendezték meg az ifjúsági házban Rajna Ágnes szobrászművész kiállítását. Képünkön: Ülő — egy a kiállított alkotásokból

zségi Könyvtár

rosegyesület Veszprém megyei szervezete
fejeztével *Nobel Iván* adjunktus *A könyv*
ű előadását hallgatták meg az egyesületi
rendeki Körzeti Könyvtárban *Szente Fe-*
latáról tartott előadást a községi könyv-
tően került sor a jubileumi olvasómozga-
talmak, törzsgárda emléklapok átadására.
onyban, továbbá baráti eszmecsere kere-
rai és a megyei irodalmi pályázaton részt
Sarusi Mihály, Szokoly Tamás. *Szabados*
yközségi-járási könyvtár új, korszerű zenei
jának befejezéseként könyvtáravatás volt
ltő részvételével.
tőfi Színház művészeinek közreműködése

Halász Béla

sz a könyvre. (Rousseau)
agát az értelmet öli meg. (Milton)

Rajna Ágnes

szobraiból nyílik meg
Zsállítás jan. 25. én a Hazafias
Népfront II. ker. bizottságának Urbjában
Keleti K u. 22.

Magyar Nemzet
1969 jan 24

– Napló –

Rajna Ágnes

Gina portréja c. szobra (eml.)

Szerepel az alábbi tárlatban a Radnóti klubban

N.N.: A II. Ker. képzőművészeinek ~~ki~~ alkotásaiból

Művészet 1969 II. sz.

M.D.Y.

Rajna Ágnes
szobrász

Kiállításán bemutatta a
„Gina", a „Bolszoló" című
szobrait.

Losonci Miklós: Krónika
Művészet, 1969. julius – 41 lap.

MÜVÉSZETTÖRTÉNETI
DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

M.D.f.

Rapia Ágnes
nobrán

II. ker Harafias Népfront helyiségében rendezte hiálli tását, főleg köplantikái szrattak telszést.

Losonci Miklós: Krónika
Művészet, 1969. julius – 41 lap.

MÜVÉSZETTÖRTÉNETI
DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Rajna Ágnes
szobrász

M.D.Y.

„Gina portréját" mutatta
be a kiállításon.

Losonczi Miklós: Tárlat a II. hevilet . .
Művészet, 1969. február – 41 kep

M.D.V.

Rajna Ágnes
nohrán

A Radioti Klubban volt kiállítása.

—: Kiállítások
Művészet, 1969. január – 47 lap

MDK.

Rajna Ágnes

Kiállitási kritika

Magyar "emzet 1966 nov .12.

MDK.

Rajna Ágnes

Kiállitási kritika

Magyar Nemzet 1966 nov.12.

Rajna Ágnes szobrász

a Hazafias Népfront II. Ker. Klubjában rendezik kiállítását.

Kiállítási kalendárium

Szocialista Művészetért, 1969. márc.

Bajna Ágnes.

a Déri-Huber Képzőművészkör hat tagja kamarakiállítást rendezett az Eötvös-klubban, ahol szalvai szerepeltek.

(v. ö.) Láttuk.

Új Ember, Budapest, 1991. dec. 19.

Rajna Ágnes

szobrokiállítását január 25-én nyitják meg Mészáros Mihály szobrászművész a Horatius Népfront II. kerületi Keleti Károly utcai 22. a. alatti helyiségében.

Krónika

Magyar Hírlap, 1969. január 24. 9. l.

Rajna Ágnes, kohász

Kisplasztikai kiállítása nyílik meg a Keleti Károly utcai Kiállítóteremben.

— :□ Rajna Ágnes 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1973. nov. 23.

Rajna Ágnes szobrászművész

Tárlata a Hazafias Népfront

II. kerületi szervezetének Keleti Károly

utcai helyiségében nyílik meg november

24-én.

Magyar Nemzet 1973 november 1

4. old.

Rajna Ágnes

neve emlitve

Müvészettörténeti Értesitő 1972

116.old.

RAJNA György

HANGVERSENY

MÁTYÁS-TEMPLOM (I., Szentháromság tér 2.) 27-én 19 órakor Olivier Latry, a párizsi Notre-Dame orgonistája és a Párizsi Konzervatórium orgonatanára ad koncertet. Műsoron César Franck: Első, E-dúr korál. Johannes Brahms: Két korál. Robert Schumann: Négy vázlat. Liszt Ferenc: Variációk a „Weinen, Klagen, Sorgen, Zagen"-re. Olivier Latry: Improvizáció.

AZ 1100. ÉV

BUDAPESTI TÖRTÉNETI MÚZEUM (Budavári Palota, E épület) Budapest az újkorban – történelmi pillanatok egy nagyváros életében.

FŐVÁROSI NAGYCIRKUSZ (XIV., Városliget) Nemzetközi Cirkusz Fesztivál.

KOSSUTH KLUB (VIII., Múzeum krt. 7.) Anton Bruckner: Az Úr orgonistája.

LUDWIG MÚZEUM (Budavári Palota) 100 éves a film című kiállítás.

MADÁCH SZÍNHÁZ (VII., Erzsébet krt. 31–33.) Markó-estek – Markó Iván műveinek bemutatása.

MAGYAR ÁLLAMI FÖLDTANI INTÉZET TUDOMÁNYTÖRTÉNETI GYŰJTEMÉNYE (XIV., Stefánia út 14.) Magyarország földtörténete, ásványai, ősmaradványai.

MAGYAR NEMZETI GALÉRIA (Budavári Palota, C épület) A nagybányai iskola centenáriuma.

MAGYAR NEMZETI MÚZEUM (VIII., Múzeum krt. 14–16.) Őseinket felhozád – A honfoglaló magyarok.

NÉPRAJZI MÚZEUM (V., Kossuth tér 12.) Ethno-Photo-Phono-Kinematográf – a néprajzi kép- és hangrögzítés története.

OROSZ KULTURÁLIS KÖZPONT (VI., Andrássy út 120.) Az Udmurt Köztársaság napjai című rendezvény a Magyar–Udmurt Baráti Társaság rendezésében.

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR (Budavári Palota) Táncról táncra – bálok és táncvigalmak a kiegyezéstől a negyvenes évekig.

SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM (XIV., Dózsa György út 41.) Nemzetközi kortárs művészeti kiállítás – válogatás az Artaria Alapítvány anyagából.

TESTNEVELÉSI ÉS SPORTMÚZEUM (XIV., Dózsa György út 3.) A magyar olimpiai mozgalom 100 éve.

TÁRLATOLGATÓ

ARTICHAUX GALÉRIA (VIII., Gyulai Pál u. 5.) Vető János kiállítása.

ART–X GALÉRIA (II., Pasaréti út 65.) Bartha Ágnes zománcképei és ékszermunkái. Kozma Vera textilképei.

AULART ISKOLAGALÉRIA (XIII., Karikás F. u. 3.) Geisbühl Tünde festőművész és a III. művészeti osztály kiállítása.

BIBLICAL WORLD GALLERY (VII., Wesselényi u. 13.) Balla Margit festőművész kiállítása.

BOD ÉVA KIÁLLÍTÓTERME (II., Bimbó út 72.) Kerámiaszobrok, mozaikasztalok, vázák.

BUDAPEST GALÉRIA KIÁLLÍTÓHÁZA (III., Lajos u. 158.) Pátzay Pál állandó kiállítása.

BUDAPEST HILTON (I., Hess A. tér 1–3.) Porscht Frigyes grafikus Európai városok című tollrajzainak és temperaképeinek kiállítása az ART–X Galéria rendezésében.

BUDAPEST KÁVÉHÁZ (VII., Király u. 50.) Jozefka Antal festőművész kiállítása.

BUDAPESTI TÖRTÉNETI MÚZEUM – VÁRMÚZEUM (I., Szent György tér 2.) Gótikus szobrok a budai királyi palotából. Buda középkori királyi várpalotája. Régészeti leletek Budapesten. Budapest a középkorban. Az utolsó magyar királykoronázás képei.

BUDATÉTÉNYI GALÉRIA (XXII., Nagytétényi út 35.) Táltosnéző című kiállítás.

CORVINI DOMINI KULTURÁLIS SZALON (XVI., Táncsics u. 10.) Heil Edit, Takár Emőke és Thurzay Gábor festőművészek kiállítása.

CSEPEL GALÉRIA (XXI., Szent Imre tér 3.) Demény Miklós festőművész kiállítása.

CSEPELI VENDÉGLŐGALÉRIA (XXI., Hollandi út 141.) Nagy Előd festőművész kiállítása.

EL KALÁSZI GALÉRIA (III., Dereglye u. 1.) Zsedényi Lilla ikonfestő művész kiállítása.

ERDŐS RENÉE-HÁZ (XVII., Báthory u. 31.) Helytörténeti gyűjtemény. Epress-gyűjtemény. Néprajzi szoba. Merzse-mocsár dioráma. Kirchmayer Károly szobrászművész kiállítása.

EVANGÉLIKUS ORSZÁGOS MÚZEUM (V., Deák tér 4.) Evangélikusság a magyar kultúrában.

FERENCVÁROSI MŰVELŐDÉSI HÁZ (IX., Haller u. 27.) Végh Sándor ötvös-szobrászművész kiállítása.

FERENCVÁROSI PINCETÁRLAT (IX., Mester u. 5.) Jánosházi Ágnes festőművész kiállítása.

FIATAL MŰVÉSZEK KLUBJA (VI., Andrássy út 112.) V. Polgár Judit fényképkiállítása.

FORTUNA 11 GALÉRIA (I., Fortuna u. 11.) Képzőművészeti alkotások, a herendi majolika bemutatása.

FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR (VIII., Szabó Ervin tér 1.) Molnár Irén festőművész kiállítása.

FRANCIA INTÉZET (I., Fő u. 17.) Fe Lugossy László kiállítása. Robert Cahen videoművész kiállítása.

GAÁL IMRE GALÉRIA (XX., Kossuth L. u. 39.) Az érzelmek üzenete című kiállítás.

GALÉRIA 56 (V., Falk Miksa u. 7.) Cindy Shermann amerikai fotóművész kiállítása.

HADTÖRTÉNETI MÚZEUM (I., Tóth Árpád sétány 40.) A kézifegyverek története. Tizenhárom nap... 1956. október 23.–november 4. Magyar Aero Múzeum, Oshawa, Ontario, Kanada. A Magyar Királyi Honvédség, 1922–1945. Katonák, várak, fegyverek (vármakett, XV. század). A hadak története Magyarországon, 896–1686. Buda vára a miénk – emlékkiállítás Budavár 1849. május 21-i visszavételére. IPOSZ-kiállítás: A honfoglaló magyarság kézművessége és hagyatékai.

HILTON CASINO (I., Hess A. tér 1–3.) A művész is játszik – Kovács Tamás, Nagy Előd, Pap J. György, Schéner Mihály, Véssey Gábor festőművészek kiállítása.

IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM (IX., Üllői út 33–37.) Művészet és mesterség. Historizmus és eklektika. BútorosokK – fiatal tervezők kiállítása. Kozma Lajos kézműves iparművészeti ösztöndíjasok beszámoló kiállítása. P. Szabó Éva életmű-kiállítása.

JÁTÉKSZÍN (VI., Teréz krt. 48.) Jovián György festőművész kiállítása.

KEMPINSKI GALÉRIA (V., Erzsébet tér 7–8.) Kanyó Béla fotográfus Seregi majdnem összes című balettfotó-kiállítása.

KISCELLI MÚZEUM, FŐVÁROSI KÉPTÁR (III., Kiscelli u. 108.) Válogatás a Fővárosi Képtár XX. századi gyűjteményéből. Az Arany Oroszlán patika. Fővárosi nyomdák a XVIII–XIX. században. A nemzet csalogánya, Blaha Lujza. Denis Laget festőművész kiállítása. Türk Péter kiállítása.

KISPESTI VIGADÓ (XIX., Fő u. 22.) Lévai Zoltán kiállítása.

KÖRMENDI GALÉRIA (II., Nagybányai út 25.) Károlyi Zsigmond festményei.

KÖZLEKEDÉSI MÚZEUM (XIV., Városligeti krt. 11.) A közúti közlekedés története. A városi közlekedés története. 100 éves a magyar állami hajózás. 100 éves a magyar autóközlekedés. A magyar autópálya-építés 35 éves története. Szellemi tulajdon – Nemzetközi kiállítás.

LÁGYMÁNYOSI KÖZÖSSÉGI HÁZ (XI., Kőrösi József u. 17.) Szépfalvi Ágnes kiállítása a HóTár című kiállításrozat keretében.

LENGYEL INTÉZET (VI., Nagymező u. 15.) Erósz a pornográfia ellen – Jerzy Nowosielski festményeinek kiállítása.

LORD-MAJOR GALÉRIA (XII., Városmajori Szabadtéri Színpad) Szentgyörgyi József festőművész kiállítása.

LUDWIG MÚZEUM (Budavári Palota, A épület) Nemzetközi kortárs művészet.

LUTTÁR GALÉRIA (XIII., Hegedüs Gyula u. 24.) Vasarely-grafikák.

MAGYAR NEMZETI BANK BANKJEGY- ÉS ÉRMEGYŰJTEMÉNYE (V., Szabadság tér 8.) A pénzkibocsátás Magyarországon (a kiállítás csütörtöki napokon 9–14 óráig látogatható).

MAGYAR NEMZETI GALÉRIA (I., Dísz tér 17.) Középkori és reneszánsz kőtár. Középkori faszobrok és táblaképek. Késő gótikus szárnyas oltárok. Késő reneszánsz és barokk művészet. XIX. századi festészet, szobrászat. XX. századi festészet, szobrászat és éremművészet. Munkácsy Mihály és Paál László művészete. Habsburg nádori kripta.

MAGYAR NEMZETI MÚZEUM (VIII., Múzeum krt. 14–16.) A koronázási jelvények.

MAI MANÓ FOTÓGALÉRIA (VI., Nagymező u. 20.) Gráf Ildi fotókiállítása.

MARCZIBÁNYI TÉRI MK GALÉRIA (II., Marczibányi tér 5/A) Medveczky Ágnes Írni tanulok című grafikai kiállítása.

MEGA DESIGN STÚDIÓ (VI., Andrássy út 97.) Paizs Péter festőművész kiállítása.

MEZŐGAZDASÁGI MÚZEUM (XIV., Városliget, Széchenyi-sziget, Vajdahunyad vára) A Magyar Mezőgazdasági Múzeum 16 állandó kiállítás keretében bemutatja a magyar mezőgazdaság történetét az őskortól napjainkig. A növénytermesztés és állattenyésztés történetét bemutató kiállítások mellett erdészeti, vadászati, halászati, valamint természetvédelmi kiállítások várják a látogatókat. Bereczki Máté (1824–1895) halálának 100. évfordulója alkalmából rendezett kiállítás. A magyarországi németek kitelepítésével kapcsolatos fotó- és dokumentumkiállítás.

MISSIONART & HAAS GALÉRIA (V., Falk Miksa u. 13. fsz. 2.) Nagybánya centenáriuma – válogatás a Művésztelep alkotóinak műveiből.

MOBIL GALÉRIA (I., Úri u. 40.) Haraszty István mobiljai. Pauer Gyula Szépségminták szoborcsoportja.

MOLNÁR C. PÁL MŰTEREMGALÉRIA (XI., Ménesi út 65.) Nyitva: kedd–csütörtök 15–18 óráig, vasárnap 10–13 óráig.

MŰCSARNOK (XIV., Dózsa György út 37.) Liquid Crystal futures – 11 kortárs japán fényképész.

MŰVÉSZETBARÁTOK GALÉRIÁJA (VII., István u. 42.) Szemerédi Anna naiv festő kiállítása.

NAGY BALOGH JÁNOS KIÁLLÍTÓTEREM (XIX., Templom tér) Dániel Mária festményeinek kiállítása.

NEUMANN JÁNOS SZÁMÍTÁSTECHNIKAI SZAKKÖZÉPISKOLA (XIV., Kerepesi út 24.) Fellegi Antal és Váraljai Imre festőművészek kiállítása.

NÉPRAJZI MÚZEUM (V., Kossuth tér 12.) A magyar nép hagyományos kultúrája. 70 éves a Magyar Rádió. Totonákok, a három szív népe – Pataki Zsolt fotókiállítása. World Press Photo. Magyar Sajtófotó.

NO. 5 GALÉRIA (V., Apáczai Csere János u. 5.) Állandó kiállítás a galéria művészeinek munkáiból.

ORSZÁGOS MŰEMLÉKVÉDELMI HIVATAL (I., Táncsics M. u. 1.) Prokopp János építész kiállítása. Szél Ágnes építész fotókiállítása

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR (Budavári Palota, F épület) A szép levél című kiállítás. Magyar történelmi arcképek: Mosonyi Mihály (1815–1870). Táncról táncra – bálok és táncvigalmak a kiegyezéstől a negyvenes évekig.

PANDORA GALÉRIA (VIII., Népszínház u. 42–44.) Bernd Klötzer és Klimó Károly Pesponses című kiállítása.

PITYPANG GALÉRIA (II., Pitypang u. 17.) Pósta Béla Zoltán festőművész kiállítása.

RÉT GALÉRIA (XI., Törökugrató u. 9.) Járay János festőművész kiállítása.

SISSI KÁVÉHÁZ GALÉRIÁJA (XIV., Stefánia út 34–36.) Pintér István Pál festőművész kiállítása.

SPIRITUSZ GALÉRIA (I., Várfok u. 14. fsz. 3.) Ghyczy Dénes festőművész kiállítása.

STÚDIÓ 1900 GALÉRIA (XIII., Balzac u. 30.) Földi Péter kiállítása.

SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM (XIV., Dózsa György út 41.) Régi képtár. Barokk szoborgyűjtemény. XIX. századi gyűjtemény. XX. századi gyűjtemény. Reneszánsz az antik művészet bűvöletében. Flamand kiállítás.

TÁNCSICS MIHÁLY MŰVELŐDÉSI HÁZ (XXIII., Grassalkovich u. 122.) Csillagné Lőrincz Zsuzsa kiállítása.

ÚJLIPÓTVÁROSI KLUB-GALÉRIA (XIII., Tátra u. 20/B) Tűzzománckép-kiállítás. Tavaszi Tárlat (grafika, szobrászat).

XI. KERÜLETI HELYTÖRTÉNETI KIÁLLÍTÁS (Petzval J. u. 42.) A kerület régészeti, építészeti és repüléstörténeti emlékei.

V.A.M. DESIGN GALÉRIA (V., Váci u. 62.) XX. századi nemzetközi design gyűjteményes kollekció kortárs magyar képzőművészek alkotásaival.

VÁRFOK 14 GALÉRIA (I., Várfok u. 14.) Bukta Imre festőművész kiállítása.

VÁR GALÉRIA (I., Táncsics M. u. 17.) XX. századi magyar és külföldi, valamint kortárs festmények, grafikák, szobrok.

VIGADÓ GALÉRIA (V., Vigadó tér 2.) Négy őselem című kiállítás. Gábor Marianne festőművész kiállítása.

VIRÁNYOSI KÖZÖSSÉGI HÁZ (XII., Szarvas Gábor út 8/C) Húsvéthajnal – Kiss Attila András dr. önálló kiállítása.

VÍZIVÁROSI GALÉRIA (II., Kapás u. 55.) Wolfgang Petrick (Berlin) kiállítása: Visszfények és más tükörképek/festmények.

VSZM KÖZÖSSÉGI HÁZ GALÉRIÁJA (XI., Fehérvári út 120.) Nyolcak a dunapART-ból.

ZÁSZLÓMÚZEUM (VIII., Szigony u. 39.) Földünk országainak címerei, zászlói, jelképei (előzetes bejelentkezés: 113-9883).

ZSIDÓ MÚZEUM (VII., Dohány u. 2.) A zsidó vallás kegytárgyai. A második világháború magyar zsidótörténete. A varsói gettó, 1941 (ahogy Willi Georg látta). Herzl Tivadar „Judenstaatja".

ZVOLSZKY GALÉRIA (V., Szervita tér 2., III. e. 1.) Kortárs képzőművészeti lakásgaléria. Látogatható előzetes telefonbejelentkezéssel [118-3880, (06-20) 347-160].

TERÍTÉKEN

Szomorú szerda

Vannak titokzatos dolgok. Melyek előtt az ember csak áll, széttárja a karját, néz csak és nem érti. A szentendrei Rab Ráby étterem ilyen. Vajon mitől van ekkora híre? Talán meglehetősen szép belső tere miatt. Esetleg a sok felhalmozott, különféle régiség az oka, vagy a jóvágású, szellemes pincér... De nem az ételek. Ebben biztosak lehetünk.

Szerda volt. Szomorú szerda. Sütött a nap, lehetett volna reménykedni is. Mégis rossz nap volt. Ilyenkor jó enni. Szűk utcákon bandukolni és betérni egy jó hírű, kedélyesnek ígért vendéglőbe, egy vigasztalót enni. A Rab Rábyban a levesig és az előételig még azt hihettük, hogy megtaláltuk a gyógyírt. A sáfrányos fácánleves és az Orly módra készített halfilé megnyugvást hozott. Duruzsoltak a vendégek, brummogott a basszushangú pincér – a szebbik arcát mutatta a Rab Ráby. De amikor megérkezett a parázson pirított rovinji csevabcsicsa és a tejszínes-gombás pulykamell, hirtelen megfakultak a meleg színek, zajosak lettek a vendégek, nyúlosan kedves a pincér és zavaró a mindenütt szétrakott kacat. Egy étteremben az étel az úr. És az úrnak mindig igaza van. Szolgák vagyunk mindannyian. Talán nem is főznek rosszul a Rab Ráby szakácsai, csupán csak kísérleteztek ez alapvető igazsággal. Azóta remélhetőleg belátták, hogy hiába. Egy étteremben nem érdemes rosszul főzni. Nem tesz jót senkinek. Ültünk a túlsózott főtt krumplik, a túlfűszerezett csevabcsicsa és a tökéletesen jellegtelenre adjusztált pulyka fölött, kiszolgáltatva kedélyünk hullámveréseinek. Nem is okozott meglepetést, amikor az asztalon lévő kis dobozban csalódott üzeneteket találtunk az étlap sivárságáról és a rossz konyháról.

Hazafelé, bár sütött a nap, csípős szél ragadott minket nyakon, naiv mosolytól elbutult arcú turisták törekedtek a Rab Ráby felé megállíthatatlanul. Azóta már talán ők is tudják, amit mi: szerda volt. Szomorú szerda.

Konyha: Erősen változékony
Kiszolgálás: Konyhafüggő

a Witmann fiúk

Százados út

A Nap utca és a József körút sarkán levő galériában kiállítás nyílt a 85 éves Százados úti művésztelep nemzedékeinek műveiből. A Józsefvárosi Művelődési Ház munkatársa, *Martini Katalin* és egy szobrászművész, *Szabó Gábor* gyűjtötte össze a szobrokat, festményeket, plasztikákat. Az alkotók szívesen adták műveiket a Józsefvárosi Napok csúcspontjaként megrendezett bemutatóra. A VIII. kerület ezzel a kiállítással is bizonyította, hogy jó gazdája a helyi szellemi és tehetségbeli tőkének – mondta *dr. Feledy Balázs* megnyitó beszédében.

Más ez a kiállítás, mint általában a kollektív tárlatok. Itt nem az az azonos világlátás vagy stílus hozta össze a művészeket, hanem a közös lakó- és alkotóhely. Legjobb munkáikkal szerepelnek negyvenen, az idősebbek – *Buza Barna, Kurucz D. István, Szabó Iván* – éppúgy, mint *Balás Eszter, Bohus Zoltán, Bikácsi Daniella, Várnagy Ildikó*, a legfiatalabbak közül *Káldi Kata* és mások. Annak idején sok neves művész 30-40 évet töltött a Százados úton, a legendás *Medgyessi Ferenc* szobrászművész negyvenhatot. Az együtt kiállító művészdinasztiák, házaspárok és gyereikek alkotásait látva biztosak lehetünk a művésztelep legjobb hagyományainak folytatásában.

A kiállítás április 8-ig látható a Józsefvárosi Galériában (VIII. Nap u. 1.), hétköznap 12–18 óra között, a hét végén 10-től 18 óráig.

Hámory Gabriella

PÓDIUM

BÁLINT ZSIDÓ KÖZÖSSÉGI HÁZ (VI., Révay u. 16.) 26-án 16 órától Vizsolyi Ákos és Fröhlich Róbert: Mit mond nekem a Biblia? 19 órától Halacha a XX. században – avagy hogyan reagál a zsidó jog századunk társadalmi dilemmáira és problémáira. Baruch Oberlander rabbi sorozata. 27-én 17 órától Jiddische wirtschaft a konyhában – Fröhlich Erika klubja. 19 órától Kiss Gelman Zsófia és együttese (Izrael) klasszikus remekműveket játszik. 28-án 19 órától Gyökerek közel és távol – beszélgetések az identitás kereséséről, az azonosságtudatról és az önmegvalósítás útjairól. László Klári vendége Kepes András.

BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS KÖNYVESHÁZA KÁVÉHÁZA (VI., Király u. 50.) 26-án 19 órától Budapesti Kabaré – Cabaret Picant. Szereplők: Harsányi Gábor, Rák Kati, zongorán kísér: Hoffmann Ödön. Konferanszié-rendező: Tasnádi Márton. 28-án 19 órától Carle Gilles: A Föld az egy nagy pizza – kétszemélyes komédia. Szereplők: Rák Kati, Venczel Valentin. Fordította: Boldizsár Miklós, rendező: El Eini Sonia.

MERLIN KLUB (V., Gerlóczy u. 4.) 26-án 21 órától Selmeczi György operát játszik: Puccini: Bohémélet (II. rész). 27-én 22 órától Cabaret Voltaire – 80 éves a Dada. 28-án 22 órától Nem Európa. Őrült és angyal – Tóth Tamás diplomafilmje.

MERLIN SZÍNHÁZ (V., Gerlóczy u. 4.) 26-án 19 órától Nem mind Arany... (de mind fénylik!). 27-én 19 órától Claudel: Angyali üdvözlet. 28-án 19 órától Don Quijote átváltozásai.

STÚDIÓ „K" SZÍNHÁZ ÉS TEAHÁZ (IX., Mátyás u. 9.) 28-án 19.30-tól Tea-rum: Hamisságok. Vendég: Radnóti Sándor.

BULI VAN

ALMÁSSY TÉRI SZABADIDŐKÖZPONT (VII., Almássy tér 6.) 27-én nosztalgiatáncest.

CRAZY CAFÉ (VI., Jókai u. 30.) Dániel Annah koncertje.

FERENCVÁROSI MŰVELŐDÉSI HÁZ (IX., Haller u. 27.) 27-én Balkán táncház, játszik a Falkafolk együttes.

FIATAL MŰVÉSZEK KLUBJA (VI., Andrássy út 112.) 27-én Makó és Jeruzsálem Acid Jazz Klub, 28-án Space Heads koncert, Másfél koncert.

FONÓ BUDAI ZENEHÁZ (XI., Sztregova u. 3.) 26-án a Magyar Tekerőzenekar klubja (magyar népzene és néptánc), 27-én Vándor Vokál (balkáni, többszólamú énekek), 28-án Binder Károly–Kutas Zsolt zongoraduó (jazz).

KOSZTOLÁNYI KULTURÁLIS KÖZPONT (IX., Török P. u. 3.) 26-án Rolling Stones-klub, 27-én Benkó Dixieland Band, Ökrös-klub.

PETŐFI CSARNOK (XIV., Zichy M. út 14.) 26-án Napalm death koncert.

RINCON LATINO – LATIN KOCSMA (VIII., Kiss József u. 12.) Mindennap latin-amerikai ízek, koktélok, zene. Szerdán, pénteken és szombaton 21 órától tánczene.

SZAKSZERVEZETEK FŐVÁROSI MŰVELŐDÉSI HÁZA (XI., Fehérvári út 47.) 26-án Muzsikás gyermektáncház, 28-án a NOcoM-Ment együttes klubja: Tolcsvay Együttes és Trió.

VÍGHAJÓS JOHN BULL PUB (XI., Budaörsi út 7.) 26-án Trio Bossa, 27-én Gerendás Péter és zenekara, 28-án PNZ.

TÚRÁZTATÓ

A BUDAPESTI TERMÉSZETBARÁT KÖZPONT ÁLTAL SZERVEZETT TÚRÁK:

Március 27. (szerda): Budai-hegység. Táv: 10 km. Szintkülönbség: 100-200 méter. Találkozás: 9 órakor a Moszkva téri óra alatt. Túravezető: Galla Dénes.

OTP BANK GALÉRIA
Budapest V., Nádor u. 15.
Nyitva: naponta 10–18 óráig.
Sylvia Henze
keramikusművész kiállítása
március 21-től április 3-ig.
101609 JP

ih angol
Intenzív tanfolyamok
kezdőtől a nyelvvizsgáig
heti 3x3 és 5x4 órában
április 9-től
ih
International House
Budapest II., Bimbó út 7. *Tel.: 212-4010*
Öt kontinens 90 városában

Németül beszélő, szerkezetépítésben jártas
építésvezetőt
keresünk,
budapesti munkára.
Jelentkezés:
fényképes
szakmai önéletrajzzal,
2401 Dunaújváros,
Pf.: 254.
Inform Stúdió

DAEWOO CENTER AKCIÓ !
DAEWOO RACER 579 000 Ft-tól
DAEWOO NEXIA 655 000 Ft-tól
DAEWOO ESPERO 891 000 Ft-tól
ELVIHETŐ
Kamatmentes hitellel
+ AJÁNDÉK: MIKROHULLÁMÚ SÜTŐ VAGY CD-LEJÁTSZÓS RÁDIÓMAGNÓ
DAEWOO MOTOR
DAEWOO CENTER
95 Budapest, Soroksári u. 38-40 Tel.: 216-1190 és 1065 Budapest, Bajcsy-Zs. út 57. Tel.: 153-2870, 153-3508
DAEWOO CENTER egy jó választás

Egyszemélyes szoborcsoport: Rajna György

Hetven éve fotózza és rendszerezi Budapest műalkotásait

Ha valaki 1925-ben készítette első felvételét, s ma is előhívásra váró filmtekercseket őriz fiókjában; édesanyja nagybátyja már a múlt század végén ennek a szenvedélynek hódolt, s az unokaunokaöccsre hagyta gyűjteménye egy részét; szerencsés ráadásként pedig mindez meg is őrződött az eltelt, békésnek csak kevéssé mondható évtizedekben – annak valódi kincsesbánya a lakása. Pedig egyetlen szobából alakítgatta, úgy, hogy polc hátán polc legyen, s a galériaszinten jusson hely a labornak is.

Rajna György nyolcvanhárom esztendős nyugalmazott banktisztviselőben szerencsésen találkozik a művészi hajlam (fotói mellett bizonyság rá a kedvencemmé lett, fekete alapra fehérrel rajzolt mesteri asszonyportré) és a pénzügyi szakemberre oly jellemző precizitás. E kettősségnek leginkább Budapest látja-láthatná hasznát, s mindazok, akiket érdekelnek a város szobrai, emléktáblái. Az ötvenes évektől kezdődően ugyanis főként arra fordította fotózási buzgalmát, hogy számbavegye, fényképekkel dokumentálja a főváros műalkotásait, és pontos nyilvántartásokat készítsen róluk. Közel negyvenezer felvételt őriz (köztük üveglemezeket is a húszas évekből).

A Budapesti Városvédő Egyesület szoborcsoportját úgy hívják, hogy Rajna György. Legalább nincsen széthúzás – jegyzem meg, de kiderül, tévedek. Mint szelíd malíciával megjegyzi: a tavalyi, hályogos szemű önmaga által elrontottakat kénytelen mostanában helyrehozni. Persze nagy örömmel, merthogy a januári műtét után ismét lát, s újból járhatja kedves városát. Térképen jelöli, hol fotózott, gyűjtött eddig, s mindig a fehérebb foltok felé veszi az irányt.

Felhalmozott tudása és hatalmas gyűjteménye mellett a sok évtizedes munka kézzelfogható eredménye az 1989-ben megjelent, több mint két és fél ezer tételt felsoroló-rendszerező kötet, Budapest köztéri szobrainak – takarékossági okokból sajnos nem illusztrált – katalógusa. Már készül a jó háromezer emléktáblát és történetüket összegző kiadvány, s tulajdonképpen megvan az anyag az épületdíszek hasonló katalógusához is.

Az említett anyai rokon, *Wellisz Emil* vasúti főtanácsos – a mutatott képek tanúsága szerint – főként a város életét (keménykalapban snúrozó utcagyerekeket, dinnyevásárt, a befagyott Dunán korzózó népeket, vásározó magyar pa-

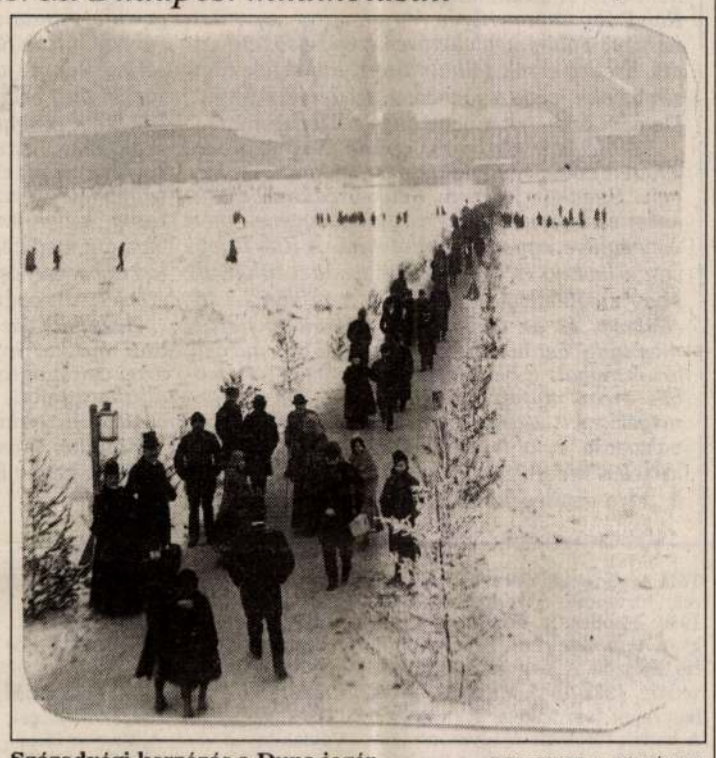

Századvégi korzózás a Duna jegén WELLISZ EMIL FELVÉTELE

rasztokat, tót iparosokat, vándorló cigánycsaládokat, a kupola nélküli Várat) fényképezte, még sztereoszkópba való, áltérhatású képeket is készített. Szobrokat viszont aligalig fotózhatott, hiszen amikor a világkiállításon itt járt Vilmos császárt megkérdezte Ferenc József, tetszik-e neki Budapest, azt válaszolta, szép, szép, de kevés a szobor benne. A Monarchia feje erre zsebre nyúlt, s mindjárt tizet állíttatott – idézi fel a történetet Rajna György. Akkor kapott szobrot Gellért püspök, Hunyadi János, Anonymus, de például a Köröndre is a Cs. Kir. Fenség jóvoltából kerültek a szobrok. Ami azt illeti, az utókor kevéssé volt hálás ezért a Habsburgoknak: az uralkodócsalád tagjait mintázó szobrokat a Tanácsköztársaság ledöntötte, s ugyan tíz évre rá helyreállították, a második világháború végképp eltörölte őket. Milyen különös és jelképes véletlen, hogy a Habsburg-uralkodók szobrai mind elpusztultak a Hősök terén, miközben az Árpád-háziaké megmaradt. Az osztrákok helyére pedig éppen oda illett a Köröndről Báthori és Bocskai fejedelmi alakja.

Amikor Rajna György annak idején a városvédő egyesületben elkészítette huszonkét kerület alkotásainak listáját, mindenhonnan érkeztek érdeklődők. Magukkal is vitték a listát, a kiegészítések, pontosítások azonban az igéretek ellenére sem készültek el, legalábbis az egyszemélyes szoborcsoport nem kapott belőlük. Az emléktáblák ügyében is majd csak teljesen hiába fordult az önkormányzatokhoz, ugyan mondanák meg, melyik élte túl a rendszerváltozás viharait, melyiket verték le vagy helyezték máshová. A hivatali válaszokból az derült ki, hogy alig-alig távolítottak el emléktáblát, a tapasztalat viszont azt mutatja: kétharmaduk már nincsen meg. Maradt hát továbbra is a régi módszer. Amennyire csak engedi ideje és ereje, a nyugalmazott banktisztviselő a maga rengeteg utánjárást igénylő módszerével igyekszik naprakésszé tenni a nyilvántartást.

A budai Szertár kapuja (azóta befalazták) RAJNA GYÖRGY FELVÉTELE

Az érdeklődés hiányára viszont aligha panaszkodhat Rajna György, alig múlik el nap, hogy valaki ne tudakozódna nála. Érdemes is hozzá fordulni, öröm beszélgetni vele, hallgatni az érdekes történeteket. Példának okáról a Ligetben, a vásár területén felállított gyönyörű kútszoborról, a Fontaine lumineuse-ről, melynek vizét már a múlt század végén villanylámpákkal, színesen világították meg. A két háború között aztán kellett a hely másnak, a kutat lebontották, s mivel horgonyból készült, valószínűleg vécétartály lett belőle... Vagy hogy a millenniumi emlékmű domborművei közül egyedül a Károly Róbert szobra alóliról hiányzik a tábla. Mivel kiderült, olyan, 1285-ös csatajelenetet ábrázol, amelyben bizony a jeles uralkodó még nem vehetett részt. Az újlipótvárosi Wallenberg-emlékművet pedig a Rákosi-kor a debreceni Biogal előtti, névtelen kígyóölővé minősítette át. Görgey bástyasétányi lovas szobra ennél is rosszabbul járt, ledöntötték, majd egyszerűen eltűnt. Gróf Andrássy Gyula lovas szobra meg állítólag Sztálinná változott. Rajna Györgynek van fotója a hajdani Haltéren felállított Halászleány-kútszoborról is, mely a háború után a Népligetben állt, aztán lebontották, s a fent idézett sors várt volna rá. De megtalálták a kertészet udvarán, s Rajna úr cikkének is köszönhetően mégiscsak megmenekült, ma a Kristóf téren nézhetjük meg. Rudolf trónörökös szobra pedig egy állami gazdaság területén A vadász címmel vészelte át a nehéz időket, mígnem rendbehozták, s újból felállították a Stefánián. Hasonló sorsot szánna Rajna György az Ürgeöntő gyerekeknek (az első köztéri díszkútnak), vagyis szeretné, ha visszakerülne a Vigadó elé, ahonnan – a Hangli kávéház udvaráról – a szovjet emlékmű építése miatt került el az angyalföldi strandra.

Vilmos császár kevésnek találta a szobrokat Budapesten, Rajna György szerint ma van elég belőlük, csak nem becsülik-becsüljük eléggé őket. Bár akad olyan is – teszi hozzá mosolyogva –, amelyiknél, ha azt kérdezik: miért nincs felírva rá az alkotó neve, tréfásan azt szokta válaszolni, hogy ha ő csinálta volna, maga is szégyellné... Azért persze, ahogy évtizedek óta mindegyiket, ezeket is lefotózza. Már csak a dokumentálás okán is.

Papp Dénes

A piros ruhás lány háza

A tizenkét lakóból tizenegy tulajdonos lett

Szép fiatal lány, a ruhája színére rímelő, piros almákat termő, hajladozó gyümölcsfák között. Mindez egy belvárosi pesti ház oromzatán. Igazi szecessziós ötlet: olyat kell építeni és úgy kell építeni, ahogy az korábban senkinek se jutott eszébe. Hasonló a ház belül is: az ajtók felett fát utánzó gipsz szarvasbogarak, indadíszes, összehangolt minták az ajtókon és az üvegeken. Már ahol megmaradt napjainkra.

1901-ben épült a ház, az éppen lebontott, gyászos emlékű Újépület helyén létrejövő házegyüttes részeként. Körösi Albert tervezte, Walkó Lajos úr és neje megrendelésére. A házi legenda szerint családi háznak épült, a négy emeleten négy, egyenként vagy 300 négyzetméteres lakással. Az egyikben a háziúr lakott, a többiben felnőtt gyerekei. Az egykor nyolcszobás lakásokat az évtizedek során szétdarabolták, ma tizenkettő van a négy helyén.

Házunk nem műemlék, Magyarországon ezek számát 1960-ban nagyon szűken mérték ki, s még tovább is csökkentették. Veres József fővárosi tanácselnök 1963-ban törvénytelenül tovább kurtította a műemlékjegyzéket. Később viszont felismerték Budapesten is, hogy a város a jellegzetes házanyagától az, ami, és számos, hivatalosan műemlékké nem nyilvánított épületet részesítettek tanácsi, majd önkormányzati védettségben. A főváros építészeti örökségének fontosabbik része így többé-kevésbé mégis csak védett. Közte házunk is.

Ennek az épületnek a sorsán jól nyomon követhető Budapest XX. századi története. A már akkor is unikálisnak számító nem nyomógombos, hanem drótköteles kézi vezérlésű liftet 1935-ben modernizálták, de a hetvenes évek elejére már ez se bizonyult eléggé korszerűnek. A szecessziós lépcsőházba ormótlan felvonótornyot építettek, s ez egyben jó alkalom volt arra is, hogy a lépcsőház minden díszét eltávolítsák. Majd mindezt fokozandó, negyed évszázada ki se festették.

De nem a lépcsőház a legfontosabb a történetben. 1944-ben csillagos házzá nyilvánították, tizennégy lakó az üldözés áldozata lett, pedig a házmester sokakat mentett. A szemközti épület egy bombatámadás során félig leomlott, ez megúszta a homlokzati gipszdíszek részleges pusztulásával. Minthogy azonban felújítva azóta se lett, a részleges kiteljesedett, és a hajdan díszes homlokzat mára nagyon szegényes örökséggé vált.

Vele együtt az egész ház. A még szétdarabolva is nagy lakások hármas-négyes társbérletek lettek, volt, hogy egy hat négyzetméteres, egykori cselédszobában négyen laktak. Az IKV felmérte, hogy alapos tatarozásra lenne szükség, jó pénzért 1966-ban meg is csináltatta a teljes felújítás tervét, a munkára azonban mégsem került sor. Máig se.

Aztán változott a világ. A házakat privatizálták, legyen a felújítás gondja az új tulajdonosoké. A tizenkét lakóból tizenegy tulajdonossá lett: bagóért megvették lakásaikat, zömmel ki is fizették. Ki kárpótlási jeggyel, ki készpénzzel. Annak gondját, hogy a közel százéves strangokat ki kellene cserélni, a homlokzatot, meg a lépcsőházat rendbe kéne szedni, elhessegették maguktól. Honnan lennének erre milliói tizenegy kisembernek, többségében nyugdíjasnak? S hiába talált egyikük egy építő vállalatot, amelyik a tetőtér beépítésének jogáért az egész házat tatarozta volna, a terv kútba esett azon, hogy az egyik tulajdonos a tizenegyből nem egyezett bele a dologba.

Tipikus házsors a budapesti építészeti örökségben. Hogy melyik házról van szó? Az Aulich utca 3.-ról. S hogy honnan ismerem ennyire? Lakója vagyok születésem óta.

Román András

A felújítása milliókba kerülne SZANDELSZKY BÉLA FELVÉTELE

AKCIÓ !!! 1996. április 1- 30-ig
APEH engedélyes számítógép alapú
PÉNZTÁRGÉP
100.000,- FT
visszatérítéssel vásárolható
az ORIGO-tól,
és bérelhető 9.000,-Ft/hó-tól

ORIGO software
Kereskedelmi és ügyviteli software-k
• kiskereskedelem,
• boltelszámolás,
• nagykereskedelem,
• főkönyv,
• tárgyieszköz,
• pénzügy
A bérleti díjból 1 évig 50% engedmény!!!

ORIGO hardware
Fantasztikus akciós árakon !!!
• PC alkatrészek,
• TDK termékek, floppyk, videó kazetták
Bp.III., Vályog u.2.
PC-k javítása, bővítése, vonalkódcimkék készítése

Vevőszolgálat: Bp. III., Föld u. 69. Tel: 250-43-61, -62, -69, -82, -83 Több mint 300 referencia hely !!!

BÉCSIGUMI ÁRUHÁZ
SEMPERIT Barum
VICTORIA FLORESTI MÁRKAKERESKEDÉS

VICTORIA típusú gumiabroncsok tehergépkocsikra, kamionokra és erőgépekre rendkívül kedvező, akciós áron!

825 R 20 garnitúra	24 300 Ft	1100 R 20 garnitúra	31 000 Ft
900 R 20 garnitúra	26 500 Ft	1200 R 20 garnitúra	37 000 Ft
1000 R 20 garnitúra	29 500 Ft	15,5–38 garnitúra	47 500 Ft

VICTORIA személygépkocsi-abroncsok

135 R 12	3300 Ft	155 R 13	4700 Ft
145 R 13	4200 Ft	165 R 13	4900 Ft

Személy-, tehergépkocsik és mezőgazdasági gépek abroncsainak szerelése, centrírozása.
Viszonteladóknak és kiskereskedőknek kedvezmény.
Cím: 1037 Budapest, Bécsi út 343. II. sz. kapu
Telefon/fax: 269-7290, 250-1715/12, 15 m
Nyitva: hétfőtől péntekig 8.00–16.30 óráig, szombaton: 8.00–13.00 óráig.
AKCIÓ!
101908 KJ

RAJNA György

KURCZ Béla: Szoborkalam [beszélgetés Rajna Györgyel] = M. Nemzet, 1985. június 25. 6.

Rajna János

1

Műcsével szerepel a II. Zemleti

Zépzőművészek tárlatain a

Hurafias Népfront helyiségében

Magyar Nemzet 1971 május 29

4. old.

Rajna Sinos

2

„Ifjak" c. Zisbronza
emlitve

Magyar Nemzet 1971 május 29
4. old.

Rajna János, grafikus

Mély fájdalommal tudatjuk, hogy **Rajna János** kép- és tördelőszerkesztő, grafikus elhunyt. Temetése október 16-án fél 12 órakor lesz a Farkasréti temetőben. Gyászolják családja és barátai.

– : Halálozás

11.

Népszabadság Bp. 1976. okt. 12.

M.D.K.

Rajna Mátyás, ötvös

egri polgár és hártulaj-
donos, 1749-ben a maklári
hóstyán lakik. Meghalt Eger-
ben 1752. ápr. 30-án.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 389 old.

RAJNA Mátyás ötvös, egri polgár és háztulajdonos 1749-ben a maklári hóstyán lakik. Meghalt Egerben 1752 április 30-án 70 éves korában.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből.Voit.

Rajna Sándor

Centerterverő

1919

Éimisk 1930.87.1.

Rajnai

szinházi festő

Kós Károly, Fülöp Károlyés Rudas Klára tervei szerint festette az alábbi szinpadi mű díszleteit

Kemény János:

Énekes madár, Tamási Áron székely népi játéka.

Pásztortúz, 1936.

48-l.

Kolozsvári Nemzeti Szinház

ban élő és önálló keresettel
felesége született Paus Emma
27-én született Teréz nevü el
összesen évi /1600/ K Egyezer
tetett, utasitom ennélfogva a
nevezettnek bélyegelt nyugtat
dőleg előleges negyedévi rész
leg mindaddig, mig nevezett g
másnemü ellátásban - évi 120
fizesse ki és tárcám fentmegj
molja el.

A hivatalos másol

Berg

~~irodatisz~~

Rájnai Anna

sikdiszités

1919

Éimisk 1930.87.1

Dr Rajnai Zóla

1907/8

Ferkápzomfoiskèvk

125.1.

Rajnai Béla
volt, a tanára Pátzay Pál-
nak.

Barát Endre: Látogatás az Ipreskertben Pátzay Pálnál

Ország-Világ 1969/8 14 old.

M.D.K.

Rajnai Gábor

Rajza Marjay Ödönről, „A Rákóczi-harang" c. darab szerzőjéről.

Szinházi Élet. Bp. 1918. szept. 29- okt.6.
VII. évf. 39. sz. 11. lap.

Rajnai György
jelmez és díszletkervező

A fiúm Oroszlán Lovagrend első
fokozatát kapta.

— : Kitüntetéses
Művészet, 1970. január – 32 kap

Rajna Gyula

Hammerschlag: Ha Bach naplót
írt volna c. könyvet
Tipografizálta
Diszérettel kapott

A nép magyar könyv, 1962, 24 old.

Rajnai Gyula

Hankiss: Ha Sint meglát

Írt volna c. könyvet

Sipografizálta

Dicséretet kapott

A nép magyar könyv., 1962, 250.

SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HIRDETŐ

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1974 DEC 25

Petőfi Népe

Rajna Katalin

1021

Adjonisten, fézusunk, fézusunk!
Három király mi vagyunk.
Lángos csillag állt felettünk,
gyalog jöttünk, mert siettünk,
(József Attila

● **Rajna Katalin linómetszete.**

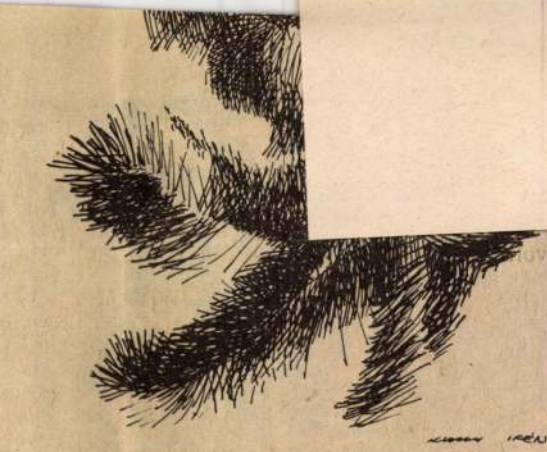

● Klossy Irén grafikája.

Száraz villám
feketén rianó

Tegnap hajnal
köveket havazo

— Sírodon
a csontoda

Bogozza ar
parazsas tü

s pörög az
Fölmondon

szanaszét. S tüzet csiholt ideát a
Szegő Mihály bácsi is, a halász.
nem szúrt szemet a lassan bodro-
senkinek. Néha az volt a gyanúja,
ák is odaát, hogy ember él itt a
ert nem lőttek ide sohasem. Igaz,
örülötte minden. Egyedül él, egy lé-
zelben. Megfőzi az egésznapi ételt,
henget, hálókat foltoz, és csitítja a
kutyát, nehogy idecsaljon a hang-

de a rangjelzése hiányzik. Nem
tizedes vagy őrvezető. No, hadd

Mihály bácsi szótlanul végzi
a kenyeret az asztalra, az
vesz elő és tányért, bádogtányért,
got rak középre és ráhelyezi a
asztalhoz telepszik. Szedi az ételt,
tolgatja, fúvogatja. A fiú csak né
Az öreg kitalálja a gondolatait, é

— Üljön közelebb!

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

Rajki László

MAGYAR IFJÚSÁG

1966 MÁR 5

1021

FIATALOK GALÉRIÁJA

Rajki László: MÁJUS ELSEJE

A FIATAL KÉPZŐMŰVÉSZEK STÚDIÓJÁNAK KIÁLLÍTÁSA A MAGYAR IFJÚSÁG HASÁBJAIN

A HETEDIK KONTINENS

Dusan Vukoticot bemutatja: Dusan Vukotic

Tizennégy filmmel 48 nemzetközi filmversenydíjat nyert, és kitüntették az Oscar-díjjal is, a filmvilág jeles jutalmával. *Dusan Vukotic* — a hajdani karikaturista, plakátrajzoló grafikus — rajzfilmíró és rajzfilmrendezőként lett világhírű. Munkásságának színhelye alapján *„zágrábi iskolának"* nevezték el a kritikusok a rajzfilmművészetnek azt az útját, amelyen ő, barátai és munkatársai járnak. A *„zágrábi iskolának"* ma már legalább olyan vaskos és jelentős szakirodalma van, mint — mondjuk — az olasz neorealizmusnak. Olyan híres ember, hogy meglep korával. De ezt már, mint a továbbiakat is, Dusan Vukotic mondja el.

— *Még nem vagyok negyven éves* — kezdi nyilatkozatát és nyomban megtoldja: — *Ezúttal egész estét betöltő, [illegible] játékfil-*

eszközeivel készül, de nem számítható a szabályos játékfilmek közé. Rengeteg trükköt alkalmazunk a felvételeknél, szánt-szándékkal megváltoztatjuk a filmbeli realitások értékét, hogy teljesen szabad utat engedjünk a fantázia játékának. Ahogyan rajzfilmjeimben, úgy most is mesét mondok el. Főszereplőim gyerekek. 60 ország 300 különböző színű, fajú és korú gyereke elhatározta, hogy megkeresi, megteremti a hetedik kontinenst, azt a földet, ahol álmaik valóra válnak. A gyerekek elképzeléseit kapzsi és különböző okoknál fogva gonosz „felnőttek" megpróbálják keresztezni, ám sikertelenül. Röviden ennyi a film tartama és lényege. A többit nem tudom elmondani, mert a többi: hangulat, művészi kifejezés, s azt már látni és érezni kell.

— Kik a főszereplők?

— *Néhány csehszlovák és jugoszláv színész. Filmünk ugyanis csehszlovák—jugoszláv koprodukcióban készül. S persze rengeteg gyerek szerepel benne. Közülük hármat emelek ki, akit a legtöbbet lehet majd látni a mozi-*

donképpen ők a gyerekfőszereplők. 300 gyerekszereplőnk között Iraktól Indiáig minden nemzet gyermeke megtalálható. Ha mind együtt vannak, 37 több nyelven tudó tolmács dolgozik, míg el tudom kezdeni a felvételeket.

— Szokása szerint saját forgatókönyvét filmesíti meg?

— *Fischerová csehszlovák írónő meséjéből, csehszlovák és jugoszláv írókkal közösen készítettük el a forgatókönyvet.*

— Hogy halad a forgatás?

— *Rijeka környékén, az Adria partján készítettük a külső felvételek egy részét, aztán átköltöztünk a csehszlovákiai Brnóba, amelyet ezúttal fantáziavárosként láthatnak majd viszont a nézők.*

— Azt mondják, többnyire felnőtteknek készíti filmjeit. Most is a felnőttekhez szól?

— *Remélem, a gyerekek ugyanúgy megértik majd filmemet, mint a felnőttek. Mindenkihez szólok.*

— Meg lehet fogalmazni szavakban is ezt a mondanivalót?

— *Talán így: „Emberek, ne háborúzzatok, ne öljétek, ne pusztítsátok, hanem segítsétek egymást, és akkor, higgyétek el, jobban, egyszerűbben, boldogítóbban mennek majd a dolgok!" Ez minden, amit mondhatok.*

— Hallhatnánk valamit önmagáról is?

— *Eddig is — magamról beszéltem.*

Fenyves György

Dusan Vukotic üdvözlete a Magyar Ifjúságnak: egyik rajza, amelyen Oscar-díjas filmjének főszereplője látható; és néhány soros kézírása.

1021

Rajki László

Rajki László: A három kohászok

TÁRSADA
SZEMLE

VILÁG
PROLETÁRJAI,
EGYESÜLJETEK!

A MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
ELMÉLETI ÉS POLITIKAI FOLYÓIRATA

2

XXVI. ÉVFOLYAM, 1971 FEBRUÁR

Sárkányeregetés

Rajki László festő akart lenni.

„Apám asztalos volt Orosházán. Kölyökkoromban azt csináltam, amit a többiek: fociztam, korcsolyáztam, sárkányt eregettem. A sárkánnyal, úgy éreztem, oda repülök, ahová csak akarok. Mozdonyvezető szerettem volna lenni. A középiskolában kezdtem rendszeresen rajzolni. A főiskolán a festő-szakról mentem át a szobrászra — anyaggal dolgozni és nem anyagra. Nézz a polcokra. Tele vannak megvalósítható, elkészíthető álmokkal. Kicsiben megcsinálom a vágyaimat, és várom a beteljesedést. Három szobortervem kelt eddig életre: egy Nyíradonyban, egy Békéscsabán, és egy fekvő fiúfigura nemsokára Vácott lesz... Otthon, ha hallanak rólam, büszkék. Anyám mégis sokszor a szememre hányja: „Elnök lehetnél már a tsz-ben". Amikor meglátogat, bemegy a műterembe, nem hagyja, hogy hozzá szóljak. Nézi, forgatja a figurákat, és könnyes lesz a szeme. Ilyenkor örülök, hogy szobrász lettem."

Rajki László szobrászművész Derkovits-díjas.

Rajki László

Magyar Hírnog 1970 XII. 4.

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 387-748, 340-726

1977. NOV 20

BÉKÉS MEGYEI NÉPÚJSÁG

Rajki László, szobrán

NÉPÚJSÁG

1021

Birkás Imre születésének 69. évfordulója alkalmából Orosházán ünnepi külsőségek mellett leplezték le a város szülöttének mellszobrát, Rajki László alkotását. Az ünnepségen, ahol jelen volt Szerényi Sándor, az MSZMP Központi Ellenőrző Bizottsága Titkárságának tagja, ünnepi beszédet mondott dr. Vági József, Birkás Imre kortársa. A szobor leleplezése után a városi párt-, tanácsi szervek, intézmények vezetői, képviselői, a Birkás Imre nevét viselő szocialista brigádok és KISZ-alapszervezetek helyezték el a megemlékezés virágait

NÉPÚJSÁG

Ötvenévesek

Szorongva olvasom az újságok gyászhíreit. Gyakori az ismerős, a kortárs, akivel valamikor a felszabadulás idején ismerkedtünk meg, vagy a szabadság első boldog lázálma hozott össze hosszabb-rövidebb időre. Nézem a szűkszavú közleményeket: 56 éves korában, 53 éves korában, 58 éves korában elhunyt. Kopnak, fogynak az ötvenévesek, a felszabadulás pillanatában, vagy kevéssel azt követően csatasorba álltak.

Néhány hete megismertem egy ilyen ötvenévest. Finta Jánosnak hívják, most egy bányaüzemet igazgat, de a felszabadulás óta sok egyebet is csinált már. Afféle strapakáder, aki még bírja a munkát, ott szolgál hát, ahol strapás a munka, de éppen őrá van szükség. Keveset tudtam meg róla, ismerkedésünk egyoldalú. Ő a mozivásznon lenézett, én a nézőtér egyik székén ültem. Én néző voltam, ő Bacsó Péter nemrég bemutatott filmjének, a Riasztólövésnek egyik főszereplője.

Ez az ötvenéves ember szorongató helyzetbe került. Nem is ő, hanem egyetemista lánya, aki anya nélkül nevelkedett, s akivel a vidéken munkálkodó apa már évek óta nem tudott érdemben beszélgetni. Ezen a lányon szeretne most a törvényes határokon belül segíteni. Az eljáró rendőrtiszt közli: ő nem dönthet, csak a parancsnoka, Iksz ezredes. Az igazgató mondja, hogy ismeri Ikszet, többször találkoztak. Mire a rendőrtiszt malíciózusan jegyzi meg: — Igen, maguk ötvenesek mindig találkoztak már valahol.

A hangvétel bántó, de a megállapításban sok az igazság. Igen, akik ma ötvenévesek, meg ötvennyolc, meg hatvanévesek, valóban nagy többségben már találmok eltakarításához, az élet újrakezdéséhez. Sokan a fegyveres testületekben tevékenykedtek, üres pisztolytáskával, nemzetiszínű karszalaggal küzdöttek az új rend ellenségei ellen. Rablókat tettek ártalmatlanná és reakciós kísérleteket számoltak fel. Segítettek élelmiszert szállítani és lefülelték a spekulánsokat. Mások az állami életet indították újra, megint mások földet osztottak. Igen sokan tiszta hittel szervezték a demokratikus pártokat. És ugyancsak találkoztak a nagyüzemek, bankok, bányák államosításánál, a széncsaták küzdelmeiben, a vasútépítésnél, az iskolák államosításánál, ma már természetesnek, mindennapinak tűnő körülményeink — nem ritkán emberáldozatot is követelő — megteremtésénél. Ők voltak a falujárók, a lakásról lakásra járó népnevelők, a megfeszített társadalmi munkák névtelen hősei. Ők követtek el olykor hibákat, de ők hajtották végre az országépítés első szakaszainak feladatait, s ha munkájuk itt-ott kanyarokba is kényszeredett, kezük nyomán akkor is a szocializmus épült.

Az ötvenévesek világjelentőségű fordulat idején váltak felnőtté. Nemcsak kortársai, hanem nagyrészt aktív részesei is a forradalmi változásoknak. Ezernyi láthatatlan szál kapcsolja össze őket, szorosabb vagy lazább közösségbe. A forradalom megélésének közös élménye összetartó erő. A hajdani találkozások emléke nem múlik el.

A felszabaduláskor csatasorba lépett ötvenesek száma erősen fogy. Ki meghalt fiatalon, ki most készül nyugdíjba. Küszöbön a nemzedékváltás. A lelépőknek tisztelet

MAGYAR HIRDETŐ SAJTÓFIGYELŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1974 OKT 24

UJ SZÓ

Rajki László szobrászművész

1021

A Piešťany melletti moravanyi kastély ősi parkjában létesített faszoborgyűjtemény a napokban Rajki László budapesti szobrászművész „Gazdag termés okozta öröm" című alkotásával bővült.

(Felvétel: J. Blažej)

rádi Vagonka kísérleti és észszerűsítő dolgozói, is, ahol a vagonok alsó részének korszerűsített előállításával egyrészt a munkaerő terén, másrészt az anyagi költségekben értek el jelentős összegű megtakarításokat. A Raj vagon súlya így 1800 kg-mal csökken, s ennyivel több árut lehet benne szállítani. További eredmény: a munkaigényességet annyira csökkentették, hogy a Poprádon dolgozó hegesztőrészleget felosztathatták és másutt használhatták ki. Ezzel az intézkedéssel a munkabéreken az idén 101 ezer koronát takarítottak meg, az anyagmegtakarítás pedig 1 millió 112 000 koronát tett ki.

A vállalatok és a termelési-gazdasági egységek tervteljesítésének értékelésekor nemcsak a mennyiségi mutatók teljesítését kell figyelembe venni, hanem kellő figyelmet kell szentelni a tudományos-műszaki fejlődésnek, a gyártmányfejlesztésnek, az új technológiai módszereknek stb. Az említett tényezők ésszerű kihasználásával ugyanis jelentős mennyiségű anyagot, nyersanyagot, tüzelőt és energiát, valamint munkaerőt takaríthatunk meg népgazdaságunknak.

VINCENT BALÁŽ CSc

Rajki László,
Zobrázmüvész

„Csillag", kőrtefa,
220 cm, 1968.

Művészet, 1982. jún. 6. old.

nem vállalnak föl igazán, nem tudnak őszintén semmiért lelkesedni. Ez a kritikusokat ért kritika sok tekintetben jogosnak látszott. Magam is ismerek olyan kollégát, aki identitása feladásának tartotta volna, ha uram bocsá', egy műterembe ellátogat. Hát még, ha ne adj isten, e műteremben egy kávét is elfogad a művésztől. Persze alapvetően sohasem volt olyan hűvösen pártatlan a magyar kritikai élet. Már jó néhány évvel ezelőtt egyik alapvető fenntartásomat a kritikával szemben úgy fogalmaztam meg, hogy érzésem szerint, miközben kritizál (bírál vagy értékel), nem a produkciót, a művet méri, hanem közvetve-közvetlenül az azt létrehozó művészt – sok tekintetben úgy is mint embert, mint állampolgárt. A műközpontú kritikát hiányoltam a művészcentrikus kritikával szemben. Ezt a fenntartást más vonatkozásban ezelőtt tíz évvel az Elméleti Munkaközösség művészetkritikáról szóló állásfoglalása is megfogalmazta mint etikailag nem kívánatos tendenciát. Nos, az elmúlt 5–6 évben a művészeknek ez az egykor jogosnak tűnő kifogása semmissé vált. Ma már igazán egyetlenegy művész sem állíthatja, hogy hazánkban nincs pártoló kritika. Legfeljebb azon kesereghet, hogy személy szerint nem őt pártolja.

Mi több, néhány művésztársulás ma már bejegyzett, saját kritikussal vagy kritikusokkal rendelkezik. És azt kell mondanom, hogy az még szerencsés eset, ha egy-egy szereplésüket kísérő katalógusban, manifesztumban ez a hovatartozás publikálódik is. Kevésbé szerencsés esetben egy-egy művészeti orgánum szerkesztőjének, ha a kezébe eljuttatott cikk halvány gyanút támaszt benne, olykor egy egész magándetektív-irodát megszégyenítő kutatómunkájába kerül, hogy felderítse a személyi összefüggéseket, érdekeltségeket. Igazán természetes az lenne, ha ilyenkor a szerkesztő csillagos megjegyzéssel az olvasók tudomására is hozná ezt a hovatartozást. Ennek alapján ítéljék meg ők is az írás hitelességét. De gyakorlatlansága vagy szemérmessége ettől jobbára mindig visszatartja. Ez azonban már nem a kritika vagy a kritikus, hanem a lapszerkesztő konfliktusa.

Rideg Gábor

A cikk a *Világunk tükre a művészet* címmel 1981. október 6-án és 7-én megrendezett elméleti konferencián elhangzott előadás alapján készült. *(A Szerk.)*

Rajki László, szobrászművész

2

„Föld-ég," szilvafa, 67 cm, 1970.

Művészet, 1982. jan. 6. old.

B

az 50-es években ez utóbbi politikailag minősített, ha mindennek ellenhatásaként később nincs a kritikának egy olyan – tételesen ugyan sohasem megfogalmazott, de a gyakorlatban annál inkább számon kért – feladata, amit a magam részéről már nemegyszer valamiféle jóvátételi szerepként fogalmaztam meg. Miről is volt ekkor szó? Azokat a műveket, életműveket, amelyeket az 50-es évekként emlegetett néhány év voluntarista, szektáns politikai és kultúrpolitikai gyakorlata mesterségesen kiiktatott a magyar szellemi életből, a kritika „emeltyűjén" keresztül kellett újra szellemi életünk vérkeringésébe bekapcsolni. Ezeknek az életműveknek, alkotásoknak az újraintegrálása természetesen jogos igény volt. Csak éppen megint nem a kritika sajátszerű feladata. E jóvátétel korszakában ugyanis e korábban kirekesztetteket csupán méltatni illett, elemezni, értékelni, főleg bírálni már nem. Ezáltal nemcsak lényeges és jelentős esztétikai értékekkel gazdagodott a magyar művészeti élet, hanem olyan művészeti magatartások is fetisizálódtak, amelyek nem egészen feleltek meg a szocialista alkotó művész eszményének. Természetesen az ideálok csupán annyit érnek, amennyi a valós életben realizálódik belőlük. Elgondolkodtató mégis, hogy miközben tételesen megfogalmazva az új típusú szocialista kultúra, műveltség, művészet megteremtésén fáradoztunk, éppen e kritikátlansággal sikerült konzerválnunk egy, ugyan tisztességes és sok értéket teremtő, de alapvetően mégis polgári művész- és művészeteszményt. A 70-es évek elején a gyakorlat és az elmélet ilyen feszültsége következtében kritikai életünk az értékrendet tekintve sikeresen dezorganizálódott. Most már semmiféle egységes, egy egész szakma mércéjéül szolgáló értékrendről nem beszélhettünk. Legföljebb a kritikusok személyével fémjelzett, egyéni értékrendről. A 70-es évektől a kritika színvonala, hatékonysága, attól függött, hogy egy-egy kritikus milyen felkészültséggel, milyen fórumon és menynyire következetesen tudta érvényesíteni ezt az egyéni értékrendjét. A történelmi tapasztalatok a tekintetben is továbbmunkálkodtak mind a kritikában, mind az egyes kritikusokban: attól való félelmükben, hogy megismétlődik az 50-es évekre jellemző receptszerű kritikai hangvétel, a legelemibb esztétikai normák megfogalmazásától is tartózkodtak. A „nem normatív" kritikaírás agresszív divatja a művészet Prokrusztész-ágyaként bélyegzett meg minden olyan próbálkozást, amely, még ha a legalapvetőbb esztétikai normák szerint is, de viszonylag egzakt mérce alapján próbálta mérni az alkotás értékeit. Továbbá attól tartva, hogy a korábbi évek tapasztalatai alapján ne fordulhasson elő, hogy valós érték rekesztődik ki szellemi életünkből, minden újdonságnak vagy egyes

MTI SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HÍRLAP

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51

Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1975 NOV 14

Rajki László szobrász

Békés m. Népújság

— KIÁLLÍTÁS OROSHÁZÁN. Vasárnap, november 16-án délelőtt 11 órakor a művelődési központ nagytermében Mihály András, az orosházi Városi Tanács elnöke nyitja meg Rajki László szobrászművész kiállítását.

65. X. 21

Rajki László

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

Kanadai Magyar Munkás

102

Kivándoroltak emlékművét avatták fel Nyiradonyban

A Szabolcs megyei Nyiradonyban ünnepélyesen felavatták a község által a kivándoroltak emlékére épitett emlékművet. Rajki László szobrászművész alkotása a több mint fél évszázaddal ezelőtt eltávozottak emlékét öntötte bronzba.

1912-ben Nyiradonyból a lakosság 70 százaléka vándorolt ki a nyomor elől, nagyrészt a tengeren tulra. A mű az anyát formálja, ami messzenéző szemmel tekint eltávozott fia után.

ık ha-
Remé-
között
Street-
ildeni.
ecsüle-
i sem.
ztesség-
ges, hű kanadai hazafi.

A konzervativ párt a menekülteknek igér fölszabadulást ott, ahol a népek már lerázták nyakukról az elnyomók igáját. Felelőtlen a konzervativ igéret, mert a felszabadult népek megvédik hazájukat reakciós "felszabaditók" ellen. Tudja azt Diefenbaker maga is, hogy "felszabaditó" igéretei be nem válthatók.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

BÉKÉS MEGYEI NÉPÚJSÁG

1976 FEB 12

Rajki László szobrára

„MI ÍGY CSINÁLJUK"

1021

Hárman a szocialista brigádvezetők klubjáról

Feldmann Józseftől, az orosházi Petőfi Művelődési Központ igazgatójától hallottam a szocialista brigádvezetők klubja létrejöttének előzményeiről:

„Úgy kezdődött, hogy meghívattuk magunkat a brigádok gyűléseire, és ott propagáltuk rendezvényeinket, olvasnivalót, filmeket ajánlottunk. Ez bevált. Azután arra a gondolatra jutottunk, hogy a brigádvezetőket kell rendszeresen összehívni a kultúrházba és ők majd továbbadják a hallottakat. Ebből lett öt évvel ezelőtt a szocialista brigádvezetők klubja."

●

Mit nyújt tulajdonképpen ez a klub tagjainak, általuk a szocialista brigádmozgalomnak, mennyiben viszi előbbre a munkásművelődés ügyét? Erről beszélgettünk *Zimborán Gáborné*val, *Bíró Dáviddal és Hegyi Ferenccel*, az orosházi művelődési központ egyik irodájában azon a szombaton, amikor a klub ötéves évfordulójáról emlékeztek meg az intézményben. Zimboránné a Békéscsabai Baromfifeldolgozó Vállalat orosházi gyárában a Kafka Margit Szocialista Brigád vezetője, Bíró Dávid, az üveggyári Darvas József Szocialista Brigád élén áll, Hegyi Ferencet pedig az orosházi Béke Tsz Petőfi Szocialista Brigádja választotta meg vezetőjéül.

— Miután brigádvezető lettem, sokszor éreztem a hiányát valamiféle segítségnek — kezdi Hegyi Ferenc. — Nem tudtuk például, hogyan is vezessük a naplót, milyen legyen az értékelés, minősítés. Persze, hogy kaptam az alkalmon, amikor a kultúrháztól megérkezett a meghívó, amiben a brigádvezetőket hívták össze az alakulás előtti beszélgetésre.

— Valahogy így voltunk ezzel mi is — veszi át a szót Zimboránné. — Elsősorban kulturális vállalásaink teljesítésében, a tanulásban, művelődésben segít nekünk nagyon sokat a klubon keresztül a művelődési központ. De hallunk, tanulunk itt persze sok más egyebet is, a politikai, gazdasági témákról előadásokat, vezetőkkel beszélgetünk és természetesen egymás közt is sok minden szóba kerül.

Hegyi Ferenc

— Én például nagyon sok hasznát vettem azoknak a beszámolóknak, amelyekben „Mi így csináljuk" címmel egy-egy összejövetelen beszámol két-három brigádvezető a saját gyakorlatáról, módszereiről — vélekedik Bíró Dávid. — Így vettük át mi is azt a gyakorlatot, hogy a brigádgyűléseket, ha csak lehet, a gyár klubjában tartjuk és nem a műhelyben. Aztán meg itt van a brigádnapló. Először azt hittük, az a fő, ha szép, dekoratív. Aztán rájöttünk, hogy a tartalom a lényeg. Őszintén szólva, a kötelező programoktól húzódozik a tagság, de egyébként, ha nincs rá komoly ok, senki sem szokott hiányozni egy-egy közös megmozdulásról. Igaz, először csak a Hofi-esten volt teljes a létszám, de most már a Munkácsy-kiállításon is mindenki ott volt, Rajki László szobrait pedig kétszer is megnéztük.

Zimborán Gáborné

— Igazán jó bevált a „Mi így csináljuk" című beszámoló-sorozat — tér vissza az előző témához Zimboránné. — Azt hiszem, mindannyian hallunk a többiektől valami újat, nálunk is hasznosíthatót. Így ismertük meg például közelebbről a brigád névadója, Kafka Margit életét, munkásságát, ami külön téma volt az egyik brigádgyűlésünkön. Azután van még valami, amiről eddig nemigen esett szó: itt a klubban rendszeresen és úgymond első kézből informálódunk a város, sőt a megye eseményeiről, életéről. A hallottakat természetesen továbbadjuk a brigádnak, illetve kérdéseikre pontos választ tudunk adni.

— Ez pedig nagyon fontos — toldja meg Hegyi Ferenc, amit Zimboránné mondott. — Itt van például a vasúti felüljáró, ami Orosházán örökzöld téma. Miért nincs, mikor lesz, és így tovább. Barta elvtárs, a tanácselnök-helyettes többek között erről is beszélt, amikor várospolitikai kérdésekről faggattuk. Így aztán már választ tudunk adni a minket kérdezőknek. Van azután jó néhány olyan előadás — legutóbb például a munkásosztály kialakulásáról, történelmi szerepéről hallottunk — amitől, tömören szólva, mi leszünk okosabbak.

Bíró Dávid

Végül két vélemény arról, milyen a kapcsolat a tagok között, és egyáltalán miről tud beszélgetni például egy gyári és egy tsz-beli kis közösség vezetője egymással?

— Kéthetenként jövünk össze, és nem nagyon szoktunk hiányozni, sőt, ha erre járunk, máskor is be-benézünk — Zimboránnéé újra a szó. — Az sem utolsó szempont, hogy itt hozzászokunk tulajdonképpen a nyilvánosság előtti szerepléshez, a beszédhez. Egymás között feszélyezetlenebbül tudjuk elmondani a gondolatainkat, bátrabban szólalunk meg. A klubélethez tartoznak a látogatások is. Sokfelé járunk, tapasztalatainkkal segítjük a megyében a többi hasonló klub megalakulását, illetve működését. És hogy milyen a kapcsolat egymás között? Az így, itt kialakult személyes ismeretségek nagyon sokat jelentenek. Ha valami segítség kell, nyugodtan hívhatom valamelyik tagtársamat vagy a kultúrházat. Szeretnénk egyébként úgy is továbbbővíteni ezt az együttműködést, hogy egyik brigád ellátogat a másik munkahelyére és viszont. Tervezzük például, hogy kimegyünk a Béke Tsz-be és az Új Élet Tsz tésztaüzemébe.

— Mindezekután, gondolom, felesleges bizonygatni, hogy sok mindenről tudunk egymással beszélni, sok-sok közös témánk van, függetlenül attól, hogy mi a szakmánk, hol a munkahelyünk — fejezi be a választ Bíró Dávid.

●

Igaza van. És talán nem is az a leglényegesebb, hogy miről tudnak beszélni — a téma olyannyira változó —, hanem az, hogy közös a céljuk és egy nyelven beszélnek.

Tóth Ibolya

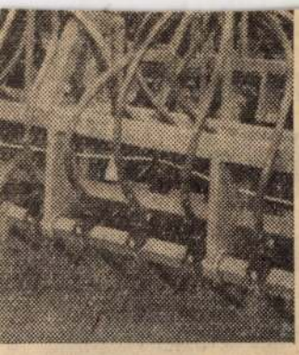

sonmagyaróvári Mezőgazda-
ben az évben 2000 vetőgépet
bb típus, a Lajta–Akord 96
idén 170-et adnak át a nagy
emeknek
(Matusz Károly felvétele—KS)

39 000 forint
ti nyereség

attonyai Május 1.
tkezetben

eljesítményű gépet vásároltak
a múlt esztendőben, átadták ren-
deltetésének az új terményszá-
rítót, amely az első évben a sze-
mes kukorica szárításával egy-
millió forint megtakarítást ered-
ményezett.

A battonyai Május 1. Tsz-ben
a zárszámadó közgyűlésen egye-
bek között elhatározták, hogy az
új gazdasági évben, illetve az V.
ötéves terv éveiben kiemelt fel-
adatként kezelik az állattenyész-
tés fellendítését, hogy ne ma-
radjon le túlságosan a növény-
termesztés mögött. A lakosság
áruellátására a zöldségboltot, a
zöldségtermesztést, s tejfelvá-
sárlást kezeli kiemelt feladat-
ként a Május 1. Tsz. A zárszá-
madáson elmondották azt is,
hogy a szövetkezet vezetősége és
tagsága nagy-nagy körültekin-
téssel készül az 1976. évi, vala-
mint az V. ötéves tervidőszak
tennivalóinak a maximális tel-
jesítésére.

a.

i tervek
ságok dolgozói
ek javítására

majorok lakásait csak nagy-
összegű beruházással lehet át-
alakítani.

Az igények fokozottabb ki-
elégítését segíti, hogy 1976-tól
a gazdaságok dolgozóik lakás-
építési akcióját az általános
vállalati támogatási rendszer
keretében karolhatják fel, olyan
új, korszerű, csoportos családi-
ház-építési módszer bevezetését
tervezik, amelyben az építtetők
az egyedi társasházak építőivel
azonos mértékű kedvezményes
kölcsönt kapnak.

Az elkövetkező időszakban
minden gazdaságnak tíz évre
szóló intézkedési tervet kell
készítenie a lakáshelyzet ren-
dezésére.

hiszen ezeknek a
beszerezhetőségét
minőségét a lakos
nala mérőjének ta
rik le azt is, jól d
vagy sem. Az élet
igényeknek megfe
kialakításában sz
kai dolgozók, gy
családok otthona
és barátságossá
vár a könnyűipartól és a kereskedelemtől a lakosság. És hogy miként alakul ez az igénykielégítés, erről és az üzemek új módon való gazdálkodásáról, termeléséről adott tájékoztatást Keserű Jánosné könnyűipari miniszter Budapesten, melyből szemelvényeket közlünk.

Terméktöbbletet a meglevő gépekkel

Ahhoz, hogy a könnyűipar termékeivel a hazai lakosság számára magasabb színvonalú ellátást biztosíthasson és növelje az exportot, az ötéves tervidőszakban évente átlagosan 5,5—6 százalékkal kell bővíteni a termelést, ami megközelíti a IV. ötéves tervben elért termelésnövekedési ütemet.

Tekintettel arra, hogy most a munkaerő jelenti a legszűkebb keresztmetszetet, számolni kell az iparban foglalkoztatható létszám további csökkenésével. A vállalatok és a szövetkezetek a munka- és a szociális körülmények javításával és egyéb intézkedésekkel mérsékelhetik a létszámcsökkenést. A rekonstrukciók folytatásával tehát a könnyűiparban nemcsak a gyártmányok korszerűsítésében, minőségük színvonalának növelésében kívánnak határozottabb előrelépést, hanem a kieső, vagy már hiányzó munkások pótlásában is. Most első alkalommal készül ötéves terv a vállalati bér- és szociálpolitikai intézkedésekre, kapcsolódva a termelésfejlesztési programokhoz.

A terméktöbbletnek mintegy 40 százalékát a meglevő gépeken, a rendelkezésre álló kapacitásokkal, illetve azok jobb kihasználásával kell biztosítani. A további 60 százalékát pedig az újabb beruházásokkal, a rekonstrukciók folytatásával érik el.

A miniszter elemezte azokat a tényezőket, eszközöket, anyagi és szellemi erőforrásokat, amelyek a termelékenyebb, hatékonyabb, gazdaságosabb munkát biztosító tartalékokat jelentik.

Néhány példa a tartalékok jobb kiaknázására. A textiliparban a kapacitások jobb kihasználása sokirányú intézkedést kíván, kezdve a munkaerőhiány enyhítését szolgáló leányotthonok, óvodák létesítésével, a többgyermekes anyák számára egyműszakos üzemrészek szervezésével, egyes gyártási folyamatoknál, a kézi műveletek gépesítésétől egészen a vállalatok közötti kooperáció javításáig, vagy a különböző műszaki-szervezési intézkedésekig.

A cipőiparban növelhető a kis-

Állami támogatás

Az V. ötéves tervidőszakban központi és vállalati forrásokból mintegy 30—31 milliárd forintot fordíthatnak a könnyűipar további rekonstrukcióira és az egyedi nagyberuházásokra. Ennek az összegnek nagyobbik fele — 16—17 milliárd forint — a ruházati iparban megkezdett rekonstrukció második szakaszához áll rendelkezésre. Az állami támogatás jó része arra is szolgál, hogy hitelképessé tegye a vállalatokat, szövetkezeteket. A papíriparban a tervidőszak első felében üzembe lép a Dunaújvárosi Hullámpapírgyár és hozzájárul ahhoz, hogy a papírtermelés 24 százalékkal növekedhessék. A tervidőszak második felében ugyancsak egyedi nagyberuházás formájában megkezdik a Csepeli Papírgyár, valamint a Szolnoki Papírgyár rekonstrukcióját. A nyomdaiparban több más nyomdaüzem rekonstrukciója után sor kerül a központi napilapokat előállító Szikra Lapnyomda beruházására is. A bútoriparban a IV. ötéves tervidőszakban üzembe helyezett gépek magasabb fokú kihasználását elősegítő kiegészítő létesítményekre koncentrálják a beruházásokra álló anyagi eszközöket.

Az ágazatban összességében 1976-ban mintegy 6—6,5 milliárd forint beruházásra lesz lehetőség és ez nagyságrendileg megegyezik az utóbbi egy-két évben megvalósult beruházások értékével.

A miniszter a továbbiakban felhívta a figyelmet arra, hogy a jövőben mind a beruházásoknál, mind a termelésben, mind az értékesítésben következetesebben érvényesítsék az elmúlt évek tapasztalatait. Vegyék ezeket figyelembe a vállalatoknál, szövetkezeteknél most készülő ötéves tervek kialakításánál. Fordítsanak nagyobb gondot arra, hogy a fejlesztési elképzelések közül a legnagyobb hatékonyságot biztosítókat nyújtsák be a minisztériumi és a társintézmények, társminisztériumok szakembereiből álló zsürinek. E bizottságok munkája arra irányul, hogy a rendelkezésre álló hitelek és állami támogatások odaítélésével ösztönözzön a korszerű technológiák, gyártmányok meghonosítására, a leggazdaságosabb megoldásokra. Előnyben részesülnek azok a tervvariációk, amelyek elsősorban a belső vállalati tartalékok kihasználására építenek és a saját források kiegészítését kérik központi alapokból.

A miniszter hangsúlyozta több kezdeményezést várnak a export növelését szolgáló fej lesztésekhez, beruházásokhoz. E azért is szükséges, mert öt é alatt a szocialista országokb

JKI LÁSZLÓ

Rideg Gábor: Rajki László szobrászata. =
Uj Aauróra, 1986.1.sz. 51-54.p. ill.

1936, Bertók K. 24 p. 24 cm.

/Klny. a Debreceni Református Kollégium Tanárképző Intézetének dolgozatai 13./

Egységár: 50.-Ft

213/31

PULSZKY Ferenc: Magyarország archeológiája. 1-2. [köt.] Bp. 1897, Pallas. 2 db. 26 cm.

Egységár: 1.500.-Ft

214/18

RÁCZ Elemér: A ritmikus próza XII-XIII. századi okleveleinben. Bp. 1927, Élet ny. 25 p. 23 cm.

Egységár: 40.-Ft

215/299

RADÓ Oszkár - SIVÓ Róbert:

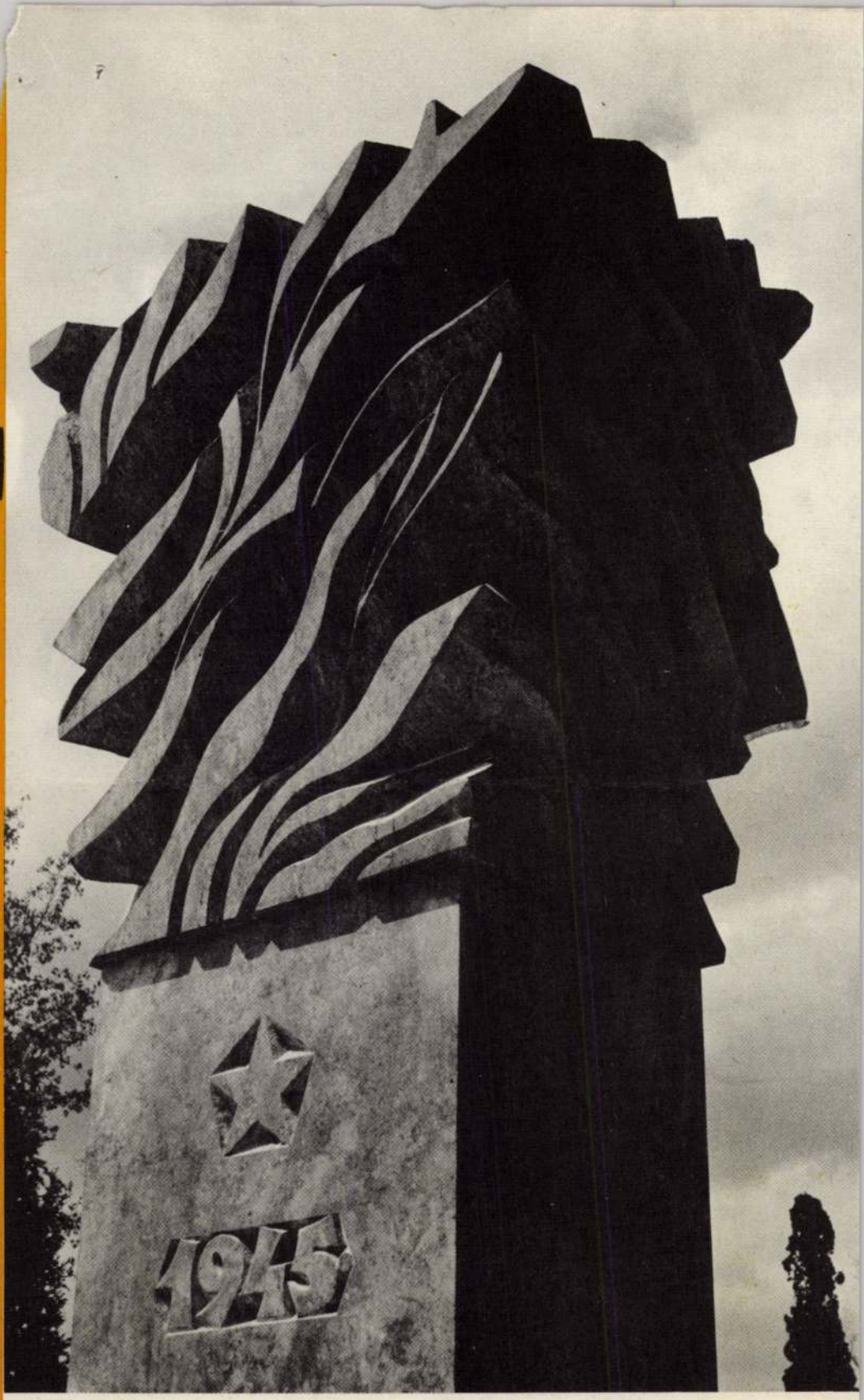

Rajki László: *Pilisszántói emlékmű (részlet) (mészkő) Fotó: Rajki László*

Rajki László: *„Találkozás" III. (szilvafa). Fotó: Ács József*

– Legyünk tárgyilagosak: Olyan fenyőültetési programot, mint Tarpán, nem láttam még sehol az országban. Aztán azokat az asszonyokat nézzétek meg hitetlenek, akik egyik nap még a kapát markolászták, most meg üvegcsiszolók a naményi gyárban. Úgy csinálják, hogy az ember elhűl! Egy elfojtott látáskultúra, egy eddig önmaguk által sem ismert tehetség került itt felszínre. No és történetesen a „Röpülj páva" bölcsője is ez a vidék volt. Annak idején Vass Lajos is felfedezte magának Szabolcs-Szatmárt. Aki itt él, az mindig egy kicsit másképp, esetleg sötétebben lát. Higgyetek nekem, alaposan megváltozott itt minden és nem csak a gazdaság...

*

Csak utólag látom, hogy mi mindenre volt időd. Műfordítóval beszélek, s úgy emlékezik, az első kisregényét Te cipelted Pestre, és házaltál vele kiadótól kiadóig. Jó néhány éved energiája ráment, míg nyomdaszagúan a szerző is forgathatta, kézbe vehette könyvét, önbizalmat nyerve a későbbi, a további munkára. S nem kezdődhetett nap a tokaji írótáborban, hogy neved fel ne hangzott volna. Igaz, ez volt az első Nélküled. S ez a tábor, melyet minden nagyobb vitája, országossá gyűrűző témái után mindig megszüntetéssel fenyegettek a gyávák, a problémákat, gondokat padló alá söprők... Te pedig, Zoli bácsi, szelíd erőszakkal utaztál újból és újból a szervezők biztatására.

Aztán Tiszaszalka. Ahol Váci Miska emlékét ápolgatja – néha szinte szél ellenében – a megszállott népművelő, tanácselnök, könyvtáros, költő, s ápoltad, míg voltál – mert minden évben ott voltál – Te is. Akkor, amikor, Nyíregyháza egy szoborral letud minden Vácival kapcsolatosan kötelességet, mikor az – immár legendás – mandabokri iskolát csak az emberek összefogása menti meg, akkor van egy kis falu a beregben, mely makacsul és immár kilenc éve egyvégtében Rajtad keresztül is Vácihoz ragaszkodik, aki pedig éppen csak néhányszor járt arra, s oda legfeljebb az emberek szeretete kötötte. Az idén, azon a ködös decemberi napon, Veled kezdtük a napot, de Veled is búcsúztattuk. Minden hivatalos, előre megírt beszéd nélkül ott voltál velünk... De hol is akadtunk még össze? Kutatnom kell emlékezetemben. Még újságíró pályám kezdetén, mikor – éppen segítségeddel – először szerettem volna Rólad írni, nos akkor a nagy nekibuzdulás közben került kezembe könyved. Addig csak lótni-futni láttalak, nem olvastalak. Bele is firkantottad az útravalót. Első mesteredről Szabó Pálról írod:

„... minden jelentős írásában azt kutatja, azt igyekszik tettenérni, s hol tündér-könnyed, hol mellbevágó érzékletességgel ábrázolni, hogy az ember – Marx Károly kifejezésével élve – hogyan lesz legegyénibb létében egyszersmind a közösség része..."

Jó tanítványnak bizonyultál.

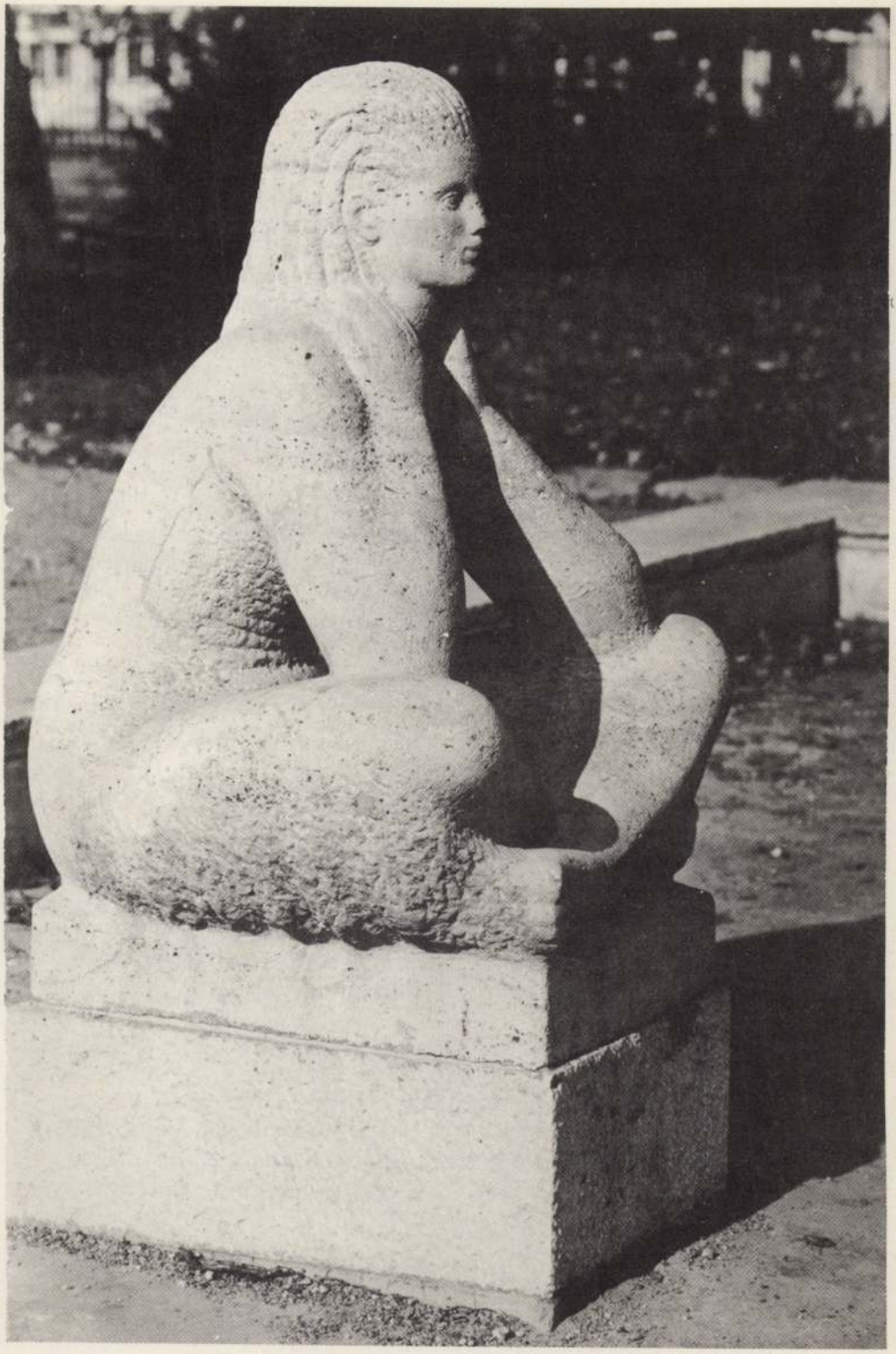

Rajki László: *Ülő nő. Fotó: Váradi Zoltán*

gásoknak, eseményeknek az emlékére emelt köztéri művekben pedig inkább a már említett plasztikai szimbólumokat részesíti előnyben.

A pilisszántói felszabadulási emlékművében például ez a szimbólum a fáklya, amelyet budakalászi mészkőből faragott meg a művész. Az oszlop – befoglaló formáját megtartva – nem a tűz látványát, hanem a „lobogás" lényegét ragadja meg a geometrikus tisztaságú és elvontságú részletformákkal, amelyeket az anyagba vésett, faragott, fűrészelt és csiszolt.

Ha Rajki eddigi életművét nem is lehet stíluskorszakokra osztva elemezni, ezt a periodizálást megtehetjük a választott anyagok, illetve szobrászati műfajok szerint. Rajki egyaránt készít szobrokat fából, fémből és kőből, de mindenkor az elöljáróban említett apai „örökség" folytatásaként meghatározott anyagtisztelet szerint. Más és más módon nyúl az anyaghoz, ha művét fából, kőből vagy fémből formálja.

A fát is kétféleképpen munkálja meg, ám mind a kettő az anyag természete szerint való. Az egyik mód (és ez jobbára a korábban készített alkotásaira jellemző), amikor a fa természetes szépségeit engedi érvényre jutni a csiszolt felületű, „amorf" formálással. (*Nyújtózó, Föld és ég, Futár* című műveiben). A másik famunkálási mód az anyag faragásának nyomait is láttatni hagyja, a véső, a „faragókés" nyomát vagy éppen a gyalult, az „összeácsolt" fafelületeket, amikor a formarendet geometrikus részletformák határozzák meg (*Mesterség I–III;* a moravany-i alkotótelepen készített, és ott is álló *Galánta* című munkáira gondolok itt, és fába kívánkozó gipsz szobortervére, a *Táltos* címűre).

Kőszobrai közül a figurális köztéri munkáiról már szóltam korábban, ebből az anyagból készített portréin, ezek – mint portrészobrai általában – biztos karakterérzékről tanúskodnak, ellentétben a más anyagból megvalósított fejeivel, nagyobb síkokból, az anyag kristályos szerkezetének érzékeltetésére törekvő „kristálylapokkal" határolt részletformákból építi fel formarendjét.

A fém-kisplasztikáiban (az anyag adottságainak kihasználásával) szabadabb, ha úgy tetszik, játékosabb formaalakítást „engedélyez" a maga számára. Ebből adódóan ebben a műfajban változatosabb plasztikai hatást sikerült elérnie, néha azonban váltakozó színvonal árán.

Fémszobrai közül a legkvalitásosabbnak az *Évszakok* című négyrészes ólom domborművét érzem, bár a négy dombormű formailag nem egységes.

Rajki László már nem pályája kezdetén álló művész, mégis úgy érzem, a benne levő alkotói lehetőség teljes egészében még nem realizálódott munkáiban, s azzal a reménnyel biztat, hogy életműve a következő időszakban még tovább gazdagodhat; létrehozva azokat a maradandó értékű szobrokat, amelyek nemcsak Rajki képességeit, hanem a kort is reprezentálhatják. Természetesen mindehhez nem elégséges a talentum, lehetőség is kívántatik.

Rajki László: *Darvas József-érem hátlapja. Fotó: Gajzágó Jolán*

Fábián Zoltánra emlékezünk

Katona Béla

Lehetőség és teljesítmény

Pályaképvázlat a 60 éve született FÁBIÁN ZOLTÁNról

"Az irodalomtörténeti számvetésnek Fábián Zoltán kapcsán még nem érkezett el az ideje" – írta róla tragikusan korai halála után az *Új Auroráb*an közölt szép emlékezésében *Czine Mihály*. Bizonyára jó oka volt rá, hogy ezt mondja, mégis úgy érezzük, hogy most, Fábián Zoltán születésének 60. évfordulóján, már aligha lehet pályaképvázlatának elkészítését korainak ítélni. Lehet, hogy a végső szó kimondásához nagyobb távlat szükséges, a pálya alapvonalainak fölrajzolásához azonban – ha fáj is – hozzá kell kezdenünk.

*

1926. január 30-án Nyíregyházán született. Többször elmondta, s meg is írta, mennyire véletlenszerű volt, hogy éppen a Nyírség fővárosában látta meg a napvilágot. Szülei egy Hajdúdorog környéki majorban éltek akkoriban, ahol édesapja gazdatiszt volt Nagy Móric birtokán. Az uradalom közelebb lévén Nyíregyházához, mint Debrecenhez, a szülés előtt a kórház környékén, a Honvéd utca egy földszintes házában béreltek szobát, hogy közel legyen az orvosi segítség, ha elérkezik az idő.

A szülés után a kismama természetesen hazaköltözött az újszülöttel a tanyára. Ez a magyarázata, hogy Fábián Zoltán életében a szülőföld másfajta szerepet töltött be, mint a legtöbb embernél. A szülőváros vagy szülőfalu általában a gyermekkori emlékekkel kapcsolódik össze tudatunkban, s leggyakrabban az első és talán legmaradandóbb élmények, a legkitörölhetetlenebb emlékek színterét jelenti. Nála ez másként alakult. Okmányaiba Nyíregyházát jegyezték be születése helyeként, ő maga azonban csak hét-nyolc éves korában látta először szülővárosát, akkor is csak a vonatablakból, mikor édesapjával egyszer átutazott rajta.

Akkor egyébként már rég nem Hajdúdorogon laktak, hanem a bihari Álmosdon, mert a kis Zoltán talán még egyéves sem volt egészen, amikor a földesúr ottani birtokára helyezte át az édesapját. Gyermekkorát, eszmélkedésének első éveit így Biharban töltötte, de meglepő, hogy műveiben milyen kevés nyoma található a bihari tartózkodásnak.

Az álmosdi földesúr néhány évvel később tönkrement, nem volt többé gazdatisztre szüksége. Az élelmes, vállalkozó kedvű apa azonban nem ijedt meg, önállósította magát, szeszgyárat alapított, majd a malomiparra tért át. Előbb Derecskén, később Karcagon bérelt malmot, s ha ezek nem a sajátjai

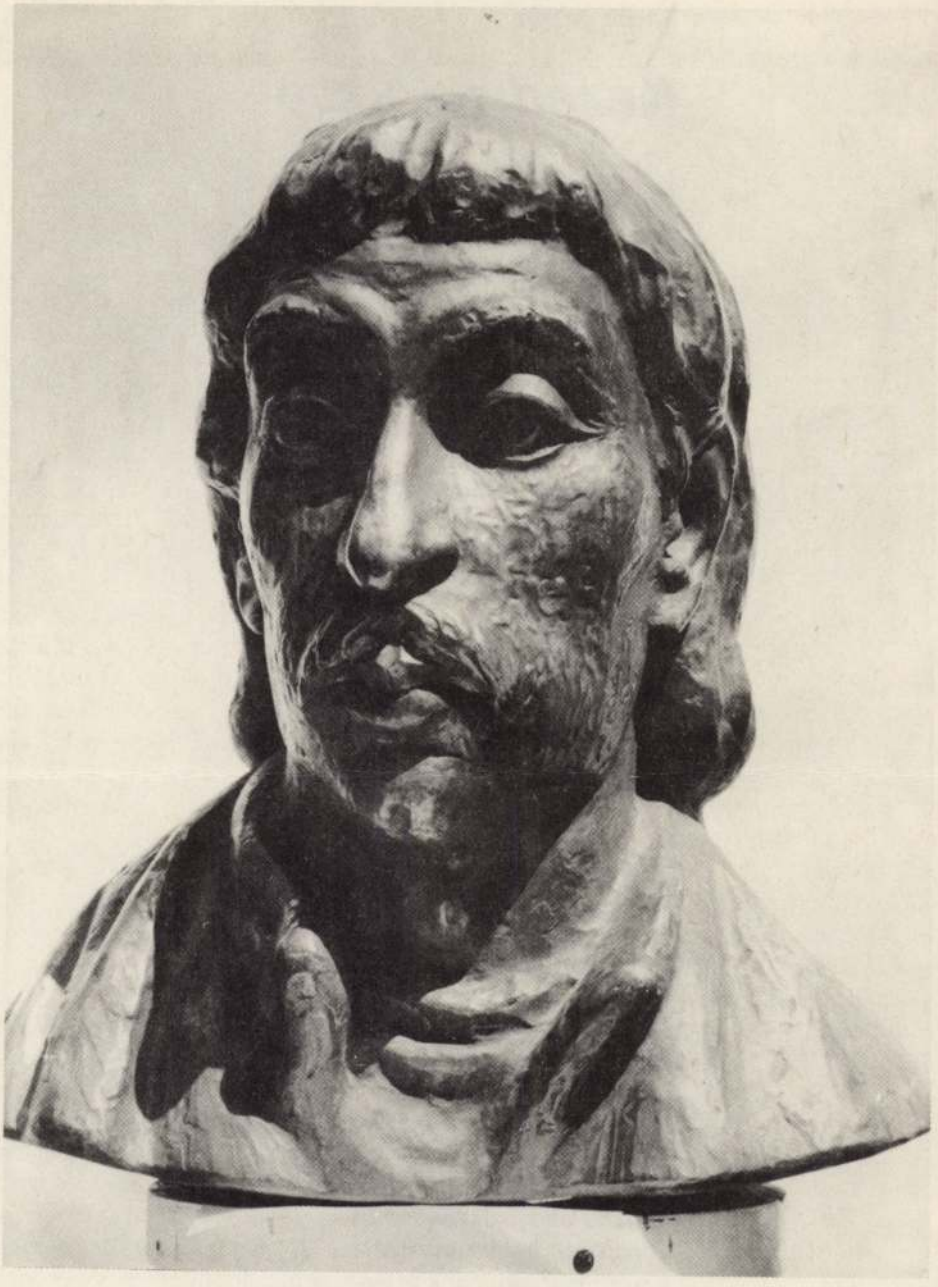

Rajki László: *Csokonai Vitéz Mihály. Fotó: Ács József*

Barcs János

Kezed parazsa

1.
Megláttalak a partok alatt,
utánad futok,
várom, hogy megállj;
a csillagok elaludtak,
s hangtalan a léptem.

Ne rohanj! Figyelj rám!
Sorsunkat ismerik...

Vágyaimban madár sír;
tudom, Te is hallgatod
néma zokogását.

Futok utánad
a mély partok alatt.

Visszaölelsz.
Kezed parazsát átadod
hivő szívemnek...

2.
Itt találtam Rád a parton
könnyed mosolyban fürödtél
néztél a víztükörből
sötét ingben futott a szél...

Háború dúlt fejünk felett
szívünkben csöndes szerelem
gyűlöltük a tüzes szelet
s öleltük egymást meztelen

Rejtőzködtünk két tűz között
gyilkos aknasziszegésben
köröttünk halál gyűrűzött
s nem gyógyultunk ki egészen...

Rajki László: *„Találkozás" II. Fotó: Váradi Zoltán*

Útszerelvények között

Hétköznapok gondja ballag a
műfények keresztmetszetében,
vásárolni megy valahová...
Árnyéka követi serényen.

Csupa gondolattársításos
rohamba kényszerült az este,
pedig csak egy gond, egy magányos
lépett le a tiltott úttestre.

Visszamenekülések

Ittas gondok menekülnek a város alatt
Az otthonok felé menetelnek
Ma ingyen szakad a téli eső
Mégis miért e hajnali lárma?
A ricsajjá fajult férfibeszédtől nem derül ki az ég
De loccsan a pocsolya
S arcunkba fröccsennek a szavak
A hajdani és majdani kövek
A tudálékos józanság szórta ránk az idő tornyából
Amikor hajlékaink meneteltek
A komor férfiak után
A téli esőben

Álnépi kisvendéglő cigány műzenével

Amikor a kis földszintes épület tornácán megláttam a burkolatot, tudtam, hova érkeztem. A vörös márványra emlékeztető süttői kő a hatvanas évek szocialista közintézményeinek járványszerűen elterjedt, nélkülözhetetlen kelléke volt. Idáig rendben is volna, hiszen a Margitkert vendéglőt 1965. május 25-én nyitották meg. A boldog emlékezetű Észak-Budai Vendéglátó Vállalat az egész házat teljesen újjáépíttette ekkor, és I. osztályú éttermet nyitott a meredek Margit utcában.

A Margitkert megnyitása idején — nem sokat változott azóta

A vörös mészkő tehát korjelző, de az igazi bukfenc csak most jön: valamilyen kifürkészhetetlen okból parasztházat kreáltak a régi kisvárosias vendéglőépületből, az egykori bohémtanyából, és buzgalmuk odáig ment, hogy mindent bele alapon a tornácot egy ilyen helyen soha nem látott anyaggal kövezték ki.

A földszintes, épített kerítéssel körbevett udvarú házat valamikor az 1780-as években építette a szőlőműves Teufel József a száz négyszögöl nagyságú telken. Tőle 1834-ben egy Palmann György nevű budai szőlőműves vette át az ingatlant, hogy aztán vélhetően halálát követően 1850-ben árverésen a Herold családhoz kerüljön. Herold Antal fertálybíró volt, azaz olyan közeg, aki csip-csup ügyekben hozott ítéleteket. A legenda szerint már ő is csapra verve árulta a saját borát.

Hivatásos borkimérés azonban csak 1877-től folyik a kis házikóban, amikor Herold veje, Peyerl József — maga is régi szőlőműves család sarja — kiváltja e tevékenységre a hivatalos iparengedélyt.

Az 1880-as évektől Peyerli vendéglő néven vált közkedveltté a hely: Pestről jártak ide színészek, művészek, írók, így Újváry Ignác, Feszty Árpád és persze Krúdy is, aki vélhetően az összes budapesti kiskocsmában törzstag volt, legalábbis még nem nagyon találkoztam olyannal, ahol az ő neve ne lenne emléktáblába vésve.

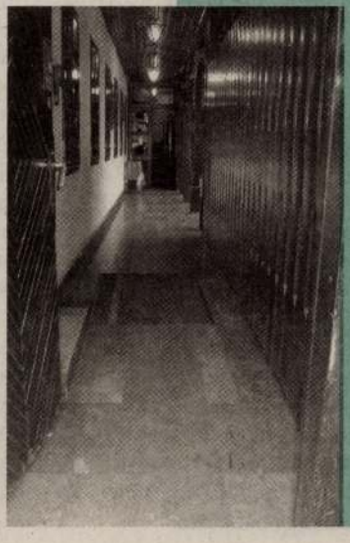

A Peyerli jellemrajzát a következő lényegi motívumok adták ki: ide a budapesti polgár inni jött, ráadásul, aki a borocskához harapni is kívánt, az magával hozhatta a hentestől vett sonkáját vagy az otthon csomagolt csirkécskét, és nem hogy nem dobták ki, de Peyerl úrnál kapott tányért és evőeszközt ehhez, és csak az itt bevett badacsonyi rizlinget vagy bácsalmási kadarkát kellett megrendelnie. Ha valaki ételre, pláne ha halra vágyott, az a közeli Kis-Budába tért be.

A harmincas években azután az akkor már hetvenes Peyerl bácsi, az alapító fia igazi budai nevezetesség lett, mint Havelka bácsi a bécsi Graben tövében. Egész nap rövid, angol pipát szívva a vendégek között adomázott, hogy milyen volt az élet akkor a Peyerliben, amikor puttonnyal hordták a vizet a Dunáról és üvegbúrás gyertyatartók világítottak az asztalokon. A történetek egyikét-másikát minden bizonnyal élvezettel hallgatta az oda be-bejáró Kosztolányi és Szabó Lőrinc is.

Csodálatosképpen a munka utáni iszogatásra, főleg nyári ejtőzésre kitalált intézmény az ötvenes években is megtartotta arculatát. Ám 1965-ben a szocialista vendéglátóipar egy hirtelen reformhulláma véget vetett a csöndes borozgatásnak, a Peyerli „irodalmi levegőjű udvara", amit akkori szakkifejezéssel zöldvendéglőnek hívtak, minden magyarázat nélkül átvedlett Tschikosch- és Tschardasch-romantikázós helylyé, ahol fekete mellényes, bajszos pincérek vetették magukat a nyugatnémet turistaáldozatokra.

A korszak diplomata protokolljába szinte beleivódott, hogy, ha egy magas rangú „valaki" felénk vetődött, akkor a Margitkertben mutatták meg neki a tuti népiest. Végül is igazuk volt: ebben a kis XVIII. századi házikóban tényleg ott van szinte minden, amit az eltelt röpke két évszázadról mi nálunk tudni érdemes.

P. VENDELIN

Ördög bújt a nagybőgőbe, ezért inkább a citera mellé ülünk. Hátunk mögött egy német házaspár és egy idő előtt felállított karácsonyfa foglal helyet. Mellettünk a zenekar hangol, orrunk előtt egy kis üveg szekszárdi kékfrankos kelleti magát. Fárasztó munkanapot jöttünk kipihenni. Tán a cigányzene és a jóféle magyaros ételek segítségünkre lesznek — így okoskodtunk. Karnyújtásnyira tőlünk matyóhímzéses függöny, az alja nemzetiszínű szalaggal megkötve. Az összeszokott banda bús mulatósba kezd, a nagybőgő felbőg, a hegedűk szép, keserves sírásban törnek ki, a bor pedig alattomosan itatja magát. Tűzrőlpattant menyecske libben asztalunkhoz, de nem táncolni hív, hanem a fogyasztás felől érdeklődik. A legendás prímáskirály félig lehunyt szemmel cifrázza, mi a fáradtságtól félig csukott szemmel rendelünk. Először is bakonyi haramialevest fürjtojással és libalevest lúdgégetésztával. Hogy mi fán is terem a lúdgége? — erre talán még e nagy múltú műintézmény díszvendégei sem tudták a választ, pedig a közel s távoli múltban olyan világfiak tisztelték meg jelenlétükkel a Margit-kertet, mint François Mitterand, Andreas Papandreu és a két Helmuth, a Schmidt és a Kohl. Egzotikus meglepetésre készülünk, ám levesünkben a várva várt lúdalkatrészek helyett csupán gégét formázó tésztadarabkák úszkálnak a legnagyobb egyetértésben. Hát persze! — kapunk szinte azonnal fejünkhöz, hogy is lehettünk ilyen balgák (vagy egyszerűen csak szórakozottak), hogy valódi gégének képzeltük szegény levestésztát. Legutóbb ugyanígy egy gyerekzsúron jártunk jó negyedszázaddal ezelőtt. Amikor a házigazda — nagyvilági hölgy, úszótársunk anyukája — megkérdezte, szeretjük-é a kakaós csigát, mi azt feleltük, az idegen lakás fényűzésétől megszeppenve, hogy ehhez a különleges francia csemegéhez (csiga kakaóban) még sosem volt szerencsénk. Hogy megóvjuk magunkat a további meglepetésektől, fogast rendelünk Orly módra, erről legalább egyikünknek sem a híres repülőtér jut az eszünkbe. A zenekar hozzánk hasonlóan kimerült tagjai velünk együtt, ám ők a cimbalom árnyékában költik el szerény estebédjüket, majd jóllakottan egy könnyed Strauss-keringőbe kezdenek. Mi viszont egy könnyednek aligha nevezhető somlói galuskát próbálunk megszelídíteni, de az istenadta csak nem hagyja magát. Szégyenszemre somlói hegyekkel a hátunk mögött, lesütött szemmel vagyunk kénytelenek elhagyni a magyaros falatok és helybéli dallamok e hangulatos, bár kissé kopottas szigetét.

G. VENDELIN

Egy önkiszolgáló emlékére

Kávé fagylalttal a Gül Babában

Családom legendáriuma őriz egy történetet: Vilma néni, apai nagynénikém még jóval túl a nyolcvanon is motorbiciklivel járt a Lukács fürdőbe. Kacsázó járásáról és arról volt híres, hogy mindig utolsóként hagyta el a kabinosok bosszantására az uszodát. Hazafelé bement a Margit körút (pardon: Mártírok útja) elején a Gül Baba „önkibe"; itt feketekávét ivott, amibe, hogy az úszás nehogy eltorzítsa alakját, kérésére egy gombóc vaníliafagylaltot nyomtak. Tudta, mi a finom, elvégre élete első ötven évében kávéháza volt az Alkotás utcában...

Nekem a Gül Baba önkiszolgáló étterem csupán innen ismert. Ám a budai polgárokat sok emlék köti a helyhez.

A Margit körút első házáról van szó a Lipthay utca sarkán. Hajdan bolondos neoromán várkastély, álarcos bérház volt tornyos sarokbástyával, pici loggiákkal és fiatornyokkal. Ebből a báli hangulatból 1975-ben jött el a kijózanodás pillanata: a 3. számú Építőipari Vállalat leverte a vakolatdíszek jó részét, egyenszabást adott a tetőzetnek, egyszóval kivetkőztette a házat a század eleji romantikus maskarából.

Kezdetben a földszinti nagy helyiséget egy Kovacsich nevű tulajdonos működtette Kasino néven, majd jött a Posch vendéglő korszaka. Az 1930-as évek elején Winkler úr, a Metropol szálló volt főszakácsa bérelte.

1935-ben nyílt meg a Gül Baba étterem és söröző. Terasza a Przemyśl-oroszlán körüli parkban volt, a pincérek nyaranta az akkor még jelentéktelen forgalmú Lipthay utcán keresztül járva szolgálták ki a közönséget.

Hagyományos étterem a Lipthay utcai hátsó fronton

A háborút túlélő vendéglőt 1949-ben államosították. Üzemegység lett a II. Kerületi Vendéglátó Vállalat kötelékében. Minden megváltozott, csak a név maradt. Egyébként örök rejtély marad számomra, hogy milyen alapon neveztek át bizonyos éttermeket, és miért maradhatott fenn némely esetben — hozzuk ide példának a lepattant, jelentéktelen kis Szomjas vendéglőt a Margit körút és Keleti Károly utca sarkán — a régi név.

A budai gemütlich hangulat gyorsan odalett, 1953-ban ugyanazon Gül Baba név alatt egy alapjaiban megváltozott helyet talált a budai közönség: népbüfé lett a hajdani étterem Margit körúti oldalán. Talponálló dülöngélő. Megnagyobbították a konyhát, és így kettős arculatot alakítottak ki: egyik részen népbüfé, a hátsó, Lipthay utca felőli fronton pedig megmaradt a hagyományos zenés étterem. A közös, nagy konyha ergonómiai előnyei túlmutattak a bizarr műfajpárosítás okozta esetleges visszásságon.

Önkiszolgáló étterem korában

De csak 1957-ig, mert ekkor, a környék általános rehabilitációjának sodrában visszahelyezték a Gül Babát is jogaiba. Az 56 utáni budapesti vendéglátásban amúgy is új utakat nyitottak. Négy hírhedt népbüfét, a Marx téri Sabáriát, a November 7. téri Corvint, a Lenin körúti Sörszanatóriumot és a Gül Babát önkiszolgáló étteremmé léptették elő, ami mögött elsősorban a városkép csinosításának szándéka húzódott meg. A főútvonalakról kívánták eltüntetni a rossz hírű italozókat.

Az áramvonalasított önkiszolgálókban csak ülve lehetett röviditalt fogyasztani, lényegesen drágábban persze, mint a kocsmákban, ezáltal az ital- és ételfogyasztás riasztónak talált 70–30%-os arányát az ellenkezőjére fordították, ráadásul sikerült a közönség összetételén is lényegesen változtatni.

Amilyen drámai volt a 40-es évek vége és az 50-es évek eleje a budapesti vendéglátásban — államosítás, funkcióváltás, a tulajdonosok meghurcoltatásai —, annyira kacagtató az 50-es és 60-as évek fordulója. A Kádár-rendszerben hirtelen felütötte a fejét a garasoskodás; egy furcsa nekirugaszkodás a gazdaságossági szempontok figyelembe vételére. Ráadásul mindent azon az üzemgazdász bikkfanyelven próbáltak előírni, amely vaskohót, műanyag fröccsöntőt, éttermet és óvodát ugyanolyan üzemnek fogott fel, amelyben racionális, szigorúan tervezett módon kell folynia a termelőmunkának. Egy ilyen zsánerű tanulmány szolgált alapjául az önkiszolgálók bevezetésének is. „Gyümölcsalapú hűtött üdítőitalok kerüljenek forgalmazásra" — olvashatjuk, nyilván az alkoholizálás helyett. „Előtérbe kerül az ételfogyasztás", a „melegételek állófogyasztását" azonban csak átmeneti állapotnak tervezték, itt engedtek a vendégközönség akaratának, hiszen az akkor még itt lévő HÉV-végállomás környékén nagy igény jelentkezett olcsó falatozóra.

Álljunk is itt meg egy percre. Mi lett azokkal, akik, hogy úgy mondjuk, kiszorultak a népbüfé Gül Babából? A hídfő túloldalán, az Árpád fejedelem útja 2.-ben átvette őket a Nylon csárda és lángossütő. Ez a teraszos pavilon hihetetlen forgalmat bonyolított: napi 4000 (!) vendéget szolgált ki 17 dolgozó, és hektoliterszámra fogyott a sör. Picinyke külváros a Rózsadomb tövében. A II. kerületi tanács 1975-ben unta meg ezt a melósidillt, ekkor számolták, fel sokak nagy bánatára.

Még egy fontos kérdés nyitva maradt: miért a Gül Babába járt Vilma néni fagylaltos kávét (mai nyelven: ice coffee) inni, miért nem a Lukács melletti presszóba? Nos, a Lukács eszpresszót, ahol még régi Pavoni géppel főzték a kávét, s amelyet pedig még az ötvenes években modernizáltak, 1962-ben az akkor már Észak-Budai Vendéglátó Vállalat egyszerűen elcserélte a Fodrász Szövetkezettel. Vilma néni meg mehetett a nem sokkal ezután újrafazonírozott Gül Babába.

1964-ben ugyanis megint friss légáramlat csapta meg a fővárosi vendéglátóipart. Az eladdig önkiszolgáló vendéglő vegyesfelvágott egységet homogenizálták, és a Gül Baba egész L-alakú terére kiterjeszkedő kombinált önkiszolgáló eszpresszó, úgynevezett bisztró létesült. Ez a bisztrókorszak hajnala. Ugyanez a napkelte ragyogta be egyébként a Baross téri Keleti önkiszolgálót, amely egy korábbi zülletet váltott fel. Ugyanakkor a Gül Baba átalakítása már a kortársak számára is önkényesnek tűnt. Jól ment az addigi üzlet és a közönség is konszolidált volt. Senki sem tudta a változtatások okát — valószínűleg valamilyen új üzemszervezési tanulmányíró bontakoztatta ki képességeit.

Mindazonáltal Rajnai László építész jó munkát végzett: a berendezés mai szemnek is kellemes látványt nyújtott. Hosszú, a két utcai fronttal párhuzamosan körbefutó melegkonyhai pultról lehetett leemelni az ételt, a végén pedig fizetni, majd a Mártírok útjai front Rózsadomb felőli oldalán kialakított eszpresszópultnál lehetett kávéval befejezni az ebédet.

A hosszú étteremnek ebben a szögletében tehát odaértünk, ahonnan elindultunk: Vilma néni itt kérte a kávét és bele az obligát vaníliafagylaltot.

ROHONCI ÁRMIN

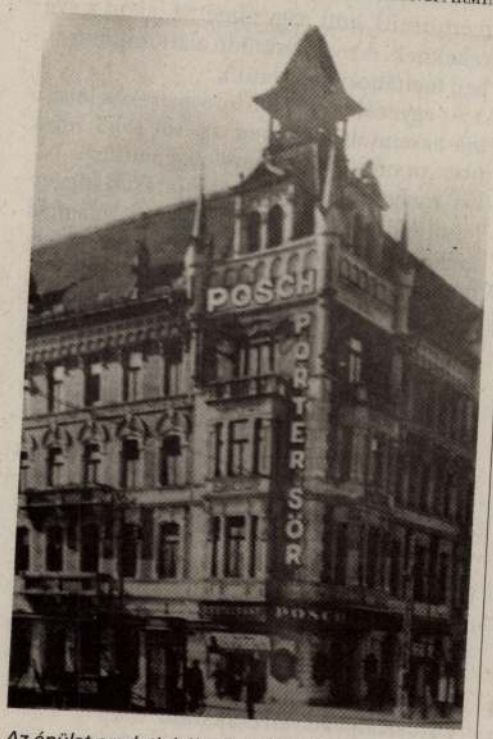

Az épület eredeti, háború előtti kinézete

A tél ajándéka

A hó a természet nagy ajándéka, és nem más, mint amolyan „vízkonzerv" a csapadék szilárd halmazállapotú formájában. Életünk legfontosabb alkotóeleme a víz. Talajaink vízkészlete a jó terméseredmények záloga. Az esővíz különösen, amennyiben hirtelen zuhog le, gyorsan elfolyik, a talaj nem képes megfelelően tárolni. A hó erős hővezető, a hőt nem a talajból, hanem a talaj menti rétegekből vonja el. Ebből következik, hogy a hópaplan felülete nagymértékben lehűl. Minél lazább a hóréteg és minél csendesebb az éjszaka, annál nagyobb a lehűlés. Elmondhatjuk, hogy a nagy kiterjedésű hótakarók maguk szülik a hideget. Így bekövetkezhet egy érdekes jelenség: a hótakaró felülete és a, mondjuk, tíz centiméter mélységben lévő réteg között akár 20 fok különbség is lehet. Az állatvilág is kihasználja a hó rossz hővezető képességét. A sarkvidéki szánhúzó kutyák, ha pihenőt kapnak, a hóba kaparják be magukat. Madaraink közül vannak, amelyek hideg éjszakákon a hóban alusznak. Vadászaink szerint a fogoly jó példa erre.

olvadás estén is lassan válik vízzé, és a beszivárgás üteme is mérsékeltebb. Olvadáskor a hó szinte cseppenként adagolja a vizet a talajnak, amelyet jó mélyen nedvessé tesz. Ezt a tartalék vizet hasznosítja a növény a tenyészidőben.

Minél később következik be a nagymértékű havazás, annál veszedelmesebb, mert a hó nemcsak áldás, hanem csapás is lehet számunkra. A februári havazások általában magukban hordozzák az árvízveszélyt, hiszen a tavaszi melegben hirtelen olvadó, hatalmas hómennyiség vize nem képes folyóink medrében lefolyni.

A frissen hullott hótakarónak igen nagy a kisugárzóképessége, és mivel a hó rossz

BÁNHÍDI JÁNOS

*

Időjárás-jelentés az év utolsó napjaira: Erősen felhős, borult lesz az ég. Párás, helyenként tartósan ködös idő várható. Szitálásra, ónos szitálásra is számítani lehet. A legalacsonyabb éjaszakai hőmérséklet +2 és -3 fok körül alakul, a legmagasabb nappali hőmérséklet pedig -1, +4 fok lesz. (OMSZ)

Szilveszteri kaland

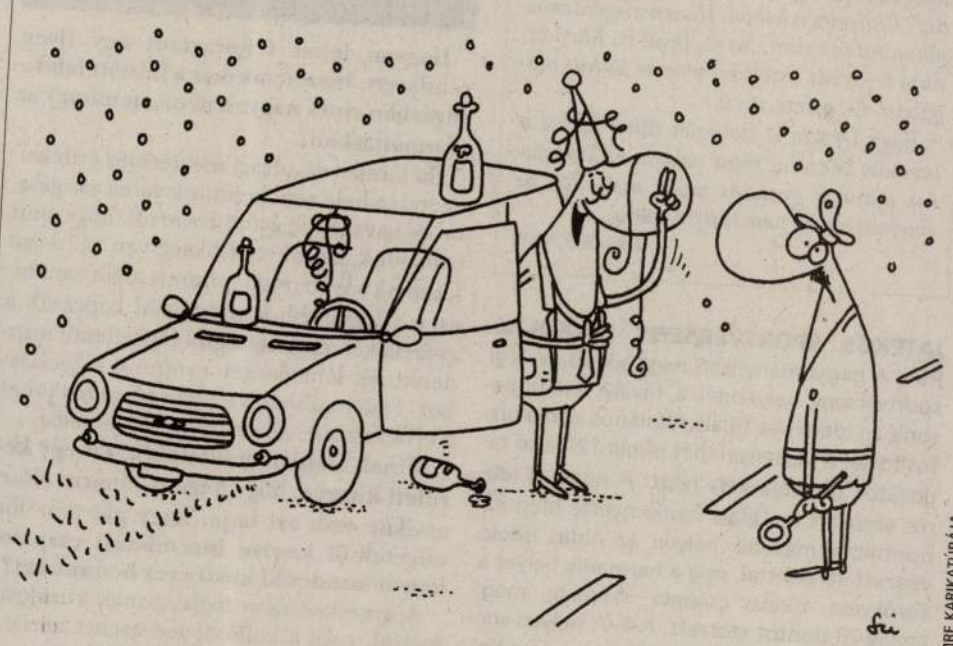

— Esküszöm, drága biztos urak, épp a detoxikálóba igyekszem!

SZMODIS IMRE KARIKATÚRÁJA

Nem hittem volna...

...hogy milyen sokrétűek a karácsonyi ajándékok

A magyar ember szeret szurkolni. Az viszont roppant tanulságos, hogy a szurkolásnál csak egy valamit szeretünk jobban: győzelmet aratni. Igen, így, többes számban. Győzelmet aratni együtt a futóval, az úszóval, a miniszterelnökkel, az agykutatóval vagy a befutott, sikeres színésznővel. Mivel szorítunk neki, létjogosultságot érzünk ahhoz, hogy a győzelemből is kivegyük a részünk.

Gyurta Dániel, kerületünk egyik nagyon sikeres úszó műhelyének, a Jövő SC—II. kerületnek olimpiai második helyezett mellúszója a decemberi, helsinki rövid pályás Európa-bajnokságon aranyérmet nyert. Kemény volt — mármint neki és nekem. De főleg nekem, hiszen hasonlóan az athéni olimpiához, ahol ezredmilliméterekkel szerezte meg a második helyet, most is az utolsó pillanatban nyúlt be és csapott győztesen a levegőbe.

Az örömöm mellett erőteljes motívumként az önmarcangolás jelei is mutatkoztak rajtam. Gyurta ugyanis nem nyert semmit a 2004-es athéni sikere óta. Ahol indult (valahol el sem indulhatott), ott leszerepelt. Így hát elpártoltam tőle, mondván: mással nagyobb sikereket érhetek el... Hiszen a szurkolónak sincs több száz szíve, amit odadobhat egy-egy nagy verseny alatt az enyészetnek....

És tessék. Ez a 17 éves fiú fricskát mutatott nekem (és, gondolom, sok más sportrajongó, de a végtelenségig nem hűséges magyar szurkolónak). Úgy nyert most Eb-t ez a srác a semmiből, hogy nem sajnáltuk kiordítani a torkunkat, földhöz verdesni a hálópapucsunkat, és a konyhába száműzni feleségüket, amíg úszott Gyurta. Utána pedig? Ünneplés a köbön. Hiszen megérdemeljük mindannyian. Na jó, Dani is. Küzdött, napi 6–8 órát úszott keményen, és hitt magában. És, persze, mi is.

Hogy Gyurta a dobogón állva felnéz a tomboló lelátóra, kiint nekem, és karácsonyi ajándék gyanánt maga mellé hív az emelvényre, én nem hittem volna...

DECHERT ÁRON

JÁTÉKOS SPORTVERSENY DIÁKOLIMPIA. A hagyományosan nagy sikerű év végi sportverseny helyszínét a tavalyi évhez hasonlóan idén is az Újlaki Általános Iskola biztosította. A versenyen hét iskola 126 alsó tagozatos tanulója vett részt. A nagyon szoros versenyt az Újlaki iskola nyerte meg 33 ponttal, a második helyen az Áldás iskola végzett 30 ponttal, míg a harmadik helyet a Törökvész iskola csapata szerezte meg, amely 23 pontot szerzett. A 4–7. helyen sorrendben az Ökumenikus, a Fenyves és a Kodály Zoltán iskola holtversenyben, valamint a SEK végzett.

Kerületünk sportértékei

A II. kerületi Utánpótlás Futball Club

A 12 éve működő II. kerületi UFC két lelkes vezetője, *Markóczy Csaba* és *Szeltner Norbert* segített abban, hogy tisztábban lássam, milyen lehetőségei vannak a II. kerületi gyerekeknek (és szüleiknek), ha a labdarúgásba szeretnek bele, és focisták szeretnének lenni, vagy csak egyszerűen rúgni akarják a bőrt heti pár alkalommal.

— Az 1994-ben főiskolások és egyetemisták által alapított sportegyesület, az országban az elsők között, 1995 tavaszán egy 45 fős óvodás focisulicsoportot indított útjára. Már akkor eldöntöttük, mi a legfontosabb megvalósítandó cél számunkra: a széles alapokon nyugvó, tömegsportból merítő minőségi utánpótlás-nevelés, valamint az, hogy minden gyermeknek lehetőséget tudjunk biztosítani a focizáshoz. Ez a törekvésünk mára sem változott — vallja Szeltner Norbert, az egyesület elnöke.

Hogyan lehet fenntartani egy ilyen rendszert, hiszen ma már a felnőtt labdarúgásban sincs nagyon pénz, nemhogy az utánpótlásban?

Ha minket az anyagi megtérülés érdekelne, talán bele sem kezdtünk volna az egészbe. Meg vagyunk győződve arról, hogy amit csinálunk, az jó, és szükség van rá. A mi klubunk a labdarúgó-piramis alján van, hiszen a legkisebb korosztálytól képezzük a gyerekeket, és tehetségtől függetlenül mindenkinek lehetőséget nyújtunk a focizáshoz. Első lépésben ez a lényeg, utána jöhet a kiválasztás — válaszol Markóczy Csaba.

Minek alapján gondolhatja azt egy kerületi kissrác, hogy ő igenis focizni akar, amikor csak azt látja, hogy pár száz fős szigetektől kezdve luxemburgi csapatokon át mindenki bucira ver bennünket?

A gyerekek nem foglalkoznak a magyar focival, csak a külföldi meccseket nézik a sportcsatornákon. Mindegyikük focista szeretne lenni, de nem azt mondják, hogy majd a magyar nemzeti tizenegyben szeretnének játszani, hanem a Barcelonában vagy a Milánban— veti közbe rezzenéstelen arccal Szeltner Norbert.

Hogyan épül fel az UFC programja?

Három szintet foglal magában. Az első kettőben a tömegsporté a főszerep, ez a szülők szempontjából kényelmes megoldás, mivel az edzések az óvoda-, illetve az iskolaidőben vannak koradélutánonként. A harmadik szint a tehetségekről és a versenysportról szól. Büszkén mondhatom, hogy az 1995/96-os korosztály az őszi budapesti bajnokságon első helyen végzett. Csapataink gyakran vesznek részt jó hangulatú vidéki és külföldi tornákon (helyenként eredményesen), ami nagy élményt jelent a gyerekeknek. A nyári szünidő alatt minden évben focitábort szervezünk.

Az egyesületben sportoló gyerekek létszáma az elmúlt 12 évben 24-ről több mint 600-ra nőtt. Régi álmunk egy műfüves pálya, melyen egész évben, időjárástól függetlenül tudnánk edzeni. A mostani, világítás nélküli salakos pályát télen három-négy hónapig nem tudjuk használni.

De akkor miért sikertelenek a felnőtteink? Hol rontjuk el?

Ebbe nem látunk bele, de az biztos, hogy amíg nálunk kisegyesületeknél családias hangulatban hol jobb, hol rosszabb körülmények között vannak a gyerekek, addig a nagycsapatoknál farkastörvények uralkodnak. A bizonyítási kényszer, sajnos, nagy úr.

Egy biztos: a II. kerületi UFC mára országos szinten is elismert utánpótlásműhely lett. Labdarúgó-tömegsport csoportjaik a II. kerület 10 iskolájában és 5 óvodájában működnek, míg versenysport szinten hat korosztályban van csapatuk.

DECHERT ÁRON

Az edzések három helyszínen zajlanak: 1. II. kerületi Sport és Szabadidő Centrum (1023 Kolozsvári Tamás utca 11.); 2. Pénzügyőr Sporttelep (1026 Pasarérti út 126.); 3. XII. kerületi Szabadidő Központ (1122 Maros utca).

A korosztályok edzői: 1999–2001 között születettek: Markóczy Csaba, (06 70) 548-8985; 1997–1998 közöttiek: Harmati Balázs, (06 30) 507-6528; 1995–1996 közöttiek: Szeltner Norbert, (06 20) 918-2318; 1993–1994 közöttiek: Kézdi Péter, (06 30) 275-7733; 1991–1992 közöttiek: Jaskó András, (06 30) 637-2055; 1989–1991 közöttiek: Sashegyi Zoltán, (06 70) 592-1278; 1987–1988 közöttiek: Vata Attila, (06 30) 294-2046. Az egyes korosztályok edzéseinek pontos időpontjairól az edzők adnak felvilágosítást.

MEGHÍVÓ

Tisztelettel meghívjuk
Önt és kedves családját

Rajnai Moni

festőművész

kiállításának megnyitójára
1992. március 13-án 17órakor
Paks Városi Művelődési Központ
kiállítótermébe
(Paks, Gagarin út 2.)

A kiállítást megnyitja:

Dr. Kerényi Ferenc

Magyar Színházi Intézet igazgatója

Megtekinthető:
március 13 - április 20-ig
naponta 15 - 19 óra között

Rajnai János
miniator.

Azt a Summa Casuum Conscientiae c. papircodexet, melezidőszerint a pozsonyi káptalan könyvtárában van, Zainbó Lőrinc pozsonyi prépost (1381-1401) írattá magának rajnai János által (1385 ben?)

Ortvay Tivadar. Pozsony város története. Pozsony. 1903. II. k. IV rész. 358. l. és
u. az. Pozsony 1900. II. k III r. 214 l.

MDK

Rajnay László, építész

Gárdonyi J: Az Építőművészek Szöv. őszi munkaterve.
Magyar Nemzet, 1955. szept. 14. 5.l.

, homlokzatán fülkékben Szt. Flórián
szentély. Egyboltszakaszos hajó, ke-
zószék, Szt. Mihály-kép,XVIII. század.
te Inkey Gáspár 1760-ban. 1835-ben

V. Bp. é. n. 1914, 110 l — Radax Dezső, 1955)

Rajnai Lóránt

és Gnaedig Miklós

a Tiszapalkonyi vegyi kombinát tervezői

Holdn Zoltán: La vie culturelle en Hongrie, Budapest, 1966 272 l.

Rajnai Sándor

A Szegedi Nemzeti Szinházban bemutatott, "Fekete arany" c. Barát Endre szindarabjához tervezett szinpadképeit E.M.:azonos cimü kritikájában igen magasra értékeli.

Irodalmi Ujság, Bp. 1953. febr. 12.
IV. évf. 4. sz. 4. lap.

M. D. K.

Rajnai Sándor szcenikus

„Társulati ülések Bpesten" c. cikksorozat számol be a budapesti szinkárak uj tag-jainak szerződtetésével kapcsolatban. Rajnai Sándor szcenikust a Vigszinkár nerződtette.

Film Szinház Muzsika, Bps. 1964. aug. 28. VIII. évf. 35. sz. 8-10. lap.

M.D.K.

Rajnay Sándor

Sándor Lajos-sal együtt tervezte a szegedi állami Nemzeti Szinházban előadott Gorkij: „Ellenségek"c. szinmüvéhez a diszleteket. A darab szinpadképeit a szöveg melletti fényképfelvételek mutatják be.

/szegi/: Gorkij és Lope de Vega Szegeden. Szinház és Mozi. Bp. 1950. jan. 15. III. évf. 2. sz. 5-7. l.

M.D.K.

Rajnay Sándor

A Blaha Lujza Szinházban bemuattott "Bástyasétány 77" c. vigjátékhoz tervezett -a kritika által elismert- diszleteket.

Sólyom László: Bástyasétány 77. c. kritikája. Film Szinház Muzsika. Bp. 1958. ápr. 18. II. évf. 16. sz. 10-11. l.

M.D.K.

Rajnay Sándor

Az Állatkerti Szinpad "Szerelmi ABC" előadásán szereplő diszlettervei "hatásos látványt nyujtottak," -mondja a kritika.

Lux László: Szerelmi ABC c. kritikája.
Film Szinház Muzsika. Bp. 1958. juli 11. II. évf. 28. sz. 23. l.

MDK

Rajnai Tóth Lajos festő

Nagy T: Az 1.M.Képzőm.kiáll... Kis Ujság 1950.
aug.25. 4.1.

MDK

[Carlo] Rainaldi, építész

Megemlítve.

Új Rezső: Képzőművészeti folyóiratok
105-106. l.

A könyvtárügy, Bp. 1962. február XII/2.

RAJNDL FERENC, mérnök

Miskolcon 1792-ben az ő rajzai alapján felülvizsgálták a Kazinczy-utaca megnyitásakor az ottani telkeket. A bizottság vezetője Rajndl volt. 16.old

KOMÁROMY JÓZSEF: A miskolci Kazinczy-utca létesítése 1794-ben 14.old

A MISKOLCI HERMAN OTTÓ MUZEUM KÖZLEMÉNYEI, 1955. dec. Miskolc

Rajner Ferenc

könyvkötő

Kassa 1771.

l.

Romhányi

86. l.

363. 379
384. 373

Rajner Károly

Vegedi antalos

irod

Kel 1885

III. k. 2-f. 282 l.

Kath. M. sz. János
Prot. Aranka

CSÜTÖRT.

9

Kath. Alex. Cir.
Prot. Abigail

PÉNTEK

10

Kath. Skolaszt. sz.
Prot. Elvira

Holdtölte 14 ó. 1 p.

SZOMBAT

11

Kath. Lurd. Mária
Prot. Bertold

Izr. Fák ünnepe S. Besalakh

Rajner Károly
építész

a MMÉE. a Komitás
szobrok elhelyezésére
kiírt tervpályázatán
II. díj.

Magyarország
1904. jún. 2.
(Az Országház-tér
Nobrai.)

életrajzoknak és kritikaknak, stb. ösz-
meg 1927-ben.

ló munkák:

el und Michelangelo. Leipzig. 3. kiad.

gelo und das Ende der Renaissance. Ber-

los Buonarroti. I. Michelagnolos Jugend-
tervezte ,decsak ez az egy jelent meg
elo legnagyobb életrajza és müveinek
. Az 1900-as éveknek ő volt a legkivá-
tikusa.
gelo. Stuttgart & Leipzig, 1906, 1924. 5.
. Bd.
ngelo. Bielefeld-Leipzig, 13. kiadás

angelo, 1921. Firenze.
a dell'arte italiana. La pittura del
1925. 627-914. 11. Michelangelo. Ventu-
üzete jelent meg, melyek Michelangelo
foglalkoznak.
ngelo, Budapest, 1903.
ngelo, Budapest, 1925.
ndő még DR. WOLF RÓzsi: Ismeretlen Mi-
inediti su Michelangelo, Roma-BUdapest,

zok gyakran tele vannak olyan részle-
t, s melyeket hajlandók vagyunk könnyen
n gyakran kitalált dolgokat szőnek be-
ekre vigyázni. De az iró is azért veszi
jellemzőnek tartja. Egy ilyen irodal-
is hü, jobban rávilágithat, világosabban
az, hogy pontosan melyik nap fogott hoz-

MDK

Rajner Károly

a Beregszászon emelendő törvénykezési épület épitési terveire hirdetett pályázaton 1400 koronás II. dijat nyert

Müvészet 1907. 134.l.

MDK

Rajner Károly építész

Egyesületeinkből. Vállalk. Közl. 1907.márc.2o. 4.l.

Rajner Károly MDK

épitész

Tervkiállitás.
Vállalkozók Kgzlönye 19o7. máj. 15. 5.o.

MDK

Rajner Károly épitész II. dij

Kiosztották az uj fővárosi bérházak pályadijait.
Épitő Ipar-Épitő Művészet. 1927. szept. 1. 152 l.

Rajner Lajos
Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, VIII., Blaha Lujza-tér 3
Telefon: 139-292

1957 MÁJ 10.

NÉPSZABADSÁG

470

Szépmíves mesterek

A modern nagyablakos, világos műhelyben férfiak és nők, idősek és fiatalabbak pepecselő, finom munkájuk fölé hajolnak. Asztalaikon aprócska szerszámok: tűreszelők, vésők, csipeszek. Itt a cizellőr kicsiny kalapácsának ütemes, halk kopogása, forrasztó lángocskák sistergése, amott milliméter keskenységű kézifűrészek zizegése hallatszik. Ügyes kezek keltik itt új életre a régmúltban élt neves szépmíves mesterek ötleteit, formaművészetét s az antik stílusú magyaros motívumok újabb és újabb elgondolásokkal gazdagodnak.

A magyar ötvösművészet műhelyében, a budapesti Állami Pénzverő falai között járunk. A vitrinekben tengerzöld smaragddal; briliánsokkal kirakott nyakékek, karperecek, gyűrűk. Az asztalokon tűzpiros rubinnal, halványkék áttetsző acháttal s a szivárvány színeiben játszó igazgyöngyökkel ékesített arany- és ezüsttárgyak. A remekbe készült darabok káprázatos szépségét emeli a sajátos magyar rekeszzománc-díszítés. Ezt a híres díszítő eljárást az erdélyi ötvösök alkalmazták először a XIV. században. A hagyományos népi díszítő elemekkel és nagy formagazdagsággal díszített ötvöstárgyaink ma is világszerte elismert és keresett különlegességek. Ebben az esztendőben közel egyharmadával több ékszert, ötvös tárgyat és bizsut szállítunk külországokba, mint az előző években. Svédország megrendelése az idén háromszorannyi, mint 1955-ben. Hasonlóan nőtt az érdeklődés a belga és a holland piacokon. Elszállításra készen áll tengerentúlra mai ötvöseink világhírű alkotása, a „Santa Maria", Columbus hajójának ezüstből készült nehézaranyozású, drágakövekkel kirakott kicsinyített mása, amelyet most vásároltak meg.

Rajner Lajos és Trojan Gyula félszáz esztendeje dolgoznak az ötvösiparban. Somogyi Sándor alig néhány évvel marad el mögöttük. Az ő ifjúkorukban még szokásos volt a céhkorszakból eredő tapasztalatcsere, „a valcolás". „Jártam Ausztriában, Németországban, a cári Oroszországban — meséli a 64 éves Rajner Lajos. — Bújtam a múzeumokat. Mindig szebbet akartam, különlegességeket. Nehéz ezt szavakba foglalni. Az alkotás vtáni vágy csak úgy jön. Szinte észrevétlen, tudattalan fogja el az embert."

„Egy műhelyben sose állj meg, akkor leszel olyan szakember, akit nem lehet majd zavarba hozni" — mondotta annakidején a mesterem —, kapcsolódik a beszélgetésbe Streicher Károly. Az imént látott, drágakövekkel ékesített karkötő az ő elgondolása szerint készült. Apja, aki szintén cizellőr volt, Ferenc József óratokjára kidomboritotta a magyarok bejövetelének egyik jelenetét. Ez a munka ma is a bécsi múzeumban van. Trojan Gyula pedig briliánsokkal ékesített diadémot készített 1939-ben az egyiptomi királynénak, Faruk király anyjának.

Burzsuj szakma, nincs rá szükség — vélték egyes hivatalos körökben is annakidején, amikor az üzemeket államositották. Szerencsére a kormány még idejében közbelépett, és ez a nagymúltú kézműves-mesterség ismét régi fényében ragyog. Két éve nagyszerű új otthont kapott a magyar ötvösség, amelyben összegyűjtötték a szétszórtan, gyakran egészségtelen kis műhelyekben dolgozó ötvösöket. Itt tanulja a mesterséget a fiatalabb generáció is. Közöttük olyan kiválóságok, mint Somfai Imre és Papp Jenő, akik a szakma többszörös kiváló dolgozói. Am az öregeket a holnap mégis nyugtalanítja. Megszerzik-e a fiatalok a szükséges tudást? Átadhatják-e nekik hiánytalanul a nemzedékeken át összegyűjtött tapasztalatokat? Sikerül-e megszerettetni a mesterséget az ifjakkal, mielőtt ők kidőlnek a sorból?

Ki veszi át például Streicher Károly örökét, akiről társai is úgy beszélnek: a mi cizelláló művészünk, s aki nehéz inasévei alatt éjszakánként anatómiát, stilisztikát, ornamentikát és természetrajzot is tanult. Képzett, tehetséges cizellőrünk alig van. S neki ma még sincs tanítványa. Pedig milyen büszke lenne, ha magánál is különb mestert nevelhetne. Sorolja az akadályokat, s mindazt, ami őszintén aggasztja őket. Látják, hogy a mai fiatalok túlságosan könnyen jutnak mindahhoz, amiért nekik, idősebbeknek, keményen meg kellett küzdeniök. Jobban kézben kellene tartani őket. „Engem nagy szeretettel, de szigorúan neveltek — emlékszik vissza —, s másként én sem tudnék tanítani." Nagy figyelemmel hallgatom észrevételeit. Streicher Károly, Rajner Lajos és a többiek az ötvösmesterség ma élő legkiválóbbjai nemcsak a szépmívesség hagyományainak hű istápolói, de a mesterséggel együtt fejlődő nevelési erkölcsök nagy tiszteletet érdemlő ismerői is. Nekünk ezt az egész hagyományt kell megőriznünk. Nemzeti kincsünkről van szó. Alighanem igaza van. Nem elég, ha általában elismerjük művészetüket (bár itt is többet tehetnénk). Nem elég, ha egyszer-egyszer írnak róluk az újságok. Hallgassunk jobban szavukra, és az illetékesek tegyenek is róla, hogy a mesterek olyan utódokat nevelhessenek, akiknek népi művészetét méltán emlegetik majd a jövő századokban is.

Oroszi István

Rajner Lajos ékkövet helyez foglalatába.
A fenti képen: Streicher Károly cizellálás közben.

és román szomszédainknak

Éreztük és élveztük többi barátaink, a nagy Kína és a szocialista tábor többi országának testvéri segítségét is. A szomszédos Csehszlovák Köztársaság és a Román Népköztársaság kormányküldöttségei már az első napokban felkerestek bennünket hogy biztosítsanak legteljesebb szolidaritásukról és megbeszéljék velünk, hogyan enyhíthetnének nehézségeinken. A cseh és román testvérnépek legkülönbözőbb formák között megnyilvánuló áldozatos és azonnali segítsége igen nagy jelentőségű volt számunkra. *A Román Népköztársaság és a Csehszlovák Köztársaság népeit és kormányait ezért a segítségért tisztelet és elismerés illeti.* (Taps.)

A múltban a magyar, a román, a cseh, a szlovák népeket az uralkodó körök egymás ellen uszították. Az október-novemberi hetekben a magyar népnek is alkalma volt felismerni a népeink közötti új, szocialista viszony mindannyiunk számára áldásos jellegét *és az önzetlen segítségnyújtás a magyar tömegekben forró testvéri érzéseket váltott ki a szomszéd népek iránt.*

Indokoltnak tartjuk külön szólni a lengyel és a magyar népköztársaságok között fennálló baráti

elsősorban katonai védelmi közösség, hanem a proletár internacionalizmus szellemétől áthatott új világ, amelynek éppen egységében, összeforrottságában, a közös gondok és örömök megosztásában, az egymás iránti testvéri szolidaritásban van lebírhatatlan ereje.

Nem tudjuk elfogadni a jugoszláv elvtársaknak az októberi ellenforradalom, majd a megalakult munkástanácsok kérdésében velünk ellentétes értékelését sem.

Nem érint bennünket kellemesen az az egyoldalú gyakorlat, amelyet a jugoszláv sajtó alkalmaz velünk szemben. A jugoszláv sajtóban napirenden vannak az olyan cikkek, amelyek magyarázni kívánják nekünk, hogy mit teszünk jól, mit rosszul, mit és hogyan kellene szerintük csinál-

Egyiptom elleni a
imperialista nagyha
ezek biztatására Iz
történt is.

Osztrák szomszéd
lenforradalmi esem
kezetében megromlottak a kapcsolatok. A magyar kormány korrekt és jószomszédi kapcsolatokat akar Ausztriával. Ezért örömmel üdvözölné, ha egy sor olyan, a két ország közötti viszonyban problémákat okozó kérdésben, mint *a kiskorúak hazatelepítése, az elhurcolt magyar vagyon visszaszolgáltatása, a határsértések kérdése, a megoldást elősegítő pozitív lépéseket tapasztalnánk az osztrák kormány részéről.* Ezek elősegítenék a népeink érdekeit kölcsönösen szolgáló kapcsolatok helyreállítását és további javítását.

Az Amerikai Egyesült Államok különleges szerepet játszottak az októberi eseményekben

A nemzetközi helyzetben a feszültség enyhítéséért folyó harcot most is, mint a múltban, a Szovjetunió vezeti. Ezt szolgálják a Szovjetuniónak a legutóbbi időben a leszerelés kérdésének megoldása érdekében tett nagy fontosságú újabb javaslatai is. Ugyanakkor az imperialista nagyhatalmak, elsősorban az Amerikai Egyesült Államok a feszültség fenntartására törekszik. *Ez nyomja rá bélyegét hazánk és az Egyesült Államok kapcsolataira is.* Mint az várható volt, a Magyar Népköztársasággal szemben ma a legbarátságtalanabb álláspontot az Amerikai Egyesült Államok kormánykörei foglalják el.

déket a burzsoá restauráció zászlóvivője, Mindszenty is.

Amerikai hivatalos szervek minden eszközzel gátolják washingtoni követségünk tevékenységét, letartóztatják a követségre látogató személyeket, megtűrik a fasiszta tüntetéseket, nem engedték beutazni Amerikába a sportolókat, a korcsolyabajnok Nagy-testvérpárt, eltanácsolták Jehudi Menuhin hegedűművészt attól, hogy Budapestre jöjjön hangversenyezni. És így lehetne folytatni tovább.

A magyar forradalmi munkás-paraszt kormány határozottan visszautasítja az Amerikai Egyesült Államok hivatalos köreinek Magyarország belügyeibe történő beavatkozási kísérleteit.

Mi a normális államközi kapcsolatok megteremtésének és fejlesztésének hívei vagyunk, de ehhez elsősorban az szükséges, hogy felhagyjanak a Magyar Népköztársaság elleni aknamunkával. A normális államközi kapcsolatok elősegítése érdekében a kormány

A KORMÁNY ÚJ TAGJAI

ANTOS ISTVÁN
pénzügyminiszter.

INCZE JENŐ
külkereskedelmi miniszter.

KISHÁZI ÖDÖN
munkaügyi miniszter.

KOVÁCS IMRE
élelmezésügyi miniszter.

Rajner Lajos MDK

ötvös.
A bp-i Állami Pénzverő dolgozója.

Repr: Raner Lajos ékkövet helyez foglaltába.

Oroszi István: Szépmüves mesterek.
NÉPSZABADSÁG. 1957. V.7/ 10.

M.D.K.

Rajner Márton

pécsi rajztanár

Festette meg ujonnan a beremendei ut. László emlékoszlop ut. László képét.

Geosits Lajos: A beremendi plébánia története. Siklós 1936, 9

RAJNICS Márton egri kőmüves, akit a városi adókönyv 1845. évi kötete emlit.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

MDK

Rajnerné, festö

egy erös portréval szerepel.

Pipics Zoltán dr.: A képzőművészek egyesületének jubileumi kiállitása. -U.H. 1934 dec.8. 21.l.

Rajnerné Istvánffy Gabriella, sz. Bp. 1877

Fehér kutya

Egri Kaszinó kiáll. Eger, 1924. b9 1.

Nemzeti Szalon XLI. csop. kiáll. 1924. nov.
1.

MDK

Rajner-Istvánffy Gabriella

Tehenek a Dunán, of.

Téli Kiállitás. 1935. nov.-dec. Mücs.
13.1.

Bajner-Latvakrly Gabriella

Tabonen a Dunán, of.

13.1.

M.D.K.

Rajnics Márton, ceri kőműves

a városi adókönyv 1845.
évi kötete említi.

Heves megye műemlékei I. írta Voit Pál,
Magyarország műemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 389 old.

Rajnikovszky Jakab

Kőmives

1802. Jacobus Rajnikovszky Olaszio ex comitatu Scepusiensi oriundus, rom. cath., murarius palirius.

Kemény Lajos: Kassai polgárjogot nyert munkások. Művészet 1913. 283. l

cive nostro civium inscriptus habetur.

1829. Joannes Zimányi ex possessione Brezovitz comitatus de Sáros rom. cath. professione sua

Rajmikovsky Jacobus

Művészet 1913. 283

Jedőtál V. 171.

R a j n i k o v s z k y Jakab
kőmüves mester
/Kassa, 1802./

M Ü V É S Z E T
XII.évf.1913.
283.
"Kassán polgárjogot nyert müvészek"

RÁJNIS GYORGY, gombkötőmester

1746.-Szvetics Józsefet illegalis pénz elfogadásával vádolták.Rajnis György gombkötőmert és tanacstagot meg idézték hogy eskü alatt ez ügyben vallomast tegyen.Ett ő megtagadta. 387.old. 51.jegyz

SZOVÉNYI ISTVÁN: Adalékok a kőszegi gombkötő céh történetéhez /1713-1763/ 377.old

SAVARIA, A Vas Megyei Múzeumok Értesitője. 5-6. 1971-72. I Szombathely, 1975

RAYNISCH GYÖRGY, gombkötőmester

1752.-A város gondoskodni kívánt az árvaházi gyermekek
ről.A céhek véleményét kérte.az ingyenes segédtetés
felszabadítás ügyében.A gombkötőket Unger,Mihály céh
ter,Simonics Ádám és Raynisch György képviseltók.
39.old. 61.jegyz

SZÖVÉNYI ISTVÁN: Adalékok a kőszegi gombkötő céh
történetéhez /1713-1763/ 377.old

SAVARIA, A Vas Megyei Múzeumok Értesítője, 5-6.
1917-1972. Szombathely, 1975

RAJNIS GYÖRGY, gombkötőmester

34.-Geresdorfról költözött Kőszegre.1734.okt.11.polgár. 1735.okt.11.mester.József gyermeke jezsuota lett,a magy ar klasszikus verselés úttörője volt.Ignác fia,mint ju rista a városi közigazgatásnál volt.Atyamester,többször céhmester,Elismert mester,tekintélyes polgar. 403.old Kamarás és külső tanácstag is volt.Halala bizonytalan talan 1763. 403.old

SZÖVÉNYI ISTVAN: Kőszegi gombkötőmesterek és műhelyek a céh keletkezésétől megszünéséig 395.old

SAVARIA, A Vas Megyei Muzeumok Értesitője 395.old
1971-72. Szombathely, 1975

RAJNIS GYÖRGY, gombkötőmester

4.-Rajni [illegible] g műhelyében tanultak:Schaf[illegible]er Janos,17
17 6.jún.1-1740-jún.9.-Falkovics Mihály,1737.apr.24.-
1741.júl.9.-Lakics Samuel,1741. aug.2-1745.okt.3.-Stai
er Sámuel,1742.nov.25-1746.júl 16.-Knech Samuel,1746.
máj.15-1749.máj.5.-Farmalics Mátyás,1747.dec.10-1751.ok
okt.21.-Pucher István,1752.szept.1.-1756.szept.2.
40[illegible].old

SZÖVÉNYI ISTVÁN: Kőszegi gombkötőmesterek és műhelyek
a céh keletkezésétől megszűnéséig 395.old

SAVARIA, A Vas Megyei Múzeumok Értesítője. 5-6.
1971-72. Szombathely, 1975

Rajnis (Reinisch) Pál

Kaposvárról, 1766.

Fleischer Béés 77. l.

—1144

1141. Ismeretlen művész.
A XIX századból

1141. I. Ferdinand.

Sima karimájú tallér előlap

derékig, jobbraf

Jobb kezében vállra tám
pedig egy meg nem határ
pajzs van a császári sa
sas gyomrán Magyarország
te a megkoronázott Mado
Jézus ül és a ki mellet
lebeg. Felirata a reczéz

Körirata a reczézett
a képlapon: FERDIN
a hátlapon: INF. HI

Karimája és mindké

Ezüstérem (tallér), m
Havas Emil ajándéka 190

Koronája zárt, vé
bajusza rövid.

T oldalt K és B betűkkel,

RAJNISZ György egri ács. 1771-80 között szerepel a városi adóösszeirásokban.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

M.D.K.

Rajnits József, kőművespallér

vészi 1842-ben a bélapátfalvai plebániatemplom helyreállításának kőművesmunkáit

Heves Megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII.köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 545. old.

+547.á.

Rajnits József, kőműves pallér M.D.K.

1834-45 között mutatható ki az egri adókönyvekben. 1824-ben építi a bélapátfalvi belső r.k. plébániatemplomot.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemlékitopográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 389. old.

RAJNITS József egri kőműves pallér. 1834-45 között mutatható ki az egri adókönyvekben. 1842-ben építi a bélapátfalvai belső rk. plébániatemplomot.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

Rajnógel Imre

In memoriam Latinovits fényképkiállításon részt vett a Móra Ferenc Múzeum kupolatermében.

Magyar Hírlap 1978-74-6
ÁSZ:Tárlatok a Tisza partján

.M.D.R.

RAJON, Paul Adolphe

francia művész

1842? - 1888

Rézkarc Vautier: La vixe apaisée

c. kipéről — Ajánlás. A mon jeune

ami Karl Pulszky - P. Rajon"

Vautier képe munkáczy: Siroltombázának

pardovolja

Művészet 1952.

Ybl Ervin: Vautier és Munkáczy 141. l.

RAJSEV, Genngyij

LÓSKA Lajos: Osztyák festő Budapesten : Gennagyij Rajsev kiállitása. = Uj Művészet, III.évf.3.sz.1992 60 - 61.p.ill.

Bp.,Szovjet Kultura és Tudomány Háza, 1991

Rajss, Josephus Fr.

megh. 1734 III. 10.

a nyírbátori konvent iratanyagában mint a tartomány asztalosa szerepel.

Magyarországi reneszánsz és barokk
Akadémiai Kiadó Bp.1975.

400. old.

Rajter Márta

1917/18 - 1922/23

Ferképzőmfoiskevk

125 l

Rajter Ágoston

Kiállít

NÜ. 1942. III. 22.

650-51 Müvészettörténeti Dokumentá-
Ebben az esetben a kért könyvet pós-

cta Cassae Parochorum" egri anyaga,
ök utáni állapotát rögziti.

ivészettörténeti Dokumentációs
Központ

RAJTER György egri kőmüves. 1756-ban emliti a városi adóösszeirás.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

Rajthy József.

Részt vett az Ady Endre – emlékek pályázaton.

Nemzeti Újság, 1928. febr. 9.

Rajthy József.

Részt vett az Ady Endre-emlékek
elkészítésének pályázatán.

Magyarád, 1928. febr. 9.

MDK

Rajthy József

részt vett az alábbi pályázaton

Kik pályáztak az Ady-síremlékre? Képzőművészet 1928. 7. sz. 64.l.

RAJTLINGER János egri ács. Az egri városi adókönyvek 1756-61 között említik.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

M.D.K.

Rajtlinger János, ceri ács

az 1756-61 közötti városi adókönyvekben szerepel.

Heves megye műemlékei I. írta Voit Pál,
Magyarország műemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Ercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 389. old.

RAJTSEK MÁTYÁS, posztónyirómester

Az egri magisztrátus elrendelte a posztónyirók és szür
szabók céhének egyesitését.Frandstal József,Rajtsek és
Mihalik János özvegye kérték,hogy mivel meteryégeik külö
lönböznek,az ebből való viszálykodások megelőzéséért az
eddigi szokások szerint engedje mesterségük folytatását
163.old. 36.jegyz

LÉNÁRT ANDOR: Az egri céhek és a magisztrátus a
18-19.század fordulóján, 155.old

Az Egri Múzeum Évkönyve, XIII. 1975.-Eger, 1975

Rajtzinger Mátyás

kőfaragóm

l-

Lepold-Lippay-Esztergom

15. l-

h

ra:

ember 16-án vagy 29-én. Fugazott 1594
ús 31-én.

zöld köpenyt viselő szentet. Tejét dics-
an nézi az előtte fekvő pestisbeteget,
~~[illegible]~~. Közelében ketten ~~szemlélik~~ figyelnek.
fekélyektől ellepett férfi képez cso-
van és akik előtt a földön ~~egy~~ megholt
érfi és az ágyon fekvő asszony körül egy
foglalatoskodik. A háttérben, ////////, a hol
fáklya és ~~egy~~ kereszt elővitele mél-

cm.
901: VII. 1-jén (350-902 ~~VIII.~~ 12.)

téke 800

Ragusanus, Félix
dalmát művész

vezette a Corduna műhely munkáját

- említve -

Magyarországi reneszánsz és barokk
Akadémiai Kiadó Bp.1975. 137.old.

Rajz Pál

balassagyarmati rézműves MDK

a XVIII. sz. második felében a szügyi ev. templomnál/ dolgozott.

415.o.

Genthon:Nógrád.1954.

Rajz Pál

balas agyarmati rézmüves MDK

a szügyi ev. egyház rézkannája feltehetően az ő müve. 1952.-ben került a Paloc Muzeumba.

138.o.

Genthon:Nógrád.1954.

Rajz Pál.

ötvös MDK

feltehetően a balassagyarmati r.k. templom vörösréz szenteltviztartójának mestere.

132-33.o.

Genthon:Nógrád 1954.

Rajz Pál

fémműves MDK

néhány tárgya szerepel
nógrádmegyei templomokban.

93.o.

Genthon:Nógrád. 1954.

Rajz Pál

rézmüves MDK

Réz ostyatartó/XVIII. sz. második fele/ aszügyi ev. paplakban. / a II. világháboru alatt elveszett

418.o.

Genthon:Nógrád. 1954.

Rajz Pinoska

Említve

Leskovar Jenő: Döntött a zsűri
Gaur-Mávrag Dolgozó Lapja, Bp.
1970. sep. 18.

Rajz Vilmos

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

1965 OKT 19.

MAGYAR NEMZET

— **Hemingway-est angolul** szerdán fél hattól a Royalban. Előadó: Mérényi László. Ugyanitt működik a francia nyelvklub is. Csütörtökön a Lido Étteremben Makszim Gorkij-est lesz. Előadó: Rimma Usztyinova tanár. Ugyanott német nyelvű művészettörténeti előadást tart: Rajz Vilmos festőművész, olasz, spanyol társalgási nyelvklub is működik. Az Egressy Idegennyelvű Klub rendezvénye.

miért jó. Ha a népgazdasági

RAJZELMAYER János lakatos. Gyöngyösön 1827-ben irják össze.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

M.D.K.

Raiper György, egri kőműves

nevét 1756-ban említi
a városi adóösszeírás.

Heves megye műemlékei I. írta Voit Pál,
Magyarország műemlékitopográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 389 old.

Rajzi László, szobrász

E tárlaton szerepelnek művei:
"Szivárvány" — "Dózsa népe" c. (emlitve)
"Szentendre" c. érme (emlitve)

Dömötör Gábor: A XIX. alföldi tárlat Békéscsabán.
Békés Megyei Népújság, 1946. szept. 25.

M.D.K.

Rajzmayer János, lakatos

az 1827 évi gyöngyösi össze-
írásban szerepel.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Bercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 389 old.

Budapest kimarad a technológiai boomból

Nem tolonganak a vevők

Nem túl érdekes tőzsdei hetet zárt a BÉT pénteken, bár a hétfői indítás még reményeket keltett, de hamar kiderült, hogy a befektetők már nem ülnek fel minden szélnek, legalábbis Budapesten, mert New Yorkban tombolt a technológiai részvények vásárlási láza. A piac fintora, hogy éppen az internetes cégek árfolyamai szálltak el, például azoké is, akiknek szolgáltatásait a befektetők naponta használják. Az Internet hálóján száguldozó olvasók tőkepiaci szakértők elemzéseit olvasva nemritkán találkozhatnak az általuk is igénybe vett szolgáltató részvényének sikerével. Néhány példát érdemes kiemelni, hiszen a technológiai részvények mai sikerei éppen arra példák, hogy mit is jelent a hosszabb távon történő befektetés. Ennek bizonyításához használni kell az Internetet, azaz érdemes a képernyőkön rákattintani a részvények árfolyamára, és meglepő grafikonokat találhatunk. Az amerikai technológiai részvényekkel túlsúlyozott Nasdaq-indexben a legnagyobbak szerepelnek, mint például az Intel, amelyet INTC kóddal találunk meg, és meggyőződhetünk róla, hogy 14 év alatt a részvény árfolyama több tízszeresére nőtt, miközben ötször csökkentette a társaság a papír névértékét. Az Intel árfolyama 1988 elején még 25 dollár volt, tavaly novemberben már 80, és a héten pedig már 137. A Microsoft tőzsdei pályafutása alatt hasonló mértékben drágult, öt dollárról 171-re, igaz, ezekhez a számokhoz azt is meg kell vizsgálni, hogy a papír névértékét mikor és mennyivel osztották. A legutóbbi napokban az America Online (AOL), a Broad Cast (BCST), valamint az At Home (ATHM) volt a befektetők kedvence, így valamennyi papír árfolyama eddigi csúcsára közelébe emelkedett, a Nasdaq-index pedig pénteken már nyitáskor történelmi csúcsot döntött. A Wall Street boomját csak a technológiai részvények emelkedése tartja, és mert még mindig sok készpénz áramlik a tőkepiacokra, ettől vált vételivé a piac.

Az amerikai technológiai boomot nézve csak sajnálhatjuk, hogy a magyar tőzsdei piac még csak a gyermekkorát hagyta maga mögött, és a részvénypiacon oly kevés papír található, hogy ipari indexeket a BÉT még nem tud megalkotni, és a gazdaságunk sem erős a számítógépes iparban, amely a jövő évezred sikerága lesz, így a hazai befektetők és a gazdaság is kimaradhat e szektor sikeréből és hasznának lefölözéséből. A BÉT-re egyelőre a Matáv távközlési óriás mellé csak az Antenna Hungária készül, valamint talán az első fél évben a Synergon. Ez nem ront a magyar piac sikerességén, de emiatt a Wall Street jelenlegi robbanása kevésbé hat piacunkra, hiszen a külföldiek e szektorból nem tudnak csipegetni.

A hátunk mögött hagyott héten keddtől úgymond beállt a piac. A hét közepén kivárás miatt visszaesett a forgalom, és az árfolyamok is alig mozogtak, majd pénteken annak ellenére, hogy mindenki az amerikai lendülettől remélte a BÉT feltámadását is, ez csak látszólag következett be. A BUX-index pénteken több mint egy százalékkal emelkedett, és a részvényforgalom is élénkült, meghaladta a 16 milliárd forintot, ám az index a majd háromórás kereskedési idő alatt csupán 40 pontos sávban mozgott, ami azt tükrözte, hogy a befektetők többsége már nyitáskor eldöntötte, hogy milyen áron hajlandó megválni részvényétől, vagy éppen vásárolni. Ezzel magyarázható az árak diszkrét változása is, a likvid papírok közül a Matáv ötmilliárd forintos forgalom mellett 15 forinttal drágult, a Mol önmagához képest közepes keresettség mellett 125 forinttal emelkedett, és majdnem elérte tavaly tavaszi kibocsátási árát, ami 6100 forint volt. A vegyipari cégek erősödtek, a TVK 30 forinttal, a Borsodchem ellenben 1,7 százalékkal. Szinte minden papír drágult, a gépipari és áramszolgáltatói szektor is, de például igen kis mértékű forgalom mellett a banki papírok vesztettek értékükből, mint ahogyan a Garboplast és a Gardénia is.

(kecskeméti)

A külföldiek a nagyokat veszik

A befektetési alapként működő, angol bejegyzésű Central European Growth Fund részvénytársaság 1994 óta Kelet-Közép-Európa feltörekvő piacaira szakosodott, és amióta a papír a BÉT-en is forog, a társaság havonta közzéteszi a portfóliójának összetételét. Egyelőre a portfólióban legnagyobb arányban a Mol és a Matáv részvényei szerepelnek, több mint kilenc-kilenc százalékban, ez a Mol esetében 17,6 millió dollárnyi, a Matávnál pedig 16,8 millió dollárnyi csomagot jelent. A portfólió első tíz papírja elég kiegyenlített, három magyar, három lengyel, két cseh és egy szlovák részvény szerepel benne. A Matáv súlyát jelzi, hogy a cseh távközlési Ceska, valamint az SPT Telekcom egyaránt tíztízmillió dollár értékben szerepel az első tíz papírt mutató portfólióban.

*

Nem újabb beruházásról, hanem egy már meglévő üzleti kapcsolat továbbfejlesztéséről számolt be a Globus Konzervipari Rt., amely márkaeladási, hasznosítási, illetve gyártási szerződést kötött a Bestfoods Hungary Rt.-vel, valamint a Knorr Naehmittel AG-val. A szerződés szerint a termékek kizárólagos gyártója marad a Globus, de a gyártási és adásvételi szerződés biztosítja a magyar társaságnál a termelést, illetve a termékek egy részének garantált visszavásárlását a Bestfoods részéről. A megállapodás most még csak szándékot takar, ugyanis a tavaszi közgyűlésen a tulajdonosoknak is jóvá kell hagyniuk az igazgatóság szándékát.

*

A BÉT titkársága hivatalosan is közzétette, hogy az Antenna Hungária Rt. részvényeivel február 9-én lehet majd először kereskedni a Budapesti Értéktőzsdén. Az AH névre szóló törzsrészvényei az értéktőzsde B kategóriájában forognak majd, a részvények névértéke ezer forint, s a teljes bevezetett mennyiség tízmillió-háromszáznegyvenkilencezer-háromszáz darab lesz, amely után megszűnik a papír OTC árjegyzése.

Az oldalt szerkeszti:
Kecskeméti Judit

A budapesti tőzsde részvényindexe 1999/4. hét

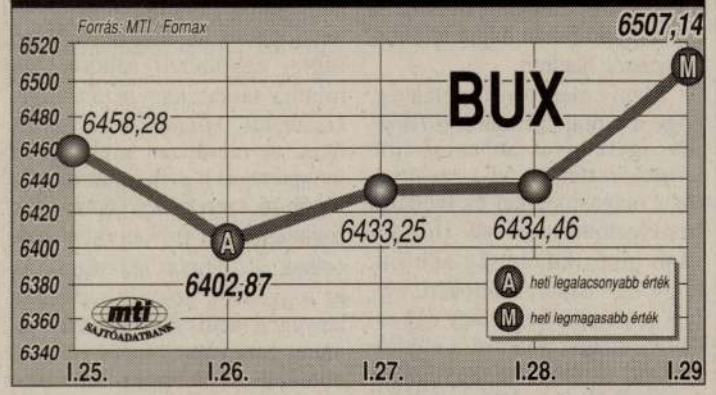

Lendületesen indult a BÉT elmúlt hete, majd a közepén ellaposodott a kereskedés, visszaesett a részvényforgalom, amelyet a csütörtöki amerikai lendület csak kismértékben hozott vissza a hét záró napján, pedig a nemzetközi piacok egyértelműen emelkedő trendet képviseltek.

Bécs kelet felé nyit

Tovább építgetve keleti „kompetenciáját", a bécsi értéktőzsde még az első negyedévben megkezdi maga számította indexek közlését a magyar, a lengyel és a cseh kötvénypiacról – mondta Erich *Obersteiner*, a Wiener Börse AG elnökségi tagja Bécsben. Az új indexek kiegészítik a bécsi tőzsde CECE termékcsaládját, amelyben már szerepelnek a kelet- és a közép-európai országok részvény- és határidős piacai. Az ország-kötvényindexeket a leglikvidebb kibocsátású papírokból számítják majd, de az APA hírügynökség szerint az új indexeknek még nem adtak nevet. Obersteiner úgy vélte, hogy a keleti „kompetencia" a bécsi tőzsde nagy aduja, amelylyel nemzetközi tőzsdei együttműködésekben jelentkezhet. Ezt a gondolatot feltehetően a kényszer szülte, hiszen Bécs az Európai Unióban nem tudott a központi tengelyhez csatlakozni, amely London, Frankfurt és Párizs, és amelyek számítógépes együttműködésükkel verhetetlenek. Bécsnek addig kell kihasználnia fekvéséből adódó előnyeit, amíg a visegrádi hármak nem léphetnek be az EU-ba, és amíg a három ország tőzsdéit lekötik saját szabályozási és költséges technológiai fejlesztéseik. Aki ismeri a BÉT eddigi történetét, az jól tudja, hogy a BÉT céljai a londoni tőzsdével való minél szorosabb együttműködés.

BUX-index (záró):
6507,14 pont (+72,68)

BUDAPESTI ÉRTÉKTŐZSDE (január 29.)

	Nyitó ár	Átlag-ár	Záró ár	Darab-szám	Forgalom	Az elmúlt 52 hét min.	max.
Agrimpex Rt. N	–	–	–	–	–	1 250	19 950
Aranypók Rt.	–	–	–	–	–	6 150	9 800
BÁV Rt.	1 475	1 493	1 500	735	1 097 160	990	2 280
BIF Rt.	421	421	421	63	26 523	385	1 000
Bonbon Hemingway Rt.	–	–	–	–	–	200	490
BorsodChem Rt.	5 140	5 130	5 135	47 530	243 851 925	2 850	8 030
BRAU	3 050	3 050	3 050	100	305 000	1 150	5 950
CEGF	–	–	–	–	–	2 150	2 350
Cofinec Rt.	–	–	–	–	–	605	4 300
Csopak Rt. N.	–	–	–	–	–	700	2 450
Danubius Rt.	4 305	4 469	4 505	6 670	29 809 120	2 160	6 500
Domus Rt.	–	–	–	–	–	365	970
Dunaholding Rt.	–	–	–	–	–	12 000	12 500
Démász Rt.	17 800	18 042	18 100	1 157	20 875 050	9 500	24 000
Egis Rt.	4 300	4 255	4 250	10 696	45 507 740	2 950	13 500
Elmű	18 500	18 488	18 500	3 021	55 851 250	17 000	19 100
EHEP	–	–	–	–	–	650	5 250
ÉMÁSZ	6 400	6 375	6 400	2 973	18 952 920	6 000	9 900
Eravis Rt.	–	–	–	–	–	3 500	6 000
Fotex Rt.	115	115	114	108 364	12 445 032	73	224
Fűzfői Papír Rt.	–	–	–	–	–	550	4 050
Garagent Rt.	–	–	–	–	–	500	1 600
Gardénia Rt.	225	222	225	850	188 800	100	1 050
Globus Rt.	1 085	1 140	1 150	8 035	9 160 110	1 000	3 105
Graboplast Rt.	1 300	1 291	1 270	8 965	11 571 185	990	11 400
Horizon-Multiplan Rt.	19	19	19	13 250	249 380	17	165
Humán Rt.	–	–	–	–	–	915	3 200
Hungagent Rt. N	–	–	–	–	–	990	2 410
IBUSZ Rt.	–	–	–	–	–	500	1 250
Inter-Európa Bank Rt.	9 550	9 496	9 450	2 375	22 552 500	6 650	17 800
Konzum Rt.	–	–	–	–	–	160	275
Kékkúti Ásványvíz	650	650	650	170	110 500	610	1 400
Mol Rt.	6 035	6 051	6 070	1 166 460	7 041 140 000	2 780	7 360
Matáv Rt.	1 350	1 356	1 360	3 754 220	5 083 540 000	786	1 449
Mezőgép Rt.	2 800	2 757	2 730	1 800	4 963 160	1 700	6 000
Második Deviza Factory	–	–	–	–	–	7 000	16 500
NABI	3 650	3 608	3 590	15 788	56 961 600	995	5 400
Nitroil Rt.	–	–	–	–	–	23 000	69 300
Novotrade Rt.	–	–	–	–	–	1 460	3 900
OTP Bank Rt.	11 900	11 858	11 795	209 150	2 480 020 000	4 910	12 500
Pannon Váltó Rt.	–	–	–	–	–	350	600
Pannonflax Rt.	–	–	–	–	–	820	1 875
Pannonplast Rt.	5 375	5 325	5 335	9 525	50 723 490	3 848	10 300
Phylaxia	186	198	200	15 200	3 003 950	125	900
Pick Rt.	8 880	8 776	8 850	3 502	30 734 625	3 110	14 880
Prímagáz Rt.	2 400	2 374	2 370	11 765	27 930 865	1 450	6 300
Quaestor	–	–	–	–	–	2 595	2 810
Richter Gedeon Rt.	10 100	10 154	10 110	35 002	355 400 235	3 700	25 390
Rizikó Factory	3 000	3 000	3 000	20	60 000	2 450	7 950
Rába	1 680	1 682	1 680	22 252	37 428 335	950	3 800
Skála-Coop Rt. T	950	974	975	2 374	2 313 000	900	1 920
Styl Rt.	–	–	–	–	–	800	1 500
TVK Rt.	2 860	2 897	2 855	425 644	1 233 226 595	1 350	5 750
Zalakerámia Rt.	2 065	2 051	2 055	8 596	17 631 595	1 895	11 500
Zwack Unicum Rt.	5 400	5 374	5 400	2 967	15 944 520	3 000	5 950
Kárpótlási jegy	410	412	420	13 803	5 680 588	300	1 249

(Forrás: Fornax Monitor)

VALUTAÁRFOLYAMOK JANUÁR 29-ÉN (egy egységre forintban)

	Angol font		Francia frank		Német márka		Olasz líra		Osztrák schilling		Svájci frank		Svéd korona		USA-dollár		Eurocsekk	
	Vétel	Eladás	Vétel	Eladás	Vétel	Eladás	Vétel	Eladás	Vétel	Eladás	Vétel	Eladás	Vétel	Eladás	Vétel	Eladás	Vétel	Eladás
							(1000 egységre)		(100 egységre)									
Postabank	349,87	367,81	37,01	39,11	124,78	130,84	125,59	132,29	1769,00	1859,00	150,48	158,51	27,27	28,95	212,39	223,28	242,17	257,15
K & H Rt.	351,14	369,86	37,12	39,10	124,50	131,14	125,76	132,46	1769,58	1863,91	151,14	159,21	26,93	29,33	213,13	224,49	243,50	224,49
Budapest Bank	348,85	370,43	36,89	39,17	123,70	131,36	124,96	132,68	1758,30	1867,06	150,17	159,45	27,32	29,02	211,77	224,87	241,95	256,91
OTP	351,69	369,64	37,18	39,09	125,96	132,42	124,70	131,10	1772,44	1863,33	150,63	159,95	27,42	29,12	213,48	224,43	243,89	256,40
ABN-Amro Bank Rt.	351,08	368,58	37,15	38,89	125,09	129,32	125,86	131,74	1778,00	1838,00	152,01	157,03	27,53	28,85	213,16	223,66	243,64	255,14

NYÍLT VÉGŰ ALAPOK NETTÓ ESZKÖZÉRTÉKE

Alap	Letétkezelő	Dátum	Nettó eszközérték	Befektetési jegyre vetítve
ABN-Amro Aranykosár Befekt.Al.	ABN-Amro	1999.02.01.	1 874 038 100	1,5170
ABN-Amro Navigátor Alap	ABN-Amro	1999.01.29.	210 677 430	0,9661
Alpok Nyílt Végű Részvényalap	Unicbank	1999.02.01.	121 722 269	0,9993
Alpok Nyíltvégű Állampapír-a.	Unicbank	1999.02.01.	615 110 706	1,0433
Alpok Tradíció Nyílt Végű Bef.	ABN-Amro	1999.02.01.	1 956 371 430	1,4191
Amethyst Alfa Nyílt Kötv.-alap	Credit Lyonnais	1999.02.01.	134 460 338	1,0958
Aranyhal Befektetési Alap	ABN-Amro	1999.01.29.	2 104 242 105	2,0040
Aranypolgár II. Nyíltv. RV. Bef. A	Unicbank	1999.01.29.	951 775 729	0,9238
Aranypolgár III. Nyílt Áll. B. A.	Unicbank	1999.01.29.	2 053 525 497	1,1342
Aranypolgár IV Nyílt Végű Növ. A.	Unicbank	1999.01.29.	148 419 031	1,0130
Aranypolgár Nyílt V. KV. Bef. Alap	Unicbank	1999.01.29.	2 327 463 989	1,2448
Aranypolgár V. Nyílt. Nemz. Kötv.	Unicbank	1999.01.29.	500 645 582	1,9912
Aranypolgár VI .Nyílt. Nemz. RV. B	Unicbank	1999.01.29.	546 930 346	2,1802
Aranytallér Nyílt Végű Bef. Alap	Konzumbank	1999.02.01.	344 601 996	1,6420
Bonus II. Nyílt Végű Bef. Alap	MKB	1999.02.01.	1 257 817 343	1,0125
Bonus Befektetési Alap	MKB	1999.01.29.	168 863 149	16 792,0000
Bonus Részvény Bef. Alap	MKB	1999.02.01.	717 286 271	990,0000
Borostyán Nyílt Végű Bef. Alap	Konzumbank	1999.02.01.	354 238 754	1 396,1900
Budapest Bonitas Bef. Alap	MKB	1999.02.01.	1 720 734 625	1,1156
Budapest I. Bef. Alap A	MKB	1999.02.01.	31 684 766 231	24 730,0000
Budapest I. Bef. Alap AA	MKB	1999.02.01.	31 684 766 231	36 756,0000
Budapest I. Bef. Alap C	MKB	1999.02.01.	31 684 766 231	2,4730
Budapest II. Befektetési Alap C	MKB	1999.01.28.	13 642 003 651	2,0290
Budapest Nemzetközi Kötv.-alap	MKB	1999.01.28.	1 746 426 928	1,0891
Budapest Nemzetközi Részv.-alap	MKB	1999.01.28.	734 676 133	1,0197
Budapest Növekedési Alap	MKB	1999.01.28.	33 119 984 937	1,6855
Budapest Számlafedezeti B. Al.	Westdeutsche	1999.02.01.	32 414 888 704	1,0000
CA Devizakötvény Alap	Creditanstalt	1999.01.28.	13 035 992 202	1,4770
CA Devizarészvény Alap	Creditanstalt	1999.01.28.	1 083 871 336	1,0531
CA Kötvényalap	Creditanstalt	1999.01.28.	6 650 354 981	1,4462
CA Növekedési Alap	Creditanstalt	1999.01.28.	1 732 027 293	2,9148
CA Pénzpiaci Alap	Creditanstalt	1999.01.28.	3 840 180 840	1,1976
CA Részvényalap	Creditanstalt	1999.01.28.	3 771 758 233	1,2802
CIB Nyílt Végű Részvényalap	Unicbank	1999.01.28.	791 838 930	1,0367
CIB-Kincsem Nyílt Végű Bef. Alap	Unicbank	1999.01.29.	10 356 030 975	1,4030
Civis 95 Befektetési Alap	Polgári Bank	1999.01.28.	2 379 923 638	1,0047
Concorde 2000 Befekt. Alap	Credit Lyonnais	1999.02.01.	372 027 494	127 406,6800
Concorde Fedezeti Alap	Credit Lyonnais	1999.02.01.	243 849 115	1,1399
Daewoo Garancia Bef. Alap	Daewoo	1999.01.29.	79 966 815	1,3890
Daewoo Nova Bef. Alap	Daewoo	1999.01.29.	98 353 029	0,9812
Duna Tőzsdei Bef. Alap	Unicbank	1999.02.01.	564 658 562	1,4547
Első Hazai Lakásalap Bef. Alap	K & H	1998.12.31.	523 895 150	10 047,0000
Holding Nyílt Végű Bef. Alap	Konzumbank	1999.02.01.	666 165 341	1,4522
Hunnia III. Befektetési Alap	ABN-Amro	1999.01.29.	3 847 634 938	1,9870
Hunnia IV. Deviza Nyílt Végű B.	Inter-Európa	1999.01.28.	1 376 863 432	1,4400
Hunnia Kamatvadász Bef. Alap	Investor Alapk.	1999.01.29.	999 758 079	1,1100
Hunnia Pénzpiaci Bef. Alap	Investor Alapk.	1999.01.29.	1 822 508 250	1,0880
Hunnia Részvény Nyílt Végű B. A.	Inter-Európa	1999.01.28.	2 335 909 506	1,0120
Imperial Befektetési Alap	K & H	1999.02.01.	715 167 010	1,4072
Imperial R Befektetési Alap	K & H	1999.01.29.	212 784 770	1,0832
Kh I. Értékpapír Bef. Alap	K & H	1999.01.15.	208 624 007	1 210,0000
Kontó Befektetési jegy	K & H	1999.01.29.	210 785 647	125 021,0000
Korinthos Nyílt Végű Bef. Alap	Credit Lyonnais	1999.01.29.	68 124 322	0,9518
Kurázsi Értékpapír Bef. Alap	Konzumbank	1999.02.01.	23 118 207	75 550,0000
MKB II. Részvényalap	MKB	1999.02.01.	1 041 518 867	1,0376
MKB Állampapír Bef. Alap	MKB	1999.02.01.	4 149 384 734	208,1200
Monéta Részvény Nyílt V.Ért. BA	CIB1	1999.01.28.	292 913 297	1,0560
Monéta Állampapír Nyílt V. Ért. B	CIB1	1999.01.28.	549 933 298	1,1844
Nívó Befektetési Alap	Erste Bank	1999.02.01.	832 663 870	1,1238
Nívó Részvény Nyílt Végű Bef. A.	Erste Bank	1999.01.29.	141 781 714	1,0228
OTP Optima Befektetési Alap	OTP Bank	1999.02.01.	120 780 754 620	1,7630
OTP Paletta Nyílt V. Bef. Alap	OTP Bank	1999.01.29.	3 646 772 481	1,1748
OTP Quality Részv.-alap	OTP Bank	1999.01.29.	1 236 239 085	1,0211
Partner Nyílt Végű Befekt. Alap	Unicbank	1999.01.29.	97 251 715	0,9390
Piaszter 68 Befektetési Alap	Creditanstalt	1999.01.15.	1 905 805 104	22 421,2400
Pillér 1. Ingatlanbef. Alap A	Budapest Bank	1998.12.31.	3 799 734 044	1 187,0000
Pillér 2, Ing. Bef. Alap A	K & H	1998.12.31.	2 269 305 559	1 135,0000
Postabank Családfa	Postabank	1999.02.01.	301 927 195	1,1538
Postabank Hozamgarancia Bef. A.	Postabank	1999.02.01.	7 185 855 031	1,5480
Postabank Lokomotív	Postabank	1999.02.01.	506 869 370	1,1759
Procent I. Részvény Nyílt V. B. A.	Inter-Európa	1999.02.01.	182 423 123	1,0472
Procent II. Kötvény Bef. Alap	Inter-Európa	1999.02.01.	703 512 258	1,1918
Procent III. Fedezeti Alap	Westdeutsche	1999.02.01.	119 541 642	1,0009
Procent IV. Pénzpiaci Alap	Westdeutsche	1999.02.01.	371 445 323	1,0029
Profit Nyílt Végű Befektetési	Kvantum Bank	1999.02.01.	687 394 785	0,8099
Profit Príma Befektetési Alap	Kvantum Bank	1999.02.01.	3 798 622 297	10 218,0000
Prémium Befektetési Alap	MKB	1999.02.01.	1 469 305 926	1,0000
Quaestor Ingatlanbef. Alap	Mezőbank	1998.12.31.	686 289 446	9 713,0000
Rabobank Állampapír Nyílt Végű	CIB	1999.01.28.	133 912 071	1,0352
Reálszisztéma Befektetési Alap	Rabobank	1999.02.01.	228 503 827	1,0127
Sydney 2000 Befektetési Alap	CIB	1999.01.29.	193 336 302	1,5679
Takarék Diszkont III. Bef. Alap	K& H	1999.02.01.	276 935 706	1,0300

(Forrás: Fornax Monitor)

A JÓLÉTI SZOLGÁLAT ALAPÍTVÁNY

PÁLYÁZATI FELHÍVÁSA

A Jóléti Szolgálat Alapítvány (székhely: 1046 Budapest, Klauzál u. 10.) a jövőben eredeti, szociális és foglalkoztatási célú alaptevékenységeire korlátozza működését, ezért **pályázat útján értékesíteni kívánja a 100%-os tulajdonát képező Jóléti Építők Kht.-ban meglévő 1 000 000 Ft névértékű üzletrészét.**

A Kht. tevékenységét és vagyoni helyzetét bemutató átvilágítási eljárás teljes iratanyagának **40 000 Ft + áfa** készpénz vételár ellenében a pályázó nevére történő átvétele az érvényes pályázat előfeltétele.

A dokumentáció átvehető a Jóléti Szolgálat Alapítvány székhelyén, **1999. február 8-ig,** munkanapokon **9.00–15.00** óra között. A vételi ajánlat benyújtásának időpontja: **1999. február 15.** Helye: 1046 Budapest, Klauzál u. 10., az ügyvezető igazgató titkársága. Telefonszám: 369-4322 Fax: 369-4022

A Jóléti Szolgálat Alapítvány a három legkedvezőbb ajánlat benyújtóját és a Kht. elővételi joggal rendelkező menedzsmentjét írásban tárgyalásra hívja meg. A Jóléti Szolgálat Alapítvány a tárgyalás során véglegesített ajánlatok figyelembevételével dönt a vevő személyéről.

Bírálati szempontok:
1. Ajánlati ár.
2. A Kht. alapcéljainak megvalósítására vállalt kötelezettség.

multiprint

Reklámpóló
Reklámtextil
Filmnyomás
Műhímzés

Olcsó árak, jó minőség, rövid határidő
Kis- és nagykereskedés
Új üzletünkben is szeretettel várjuk!

Telefon: 320-1790 • Telefax: 349-0923
Mobil: 06-309 429-695
E-mail: heksch@mail.matav.hu
www.extra.hu/multiprint
Budapest XIII., Balzac u.–Tátra u. sarok

textilsarok

5% engedmény Önnek

Szent István és Miki egér

Nem értettem igazán, mit keresett volna a millenniumot, s vele az ezeréves államiságát és a kereszténység felvételét ünneplő Magyarország Floridában, az orlandói Walt Disney mesevárosban, így aztán nem ért meglepetésként a hír: hazánk egy hónapnyi tétovázás után lemondta 2000-re tervezett amerikai „vendégszereplését". Kiderült, országunk pénzt és hírnevet szeretett volna szerezni. Voltak ugyanis, akik itthon úgy gondolták, e helyszínen ez az alkalom és esemény lesz a legmegfelelőbb arra, hogy fellendítse a térség és Magyarország gazdasági kapcsolatait. A politikusok és idegenforgalmi szakemberek kimutatták, hogy a száz négyzetméteres magyar kiállítást, amelyhez kulturális programok csatlakoztak volna, akár tizenhétmillió amerikai polgár is megtekinthette volna. Ami igaz, az igaz, ez már országreklám a javából, hiszen az amerikaiak többségének fogalma sincs, hol keresse a térképen ezeréves múlttal rendelkező kicsi hazánkat. Ráadásul a Disney park látogatóinak csak a nyolcvan százaléka amerikai, sok a külföldi is, britek, németek és brazilok. (A gyerekek arányáról nem érkezett hír, pedig ők a jövő gazdasági szakemberei.) Már el is képzeltem, milyen remekül szólna például Hamupipőke- vagy Csipkerózsika-környezetben A kékszakállú herceg vára, milyen jól nézne ki az a panoptikum, amelyben az új Walt Disney-sztár, Mulan, a szép tatár hercegnő üti-veri a hunokat…

Orlandói „fellépésünkre" – miután a kormányzat szándéknyilatkozatot írt alá – hatvan-hatvanmillió forintot szánt a gazdasági és a kulturális tárca. Ám a millenniumi kormánybiztos még a szerződéskötés előtt úgy döntött, nem indokolt ennyit Floridára áldozni, mert „történelmi szempontból értékelhetetlen" lenne a magyar produkció. Az így felszabadult pénzt most más ünnepi programokra, nemesebb cselekedetekre lehet elkölteni. Kedves rajzfilmrajongók, fájdalom, de Miki egér, Donald kacsa és Szent István hivatalos kulturális-idegenforgalmi találkozója elmarad. Legalábbis 3000-ig. **(devich)**

Rádiós számtan

Az ezredfordulóra a Magyar Rádió vezetői szeretnék kialakítani azt a műsorrendet, amely megfelel a kor igényeinek, s versenyképes lehet a médiapiacon is. Eddig csak kísérletezések folytak, melyeknek kevés sikere, annál több tanulsága volt. Kiderült, nem elég egy műsort megújítani, a szerkezetet kell újragondolni úgy, hogy a legtöbb rétegnek eljussanak, s ne kelljen lemondani az értékközvetítésről sem.

A Magyar Rádió nem tud versenyezni a kereskedelmi adókkal, hisz azoknak a profitszerzés az érdekük. A reklámbevételből élnek, célközönségük a fogyasztó. A közszolgálati adó nem engedheti meg, hogy a közönségét pénztárcavastagság szerint válogassa.

Műsorfrissítésre mindennek ellenére szükség van, elsősorban a Petőfi adó megújítása sürgető. Nem könnyű megoldást találni, hisz éppen ott vannak a legnépszerűbb műsorok, de a legkevésbé hallgatott adások is. Kiegyensúlyozottabb programszerkezetre van szükség, több időt kapna a sport, színesebb lenne a zenei kínálat, bővebb az ismeretterjesztő műsorok választéka, jobban figyelnének az idősebbekre.

A tervek tehát már formálódnak, a hallgatók – minden híresztelés ellenére – kitartanak a közszolgálati rádió mellett. A támadások, szemrehányások nem is erről az oldalról érkeznek. Ismét frontot nyitott a politika. A napokban a Magyar Rádió Közalapítvány elnöke, valamint a kuratórium ellenzéki tagjai sajtótájékoztatón kifogásolták, hogy az elmúlt hónapokban túlsúlyba kerültek a rádióban a kormánypárti megnyilatkozások. Ez pedig, mondják a kurátorok, ellentétes a méditörvény betűjével. Ezért felszólítják az intézmény elnökét, állítsa helyre az arányokat. Négy év kihagyás után ismét perceket, híreket számolgatnak a szakértők nem aszerint, hogy van-e hírértéke, hanem a parlementi arányokat számon kérve. A minap újságírók azt firtatták, nem tartanak-e attól a rádió vezetői, hogy a kuratóriumi arányváltozások, a felerősödő politikai viták háttérbe szorítják a szakmai kérdések? Nem kell sokat várnunk a válaszra. **(hanthy)**

A Magyar Nemzet galériája

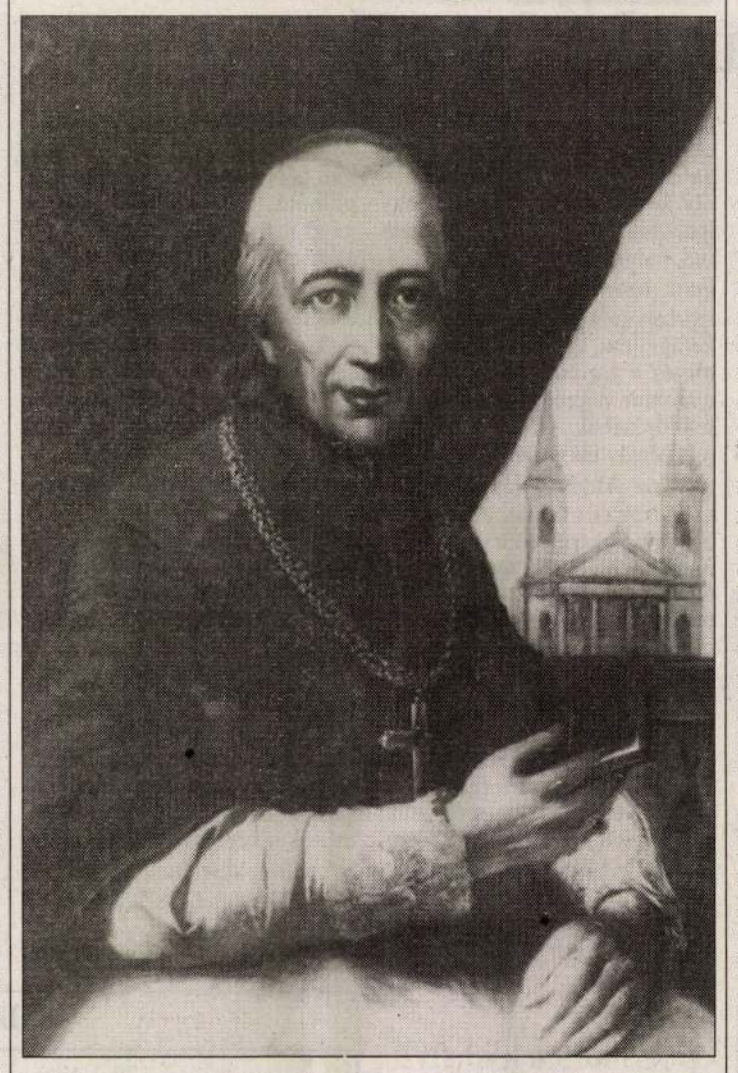

A grazi és müncheni iskolázottságú Rajzó Miklós valószínűleg egy XVIII. századi eredeti alapján festette *Szily* János, az első szombathelyi püspök arcképét. Az 1777-ben Mária Terézia alapította egyházmegye élére negyvenkét évesen került, és 1799 januárjában bekövetkezett haláláig irányította. A város első főpapja szerény, vegyes vallású családba született a Sopron megyei Felsőszoporon. Igéretes előmenetele révén kerül a győri szemináriumba, ahonnan húszesztendősen a római Collegium Germanicum-Hungaricumba küldik az ekkor már több nyelven beszélő növendéket. Az örök városban eltöltött nyolc év meghatározza későbbi, művészetpártoló és -építő tevékenységét. Hazatérve mint győri püspöki titkár vezényli a székesegyház újjáépítését, itt ismerkedik meg azzal a művészkörrel, amelyet később saját rezidenciája kialakításakor is foglalkoztat; Hefele, Maulbertsch, Prokop személyében. Egyházmegyéje szervezésével egy időben megtervezteti a papnevelde, majd a püspöki palota épületét, de gondja van a leégett városrész korszerű újjáépítésére is. A környék vend lakóinak iskolai és egyházi könyveket nyomat, a szemináriumban nyelvüket is beszélő papokat nevel. Esterházy Károlyhoz hasonlóan öntudatosan fellép II. József rendeletei ellen, a szerzetesrendek feloszlatása idején igyekszik megmenteni azok szellemi és tárgyi értékeit. Rómából nem csak az antikvitás iránti rajongást hozta magával, de Piranesi látképeit is, melyek máig palotája ékességei. Ami ennél is jelentősebb, felismerte az építkezései következtében napvilágra került régiségek értékét, és nem csak méltó elhelyezésükről gondoskodott a rezidencia múzeumtermében, de publikálásukat is támogatta.

Sztárcsinálók

Mindig a bűn az érdekes, nem pedig az erény – nyilatkozta az ismert filmrendező, aki (azonkívül, hogy az emberiséggel egyidős „művészi" igazságot fedezett fel újra) meglehetősen elfogult a kérdésben: szakmányban gyártja ugyanis a lőporfüstös-málnaszörpös bűnügyi történeteket. A krimik életrevalóságát mi sem bizonyítja jobban, mint hogy külön műfajt hasítottak ki maguknak mind a könyvek világában, mind a moziiparban. Mióta azonban a nyomozókedvű Truman *Capote* irodalmi igénnyel megírta *Hidegvérrel* című munkáját, amelyben a legapróbb részletességgel dolgozta fel egy egész Amerikát megrázó gyilkosság krónikáját, immár világszerte nem elégszünk meg a mégoly színes agytevékenységet folytató szerzők fikciós termékeivel: az esztéták szerint *valódi bűnt, valódi vért, valódi halált* akarunk.

A valódi bűn, a valódi vér pedig alapvetően *híradós műfaj*. Nem csoda hát, hogy „mindennapi krimiigényünket" a bulvárlapok helyett egyre inkább az elekronikus média elégíti ki. A köztörvényes esetek már a politikai krónikákba is beszüremkedtek. Egyesek szerint ez az árukapcsolás azért ilyen zökkenőmentes, mert maga a politika is egyre gyakrabban hágja át a törvényesség határait.

Mégis merőben új jelenség, hogy a műfaj szereplői, *a bűnözők* egyre gyakrabban *pozitív hősökként* tűnnek fel a szivárványos magazinokban és felületes beszélgetőműsorokban. Hovatovább nincs különbség aközött, hogy egy ismert manöken, egy régi színészkedvenc vagy egy arcátlan világszélhámos a stúdióvendég: tökéletesen egybefolyik a szerepük a *„sztárcsinálás"* görcsös igyekezetében. Normális ember nem sírja vissza azokat az időket, amikor a bűncselekményt felidéző riport végére morális „vörös farkat" kellett illeszteni, sőt a riporternek illett az alanyát nyilvánosan megszégyeníteni. Az viszont, hogy – a személyiségi jogokra és a bűnöző lélek érzékenységére való tekintettel – gyakorlatilag *elsikkad*, miszerint itt a törvényességet áthágó emberekről van szó: már a ló másik oldala. Nem lehet emiatt csupán a mindent átható erkölcsi relativizmust okolni: a média minden rendű és rangú művelőjének, minden körülmények között tudnia kell, hogy helyzeténél fogva *nem kollaborálhat a bűnnel*.

Ezzel szemben mit tapasztalhatunk? A rendőrhalált okozó, „alig kábítószerező" slágerénekes show-csillaggá avanzsál a végzetes karambol következtében, miközben az elhunyt családjának véleményére (hiába, ilyen kegyetlen a piac!) senki nem kíváncsi. A „tinisztár" a tragédia előtt egy bakfismagazinban még úgy harangozta be új luxusautóját: *vigyázzatok a járdán, mert jövök!* – a képernyőn viszont jól fésült, konszolidált benyomást akar kelteni. S lám, meg is adatik néki a lehetőség: míg egy „sima" gondatlan gázolót talán már ki sem engednének az előzetesből, ő szabadon növelheti rokonszenvindexét. De kedvére garázdálkodhat, „végrendelkezhet" a médiában a század talán legnagyobb magyar szélhámosa is; s mi tehetetlenül asszisztálunk hozzá, miként derül a halottasházban rajtunk: holta után is milyen elegánsan „kabátlopási" hírbe kevert ismert közéleti személyiségeket, egyúttal *sajátos politikai szolgálatokat is* téve állításaival. A csőbe húzott sajtó pedig napokig, hetekig csócsálja az eléje dobott cubákot, s a hírversenyre koncentráló szerkesztőkben talán fel sem ötlik, hogy egy nagyszabású szélhámos talán mégsem *a szavahihetőség mintapéldája*.

De körüludvarolják e sajátos sztárcsinálók a jogerősen elítélt bankárokat, fehérgalléros bűnözőket is. Manapság Magyarországon, akinek pénze van (nem baj, hogy tőlünk lopta vagy sikkasztotta), bizton számíthat messzemenő tapintatra, udvariasságra, együttérző sajtóra. Sőt mintha lassacskán *példaképpé, követendő mintává* is avatnák őket. A morálisan kibicsaklott interpretátorok pedig már-már az ítélőbíró szerepében lépnek fel: fogadatlan (?) prókátorként harcolnak „az eltiport igazságért". S az a gyanúm, hogy itt rejtőzik a lényeg: a média olykor inkább címeres gazemberek mellé is képes odaállni, csak hogy üthessen egyet *a „hatalmon"*, amely e meggyőződés szerint természetéből adódóan gőgös, packázik és „túlkap". E hölgyeknek és urakak eszükbe sem jut, hogy a sokat szapult, törvényes és demokratikus hatalom – amennyire telik tőle – esetleg mégiscsak *bennünket* képvisel a bűnnel szemben.

A sztárcsinálók olykor maguk is sztárokká válnak – de minden csillag lehullik egyszer. Lehet szakmai bravúrnak nevezni, ha egy tévéműsor hamarabb találja meg a szökésben lévő elítélt bankárt, mint a körözési alosztály; ám ez engem inkább aggaszt, mint elismerésre késztet. Lehet, hogy a szervezett bűnözés nem csak a politikát, de *a sajtót is elérte?* S mi lesz, ha egyszer golyóval a fejében találják a szerkesztőt? Újabb szenzáció, rágni való cubák két napra? Bár nem kizárt, hogy már elkészült a *videovégrendelet*, ami prolongálja a nonfiction műsorfolyamot…

Csontos János

Gyurkovics Tibor

Folytassa, nő(vér)

A Magyar Nemzet január 16-i számának tárcaírója „megint a nőről" elmélkedett. A megint itt nem az íróra, hanem a nőre vonatkozik, bár egyúttal ő is író, és nő. Van ilyen. Mármint hogy egymás tárcáit folytatnánk, mintegy hólabda gyanánt görgetve, amibe a „nagy népszerűségűnek" fölpejorált Jezovics benne is lenne, ha közben nem olvadna el a nő a hóval együtt.

„Milyenek az igaziak?" – szegezi Jezovicsnak a kérdést a kolléga írónő, ki mintegy (jogosan) belefáradva és beleüdülve a római-aranykori szaturnáliákat fölülmúló, vájkáló dús ünnepnapjainkba, két fő nőalakkal találkozott: egy enyhe idei prostituálttal a tévén, aki „közben" riporterét is szereti, és *Kánya* Emíliával, aki nyolcgyermekes múlt századi, kétszer férjezett, evangélikus származású nőegyed s emlékiratait nagymamásan lejegyző, nőegyletalapító, írói segélyegylet-, nevelőintézet-alapító szerkesztőnő, aki természetesen – írja „amikor kedves, édes gyermekeim aludtak, akkor engedtem meg magamnak a szellemi élet örömeit" (utalván olyan nőszemélyekre, akik az írástevékenység alatt, mellett sok közhasznú és karitatív cselekmény mellett is kari-takarítanak is, karácsonyolnak, férjgondoznak és mint egyes kiválóak, juhtúrónokedlis marhalábszárpörköltöt is föltálalnak olykori bensőséges, hevesen hadonászó és ordítozó író vendégeik nem kis örömére, szakadó szatyraikat cipelvén a sárhóban, melyből nőies hólabdát már nem csinálhatunk.) Első férjétől Emíliának el kellett válnia, a „síró, térden állva bocsánatot kérő, de alanti szerelmével cselédet is üldöző" férfiútól, hogy később hozzámenjen a vegyes házasság modernségét vállaló zsidó *Szegfi* Mórhoz, különleges státust szerezvén magának a korabeli szellemi életben, együtt szerkesztgetvén immár Budapesten a Családi Kört, nem is sejtetvén magáról, hogy a rejtélyes „pesti levelek" szerzője nő! Micsoda másság, micsoda George Sand-i eredetiség, hiszen eme kultúrateremtő férjtől is – elromlott házasság miatt – el kellett válnia, maradt tovább a regényírás, egyletesdi, karitáció, ötvenéves nagymamaság. Szép sors, igaz.

– Illetlenség volna – gondolá Jezovics –, ha eme nőszereplési kérdésre nem válaszolnék, annak ellenére, hogy a kétszeresen megemelt jezovicsiádában tárcaírónő-kollégája bizonnyal észlelhette a humor női nem iránti gyengéd erejét is. Ám lehet, ilyes komoly nőegyleti ügyben nem lehet tréfálkozni.

– A nő nő, bármilyen furcsa – gondolta Jezovics. – Ez a karaktere, szépsége, akár utcanő, akár házinő, akár írónő. Ez alól nem akar kibújni egyikük sem. A történelem gyártotta elénk a királynőket, mosónőket, kokottnőket. Mindegyik fajtája – akár „alanti szerelmével", akár eszével, akár gyermekeivel, sorsával – igen nagy befolyást gyakorolt korára, férfijára, emberére, függönyeire, háztájijára. Minden egyes történelmi és nem történelmi férfiszemély sorsát egyenként meg kellene vizsgálni ahhoz, hogy a női hatásmechanizmust, akár a patkánykísérletek vagy polito-szocio-potestato szinten pontosan mérni lehessen. De nemcsak a férfi, hanem egyenesen a nő életében mint önálló egzisztencia sorsában. Ki segíti a férfija sorsát? Ki rontja el? Ki rontja el a saját sorsát, ki építi fel? Ezek szuverén sorsok.

Mit mondjunk? Köztudomású, Josephin milyen szerepet játszott a nagyon nagy Napóleon sorsában, s Napóleon hogyan cserélte fel őt az utódlás reményét keltő és hatalmi Lujzával, a habsburgi Lujzával? Milyen volt Napóleon húga, Pauline, akit talán jobban szeretett feleségeinél, szeretőinél? „Ki nem ült szorongva szíve függönye előtt?" És Léda? És Csinszka? Melyik volt az igazi nő – egyik se? Mindkettő? A nő sorsa is az életébe van ágyazva. Márai regényt írt az „igaziról", egyik a társ volt, a másik a cselédlány. *Karinthy* egyszerűen lecsapta a kérdést, mint a teniszlabdát: „Hogyan érthetnék meg egymást, hiszen mind a kettő mást akar. A férfi a nőt, a nő a férfit." És akkor még hol vannak a homokosok, a leszbikusok, a nyomorékok, a vakok, a mágikusok, kik mind az üdvösségre vannak rendelve, azt hiszem, az evangélikus vallás szerint is.

Egy biztos, a XX. század az erő százada. Mindenki erős akar lenni. Nagyobb szerephez jutni. Tömegesedvén az emberiség – ahogy *Huizinga* ezt már 1928-ban leírta – tömegként jelennek meg az emberek is. A nők is, foglalkozásuk, nemük szerint is. Ők ugyanúgy a XX. század tömegmanipulációjának az áldozatai, mint a férfiak. Az erő, amit magukban – in se – hordoznak – átalakul minden viszonylatban, a kor kényszere alatt, házasságban, pártban, munkában – erőszakká. Ez az erőszak megronthatja személyi varázsukat. Ennyi.

Magam csupán mint Jezovics attól tartok, az eredeti női varázs, sexappeal, fenomén és erő – a társadalmi szerepben főleg – erőszakká „finomul". Szereppé feminizálódik. Tessék megfigyelni a pártkatonákat, a rádiósokat, tévéseket, újságírókat, rendezőnőket – előtérbe jön valami titokzatos erő mint erőszak, és lerakódik mint ragacsos, émelyítő hatalmi rúzs, kicsapódik a zöld ajkon mint ingerlő penész. Ha látjuk a paraszti matrónákat, néhány mai matriarchátusban ez föl sem merül. Ott valóban erő a női erő. Csak a nyávogó entellektüelekben kenődik reá valami pszichés rúzs? Hogy borzongva kelletik őket megcsókolni? Oh.

Kedves írókolléganő, ön a csúsztatott palacsinta nagymestere. Tudja ön is. A palacsintának csak az egyik fele van megsütve, s gyönyörűen rá van csúsztatva a másik palacsintára – a prostituáltra a mi derék Kánya Emíliánk nyolcgyerekes szerkesztőnőjének palacsintája. Pedig, az az érzésem, tudja ön mint maga is író és maga is nő, hogy miről beszéltem.

Egyébként hogy ki az igazi nő? Milyen? Egyszer *Domján* Edittől kérdeztem, George Bernard *Shaw* Candidája után.

– Tudja Tibor, ezen én még sohasem gondolkoztam.

Magyar Nemzet

Szerkesztőbizottság
Elnöke: KRISTÓF ATTILA
Tagjai: DOBOS LÁSZLÓ, JANKOVICS MARCELL, KULCSÁR KÁLMÁN, MAKOVECZ IMRE, MÁDL FERENC, POMOGÁTS BÉLA, SZELES GÁBOR

Főszerkesztő: TÓTH GÁBOR
Főszerkesztő-helyettesek: SZÉNYI GÁBOR, WINTERMANTEL ISTVÁN
Szerkesztők: Buza Péter, Kő András, Marafkó László
Rovatvezetők: Meszleny László (belpolitika), Horváth L. István (gazdaság), Lőcsei Gabriella (kultúra), Pietsch Lajos (külpolitika), Keserű Ernő (levelezés), Faggyas Sándor (publicisztika), Árvay Sándor (sport), Kertész Gábor (fotó)
Művészeti vezető: Szabó Attila
Szerkesztőség: 1133 Bp., Visegrádi utca 110–112. Postacím: 1554 Budapest, pf. 59.
Telefon: 359-0500, telefax: 359-0651

Kiadja a P & B Média Portfóliókezelő Rt., 1133 Budapest, Visegrádi u. 116. Telefon: 359-0500
Felelős kiadó: WEIL FERENC vezérigazgató
Lapigazgató: Vas Gábor
Terjesztési igazgató: Csóry György.

Hirdetésfelvétel: Postabank Press Rt. 1133 Bp., Visegrádi u. 116. Telefon: 359-0500; telefax: 329-1240, 329-1461. Vezérigazgató: Ritter Tamás
A hirdetések tartalmáért a kiadó nem vállal felelősséget.

Terjeszti a Hírker Rt., az NH Rt., a regionális rt.-k, a Kiadói Kereskedelmi Kft.
Előfizethető a hírlapkézbesítőknél, a hírlap-előfizetési és elektronikus postaigazgatóság (HELP) kerületi ügyfélszolgálati irodáin, a hírlap-előfizetési irodában, valamint a kiadóban.
Tel.: 465-8504, fax:149-1580
Előfizetési díj egy évre 11 988 forint, fél évre 5994 forint, negyedévre 2997 forint, egy hónapra 999 forint. Előfizetés külföldre: Batthyany Kultur-Press Kft., 1011 Budapest, Szilágyi Dezső tér 6., telefon/fax: 0036 1 201-8891, E-mail: batthyany@kultur-press.hu

Szedés a szerkesztőségben. Nyomás: Szikra Lapnyomda Rt.
Felelős vezető: LENDVAI LÁSZLÓNÉ vezérigazgató

Internet-cím: http://www.magyarnemzet.hu E-mail: mnemzet@mail.magyarnemzet.hu

HU ISSN 0133–185X HU ISSN 0237–3793

Lapunkat rendszeresen szemlézi Magyarország legnagyobb médiafigyelője, az »OBSERVER«

OBSERVER BUDAPEST MÉDIAFIGYELŐ KFT.
1084 Budapest VIII. ker., Auróra u. 11. Tel.: 303-4738 • Fax: 303-4744 http://www.observer.hu

Rajzó Miklós

1890. Budapest.

(351) Városi életkép. Olajf.
300 ft

Téli kiállítás 1890.

1892. Budapest.

(403) A csöndes kompánia.
Olajf.

Téli kiállítás 1892/93

Rajzó Miklós MDK

Városi életkép, olf.

Műcsarnok 1890. téli kiáll.

Rajzó Miklós MDK

József főherceg látogatása a Hortobágyon,

olf.

Műcsarnok 1896. ezredéves kiáll.

Rajzó Miklós MDK

Játékszerencse, repr.

Műcsarnok 1897. téli kiáll.

MDK

Rajzó Miklós

A mücsarnok téli tárlata. Vas. Ujs. 1897.
827-828.l.

166. Rajzó Miklós. Játékszerencse.

Képzőmiv. Társ. 1897/98.
Téli Kiáll.

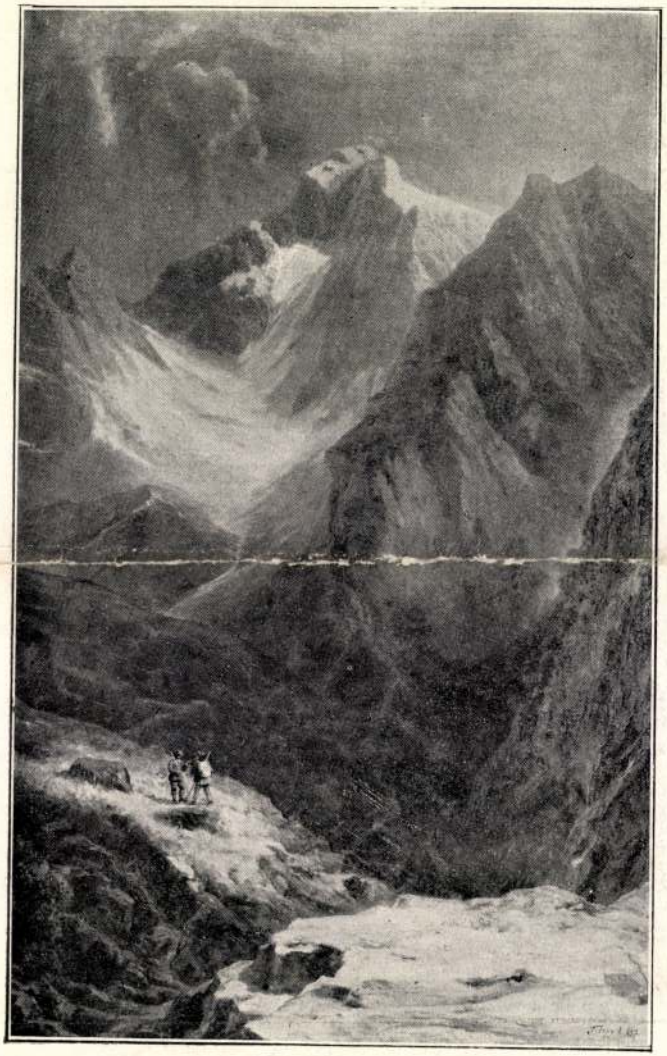

165. Telepy Károly. tengerszem-csúcs.

Rajzó Miklós MDK

Játékszerencse, olf.

Műcsarnok 1897. téli kiáll.

Rajzó Miklós MDK

Az amateur, olf.

Műcsarnok 1897. tavaszi nemzetk. kiáll.

MDK

Rajzó Miklós

Az én időmből, of.

Képzőm.Társ. 1899. tav.nemzetk. kiáll.
64 l.

RAJZÓ MIKLÓS

590. Az én időmből. Olajf.

Képzőm. Társ. 1899. tav. kiáll. kat. 64. oldal
nemzetk.

Rajzó Miklós

Művei szerepeltek a Műcsarnok 1906-os
Tavaszi kiállitásán - emlitve

Fülep Lajos:A művészet forradalmától a nagy forradalomig
Bp.1974 Ma gvető 175.old.

MDK

Rajzó Miklós, festö

Mulandóság. Olf.

MK. Szeg. Kis. Műv. Kiáll. 1914 nov.-dec. Kat. 7.l.

Szépm. Mus.

MDK

Rajzó Miklós

Művészet 1914, 231-232 l. Kép.

MDK

Rajzó Miklós

A Műcsarnok háborus kiállitásán szerepelt.

Cikk: Háborus kiállitás.

Művészet, 1914. 541-542.l.

RAJZÓ MIKLÓS. Debrecenben októberben meghalt Rajzó Miklós festő, élete derekán. Rajzó 1865-ben született Győr-Szent-Mártonban. Előbb Budapesten tanult egy évig, aztán a gráci akadémián, majd Münchenbe ment, ahol Benczúr Gyula és Raupp Károly növendéke volt. Még Münchenből meghívta őt a nyitrai püspök, műtermet s szállást adott neki a nyitrai püspöki várban s egy sor oltárképet rendelt meg nála. Ezek az oltárképek, amelyeket Rajzó a nyolcvanas évek legvégén festett, különböző nyitramegyei vidéki templomokba kerültek. Rajzó ezenkívül egy sor nagyon jellemzetes arcképet is festett ott. 1890-ben Budapesten kiállította „Városi életkép" c. festményét. Azután hol Szombathelyen, hol Debrecenben lakott, többször állított ki Budapesten, így 1886-ben „József főherceg Őfensége látogatása a Hortobágyon" c. képét. Kétségtelenül nagy festői tehetségét egész erővel sohasem fejlesztette ki s ő sem válthatta be a hozzá fűzött nagy reményeket.

Művészet 1913

410-l.

muszáj sírni. Viszont a barbarizmus bűnét nem csupán régi házak, hanem aránylag új épületek ellen is el lehet követni. Mi az Andrássy-úton — egyáltalában nem ódon utcán — találtuk meg példáját. Ha valaki hosszabb ideig vidéken élt, vagy csak Budán élt, ami körülbelül annyi, mintha vidékre vonult volna s nagy időközökben végigmegy az Andrássy-úton; egészen megváltozottnak találja az ifjú Budapestnek ezt az elsőszülött nagyvárosi avennue-jét. Ez az út tudvalevőleg évtizedek óta kész s a maga nemében igen sikerült, imponáló és valóban nagyvárosi. Architekturája nem originális ugyan, de hiszen keletkezése idejében sehol a világon korszerű architektura nem volt s az Andrássy-úton alkalmazott formák másodkézből vettek ugyan, de felhasználásukat olyan kiváló mesterek tanították, mint volt egyebek között Ybl Miklós; mesterek, akik többnyire azzal is törődtek, hogy ha már olasz reneszánsz kapubejárókat terveznek, akkor a bérház, mely így előkelő palotává minősült, ennek megfelelően a legjobb

Rajzó Miklós

A keresztfelmagasztaltatása c. oltárképet festette a keresztúri plébánia templom részére Münchenben.

Komlóssy Ferenc dr.

Az egyházi festészet érdekében! Uj Magyar Sion. 1883. XIV. 670-673. l.

ORSZ. M. KIR.
IPARMÜVÉSZETI
ISKOLA
IGAZGA-
TÓJÁTÓL

BUDAPEST,
IX., KINIZSI-U. 31.

K e d v e s B a r

Igen kérlek, légy szi
vázlatu Luca della Robbia fél
megvan-e a Szépmüvészeti Muze
Tudniillik Szendy polgármeste
solatot csináltatni róla.

Ha megvolna, légy szi
fordulnom avégett, hogy nevez

Festészet.

„Hát anyád?" c. kép.

(Rajzó Miklós-tól).

Kr. V. 727/1898. és 754/1898.

1898. nov. 18. és nov. 21.

Rajzó Miklós festő,
(Szombathely).

K. V. 14/1898.
1898. jan. 4.

Rajzó Miklós festő,
(Szombathely).

Z. T. 1464/1897.

1897. nov. 13.

Rajzó Miklós festő,
(Szombathely).

Kr. V. 1390/1897.
1897. okt. 31

Festészet.

„Az én időmből" c. kép.

(Rajzó Miklós-tól).

Kr. V. 635/1899.

1899. nov. 17.

Rajzó Miklós festő,
(Ikervár).

K. V. 635/1899.

1899. nov. 17.

Rajkó Miklós festő;
(Szombathely).

V. F. 321/1899.
1899. kpr. 22.

Rajzó Miklós festő
(Szombathely).

V. T. 822/1898. és 754/1898.
1898. nov. 18. és nov. 21.

Festészet.

„Az én iskolámból" c. kép.

(Rajzó Miklós-tól).

K. T. 321/1899.

1899. ápr. 22.

Festészet.

„József főherceg a Hortobágyon“ c. kép.

(Rajnó Miklós-tól).

V. V. 1467/1897.

1897. nov. 13.

Festészet.

„Jótékonyság" c. fej.

(Rajzó Miklós-tól.)

K. V. 14/1898.

1898. jún. 4.

Festészet.

"Jelen időben" c. kép.

(Rajzó Miklós-tól.)

Z. V. 1390/1897.

1897. okt. 31.

Festészet.

„Jótékonyság" c. kép.

(Rajzó Miklós-tól).

V. V. 1464/1897.

1897. nov. 13.

Festészet.

„Játékszerencse" c. kép.

(Rajzó Miklós-tól)

K. V. 1390/1897.

1897. okt. 31.

Rajzó Miklós
Mulandóság, olaj

Magyar Képzőművészek Segitő Bizottsága. Müvészeti kiállitás. 1914. 7 l.

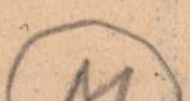

Erdő

R.k.t
Jelle
nálás
Külse
Közép
épité
oldal
ablak
oldal
Szent
hatal
sel.
egyen
Keske
válas
Miklós
/mely

Rajzó Miklós festőművész
Roskoványi püsp.arcképe.Olajf.
Képkiállitás Nyitrán, 1916

. kép. *Magyar festő, 1500 körül: Szent György és Szent Sándor.*

Rajzó Miklós

Műcsarnok Debrecen
1896. mill. kiáll.
1897. tav. kiáll.
1897/98. téli kiáll. Szombathely
1899. tav. kiáll.
1906. tav. kiáll. 494

Kályhacsempék gyűjteménye a tárnoki
múzeumban VI. 150.

MDK

Rajzó Miklós, festöm.

József főherceg a Hortobágyon. Vevője: Klobusitzky János./Ism.kiáll./

Műcs. - Téli kiáll. 1897-98.

Vásárlások. - Műcsarnok.1898. 54.l.

Magánosokmvásárlása.

Rajzó Miklós

1.

Revai lex.

16 k. 43. k.

24090 Köz

Rajzó Miklós

Művészet 1902 131

Rajzó Miklós

MAGYAR MÜVESZET

1930. 118.

MDK

Rajzó Miklós

Rajzó Miklós Nécsey István tanulmányait korrigálja

Nécsey István. Müvészet, I. é. 1902. 131-132.

MDK

Rajzó Miklós

Rupp Károly Rajzó Miklós mestere

Rajzó Miklós. Müvészet, XII.é. 1913. 41o.

R a j z o Miklós festő

M Ű V É S Z E T
I.évf. 1902.
131-132.
"Nécsey István"

M ü n c h e n

Rajzó Miklós tanulmányai

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
410.
"Rajzó Miklós"

N y i t r a

Rajzó Miklós festő működési helye

M Ű V É S Z E T
I.évf. 1902.
131-132.
"Nécsey István"

H o r t o b á g y

R a j z ó M i k l ó s :
József főherceg látogatása
a Hortobágyon.

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
410.
"Rajzó Miklós"

G r á c

Rajzó Miklós tanulmányai

M Ű V É S Z É T
XII.évf.1913.
410.
"Rajzó Miklós"

Győr-Szent-Márton

Rajzó Miklós születési helye
/1865/

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
410.
"Rajzó Miklós"

D e b r e c e n

Rajzó Miklós festő halálának helye/1913,okt./

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
410.
"Rajzó Miklós"

R a j z ó M i k l ó s festő

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
410.

Önálló táblakép - [illegible]etkép

R a j z ó M i k l ó s :
Városi életkép

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
410.
"Rajzó Miklós"

Önálló táblakép - Életkép

R a j z ó M i k l ó s :
József főherceg látogatása
a Hortobágyon

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
410.
"Rajzó Miklós"

Müvészek, XX.sz.

R a j z . Miklos festőmüvész
1865 - 1913.

M Ü V E S Z E T
XIII.évf.1914.
231.
"A Társulat mult esztendeje"

Rajzó Miklós

Lyka München

55. l

NEMZETI SZALON MŰVÉSZETI EGYESÜLET

1947 julius 12 — julius 20.

Rajzó Miklós MDK

Benczur Gyula Rajzó Miklós mestere

Rajzó Miklós. Müvészet, XII.é. 1913, 41o.

MDK

Rajzó Miklós, Szombathely

Magyar kiállitó müvészek névsora. Mücsarnok, 1899. 22.sz. 346-348 l.

MDK

Rajzó Miklós festő

(A münchemi akadémia növendéke. mint fiatal festő, a gimnazista Lyka Károly lakóhelyére vetődött; oltárképek festésére nyílik oda.) (más adat nincs.)

Lyka Károly: Egy pár fehér vászoncipő. Magyar Ifjúság, Bp. 1957 ▮ 54. sz. [7. l.]

Rajzó Miklós

Kocsmai Jelenet /repr./

A képzőművészetek Debrecenben /szerk.Bőgel József/
1961. Debrecen Képjegyzék. 69.

Rajzó Miklós
1856 - 1913

Grácban, Münchenben tanult.
Század vége felé Debrecenben telepedett le, arcképeket festett, és életképeket: „Kocsmai jelenet" /Déri Muzeum/.

/szerk.Bőgel József/

A képzőművészetek Debrecenben 1961. Debrecenben 54. l.

Rajzó Miklós (1856–1913) festő

Grácban és München tanult
A XIX. sz. végén Debrecenben
telepedett le, ahol főleg portré-
kat festett, és élet képeket
pl: „Korsmai jelenet"

A képzőművészetek Debrecenben,
1961

54 oldal

Rajzó Miklós

Kocsmai Jelenet (vegyes)

A képzőművészek Debrecen Ven, 1961

69 kép

MDK

Rajzó Miklós

Csapszékben

Debrecen festőművészetének 200 éve.
Kiallitás a Debreceni Déri Múzeumban 1950-ben.

MDK

Rajzó Miklós

Játékszerencse, repr.

Képzőm. Társ. 1897/98. téli kiáll.

Rajzó M.

a müncheni Képzőművészeti Akadémia magyar növendéke;
beiratkozás éve 1882.

Jószai Géza: München und die Kunst Ungarns 1800 bis 1945. Unharn-Jahrbuch, Mainz, 1970 10 1, 149 1

Rajzó Miklós

festő (1865-1913) az 1880-as években Nyitrán működött.

Lyka Károly: Vándorlásaim a művészet körül. Budapest, 1910. 363 l.

21.

Rajzó Miklós

Tanulmányait-München-Benczur Gyulónál kezdte, Budapesten Lotz Károlynál fejezte be.

Lyka Károly: Vándorlásaim a művé szet körül. 1970, Budapest, 3631

Rajzó Miklós

(1865–1913) festő. Gráci és müncheni tanulmányai után visszatérve hazájába elsősorban oltárképeket festett.

Lyka Károly: Vándorlásaim a műszészet körül, Budapest, 1970. 3631

3451.

Rajzó Miklós †

U. 903

ivod

Az Ujság

1913. okt. 31.

(Egy festőművész halála.)

(Sansovino) modora.

n. † Veneziában 1570 nov. 27-én.

s fülkében és jobbrafordultan
zolva. Jobb kezét térdén pihen-
t fogja. Hosszú hajat, bajuszt
)bról sziklák vannak.

4 : 17. cm. — Lelt. sz. 1125. —
Costantinitől 250 lírán, vagyis
deczember 17-én (279–894). —
95 márczius 26-iki 12620 és az
n. előadmányi ivet. — Az elszá-
nber 28-iki 4561 (635–900) és
ı. sz. leirat (464–901).
. 4. l. — Verzeichniss Nº. 170. —

E. Costantinitol
Vétetek 1894: VII. 18-án
Elszám oltatva 1894: XII.
és a 229/9/95. Min. sz. a.
1894: VII. 20-án Sza
és Zala Gy. a vételhez hon

1897: VII. 29-én az Iparm

Rajzó dutló +
u. 904
szest
Pesti Hirlap
1913. okt. 31.
(Halálozás.)

n, meghalt 1488-ban) modorá:

val díszitett (Magyarország) fülkében egész alakban, össze-
látpile
Tejét díszfény veszi körül, kibontott
stét terdig födi, derekát redig öv szorítja.

az alak nagysága 42.5 c/m
Ára 268 ft 80 kr. = 537 Kª 60 f.

22.

Rajzó Miklós

festő és rajztanár

U. 902

+ 1913. okt. 29 Debrecenben. 49 éves korában. A bpesti mintarajziskolában, majd egy évig a graci akadémián, 3 évig Münchenben Benczur-Gyulánál tanult; végül Lotz mesteriskolájában. Az utolsó éverben Debrecenben volt rajztanár. Hortobágyi nepélet-ből rajzai fővárosi illusztrált lapokban.

Budapesti Hirlap 1913. okt. 31. (Elhunyt festőművész)

1897: VII. 29-én az Iparművésze

E. Csanádinitsch

Vetelett (1894: VII. 18-án 500

1894: XII. 17-én (279/94). — L.

Sz. a.

1894: VII. 20-án Solay G.,

Gyula vetelhez kivigántnak.

kissé balto hajtja és)

a szenvedett nagy fájdalmak tükrözödnek

[illegible]. Kék palástja

anak [illegible]; [illegible] magas ruhájá zöld.

magassága 31 c/m.

[illegible]

= 448 K^a.

123.

Rajzó Miklós

festő

Debrecen

fenyképénettel és

foglalkozott.

Lykaközöm

66 l.

Rajzó Miklós, festő M Dk

Lyka Károly említi, hogy az első festőművész, akivel megismerkedett, Rajzó Miklós volt.

Mohácsi-Regős ferenc: Nagy magyar mesterek gyermekemlékei 10-11. l.
(Ista és rajzolta ...

Család és Iskola, Sp. 1958-április IX/4

Uj Idők. 1897
52. sz. 532.

Rajzó Miklós: Hamis fátér

Rajzó Miklós

festő

ügyminisztert. 1947 III 11.

— **Kossuth Lajos hatalmas méretű** képmását, amelyet Rajzó Miklós festőművész alkotott, a magyar nemzetgyűlés palotájának ajándékozta *Kisteleki Károly*. A két és félméter magas, másfélméter széles olajfestményt *Nagy Ferenc* miniszterelnök rendelkezésére a minisztertanács termében helyezték el. Hirlap

Hirlap

1947. márc. 11.

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

MEGHÍVÓ

A

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGÁNAK

19 ..... évi ..... hó ..... n ..... napján

.....

délelőtt / délután ..... órakor megtartandó végrehajtó-bizottsági / rendes / albizottsági ülésére.

Tárgy: .....

Elnök megbízásából:

.....

Hornyánszky V. R.-T. Budapest.

Rajzárlúklos

Kossuth tajos arcképe 1947. ajándék-képen került az Országház tulajdonába s a mínusztartanács termében helyeztér el.

Kossuth Népe

1947. márc. 16.

Keppel

Nagy Zoltán cikke.

Az alföldi táj

Rép

Pusztaj Nepe

(Hódmezővásárhely)

1947. jun. 7

64
9
53
35
20
2
19
3

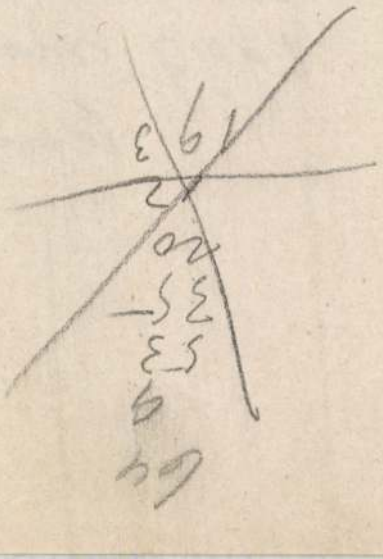

Rajzódiklós

(1865-1913)

l.

Sörbezető. 314. l.

azonban az anyakönyvi hivatalok még csak féléves működésre tekinthettek vissza, és a székes fővárosra nézve pénzügyi szempontból is kivánatos volt annak megfigyelése, hogy a kisegitő munkaerők alkalmazása a felmerült nehézségek megszüntetésére mennyiben lesz hatályos.

A fenn előadottak szerint azonban egy év tapasztalatai meggyőztek arról; hogy az anyakönyvi hivatalok sikeres, eredményes és minden jogosult igényt kielégitő működést sokáig ki nem fejthetnek.

A születések és halálesetek bejelentése körül — különösen a budapesti II. anyakönyvi kerület illetékessége alá tartozó V.,

RAJZÓ *Miklós*, festő, * Győrszentmárton 1865 jan. 6. † Debrecen 1913 nov. 30. Grácban és Münchenben tanult s hazatérve oltárképeket festett (Nyitrai egyházmegye templomai), majd képmásokat és életképeket Szombathelyen és Debrecenben, a Benczúr-iskola értelmében.

É. L. II. 348 l

Rajzó Miklós

szül. Győr szentmártonban

1865 ben 4 gim.

1887/88 II. szakoló fest. osztály

Törrészt vasból V. 191.

Rajzó Miklós

1865 – 1913

Művészeti lexikon 663

JUNIUS

28

Rajzó Miklós

festő, szül. 1869 Györszentmárton
Párisban és Münchenben s ezután Lotznál Budapesten tanult.

Knick II. 410. l.

~~Ásatás, gávai Katóhalmi X. 122.~~

AZ INTÉZET VÉDNÁSA

A magyar festőművészet gyásza. Debrecenből jelentik.

— Elhunyt festőművész. A magyar festőművészetnek ismét gyásza van. Egy szorgalmas, derék munkása, Rajzó Miklós tegnap 49 éves korában meghalt. Az elhunyt Budapesten végzett tanulmányai után egy évig a gráci akadémián tanult, majd három évig Münkhenben Benczur Gyulánál. Tanulmányait itthon Lotznál fejezte be. A kilencvenes években rendes kiállítója volt a Mücsarnok tárlatainak és több szentképet festett vidéki templomok részére. Az utolsó években Debrecenben rajztanár volt, a honnan szorgalmasan küldözgette a hortobágyi népéletből vett rajzait a fővárosi illusztált lapoknak. Temetése holnapután pénteken lesz Debrecenben. Az Országos Magyar Képzőművészeti Társaság halála alkalmából a Mücsarnok ott már kitüzte a gyászlobogót és a művész koporsójára koszorut küldött.

Esti Ujság
1913. okt. 31. n

Rajzó Miklós

* 1864 † 1913

élet.

U. 902.

903

904

Rajzó Miklós
Vas. Ujs. 1897. 831. l

Rajzó Miklós: *Játékszerencse.*

VASÁRNAPI UJSÁ

korában, Budapesten; holttestét
L.-Volyánra szállították. — Özv. B
szül. Nagy Eszter, a beregmegyei
évében. — Özv. Szerencse Márto
Julianna 79 éves, Egerben. — Öz
rásné, szül. Wekerle Franciska,
Aschenbrier Lászlóné, szül. Kovác
évében, Ungváron. — Gyulai Gyul
éves korában, Budapesten.

Szerkesztői monda

A forrásnál. Legnagyobb hibája,
erjengős, czéltalan leírás. Hiában
szmei tartalmat, sőt még erős eg
em találunk. A vers külalakja a
zerző tudna jól verselni is, ha egy
ana rá. Most azonban a választott
an kizökken a rendes kerékvágásb
özögőssé, rythmustalanná teszi.

Tévesztett pálya. Nem rosz, de
árunk.

B. J. emléke. Nem közölhető.

Negyven év. Kár, hogy a tartalo
ozás miatt nem tud érvényesülni.

Kereslek. Tél kezdetén. Az utóbl
artjuk. Közlés előtt azonban lehetn
icsit simítani. Homályos mindjárt
alán a vihart jelentő esti vörösség
ifejezni ?

EGYHÁZI EMLÉKEK

A TÖRTÉNELMI KIÁLLITÁSON

IRTA

DR. CZOBOR BÉLA

EGYETEMI NY. RK. TANÁR, A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA TAGJA,

PÜSPÖKI TITKÁR.

Rajzó Miklós

írod

Vas. Ujs. 1897. 339l.

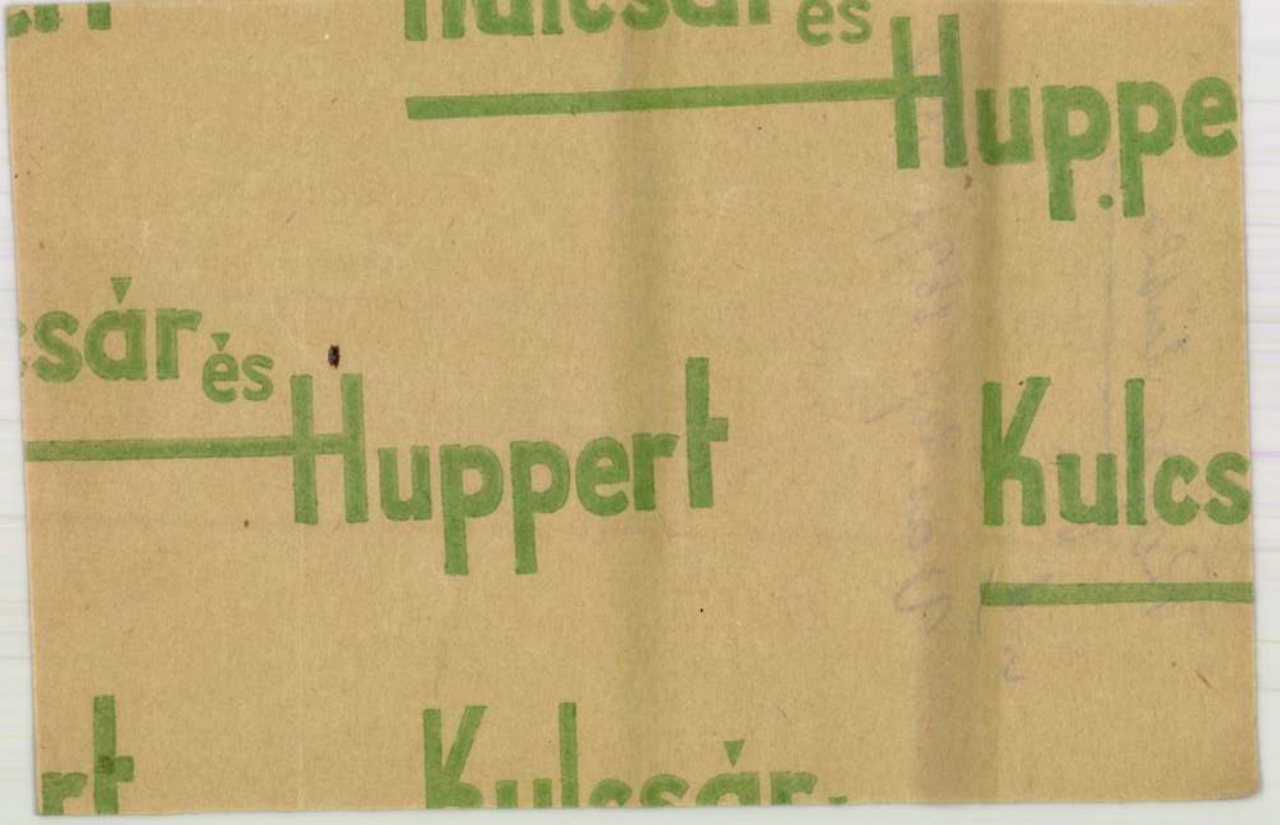
Kulcsár és Huppe
sár és Huppert Kulcs
rt Kulcsár-

Rajzó Miklós

Thieme Becker

XXVII. 583. l.

Lyka.

Rajzó Miklós

festő

l.-

Gépinszombhegyhm

I. 121. l.

140. l.

RÁKASZEND

POMÓZI István

Festett famennyezetek és berendezések restaurálása

Múzeumi Műtárgyvédelem
4(1977)

A műemléki munka keretében a pusztító idő sürgetésére az utóbbi években előtérbe került a festett famennyezetek és berendezések restaurálása.

A középkor óta szokásos a templomok, lakóépületek, közösségi létesitmények belső terét sik famennyezettel lefedni. A sík festett famennyezetek funkciója kettős, - a puritán egyszerüséggel kialakított meszelt falu tér dekorativ térlezáró dísze, - valamint a régi hagyomány szerint az építészeti tér értelmezője is. Műemléki értékü festett famennyezetekkel hazánkban a XVII. század közepétől kezdve találkozunk, a megmaradt emlékek nagyobb része a XVIII. században és a XIX. század első felében készült.

A festett famennyezetek, a berendezéseket képező padsorok homlok- és oldallapjai, a fakarzatok mellvédlapjai, a papiszékek (Mózes székek), a szószékek, a hangvetők és az urasztalok összessége alkották a festett templombelsőket, melyeket a "festő asztalosok" készítettek. Az emlékanyagunkat ismerve, megállapíthatjuk, hogy a népi jellegnek megfelelően az öröklött - hagyományos formák sok helyen nagyon erősen uralkodtak, de természetesen a nagy művészet stílusváltozásai is hatottak a mesterekre. A formakészlet kialakításában a mesterek egyéni ízlése is érvényesült.

A "festő asztalosok" által képviselt stílusnak is vannak korszakai, ezeket is érintik a különböző stílusváltozások, a változások különösen jelentősek a XVIII.-XIX. század során. A festett famennyezetek és berendezések három évszázadon át uralkodóvá váltak, elsősorban a falusi templomépítészetünkben. Festett asztalosmunkákat ma nagyobb számban inkább református templomokban találhatunk, de a multban általánosan elterjedtek voltak. A világi emlékek az életszínvonal emelkedésétől, a változó divattól függően túlnyomó részben elpusztultak, a meglévőek pedig közösségi, illetve magángyüjteményekben, mint múzeumi tárgyak találhatók meg. A katolikus templomokban kevés nyomuk maradt, mivel a katolikus egyház jobb anyagi helyzete következtében az időtállóbb kő- és téglaboltozatok kiszorították a templomokból a festett famennyezeteket, a berendezések területén pedig az idegenből szerződtetett műbútorasztalosokat, faszobrászokat részesítették előnyben a provinciálisabb stilusú festő asztalosokkal szemben.

A festett motivumok változatosak, de az egy korból származó anyag egy része egy területen belül rokonságot mutat.

A szerkezet és formai kialakítás szempontjából az emlékanyagunkat feloszthatjuk: hosszukás deszkasávokból álló és kazettás festett famennyezetekre. A hosszú deszkasávokból álló festett famennyezetek középkori eredetűek, rajtuk az ornamentika sorokban, a deszkák hosszukás alakját követve helyezkedik el. Ebben a rendszerben festették ki például a rakacaszendi és a zubogyi református templomok famennyezetét.
A kazettás festett famennyezetek már a XVI. század első felében megjelennek, - a motivumok a kazetták kereteihez alkalmazkodnak. A kazetták szélességét több deszkából alakították ki. A deszkák hossza általában három kazettát foglal magában. Az egyes kazettákat egymástól kazettalécekkel választották el. A festett famennyezetek deszkái a templom hossztengelyével párhuzamosan helyezkednek el. A famennyezet fenyő deszkaanyagának jobb oldalát megmunkálták, meggyalulták, s erre festették a motivumokat, sablonnal (patronnal), előrajzolás után, vagy előrajzolás nélkül szabadkézzel, majd a fedélszék kötőgerendáihoz alulról - a templomtér felől - kovácsolt vasszegekkel erősítették fel. A festett famennyezetek tehát csak térlezáróak, - teherhordó szerepük nincs!

A festett famennyezetek és berendezések anyaga:

Erdei fenyő	Pinus silvestris (L)	tartós fafaj
Lucfenyő	Picea abies (L) Karst	kevésbé tartós fafaj
Vörösfenyő	Larix decidua (Mill)	igen tartós fafaj

A faragott ornamentális részek kiképzéséhez - elsősorban a szószékkoronáknál - a szórt likacsú fákat, azok közül is elsősorban a hársfákat (kislevelű hárs - Tilia cordata Mill., nagylevelű hárs - Tilia Platyphyllos Scop.) használták.

A "festő asztalosok" a szervetlen festékanyagok közül elsősorban a természetes föld és ásványi festékeket, valamint a szerves festékanyagok közül többnyire a természetes növényi- és állati eredetű festékeket alkalmazták.

E rövid, de szükséges bevezető után megpróbálom az adott lehetőség keretén belül, eddigi gyakorlati tapasztalataim alapján a festett famennyezetek és berendezések restaurálásával kapcsolatos elvi és gyakorlati kérdéseket átfogóan, összefüggéseiben ismertetni.

A restaurálási munka során megoldandó feladatok az alábbi témakörökbe sorolhatók:

1. épületszerkezeti;
2. farestaurálási technológiai;
3. műemléki esztétikai érték helyreállítása.

Itt jegyzem meg azt, hogy mindegyik témakörnek igen nagy a gyakorlati jelentősége, - ha valamelyiket is figyelmen kivül hagyjuk, akkor már nem tudunk eredményes, tartós műemléki munkát végezni.

ÉPÜLETSZERKEZETI KÉRDÉSEK: (a hőkiegyenlítődés, a magas belső relatív páratartalom, a héjazat hiányosságából eredő beázások)

A szerkezeti megoldásból adódóan a templomteret a padlástértől a festett famennyezet deszkája (21-25 mm vastag) választja el. Amíg például meleg nyári időben a templomtérben a hőmérséklet 18 °C, addig a

fedélszékben 45-50°C körül is lehet a hőmérséklet. Télen ez fordított, - kisebb hőmérsékleti különbséggel. Tehát a hőmérsékletkiegyenlítődési folyamat a viszonylag vékony festett famennyezet anyagán megy végbe. Ennek következtében károsító tényezőként jelentkezik a páralecsapódás a festett felületen, a harmatvízképződés a famennyezet belső részében, továbbá hőfeszültségek keletkeznek a famennyezet fa- és festékrétegében.

Festett famennyezetü templomaink belső relatív páratartalma általában igen magas. Ez elsősorban az épület nem megfelelő szellőztetéséből, a falazat nedvesedéséből (felszívárgó talajvíztől) és a templomtér talajának páradiffuziójából tevődik össze.

Kórós (Baranya megye) református templom felmérésekor például a templom belső terében az alábbi klimatikus értékeket mértem száraz napos időben:

	C°	Relatív páratartalom
Padok síkjában	18	89%
Karzaton	20	92%
Festett famennyezet síkjában	21, 5	94%

A gyakorlati tapasztalatok alapján az átlagos a 90% körüli relatív páratartalom. Ez igen magas, a megengedhető érték 60-65% lenne. A 90% körüli relatív páratartalomhoz tartozó egyensúlyi fanedvesség fenyőfa esetében 18-20%, mely optimális feltételt biztosít a különböző farontó szervezetek, a gombák, rovarok, baktériumok számára.

A templomlátogatás változó intenzitása a páratartalom lökésszerű emelkedését hozhatja magával. Téli időben, amikor a teljesen lehült templomépületben a nagyobb ünnepek alkalmából többszörösére emelkedik a templomlátogatók száma (például karácsonykor), igen magasra emelkedhetik a festett famennyezeten a kicsapódó páramennyiség. Az épület héjazatának hiányossága miatt bekövetkező beázások is közvetlenül a famennyezet deszkázatát érik.

Összefoglalva tehát, az épületszerkezeti problémák - a hőkiegyenlítődés, - a belső magas relatív páratartalom, - valamint a beázások következtében az átnedvesedett faanyagban kialakult kedvező életfeltétel a farontó szervezetek számára. A beázások helyén nagy mértékü átnedvesedések természetesen a károsodások fokozódását vonták maguk után. Az ilyen helyeken a famennyezet festett felülete erősen elszineződött, foltos lett, egyes helyeken teljesen elkorhadt, átlukadt.

A páralecsapódás, a harmatvízképződés, a hőfeszültségek, valamint a beázások következtében a festett motivumok testesebb festékrétegei a nedvességváltozással járó állandó méretváltozás következtében megrepedeztek, fellazultak, feltáskásodtak, mivel a faanyagnak és a festékrétegnek más és más a duzzadási, illetve zsugorodási tényezője. A fellazult és feltáskásodott festékréteg egy része az idők folyamán lepergett.

A felsorolt okok miatt rendkívül fontos, hogy a tervezés során helyes megoldást válasszunk a famennyezet hőszigetelésére, a templomtér állandó természetes szellőzésére, esetenként a felszívárgó talajvíz elleni utólagos falszigetelésre, valamint a talajpára elleni szigetelésre. Ezek biztosítják a festett famennyezet és berendezés technikai védelmét.

Restaurálási technológia:

A festett famennyezetek és berendezések restaurálási technológiájának kidolgozásánál, meghatározásánál elsősorban a faanyagvédelem, valamint a faipari kémia tárgykörébe tartozó problémákat kell megoldani.

A restaurálási technológiai sorrendet, az alkalmazandó anyagokat, az eljárást, a kezelendő faanyag, valamint a festett felület állapota, károsodási mértéke, az elpusztitandó károsító, a felhasználási hely körülményeinek együttes mérlegelése alapján kell egymással összhangban megvalósitani az eredményes restaurálás érdekében.

A csengersimai református templomban a famennyezet festett felületének egy része a helytelen restaurálási technológia miatt megsemmisült, s ezért újonnan kellett ezeket a részeket festeni. Helyes restaurálási technológiával, illetve a megfelelő anyagok alkalmazásával el lehetett volna ezt a károsodást kerülni.

A festett famennyezetek és berendezések restaurálását elvégezhetjük a tárgy eredeti helyén, illetve elbontással restaurátor műhelybe szállítva. Azt, hogy a restaurálás eredeti helyen (in situ) vagy elbontva és műhelybe szállítva történjék, azt mindenkor az emlékanyag festett felületének és faanyagának állapota határozza meg.

A festett famennyezetek restaurálására sajnos sok esetben szinte az utolsó pillanatban kerül sor, ezért az elbontás utáni, műhelyben eszközölt restaurálás a gyakoribb. Elbontáskor a festett famennyezet minden egyes elemét be kell számozni, hogy azok a restaurálás után eredeti rendeltetési helyükre kerüljenek vissza.

A festett famennyezetek és berendezések restaurálásának technológiai sorrendje: 1. a festetlen felületek tisztítása; 2. a festett felületek tisztítása, levédése; 3. konzerválás, kémiai faanyagvédelem (a/ rovar-, gombamentesítés, megszüntető és megelőző védelem, b/ a fa roncsolt szöveti szerkezetének megerősítése). 4. Szárítás, pihentetés. 5. Kiegészítések a/ faanyaggal ragasztással és b/ műgyanta pótlással. 6. Festett felületek retusálása. 7. Retusált felületek levédése. Amennyiben a festett famennyezetet és berendezést restaurátorműhelybe szállítják be, úgy a technológia a bontás és az újraépités műveletével egészül ki.

A festett famennyezetek bontása, szállítása igen körültekintő, gondos munkát igényel. A fellazult, feltáskásodott festett felület esetében a legkisebb mechanikai hatás a festékréteg komoly károsodását okozhatja.

A bontás során a famennyezet festetlen oldaláról a durva szennyeződést (por, guanó) le kell tisztítani, majd az egyes mezők elemeit egységcsomagokba kell deponálni, hogy a szállítás és a munkaközi tárolás során károsodást ne szenvedjenek. Az egységcsomagok kialakítása úgy történik, hogy az egyes sorokat egymástól hézaglécekkel választjuk el, majd az egészet összefogó keretekkel, kalodákkal rögzítjük.

A festetlen felületek tisztítása során az egyes elemeket párnafákra helyezve (kazettalécek helyén) gyökérkefével szálirányban gondosan le kell tisztítani, majd (porszívóval) alaposan portalanítani kell.

A famennyezetek festett felületének letisztítása során a beázásokból származó foltosodás eltávolítása sok nehézséget szokott okozni. A foltok letisztítása sokszor csak részben sikerül és csak a halványításukat tudjuk elérni.

Gyakori, hogy a festett famennyezeteket és berendezéseket az idő folyamán átmázolták olajfestékkel, vagy lelakkozták. Ebben az esetben a festék-, illetve a lakkréteget el kell távolítani, mely kétféle módon történhet: - kémiai úton; - mechanikai úton.

Az átfestést, az elsárgult lakkréteget többnyire kémiai úton távolíthatjuk el, habár adódnak olyan esetek is, amikor célszerűbb a mechanikai mód alkalmazása. A kémiai módszernél igen fontos a megfelelő, alkalmazható festéklemarószer és oldószer kiválasztása. Az átfestések eltávolítása igen gondos munkát igényel.

A restaurálási technológiában az egyik komoly feladat a festett felület levédése. A feltáskásodott, felpergett festékréteget a levédés során vissza kell kasirozni, ragasztani a faanyagra.

A festett felületek levédésére használt felületkezelő anyagokkal szemben támasztott követelmények:

- szintelen;
- mattan száradó;
- öregedési ellenállása nagy legyen;
- felpergett, feltáskásodott festékréteg visszaragasztására alkalmas legyen;
- víztaszító, hidrofóbizáló tulajdonsággal kell rendelkeznie;
- könnyen felújítható;
- rugalmas, nagyszilárdságú anyag legyen;
- egyszerűen felhasználható legyen.

A hagyományos anyagok közül a viaszok (méhviasz és karnaub-viasz), a sellak (állati eredetű természetes gyanta) alkalmazásával csak részben tudunk eredményt elérni. A fenti követelményrendszert a gyakorlati tapasztalatok alapján a szintetikus műanyagok közül a poli (metil-metakrilát) PMMA, a sztirol kopolimerek, valamint az akril-észteres sztirol-akrilnitril kopolimer ASA megközelítőleg kielégítik.

A feltáskásodott, felpergett festett felület visszakasirozására úgynevezett japán papir segédanyagot célszerű alkalmazni. A rudabányai református templom mennyezetének festékrétege a motivumok egy részén igen rossz állapotú volt, - a legkisebb mechanikai hatásra a festékréteg megsemmisült volna. A festékréteg levédése, visszakasirozása japán papirral történt, felületkezelő anyagként a számításba jöhető több anyag közül a KMI Technológiai Osztály által készített kopolimer felelt meg a legjobban.

A műanyagokkal történő felületkezelés során a festett felület tulajdonságai a három anyag, a festékréteg, a műanyag és a fa paramétereiből tevődnek össze és egymás tulajdonságait kiegészítik.

A restaurálás másik igen lényeges technológiai része a kémiai faanyagvédelmi kezelés, azaz a konzerválás. A festett mennyezetek faanyagának károsodása az egyes helyeken eltérő (2. kép). Általában a mennyezetek faanyaga rovarfertőzött. Azokon a helyeken, ahol a tetőhéjazat hiányosságai miatt beázások voltak, ott általában a faanyag vörös revesedésű, melyet a cellulózt bontó gombák okoztak. A barnás vöröses elszíneződés a sejtfal cellulózvázának felhasználása után a visszamaradó lignintől ered. Voltak olyan mennyezetrészek, ahol az előrehaladott fertőzés miatt a faanyag szilárdsága nagymértékben lecsökkent, sőt egyes

elemeknél a faanyag nem volt önhordó. A festett famennyezetek és berendezések konzerválása során az alábbi legfontosabb követelményeket kell figyelembe venni:

- a faanyagban található károsítók ellen megszüntető védelem biztosítása;
- megelőző védelem az esetleges újabb gomba- és rovarfertőzések megakadályozására;
- az erősen roncsolt fa szöveti szerkezetének megerősítése;
- égéskésleltetés;
- a fa eredeti megjelenése ne változzék;
- a festékréteget ne szinezze el, korrozív hatást ne okozzon;
- tartós védelmet biztosítson;
- víztaszító, hidrofóbizáló tulajdonságú legyen;
- mélyen beszívódjon a fába;
- kezelés során a faanyag minimális méretváltozást szenvedjen;
- egyszerűen és gazdaságosan felhasználható legyen;
- környezetvédelem (emberrel érintkezve ne fejtsen ki káros hatást).

Olyan kombinált hatású faanyagvédőszer egyenlőre nem áll rendelkezésünkre, amely valamennyi feltételnek maradéktalanul eleget tenne. Ezért a konzerválás során az adott feladatnál mindig a legfontosabb követelmények figyelembevételével kell az alkalmazandó anyagot, anyagokat és a technológiát megválasztani. Gyakran a megfelelő jó eredményt több anyag alkalmazásával tudjuk csak elérni.

A klórozott fenolok és a naftalin tartalmu anyagok, a szerves oldószerben oldódó pentaklór-fenol (C_6Cl_5OH), a klórozott naftalinok (elsősorban a monoklórnaftalin) és a vízben oldódó pentaklórfenol-nátrium (C_6Cl_5ONa) hatóanyagú védőszerek alkalmazása célszerű. A gyakorlatban a Desowag-Bayer cég által gyártott ásványolaj bázisu pentaklór-fenol, monoklórnaftalin, valamint klórtartalmu rovarölő szereket is tartalmazó legújabb Xylamon készítmények váltak be eddig a legjobban, s azok közül is elsősorban az alábbiak:

Xylamon-Combi-Hell hatékony a farontó gombák ellen (korhadás elleni védelem), valamint a rovarok ellen megszüntető és megelőző védelmet biztosit. Kész konzisztanciában kerül forgalomba.

Xylamon-BV-Special a különböző farontó rovarokkal megtámadott faanyag konzerválására, megszüntető és megelőző védelmére használható. Kész konzisztenciában kerül forgalomba.

Xylamon-LX-Hartend a farontó rovarokkal megtámadott faanyag konzerválására és a roncsolt fa szöveti szerkezetének szilárdsági megerősítésére alkalmas. Felhasználása Xylamon-LX-Härtend és lakkbenzin 2:1 illetve 1:1 arányu keveréke.

A csarodai, rakacaszendi, a mándi és kórósi református templomok festett famennyezetének és berendezésének konzerválását Xylamon készítményekkel végeztük el igen jó eredménnyel. A restaurálás során az egyes mezők elemeit össze kell ragasztani, a nagyobb hiányosságokat azonos fafaju, szöveti szerkezetü, nedvességü faanyaggal kell kiegészíteni. A követelményeket figyelembevéve az alkalmazandó ragasztóanyagok a kétkomponensü epoxi gyanták (Novepox R51, Epamin III.), valamint a polivinilacetát alapanyagu (Weginol) műgyanták. A kisebb hiányosságok kiegészítésére számos műanyag közül eddig a CIBA cég által gyártott

Araldit SW 426 - Härter HV 426 márkanevü kétkomponensü epoxigyanta vált be a legjobban, mivel viszonylag egyszerüen felhasználható, kötés után könnyen megmunkálható és festéktürő felületet biztosít.

Az esztétikai értékek védelme

A festett felület retusálását a müemléki hitelesség, valamint az esztétikai érték helyreállításának szem előtt tartásával a lehető legminimálisabb festés kiegészítéssel kell megoldani.

A gyakorlatban a retusálás igen komoly összetett problémákat szokott felvetni, melyekről a kivitelezés során folyamatosan közös konzultáción szoktunk dönteni.

A gyakorlatban gyakran előfordul, hogy a festett motivumok alapszinei az idő folyamán teljesen eltüntek, s csak a takaróléc alatt felfedezett festéknyomokból tudjuk meg, hogy volt. Az ilyen esetekben általában az alapszint nem állítjuk helyre.

Gyakori az a probléma, amikor a beázásokból eredő elszineződés a tisztitás után is megmarad, erősen foltos a felület. Ebben az esetben az alapszint a foltos, elszineződött helyeken ki kell egészíteni.

A motivumok retusálását vonalkázási technikával kell elvégezni a fa szálirányában.

A festett felületek retusálására tempera festéket célszerü alkalmazni. A retusálás a levédett felületre készül. Igy azokon a helyeken, ahol retusálás szükséges, ott az esetleg meglévő eredeti és a retusálási festékréteget egymástól a levédésre szolgáló müanyag választja el. A retusálás után a kiegészített felületek festékrétegét is le kell védeni.

A festett famennyezetek és berendezések helyreállításánál és az azt megelőző tervezés során nemcsak épületszerkezeti és restaurálási technológiai problémákat kell megoldanunk, hanem sok esetben a müemléki esztétikai érték helyreállítása érdekében egyedi feladatokat is. A problémát gyakorlati tapasztalatok alapján, néhány példával próbálom érzékeltetni.

A rakacaszendi (Borsod-Abauj-Zemplén megye) református templom hajójában lévő festett famennyezetet felirata szerint 1657-ben készítették. A mennyezet deszkáin geometrikus és növényi motivumok ismétlődnek, melyeket tulnyomórészt sablonnal festettek. A templomot többször javították, a hajóban lévő mennyezetrész egyes elemeit felcserélték, illetve a hiányzó elemeket festetlen deszkákkal pótolták. A nyugati apszisban lévő egységes mennyezetrészt 1821-ben készítették a korábbi mennyezetrészhez igazodva, de már szabadkézzel.

Tervezéskor a müemléki hitelesség szem előtt tartásával az adott lehetőségeket figyelembevéve a viszonylag egységes kép kialakítása érdekében, azaz az esztétikai érték helyreállításáért kellett a templom hajójában lévő két mezőből álló mennyezetrész elemeit rendszerezni (1. rajz). A hiányzó elemeket a meglévő motivumok alapján lehetett kiegészíteni, illetve pótolni.

A berendezés helyreállításánál is hasonló feladatot kellett megoldani, mivel a templomtér különböző korokból származó, különböző formájú

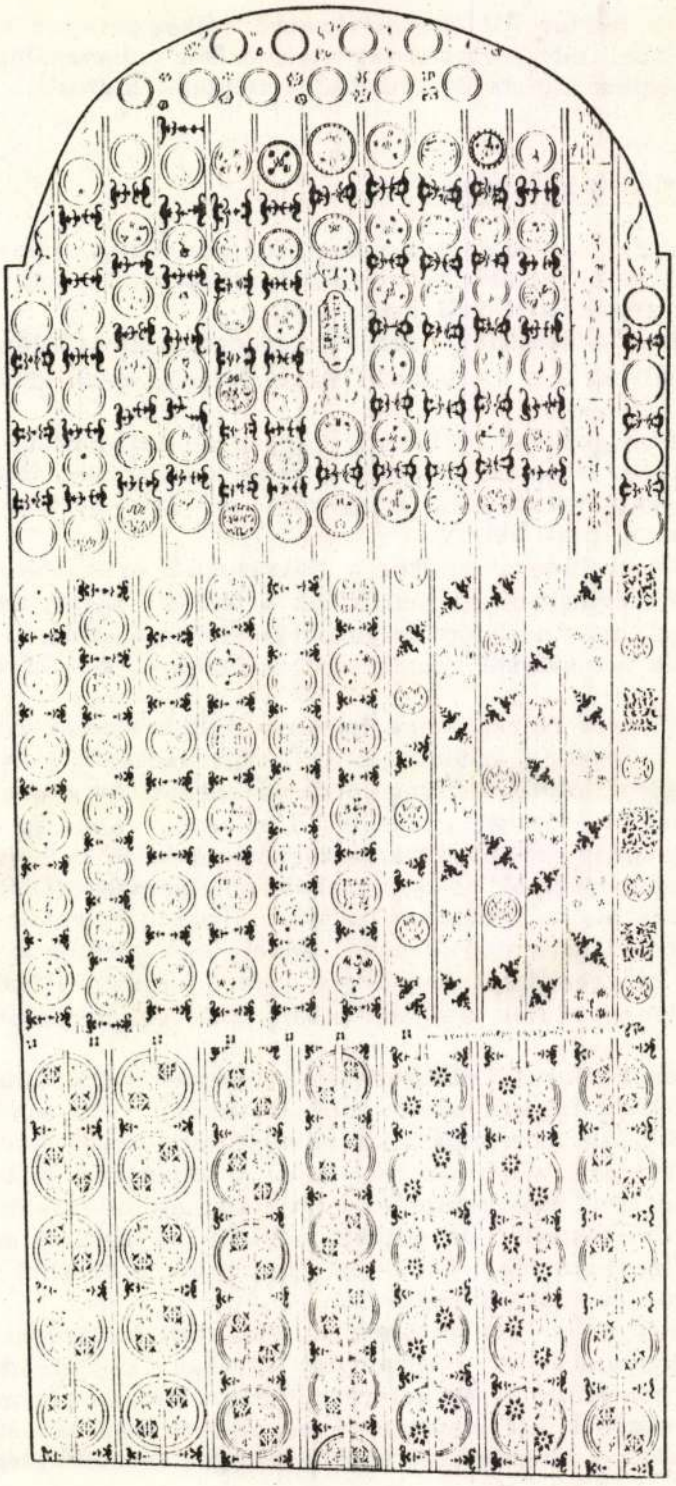

1. kép: A rakacaszendi református templom 1657-es festett famennyezetének felmérési rajza

és szerkezetü padokkal volt telezsúfolva. A berendezést a jelenlegi funkcióbeli igényeknek megfelelően alakítottuk ki. Az egységes belső térkialakítás érdekében a különböző padok közül műszaki állapotuk, valamint formai szempont alapján a Mózes székkel hasonló formájú padokat tartottuk meg és a hiányzókat ezek alapján pótoltuk. A nyugati apszisban félkörívben elhelyezkedő beépített festett családi padot változatlanul megtartottuk.

A csarodai (Szabolcs-Szatmár megye) református templom a XIII. század második felében épült, gótikus stílusban. Az építkezéssel egyidős, valamint több, későbbi korból származó falfestmény került a templom helyreállítása során feltárásra és restaurálásra. A templom hajóját 1777-ben festett, minta nélküli kazettás famennyezet díszíti (2. rajz). A kazettalécek találkozásánál a famennyezetet sokszirmú dupla rózsák díszítik. A famennyezet közepén található az úgynevezett "koporsó" festett fedlappal. A berendezés a jellegzetes református liturgia funkció-igényei alapján készült a XVIII. században. Az értékes falképek restaurálásával kapcsolatosan felmerült, hogy a templom berendezése ne az eredeti elrendezésben kerüljön vissza, mivel a diadalív északi oldalán lévő szószék és hangvető (szószék-korona) erősen zavarja és részben eltakarja a XIII. századi falkép egy részét. Ezért a szószék és a hangvető a hajó déli oldalára kerüljön át, s ennek következtében a többi berendezési tárgy elrendezése is ez alapján került volna módosításra.

A festett berendezés azonban az eredeti elrendezésben került helyreállításra, mivel ezek a XVIII. század jellegzetes református építészeti belső térkialakítás sajátos emlékei. A padok oldalait, homloklapjait a berendezés alapszínével azonos színűre átfestették. A motivumok feltárása után eredeti színében egészítettük ki az egyszerű, de változatos népies motivumokat.

A padok talpgerendáit és az igen rossz műszaki állapotú elemeket elsősorban a fal mellett lévő festetlen padoldalakat ki kellett cserélni.

A kivitelezés során nehézséget okozott a famennyezet festett táblájának restaurálása, mivel a felírás és az alatta lévő motivum erősen hiányos volt. A felírás és a motivum meglévő festékrétege igen erősen fel volt peregve, melynek rögzítése és visszakasirozása a faanyagra japán papír segítségével történt, kötőanyagként kopolimert alkalmaztunk.

A festett famennyezet és berendezés konzerválásához Xylamon készítményeket alkalmaztunk. A munka megítélésénél figyelembe kell venni azt is, hogy a restaurálás a helyszínen történt. A helyreállítás után problémaként jelentkezik a belső tér igen magas relatív páratartalma.

A restaurálási munka során előfordul, hogy a festett famennyezet motivuma alatt egy korábbi festett motivum fedezhető fel. Ilyen esetben mindig az adott feladat, s azon belül a lehetőségek határozzák meg, hogy melyik festett motivumot mutatjuk be és hogyan.

A kórósi (Baranya megye) református templom 1793-ban épült, 1834-ben megnagyobbították (6. kép). A festett kazettás famennyezet két részből áll, az 1-54-es számu kazettákat a templom építésekor 1793-ban készítették. Igen egységes szép munka. A 91-120-as számu kazettákat az 1793-as festett mennyezetre festették. Az 1834-es festés alatt jól látható a korábbi mennyezet festése.

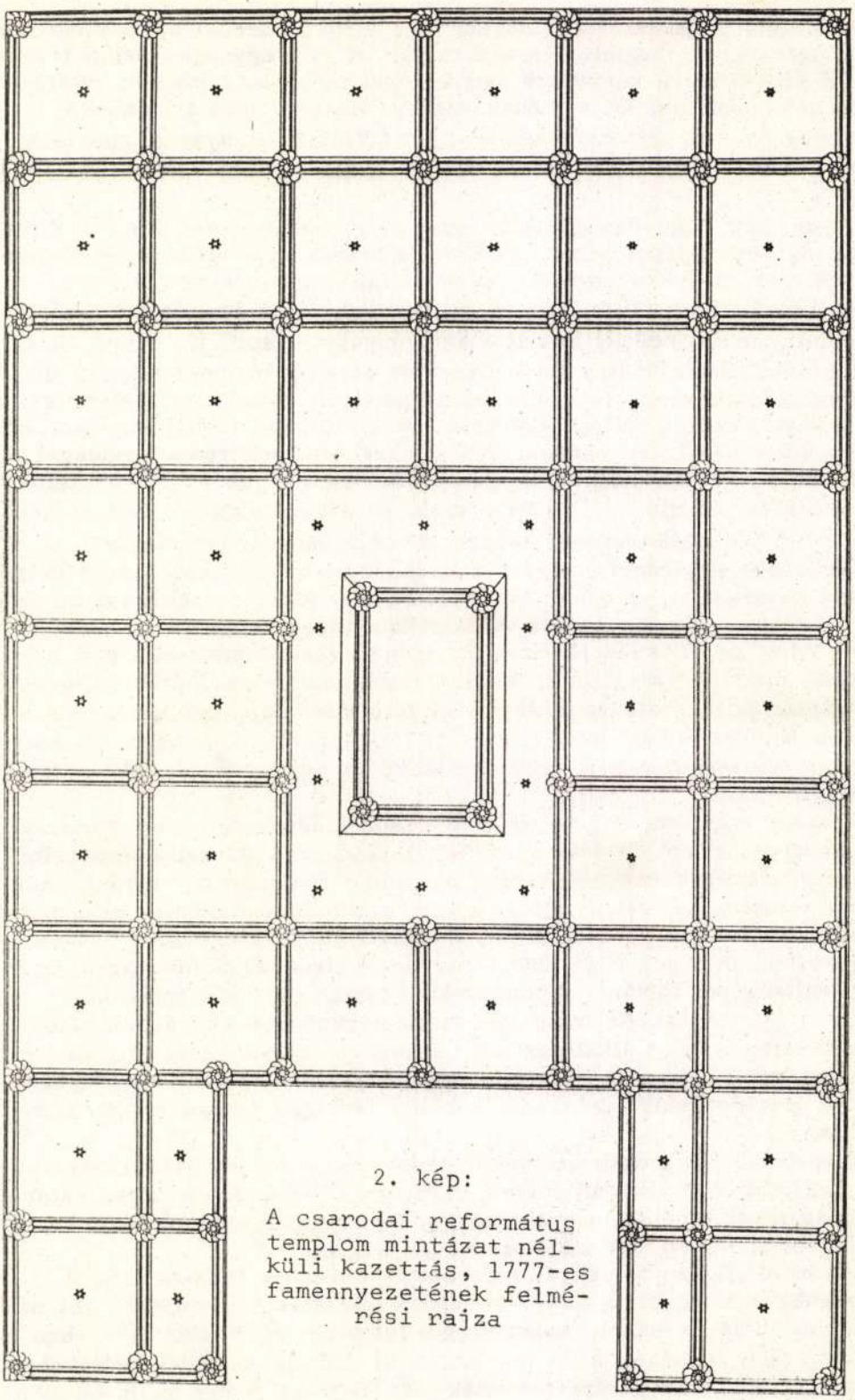

2. kép:

A csarodai református templom mintázat nélküli kazettás, 1777-es famennyezetének felmérési rajza

A torony felőli "L" alaprajzu karzat 1793-ból való. Az 1834-es mennyezet alatt a templom sokszögzáródásu részén 1835-ben karzatot építettek a mennyezettel azonos stílusban (8. kép). Ebben az esetben nem kis gondot okozott annak eldöntése, hogy melyik festett felületet mutassuk be, mivel mindegyik a maga jellegzetes stílusát figyelembevéve igen szép, értékes munka. Az 1834-es mennyezeti festés megtartása mellett döntöttünk, mivel az 1834-es festékréteg eltávolításának, vagyis az 1793-as festés feltárásának eredménye kérdéses volt. Az egységes belső kép is ezt kívánta, mivel jobb ha a karzat és a fölötte lévő mennyezet is azonos stílusú.

A szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeumba betelepített mándi (Szabolcs-Szatmár megye) református templom (épült 1787-1790) festett famennyezetének és berendezésének restaurálása során a bejárat felett lévő nyugati karzat kazettás mennyezetének egy részén az egyszínű kék festés alatt egy jóval korábbi, gazdag motivúmú festést fedeztünk fel. Hasonló motivumokat találtunk, de erősen megkopva, töredékesen a templom betelepítését megelőző bontáskor az egyes ereszdeszkákon is. A régi motivumokkal díszített festett famennyezeti elemek a korábbi templomból valók, melynek anyagát az új templom építésekor felhasználták. A mennyezetrész rokonságot mutat a gyügyei református templom 1767-ben festett mennyezetével.

A restaurálás során a mennyezetrészről az egyszínű kék, az 1780-as évek végéről származó festés és annak alapozásának eltávolítása vegyszeres és mechanikus uton sikerült. A korábbi mennyezetrészek hordozókeretre felerősítve, kiegészítve, kazettalécekkel felosztva külön muzeumi tárgyként kerülnek majd bemutatásra a templom belső terében. A karzat e hiányzó mennyezetrészét uj deszkákkal pótoltuk - festése az egyszínű kék mennyezet alapján készült - az eredeti kazettalécek felhasználásával.

A famennyezetek vonatkozásában van olyan emlékanyagunk, ahol egy korábbi templom festett famennyezetét a később épült templomba beépítették. Erre igen jó példák a restaurálás alatt lévő Baranya megyei adorjási, valamint a restaurálásra kerülő patapoklosi (patai) református templomok festett asztalosmunkái. Ezeken a helyeken egyértelműen láthatók a másodlagos beépítés nyomai (L. XXX. tábla 2. kép), vagyis az, hogy eredetileg nem ide készültek.

Az Árpádkori településü Adorjás mai református temploma 1836-ban épült. Az "L" alaprajzú karzatának mennyezetén, ha jól megnézzük, akkor alig észrevehetően, de látható a másodlagos beépítés. A karzat, valamint a szószékfeljáró alsó részének borítására is festett kazettaelemeket használtak (L. XXX. tábla 1. kép). A karzat festett famennyezetének, valamint az egyes berendezési tárgyain a Mózes-szék mellvédlapján, a szószéken, a hangvetőn, a padok mellvédlapjain a festékréteg alatt egy korábbi festést találtunk. Mind a két festés sajátos jellegű. Azokon a helyeken, ahol lehetőség van, ott mind a két periódus bemutatását tervezzük.

Az 1794-ben épült patai református templom torony felőli oldalán lévő karzatán egy másodlagos beépítésü festett kazettás famennyezet egy része látható. A festett famennyezet fennmaradó többi elemeit a karzatfeljáró lépcső alsó és oldallapjának kialakításához, valamint a festett

felületével lefelé fordítva a karzat padlózatának kialakításához használták fel.

A patai református templomban a nem megfelelő helyen lévő másodlagos beépítésű kazettákat, karzatfeljárót, valamint a karzat járófelületét képező kazettákat, kazettarészeket rendszerezve, a hiányzó részeket kiegészítve hordozókeretekre erősítve a templomtérben tervezzük bemutatni.

A problémák és megoldási javaslatok során elsősorban az eredeti helyén maradó festett famennyezetek és berendezési tárgyak helyreállításával, tehát a műemléki helyreállítási feladatokkal foglalkoztam. Az eredeti helyen használatban maradó helyreállítandó emlékek esetében az épületbelső, mint esztétikai egység helyreállításának problémáját sem hanyagolhatjuk el. Múzeumi elhelyezés esetén megengedhető, sőt néha követelő igény, hogy a különböző korokban készült festékrétegeket bemutassuk. Az egymás mellett bemutatott, egymástól erősen különböző stílusrétegek disszonanciáját itt nem szükséges feloldani. Műemléki helyreállítás esetén azonban nem hanyagolhatjuk el a helyreállítás befejeztével újra használatba vett épület ízlésnevelő, ízlésfejlesztő hatását. Itt esztétikailag egységes kompoziciót kell kialakítanunk a minden átfestést minden áron dokumentáló kutatási igény rovására. Természetesen a kutatás során feltárt állapotokat ebben az esetben is dokumentálnunk kell. A dokumentációnak különösen gondosan kell készülnie, ha egyes rétegek megsemmisítését határozzuk el.

Az esztétikai igény kielégítésének súlyos problémája a kiegészítések mértékének pontos körülhatárolása.

A Velencei Carta szellemében kialakított alapelv, hogy a történelmi dokumentumértéket és az esztétikai egységet együtt védjük, még akkor is, ha ez csak kompromisszumok árán valósítható meg!

Az iparművészeti emlékek sorába tartozó festett asztalosmunkák megmentése (konzerválása - restaurálása - kiegészítése) komplex feladat. Maradandó értékü helyreállítást csak az épületszerkezeti, restaurálás-technológiai és esztétikai értékeket egyaránt figyelembe vevő meggondolásokkal, s eljárásainkat dokumentáló pontos adatrögzítéssel végezhetünk.

POMÓZI, István

Festett famennyezetek és berendezések restaurálása

A műemléki munka keretében a pusztító idő sürgetésére az utóbbi években előtérbe került a falusi templomokban lévő festett famennyezetek és berendezések restaurálása.

A restaurálási munka során megoldandó feladatok az alábbi témakörökbe sorolhatók:

1. épületszerkezeti;
2. farestaurálási technológiai;
3. műemléki esztétikai érték helyreállítása.

Épületszerkezeti kérdések: a hőkiegyenlítődés, a magas belső relatív páratartalom és a héjazat hiányosságából eredő beázások.

A festett famennyezetek és berendezések restaurálása történhet:

- eredeti helyén;
- elbontással restaurátor műhelybe szállítva.

Azt, hogy a restaurálás eredeti helyen (in situ), vagy elbontva és műhelybe szállítva történik, mindenkor az emlékanyag festett felületének és faanyagának állapota határozza meg.

A festett famennyezet és berendezések restaurálásának technológiai sorrendje:

1. Festetlen felületek tisztítása;
2. Festett felületek tisztítása, levédése;
3. Konzerválás, kémiai faanyagvédelem
   a/ rovar, gomba mentesítés, megszüntető és megelőző védelem
   b/ a fa roncsolt szöveti szerkezetének megerősítése
4. Szárítás, pihentetés;
5. Kiegészítések:
   a/ faanyaggal ragasztással
   b/ műgyanta pótlással
6. Festett felületek retusálása;
7. Retusált felületek levédése.

Amennyiben a festett famennyezetet és berendezést restaurátor műhelybe szállítják be, ugy a technológia a bontás és az újraépítés műveletével egészül ki.

A restaurálási technológiai műveleteknél az alkalmazandó különböző vegyi anyagok kiválasztása követelményrendszerek alapján történik.

A festett felületek retusálását a műemléki hitelesség, valamint az esztétikai érték helyreállításának szem előtt tartásával a lehető legminimálisabb festés-kiegészítéssel kell megoldani.

A leglényegesebb elméleti és gyakorlati kérdésekkel a megvalósult és folyamatban lévő munkák során szerzett tapasztalatok alapján ismerteti a szerző.

(Lásd XXVIII-XXXI. tábla.)

Restoration of Painted Wooden Ceilings and Furnishings

by István POMÓZI

In connection with the care of monuments, urged by destroying time, restoration of painted wooden ceilings and furnishings became a topical subject in the last years.

The tasks to be solved in the course of restoration work can be arranged according to the following grouping:

restoration of 1 building structural
2 wood restoration technological
3 monument aesthetical

values.

Building structural problems are the following: temperature equalisation, high internal relative humidity, leakages brought about of defectiveness of roofing.

Restoration of painted wooden ceilings can be carried out

- at the original site, or
- after disassembling, transported to the restorer's workshop.

The question whether restoration should be carried out at the original site (in situ) or else in the restorer's workshop in a disassembled state is always decided by the condition of the painted surfaces and the wood material.

The technological order of the restoration of wooden ceilings and furnishings is the following:

1. cleaning of unpainted surfaces;
2. cleaning and protection of painted surfaces;
3. conservation, chemical preservation of the wood material
   a/ removal of insects and fungi, stopping and preventive protection
   b/ reinforcement of the damaged tissue structures of wood
4. drying letting to rest;
5. completing
   a/ cementing with wood material
   b/ completing with plastic resin
6. restoration of painted surfaces;
7. protection of retouched surfaces.

If the painted wooden ceiling or furnishing is brought into a restorer's workshop, the technological operations also include disassembling and reassembling.

Selection of the various chemicals to be used in the restoration technological operations is made on the requirement systems.

The restoration of painted surfaces is to be carried out with a view of maintaining the authenticity and restoration of aesthetical value with the minimum possible completing of painting. (See XXVIII-XXXI. tables.)

POMÓZI, István

Die Restaurierung bemalter Holzdecken und bemalter hölzerner Einrichtungsgegenstände

Im Rahmen des Denkmalschutzes, auf Drängen der alles zerstörenden Zeit ist die Restaurierung von bemalten Holzdecken und hölzernen Einrichtungsgegenstanden in Dorfkirchen in den jüngst vergangenen Jahren in den Vordergrund gerückt.

Die Aufgaben, die im Zuge der Restaurierungsarbeiten zu lösen sind, lassen sich in die folgenden Themenkreise einreihen:

1. Bautenstruktur
2. Technologie der Holzrestaurierungsarbeiten
3. Wiederherstellung des ästhetischen Denkmalwertes

Auf die Struktur von Bauten bezügliche Fragen sind: Wärmeausgleich, hoher innerer relativer Dampfgehalt und das Eindrigen von Wasser durch Schaden in der Verschalung.

Die Restaurierung bemalter Holzdecken und -gegenstände kann

- an ihrem ursprünglichen Standort
- nach Abmontierung und Transport in der Restauratoren-werkstatt

erfolgen.

Die Frage, ob die Restaurierung an ihrem ursprünglichen Standort (in situ) oder nach Abmontierung in der Werkstatt des Restaurators erfolgt, wird jeweils durch den Zustand der bemalten Oberfläche und des Holzmaterials des betreffenden Kunstgegenstandes bestimmt.

Bei der Restaurierung von bemalten Holzdecken und -gegenständen ist die technologische Reihenfolge diese:

1. Reinigung der unbemalten Oberflächen
2. Reinigung und Schutz der bemalten Oberflächen
3. Konservierung, chemischer Schutz des Holzmaterials
   a/ Freimachen von Ungeziefer, behebender und vorbeugender Schutz
   b/ Stärkung der zerstörten Gewebestruktur des Holzes
4. Trocknung, Rast
5. Ergänzungen:
   a/ mit Holzmaterial, geklebt
   b/ mit Kunstharz
6. Retuschierung bemalter Oberflächen
7. Schutz retuschierter Oberflächen

Sofern man eine bemalte Holzdecke oder einen solchen Gegenstand in die Werkstatt des Restaurators einliefert, wird die Technologie durch den Arbeitsgang der Demontage und des Wiederaufbaus ergänzt.

Bei den Restaurierungstechnologischen Arbeitsgängen erfolgt die Auswahl der anzuwendenden verschiedenen chemischen Stoffe aufgrund von Anforderungssystemen.

Die Retuschierung der bemalten Oberflächen hat unter Wahrung der Authentizität des Denkmals, sowie mit dem Bestreben der Wiederherstellung des ästhetischen Wertes unter möglichst minimaler Bemalungsergänzung zu erfolgen.

Der Verfasser erläutert die wichtigsten theoretischen und praktischen Fragen anhand der Erfahrungen, die im Zuge verwirklichter und laufender Arbeiten gemacht wurden.

(S. Tafeln XXVIII-XXXI.)

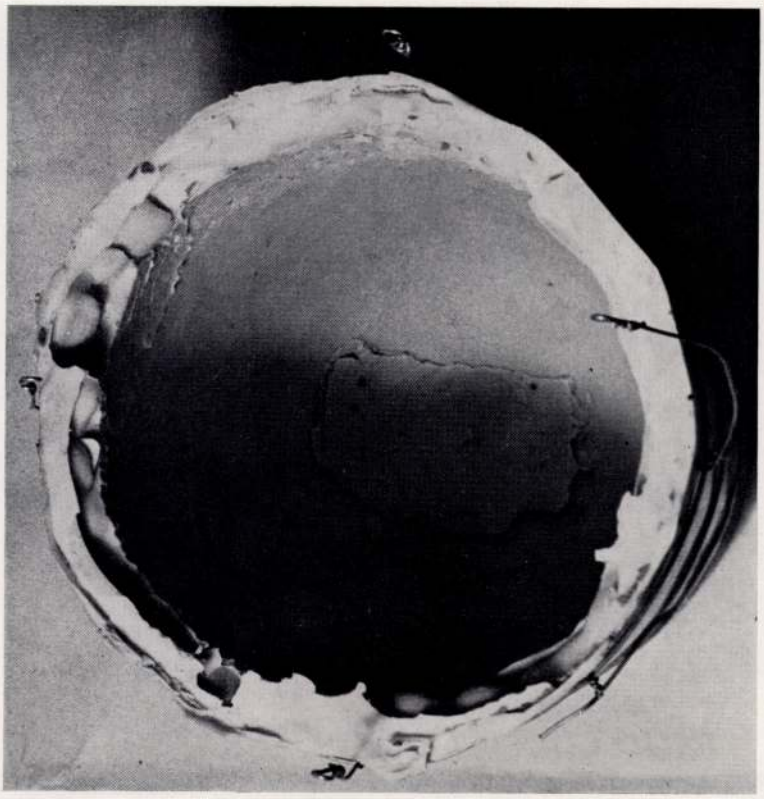

2

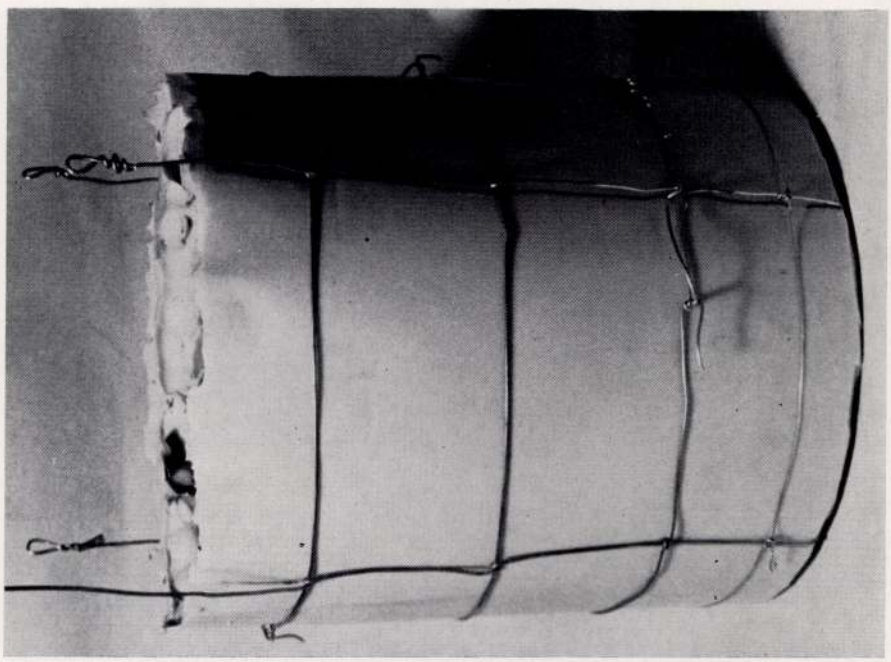

1

XXVIII.

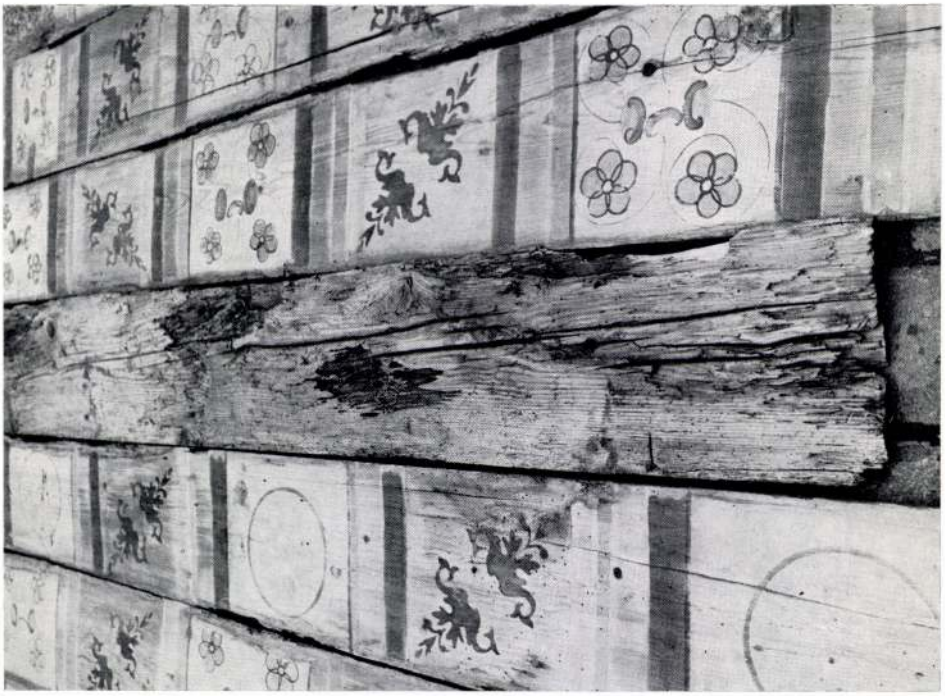

1

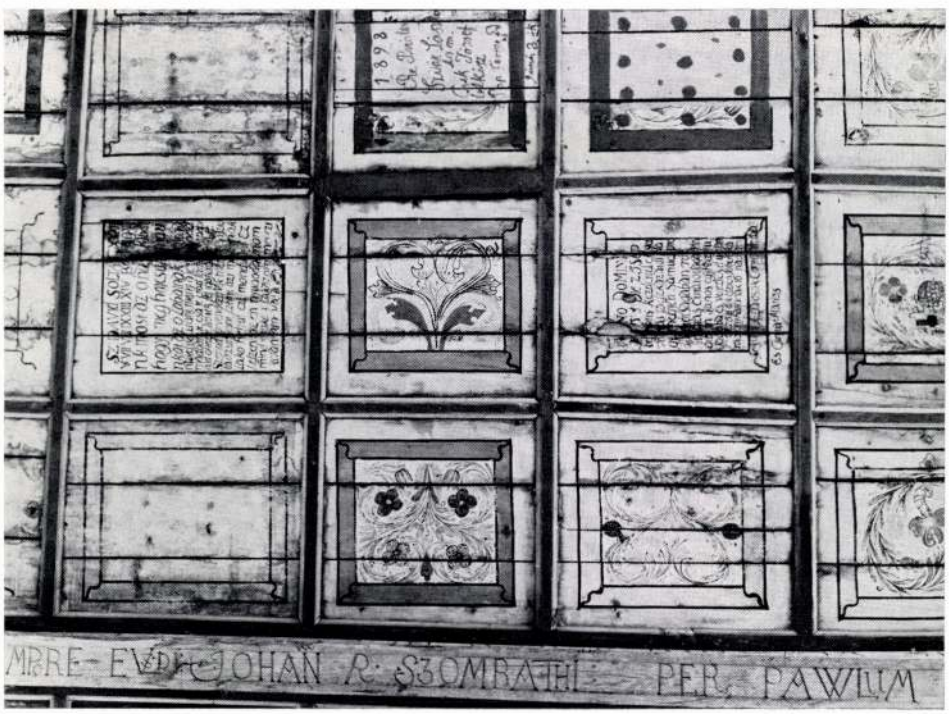

2

1

2

GABRIEL PERNY
OSZTHOPANY
DE ALBATU
HOC S.S. TEM
ANNO DOMINI
J.O.
Pastore Steph.

3

XXX.

1

2

1

2

XXXII.

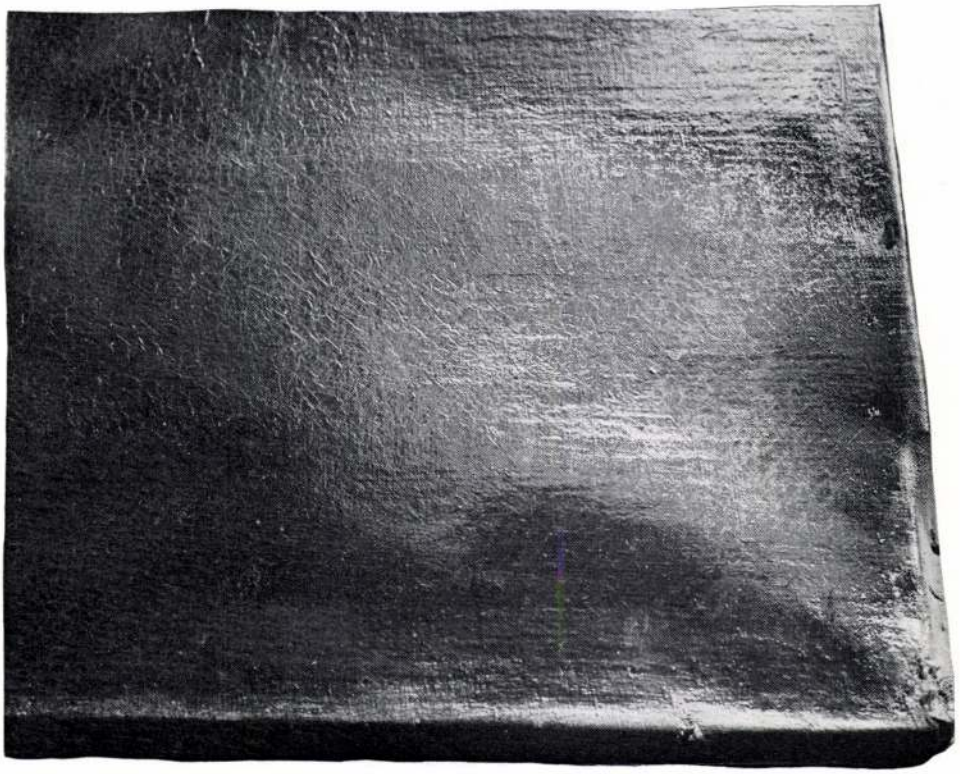

1

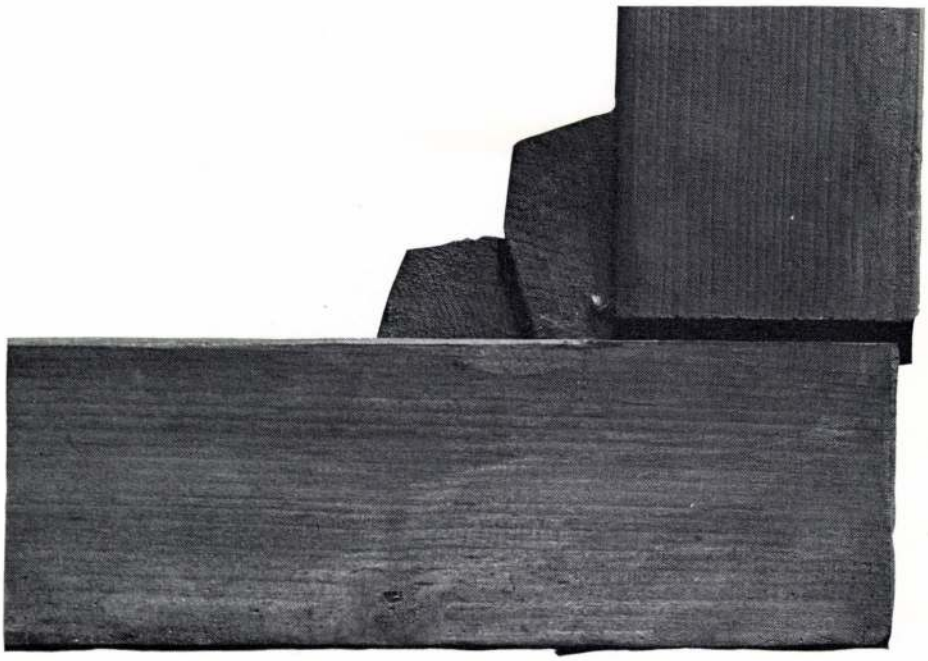

2

M.D.K.

Rák Mihályl,asztalos m.

Veszprémi mester.1995.AI.4.remekrajz:kétajtós szekrény,tusrajz.Bakonyi Múz.Veszprém.271.kép.252.o.
Adat:1810-ig.

Batári Ferenc:XIX.századi veszprémi asztalosok.
253.o.

A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei.I.Veszprém.
1963

M.D.K.

Rák Mihály,asztalos m.

Veszprémi mester.Remekrajz:kétajtós szekrény és esta
ostábla,1795.Fekete repr.271.kép. 252.o.

Batári Ferenc:XIX.századi veszprémi asztalosok
252.o.

A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei.I.Veszprém
1963

Rakacai gör. kath. templom

(Borsod vm)

A parochiá 1619-tól
fennáll. Uj temploma
1920/21-ben épült.

Misegörkath. 38. l.

Rakaczazendi gör.
kath. templom
Épült 1877.
Miségörkath 41. l.

Rakács Lajos

1917/18 – 1919/20

Ferkèpzomfoiskèvk

125. l.

Rakács Lajos

szül. Székesfehérvárott

1895 május 2. Rk.

3-ad éves rajztanítójelölt

1919 őszén ~~tanít~~

Horváth Géza dr. IV. 59.

99. Rakamar (Szabolcs vm)
4 km.

249

Gör. Gak
Szeghan
XIX
pobertéhely

Nyirsègi utam 1938

JANUÁR

31 nap — 4. hét

23 Vasárnap	
24 Hétfő	
25 Kedd	
26 Szerda	
27 Csütörtök	
28 Péntek	
29 Szombat	

Rakamaz
(Szabolcsvm)

Rk. templom.
Epült 1732.

Borovszky M[illegible]y[illegible]rsz. vm Szabolcs

60 l.

TÁRGYSOROZAT:

1938. március hó 18-án, pénteken d. u. 6 órakor
DR. MUZSNAI JÓZSEF: *A városrendezési törvény.*

1938. április hó 1-én, pénteken d. u. 6 órakor
DR. GUOTH BÉLA: *Korszerű városmérés.*
BÁNDY ISTVÁN: *Városaink felmérésének mai helyzete.*

1938. április 8-án, pénteken d. u. 6 órakor
DR. MALÉTER JENŐ: *A városrendezés közlekedési feladata.*
PAPP REMIG: *Városi vízvezeték, csatornázás.*
BODÓCSI ISTVÁN: *Városaink ellátása gáz- és villamos energiával.*

1938. április 11-én hétfőn d. u. ½ 7 órakor *
KROMPECHER GYÖRGY: *Városrendezés és építészet.*
ZIMONYI ISTVÁN: *A mérnök és építész együttműködés a városrendezésben.*

1938. április 26-án, kedden a Magyar Mérnök és Építész Egylet d. u. 6 órakor kezdődő évi rendes közgyülésének keretében
DR. TÁTRAY ISTVÁN: *A városrendezés feladatai.*

* Előadás után szakosztályközi vacsora.

Rakamaz

Rakamazi arany torques. Arch. Ért. 1890. 86 l.

Rakamazi ostelep. Arch. Ért. 1892. 205. l.

Borovszky Magyarorsz. vm

Szabolcs vm. 397 l

M.D.K.

Rakamazi Erzsa, népművész

mezőkövesdi hímzőasszony stílusában készült lepedővég-gardag hímzését mutatják be a szerzők a 131. fényképen.

Fél Edit - Hofer Tamás - Csilléry Klára:
L'art populaire en Hongrie. Trad. Imre Kelemen.

Bp.1958, Corvina, 81 l. 109 t. 30.old.

M.D.K.

Rakamazi Ersi népi-hímző

ill. 131.

Fél-Hofer-Csillény: Hungarian Peasant.
Bp. 1958, 32.

Rákássy Csaba MDK

szerepelt a tárlaton.

Szabó Endre: A IX. vásárhelyi őszi tárlat.
Tiszatáj 1962. nov. 3.

Rákássy Levente

MDK

Szerepel a Janus Pannonius Muzeum Néprajzi osztályának épületében rendezett kiállításon.

--:Fiatal képzőművészek kiállitása.

Dunántuli Napló. 1968. nov. 9.

Rákasy Levente, ötvösmű vén

L. Simonffy Márta

– o Textilterező, ötvösmű vén 8

Esti Hirlap, Bp. 1980 nov. 17.

RÁK Béla

M. Nemzet 1992. dec. 10.

Rák Béla rajza

RÁK Béla

1980. máj. 13

Magyar Nemzet

Történet kentaurokkal

ta az asszony —, s láthatja, aligha javíthatom ki magam, mert..."

„Na persze!" — sietett közbeszólni a férfi, mintha idegenkedne az asszony állapotáról értekezni. — „Állati pech... Szombat van, mostanára már mindenki bepiázatt... Ön is! — jelentette ki büszkén. — Szóval, hiába várna autómentőre".

Az asszony megmozdult, mintegy *megmutogatva* magát; mankója az autó bádogjához koccant. A férfi összerezzent és leszegte fejét. „És, teszem azt, maga — kérdezte az asszony —, maga nem segítene rajtam?"

—, s ami azt illeti, lámpatartónak vagyok a legalkalmasabb" — nevetett. — „Jöjjön — emelte fel a csomagtartó tetejét —, itt van oldalt a pótkerék, az emelő, a kulcsok". — Felkattintotta a sátorlámpást, fényében a férfi felfedezte a töménytelen csomagot. „Nem balhéztak a vámnál?" — kérdezte és hozzálátott kiszabadítani bilincseiből a pótkereket. „Megmagyaráztam, hogy pénzt kell csináljak lakásra, kosztra, s fürdőkre". „Akkor há, gyógyulni jön"... „Igen" — sóhajtott látványosat az asszony, majd hirtelen ötlettel előhúzott egy katrincás parasztlányt formázó üveg

Rák Béla rajza

„No osztán — kezdett el hahokonyakot a csomagok közül: —

hogy pillan
abbeli rem
mankóit i
— „Indulj
csak szólj
szállni!"

Az utaste
betöltötte a
jellegzetes
az oldalabl
behallatszo
sa. „Biztos
mit, valah
a férfi két
csikázást,
fiam is vi
mindig tel
A jelzőtáb
mindkettőj

A távolb
kévéinek
bontakozta
töltés szél
üldögélő
egyikük üv
„Legelésző
ta az assz
páran, tisz
zeletében
nak... U
dett:

„Ők a ha
náluk, ha
helyütt do
mind, csa
kezdik, ho
úgy, te va
már elnéz
mondok,
gyar az il
kise"...

Az assz

Magyar Nemzet

...IKA

— Az Országos Pedagógiai Intézet előtt álló feladatokról és a távlati célokról tartott nagy érdeklődés mellett előadást dr. Benedek András, az intézmény főigazgatója pénteken délelőtt a MUOSZ székházában, a szövetség kulturális szakosztályának pedagógiai és közművelődési tagozata rendezésében.

— Általános és középiskolánoknak hirdetett meg pályázatot a Magyar Mezőgazdasági Múzeum „Hazánk mezőgazdasága diákszemmel '89" címmel. A beküldött dolgozatokat, rajzokat, kisplasztikákat, kerémiákat zsűri osztályozta, és a jobbakat kiállították. Ma délelőtt fél 11-kor nyílik meg az általános iskolások, május 20-án szombaton ugyancsak fél 11-kor a középiskolások díjkiosztó ünnepséggel egybekötött tárlata.

— Lenullázott légió: Ez a címe annak a szívinfarktusos betegekről készült dokumentumfilmnek, amelyet május 15-én, 17 órai kezdettel, a Kossuth Klubban mutat be a TIT Budapesti Szervezetének egészségügyi és pszichológiai szakosztálya. A vetítés utáni vita vendége: Magyar József filmrendező és Hoffmann Artur tudományos főmunkatárs.

— HALÁLOZÁS: Édesanyánk: **Hirsch Ernőné Hirkó Anna** temetésének időpontja a Farkasréti temető halottasházából: 1989. május 16. 1/2 12 óra. Dr. Hirsch Tamás és Hirsch Bence. ×

— Mély fájdalommal és megrendüléssel tudatjuk, hogy **Dezső János** okl. építészmérnök, a KERBER nyugalmazott igazgatója 1989. május 7-én elhunyt. Gyászolják felesége, fia és menye, szülei, testvére, sógornője, unokaöccsei, munkatársai, barátai. Temetése 1989. május 16-án, kedden 12.20 órakor lesz az újpesti Megyeri úti temetőben. A Kereskedelmi Beruházási Vállalat

reformpárti
...
tván rajza)

és Lottó-
szerint a
a nyeremé-
ése után a

A televízió és

SZOMBAT

TV1

9.05: Tévétorna gyerekeknek 9.10: Szivárvány 10.10: Hol — mi? 11.10: A klinika — NSZK-tévéfilmsorozat XI/3. (Ism.) 11.55: Vyhonky 15.45: Az emberi test — angol rövidfilmsorozat XXVI/19. Üzenetközvetítők 16.15: Foci angol módra 17.00: Karmesterverseny — válogató 18.00: Mozgó Képek 18.15: Jogi esetek 19.10: Esti mese 19.25: Közlemények. Műsorajánlat 19.30: Híradó 20.05: Végső visszaszámlálás — amerikai film 21.45: Találkozás Bibó Istvánnal — portréfilm 22.15: Híradó 3.

TV2

14.15: Tv2 Riportok — Időjárás — Zene — Movi krónika 15.00: Élőben a 8-as stúdióból Caruso emlékére 16.10: Tv2 16.50: Útkereső 17.15: Melyiket, a 3 közül? 17.45: Tv2 Tévétorna — Reklám — Időjárás 18.00: Telesport 18.25: Gyerekeknek 18.41: Tv2 19.00: T. J. Hooker — amerikai bűnügyi tévéfilmsorozat. Rekviem egy zsaruért 19.47: Tv2 Vers Mindenkinek 20.10: Rockstúdió 20.50: Tv2 21.00: Híradó 2. 21.20: Tv2 21.45: Szabad szívek — francia tévéfilm 23.07: Tv2 Napzárta.

SZLOVÁK/1.

8.30: Úttörők magazinja 10.00: Tudományról és technikáról gyerekeknek 10.40: Honvédelmi magazin 10.55: Kígyóherceg (tévéfilm) 12.40: Publicisztikai magazin (Ism.) 13.20: Találkozás szovjet művészekkel 14.10: Érdekességek a világból 14.30: Nemzetközi kenuverseny 16.10: Kerékpáros békeverseny 17.50: Silas (angol tévésorozat) 18.20: Esti mese 18.30: Receptek nem csak vasárnapra 19.30: Híradó 20.05: Hétvégi ház tulajdonosok (tévésorozat, 1. rész) 21.00: Sporthíradó 21.20: Az Eurovízió nagydíja (felvételről) 22.50: Fegyver van nála, és nagyon veszélyes (angol tévésorozat).

SZLOVÁK/2.

9.00: Idegen néven (feliratos szovjet tévéfilm, 1. rész) 10.10: Orosz nyelvtanfolyam 10.30: J. Verne-klub 10.50:

Béla Rák Maďarsko

FEDERATION OF
EUROPEAN
CARTOONISTS
ORGANISATIONS

SLOVENSKÁ
ÚNIA
KARIKATURISTOV

SLOVENSKÉ
NÁRODNÉ
MÚZEUM

RAJK Béla

SALÓN EURÓPSKEJ KARIKATÚRY
SALOON OF EUROPEAN CARTOONS
SALON DER EUROPAISCHER KARIKATUR
SALON DE LA CARICATURE EUROPEENNE

BRATISLAVA

Ki mint véd, úgy adat! To save & Protect!

Szerkesztette: Hollauer Tibor; **Tördelőszerkesztő:** Varga Szabolcs;
Kiadja a Montana Rt.; **Felelős kiadó:** Montana Rt., Koródi Bálint vezérigazgató;
Borítóterv: Color Plus; **Nyomdai előkészítés:** Place Art Stúdió;
Nyomás: Press GT Kft.; **Felelős vezető:** Halas János műszaki igazgató;
Angol fordítás: Pálvölgyi Nóra, Szűcs Imre;

Editor: Tibor Hollauer; **Designer:** Szabolcs Varga; **Published by** Montana Inc.;
Responsible Publisher: Montana Inc., Bálint Koródi, CEO;
Cover design: Color Plus; **Prepared for printing** by Place Art Studio.;
Technical Director: János Halas; **English translation:** Nóra Pálvölgyi, Imre Szűcs;

Karikatúristák:		**Cartoons by:**
Balogh Lajos		Lajos Balogh
Baráth József		József Baráth
Békési Joe		Joe Békési
Bene Erzsébet		Erzsébet Bene
Dallos Jenő		Jenő Dallos
Dluhopolszky László		László Dluhopolszky
Dunai Imre		Imre Dunai
Fábry János		János Fábry
Földes Vilmos		Vilmos Földes
Jelenszky László		László Jelenszky
Jeney Klára		Klára Jeney
Kaján Tibor		Tibor Kaján
Kertész László		László Kertész
Lehoczki Károly		Károly Lehoczki
Molnár A. József		József A. Molnár
Nemes Zoltán		Zoltán Nemes
Őszi Zoltán		Zoltán Őszi
Rák Béla		Béla Rák
Sajdik Ferenc		Ferenc Sajdik
Szmodis Imre		Imre Szmodis

RAK Béla

Rákay-Szabó György

Arcképeivel szerepelt a római magyar képzőművészek kiáll.-án.

M.936.IV.5.

Rakics Iván

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi S. u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

Dunántúli Napló

1987 DEC 2 9

1021

Egy jubileumra

Érdekes levelet hozott a posta a szerkesztőségbe. Rakics Ivántól, a jugoszláviai születésű idős embertől, aki freskófestőként bejárta Horvátország és Magyarország sok vidékét. Ötven éve kereken, hogy az idős festő dolgozni kezdett, emlékezete szerint négy templomot egészen újonnan, több mint húszat restaurálás gyanánt festett át. Hetvennégy éves, Budapesten él egy otthonban, s szép emlékek fűzik Pécshez is, mert 1948-ban itt festett egy nagyméretű képet, Magyar szabadság címmel, a szabadságharc évszázados fordulóján.

Kérésére szívesen közöljük ezt a néhány sort — megemlékezésül munkássága ötven éves jubileumára.

MDK

Rakitai Dezső kezelő

Sportoló, szobrász és festőm. rendőrök. Pesti Napló, 1937. jun. 2. 12. l.

MDK

Rakitai Dezső szobr.

kis ezüstérem

Sportoló, szobrász és festőm. rendőrök. Pesti Napló
1937. jun. 2. 12. 1.

RAKNITZ s. RACKWITZ

RAKNITZ 1. RACKWITZ

Pr.Z.

Rakó Dániel

Tatai facekosmester. A Tanoda téren lakott.

Körmendi Géza: A tatai facekasság története. Komárom, 1964.
13. o.

Rakó István

Tatai fazekas volt.

Körmendi Géza: A tatai fazekasság története. Komárom, 1964.

13.00.

Rakó István

1886-ban a tatai fazekas-cél. tanya

Körmendi Géza: A tatai fazekasság története. Komárom, 1964.
11.o.

Rakó József

1886-ban a tatai főreáliskola tanára.

Kismendi Géza: A tatai főreáliskola története. Komárom, 1964.

11.o.

M.D.K.

Rákó (Tolli) Kristóf, rác kereskedőnek

1769-ben a megyei rézkápolna egész felszerelési tárgyaiért 18 forintot fizetnek ki.

Heves megye műemlékei I. írta Volt Pál,
Magyarország műemléki topográfiája VIII. kötet.
Szerk.: Mercsányi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó 390. old.

Rákócziak

címere és
pecsétjei.

Turul
1935. 49. évf.
120. l.
képekkel.

vármegye.

nplom.

n és falképei.

om.
om.
.

om.

Rákóczi ereklyék

Lehóczky Tivadar:
A Rákóczi-Eorból
való ereklyékről
Arch. Ért. 1912. 169–
171 l. (Két ábra)

ben a történelmi órákban. Fegyvertársam a le=
:lós, aki félországot hódított meg a nemzeti nép=
vertársam minden jóérzésű ember, aki rendet,
és kalandmentes külpolitikát akar.
hez, jóakaróimhoz. Szeretettel hivom őket, csat=
Én becsületes iparkodással szolgáltam minden
jáért, küzdöttem a panamák ellen és segítettem
m tehát a főváros közönségétől, hogy segítsen

e és bizalom fűz hozzám: **ne irjon alá senki=**
nem jönnek olyan ajánlási ivvel, melyen
repel.
sorsdöntő választások előestéjén

Payr Hugó.

És már Tibet főpapja menekül.
Ezt igy irá meg egy lap remeklül:
«*Éjhaj, szegény öreg dalai láma,*
Te is malőrbe estél? — mi a fránya!»
És igy tovább. Ez kell a publikumnak,
Ez az, mit olvasóid meg nem unnak.

Mert tudd meg, hogy nem azt kell irni ám,
Mit meggyőződés, jóizlés kiván:
Hirdess akármit, bár felét se hinnéd,
Csak csiklandozd az olvasóid inyjét.
Azért te nézzed hébe-korba át
Az előfizetőknek lajstromát.
Ha sok az iparos, mondd: e hazában
Csak az ipar a fontos igazában;
Ám hogyha több vón' a kereskedő,
Legyen lapodnak kis kedvencze ő.
De ha köréd a gazdák seregelnek,
Egyformán szidj ipart s kereskedelmet. —
Ha van sok olvasód, ki vasutas,
Te vasutas-sérelmeket kutass;
Ha sok a tanitó, ki támogat,
Miniszterökre mérd husángodat,
És igy tovább. Vigyázz az olvasókra;
Sok eszkimó-lap van s kevés a fóka,
És nem csupán az asszony ingatag,
Prenumeránsok is meginganak.

Mondok egy példát — jól szivleld meg ezt.
Egy iró, rajzolván egy részegest,
«Iszik napestig» — ezt mondá felőle,
«Mint egy *kefekötő*». A lapnak őre
Leszólt a kiadóba, s hallva ott,
Hogy nyolcz *kefekötő* járat lapot,
E s-ó helyébe, melyet kitörölt,
Azt irta nyomban: «iszik, mint a *föld.*»

Természetes, ha szóba van akárki,
Kutatni azt is kell, miféle párti.
Ez örökérvényű, okos szabály
Főképen a politikába' áll,
Hol ellenpárti emberről ha szólnak,
Hamar kinevezik *honárulónak.*
Azért az országházba hogyha jársz,
S beszél egy pártodbéli honfitárs:
Legyen a kellő tömjénfüstre gondod,
Hadart bár össze bármilyen bolondot;
S bár únva hallgatták, te csak jelezd
A sok-sok *éljen*-t, *úgy van*-t, és *helyes*-t.
Ám hogyha ellenfél szól okosan,
Jobb, bölcs mondásin tollad elsuhan,
Vagy ferdít-fordít rajtuk sunyimód,
Hogy bambaságnak higyje olvasód.

Légy abban is, öcsém, fölötte gondos,
Hogy mérlegeld, a lapba' mi a fontos,
S ne szaporítsd a szót olyasmiről,
A mit szerkesztőd úgyis kitörül.
A francziáknak bohózatjiról,
Miktől huszár-káplár is elpirúl,
Irj két-háromszáz sornyi kritikát,
S a legpikánsabb élczeket czitáld;
De hogyha holmi vaskos volument,
Melytől a műveltség előbbre ment,
Adnak kezedbe, referálni róla:
Ne méltasd többre, mint pár kurta szóra.
Ha labdarúgó versenyt küzd a láb:
Egy-két hasábnál sohse add alább,
Ám hogyha nem a láb küzd, de a fej,
Tudás csatáin: már ott «szűk a hely.»
Egyáltalán jól emlékedbe véssed:
Mi nem politika, sport, szinművészet,
Mi nem szónoklás, nem *tip*, nem trikó:
Arról nem füttyent jó ujság-rigó.

Azaz hogy mégis — itt egy kissé botlám —
Mert hol maradt a legszebb tárgy, a *botrány?*
Főkép mikor családi s nagyuri,
A szaga kedvesb, mint a pacsuli.
Ezért ne bántsd meg azzal olvasód,
Hogy ki ne aknázz ily *szenzációt;*
Hatolj be jól az ügynek menetébe,
S turkálj minél mélyebben szemetébe.
S itt persze az erkölcs nevébe' szólj
Eféle bűnök krónikáiról,
És azt a vásárt sohse vegyed észre,
Mely egyre foly az «apró hirdetés»-be,
Hol vídám lányok s pajkos özvegyek
Keresnek némi kölcsönösszeget,
A kiknek ily ártatlan üzletében
A jámbor ujság jár el póstaképen.

Még egy van pályád régulái közt,
Melyről kivánnám, hogy lelkedre kösd.
Azt mondják itt-ott, elég együgyűn,
Hogy az ujságban is hazudni bűn.
Sok ósdi kollegád is e morál
Rég korhadó talapzatára áll.
Te füled mellett bátran elbocsásd
Az ilyen kőkorbéli oktatást.
Például: hogyha elmégy új darabba
Mit ellenséged irt, sikert aratva,
Hogy egynehányszor a ház tapsra buzdult,
Te mondhatod, hogy «egy tenyér se mozdult.»
Barátja hisz úgyis megirja majd,
Hogy sohse hallott ily tetszés-zsivajt,
Hogy fölkelt a közönség, szinte lázba',
S falrengető volt lelkes tombolása.
Az olvasód meg hadd keresse már most
E két vonal közt — a középarányost.
Ha köznapi életbe tészsz ilyet,
Hazugnak hivnak s meghúzzák füled,
Hanem az ujság nem *fillent*, de *színez:*
Ügyeskedően egyetmást *kihímez,*
Aztán bár megczáfolják, a mit ír,
Fentartja: «jó forrásbul jött a hír.»
Habár közel se jártál a valóhoz,
Azért csak kösd az ebet a karóhoz,
Sőt mennél inkább nincsen igazad,
Csak annál inkább üssed a vasat.

Ez volna mesterséged ábéczéje,
A melylyel boldogúlhatsz majd a czéhbe.
Még volna egy s más, de majd a gyakorlat,
A legjobb mester, rávezérli tollad.
Teszem, ha egy kis szendéért rajongsz,
Ki bár libus, de ifju bája vonz:
Mint új Csillag Terézt hogyan dicsérd
S a versenytársát hogy' szidd kedviért.
Vagy: ellenséget hogy' kell proskribálni,
Nem irva meg, történjék véle bármi,
Nevét soha sehol ki nem nyomatva —
Kivéve ha az árverés-rovatba.
De mondom, nem megyek a részletekbe,
Habár még sok szabály van készletembe.
Ám mindez és sok más eféle csel
Majd rád ragad, ha munkában leszel
S a naivitást, mely pályádhoz nem illő,
Letörli rólad teljesen a *milieu.*

Csak jól vigyázz, ne hagyjad ám magad,
A társaid közt ha aztán akad,
Ki nagy komolykodón azt prédikálja,
Hogy néki büszkeség az ő igája,
Mert szent dolog a zsurnalisztaság,
Ha minden lépte erkölcs-tisztaság,
S hogy akkor annál is magasztosabb
A mit a tanitó művel s a pap.
Ez mind csak frázis, melynek fel ne ülj —
Te csak csinálj ujságot elv nekül:
A mesterséget praktikussan űzzed,
Ma nem *eszmény* a jelszó, hanem *üzlet.*

És most (a sok vers untat már talán)
Bevégzem hosszú didaszkáliám.
Hív a dicsőség: lépj rá és utadban
Haladj merészen, úgy a hogy mutattam!
S háláld meg, kérlek, azzal e poémám,
Hogy a lapodban hallgatsz róla némán.
Mert hátha félreértenék tanom,
És eltörnék a fütyköst hátamon,
Hogy h'jába fognék óbégatni árván
A megjavított közmondást czitálván:
«Megemlegeted a napot,
Melyen megbántod *a lapot!*»

A PATRÓNUS.

Elbeszélés.

Irta **Mikszáth Kálmán.**

Abban a kis faluban, a hova való vagyok, mindössze még két olyan gyerek volt, a kit a szülei városi iskolába küldtek, miután a bibircsókos Tusnay Endre helybeli tanító kezei alól kikerültünk. Az egyik volt Szentgály Pali a kastélyból, hatalmas viczeispánok, sőt egy országbiró leszármazottja, a másik nebuló én voltam, a falu másik végén levő egyszerű kuriából, a harmadik volt a Wasserstein Fülöp gyerek, az ütött-kopott korcsma árendásának görbe orrú csemetéje.

Nem nagyon érintkeztünk egymással. Nem engedte a családi gőg. Engem ugyan fölhíttak néha a kastélyba játszani a Palival, de apám nem igen engedte, ekképen szólván:

— Minden nemes ember egyforma. Ha a Habsburgok kihalnak (persze csak úgy mondom, mert azok ugyan nem halnak ki), épen úgy választható királynak az egyik, mint a másik, hát nem látom be, mért kellene neked megaláznod magadat? Ha Pali játszani akar, hát ő jöjjön ide! Anyád is tud neki uzsonnát adni. A mi tehenünknek épen olyan a teje, mint az övékének.

A kis satnya Fülöppel még inkább érintkezhettem, mert azt kedvemre vághattam földhöz; elvehettem tőle a madártojásait, ha voltak neki, megczibálhattam a fülét, — ez nem járt semmi utókövetkezményekkel. Csak édesanyám mondta egy párszor, szemrehányó hangon:

— Fiam, fiam, ne légy olyan gonosz. Hiszen a zsidó is ember.

De látszott a hangján, hogy ezt maga se hiszi egészen.

Igy növekedtünk mi. Aztán szétmentünk különböző irányban. Pali úrfit odaadta az apja Váczra, hogy pap legyen belőle. A család terjedelmes volt, még két nagyobb fia volt a kastély urának és három kisasszonya, a birtok pedig úszott. Állítólag az első Szentgály tartotta keresztvízre Vajkot, a kiből Szent István király lett s már akkor csinálta az első adósságot ehhez a kereszteléshez. Persze hogy felszaporodott azóta. Palit tehát papnak szánták, azzal a kalkulussal, hogy erősen ráférne a familiára egy püspök.

Fülöpöt elvitték valami kereskedelmi iskolába Pestre, engem pedig beadtak a rimaszombati lyceumba, hogy megszerezzem ott azt a fundamentumot, a mire egy fiskálist lehet épiteni. Ámbár atyám később többször ajánlotta, hogy térjünk el az eredeti tervtől.

— Valami egyéb pályát választhatnál amice. A fiskálisok sokat hazudnak. S azt én ki nem állhatom.

Az iskolaajtók becsukódtak utánunk s jó harmincz esztendeig nem láttuk egymást. Azt se tudtam, életben vannak-e még a fiúk? A sors véletlenül úgy hányt-vetett és kevert bennünket az életben, hogy sehol se érintettük egymást.

Egyszer, nem nagyon régen, otthon az irógasztalomnál ülök, de nem ügyvédi irodámban, mert csakugyan eltértem az eredeti tervtől és ujságiró lett belőlem (ámbár iszen ezek is sokat hazudnak), midőn kinyílik az ajtó s egy vidéki plebános nyit be; kedves, jóképű abbé alak, de a reverenda szinehagyott. Képviselő szeme látogatója kabátján van. Hiába, nem győzi a sok pumpolást.

— Nem ösmer rám a képviselő úr? — szólt a pap, ismerősen mosolyogva felém.

— Bizony nem emlékszem.

— Én vagyok a Szentgály Pali.

— Szervusz. Igazán te vagy? Iszen persze! Ejnye, hogy meg nem ösmertelek. Pedig egy csöppet se változtál. No, ez derék dolog! Hát ülj le! Hol veszed itt magadat, a hol a madár se jár?

— A nyomorúság hozott ide, — felelte csendesen.

— Ugyan eredj! Urak a papok.

— De hát akkor te nem tudod, kivel beszélsz, — mondá élénken meglepődve és olyan arczczal, mint a ki egy nagy vallomásra szánja magát. — Én a hlinai plebános vagyok.

— Hát mondtam én, hogy a czinkotai kántor vagy?

— A czinkotai kántor, — fortyant fel. — Mit akarsz a czinkotai kántorral? Annak még megvolt az ünneplő mentéje, a mit a kocsmába küldjön. Az még vendégeskedhetett. A hlinai pap azonban közönséges koldus. A párbér alig ér valamit, a földje csupa kavics, nem terem. Harmincznégy hold, de nem hoz többet, mint kétszáz forintot. Hogy éljen meg az ember kétszáz forintból? Otthonról pedig nincs semmim. Otthon minden szétesett. A Szentgályak tönkre mentek, egy barázda nem maradt.

— Bizony szomorú ez, hanem hát a papnak innen is csurran, onnan is csöppen. Ott vannak például az esketések.

— Azt hiszed, hogy a hlinaiak megesküsznek? Azoknál a házasság egyszerű összeállás.

— Igen, de ott vannak a temetések.

— A hlinaiak mind a városi börtönökben halnak el.

— Kutya gyerekek lehetnek a hlinaiak, de hát mért nem szerzesz magadnak jobb plebániát?

— Hiszen épen abban járok. Van most egy fölséges plebánia üresedésben, a rekestyei. Igazi kis királyság. Pompás földek, közel hatvan hold, gyönyörű rét s azonfelül a patrónus is kétezer forintot fizet a papnak. Hát ez igen pompás plebánia.

Legújabb, 1905. évi fölvétel után.

A KONSTANTINÁPOLYI ST. BENOIT-TEMPLOM BELSEJE. (Rákóczi, Zrinyi Ilona és Bercsényiné sírjával.)

— Ez már csakugyan döfi. De nem gyújtasz rá? Jó száraz britannikák.

— Köszönöm szépen, de elszoktam a dohánytól. Jobb szeretném, ha szárított krumplileveled volna. Nincs vagy egy pipányi? Azt szoktam meg.

— Az bizony nincs.

— Ha nincs, nincs, — felelte rezignáczióval, — akkor hát ez is jó.

Megnyálazta a szivart és rágyújtott.

— Az új püspök távoli atyámfia, megigérte, de hátra van még a patrónus, a patrónustól függ.

— És az nem akarja?

— Nem tudom még.

— Ki a patrónus?

— Hiszen épen ez a baj, — mondá lassan, vontatottan, mintha torkán akadna a név. — A patrónus Keöpataky Fülöp, ilvai Keöpataky.

— Nem ösmerem.

— Ejh, dehogy nem ösmered. Hát a mi Wasserstein Fülöpünk, a falunkbeli zsidó fiú.

— Ne beszélj! — kiálték fel csodálkozva. — Azt hittem, valami régi olygarcha.

— Már pedig ő az. Ő vette meg az ilvai uradalmat és Rekestye a székhelye s ott van a kastélya is. Szorgalmas ember volt, ügyes kereskedő, nagy vagyont szerzett. És most a kegyúr... Hát nem rettenetes ez?

— Sőt ellenkezőleg, én igen örvendetesnek találom, hogy ő a kegyúr, bizonyosan téged részesit előnyben a gyermekkori emlékek révén is. Hol lakik?

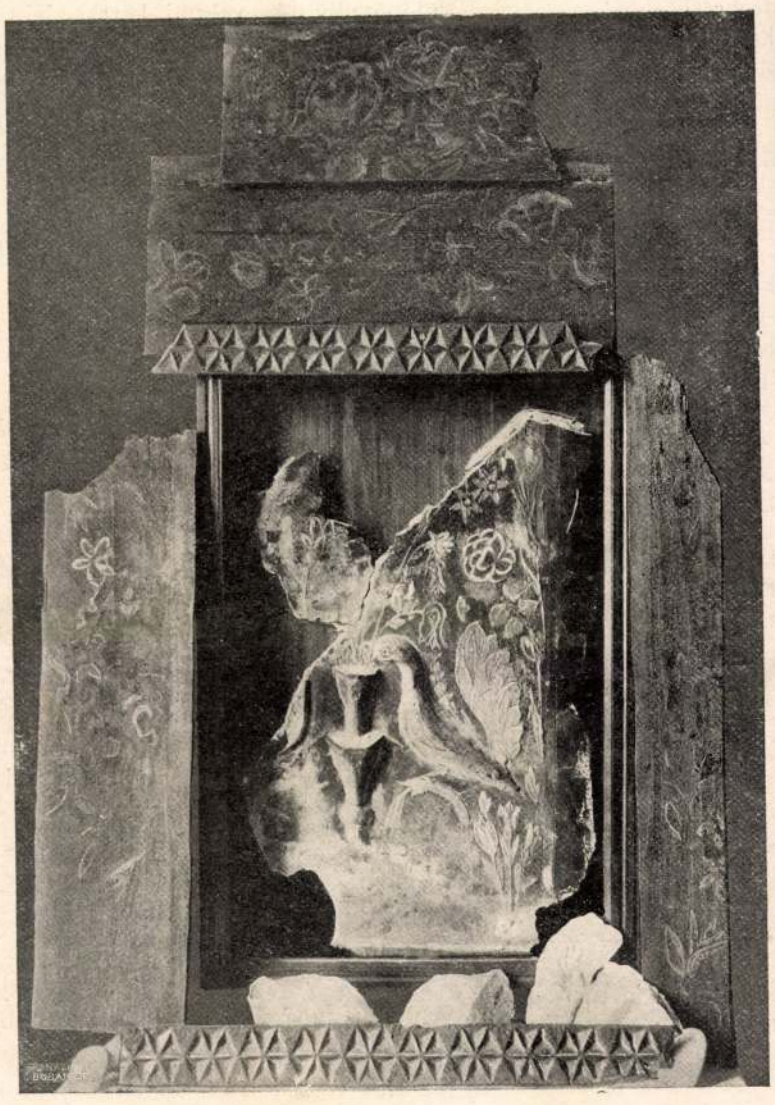

BERCSÉNYI HÁZÁNAK MENYEZETDESZKÁI ÉS FALFESTMÉNYEI.

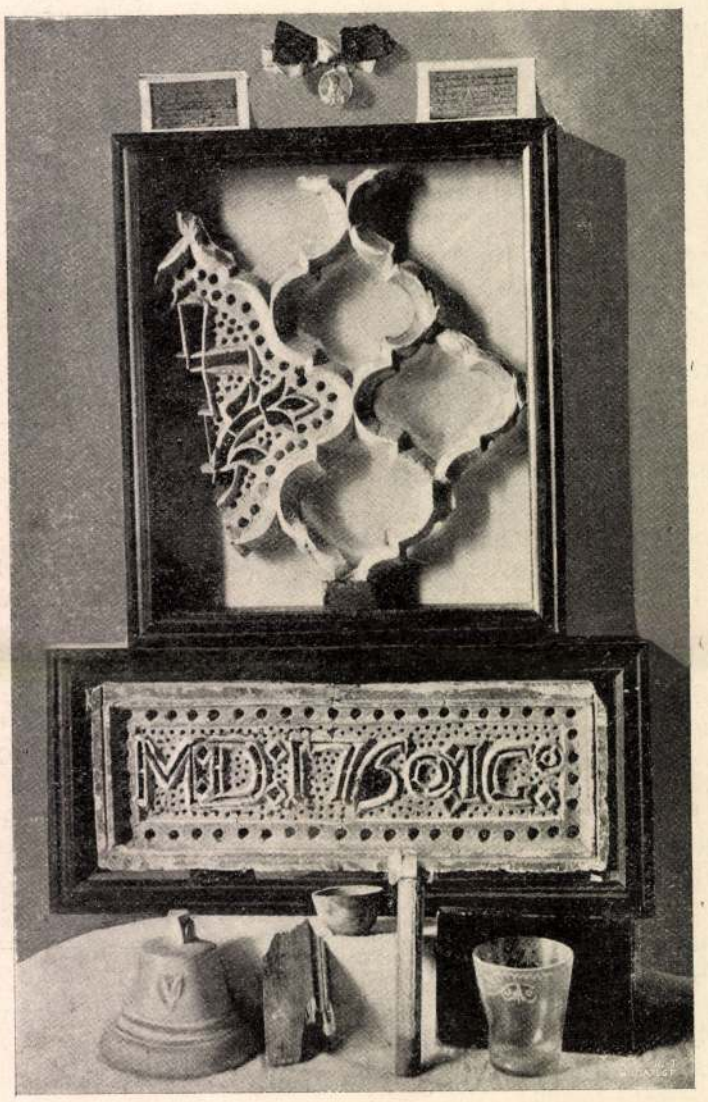

RÁKÓCZI-EMLÉKTÁRGYAK. (Ablakrészletek, csengetyűje, csészéje, pohara.)

RÁKÓCZI-KORI EMLÉKEK TÖRÖK FÖLDÖN.

A ST. BENOIT-TEMPLOM KONSTANTINÁPOLYBAN. (Rákóczi sírjával.)

— Itt Pesten. Andrássy-úti saját palotájában.

— Megfoghatatlan, hogy soha se találkoztunk. Talán láttam is, ki tudja. Így van ez, ezekkel a nevekkel, Keöpataky! Hallottam ezerszer, de ki gondolta volna, hogy ez Wasserstein Fili? Hogy van az, hogy nem udvari tanácsos?

— Hiszen az.

— No, bravó. Akkor a mi emberünk. Csak eredj el hozzá és bizonyosan nyélbe üti a dolgodat.

— Én? — mondta rekedten a pap s láttam, hogy a szemeiben baljóslatú fény gyúlad ki, a fejét felemelte kevélyen, mint egy megsértett király.

Az alázatos, görnyedt hlinai plebános eltűnt előlem. A hatalmas Szentgályak ivadéka állt előttem, kopott reverendája is, a mint rátűzött a nap, arany palástnak tűnt fel. Igen, ez Szentgály Pál, Szentgály János fia, a ki ellen még gyerek koromban is pört folytattak a nyitramegyei Szalánczyak, kiknek az ősanyjuk Szentgály lány volt, hogy az osztozkodáskor Szentgály Márk az országbiró fia eltagadta előlük az ezüst kalodát (nincsen a hagyaték ezüst marhái közt felsorolva), holott annak ott kellett volna lennie, mert ha a falusi birónak fakalodája van, az országbirónak legalább is ezüst kalodájának kellett lenni, ha nem szinaranynak.

(Folytatása következik.)

RÁKÓCZI-EMLÉKEK.

Épen 170 esztendeje, hogy Rákóczi Ferencz 1735 nagypéntekén visszaadá nagy lelkét az Úrnak rodostói magányában; husvét ünnepén feküdt a ravatalon, mígnem a hű Mikes Konstantinápolyba szállította és eltemette Szent Benoit kolostor templomába.

1904 deczember 17-én Thallóczy Lajos, gróf Tisza István miniszterelnök megbizásából felásatta a rodostói görög templomban nyugvó bujdosók sirjait is (Bercsényi és társaiét) és csontjaikat elszállíttatta Konstantinápolyba a Rákóczi-kápolnába. Oda vitette Kis-Ázsiából Thököly hamvait is.

Együtt vannak tehát ismét, kik az élet nagy harczában együtt küzdöttek s várják a hazahozatalt.

A rodostói egykori magyar telepen tehát nem marad egyéb, mint a külső emlékek, melyek még így is megérdemlik kegyeletünket.

Ilyen emlékek képét kivánjuk bemutatni, melyeket részint 1903-iki ottjártunkkor hoztunk magunkkal, részint legújabban kaptunk a konstantinápolyi benczések zárdafőnökétől, páter Lobry úrtól.

A rodostói magyarok utczája és ottani barátaink láthatók egyik képünkön. Középen az ősz szakállú patriarka alak pater *Randazzo* Ferencz, Rákóczi kápolnájának mostani plebánusa, a ki a Rákóczi-ereklyék egy részét (a fejedelem maga faragta karosszékét, gyertyatartóit, csengetyűjét, stb.) szivesen átengedte nemzetünknek. Jobb oldalán ül *Aslán* Péter rodostói konzulunk, a ki a magyar Kőszegiek ivadéka, s felesége. Háta mögött leányai állnak, előttük unokái ülnek, a kis félmagyar atyafiak. P. Randazzótól jobbra *Márton* Mátyás ó-kanizsai prépost-plebános ül, mögötte dr. *Vinczehidy* Ernő torontálmegyei főjegyző, utitársaim, köztünk és mellettünk jobbra-balra három *Aslán-fiú*, konzulunk fiai, hűséges kalauzaink.

A kép baloldalán a Rákóczi ebédlőpalotája jelenlegi tulajdonosnője, egy tisztes őrmény asszony, *Georgiosz Nikolaidesz özvegye*, s a kép jobb oldalán leányai, kik a Rákóczi-házban laknak.

A kép főérdekessége *Rákóczi ebédlő palotája*, az utczának a tenger felé néző (képünkön is) jobboldali sarokháza, a mely megmaradt eredeti, Rákóczi-korabeli állapotában. A ház bejárata nem a tengerpart, hanem a (háttérben látható) magyarok utczájába nyílik. A kétszárnyú kapuajtó még a fejedelem idejéből való. Franczia barokk-stylű asztalosmunka, felette díszes portáléval, melyben a Rákóczi-czímer sasának nyomai még tisztán kivehetők. A kapu felett már romladozó, előrenyúló tetőzet áll, kupás cserépfedéllel. Az ajtószárnyakon a bronz kopogtató egy része is meg van még.

A ház belsejében az emeleti nagy *ebédlőterem* maradt meg leginkább régi állapotában. Főékességét a falak fresko és stucco díszitései (virág- és gyümölcs-csoportozatok) teszik — és az ablakok művészi alkotása.

Rákóczi ebédlőpalotájának ablakrészletei láthatók másik képünkön, egyéb Rákóczi-erek-

Rákóczi háza.

A MAGYAROK UTCZÁJA RODOSTÓBAN, RÁKÓCZI EBÉDLŐPALOTÁJÁVAL.

A középső sorban állnak jobbról balra: Rákóczi háza birtokosnője, Mautner Béla (az 1903-iki magyar látogatók vezetője), Aslán fiú, Vinczehidy Ernő, Aslán Gy., Szádeczky Lajos, Aslán P. és nővérei s Rákóczi házának lakói; középütt ülnek: Márton Mátyás, Randazzo F., Aslán Péter és neje, elől az Aslán-gyermekek.

ZRINYI ILONA LÁDÁJA KIS-ÁZSIÁBÓL.

lyékkel. Az ablakok apró üvegtáblákból vannak gipszrámákba foglalva s középen szines üvegből kereszt- és virágalakok ékesítik. Tizennégy ilyen ablakból 1903-ban már csak hetet találtunk épen, a kitört nyolczadik egy részletét (melyet magunkkal hoztunk) tünteti fel képünk. Alatta egy 1760-iki javításkor betett ablakszegély látható.

A többi magyarlakta házak már nagyrészt elpusztultak, vagy újraépíttettek. Legtöbb műemlék-részletet még a Bercsényi egykori házában találtunk.

Bercsényi palotája mennyezetdeszkái és falfreskói s a háznak egyéb művészi díszítései szintén nagy műizléssel és fényűzéssel készültek, de már csak maradványaik láthatók. Remek virágfüzéres festett deszkák szegélyezik a mennyezetet s a falakat temperafestéssel ábrázolt madarak és virágok ékítik. A bomladozó faldíszből és deszkákból egy-egy darabot magunkkal hoztunk, hogy hírmondóul szolgáljanak és serkentsék az arra illetékeseket, hogy siessenek megmentésükkel, a míg nem késő, mert egy-két év alatt minden rommá válhat. Ott helyreállítani és fentartani nagy költséggel is alig lehetséges: hazaszállítva egy Rákóczi- és Bercsényi-terem készülhet belőlük valamelyik muzeumunkban.

Még kevesebb emlék maradt fenn Thököly és Zrinyi Ilona utolsó lakóhelyén, Kis-Ázsiában, a «Virágok mezején». Lakóházuk elpusztult s csak a romjai vannak meg Karatepe örmény falu határában, az Iszmidi-öböl partvidékén. 1903 őszén bejártuk és megállapítottuk az elfeledett helyet, hol utolsó éveiket élték és meghaltak (1703, 1705-ben). A Karatepén lakó magyar ivadékok (Madsarogluk) kegyelettel őriztek egy ládát, melyről az a hagyomány maradt fenn, hogy az a magyarok vezérének a ládája volt.

Zrinyi Ilona ládája (ha az övé volt) igazi műremek volt a maga nemében. Előlapját gyönyörű faragványok díszítik. A cziprusfák által elválasztott mezőkben öt virágvázából sürűn egymás mellé sorakozó virágok pompáznak karcsú száraikon. A faragás hasonlít a székely, vagy a kalotaszegi munkákhoz, de a cziprusfák s a virágtartók formái mutatják, hogy keleti munka. (Ezt is elhoztuk s a Magyar Történelmi Társulatnak adtuk; jelenleg Budapesten, a Nemzeti Múzeumban őriztetik.)

A Rákóczi-emlékek legkegyeletesebb tárháza ez idő szerint még a konstantinápolyi, illetőleg galata-pérai *St. Benoit-kolostor temploma*, melyről a kolostor főnöke, páter Lobry kedveskedett nemrég egy szép képfelvétellel. (Engel Gyuláné pérai honfitársunk által küldötte f. é. ápr lis elején.)

A kép a templom déli oldalfalát tünteti fel, előtérben azzal az oldalkápolnával, melyben Rákóczi és társai sirjai vannak. A szélső (jobboldali) ablak alatt áll a falba illesztve Zrinyi Ilona emlékköve, alatta az ő sirja, melyben Rákóczi hamvai is nyugosznak. A bevakolt ablak vonalában keresztben van elhelyezve Rákóczi Ferencz márvány sirköve s szemben ezzel, a templom főhajójától elválasztó falon, a Bercsényié. A kerek kupola az oltár fölött emelkedik, mely előtt a sirok feküsznek.

Utolsó képünkön a *Rákóczi-kápolna belseje* látható. Háttérben az oltár, mely előtt jobbra Zrinyi Ilona és Rákóczi Ferencz sirja van, balra pedig a Bercsényiné gróf Csáky Krisztináé. Zrinyi Ilona emléktáblája az ablak alatti falon nem látható, de tisztán kivehető a Rákóczi czímeres sirköve az oltár előtt a földön s a Bercsényinéé a falon, melyet az elpusztult régi helyébe a gróf Csáky-család kegyelete nem rég állíttatott.

Megjegyzendő, hogy ezek az emlékkövek (a Bercsényiné modern emlékkövét kivéve) szintén haza fognak hozatni s a kassai templomban elhelyeztetni, a rodostói (Bercsényi és társai-féle) és az iszmidi (Thököly-féle) sirkövekkel együtt, melyeket Thallóczy 1904 végén Konstantinápolyba vitetett s a St. Benoit-templomban deponált, a rodostói és iszmidi hamvakkal együtt.

Ott várják tehát a mi «bujdosóink» reliquiái bujdosásuk utolsó állomásán, a vezérlő fejedelem csontjai mellett a rég otthagyott hazába való visszahozatal idejét.

Szádeczky Lajos.

EMLÉKEIM A SZABADSÁGHARCZ IDEJÉBŐL.

1847—1850. (Folytatás.)

Irta **Fanghné Gyujtó Izabella.**

IX.

A menekültek.

Jött aztán vendégünk elég. A vidéki birtokosság az oláhoktól való féltében a városokban keresett menedéket. Sok volt ezek közt az ismerős, rokon, a kik — míg a túlzsúfolt városban lakást találtak, — a mi házunknál leltek menedéket.

Ezek legalább magukkal hozták nemcsak a legértékesebb, de a szükséges holmijukat is, míg a később jövők a puszta életüket is nehezen menthették meg és sebekkel borított testtel, lándzsáktól összeszurkálva, nem egy kedves halottjukat siratva jöttek.

Az előbbiek még hintón jöttek, illendően felkészülve, a későbbiek rongyos fakószekéren, vagy gyalog, a mint a rajtukütő martalóczok elől menekülhettek.

A szüleim tehetségük szerint segítettek a szerencsétleneken, a mi persze a szászoknak nem volt inyére és újabb szekaturákra adott nekik alkalmat.

Végre eljött a nap, mikor elfoglalhattuk új lakásunkat. Ez a disznódi-utczában volt, a gróf Korniss-féle házban, átellenben a «Római császár»-hoz czímzett vendéglővel.

Az emeleti nagy, tágas lakás egészen a mienk volt, alól egy özvegy órásné, Märzné lakott, a kinek az ura ugyan szász volt, de ő maga jó magyar érzésű székely asszony, s munkavezetője debreczeni ember. Kilencz fia bizony nagyrészt szász diák volt, de mint kiskoruak nem számítottak. Hátul az udvarban még egy-két menekült család húzódott meg, így hát meglehetősen «entre nous» voltunk.

Apám rögtön irt az anyjának, jöjjön hozzánk, ne maradjon ott falun az oláhok között. De ő már elfoglalta volt Nagy-Enyeden rendes téli szállását és ott egy özvegyasszony leányával és annak három fiával biztonságban hitte magát.

— Falun sem félnék, — irta apámnak. — Mindig jól bántam a néppel, szükségében segítettem, gyámolítottam. Nem hiszem, hogy bántanának. A mi értékesebb holmim van, azt befalazták a református templomnak egy pinczerejtekébe, sok másnak a drágaságaival együtt; ott jó helyen vannak!

A rokonságból nem jött más hozzánk, mint egy unokanővérem, Bedő Róza, nálam néhány évvel idősebb lány, a ki ott rekedt Szebenben, egy nevelőintézetben, a mely a zavaros idők folytán feloszlott.

Az új lakásunk kissé régi módi volt ugyan, de nagy és tágas, jól elfértünk az öt szobájában. Közből volt egy előszoba, abból balra egy külön kis előszobán át a hálószobába léptünk, szembe a nappaliba, — szalon akkor még nem létezett, — jobbra egy nagy ebédlőbe, melyből egy hosszú, bolthajtásos, folyosószerű helyiség a konyhába vezetett. Ebből még egy nagy udvari szoba nyilt, melyet apám irodának rendezett be.

Anyám, a ki nagyon rendes, tisztaságszerető háziasszony volt, mindent szépen kitakaríttatott és elrendezte benne azt a temérdek bútort és házikelléket, a miket apám vásárolt össze minden alkalommal és nagy passzióval.

Volt ott kép, tükör, értékes porczellán, üvegnemű, óra nagy mennyiségben, könyv, kotta és mindenféle ritkaság.

Végre a nagyobb rész el volt helyezve, kezdtük magunkat otthon érezni az új lakásban s már csak az a tudat is, hogy a gyűlölt szász várta elmaradt tőlünk, örömmel töltött el mindnyájunkat.

De hát a jóérzés nem sokáig tartott. Már az első napokban észrevettük, hogy a kapu előtt állandóan két szász gárdista tartózkodik, meglesve mindent és mindenkit, a ki a kapun ki- és bemegy és távolról kisérgetve apámat is, anyámat is, ha valamelyik a háztól távozott.

Apám épen a fegyvereit csomagolta ki, hogy az ebédlő falára szegzett zöld posztóra aggassa, mikor egy gárdistákból és katonákból álló komisszió lépett be és a fegyvereket lefoglalta, elvitte. Értékes régi fegyverek, drága angol vadászpuskák, díszkardok, elmentek mind, hogy soha vissza ne kerüljenek.

Pár nap mulva a katonákat elszállásoló komisszió tette tiszteletét. Nagyon sok katonaságot konczentráltak Szebenben, a magánlakásokba is kellett belőlük elhelyezni. Háborus időben luxus az ilyen nagy lakás — mondták. — És rögtön lefoglalták az előszobát, hálószobát két chevaux-leger tiszt és szolgáik számára, az udvari szobába egy altisztet helyeztek el tizenkét közlegénynyel, az istállóba, a mely úgyis üresen állott, a lovaikat helyezték el.

Csehek vagy morvák voltak a tisztek, legények egyaránt, nagy darab szőke legények, lármásak, követelők.

A butorból anyám, a mit a komisszió megengedett, átvitette az ebédlőbe, apám a hátsó szobából az iróasztalát; így a nagy szoba most már hálószoba és iroda is volt egyúttal.

Alig telt el egy-két nap, a nappalit vették el egy régen betegeskedő kapitány számára. Szép, napos helyiség volt, jó lesz a gyengélkedő tiszt úrnak.

Anyám ki akarta hordatni onnan a szebb bútorokat, de nem engedték. A betegre nézve kedvező a kellemes környezet, mondták. Így aztán alig menthetett meg egyet s mást.

Ez is a nagy szobába került, a mely ennek következtében olyan volt, mint egy bútorraktár

ELŐSZÓ.

A kincsgyüjtés a magyar előkelőségek körében a XVII. században általánosan elterjedt szokás. Az itt bemutatott nagyméretű, értékes műkincsek a Rákóczyak pompaszeretetéről tesznek tanuságot. E kor nagyurai különösen ötvösműveket gyüjtenek, amelyek nem egyszer kiváló művészi értéket is képviselnek. Az óriás méretű serlegek azonban még e korban is vajmi ritkák. A legismertebb közöttük a gráci «Landschadenbundbecher». Még ennél is nagyobb Losonczy Antal hatalmas renaissance-kancsója 1548-ból az Eszterházy hercegi kincstárban. A hesszeni serleg 82 cm ; Petzold berlini Diana-serlege 79 cm magasságú.

De ezek csak egyes darabok. Annál inkább megkapó benyomást gyakorol és csodálatunkra érdemes a Rákóczy-ötvösműkincsek hét óriás serlege (1—7. sz.), mindmegannyi augsburgi ötvösmű, melyek közt a legkisebb is 65 cm, míg a legnagyobb majdnem 1 m (93 cm) magas. Rajtuk úgy az ornamentális dísz, valamint a bibliai József történetét feltüntető jelenetek elsőrendű mesterről tanuskodnak. Ebbe a sorozatba tartozik a hasonló díszű 8. számú serleg is ; ennek azonban csakis a kelyhe és a fedője van meg. De így is művészi összhatást nyujt.

Túlzás nélkül mondhatjuk, ilyen összetartozó hatalmas darabokból álló ötvösmű-sorozat még külföldön sem található és fogalmat ad egy hatalmas főúri család egykori gazdagságáról. A szemnek szinte káprázatos képet nyujtanak és mindmegannyi finomult ízlés tanuja; egyúttal alkotó mestereik művészi és technikai tudásának fényes bizonyítékai. Láttukra feléled előttünk a fejedelmi udvarok csodás fénye, csillogása, e századok jóléte. A palotában felállított pohárszékek szinte roskadoztak az ezüstedények súlya alatt, hogy tanuskodjanak a vendéglátó gazda művészi ízléséről és gazdagságáról.

A XVI. században az ötvösség főhelye Nürnberg. Ebben a korban kedvelték az ú. n. kettős serlegeket. Ennek gazdag díszű és változatos tagozású példája a 9. számú serleg, amely egykori párjával 70 cm magas volt.

A XVII. században, miként azt a fenti páratlan serlegsorozat is igazolja, a legkiválóbb munkák Augsburgban készültek. A késő renaissance dúsabb formái érvényesülnek azokon a mesterműveken, amelyek e Rákóczy-műkincsek előző óriás darabjaihoz hasonlóan, nagyméretű ötvösremekek. A 10. számú 73 cm-es serleg kelyhén a mester kizárólag növényi díszt alkalmazott, a 11. számú nagyméretű (55 cm-es) serleg kelyhén, talpán és födelén a változatos formájú halfarkú tengeri szörnyek alkotójuk gazdag képzelőtehetségét mutatják, míg a 12. számú serleg hólyagos kelyhe a XVI—XVII. századra jellemző szőlőfő-serleg alakjára készült.

A 13. számú változatos alakítású nagy talpas korsó úgy arányai, valamint a trébelés mesteri volta miatt az augsburgi ötvösség legkiválóbb darabjai közé sorolható. Magyar szempontból nemcsak egykori tulajdonosa, de a rajta alkalmazott renaissance érmek miatt is figyelemre méltó ; mert kettőnek előlapján II. Lajos és Mária királyné páros mellképét és a harmadikon a mohácsi csata jelenetét ismerjük fel.

A figurális alakítás az ötvösmester legnehezebb próbája. Ezt a feladatot oldotta meg mesteri módon a 14. számú, körtét emelő szatírt ábrázoló ötvösmű. Ez a finoman alakított alkotás bármely nagy múzeum gyüjteményének díszére válna.

Ritka formájuk miatt érdemelnek figyelmet a 15. és 16. számú kagylós csészéjű serlegek. Mindkettőnek szárán a kagylóalakkal összhangban a renaissance kedvelt motívuma, a delfin nyert alkalmazást.

Az augsburgi Caspar Risz von Rissenfels művészetét dícséri a 17. sz. kupa.

A 18. számú egyszerűbb billikom mellett viszont művészi faragásával válik ki a 19. számú elefántcsontkupa, melynek foglalatát az 1728-ban elhúnyt Franz Antoni Betle augsburgi ötvösmester készítette.

A renaissance-kori pohárszékek legszebb dísze lehetett az olyan gazdagdíszű ovális dísztál (20. sz.), amely ebben a válogatott darabokból álló gyüjteményben is a legszebbek közé tartozik. A tál közepén a Palissy-tálak példájára csigát, kígyót és teknősbékát trébelt a bécsi Christoph Hedenek.

A spanyol kincstárak gazdag díszű ötvösremekeivel kel versenyre végül a 21. szám alatti, félméter átmérőjű kerek dísztál. Ezen a gót stílus csavaros, hólyagos formái a kora renaissance delfines és bőségszarus ornamentikájával párosulva, művészi hatás tekintetében a legszebb példát nyujtja. A spanyol mester gazdag fantáziája és pompaszeretete nyilatkozik meg rajta.

Ez a páratlanul álló ötvösmű-sorozat művészi értékben szinte felbecsülhetetlen és a magyarság művészetszeretetének páratlan dokumentuma.

A RÁKÓCZYAK ÖTVÖSMŰKINCSEI
DIE GOLDSCHMIEDEKUNSTSCHÄTZE DER FÜRSTEN RÁKÓCZY

Rákócziak ötvösmű-
kincsei

Ernst Múzeum gyűjtői

XLIV.

1. **Nagy serleg fedővel,** aranyozott ezüst, gazdag trébelt és öntött díszítéssel. A többszörösen tagozott harangalakú talapzat felső gömbös részét három kartusba foglalt, trébelt gyümölcsköteg díszíti. Vázaidomú tagozott szárán három domború maszk, három kiálló szárnyas angyalfejjel váltakozik. A szár orsós tagját három S-idomú angyalhermás fül ékesíti.

A hengeres, felfelé kúposan szélesedő kehely oldalán három nagyvonalú, maszkos díszű kartus ovális mezőjében egy-egy bibliai jelenet látható : keleties ruházatban, a bibliai József történetéből (A fejedelem előtt, Terményvásárlás, Ajándékátadás).

A gerezdes és csipkésperemű, csigás kartusokba foglalt gyümölcsfüzérekkel díszített boltozatos fedő közepén golyós és három füllel (egyik hiányzik) díszített orsós talapzaton antik ruházatú turbános és szakállas férfialak áll, baljában pajzsot tart (a lándzsa jobbjából hiányzik). A szobortalp korongját domború szárnyas angyalfejek és gyümölcskötegek díszítik. A fedő belsejében domború korongon bevésve levélkoszorúban négymezős Erdődy-címer, szívpajzzsal, sisakdísszel és COMITISSA · ANNA · ERDEODY · DE · MONIOROKEREK 1633. körirattal.

Talpán, szárán és fedőjén beütve augsburgi hitelesítő bélyeg és ED mester jegy. (L. Rosenberg 3. kiad., I. k., 507. sz.) Mag. 93 cm, súlya 5130 g. Augsburg, 1633. Irodalom : Pulszky—Radisics : Ötvösség remekei, II. k. 16. old. Ötvöskiállítás 1884. negyedik terem, 15. old. 5. sz. Goldschmiede - Kunstausstellung Wien, 1889. Kat. 523. Illusztr. I. tábl.

2. **Nagy serleg fedővel,** aranyozott ezüst, gazdag trébelt és öntött díszítéssel. Alakja és díszítése hasonló a 1. sz.-hoz, szélesedő, hengeres kelyhén három kartusban egy-egy jelenet a bibliai József életéből. A fedőt koronázó római szakállas férfialak fején antik sisak, baljában pajzs, jobbjában lándzsa. A fedő belsejében egyező vésett címer körirattal.

Talpán, szárán és födelén beütve augsburgi hitelesítő bélyeg és ED mesterjegy. Mag. 85 cm. Súlya 4320 g. Augsburg, 1633. Irodalom : Ötvösműkiállítás, 1884. Budapest, negyedik terem, második szekrény, 5. sz. Illusztr. II. tábl.

3. **Nagy serleg fedővel,** aranyozott ezüst, gazdag trébelt és öntött díszítéssel. Alakja és díszítése hasonló a 1. sz.-hoz. Háromfüles vázaidomú szárán a kiálló szárnyas angyalfejek egy-egy plasztikus palmettával váltakoznak. Az S-idomú fül sashermával díszített. Hengeres kelyhén három kartusban egy-egy jelenet a bibliai József életéből. (Egyiken József és Putifárné.) A fedőben Erdődy-címer körirattal, a tetején álló római harcos pajzzsal és lándzsával. — Talpán, szárán és a fedőn (kétszer) beütve augsburgi hitelesítő bélyeg és ED mesterjegy. Mag. 75 cm. Súlya 3160 g. Augsburg, 1633. Illusztr. III. tábl.

4. **Nagy serleg fedővel,** aranyozott ezüst, gazdag trébelt és öntött díszítéssel. Alakja és díszítése hasonló a 3. sz.-hoz, födelén némileg eltérő római harcos alakjával. Kelyhén három ovális kartusban bibliai jelenet. Talpán, szárán, födelén (kétszer) beütve augsburgi hitelesítő bélyeg és ED mesterjegy. Mag. 72·5 cm. Súlya 2710 g. Augsburg, 1633. Illusztr. IV. tábl.

5. **Nagy serleg fedővel,** aranyozott ezüst, gazdag trébelt és öntött díszítéssel. Alakja és díszítése hasonló a 3. sz.-hoz, födelén némileg eltérő álló római harcos alakjával. Kelyhén három kartusban bibliai jelenet (egyiken áldozati oltár). Talpán, szárán és födelén (kétszer) beütve augsburgi hitelesítő bélyeg és ED mesterjegy. Mag. 70 cm. Súlya 2560 g. Augsburg, 1633. Illusztr. V. tábl.

6. **Nagy serleg fedővel,** aranyozott ezüst, gazdag trébelt és öntött díszítéssel. Alakja és díszítése hasonló a 3. sz.-hoz. Háromfüles, vázaidomú szárán a kiálló szárnyas angyalfejek egy-egy plasztikus palmettával váltakoznak. A fedő belsejében egyező címer körirattal, tetején álló római harcos pajzzsal és lándzsával. Talpán, szárán és födelén (kétszer) beütve augsburgi hitelesítő bélyeg és ED mesterjegy. Mag. 69 cm. Súlya 2460 g. Augsburg, 1633. Illusztr. VI. tábl.

7. **Nagy serleg fedővel,** aranyozott ezüst, gazdag trébelt díszítéssel, alakja és díszítése hasonló a 3. sz.-hoz, de eltérő szárral, amely hengeres talpon nyugvó, háromfüles, domborúdíszű

vázát ábrázol. Hengeres tagján három-három maszk és gyümölcsköteg, vázaidomú testén három női maszk- és kagylódísz. Kúposan szélesedő, hengeres kelyhén három kartusban egy-egy jelenet a bibliai József életéből. (József és testvérei, Józsefet a kútba eresztik le és Józsefet a testvérei eladják.) Födelében egyező címer körirattal, tetején római álló harcos pajzzsal és lándzsával. Talpán és födelén beütve augsburgi hitelesítő bélyeg és ED mesterjegy. Mag. 65 cm. Súlya 2050 g. Augsburg, 1633. Illusztr. VII. tábl.

8. **Serleg fedővel,** aranyozott ezüst, gazdag trébelt és öntött díszítéssel. Az 1—7. sz. sorozat egyik tagja volt. Alakra és díszítésre hasonló (de a szár és talp hiányzik). Kúposan szélesedő testén három kartusban jelenet a bibliai József életéből. A födelét kiterjesztett szárnyú sas koronázza. A födelén (kétszer) beütve augsburgi hitelesítő bélyeg és ED mesterjegy. Mag. 42 cm. Súlya 2040 g. Augsburg, 1633. Illusztr. VIII. tábl.

9. **Nagy renaissance serleg,** aranyozott ezüst, trébelt, maratott és öntött díszítéssel. Tagozott, zömök talpának két tagját maratott arabeszkek díszítik, felső dudoros tagján hármas hólyagok közt 3 medaillonban szárnyas angyalfej domborodik. Gazdagon tagozott szára kartusokkal díszített dobon nyugvó vázaidom, melynek alsó része gerezdes, felső része kagylóval és rozettával díszített. A nyak fölött gyűrűs tagozatok közvetítik az átmenetet a derékban homorúan tagozott kehelybe. Ennek alsó része a talp felső tagjához hasonlóan díszített. Behúzott s középrészén maratott arabeszkek láthatók, dudoros tagján pedig három-három trébelt körteidom közt kerek, kartusos medaillon, közepén kiemelkedő női fejjel. A serleg függélyes szájpereme szintén maratott arabeszkes díszű. A kehely oldalán bevésve — C. L. R. D. F. V. — — C. E. B. D. N. — (Comes Ladislaus Rákóczy De Felső Vadász. — Comitisza Elisabetha Bánffy De Nagy-Mihály.) Nürnbergi hitelesítő bélyeggel és IE mesterjeggyel. Mag. 36 cm. Súlya 1520 g. Nürnberg XVI. század. Illusztr. IX. tábl.

10. **Nagy serleg fedővel,** aranyozott ezüst, trébelt és öntött díszítéssel. Tagozott talpán lent tájkép, nyulat üldöző kutyával, felső dudoros tagján gyümölcskötegek. A hengeres szár alsó része gerezdes dobon nyugszik, oldalain hat csigás és maszkos díszű fül áll ki. A kehelyhez való átmenetet fonadékos díszű alacsony dob közvetíti. A karcsú harangidomú kehely fölületét csigás keretekbe foglalt vázából kinövő virágcsokrok és gyümölcscsokrok ékesítik. A tagozott boltozatos fedő elálló pereme gerezdes és csipkés, boltozatán csigás fonadékdísz gyümölcskötegekkel; közepén háromfüles talapzaton vázaidom emelkedik, ezen római harcos áll, jobbjában lándzsa, baljában pajzs, rajta bevésve három kereszttel díszített patkó és NC AP betűk. A fedő peremén bevésve C. L. R. D. F. V. — C. E. B. D. N. (Comes Ladislaus Rákoczy De Felső Vadász — Comitissa Elisabetha Bánffy De Nagy-Mihály). Augsburgi hitelesítő bélyeggel, P mesterjeggyel. Mag. 73 cm. Súlya 2230 g. Augsburg, XVII. század első fele. Illusztr. X. tábl.

11. **Nagy födeles serleg,** aranyozott ezüst, trébelt és öntött díszítéssel. Harangalakú talpa tagozott domború tagján tengerben uszkáló delfinek. Karcsú szára vázaidomú, zömök hengeres talppal, ovális teste domború, maszkokkal és hermákkal díszített. Nyakán három S-idomú fül. Hengeres, fölfelé szélesedő kelyhe közepén körülfutó domború koszorúval két részre osztott, rajta fent frízalakban vízisárkányon, halfarkú lovon lovagló angyalkák, lent halfarkú szfinkszek. Boltozatos tagozott födelén halfarkú szörnyek vannak trébelve, orsós felnyúló középrészén római harcos áll pajzzsal. Talpán beütve augsburgi hitelesítő bélyeg és HM mesterjegy. (Rosenberg, 3,451. sz.) Mag. 55 cm. Súlya 950 g. Augsburg, 1625 körül. Illusztr. XI. tábl.

12. **Födelesserleg,** aranyozott ezüst, fehér ezüst részletekkel. Régi leltárak szőlőfőserlegnek nevezik. Trébelt és öntött. Harangidomú talpa tagozott, domború tagozata gerezdesdíszű. Csigásan hajlott levelekből nő ki, a három S-idomú füllel díszített hengeres szár, mely a levélcsokorban nyugvó hólyagos díszű, tojásdad, födeles kelyhet hordja. A fedő tetején gerezdes, vázaidomú gomb emelkedik. Ausburgi hitelesítő bélyeggel és kis pajzsba foglalt GST mesterjeggyel. (Gabriel Schmidt 1577—1653. Rosenberg, 3. I. k., 494. sz.) Mag. 33·5 cm. Súlya 550 g. Augsburg, XVII. sz. eleje. Illusztr. XVIII. tábl.

13. **Nagy talpas korsó,** aranyozott ezüst, trébelt gazdag díszítéssel, kisebb és nagyobb XVI. századi érmekkel. Harangidomú talpa csavarosan bordás, a talp domború tagján kerek hólyagokon szegfűdísz, közben páros indák kis rozettákkal. Gömbös felső részén trébelt virágdísz. A körteidomú, fent csavarosan bordás test alsó részéhez három éremmel díszített gömbös tag csatlakozik, az érmek közeit trébelt gyümölcs és indadísz tölti ki. A körteidomú test oldalába három nagyobb érem van foglalva, kettőn II. Lajos és Mária páros mellképével, a harmadikon ezen előbbi érmek hátlapja, a mohácsi csata jelenetével; közben páros széthajló indák trébelve négyszirmú rozettákkal. A test előrészéből sárkányfejes kiöntőcső nő ki. Hátul kérdőjelidomú, női angyalhermás fül. A körteidomú test alsó részén bevésve C. L. R. D. F. V. — C. E. B. D. N. (Comes Ladislaus Rákóczy de Felső Vadász — Comitissa Elisabetha Bánffy de Nagy-Mihály). A sarok körül felnyíló boltozatos és tagozott fedőt három reáforrasztott mellképes érem díszíti, közben trébelt indák, tetején gót levelekből alkotott korona. Hármas levélidomú billentővel. Augsburgi hitelesítő bélyeggel és MS mesterjeggyel. (Rosenberg 3., I. k., 491. sz.) Augsburg, XVII. sz. e. f. Mag. 33 cm. Súlya 1530 g. Irodalom: Silberausstellung, 1889. Nr. 532. Ötvöskiállítás, 1884., harmadik terem, harmadik szekrény, 12. sz. Illusztr. XII. tábl.

14. **Körtét emelő szatír,** ezüst, részben aranyozva. Az ovális négykarélyos sziklás talapzat négy felhajló, levelesdíszű oroszlánkarmon nyugszik. A talp felső lapján levélen egy-egy öntött fehérezüst gyík van elhelyezve. A sziklás talapzaton ülő faun négygerezdes körteidomú edényt tart, tetetén levelesdíszű dugóval. A faun lábain a szőrzet vésett, derekán öntött szőlőindás öv, két kezében szőlőfürtöket tart. A gyümölcsökön és leveleken színezés nyomai láthatók. Mag. 42 cm. Súlya 1680 g. Német 1600 k. Irodalom: Wiener Silberausstellung, 1889. Nr. 519. Illusztr. XIII. tábl.

15. **Kagylóscsészéjű serleg,** aranyozott ezüst, fehérezüst részletekkel, trébelt és öntött. Tagozott kerek talpa gerezdes, hatkarélyos tagozatából kinövő hármas delfinalakú szárral, fent széthajló levelekből álló csészében nyugszik a gerezdes, öblös, kagylóidomú kehely, melynek fölhajló, háromkarélyos végződésén szárnyas gömbön Jupiter alakja ül, fölemelt jobbjával villámköteget tart. A kagyló belsejében hajlott akantuszlevélen három tengeri ló, mögöttük gerezdes kagyló. A hitelesítő bélyege ágaskodó oroszlán (Rosenberg, 3. kiad.) és TS mesterjegy. Lüneburg, XVII. sz. Mag. 31 cm. Súlya 940 g. Illusztr. XIV. tábl.

16. **Kagylóscsészéjű serleg,** aranyozott ezüst és korall. Ovális tagozott talpa két sorban csavaros derezdekkel díszített. S-idomban hajlott delfinalakú szár tartja a gerezdes, kagylóidomú csészét, melynek ívesen felhajló végén levelesszélű szekrénybe foglalt korálltömb nyugszik. Mag. 35·5 cm. Súlya 1150 g. Magyar munka, XVII. sz. Illusztr. XIV. tábl.

17. **Kupa fedővel,** ezüst, részben aranyozva, tagozott talpán trébelt akantuszlevelek és kagylók váltakoznak, hengeres testén frízalakban trébelt játszó és zenélő gyermekalakok. Boltozatos födelét trébelt akantuszlevelek díszítik, tetején tagozott, vázaidomú gomb. Kétágú, csigás billentővel és kérdőjel alakú füllel. Augsburgi hitelesítő bélyeggel és CR mesterjeggyel. (Caspar Risz von Rissenfels, 1661—1712. Rosenberg, 3. kiadás, I. k., 633.) Mag. 17·5 cm. Súlya 790 g. Augsburg, XVII. sz. m. f. Illusztr. XVIII. tábl.

18. **Billikom fedővel,** ezüst, részben aranyozva, trébelt díszítéssel. Hengeres, alul legömbölyített teste három golyós lábon áll, oldalán trébelve, két hajlott akantuszlevélből alkotott kartusban három római császárfej, közben szalagon csüngő gyümölcsköteg. A boltozatos fedőn hasonló, de némileg egyszerűbb trébelt díszítés, közepén gömbös gomb. Mag. 20·5 cm. Súlya 590 g. Magyar munka, XVII. sz. Illusztr. XVIII. tábl.

19. **Elefántcsontkupa,** fedővel, aranyozott ezüstfoglalatban. Talpa tagozott, fölfelé keskenyedő hengeres testén allegórikus nőalakok és egy szakállas férfi, előtte nőalak gyümölcsös bőségszaruval. Fejük felett mondatszalag: HOMALITAS · CONSCIENTIA — HUMILITAS — CONSTANTIA. Kérdőjelalakú, csigás és levelesdíszű füllel, sarok körül felnyíló, tagozott és boltozatos födelén

ágaskodó oroszlán kulcsot tart. Kétágú, csigásvégű billentővel. Augsburgi hitelesítő bélyeggel és FAB mesterjeggyel. (Franz Antoni Betle + 1728. Rosenberg, 3. kiad., 858. sz.) Mag. 26·5 cm. Augsburg, 1700 k.
Illusztr. XV. tábl.

20. **Nagy ovális dísztál,** aranyozott ezüst, gazdag trébelt díszítéssel. A tagozott szélű peremen csigás és gyümölcsfüzéres dísz közé foglalva H ovális medaillon helyezkedik el, benne tájkép épületekkel és egy-egy állatalakkal. A tál ovális, kiemelkedő középrésze domború, indásdíszű keretbe van foglalva, rajta növények közt csiga, teknősbéka és kígyó. A tál többi felületét szimetrikus rajzú, lendületes, finoman trébelt, gazdag, virágos indák töltik ki, közben szétszórtan rovaralakok.

Peremén beütve bécsi hitelesítő bélyeg és CH mesterjegy. (Christoph Hedenek, 1574—1594. Rosenberg, 2. kiad., 5111. sz.) Hossza 54.5 cm. Szélessége 39 cm. Súlya 2040 g. Bécsi munka, XVI. sz. vége. Irodalom : Ötvösműkiállítás, 1884. Pulszky—Radisics : Ötvösség remekei, I. k., 14. old.
Illusztr. XVI. tábl.

21. **Kerek dísztál,** aranyozott ezüst, gazdag trébelt díszítéssel. Alakja hasonló a XV. századi spanyolmór fayence-tálakéhoz. Tagozattal szegett peremét gazdag, erősen kiemelkedő trébelt kora-renaissance-dísz élénkíti, mely ötször ismétlődve, páros delfinek szájából kinövő indák közé foglalt gyümölcsös bőségszaruból áll, közben egy-egy kerek medaillon, négykarélyos gotizáló mezőjében állatalakok. A tál mélyedésének oldalfelületét füzérsor díszíti. Közepén nagy dudor emelkedik, rajta domborúan trébelt indák közé foglalt küzködő állatcsoportok, közepén domború állat- és indadíszes koszorúban vésett címerpajzs (az Erdődy-grófoknak a XVII. században reá alkalmazott címere) C. G. E. — de M. betűkkel (Comes Georgius Erdődy de Monyorókerék). A tál öblét hajlott, bordás és trébelt indadíszű, gótmodorú hólyagok díszítik, szélén domború füzérkoszorúval övezve. Átmérője 52 cm. Súlya 3075 g. Spanyol, XVI. sz. e. Irodalom : Ötvösműkiállítás, 1884. Pulszky—Radisics : Ötvösség remekei, I. k., 108. old.
Illusztr. XVII. tábl.

14

15

16

18

12

17

19

20

21

8

9

10

11

13

4

5

6

7

1

2

3

jainkat ünnepli ez a kifejlődött magyar társadalom, nem úgy, mint ma még az életünk irányításától idegenül maradt fülbemászó *szólamokra* helyezi a súlyt, hanem a nagyjaink *életének, tanításának, kötelességtudásának követésében megnyilatkozó kegyeletre.* Föl fogja ismerni, hogy mindenki, legyen az a legegyszerűbb polgár vagy hatalmas államférfiú, ennek az országnak erejét csak akkor fokozza, nemzetközi világállásának szinvonalát csak akkor munkálja, ha abból a munkából haszna van a nemzetnek.

Majd akkor a magyar nemzet jobban fölismeri, mint ma, hogy *mily irányban és mikor van szüksége erőkifejtésre.* Jobban fogja fölismerni azt, hogy *ezt a nemzetet mily veszedelmek környékezik, melyeket ma alig lát vagy nem vesz komolyan.* Majd akkor számítás, önérzet, ész és kitartás lesz a fegyvere, a melylyel küzd és lépésről-lépésre közelíti meg az erősséget, melyet be akar venni. Majd akkor látja, hogy *a hazához hűtlen bontó elemeket szétmorzsoló egység nélkül* nincs igazi nemzeti önállóság és az *adófizető polgárok összesége még nem egyjelentőségű a közös érzéseken, közös politikai öntudaton, közös célokon és közös eszményeken csüngő nemzet fogalmával.* Nem nézi közönynyel a világnak óriási méretekben megnyilvánuló haladását és nem tekinti életczéljának a *nagy elvi küzdelmekben szükölködő* és csak *egymást pusztító belső torzsalkodásokat.* Majd akkor a nemzet *kizárólagos életföltételének nem mer senki sem hirdetni csak pártpolitikai czélt szolgáló kétes értékű föltételeket,* hanem megalapozva az értelem uralmát a legbiztosabb életföltételül a szellemi és gazdasági kultura *vállvetett munkáját állítja a nemzet elé,* melynek *föl kell emelnie a tudományt, az általános magyar műveltséget, az irodalmat, a művészetet, a gazdasági életet oly arányban, mely messze túlhaladja mindazt a munkát, mit eddig érettük tettünk és áldoztunk.*

Ennek a szélesen kialakult magyar közműveltségnek és ennek eszméi által átjárt jövő társadalomnak jegyében nyitom meg a Múzeumok és Könyvtárak Országos Szövetségének közgyűlését.

EMLÉKEK A THÖKÖLY-RÁKÓCZI-KORBÓL.[1]

Irta: MIHALIK JÓZSEF.

A MŰVÉSZETI emlékek közül soknak a sorsa olyan, aminő a sírhantoké: amíg kegyeletes szivek szerető melege veszi körül azokat, virággal ékesítve néznek a halhatatlanság elé, de ha ezek a szivek porrá omlottak, a virággal, lombbal diszített sírhalom lassan-lassan a pusztulás képét mutatja, majd végképen feledésbe merül s a késő utód, járva a sírmezők avarját, már nem is sejti többé, kinek a porait tapossa lába.

Igy vagyunk gyakran, sőt fölötte sokszor, a művészeti emlékekkel is. A miket jóllehet az érzelmek legmagasztosabbja: a szeretet hoz létre, mégis lassan-lassan elfelednek, mert az emlékezet tüzének kialudtával a hozzájuk fűződő bensőbb kapocs meglazul, reminiszczencziájuk fénye, mint a kialvó tűzé, elhalványul s néha a zaklatott idők politikai és társadalmi viszonyai s az ezek nyomában járó opportunitási okok által az élők szemei elől óvatosan eltávolítva az elfeledés sötétjébe merülnek s jelentőségük úgy

[1] Felolvastatott a Múzeumok és Könyvtárak Országos Szövetségének 1910. szept. 27-én Szegeden tartott közgyűlésén.

Mus. Kat. Ért. 1910. 4. füret

netet jelent az életképes vidéki egyetemek felé. Minden államban fontos az, ha szaporodnak a nagy tudományos központok. De nálunk — ismétlem — valóságos életkérdés. Nagyra hivatott erők porladnak el vagy gépies munkában forgácsolódnak szét, mert nincs hely, hol a tudomány művelésének szentelhessék életüket. *Élénk tudományos versenyt, a nálunk eddig nagyon hiányzó tudományos ellenőrzést és tudományvs kritikát, a legjelesebb erők fokozott tevékenységét, búvárlatát, új igazságok fölfedezését jelenti a szerencsésen végrehajtott egyetemi reform.*

Az az igazi őserő, mely bőven lüktet a magyar agyvelőkben, az önálló gondolkozás és buvárlat sikeres eredményeire vezethet a tudomány megszaporított laboratoriumaiban és a magyar tudomány önállóságának világszerte való elismerését érheti el.

De még *a tudomány művelésén* és a *szakképzettség nyujtásán* kívül rendkívüli *szociális jelentőséget* is tulajdonítok a fölvetett kérdés bölcs megoldásának. Amerikában erős gyakorlati érzékkel hirdetik az egyetemek nagy társadalmi jelentőségét. E főiskoláktól elvárják, hogy a társadalom fejlődésében, sőt ujjáteremtésében is vezessenek.

Az egyetemektől várják még a nép problemáinak tanulmányozását és megoldását is.

Mi is sokat várunk a megszaporított egyetemektől a magyar társadalom nevelési munkájában. Természetesen *nem mindent ettől.* Sok tényezőnek hatásába kell ennek a hatásnak bekapcsolódnia. *A társadalmi ujjászületés korának azonban be kell következnie.* Erre a magyar társadalom mai felületes felfogásával különösen a kötelességről és annak teljesítéséről úgy a köz-, mint a magánéletben, hivatalban, politikában vagy üzleti téren és számtalan előitéleteivel már nagyon rászorult. *Regenerált társadalomra van szükségünk, mely szigorúbb erkölcsöknek hódol és becsületbeli kötelességnek tekinti a kötelesség hű és pontos teljesítését.* Társadalomra, melyben fölismerik a *tudomány* igazi megbecsülésének szükségességét. Társadalomra, mely belátja, hogy a *gondolat* a legnagyobb hatalom a világon, mert ez előtt romba dől a legerősebb földi hatalom is, mert hisz, mint egy nagy jelenkori franczia bölcselő mondja: a gondolat *tartja össze* a világot, a gondolat *változtatja* a világot, a gondolat *teremti ujjá* a maga törvényei szerint.

Majd azt is megtanulja a lendületnek induló magyar társadalom, hogy az úgynevezett ünnepi hazafisággal és szalmatűzzel nem lehet nemzeti kulturát teremteni. Ma még sokan azt hiszik, hogy *a szó és a fellobbanó lelkesedés alkalmas építőanyag úgy a nemzeti állam, mint a nemzeti kultura épületéhez.* Puszta hirdetése a nagy igazságokat tartalmazó tételeknek, ma még sokszor a jól teljesített kötelesség tudatát borítja a hirdető lelkiismeretére, de egy fejlett, az igazi értékek iránt fogékony lelkű társadalomban már mindenki kutatni fogja, vajjon maga a hirdető és az, aki a hirdetésnek tapsol, elvégzi-e a neki jutott helyen a reábizott munkát a «vir probus» kötelességérzetével és a reátermettség tudásával.

A kulturáról széles e hazában elhangzó ékes szólamok csak akkor birnak értékkel, ha azt a kulturaszót e hazának minden polgára a *mindennapi szürke munka küzdelmes verejtékére* váltja. Hiábavaló értékelése az a kultura becsének, mely csak szavakban áradoz, de *áldozat és munka nélkül jelenik meg az oltár előtt.* Majd akkor a társadalmi közbecsü nemcsak a politikai életpályákat vonja tisztelete körébe, melyeknek *országútján a puszta kötelesség egyszerű teljesítését már dicsőséggel jutalmazza,* hanem fölkeresi becsüjével azokat az élethivatásokat is, melyek valóban komoly terhét hordozzák a nemzeti értékfokozás munkájának, de a kiket a kötelesség útján ma még igen gyakran elkerül minden dicsőség, sőt osztályrésze nem ritkán a gáncs és lenézés. Majd ha nagy-

elmosódik, hogy valósággal újra kell fölfedeznünk őket s a művészettörténet és históriai kutatás modern eszközeivel kell gyújtanunk régi emlékezetüknek új szövétneket.

Pedig az ilyen emlékeket elég bőségesen rejtegetik még köz- és magángyüjtemé nyeink, templomaink és zárdáink falai, levéltáraink, a régi családi házak szobái s az ősi kúriák lomtárai, ahonnét sokszor a szakértő kutató szeme, sokszor azonban maga a puszta véletlen hozza újra napvilágra őket.

Az a körülmény, hogy egyik-másik helyen már előttünk megfordultak kutatók és hozzáértő szakférfiak, éppenséggel ne riasszon bennünket vissza attól, hogy ujabb és ujabb szemlét tartsunk e helyeken, mert a tapasztalás igazolta, hogy a különböző szempontok s czélok által vezetett és különböző irányú szakképzettséggel bíró kutatók sokszor figyelmen kívül hagynak olyan tárgyakat, amiknek a felfedezése nemcsak a tudomány, hanem a nemzeti közvagyon gyarapodása szempontjából is sokszor nagyon jelentős.

1. ábra. II. Rákóczi Ferencz neje, Hesseni Sarolta Amália arczképe.

Tanulságos példa erre az eperjesi városi levéltár szobájában közel kétszáz éven keresztül hányódott ama kép, amelyről, bár százan és százan látták, senki sem sejtette, kinek a mása van megörökítve az idő által megviselt s a viszontagságos hányattatástól megvásott vásznon, amit ilykép nem annyira a kegyelet és a lelkiismeretes gondozás, mint inkább az inventáriumok szigorú szabályainak eleget tevő bürokratikus pedantéria mentett meg a végelpusztulástól. Ami elvégre mindegy, mert üdvös czélhoz jutva, nem igen bírálgatjuk a czélhoz vezető eszközök tökéletességét. Annyival kevésbbé, mert osztjuk *Hesiodos* mondását: «Csak balgák nem tudják, hogy a fél gyakran több az egésznél».

Pedig e kép értékes nemzeti kincs, mert a szabadságért vívott nagy küzdelmünk felejthetetlen alakjának, *II. Rákóczi Ferencznek* hitvesét, *Hesseni Sarolta-Amáliát* ábrázolja asszonyi mivoltának legelső éveiben, kezében a férjét még mint vőlegényt ábrázoló miniatür-képecskével, a háttérben a fejedelmi koronával, mi *Sarolta-Amáliát* mint Rákóczi Ferencz hitvesét s mint souverain uralkodóházból született herczegnőt kétrészről is megillette.

E sorok irójának tartotta fönn a jó sors, hogy fölfedhesse a kép titkát s hogy némi részben befolyhasson abba, hogy a kép az állam bőkezű támogatása révén az elpusztulástól megmentessék s kellőképen restaurálva méltó helyét találja meg a Felsőmagyarországi Rákóczi-Múzeum történeti ereklyetárában.[1]

1 Bővebben tárgyalva: Múzeumi és Könyvt. Ert. I., 213. l.

S hogy nem csak «*libelli* habent sua fata», hanem a képeknek a sorsa is néha fölötte változatos, sokszor igazán viszontagságos, annak még érdekesebb tanuja *Thököly Imrének* amaz olajfestésű arczképe, melyet az imént elmult nyáron sikerült Ungváron fölfedeznem s ezzel az ismeretlenség sírjából kiemelnem.

A munkácsi püspök, *Firczák Gyula* valóságos belső titkos tanácsos úr ő nagyméltósága szives előzékenysége folytán módomban lehetett tanulmányozni az ungvári gör. kath. székesegyház kincsesházát, könyv- és levéltárát. Nem érdekeltek a ciméliák, mert ezek a szakemberek előtt úgyis ismeretesek már, inkább a rejtettebb fiókok tartalma vonzott, mint ahogy csábítja az embert mindaz, ami ismeretlen. Egy ilyen fiókos szekrénynek a mélyén, bádogtokokba zárt régi oklevelek, egy, a máriapócsi kegyhelyen csodákat átélt rabbilincs s egyéb használatból rég kivont egyházi szerelvények tömege között egy összehajtogatott vászondarabot pillantottam meg, mely helyéből kiemelve s kibontva *Thököly Imre* fejedelem, a híres «kuruczkirály» arczképének bizonyult. Állapota szomorúan szánalmas volt: keretétől rég megfosztva, festékrétegének nagy része már lepattogzott az össze-visszahajtogatott vászonról, aminek szitaszerüen átlikgatott szövete, a szinek megfakulása és fényt-vesztett állapota még arról is regélt, hogy a kép sokáig lehetett valamelyes nyirkos helyiségben, ahonnan kegyeletes kezek révén került a szekrény mélyére, hol még megérhette a föltámadását.

Hogyan, mikor s kinek a révén került a kép a Mária-Terézia idejében épült palota levéltárába s hogy az, aki a végelpusztulástól féltő gondossággal megmentette, tudta-e, a magyar történelemnek milyen kiváló vezéralakját ábrázolja a festmény, ma már alig állapítható meg. Sejteni lehet azonban, hogy igen, mert a képre festett s már olvashatatlanná vált föliratot még hűségesen lemásolta s azt — nehogy elveszszen — külön papirlapra leírva spanyolviaszszal a kép hátára ragasztotta.

Az egyházmegyei főhatóság restauráltatta e festményt s ezzel a kép sorsa biztosítva van a magyar história, a művészettörténet és a nemzeti kegyelet számára, melyeknek olyan nyeresége, amihez foghatót a művészettörténeti kutatás utolsó eredményei minálunk alig tudnak fölmutatni.

A kép délczegen, élete virágjában, övig ábrázolva állítja elénk *késmárki gróf Thököly Imrét*, nemzeti küzdelmeink nagy alakját. Fejét páros gyöngysorral ékesített s kúpidomú zöld süvegben végződő fehér turbán födi, mit kurta fekete forgóval diszített drágaköves aranyboglár fog össze. Törökösen szabott aranypaszomántos zöld köntöse fölé prémmel szegett vörös szinű, kurta ujjú Zrinyi-mente van öltve, derekát öv szorítja át. Bal keze szabadon csüng alá, jobbjában hatalmának jelvényét, gerezdes buzogányát tartja.

A képből szinte sugárzik a hatalmas, energikus férfierő és a testi s szellemi fölény öntudata. Látszik rajta, hogy akit ábrázol, hozzá szokott a parancsoláshoz és értett is hozzá, hogy parancsainak érvényt szerezzen.

Mindezek után méltán s joggal tehető föl a kérdés, melyek azok a bizonyítékok, amik alapján e festményt *Thököly Imre* arczképének kell tekintenünk?

*Thököly Imré*nek idáig több arczképét és emlékérmét[1] ismerjük s részben ezek

[1] Az emlékérmek sorában a *Johann Schmeltzing* leydeni éremvéső által készített példány az, mely Thököly arczképének leghűbb reprodukcziója gyanánt tekinthető s a mely az ungvári képhez leginkább hasonló. Weszerle D.: XIV. t. 10. sz. — Resch: 67. t. 79. sz. Az érem meg van a M. N. Múzeum éremtárában is.

némelyikének s a mi képünknek analógiája a hasonlóság alapján, részben a történelemnek vonatkozó adatai döntik el a kérdést itéletünk javára.

A *Thököly Imrét* ábrázoló képek sorában a legelső, mert mint olajfestmény idáig az egyetlen volt, mely *Thökölyt* ábrázolja, a *Bath* márki longleati kastélyában lévő amaz egykorú olajfestmény,[1] melynek szintén egykorú párján *Zrinyi Ilona* van megörökítve.[2] A két festmény tehát *Thököly* és *Zrinyi Ilona* 1682. jún. hó 15-én történt egybekeléseután kevés időre készülhetett, mert *Thököly Imrét*, akiről föl van jegyezve, hogy rendkívül korán megöregedett, még mint virágzó fiatal férfiút állítja elénk.

2. ábra. Thököly Imre arczképe. A munkácsi gör. kath. püspöki levéltár tulajdona, Ungvár.

Ez olajfestményen kívül a *Thökölyt* ábrázoló rézmetszetek egész sorozatával rendelkezünk s ebben képviselve vannak *P. Stephani, P. Stevens, J. Hainzelmann, S. Thomassin, J. J. Thourneyser, de Larmessin* és *P. Schenck* rézmetsző-mesterek, nem is említve azt a számos névtelen képet és röplapot, amikkel az akkori szokás szerint különösen a német és hollandus metszők árasztották el közönségüket, ha a háború szinterén előfordult egy-egy nevezetesebb eseményt akartak hírül adni, vagy ha az *«extorsio extraordináriák»* taktikája

[1] Reprodukcziója kiadva: *Szilágyi*, A magyar nemzet története, VII., 358. l.

[2] Mindkét festmény másolata a Tört. Képcsarnokban Budapesten, III. terem 28. és 29. szám. A Tört. Képcsarnok műtárgyainak leíró lajstroma, Budapest, 1907. 34. és 35. lap.

jónak találta egy-egy illusztrált repülő-ívnek a megjelentetését a «*Gottloser Erz-Rewell*» nimbusának oly nagyon óhajtott megtépegetésére.

Ezek az utóbbi alkotások a mi szempontunkból bátran figyelmen kívül hagyhatók, mert többnyire vagy csak hozzávetőleges vázlatok, vagy csupán puszta szó- vagy írásbeli instrukczió nyomán, de mindig a mélységes gyülölet minden telhető és kifejezhető eszközével ábrázolván az «istentől elrugaszkodott rebellist», mint olyan arczképek, amikre *Thököly Imre* hű arczképének a megállapításában támaszkodnunk lehetne, teljességgel értéktelenek.

Másként állunk azonban az imént névszerint fölsorolt mesterek metszeteivel, akiknek sorából különösen *P. Schenck, J. Hainzelmann* és *Thourneyser* képei válnak ki, mert ezeken meglátszik a komoly törekvés lehetőleg *természetest* nyujtani, minélfogva bizvást föltehetni, hogy e képek élet után készültek, vagy pedig olyan festmény, esetleg metszet szolgált előmintájuk gyanánt, amiknek megbizható természethűsége kétségbe nem vonható.

P. Schenck képe [1] 1682-ben, legkésőbb 1683-ban készülhetett, mert azon *Thököly Imre*, daczára, hogy az ú. n. bársonyos modorú (manière noir) metszetek az arczokat öregítik, még délczeg férfiunak van ábrázolva. *Thourneyser* és *Hainzelmann* metszetei [2] talán korábbi keletkezésűek ennél, de semmi esetre sem készülhettek 1681-nél előbb, ellenben valamivel fiatalabb *F. de Wit*nek gróf *Apponyi Sándor* birtokában lévő metszete,[3] míg *Thomassiné* [4] már a 80-as évek legvégén, de föltétlenül még 1690 előtt készült, mert jóllehet a képen törődött, öreg embernek van feltüntetve *Thököly* — bár ekkor mindössze csak 32-ik évében járt — még mindig borotvált arczczal van ábrázolva, holott tudjuk, hogy *Thököly Imre* az 1690-es évek elejétől szakált viselt, mert amidőn őt Erdély rendei Kereszténységen egyértelemmel fejedelemmé választják, leghűbb emberei és kisérő társai: *Petrőczy István, Sándor Gáspár* és mások, leborotváltatták hosszú szakálaikat, jeléül, hogy a bujdosás szomorú ideje immár véget ért, de *Thököly* nem követte példájukat.[5]

Thomassin képe természethű lehet, ha öregnek, törődöttnek állítja is elénk a fejedelmet, hisz, mint említettem, *Thököly Imre* tényleg idő előtt megroskadt, úgy, hogy midőn Bécsből kiszabadult neje őt 1692. május 13-án Újpalánkán viszontláthatta, a hű asszony a régóta nem látott szeretett férjet az urak közül alig birta fölismerni, úgy annyira megviselték a hosszas tábori élet sanyarúságai, a sok gond és búbánat a még akkor csak 35 éves s még rövid tíz év előtt is daliás szépségű férfit.[6]

Ha már most a longleati festményt, *Schmeltzing* emlékérmét, az utóbb említett metszeteket s végül az ungvári képet egybevetjük, lehetetlen nem konstatálnunk, hogy e képek egy személyt ábrázolnak, amiből ismét természetszerűleg csak az következhetik, hogy az ungvári képen ábrázolt egyén *Thököly Imrén* kivül más nem lehet. E mellett szólnak még a *Thökölyr*ől fenmaradt egykorú személyleírások is, amelyekben *Thököly Imre* «magas, szőkehajú s bajszú, kerekábrázatú ifjú»-nak [7] és «szép, helyes termetű,

[1] A Magy. Tört. Képcsarnok lajstroma. Bpest, 1894. 164. szám.

[2] Reprodukczióik kiadva: *Angyal D.*, Késmárki Thököly Imre. Budapest, 1888. I. 200 l. és *Szabó Adorján:* II. Rákóczi Ferencz nagyanyja és édesatyja. Kassa, év nélkül (1903), 57. l.

[3] U. ott 208. l.

[4] U. ott 208. l.

[5] *Acsádi:* Magyarország története I. Lipót és I. József korában. 488. lap.

[6] *Thaly K.:* II. Rákóczi Ferencz ifjúsága. 152—153. l.

[7] *Thaly:* U. o. 150. l.

gyönyörű veres és fehér orczájú, egy kevéssé ritkabajszú és barnahajú, kiálló és kövérszemű»-nek[1] van rajzolva, ami mind összevág képünk adataival.

De a história adatai is állításunk mellett döntenek. A férfiú, akit a kép ábrázol, török turbánt visel a fején, ami megdönthetetlenné teszi, hogy közte és a törökség között valami szoros, benső kapocsnak kellett fennállani s mert a képen ábrázolt kosztüm a kép korát a XVII. század második felébe helyezi s végül, mivel az ábrázolt alak kétségenkívül *magyar ember,* világos, hogy e benső kapcsot s ennek alapján a kép titkát a magyar történelem e korszakának az évlapjain kell keresnünk.

S a történelem segítségünkre is jő e kérdésben.

Thököly Imre mint 13 éves gyermekifjú lesz földönfutóvá. 1670-ben kénytelen menekülni haldokló atyja mellől az árvai várból Lykavára s innét Husztra, erdélyi területre. Azt az időt, mely 1671-től 1678-ig terjed, *Thököly* még a közszereplés terétől távol, *Apafy Mihály* védelme alatt tölti Erdélyben s jóllehet *Thököly* már 1679-ben elfoglalja Lipót «drágaköveit»: a bányavárosokat, a bujdosók ügyét 1679-ig *Petrőczy István, Teleki Mihály* és *Wesselényi Pál* látják el. *Thököly* 1679-ben, mint 22 éves ifjú lép a szereplés terére, amikor őt a krasznai gyűlés eredményeként *Apafy Mihály* «főgenerális képeként» küldi ki a bujdosók közé. *Thökölynek* ekkor kezdődik fontos szerepe hazánk történetében s még ebben az évben elfoglalja Felső-Magyarország egy részét s 1680. jan. 8-án, a szikszói csata után, a szoboszlói gyülésen megválasztják a magyar hadak fővezérévé. Az 1681. évben megujított háborúban *Apafy* 10.000, a nagyváradi pasa pedig 7.000 emberrel segíti. 1682. június közepén esküszik meg *Zrinyi Ilonával;* a szultán elismeri őt Felsőmagyarország fejedelmének s megigéri neki, hogy mindenben segíteni fogja s még ugyanebben az évben, miután elfoglalta Kassát, Eperjest és Felsőmagyarország egy tetemes részét, a szultán királynak kiáltja ki, amit azonban *Thököly* elhárít magáról s csak a fejedelemséget fogadja el.

Thököly Imre ekkor áll pályája zenithjén. S ha a következő évek eseményei szerencsecsillagát a vele szövetséges török hatalmával együtt el is homályosítják, *Thököly* egész 1685-ig, Váradon történt elfogatásáig, még mindig olyan jelentékeny polltikai tényező marad, akivel «ellenségnek s jóbarátnak egyaránt számolni kell».

Thököly java élete és minden törekvése a legszorosabb kapocscsal volt a törökhöz fűzve. Nem csoda tehát, ha maga is — legalább a külsőségekben — a török formáknak behódol, sőt a dolgok természetes következménye, ha a török főemberekkel való sűrű, benső érintkezés révén annyira elsajátítja a keleti szokásokat s a keleti udvariasság formáit, hogy abba egészen beleéli magát s a fővezérek, portai miniszterek, szerdárok, basákhoz szóló leveleit törökös stilusban írja, sőt nemcsak keleties szólamokat, hanem török szavakat is gyakran használ, főkép, ha törököknek ír.[2]

Megértve tehát eme viszonyokat, könnyen megmagyarázható az is, miért visel *Thököly Imre* törökösen szabott magyar ruhája mellett török föveget az ungvári képen. Kétségtelen, hogy kifejezője akar ez lenni annak, hogy *Thököly* a *magyar* törekvéseknek a harczos vezére *török* égisz alatt s hogy azzá, amivé lett, a török támogatásával vált. Amiből következik, hogy a kép a *történeti helyzetnek* s egyben a *személyes hálának* a szimbolikus kifejezése, bár kétségtelen, hogy eme külsőség is sok visszatetszést keltett *Thököly* kortársai sorában s bizonyára ez a körülmény is legalább ürügyként hozzájárult ahhoz,

[1] *Nagy Iván:* Századok. 1876.

[2] *Thaly K.:* Thökölyi Imre fejedelem 1691—1692. leveleskönyve. Budapest, 1896. VIII—IX.

hogy az egyébként uralkodásra termett, zseniális és hazája szabadságát s függetlenségét igazán szerető, a nemes erények egész sorával ékeskedő *Thököly* korának egyik legjobban gyülölt, leginkább megrágalmazott alakja lett. Mert «magyar és erdélyi földön egyaránt sokaknak állt útjában és sokaknak zavarta számításait. Némelyek eszét irigyelték, mások rengeteg vagyonára áhitoztak s ezek mind egyformán és olthatatlanul gyülölték. S miután végül föléje kerekedtek, a maguk szellemében igyekeztek befolyásolni a közvéleményt róla. Külföldön a pogány török szövetségesét látták benne s a katholikus udvarok, melyek tisztán e szempontból itélték meg, az emberi gonoszság igazi megtestesedésének, erkölcsi szörnyetegnek tartották.»[1]

Szinte bizonyosra vehetni tehát, hogy ennek a gyülöletnek s a közvélemény kialakulására hatni kivánó tendenciának a kifolyása az a fölirás is, ami a kép felső szélére van festve egy sántító dactylusi disztichon alakjában, amelynek szövege:

PRIMA MEAE VESTIS DEDIT HAEC INSIGNIA GENTI,
HORREO SIC PROPRIA CLAUDERE VESTE GENUS.

Szószerint magyarul: *Ez a ruha adta az első ékességeket nememnek, — borzadok, hogy így saját ruhámban zárjam nemzetségemet,* ami magyarán azt jelenti, hogy: *Habár a magyar ruha szerezte is az első kitüntetéseket családomnak, borzadok igazi, régi ruhájában eltemetni a nemzetségemet.*

A disztichon tendenciája oly világos, hogy azt nem szükséges részletesebben fejtegetni.

Ki költötte e párverset, ki alkalmazta azt *Thökölyre* s mikor festtette azt a képre, eddig kinyomozható nem volt, ellenben bizonyos, hogy e fölirás későbbi keletű s nyilván csak akkor lett a képre festve, amikor az egykor oly hatalmas vezér már tehetetlen volt. Amikor már nem tudott ártani, de védekezni sem s amidőn a nicomediai emigrációban puszta elmélkedésnél egyébbel nem mozdíthatta elő a szabadság ügyét s legföljebb már csak levélben üdvözölhette a virágok mezejéről mindazokat, akik újból kardot vontak a szabadságért, melynek «ennekelőtte ő is munkása volt, most pedig Isten itéletiből martyrja.»[2]

Hanem azért az illető, aki költötte, büszke volt e poémájára és súlyt is fektetett rá, mert a disztichon sorai végébe oda festtette a saját czímerét. Nem a heraldika szabályainak megfelelőleg: álló helyzetben s egyenesen, hanem *vízszintesen lefektetve,* mintha maga is önkéntelenül érezné, hogy nem cselekszik valami dicsőséges dolgot, amikor a haldokló oroszlán emlékét — talán hogy személyes bosszúját kitöltse, vagy hogy *fölfelé* szerezzen érdemeket — emigyen megcsúfolja.

Nem izgat a versíró kiléte, de mert a tényekkel be akarunk számolni, a nagymértékben megrongált czímerről most csak annyit, amennyit éppen láttunk belőle: paizsában egy álló emberalaknak övtől kezdődő alsó fele van meg s hogy a sisakdísz egy könyökben meghajló kart ábrázol, kezében szablyával, melyre levágott emberfő van tűzve.

Minden vonatkozás nélkül — hiszen a későbbi kutatások feladata lesz az igazi tényállás kiderítése — e czímerről most csupán annyit mondunk még, hogy ugyanilyen

[1] *Szilágyi:* A magy. nemz. tört. VII. 346. l. [2] *Thaly K.:* Századok. 1874. és 1890.

czímert hazai nemes családaink közül az *Affra*,[1] a *Bertók*,[2] az erdélyi *Béltek y*,[3] *Dámány*,[4] a hosszúfalusi *Horváth*,[5] *Kiss*,[6] *Lukácsi*,[7] *Mészáros*,[8] a kiskárándi és nagyváradi *Nánássy*,[9] *Soós*[10] és a *Karnay* aliter *Szadányi*-családok[11] viselnek, amiből látható, hogy a czímer blazonálása s így a disztichon költője személyének a megállapítása éppen nem tartozik a könnyű feladatok közé.

Ha most a felsoroltak után figyelembe vesszük azt a tényt, hogy *Thököly Imre* még mint fiatal és viruló férfiú van ábrázolva az ungvári képen, a festmény keletkezésének korát az 1681—1682-ik éveknél későbbre nem igen tehetjük s így megállapíthatjuk, hogy az arczkép abból az időből való, amidőn *Thököly* már mint teljesen kifejlett történelmi egyéniség áll előttünk hatalma, dicsősége és boldogsága fénykorában s amikor diadalmas hadjáratai révén Erdély széleitől a Morva vizéig uralkodott.

A kép eddigelé ismeretlen festője művész volt a szó legszorosabb értelmében. A festmény technikája s a portrait kiváló kvalitásai ezenkívül még amellett is szólnak, hogy a művész *élő modell* után készítette művét. Amiből ismét az következik, hogy az arczképnek okvetlen *itthon* kellett készülnie. Mindeme sajátságok oda vezetnek tehát, hogy e képben *Thököly Imrének* egyik leghűbb és legpontosabb művészi képmását állapítsuk meg s ennélfogva azt olyan nemzeti ereklyének minősítsük, a melynek hűséges, gondos megőrzése a kegyeletnek s a hazafiságnak egyaránt elsőrendű kötelessége.[12]

***

Nem igen valószinű, hogy a sárospataki vár *I. Endre* királyunk idejében (1047—1060) épült volna, ellenben bizonyos az, hogy *II. Endre* alatt (1205—1235) már állott.

Némelyek szerint itt, mások szerint Pozsonyban született *II. Endre* és a tragikus véget ért merániai *Gertrud* leánya, az 1235-ben szentté avatott *Erzsébet*, akinek igazi nagysága abban áll, hogy a középkor aszkétikus, rideg világában szentté tette azt, amin az állami rend alapszik: *a családi életet*.

A várhoz ettől az időtől fogva *V. István*, *Csák Máté*, a *Perényiek*, *Pálóczyak*, *Lorántffyak* és a *Rákócziak* korszakain át a történelmi események olyan gazdag sorozatai füződnek, miket a magyar történelem soha el nem halványuló betükkel jegyzett föl lapjaira, hogy dicsőségei legyenek egy fényes multnak, buzdító, erősítő példái a jövendő nemzedékeknek. Mert ha a sárospataki vár el is veszítette már eredeti erődítményi jellegét, az Árpádok századaiba visszatekintő hatalmas négyszögű donjonjával s a *Perényiek*, *Lorántffyak* és *Rákócziak*, a magyarságnak, a magyar nemzet történeti hivatásának s nemzeti kulturájának e lelkes, megalkuvást nem ismerő képviselői révén

1 Nemesítve I. Lipót által 1671. ápr. 5-én.

2 Nemesítve Ferencz által 1799-ben.

3 Nemesi pecsét 1672-ből.

4 Nemesítve I. Lipót által 1661. aug. 16-án.

5 Nemesítve Bocskay István által 1606. ápr. 15-én.

6 Nemesítve III. Ferdinánd által 1638. márcz. 20-án.

7 Nemesítve II. Mátyás által 1609-ben.

8 Nemesítve II. Lipót által 1792-ben.

9 Báthory G. donátiója Kiskárándra 1608-ban.

10 Nemesítve I. Lipót által 1698. szept. 20-án.

11 Nemesítve I. Lipót által 1665. jan. 10-én.

A Bertók- és a Mészáros-család tagjai, miután e családok nemességüket csupán csak a XVIII. század végén nyerték, a párvers költésének gyanuja alá nem eshetnek.

12 Megjegyzendő még, hogy a kép hátán későbbi kézzel fekete festékkel festett eme felirat látható: *Confr: Fr. Szőllősy Ao 1776*, aminek az értelme csak ez lehet: *Confrater Franciscus Szőllősy*. A feliratban megnevezett *Szőllősy Ferencz*, valamely szerzetes rendnek a tiszttársa, föltétlenül úri rendű, világi férfiú volt, aki a képet 1776-ban bírta. Valószinű, hogy ennek hagyatékából került az mostani helyére.

még mindig olyan erőssége a mult időknek, amelyhez a magyar nemzetnek legbensőbb s legmelegebb emlékei kapcsolódnak.

Itt élt a nagy erdélyi s római birodalmi fejedelem, a magyar részek ura: *I. Rákóczi György*, halhatatlan emlékű nejével, *Lorántffy Zsuzsannával*; itt született fia: *II. Rákóczi György*, aki energikus feleségével, *Báthory Zsófiával* itt tartja fényes fejedelmi udvarát, míg a gyalui ütközetben török kardok alatt életét és trónját nem veszti; itt alapít családi fészket *I. Rákóczi Ferencz*, ifjú, szép s később világhirűvé vált hitvesével, *Zrinyi Ilonával* s végül ide hozza *II. Rákóczi Ferencz* is bájos hitvesét a kölni esküvőről, hogy oly rövidre szabott családi boldogság után vérző szívvel bár, de az isteni gondviselésben való teljes keresztényi megnyugvással járja végig az élet nehéz kalváriáját.

3. ábra. I. Rákóczi Ferencz arczképe. Windischgraetz Lajos herczeg tulajdona. Sárospatak.

Sárospatak e régi urainak s a «bodrogparti Athén» egykori nemzeti kulturájának dicsőséges emlékét e tiszteletreméltó falakon kívül egyéb műemlék ma már csak elvétve hirdeti itten. Mert itt is, mint az ország minden olyan részén, ahol külellenség dúlt s ahol évszázadokon át kellett élet-halál harczot vivni az idegen hatalom túlkapásai ellen, úgy elszóródtak ezek az emlékek, hogy alig maradt irmagul belőlük.

Ezek sorába tartozik az a néhány festmény, miket a sárospataki vár jelenlegi tulajdonosa, *Windischgraetz Lajos* herczeg úr ő főméltóságának nagy és meg-

tisztelő előzékenységéből a Múzeumok és Könyvtárak Országos Szövetsége mélyen tisztelt közgyűlése s ezzel a nagy nyilvánosság előtt legelőször bemutatni alkalmam lehet.

E képek sorában a legnevezetesebb *I. Rákóczi Ferencz* választott erdélyi fejedelemnek, *II. Rákóczi Ferencz* édes atyjának, egykorú olajfestésű arczképe. Nevezetes e kép azért, mert a nagy nyilvánosság *I. Rákóczi Ferencz*ről idáig semmiféle hiteles ábrázolást, festményt, metszetet vagy rajzot egyáltalában nem ismert s így e kép fölfedezésével a magyar nemzeti történet pantheonja egy unikumszámba menő, nagyértékű ereklyével gyarapodott.

E képnek is, mint sok más hasonló emléknek, meg van a maga története. Ott függött nagy idők óta a «Sub rosa»-nak nevezett kis erkélyszoba előtermének falán s bár a kastély termeit a *Windischgraetz* herczegi család ritka nagy előzékenysége révén igen számosan látogatták s bár a látogatók sorában sok szakértő is megfordult, a kép mindeddig észrevétlenül maradt.

A festmény háromnegyed arczélben jobbra fordulva, övig ábrázolja *I. Rákóczi Ferenczet*. Feje födetlen; haja s bajusza sötétbarna, arcza kurta barna szakállal övezett. Erős lendületben hajló piros palástja bal vállára van vetve s alatta feltünik ugyancsak vörös szinű, elül apró kerek gombokkal záródó köntöse, mit zsinóros öv szorít derekához. Jobb karja könyökben meg van hajlítva, kezében aranyozott hüvelyben végződő vezérbotot tart, balját csipőjére támasztja. A kép hátsó bal sarkában piros függöny van ábrázolva, jobb sarkában pedig eme fölirat:

FRANCIS: RÁKOCZI
PRINCEPS TRANS.
FUND: RESIDAE:
PATAK S: IESU OBIIT
8 IULY 1676.

amiből kiderül, hogy e fölirat, vagy legalább is annak a halálozás dátumát föltüntető sorai, *I. Rákóczi Ferencz* halála után kerültek a képre. Mert maga a kép, nézetünk szerint, még *Rákóczi Ferencz* életében készülhetett. E véleményünket a képnek hű, portraitszerű jellegére s arra a körülményre alapítjuk, hogy az *Rákóczi Ferenczet*, mint a sárospataki «jezsuita rezidenczia» alapítóját állítja elénk, jóllehet ezt a rezidencziát, melynek épülete ma is fennáll s magtárúl szolgál, tulajdonképen nem *I. Rákóczi Ferencz*, hanem édes anyja, *Báthory Zsófia*, alapította, aki 1663-ban telepítette be a jezsuitákat sárospataki várába, majd részükre külön rezidencziát építtetett s az ebbe és a javakba való ünnepélyes beiktatást 1668. április hó 17-én foganatosíttatta.[1]

A képen tehát *I. Rákóczi Ferencz* csupán csak az édes anyja és az ő iránta való tiszteletből lehet a pataki jezsuita rezidenczia fundátorának nevezve, ami azonban a dolog érdemére nézve nincs befolyással, mert ha a kép már *Rákóczi Ferencz* halála után festődött is, igen valószinű, hogy annak előmintája gyanánt egy *Rákóczi Ferenczet* természethűen föltüntető festménynek kellett szolgálnia, amiről tanuskodnak egyrészt a

[1] «Anno 1663. Patres Societatis Jesu Patakinum introducti sunt a *Sophia Bathori*. Vid. Szőlősi Bajnok Davidka in Dedikat.» «Anno 1668. die 17 April. facta est Statutio Societatis Jesu in Collegio suo, in arce Patakiensi *per Sophiam Bathori fundato*, Bonisque ad Collegium istud collatis.» Szombathi János «Series Pastorum Ecclesiae Ref. S. Patak» czímű kéziratos munkájából. (Eredetije a sárospataki ref. főiskola könyvtárában.) *Harsányi István* sárospataki tanár úr szíves közlése.

képben konstatálható egyéni vonások, tanuskodik másrészt a korhű kosztüm és az egyéb járulékos részek pontos, természethű ábrázolása.

Mindenesetre érdekes kérdés gyanánt tekinthető annak a fölvetése, mikor készült a festmény, illetve *Rákóczi Ferenczet* életének melyik évében ábrázolja az?

I. Rákóczi Ferencz, II. Rákóczi György és *Báthory Zsófia* egyetlen fia, 1645. márczius 24-én született Sárospatakon. 1652-ben, midőn atyja veszélyes betegségbe esik, Erdély rendjei fejedelmükké választják a még csak hét éves gyermeket, ámde atyja 1660-ban a Kolozsvár és Fenes közötti téren vivott csatában életével együtt trónját is elvesztvén, *I. Rákóczi Ferencz* sohasem juthatott trónra. A gyászév leteltével, 1661-ben, *Báthory Zsófia* fiával együtt visszatér a róm. kath. egyház kebelébe; az özvegy fejedelemasszony sárospataki udvarába jezsuitákat hivat, fia nevelését reájuk bizza s cselekedeteiben bizalommal követi tanácsukat s fukarsága daczára templomokra, papokra, iskolákra és a katholikus hit terjesztésére egész vagyont áldoz.

Rákóczi Ferencz 1666. márczius hó 1-jén vezeti oltárhoz a makoviczai vár kápolnájában menyasszonyát, *Zrinyi Ilonát*, *Zrinyi Péter* horvát bánnak s nejének, *Frangepán Katalin*nak leányát, aki két évvel volt idősebb vőlegényénél. *Rákóczi Ferencz* ebben az évben már teljesen felszabadul anyja gyámsága alól. Az övé Erdélyben Görgény, Balásfalva, Magyarországon pedig ura az ősi apai jószágoknak: Makoviczának, Sárosnak, Szerencsnek, Ónodnak, Vadásznak s a mádi és zombori jószágok reá eső részének. Állásának, vagyonának és örökölött rangjának megfelelőleg, ragyogó, fényes és népes udvartartást visz Makoviczán, zborói kastélyában, vagy legtöbbnyire Sárospatakon, ahol úgyszólván 1670-ig zavartalan életet él.

4. ábra. II. Rákóczi Ferencz arczképe. Windischgraetz Lajos herczeg tulajdona, Sárospatak.

Az 1670-iki események ismeretesek a történelemből. Tudjuk, miként keveredett bele *Rákóczi Ferencz* főkép ipjának unszolására a Wesselényi-féle összeesküvésbe s ismerjük, mint mállott szét a nagyarányúnak látszó, de voltaképen csak felületes kapkodással megindított mozgalom s hogy abból, a tiszavidéki fölkelés leveretése után, édesanyjának és a jezsuiták közbenjárása folytán mily óriási váltságdíj árán tudott *Rákóczi F.* kimenekülni, hogy aztán csendes elvonultságában töltött életét makoviczai várában 1676. július hó 8-án befejezze, hátrahagyván gyászba borult özvegyét, négyéves *Juliánka* leányát s három hónapos kis fiát, *Ferkót*.

Tárgyunkra nézve *Rákóczi F.* életéből az a rész fontos, a mely a jezsuitákkal áll kapcsolatban, hiszen a képen,

mit bizonyára a sárospataki jezsuiták készíttettek hálájuk fejében saját rendházuk részére, szükségesnek tartják külön hangsúlyozni, hogy a festmény *I. Rákóczi Ferenczet* nemcsak mint erdélyi fejedelmet, hanem — ha nem is volt főrésze benne — mint a sárospataki jezsuita rezidenczia alapítóját is ábrázolja.

S mert az előadottakból tudjuk, hogy a rezidenczia alapítása 1668-ban annak rendje s módja szerint már be volt fejezve, a kép sem készülhetett ennél korábban, minélfogva konstatálható, hogy az *I. Rákóczi Ferenczet* életének mintegy 26—28. éve körül ábrázolja.

***

5. ábra. II. Rákóczi Ferencz arczképe. A sárospataki róm. kath. plébánia tulajdona.

Ugyancsak a sárospataki vár termeiben található föl *II. Rákóczi Ferencznek* is egy egykorú olajfestésű arczképe, mely bár csak jó másodrendű művészi munka, figyelmünket azért köti le, mivel a nyilvánosság előtt még ismeretlen s mert *II. Rákóczi Ferencznek* szintén természet után festett képmását képezi.

A festmény d rékig ábrázolva, szembe nézve állítja elénk a fejedelmet. Feje födetlen, testének felső része lemezpánczélba van öltöztetve, mely alól kilátszik fehér nyakvédő kendője, vállaira hermelinprémmel bélelt piros bársonyköpeny van vetve. A kép közel áll úgy a *Mányoky Ádám* által festett s a szász király taschenburgi kastélyában őrzött képhez, mint pedig ahhoz az olajfestményhez, melyet *Richter Dávid* bécsi festő 1704-ben készített,[1] amiből a sárospatakinak festésének korát is, mely az 1704—1705-ik évekre eshetik, hozzávetőleg meg lehet állapítani.

S végezetül hadd szólhassak még egy emlékről: *II. Rákóczi Ferencznek* ama kisebb arczképéről, amit *Gruska Lajos* pápai kamarás, plébános, a sárospataki plébánia levéltárában talált meg egy keretétől megfosztott, összegöngyölt s elfakult vászondarab alakjában, de amit szeretetteljes gondossággal mentett meg parochiája számára.

Ez a XIX. századból származó kis kép csaknem tökéletes párja annak a papirra festett arczképnek, amit a Történeti Képcsarnok bir.[2] Nem kérkedik művészi vonásokkal, de minden igénytelensége mellett is beillik a *II. Rákóczi Ferencz* emlékezetét megörökítő ereklyék ama sorába, mely ékesen szóló tanúja annak, hogy a hűséges magyar nép kegyelete minden időben szent glóriával övezte körül e nagy fejedelem emlékét s dicsőséges nevének oltárt iparkodott emelni akkor is, amikor egy satnyuló korszaknak «ama rétegei, melyeket annyira szeretett: az urak és a birtokosnemesek,

[1] Tört. Képcsarnok, IV. terem, 16. sz.

[2] A Tört. Képcsarnok leiró lajstroma. IV. terem, 19. szám.

az uralkodó osztály, nevét is megbélyegezték. Amikor csak «a szegény tömegek, a jobbágyok, parasztok, egytelkesek, szóval a szocziálgazdasági-szervezet mostoha gyermekei zárták szivükbe emlékét s őrizték azt meg emberöltőről-emberöltőre hűséges szeretettel».[1] Ez a kis kép némán is beszédes tanúja annak, hogy a Rákóczi-név, ha a főurak palotáiból, a nemesek kúriáiból és udvarházaiból száműzve volt is egyideig, végkép sohasem merült feledésbe, mert «szenvedéseit és csalódásait, tört reményeit és bánatát» a nemzet minden rendű s rangú, öntudatra ébredt rétege egyaránt e névben foglalta s foglalja össze.

Tanúsága ennek az igazságnak az 1906-ik évi *nagy temetés,* aminővel csakis egy, a multak dicsőséges alakjain még egész szivével csüngeni tudó nemzet képes megtisztelni legjobbjait; tanúsága az az érdeklődő figyelem, a melyben fényes nemzeti multunk eme legujabban felfedezett ereklyéinek bemutatását kisérő egyszerű fejtegetéseimet e díszes közönség itt a magyarság szívében részesíteni méltóztatott.

[1] *Acsádi:* ld. mű, 683. l.

Különböző iparművészeti tárgyak. Eladásra kerültek s Szent-György-Czéh szeptemberi művészeti árverésén.

Rákóczi-emlékek

Törökországban

Acsády Ignác: Thaly Kálmán: Rákóczi-emlékek Törökországban és II. Rákóczi Ferenc hamvainak föltalálása.

Századok 1893. 237 l.

(Könyvtárom)

Rákóczi-emlékek

Rodostóban

Szabadok

1892. 775. l.

Rákóczi-bolcsője

Szabadok

1867 314. l.

Rákóczi emlékkiállítás

Magyar Történeti Múzeum. Rákóczi emlékkiállítás. Leíró-lajstrom. Bp. 1935. 8-r., 50 l, X t.

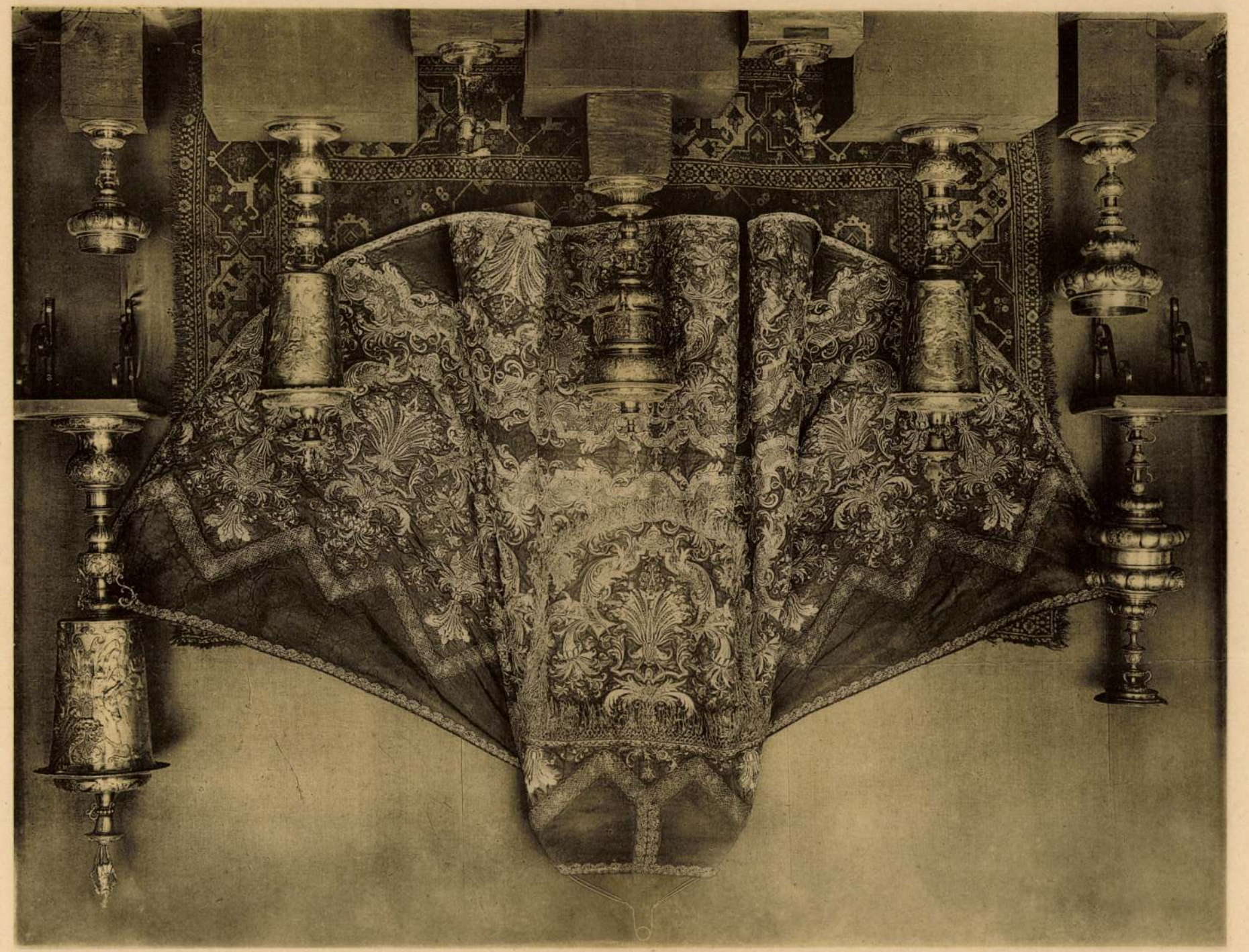

Rákóczi-ereklyék

Rákóczi-kupa

Rákóczi-kupa az osgyáni kastélyi kincstárában VIII. 42, 43.

Mur. Kot. Ést

Rézmetszet *Marktól*. XVIII. század vége.

A szekrény fölött a falon:

Dombormű, fából, kartust tartó angyalt ábrázol. A kartusban faragva családjegy. XVII. század. A bártfai főtemplomból. — **Keretnek koronázó párkánya**, fából faragott. Teste rokokó volutákból áll. XVIII. század. A *györgyföldi* gk. templom letéte.

VI. SZÁMÚ TEREM.

31. számú szekrény.

Miseruha, halványsárga selyem; betétjén selyemszállal tamburálva a passió eszközei. XVIII. század vége. *A bártfai Ferencrendiek* ajándéka. — **Miseruha**, halványsárga selyem, tamburált rózsacsokrokkal. XVIII. század vége. A *zborói* rk. templom ajándéka. — **Miseruha**, sárga bársony, két oldalsávja tubákbarna nyiratlan selyembársony, domború virágokkal. XVIII. század. *Divald Kornél* letéte. — **Miseruha**, betétjén sokszínű selyemlapocskákból összeállított virágok s egy madár applikálva. XVIII. század. A *hanusfalvi* rk. templom letéte. — **3 tömjén-füstölő**, sárgaréz, a XVI. és XVII. századból. A *dobroszlói* gk., az *aranypataki* és *rokitói* rk. templomok letétei. — **Terítő szegélye**, vászon, szegélyén recealapon kivarrt virágok. XIX. század eleje. — **Lepedő szegélye**, recéjén öt mezőben kivarrva: díszedényből kihajló csokor, isten báránya, Krisztus a keresztfán, az angyali üdvözlet és Ádám és Éva. XIX. század eleje. Bánya-Soóvárról. Ajánd. *Divald Kornél*. — **Csipke**, fehér cérnából verve. XVIII. század. A *vörösvágási* rk. templom letéte.

Rákóczi-emlékek

Ferencrendiek ajándéka. — **Miseruha**, fekete bársony. Betétje habosan tüzdelt ezüstfonalú alapon sokszínű selyemszállal himzett virágcsokrok. XVIII. század. A *zborói* rk. templom letéte. — **Antipendium**, vászon, szélein, selyemszálból s aranyfonálból vert csipke. XVIII. század. A *berzevicei* rk. templom letéte. — **Pluviale capuciuma**, gránátalma-mustrával díszítve. XVII. század. A *bártfaujfalusi* rk. templom letéte. — **Terítő**, fehér patyolat, aranyfonállal himzett magyar izlésű virágokkal. XVII. század. A *girálti* ág. ev. templom letéte. — **Terítő**, fehér patyolat, aranyfonállal himzett virágcsokrokkal. XVIII. század. A *dobói* rk. templom letéte.

A szekrény bal oldalán: **Terítő**, vászon, vörös selyemszállal himzett virágokkal. XVIII. század. A *girálti* ág. ev. templom letéte. — A szekrény felső lapján: **Terítő**, fehér selyem, sokszínű selyemmel tamburált, természetest utánzó bokrétákkal. Valamikor női szoknya volt. XVIII. század vége. A *girálti* ág. ev. templom letéte.

A szekrény jobb oldalán: **Antipendium**, ezüstfonállal átszőtt fehér selyem, aranyfonállal himzett virágokkal és búzakalászokkal. Valamikor női szoknya volt. XVIII. század vége. A *girálti* ág. ev. templom letéte.

Mihsáros

45. számú tárló.

Bal oldal:

Kéler Béla bártfai születésű zeneszerzőre vonatkozó ereklyék. — **„Anstellungs-Decret“**, kiállítva 1863. január 1-én Wiesbadenben a „Herzoglich Nass. 2. Regiment“ parancsnoka által, Kéler Bélának az ezred zenekarához való szerződtetése ügyében. — **A dessaui herceg** titkos kabinetjének értesítése Kéler Béla karmesterhez, hogy őt a dessaui herceg ezüst emlékérmével tüntette ki. Dessau, 1854. dec. 30. — **Iskolai bizonyitvány** Kéler B. részére az eperjesi ág. ev. kollégium részéről. 1840. jun. 25. — **A Kéler-család** nemesi oklevelének másolata. Az eredeti kelt Bécsben, 1699. dec. 21-én. — **Arany-érem**, „LITTERIS ET ARTIBUS,“ II. Oszkár svéd és norvég király által Kéler B.-nak adományozva. — **Ennek adományozásáról** szóló francia szövegű levél. Stockholm, 1874. szept. 12. — **Polgári oklevél** Kéler B. számára Bártfa város által kiállitva. 1858. szept. 4. — **Bizonyitvány** Suppé Ferenctől Kéler B. számára, hogy 8 éven át a „Theater an der Wien“ zenekarának szerződött tagja volt. Bécs, 1853. márc. 29. — **Bizonyitvány** Simon Sechter bécsi csász. kir. udvari orgonista és az összhangzattan tanárától Kéler B. részére, hogy ez nála az összhangzattant és a kontrapontot tanúlta. Bécs, 1853. márc. 29. — **Lipót-Frigyes** anhalti herceg ezüstérme. Kéler Béla kapta kitüntetésül.

"Rakoczi"

Festő. kiállítása Párisban: Galerie du Siècle.

"Arts"

1949. dec. 30.

(Rákóczi-templom
Konstantinápoly-
ban)

Récsey Viktor: A (7)
8-r, 2kép 15 l.
Esztergom, 1905

Gent (1869)

a rajro
vissza.
H
Petrop

FEDELES KANCSÓ, II. RÁKÓCZI FERENC MEGRENDELÉSÉRE KÉSZÜLT.

X.

Rákóczi-emlékek

Magyar M. Rákóczi-
Kiáll

V.

KANAPÉ HÍMZETT KÁRPITOZÁSSAL A ZBORÓI RÁKÓCZI KASTÉLYBOL. (L. 7. SZ.)

Rákóczi-emlékek

Magy Tort M Rákóczi-
kiáll

Gomb, 16 darab, ezüstdrótból készült filigrán munka. A XVIII. századból. Zsigmondy Samu bártfai polgár mellénygombjai voltak. Ajándékozta *Zsigmondy Károly*, bártfai városi pénztárnok. — **Övnek része,** ezüstözött és aranyozott vörösrézből. XVI. század. Találták a bártfai Szent Egyed-templom kriptájában.

50. számú szekrény.

Miseruha, sima vörös és halványkék virágos selyemből. Felűl aranyfonállal kivarrva: O: A: M: D: G: Et H: S: G: M: H: Et E: B: F: F: Ao: 1715, minek értelme: *Omnia ad majorem Dei gloriam et honorem Sancti Georgii Martyris H. E. et E. B. fieri fecit Anno Domini 1715.* A *szentgyörgyi* rk. templom letéte. — **Miseruha,** stólával, biborvörös selyembársony, aranyfonálból vert csipkével montirozva. XVII. század. A *nagysárosi* rk. templom letéte. — **Miseruha,** fekete alapszövettel. Betétje kék lenfonállal átszőtt vászon, melynek XV. századi velencei selyemszövet mintájára készült virágos mustráit a fehér vászonszövet mélyebben meghagyott részei adják. XVI—XVII. század. A *zborói* rk. templom letéte. — **Miseruha,** stóla, manipulusz, palla és bursa, fehér fátyolszövet, szélesre nyirott ezüstszálakkal kivarrva s ezüstfonalú csipkével montirozva. A XIX. század elejéről. A *szentkereszti* rk. templom letéte. — **Miseruha,** kehelytakaró, stóla, manipulusz, palla és

bursa, fehér vászon, kék selyemmel és ezüstszállal himzett magyar izlésü virágokkal és gránátalmákkal. XVIII. század. A *szentkereszti* rk. templom letéte. — **Miseruha**, a betétjére applikált domború himzésen az *Althan-* és *Drugeth*-címer, e köriratral: IULIANA THERESIA NATA COMITISA DRUGETH DE HOMONNA ULTIMA FAMILIAE. MICH. VENC. COMIS AB ALTHAN CONTHORALIS Aº 1720. 31. IULI. A címer 1720-ból való, a miseruha a XIX. századból. A *bártfai Szent-Ferenc-rendiek* ajándéka. — **Terítő és bursa**, vörös bársonyon, ezüstszállal himzett. XIX. század eleje. *A dobói* róm. kath. templom letéte.

51. számú tárló.

Céhbehivó jelvények („Künnjáró jelek") különböző bártfai és eperjesi céhektől.

Fából, testén egy fürész és vágókés. XVII. század. *Az eperjesi fésüsök* céhéé volt. — **Fából**, lapján egyfelől Szt. Péter és Pál, másfelől kádban álló ember. XVII. század. *A bártfai timároké volt.* — **Sárgarézből**, 2 drb, 1779-ből. *Az eperjesi sütők* céhéé volt. — **Sárgaréz**, áttört, pajzsidomú testtel. 1703-ból. *A bártfai szabók* céhéé volt. — **Fából**, festett. Paizsidomú. 1662-ből. *Az eperjesi ácsok* céhéé volt. — **Sárgaréz**, áttört, pajzsidomú, lapján ökörfej s két bárd. XVIII. század. *A bártfai mészárosok* céhéé volt. — **Sárgaréz**, lakatot ábrázol. 1604-ből. *Az eperjesi lakatosok* céhéé volt. — **Sárga-**

Rákóczi-emlékek

A szekrények közötti falon:

Királyajtó (a levéltár ajtajára erősítve), fából faragott és aranyozott. 6 medaillonjában az angyali üdvözlet és a négy evangelista. XVII. század. (Valószínűleg 1656-ból.) A *kurói* gk. templom letéte. — **Tükör**, faragott s aranyozott fakeretben, melynek léceit berakott üveglapok díszitik. Ezeken ezüsttel s zöld és vörös festékkel festett ornamentumok. Az átlátszó részek alá aranylemez helyezve. Áttört koronája a kerettel megegyező díszitésű. XVII. század. *Zrinyi Ilonáé* volt. *Sárosvármegye* letéte. — **Zászló**, vörös virágos selyemből, fecskefark alakúra szabva. Lapja egyik oldalán Sárosmegye címere festve, fölötte: VEXILLVM COMITATUS SAAROSIENSIS, alul: ANNO 1706. Másik oldalán Victoria álló alakja koszorúval és pálmaággal, fölötte: MELIUS EST CERTA PAX QUAM SPERATA VICTORIA. *Sárosvármegye* letéte.

A 44. számú szekrény fölött:

Egy osztrák főherceg arcképe, nyakában az aranygyapjas rend jelvényével. Olajfestmény. XVIII. század. — **Miskolczy András** bártfai városi bíró arcképe, olajfestmény. XVIII. század. — **Egy osztrák főherceg arcképe**, nyakában az aranygyapjas rend jelvényével. Olajfestmény. XVIII. sz. — **Zászló**, fraise-színű selyem. Az *alsótarcai járás* zászlaja 1827-ből. *Sárosvármegye* letéte. — **Zászló**,

Mih Sanó

fehér selyem. A *tapolyi járás* zászlaja 1827-ből. *Sárosvármegye* letéte. — **Zászló,** fraisszinű, virágos selyemből. Dárdáján bevésve: *Wexillum Inclite Millitie Comitus De Saaros stb. 1742.* A sárosmegyei nemesi miliciáé volt. *Sárosvármegye* letéte.

A dél felőli falon:

Körmeneti gyertyatartó, fából faragott nyele csavart díszitéssel. XV. század. A bártfai Szent Egyed-templomé volt. — **Kéler Béla** bártfai születésű zeneszerző arcképe. *P. Maleescu* 1850-ik évi rajza után készült kőnyomat. — **Kéler Béla** arcképe. *Marasztoni József* 1862-iki rajza után készült kőnyomat. Ajándékozta *Jaschik Álmos* rajztanár-jelölt. — **Szent-Miklós püspök képe,** olajfestmény, falapon. A kép szélén a szent életére vonatkozó jelenetek. XVII. század. A *cseresi* gk. templom letéte. — **Zászló,** fehér selyem. Lapján egyfelől Magyarország címerpajzsa 1815 évszámmal, másfelől Bártfa város címere festve. A bártfai polgári miliciáé volt. — **Körmeneti gyertyatartó,** fából faragott nyele csavart díszitéssel. XV. század. A bártfai főtemplomé volt.

A 48. számú szekrény fölött:

Salamon itélete, olajfestmény. XVII. század. A bártfai régi városháza tanácstermében. — **Zászló,** fraise-színű virágos selyem. Dárdáján

ennek szélén pedig véknyabb cérnából kézzel vert csipkeszegélylyel. XVIII. század. A *berzevicei* rk. templom letéte. — **Antipendium,** sokszínű gyapjúval himzett. Lapján 3 díszedényből kinövő virágbokréta. Alúl **O***(btultit)* **P***(ro)* **E***(cclesia)* **G***(áboltoensi)* **E***(lisabetha)* **K***(olovrath)* **ANNO 1745.** A *galbatói* rk. templom letéte. — **Antipendiumnak szegélye,** vászon, sokszínű gyapjúfonállal himzett virágcsokrokkal. XVIII. század. A *felsővízközi* gk. templom letéte. — **Kehelytakaró.** 2 db, selyemmel himzett virágokkal. XVIII. század vége. A *nagysárosi* rk. templom letéte.

39. számú szekrény.

Fali szőnyeg, 2 db, cérnaháló-alapon sokszínű gyapjúszállal keresztöltésben kivarrt bőségszaruból kihajtó virágokkal. XVIII. század. A zborói Rákóczy-kastély templomából. *Gróf Clary-Aldringen Sziegfried* letéte. — **Dalmatika,** betétjén ezüstfonállal hullámosan himzett alapon selyemmel himzett tulipánokkal. XVII. század. A zborói rk. templomból. A *zborói* rk. templom ajándéka. — **Miseruha,** 3 db, betétjének alsó végén ezüstfonállal domborúan himzett CERDFV 1691 betűkkel (= *Comitissa Elisabetha Rákoczy de Felső-Vadász).* Rákóczy Erzsébet, II. Rákóczy Ferenc fejedelem nagynénje készíttette. Egy darab a *nagysárosi,* két darab a *zborói* rk. templom letéte. — **Női szoknya részlete,** vörös selyem, aranyozott ezüstfonállal domborúan himzett

elszórt virágcsokrokkal. XVII. század. A zborói Rákóczy-kastély templomából. *Gróf Clary-Aldringen Sziegfried* letéte. — **Fali szőnyeg,** sokszínű gyapjúból kivarrva, aranyozott ezüstcsipkével montirozva. XVIII. század. A zborói Rákóczy-kastély templomából. *Gróf Clary-Aldringen Sziegfried* letéte. — **Körmeneti gyertyatartó,** 2 db, fából faragott és színezett. XVIII. század. A *zborói* rk. templom ajándéka. — **Gyertyatartó,** 2 db, hársfából faragott. XVII. század. A zborói Rákóczy-kastély templomából. *Gróf Clary-Aldringen Sziegfried* letéte. — **Bélyegző,** kovácsolt vasból. Lapján korona alatt **A R** (= Aspremont-Rákóczy) betűk. XVIII. század. A zborói Rákóczy-Aspremont uradalomban használták. *Gróf Clary-Aldringen Sziegfried* letéte. — **Antipendium,** vászon. Recéjén lovas férfi, páros madarak, virágok és kutyák kivarrva. XIX. század eleje. A *nagysárosi* róm. kath. templom letéte.

40. számú szekrény.

Kalvária, fából faragott, festett és aranyozott. Rokokó posztamenten áll; ezen elül e felirás: *Manus S. S. Trinitatis Mariaeq. Virginis Benedicentis Adjuvent nos in cunctis Bonis Protegent. ab omnibus malis.* Hátul: *Sub Judicatu Periltris ac Grosi D. D. Michaelis Mauksch A. 1778 d. 4. Aprilis.* A kereszten a felfeszített Üdvözítő, e fölött az Atya Úristen a Szentlélekkel, a kereszt tövében a

díszek s virágok. XVIII. század. A *girálti* ág. ev. templom letéte. — **Kép,** olajfestmény. A felfeszített Üdvözitő s a tizezer vértanút szimbolizáló tíz szent tüskékre hányva. XVII. század. A *rokitói* rk. templom letéte. — **Fali óra,** vert domborművekkel és zománcos lapocskákkal diszített sárgaréz-lemezből. A számlapon bevésve a mester neve: *Antonius Steinecker.* Az inga súlyzója Noé galambját ábrázolja, csőrében az olajággal. XVIII. század. A zborói várkastélyból származik.

A mennyezetre akasztva:

Örökmécs, sárgaréz-lemezből. XVIII. század. A *galbatői* rk. templom letéte.

neje **Fröhlich Margit** sírtáblája (epitáfiuma) 1622-ből. Felső tábláján: **Grab Schrifft Des E. N. W. Hern Hans Greiffenzweig Weiland Rahtesuernanbten und der Tugentreichen Frauen Margareta Frelichen** A° 1622. Képén Krisztus mint itélőbiró szivárványon ülve, alúl az üdvözültek és elkárhozottak csoportjával. Ez alatt domborművű léctagon: APOCAL. 14. *Beati mortui qui in* DOMINO *moriuntur.* A sírtábla alsó függelékén papirlapra nyomtatott verses szöveg. A bártfai Szent-Egyed-templomból, ahonnét azt a templom legutolsó renoválása alkalmából kihelyezték. — **Dombormű,** fából faragott, a Szirmay-család festett cimerével. XVIII. száz. Az *olysói* rk. templom letéte. — **Palocsai Horváth László** és *palocsai Horváth György* arcképe, (egy fogadalmi képnek része), olajfestmény 1761-ből. A *palocsai* rk. templom letéte. — **Palocsay Krisztina arcképe,** olajfestmény 1761-ből. (Egy fogadalmi képnek része.) A *palocsai* rk. templom letéte. — **Királyajtó,** fából faragott és festett. Medaillonjaiban az angyali üdvözlet s a négy evangelista. XVII. század. A *sasói* gk. templom letéte. — **Kép,** szárnyas oltárról, olajfestmény. Lapján egyfelől a keresztre feszített Szent-András, másfelől Szent-Bertalan. XVI. század. Az *arany-pataki* rk. templom letéte. — **Antipendium,** sokszinű selyemből és aranyfonálból szőve. Lapján 10 sávban ellipszisidomú

jainkat ünnepli ez a kifejlődött magyar társadalom, nem úgy, mint ma még az életünk irányításától idegenül maradt fülbemászó *szólamokra* helyezi a súlyt, hanem a nagyjaink *életének, tanításának, kötelességtudásának követésében megnyilatkozó kegyeletre.* Föl fogja ismerni, hogy mindenki, legyen az a legegyszerűbb polgár vagy hatalmas államférfiú, ennek az országnak erejét csak akkor fokozza, nemzetközi világállásának szinvonalát csak akkor munkálja, ha abból a munkából haszna van a nemzetnek.

Majd akkor a magyar nemzet jobban fölismeri, mint ma, hogy *mily irányban és mikor van szüksége erőkifejtésre.* Jobban fogja fölismerni azt, hogy *ezt a nemzetet mily veszedelmek környékezik, melyeket ma alig lát vagy nem vesz komolyan.* Majd akkor számítás, önérzet, ész és kitartás lesz a fegyvere, a melylyel küzd és lépésről-lépésre közelíti meg az erősséget, melyet be akar venni. Majd akkor látja, hogy *a hazához hűtlen bontó elemeket szétmorzsoló egység nélkül* nincs igazi nemzeti önállóság és az *adófizető polgárok összesége még nem egyjelentőségű a közös érzéseken, közös politikai öntudaton, közös célokon és közös eszményeken csüngő nemzet fogalmával.* Nem nézi közönynyel a világnak óriási méretekben megnyilvánuló haladását és nem tekinti életczéljának a *nagy elvi küzdelmekben szükölködő* és csak *egymást pusztító belső torzsalkodásokat.* Majd akkor a nemzet *kizárólagos életföltételének nem mer senki sem hirdetni csak pártpolitikai czélt szolgáló kétes értékű föltételeket,* hanem megalapozva az értelem uralmát a legbiztosabb életföltételül a szellemi és gazdasági kultura *vállvetett munkáját állítja a nemzet elé,* melynek *föl kell emelnie a tudományt, az általános magyar műveltséget, az irodalmat, a művészetet, a gazdasági életet oly arányban, mely messze túlhaladja mindazt a munkát, mit eddig érettük tettünk és áldoztunk.*

Ennek a szélesen kialakult magyar közműveltségnek és ennek eszméi által átjárt jövő társadalomnak jegyében nyitom meg a Múzeumok és Könyvtárak Országos Szövetségének közgyűlését.

EMLÉKEK A THÖKÖLY-RÁKÓCZI-KORBÓL.[1]

Irta: MIHALIK JÓZSEF.

A MŰVÉSZETI emlékek közül soknak a sorsa olyan, aminő a sírhantoké: amíg kegyeletes szivek szerető melege veszi körül azokat, virággal ékesítve néznek a halhatatlanság elé, de ha ezek a szivek porrá omlottak, a virággal, lombbal diszített sírhalom lassan-lassan a pusztulás képét mutatja, majd végképen feledésbe merül s a késő utód, járva a sírmezők avarját, már nem is sejti többé, kinek a porait tapossa lába.

Igy vagyunk gyakran, sőt fölötte sokszor, a művészeti emlékekkel is. A miket jóllehet az érzelmek legmagasztosabbja: a szeretet hoz létre, mégis lassan-lassan elfelednek, mert az emlékezet tüzének kialudtával a hozzájuk fűződő bensőbb kapocs meglazul, reminiszczencziájuk fénye, mint a kialvó tűzé, elhalványul s néha a zaklatott idők politikai és társadalmi viszonyai s az ezek nyomában járó opportunitási okok által az élők szemei elől óvatosan eltávolítva az elfeledés sötétjébe merülnek s jelentőségük úgy

[1] Felolvastatott a Múzeumok és Könyvtárak Országos Szövetségének 1910. szept. 27-én Szegeden tartott közgyűlésén.

Muz. és Kot. Ért. 1910. IV. cof.
4. 27

netet jelent az életképes vidéki egyetemek felé. Minden államban fontos az, ha szaporodnak a nagy tudományos központok. De nálunk — ismétlem — valóságos életkérdés. Nagyra hivatott erők porladnak el vagy gépies munkában forgácsolódnak szét, mert nincs hely, hol a tudomány művelésének szentelhessék életüket. *Élénk tudományos versenyt, a nálunk eddig nagyon hiányzó tudományos ellenőrzést és tudományos kritikát, a legjelesebb erők fokozott tevékenységét, búvárlatát, új igazságok fölfedezését jelenti a szerencsésen végrehajtott egyetemi reform.*

Az az igazi őserő, mely bőven lüktet a magyar agyvelőkben, az önálló gondolkozás és buvárlat sikeres eredményeire vezethet a tudomány megszaporított laboratoriumaiban és a magyar tudomány önállóságának világszerte való elismerését érheti el.

De még *a tudomány művelésén* és a *szakképzettség nyujtásán* kívül rendkívüli *szociális jelentőséget* is tulajdonítok a fölvetett kérdés bölcs megoldásának. Amerikában erős gyakorlati érzékkel hirdetik az egyetemek nagy társadalmi jelentőségét. E főiskoláktól elvárják, hogy a társadalom fejlődésében, sőt ujjáteremtésében is vezessenek.

Az egyetemektől várják még a nép problemáinak tanulmányozását és megoldását is.

Mi is sokat várunk a megszaporított egyetemektől a magyar társadalom nevelési munkájában. Természetesen *nem mindent ettől.* Sok tényezőnek hatásába kell ennek a hatásnak bekapcsolódnia. *A társadalmi ujjászületés korának azonban be kell következnie.* Erre a magyar társadalom mai felületes felfogásával különösen a kötelességről és annak teljesítéséről úgy a köz-, mint a magánéletben, hivatalban, politikában vagy üzleti téren és számtalan előitéleteivel már nagyon rászorult. *Regenerált társadalomra van szükségünk, mely szigorúbb erkölcsöknek hódol és becsületbeli kötelességnek tekinti a kötelesség hű és pontos teljesítését.* Társadalomra, melyben fölismerik a *tudomány* igazi megbecsülésének szükségességét. Társadalomra, mely belátja, hogy a *gondolat* a legnagyobb hatalom a világon, mert ez előtt romba dől a legerősebb földi hatalom is, mert hisz, mint egy nagy jelenkori franczia bölcselő mondja: a gondolat *tartja össze* a világot, a gondolat *változtatja* a világot, a gondolat *teremti ujjá* a maga törvényei szerint.

Majd azt is megtanulja a lendületnek induló magyar társadalom, hogy az úgynevezett ünnepi hazafisággal és szalmatűzzel nem lehet nemzeti kulturát teremteni. Ma még sokan azt hiszik, hogy *a szó és a fellobbanó lelkesedés alkalmas épitőanyag úgy a nemzeti állam, mint a nemzeti kultura épületéhez.* Puszta hirdetése a nagy igazságokat tartalmazó tételeknek, ma még sokszor a jól teljesített kötelesség tudatát borítja a hirdető lelkiismeretére, de egy fejlett, az igazi értékek iránt fogékony lelkű társadalomban már mindenki kutatni fogja, vajjon maga a hirdető és az, aki a hirdetésnek tapsol, elvégzi-e a neki jutott helyen a reábizott munkát a «vir probus» kötelességérzetével és a reátermettség tudásával.

A kulturáról széles e hazában elhangzó ékes szólamok csak akkor birnak értékkel, ha azt a kulturaszót e hazának minden polgára a *mindennapi szürke munka küzdelmes verejtékére* váltja. Hiábavaló értékelése az a kultura becsének, mely csak szavakban áradoz, de *áldozat és munka nélkül jelenik meg az oltár előtt.* Majd akkor a társadalmi közbecsü nemcsak a politikai életpályákat vonja tisztelete körébe, melyeknek *országútján a puszta kötelesség egyszerű teljesítését már dicsőséggel jutalmazza,* hanem fölkeresi becsüjével azokat az élethivatásokat is, melyek valóban komoly terhét hordozzák a nemzeti értékfokozás munkájának, de a kiket a kötelesség útján ma még igen gyakran elkerül minden dicsőség, sőt osztályrésze nem ritkán a gáncs és lenézés. Majd ha nagy-

elmosódik, hogy valósággal újra kell fölfedeznünk őket s a művészettörténet és históriai kutatás modern eszközeivel kell gyújtanunk régi emlékezetüknek új szövétneket.

Pedig az ilyen emlékeket elég bőségesen rejtegetik még köz- és magángyüjtemé nyeink, templomaink és zárdáink falai, levéltáraink, a régi családi házak szobái s az ősi kúriák lomtárai, ahonnét sokszor a szakértő kutató szeme, sokszor azonban maga a puszta véletlen hozza újra napvilágra őket.

Az a körülmény, hogy egyik-másik helyen már előttünk megfordultak kutatók és hozzáértő szakférfiak, éppenséggel ne riasszon bennünket vissza attól, hogy ujabb és ujabb szemlét tartsunk e helyeken, mert a tapasztalás igazolta, hogy a különböző szempontok s czélok által vezetett és különböző irányú szakképzettséggel bíró kutatók sokszor figyelmen kívül hagynak olyan tárgyakat, amiknek a felfedezése nemcsak a tudomány, hanem a nemzeti közvagyon gyarapodása szempontjából is sokszor nagyon jelentős.

Tanulságos példa erre az eperjesi városi levéltár szobájában közel kétszáz éven keresztül hányódott ama kép, amelyről, bár százan és százan látták, senki sem sejtette, kinek a mása van megörökítve az idő által megviselt s a viszontagságos hányattatástól megvásott vásznon, amit ilykép nem annyira a kegyelet és a lelkiismeretes gondozás, mint inkább az inventáriumok szigorú szabályainak eleget tevő bürokratikus pedantéria mentett meg a végelpusztulástól. Ami elvégre mindegy, mert üdvös czélhoz jutva, nem igen bírálgatjuk a czélhoz vezető eszközök tökéletességét. Annyival kevésbbé, mert osztjuk *Hesiodos* mondását: «Csak balgák nem tudják, hogy a fél gyakran több az egésznél».

1. ábra. II. Rákóczi Ferencz neje, Hesseni Sarolta Amália arczképe.

Pedig e kép értékes nemzeti kincs, mert a szabadságért vívott nagy küzdelmünk felejthetetlen alakjának, *II. Rákóczi Ferencznek* hitvesét, *Hesseni Sarolta-Amáliát* ábrázolja asszonyi mivoltának legelső éveiben, kezében a férjét még mint vőlegényt ábrázoló miniatür-képecskével, a háttérben a fejedelmi koronával, mi *Sarolta-Amáliát* mint Rákóczi Ferencz hitvesét s mint souverain uralkodóházból született herczegnőt kétrészről is megillette.

E sorok irójának tartotta fönn a jó sors, hogy fölfedhesse a kép titkát s hogy némi részben befolyhasson abba, hogy a kép az állam bőkezű támogatása révén az elpusztulástól megmentessék s kellőképen restaurálva méltó helyét találja meg a Felsőmagyarországi Rákóczi-Múzeum történeti ereklyetárában.[1]

[1] Bővebben tárgyalva: Múzeumi és Könyvt. Ert. I., 213. l.

S hogy nem csak «*libelli* habent sua fata», hanem a képeknek a sorsa is néha fölötte változatos, sokszor igazán viszontagságos, annak még érdekesebb tanuja *Thököly Imrének* amaz olajfestésű arczképe, melyet az imént elmult nyáron sikerült Ungváron fölfedeznem s ezzel az ismeretlenség sírjából kiemelnem.

A munkácsi püspök, *Firczák Gyula* valóságos belső titkos tanácsos úr ő nagyméltósága szives előzékenysége folytán módomban lehetett tanulmányozni az ungvári gör. kath. székesegyház kincsesházát, könyv- és levéltárát. Nem érdekeltek a ciméliák, mert ezek a szakemberek előtt úgyis ismeretesek már, inkább a rejtettebb fiókok tartalma vonzott, mint ahogy csábítja az embert mindaz, ami ismeretlen. Egy ilyen fiókos szekrénynek a mélyén, bádogtokokba zárt régi oklevelek, egy, a máriapócsi kegyhelyen csodákat átélt rabbilincs s egyéb használatból rég kivont egyházi szerelvények tömege között egy összehajtogatott vászondarabot pillantottam meg, mely helyéből kiemelve s kibontva *Thököly Imre* fejedelem, a híres «kuruczkirály» arczképének bizonyult. Állapota szomorúan szánalmas volt: keretétől rég megfosztva, festékrétegének nagy része már lepattogzott az össze-visszahajtogatott vászonról, aminek szitaszerüen átlikgatott szövete, a szinek megfakulása és fényt-vesztett állapota még arról is regélt, hogy a kép sokáig lehetett valamelyes nyirkos helyiségben, ahonnan kegyeletes kezek révén került a szekrény mélyére, hol még megérhette a föltámadását.

Hogyan, mikor s kinek a révén került a kép a Mária-Terézia idejében épült palota levéltárába s hogy az, aki a végelpusztulástól féltő gondossággal megmentette, tudta-e, a magyar történelemnek milyen kiváló vezéralakját ábrázolja a festmény, ma már alig állapítható meg. Sejteni lehet azonban, hogy igen, mert a képre festett s már olvashatatlanná vált föliratot még hűségesen lemásolta s azt — nehogy elveszszen — külön papirlapra leírva spanyolviaszszal a kép hátára ragasztotta.

Az egyházmegyei főhatóság restauráltatta e festményt s ezzel a kép sorsa biztosítva van a magyar história, a művészettörténet és a nemzeti kegyelet számára, melyeknek olyan nyeresége, amihez foghatót a művészettörténeti kutatás utolsó eredményei minálunk alig tudnak fölmutatni.

A kép délczegen, élete virágjában, övig ábrázolva állítja elénk *késmárki gróf Thököly Imrét*, nemzeti küzdelmeink nagy alakját. Fejét páros gyöngysorral ékesített s kúpidomú zöld süvegben végződő fehér turbán födi, mit kurta fekete forgóval diszített drágaköves aranyboglár fog össze. Törökösen szabott aranypaszomántos zöld köntöse fölé prémmel szegett vörös szinű, kurta ujjú Zrinyi-mente van öltve, derekát öv szorítja át. Bal keze szabadon csüng alá, jobbjában hatalmának jelvényét, gerezdes buzogányát tartja.

A képből szinte sugárzik a hatalmas, energikus férfierő és a testi s szellemi fölény öntudata. Látszik rajta, hogy akit ábrázol, hozzá szokott a parancsoláshoz és értett is hozzá, hogy parancsainak érvényt szerezzen.

Mindezek után méltán s joggal tehető föl a kérdés, melyek azok a bizonyítékok, amik alapján e festményt *Thököly Imre* arczképének kell tekintenünk?

Thököly Imrének idáig több arczképét és emlékérmét[1] ismerjük s részben ezek

[1] Az emlékérmek sorában a *Johann Schmeltzing* leydeni éremvéső által készített példány az, mely Thököly arczképének leghűbb reprodukcziója gyanánt tekinthető s a mely az ungvári képhez leginkább hasonló. Weszerle D.: XIV. t. 10. sz. — Resch: 67. t. 79. sz. Az érem meg van a M. N. Múzeum éremtárában is.

némelyikének s a mi képünknek analógiája a hasonlóság alapján, részben a történelemnek vonatkozó adatai döntik el a kérdést itéletünk javára.

A *Thököly Imrét* ábrázoló képek sorában a legelső, mert mint olajfestmény idáig az egyetlen volt, mely *Thökölyt* ábrázolja, a *Bath* márki longleati kastélyában lévő amaz egykorú olajfestmény,[1] melynek szintén egykorú párján *Zrinyi Ilona* van megörökítve.[2] A két festmény tehát *Thököly* és *Zrinyi Ilona* 1682. jún. hó 15-én történt egybekeléseután kevés időre készülhetett, mert *Thököly Imrét*, akiről föl van jegyezve, hogy rendkívül korán megöregedett, még mint virágzó fiatal férfiút állítja elénk.

2. ábra. Thököly Imre arczképe. A munkácsi gör. kath. püspöki levéltár tulajdona, Ungvár.

Ez olajfestményen kívül a *Thökölyt* ábrázoló rézmetszetek egész sorozatával rendelkezünk s ebben képviselve vannak *P. Stephani, P. Stevens, J. Hainzelmann, S. Thomassin, J. J. Thourneyser, de Larmessin* és *P. Schenck* rézmetsző-mesterek, nem is említve azt a számos névtelen képet és röplapot, amikkel az akkori szokás szerint különösen a német és hollandus metszők árasztották el közönségüket, ha a háború szinterén előfordult egy-egy nevezetesebb eseményt akartak hírül adni, vagy ha az *«extorsio extraordináriák»* taktikája

[1] Reprodukcziója kiadva: *Szilágyi*, A magyar nemzet története, VII., 358. l.

[2] Mindkét festmény másolata a Tört. Képcsarnokban Budapesten, III. terem 28. és 29. szám. A Tört. Képcsarnok műtárgyainak leíró lajstroma, Budapest, 1907. 34. és 35. lap.

jónak találta egy-egy illusztrált repülő-ívnek a megjelentetését a «*Gottloser Erz-Rewell*» nimbusának oly nagyon óhajtott megtépegetésére.

Ezek az utóbbi alkotások a mi szempontunkból bátran figyelmen kívül hagyhatók, mert többnyire vagy csak hozzávetőleges vázlatok, vagy csupán puszta szó- vagy irásbeli instrukczió nyomán, de mindig a mélységes gyülölet minden telhető és kifejezhető eszközével ábrázolván az «istentől elrugaszkodott rebellist», mint olyan arczképek, amikre *Thököly Imre* hű arczképének a megállapításában támaszkodnunk lehetne, teljességgel értéktelenek.

Másként állunk azonban az imént névszerint fölsorolt mesterek metszeteivel, akiknek sorából különösen *P. Schenck, J. Hainzelmann* és *Thourneyser* képei válnak ki, mert ezeken meglátszik a komoly törekvés lehetőleg *természetest* nyujtani, minélfogva bizvást föltehetni, hogy e képek élet után készültek, vagy pedig olyan festmény, esetleg metszet szolgált előmintájuk gyanánt, amiknek megbizható természethűsége kétségbe nem vonható.

P. Schenck képe [1] 1682-ben, legkésőbb 1683-ban készülhetett, mert azon *Thököly Imre*, daczára, hogy az ú. n. bársonyos modorú (manière noir) metszetek az arczokat öregítik, még délczeg férfiunak van ábrázolva. *Thourneyser* és *Hainzelmann* metszetei [2] talán korábbi keletkezésűek ennél, de semmi esetre sem készülhettek 1681-nél előbb, ellenben valamivel fiatalabb *F. de Wit*nek gróf *Apponyi Sándor* birtokában lévő metszete,[3] míg *Thomassiné* [4] már a 80-as évek legvégén, de föltétlenül még 1690 előtt készült, mert jóllehet a képen törődött, öreg embernek van feltüntetve *Thököly* — bár ekkor mindössze csak 32-ik évében járt — még mindig borotvált arczczal van ábrázolva, holott tudjuk, hogy *Thököly Imre* az 1690-es évek elejétől szakált viselt, mert amidőn őt Erdély rendei Kereszténységen egyértelemmel fejedelemmé választják, leghűbb emberei és kisérő társai: *Petrőczy István, Sándor Gáspár* és mások, leborotváltatták hosszú szakálaikat, jeléül, hogy a bujdosás szomorú ideje immár véget ért, de *Thököly* nem követte példájukat.[5]

Thomassin képe természethű lehet, ha öregnek, törődöttnek állítja is elénk a fejedelmet, hisz, mint említettem, *Thököly Imre* tényleg idő előtt megroskadt, úgy, hogy midőn Bécsből kiszabadult neje őt 1692. május 13-án Újpalánkán viszontláthatta, a hű asszony a régóta nem látott szeretett férjet az urak közül alig birta fölismerni, úgy annyira megviselték a hosszas tábori élet sanyarúságai, a sok gond és búbánat a még akkor csak 35 éves s még rövid tíz év előtt is daliás szépségű férfit.[6]

Ha már most a longleati festményt, *Schmeltzing* emlékérmét, az utóbb említett metszeteket s végül az ungvári képet egybevetjük, lehetetlen nem konstatálnunk, hogy e képek egy személyt ábrázolnak, amiből ismét természetszerűleg csak az következhetik, hogy az ungvári képen ábrázolt egyén *Thököly Imrén* kivül más nem lehet. E mellett szólnak még a *Thökölyről* fenmaradt egykorú személyleírások is, amelyekben *Thököly Imre* «magas, szőkehajú s bajszú, kerekábrázatú ifjú»-nak [7] és «szép, helyes termetű,

[1] A Magy. Tört. Képcsarnok lajstroma. Bpest, 1894. 164. szám.

[2] Reprodukczióik kiadva: *Angyal D.*, Késmárki Thököly Imre. Budapest, 1888. I. 200 l. és *Szabó Adorján*: II. Rákóczi Ferencz nagyanyja és édesatyja. Kassa, év nélkül (1903). 57. l.

[3] U. ott 208. l.

[4] U. ott 208. l.

[5] *Acsádi*: Magyarország története I. Lipót és I. József korában. 488. lap.

[6] *Thaly K.*: II. Rákóczi Ferencz ifjúsága. 152—153. l.

[7] *Thaly*: U. o. 150. l.

gyönyörű veres és fehér orczájú, egy kevéssé ritkabajszú és barnahajú, kiálló és kövérszemű»-nek [1] van rajzolva, ami mind összevág képünk adataival.

De a história adatai is állításunk mellett döntenek. A férfiú, akit a kép ábrázol, török turbánt visel a fején, ami megdönthetetlenné teszi, hogy közte és a törökség között valami szoros, benső kapocsnak kellett fennállani s mert a képen ábrázolt kosztüm a kép korát a XVII. század második felébe helyezi s végül, mivel az ábrázolt alak kétségenkívül *magyar ember*, világos, hogy e benső kapcsot s ennek alapján a kép titkát a magyar történelem e korszakának az évlapjain kell keresnünk.

S a történelem segítségünkre is jő e kérdésben.

Thököly Imre mint 13 éves gyermekifjú lesz földönfutóvá. 1670-ben kénytelen menekülni haldokló atyja mellől az árvai várból Lykavára s innét Husztra, erdélyi területre. Azt az időt, mely 1671-től 1678-ig terjed, *Thököly* még a közszereplés terétől távol, *Apafy Mihály* védelme alatt tölti Erdélyben s jóllehet *Thököly* már 1679-ben elfoglalja Lipót «drágaköveit»: a bányavárosokat, a bujdosók ügyét 1679-ig *Petrőczy István, Teleki Mihály* és *Wesselényi Pál* látják el. *Thököly* 1679-ben, mint 22 éves ifjú lép a szereplés terére, amikor őt a krasznai gyűlés eredményeként *Apafy Mihály* «főgenerális képeként» küldi ki a bujdosók közé. *Thökölynek* ekkor kezdődik fontos szerepe hazánk történetében s még ebben az évben elfoglalja Felső-Magyarország egy részét s 1680. jan. 8-án, a szikszói csata után, a szoboszlói gyülésen megválasztják a magyar hadak fővezérévé. Az 1681. évben megujított háborúban *Apafy* 10.000, a nagyváradi pasa pedig 7.000 emberrel segíti. 1682. június közepén esküszik meg *Zrinyi Ilonával*; a szultán elismeri őt Felsőmagyarország fejedelmének s megigéri neki, hogy mindenben segíteni fogja s még ugyanebben az évben, miután elfoglalta Kassát, Eperjest és Felsőmagyarország egy tetemes részét, a szultán királynak kiáltja ki, amit azonban *Thököly* elhárít magáról s csak a fejedelemséget fogadja el.

Thököly Imre ekkor áll pályája zenithjén. S ha a következő évek eseményei szerencsecsillagát a vele szövetséges török hatalmával együtt el is homályosítják, *Thököly* egész 1685-ig, Váradon történt elfogatásáig, még mindig olyan jelentékeny polltikai tényező marad, akivel «ellenségnek s jóbarátnak egyaránt számolni kell».

Thököly java élete és minden törekvése a legszorosabb kapocscsal volt a törökhöz fűzve. Nem csoda tehát, ha maga is — legalább a külsőségekben — a török formáknak behódol, sőt a dolgok természetes következménye, ha a török főemberekkel való sűrű, benső érintkezés révén annyira elsajátítja a keleti szokásokat s a keleti udvariasság formáit, hogy abba egészen beleéli magát s a fővezérek, portai miniszterek, szerdárok, basákhoz szóló leveleit törökös stilusban írja, sőt nemcsak keleties szólamokat, hanem török szavakat is gyakran használ, főkép, ha törököknek ír.[2]

Megértve tehát eme viszonyokat, könnyen megmagyarázható az is, miért visel *Thököly Imre* törökösen szabott magyar ruhája mellett török föveget az ungvári képen. Kétségtelen, hogy kifejezője akar ez lenni annak, hogy *Thököly* a *magyar* törekvéseknek a harczos vezére *török* égisz alatt s hogy azzá, amivé lett, a török támogatásával vált. Amiből következik, hogy a kép a *történeti helyzetnek* s egyben a *személyes hálának* a szimbolikus kifejezése, bár kétségtelen, hogy eme külsőség is sok visszatetszést keltett *Thököly* kortársai sorában s bizonyára ez a körülmény is legalább ürügyként hozzájárult ahhoz,

[1] *Nagy Iván:* Századok. 1876.

[2] *Thaly K.:* Thökölyi Imre fejedelem 1691—1692. leveleskönyve. Budapest, 1896. VIII—IX.

hogy az egyébként uralkodásra termett, zseniális és hazája szabadságát s függetlenségét igazán szerető, a nemes erények egész sorával ékeskedő *Thököly* korának egyik legjobban gyülölt, leginkább megrágalmazott alakja lett. Mert «magyar és erdélyi földön egyaránt sokaknak állt útjában és sokaknak zavarta számításait. Némelyek eszét irigyelték, mások rengeteg vagyonára áhitoztak s ezek mind egyformán és olthatatlanul gyülölték. S miután végül föléje kerekedtek, a maguk szellemében igyekeztek befolyásolni a közvéleményt róla. Külföldön a pogány török szövetségesét látták benne s a katholikus udvarok, melyek tisztán e szempontból itélték meg, az emberi gonoszság igazi megtestesedésének, erkölcsi szörnyetegnek tartották.»[1]

Szinte bizonyosra vehetni tehát, hogy ennek a gyülöletnek s a közvélemény kialakulására hatni kivánó tendenciának a kifolyása az a fölirás is, ami a kép felső szélére van festve egy sántító dactylusi disztichon alakjában, amelynek szövege:

PRIMA MEAE VESTIS DEDIT HAEC INSIGNIA GENTI,
HORREO SIC PROPRIA CLAUDERE VESTE GENUS.

Szószerint magyarul: *Ez a ruha adta az első ékességeket nememnek, — borzadok, hogy így saját ruhámban zárjam nemzetségemet,* ami magyarán azt jelenti, hogy: *Habár a magyar ruha szerezte is az első kitüntetéseket családomnak, borzadok igazi, régi ruhájában eltemetni a nemzetségemet.*

A disztichon tendenciája oly világos, hogy azt nem szükséges részletesebben fejtegetni.

Ki költötte e párverset, ki alkalmazta azt *Thökölyre* s mikor festtette azt a képre, eddig kinyomozható nem volt, ellenben bizonyos, hogy e fölirás későbbi keletű s nyilván csak akkor lett a képre festve, amikor az egykor oly hatalmas vezér már tehetetlen volt. Amikor már nem tudott ártani, de védekezni sem s amidőn a nicomediai emigrációban puszta elmélkedésnél egyébbel nem mozdíthatta elő a szabadság ügyét s legföljebb már csak levélben üdvözölhette a virágok mezejéről mindazokat, akik újból kardot vontak a szabadságért, melynek «ennekelőtte ő is munkása volt, most pedig Isten itéletiből martyrja.»[2]

Hanem azért az illető, aki költötte, büszke volt e poémájára és súlyt is fektetett rá, mert a disztichon sorai végébe oda festtette a saját czímerét. Nem a heraldika szabályainak megfelelőleg: álló helyzetben s egyenesen, hanem *vízszintesen lefektetve,* mintha maga is önkéntelenül érezné, hogy nem cselekszik valami dicsőséges dolgot, amikor a haldokló oroszlán emlékét — talán hogy személyes bosszúját kitöltse, vagy hogy *fölfelé* szerezzen érdemeket — emigyen megcsúfolja.

Nem izgat a versíró kiléte, de mert a tényekkel be akarunk számolni, a nagymértékben megrongált czímerről most csak annyit, amennyit éppen láttunk belőle: paizsában egy álló emberalaknak övtől kezdődő alsó fele van meg s hogy a sisakdísz egy könyökben meghajló kart ábrázol, kezében szablyával, melyre levágott emberfő van tűzve.

Minden vonatkozás nélkül — hiszen a későbbi kutatások feladata lesz az igazi tényállás kiderítése — e czímerről most csupán annyit mondunk még, hogy ugyanilyen

[1] *Szilágyi:* A magy. nemz. tört. VII. 346. l.

[2] *Thaly K.:* Századok. 1874. és 1890.

czímert hazai nemes családaink közül az *Affra*,[1] a *Bertók*,[2] az erdélyi *Béltek y*,[3] *Dámány*,[4] a hosszúfalusi *Horváth*,[5] *Kiss*,[6] *Lukácsi*,[7] *Mészáros*,[8] a kiskárándi és nagyváradi *Nánássy*,[9] *Soós*[10] és a *Karnay* aliter *Szadányi*-családok[11] viselnek, amiből látható, hogy a czímer blazonálása s így a disztichon költője személyének a megállapítása éppen nem tartozik a könnyű feladatok közé.

Ha most a felsoroltak után figyelembe vesszük azt a tényt, hogy *Thököly Imre* még mint fiatal és viruló férfiú van ábrázolva az ungvári képen, a festmény keletkezésének korát az 1681—1682-ik éveknél későbbre nem igen tehetjük s így megállapíthatjuk, hogy az arczkép abból az időből való, amidőn *Thököly* már mint teljesen kifejlett történelmi egyéniség áll előttünk hatalma, dicsősége és boldogsága fénykorában s amikor diadalmas hadjáratai révén Erdély széleitől a Morva vizéig uralkodott.

A kép eddigelé ismeretlen festője művész volt a szó legszorosabb értelmében. A festmény technikája s a portrait kiváló kvalitásai ezenkívül még amellett is szólnak, hogy a művész *élő modell* után készítette művét. Amiből ismét az következik, hogy az arczképnek okvetlen *itthon* kellett készülnie. Mindeme sajátságok oda vezetnek tehát, hogy e képben *Thököly Imrének* egyik leghűbb és legpontosabb művészi képmását állapítsuk meg s ennélfogva azt olyan nemzeti ereklyének minősítsük, a melynek hűséges, gondos megőrzése a kegyeletnek s a hazafiságnak egyaránt elsőrendű kötelessége.[12]

***

Nem igen valószínű, hogy a sárospataki vár *I. Endre* királyunk idejében (1047—1060) épült volna, ellenben bizonyos az, hogy *II. Endre* alatt (1205—1235) már állott.

Némelyek szerint itt, mások szerint Pozsonyban született *II. Endre* és a tragikus véget ért meráni *Gertrud* leánya, az 1235-ben szentté avatott *Erzsébet*, akinek igazi nagysága abban áll, hogy a középkor aszkétikus, rideg világában szentté tette azt, amin az állami rend alapszik: *a családi életet.*

A várhoz ettől az időtől fogva *V. István*, *Csák Máté*, a *Perényiek*, *Pálóczyak*, *Lorántffyak* és a *Rákócziak* korszakain át a történelmi események olyan gazdag sorozatai füződnek, miket a magyar történelem soha el nem halványuló betükkel jegyzett föl lapjaira, hogy dicsőségei legyenek egy fényes multnak, buzdító, erősítő példái a jövendő nemzedékeknek. Mert ha a sárospataki vár el is veszítette már eredeti erődítményi jellegét, az Árpádok századaiba visszatekintő hatalmas négyszögű donjonjával s a *Perényiek*, *Lorántffyak* és *Rákócziak*, a magyarságnak, a magyar nemzet történeti hivatásának s nemzeti kulturájának e lelkes, megalkuvást nem ismerő képviselői révén

[1] Nemesítve I. Lipót által 1671. ápr. 5-én.

[2] Nemesítve Ferencz által 1799-ben.

[3] Nemesi pecsét 1672-ből.

[4] Nemesítve I. Lipót által 1661. aug. 16-án.

[5] Nemesítve Bocskay István által 1606. ápr. 15-én.

[6] Nemesítve III. Ferdinánd által 1638. márcz. 20-án.

[7] Nemesítve II. Mátyás által 1609-ben.

[8] Nemesítve II. Lipót által 1792-ben.

[9] Báthory G. donátiója Kiskárándra 1608-ban.

[10] Nemesítve I. Lipót által 1698. szept. 20-án.

[11] Nemesítve I. Lipót által 1665. jan. 10-én. A Bertók- és a Mészáros-család tagjai, miután e családok nemességüket csupán csak a XVIII. század végén nyerték, a párvers költésének gyanuja alá nem eshetnek.

[12] Megjegyzendő még, hogy a kép hátán későbbi kézzel fekete festékkel festett eme felirat látható: *Confr: Fr. Szőlősy Ao 1776*, aminek az értelme csak ez lehet: *Confrater Franciscus Szőlősy*. A feliratban megnevezett *Szőlősy Ferencz*, valamely szerzetes rendnek a tiszttársa, föltétlenül úri rendű, világi férfiú volt, aki a képet 1776-ban bírta. Valószínű, hogy ennek hagyatékából került az mostani helyére.

még mindig olyan erőssége a mult időknek, amelyhez a magyar nemzetnek legbensőbb s legmelegebb emlékei kapcsolódnak.

Itt élt a nagy erdélyi s római birodalmi fejedelem, a magyar részek ura: *I. Rákóczi György*, halhatatlan emlékű nejével, *Lorántffy Zsuzsannával*; itt született fia: *II. Rákóczi György*, aki energikus feleségével, *Báthory Zsófiával* itt tartja fényes fejedelmi udvarát, míg a gyalui ütközetben török kardok alatt életét és trónját nem veszti; itt alapít családi fészket *I. Rákóczi Ferencz*, ifjú, szép s később világhirűvé vált hitvesével, *Zrinyi Ilonával* s végül ide hozza *II. Rákóczi Ferencz* is bájos hitvesét a kölni esküvőről, hogy oly rövidre szabott családi boldogság után vérző szívvel bár, de az isteni gondviselésben való teljes keresztényi megnyugvással járja végig az élet nehéz kalváriáját.

3. ábra. I. Rákóczi Ferencz arczképe. Windischgraetz Lajos herczeg tulajdona. Sárospatak.

Sárospatak e régi urainak s a «bodrogparti Athén» egykori nemzeti kulturájának dicsőséges emlékét e tiszteletreméltó falakon kívül egyéb műemlék ma már csak elvétve hirdeti itten. Mert itt is, mint az ország minden olyan részén, ahol külellenség dúlt s ahol évszázadokon át kellett élet-halál harczot vivni az idegen hatalom túlkapásai ellen, úgy elszóródtak ezek az emlékek, hogy alig maradt irmagul belőlük.

Ezek sorába tartozik az a néhány festmény, miket a sárospataki vár jelenlegi tulajdonosa, *Windischgraetz Lajos* herczeg úr ő főméltóságának nagy és meg-

tisztelő előzékenységéből a Múzeumok és Könyvtárak Országos Szövetsége mélyen tisztelt közgyűlése s ezzel a nagy nyilvánosság előtt legelőször bemutatni alkalmam lehet.

E képek sorában a legnevezetesebb *I. Rákóczi Ferencz* választott erdélyi fejedelemnek, *II. Rákóczi Ferencz* édes atyjának, egykorú olajfestésű arczképe. Nevezetes e kép azért, mert a nagy nyilvánosság *I. Rákóczi Ferencz*ről idáig semmiféle hiteles ábrázolást, festményt, metszetet vagy rajzot egyáltalában nem ismert s így e kép fölfedezésével a magyar nemzeti történet pantheonja egy unikumszámba menő, nagyértékű ereklyével gyarapodott.

E képnek is, mint sok más hasonló emléknek, meg van a maga története. Ott függött nagy idők óta a «Sub rosa»-nak nevezett kis erkélyszoba előtermének falán s bár a kastély termeit a *Windischgraetz* herczegi család ritka nagy előzékenysége révén igen számosan látogatták s bár a látogatók sorában sok szakértő is megfordult, a kép mindeddig észrevétlenül maradt.

A festmény háromnegyed arczélben jobbra fordulva, övig ábrázolja *I. Rákóczi Ferenczet*. Feje födetlen; haja s bajusza sötétbarna, arcza kurta barna szakállal övezett. Erős lendületben hajló piros palástja bal vállára van vetve s alatta feltünik ugyancsak vörös szinű, elül apró kerek gombokkal záródó köntöse, mit zsinóros öv szorít derekához. Jobb karja könyökben meg van hajlítva, kezében aranyozott hüvelyben végződő vezérbotot tart, balját csipőjére támasztja. A kép hátsó bal sarkában piros függöny van ábrázolva, jobb sarkában pedig eme föliratː

FRANCIS: RÁKOCZI
PRINCEPS TRANS.
FUND: RESIDAE:
PATAK S: IESU OBIIT
8 IULY 1676.

amiből kiderül, hogy e föliratː vagy legalább is annak a halálozás dátumát föltüntető sorai, *I. Rákóczi Ferencz* halála után kerültek a képre. Mert maga a kép, nézetünk szerint, még *Rákóczi Ferencz* életében készülhetett. E véleményünket a képnek hű, portraitszerű jellegére s arra a körülményre alapítjuk, hogy az *Rákóczi Ferenczet*, mint a sárospataki «jezsuita rezidenczia» alapítóját állítja elénk, jóllehet ezt a rezidencziát, melynek épülete ma is fennáll s magtárul szolgál, tulajdonképen nem *I. Rákóczi Ferencz*, hanem édes anyja, *Báthory Zsófia*, alapította, aki 1663-ban telepítette be a jezsuitákat sárospataki várába, majd részükre külön rezidencziát építtetett s az ebbe és a javakba való ünnepélyes beiktatást 1668. április hó 17-én foganatosíttatta.[1]

A képen tehát *I. Rákóczi Ferencz* csupán csak az édes anyja és az ő iránta való tiszteletből lehet a pataki jezsuita rezidenczia fundátorának nevezve, ami azonban a dolog érdemére nézve nincs befolyással, mert ha a kép már *Rákóczi Ferencz* halála után festődött is, igen valószinű, hogy annak előmintája gyanánt egy *Rákóczi Ferenczet* természethűen föltüntető festménynek kellett szolgálnia, amiről tanuskodnak egyrészt a

[1] «Anno 1663. Patres Societatis Jesu Patakinum introducti sunt a *Sophia Bathori*. Vid. Szőlősi Bajnok Davidka in Dedikat.» «Anno 1668. die 17 April. facta est Statutio Societatis Jesu in Collegio suo, in arce Patakiensi *per Sophiam Bathori fundato*, Bonisque ad Collegium istud collatis.» Szombathi János «Series Pastorum Ecclesiae Ref. S. Patak» czímű kéziratos munkájából. (Eredetije a sárospataki ref. főiskola könyvtárában.) *Harsányi István* sárospataki tanár úr szíves közlése.

képben konstatálható egyéni vonások, tanuskodik másrészt a korhű kosztüm és az egyéb járulékos részek pontos, természethű ábrázolása.

Mindenesetre érdekes kérdés gyanánt tekinthető annak a fölvetése, mikor készült a festmény, illetve *Rákóczi Ferenczet* életének melyik évében ábrázolja az?

I. Rákóczi Ferencz, II. Rákóczi György és *Báthory Zsófia* egyetlen fia, 1645. márczius 24-én született Sárospatakon. 1652-ben, midőn atyja veszélyes betegségbe esik, Erdély rendjei fejedelmükké választják a még csak hét éves gyermeket, ámde atyja 1660-ban a Kolozsvár és Fenes közötti téren vivott csatában életével együtt trónját is elvesztvén, *I. Rákóczi Ferencz* sohasem juthatott trónra. A gyászév leteltével, 1661-ben, *Báthory Zsófia* fiával együtt visszatér a róm. kath. egyház kebelébe; az özvegy fejedelemasszony sárospataki udvarába jezsuitákat hivat, fia nevelését reájuk bizza s cselekedeteiben bizalommal követi tanácsukat s fukarsága daczára templomokra, papokra, iskolákra és a katholikus hit terjesztésére egész vagyont áldoz.

Rákóczi Ferencz 1666. márczius hó 1-jén vezeti oltárhoz a makoviczai vár kápolnájában menyasszonyát, *Zrinyi Ilonát*, *Zrinyi Péter* horvát bánnak s nejének, *Frangepán Katalin*nak leányát, aki két évvel volt idősebb vőlegényénél. *Rákóczi Ferencz* ebben az évben már teljesen felszabadul anyja gyámsága alól. Az övé Erdélyben Görgény, Balásfalva, Magyarországon pedig ura az ősi apai jószágoknak: Makoviczának, Sárosnak, Szerencsnek, Ónodnak, Vadásznak s a mádi és zombori jószágok reá eső részének. Állásának, vagyonának és öröklött rangjának megfelelőleg, ragyogó, fényes és népes udvartartást visz Makoviczán, zborói kastélyában, vagy legtöbbnyire Sárospatakon, ahol úgyszólván 1670-ig zavartalan életet él.

4. ábra. II. Rákóczi Ferencz arczképe. Windischgraetz Lajos herczeg tulajdona, Sárospatak.

Az 1670-iki események ismeretesek a történelemből. Tudjuk, miként keveredett bele *Rákóczi Ferencz* főkép ipjának unszolására a Wesselényi-féle összeesküvésbe s ismerjük, mint állott szét a nagyarányúnak látszó, de voltaképen csak felületes kapkodással megindított mozgalom s hogy abból, a tiszavidéki fölkelés leveretése után, édesanyjának és a jezsuiták közbenjárása folytán mily óriási váltságdíj árán tudott *Rákóczi F.* kimenekülni, hogy aztán csendes elvonultságában töltött életét makoviczai várában 1676. július hó 8-án befejezze, hátrahagyván gyászba borult özvegyét, négyéves *Juliánka* leányát s három hónapos kis fiát, *Ferkó*t.

Tárgyunkra nézve *Rákóczi F.* életéből az a rész fontos, a mely a jezsuitákkal áll kapcsolatban, hiszen a képen,

mit bizonyára a sárospataki jezsuiták készíttettek hálájuk tejében saját rendházuk részére, szükségesnek tartják külön hangsúlyozni, hogy a festmény *I. Rákóczi Ferenczet* nemcsak mint erdélyi fejedelmet, hanem — ha nem is volt főrésze benne — mint a sárospataki jezsuita rezidenczia alapítóját is ábrázolja.

S mert az előadottakból tudjuk, hogy a rezidenczia alapítása 1668-ban annak rendje s módja szerint már be volt fejezve, a kép sem készülhetett ennél korábban, minélfogva konstatálható, hogy az *I. Rákóczi Ferenczet* életének mintegy 26—28. éve körül ábrázolja.

***

5. ábra. II. Rákóczi Ferencz arczképe. A sárospataki róm. kath. plébánia tulajdona.

Ugyancsak a sárospataki vár termeiben található föl *II. Rákóczi Ferenczneк* is egy egykorú olajfestésű arczképe, mely bár csak jó másodrendű művészi munka, figyelmünket azért köti le, mivel a nyilvánosság előtt még ismeretlen s mert *II. Rákóczi Ferenczne*k szintén természet után festett képmását képezi.

A festmény d rékig ábrázolva, szembe nézve állítja elénk a fejedelmet. Feje födetlen, testének felső része lemezpánczélba van öltöztetve, mely alól kilátszik fehér nyakvédő kendője, vállaira hermelinprémmel bélelt piros bársonyköpeny van vetve. A kép közel áll úgy a *Mányoky Ádám* által festett s a szász király taschenburgi kastélyában őrzött képhez, mint pedig ahhoz az olajfestményhez, melyet *Richter Dávid* bécsi festő 1704-ben készített,[1] amiből a sárospatakinak festésének korát is, mely az 1704—1705-ik évekre eshetik, hozzávetőleg meg lehet állapítani.

S végezetül hadd szólhassak még egy emlékről: *II. Rákóczi Ferenczne*k ama kisebb arczképéről, amit *Gruska Lajos* pápai kamarás, plébános, a sárospataki plébánia levéltárában talált meg egy keretétől megfosztott, összegöngyölt s elfakult vászondarab alakjában, de amit szeretetteljes gondossággal mentett meg parochiája számára.

Ez a XIX. századból származó kis kép csaknem tökéletes párja annak a papirra festett arczképnek, amit a Történeti Képcsarnok bir.[2] Nem kérkedik művészi vonásokkal, de minden igénytelensége mellett is beillik a *II. Rákóczi Ferencz* emlékezetét megörökítő ereklyék ama sorába, mely ékesen szóló tanúja annak, hogy a hűséges magyar nép kegyelete minden időben szent glóriával övezte körül e nagy fejedelem emlékét s dicsőséges nevének oltárt iparkodott emelni akkor is, amikor egy satnyuló korszaknak «ama rétegei, melyeket annyira szeretett: az urak és a birtokosnemesek,

[1] Tört. Képcsarnok, IV. terem, 16. sz.

[2] A Tört. Képcsarnok leiró lajstroma. IV. terem, 19. szám.

az uralkodó osztály, nevét is megbélyegezték. Amikor csak «a szegény tömegek, a jobbágyok, parasztok, egytelkesek, szóval a szocziálgazdasági-szervezet mostoha gyermekei zárták szivükbe emlékét s őrizték azt meg emberöltőről-emberöltőre hűséges szeretettel».[1] Ez a kis kép némán is beszédes tanúja annak, hogy a Rákóczi-név, ha a főurak palotáiból, a nemesek kúriáiból és udvarházaiból száműzve volt is egyideig, végkép sohasem merült feledésbe, mert «szenvedéseit és csalódásait, tört reményeit és bánatát» a nemzet minden rendű s rangú, öntudatra ébredt rétege egyaránt e névben foglalta s foglalja össze.

Tanúsága ennek az igazságnak az 1906-ik évi *nagy temetés*, aminővel csakis egy, a multak dicsőséges alakjain még egész szivével csüngeni tudó nemzet képes megtisztelni legjobbjait; tanúsága az az érdeklődő figyelem, a melyben fényes nemzeti multunk eme legujabban felfedezett ereklyéinek bemutatását kisérő egyszerű fejtegetéseimet e díszes közönség itt a magyarság szívében részesíteni méltóztatott.

[1] *Acsádi:* ld. mű, 683. l.

Különböző iparművészeti tárgyak. Eladásra kerültek s Szent-György-Czéh szeptemberi művészeti árverésén.

A remetebarlang lakója

Írta EÖTVÖS KÁROLY

Volt a tihanyi remetebarlangnak egyszer egy lakója, aki dicsérte ugyan az istent, de semmiképpen nem dicsérte az uraságot. Pedig dolgában talán nem is volt vétkes az uraság.

Kettős Évangyélistának nevezték pajzán barátai. Úgy nevezték a csufolkodók is. Származására Máté volt a neve, a szent keresztségben pedig a kis-szöllösi öreg pap Márk nevet adott neki. Így lett Máté Márk. Két évangyélistának volt annyi neve, mint őneki egymagának. Nyilvánvaló tehát, hogy a pajzánoknak és csúfolkodóknak volt némi igazságuk, mikor Kettős Évangyélistának nevezték. De azért mégis illetlenség volt, amit cselekedtek. Mert utóbb rajtaszáradt az a név, úgy, hogy a fiatalság már nem is tudta valóságos igaz nevét.

házához. A falu házánál ott volt a tihanyi ispán úr. Valami új ispán, aki az aszófői jobbágyság és zsöllérség dolgát vizsgálta át: nincs e benne valami rendetlenség. Amikor a lajstromot átnézte: ráakadt a Kettős Évangyélista zsöllérségére. Az a zsöllérség akkor is üresen állott a lajstromban. Kérdezte a bírót: miért áll az üresen. A bíró azt felelte, ami igaz is volt, hogy nem áll az üresen, hiszen benne van az Évangyélista. Egyik kérdésből másik lett s utóbb is megmondta a bíró az ispánnak, hogy ő nem tudja, mikor és hogy került az Évangyélista a zsöllérségbe s azt se tudja, micsoda vallásu.

Így rendelték be az Évangyélistát a falu házához.

Öreg ember volt már, alig volt járni való ereje. Az asszony halála amúgy is megtörte. Nem is ment, hanem csak úgy vánszorgott az ispán úr elé.

— No te vagy az Évangyélista?

Az ispán úr huszonötéves volt, a vén zsöllér hetvenöt

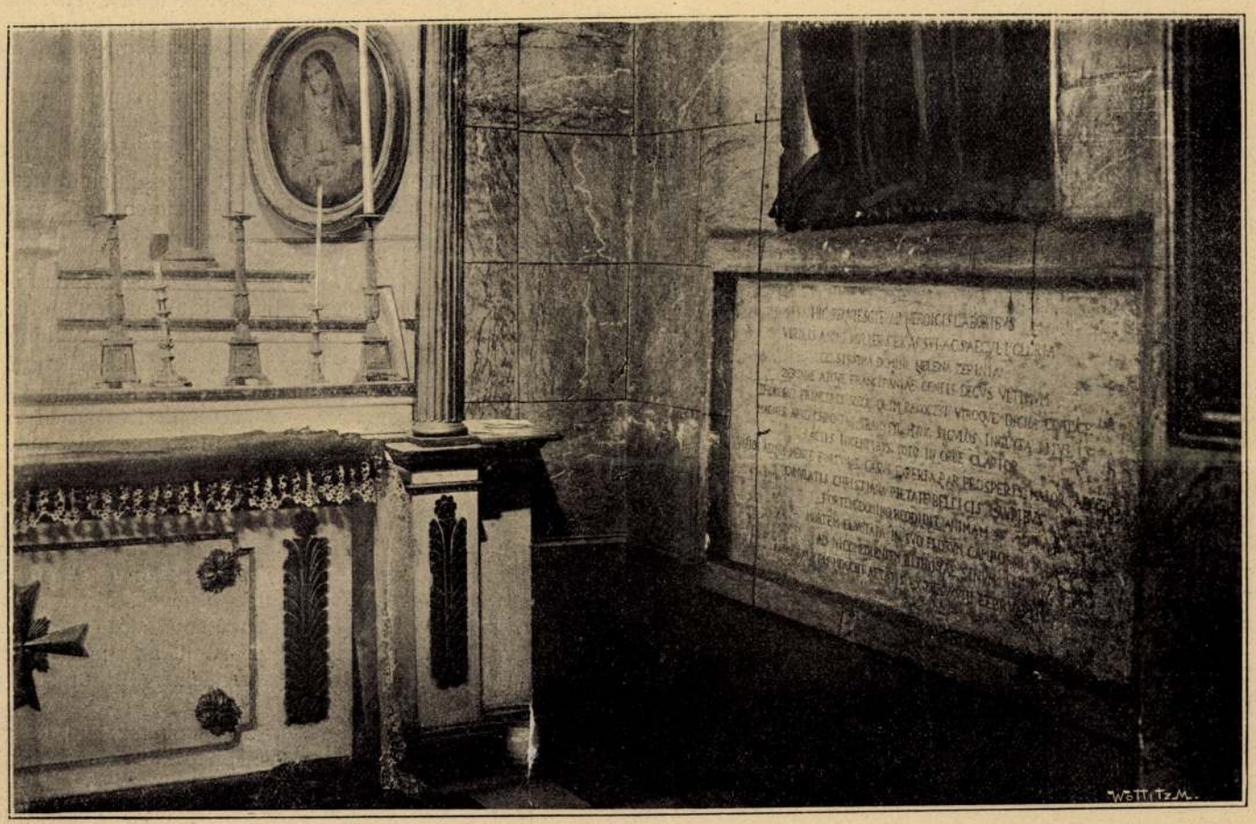

Zrinyi Ilona sírja a lazaristák konstantinápolyi templomában Az Uj Idők fényképe

Kis-szöllösi származásu és kálvinista volt a Evangyélista. Hogy történt, hogy nem történt, megüresedett, egy kis zsöllérség. Kis házból, kis meg egy kis szőlőből állt a zsöllérség, a szőllő l kis szilvás is volt s a szilvásban nádból készült Öt-hat kas volt a méhesnek egész kincse. Az zsöllérnek árvája maradt. Kócos haju, mezítlábu, tötte kis lányka, akit pártul fogott az Évangyé maga is árva. Összekeltek-e, nem keltek-e törvé azt se tudta a falu népe bizonyosan. Nem is vele. Nem is bántotta őket senki. Csöndes, jóra ember volt mind a kettő. Uraság dolgát elvég vármegye robotját panasz nélkül teljesitették, a p nak kezet csókoltak, az asszony rendesen gyónt, is minden évben elment Andocsra, békességbe Addig éltek, míg meg nem öregedtek s míg az egyszer csak meg nem halt.

Alig jött haza az Evangyélista a temetőből asszonyt eltemették, jött a kisbíró s odarendelt

pedig a Kettős Evangyélista csakugyan nem tudta bebizonyítani, minő jussal tudott ő hatvan esztendő előtt bejutni a zsöllérségbe. Nyilvánvaló törvényes hatalma volt tehát az ispánnak arra, hogy a vén zsöllért kiszállítsa a zsöllérségből.

— No hát holnap elhagyod a zsöllérséget. Abba beleül a Birnbaum kőmives. Kend meg bírógazda ügyeljen arra, hogy a háznál és a pincénél semmi fogyatkozás ne legyen, a vén Evangyélista semmit onnan el ne takarítson.

A jegyző nyomban beírta a lajstromba, az üres zsöllérségbe Birnbaum kőmives nevét.

A bírógazda szintén jó katolikus ember volt. Az ő eredete is sváb volt valamikor, természetében volt tehát, hogy a nyakas kálvinista magyart nem szerette úgy, mint saját felenyáját. De hát már azért mégis csak elmagyarosodott s kis gyerek korától kezdve jól ismerte a Kettős Evangyélistát, aki már akkor is meglett ember volt, mikor ő még a porban játszott.

Ott ült a padon; sokáig nem szólt az ispán úr szavaira, föl se nézett, bíróbotjával cifrákat rajzolgatott a szoba poros földjére, jól meg akarta gondolni szavait.

— Ki szüretel még az idén, nemzetes ispán uram?

— Micsoda kérdés ez? Hát a Birnbaum. Ki szüretelne más?

A bíró most se nézett föl. Tovább rajzolgatta a cifrákat a szoba földjén. Megint nagyon meggondolta, mi legyen a szava.

— Hátha bent hagynánk még a házban egy pár napig, nemzetes ispán uram? Hadd fordulna sorsa valamerre az Evangyélistának. Különben a falu nyakába szakad koldusnak.

Az ispán úr egy szempillantásig gondolkodott. Érdemes-e a vén zsöllért még egy pár napig bent hagyni abban a lakásban, mely hatvan esztendeig az övé volt, melyet ő épített s ő tartott jókarban. De mielőtt felelhetett volna: szóhoz jutott az Evangyélista.

— Ne féljen bíró uram, nem szakadok a falu nyakába, a házból is kimegyek, úgy sem maradhatnék ott, ha már az asszonyt onnan a temetőbe vitték. Hanem azért szíves jóindulatát megköszönöm. Istennek jóvoltába ajánlom kigyelmeteket. Ha valamit vétettem, nemzetes ispán uram megbocsásson.

Oda ballagott a bírógazdához s kezet szorított vele. Ugyanezt tette az előljáróval s a kisbíróval. Azután kiment a szobából, az utcán föltette fejére tizenöt esztendős zsíros kalapját s elment haza.

Nagy kő esett le a bírógazda szívéről. Az ispán úr pedig nem gondolt tovább a dologra, hanem gondosan megvizsgálta a lajstrom többi pontját.

A Kettős Evangyélista pedig amint haza ért, leült a tornácban. Ott volt egy vadkörtefatörzsök ülőkének készítve: arra ült le. El is fáradt az útban: jól esett az ülés. Aztán meg is kellett gondolnia sorsát; öreg ember, elnehezedett ember pedig csak ülve tud már gondolkozni. Azután meg egyszer-másszor a köny is kitört a szemeiből. Ejh, no, hogy az a szegény asszony még nem tudott néhány napig várni! Pedig úgy megkérte őt, hogy ne siessen. Úgy megmondta neki, milyen szép lenne az, milyen jó lenne az, ha együtt tehetnék meg az utolsó útat is! Hallgatott is rá az öreg asszony egy darabig. Úgy nézett rá, de úgy nézett rá két szemével az Evangyélistára, mint menyasszony korában. Hejh, ha még egyszer, csak még egyszer felnyithatná azt a két szemét!

Durva dolmányának ujjával megtörülte arcát a Kettős Evangyélista; kipihente magát s fölkelt. Bement a házba s körülnézett konyhában, szobában, kamarában. Volt egy ádventi malaca: azt megetette, megitatta, meg is vakargatta. Így szokta az asszony is. Ne vegye észre az az ostoba állat, hogy az asszony már kint van a temetőben. Ne sírjon utána.

Még egyszer bement a szobába. Nyakába kerítette lószőrtarisznyáját s a tarisznyába berakosgatott egyet és mást. Felöltötte a szürét is s azután kiment, a konyhaajtót bezárta maga után s az ajtókulcsot is beletette a tarisznyába.

Kiment az udvarra. Ott volt egy öreg szederfa. Ő ültette negyven év előtt. Hejh még akkor java erőbeli fiatal férfi volt. Megállt a szederfa mellett s végignézte a háztetőt. Azt is ő csináltatta már. Egy kissé most is ráférne a tatarozás. A tetőt újra kellene szegni s itt-ott néhány marok náddal meg is veretni. De hiszen már úgy sem övé az a ház. Mindegy most már, akármilyen a teteje. Vesződjék vele most már az uj zsöllér, a kőmives.

De hát miért is nem övé az a ház?

Ha hatvan esztendeig ő lakta, ha időközben ő csinálgatta, ő tatarozta, ha fiatal korától kezdve benne élt: miért nem halhatna meg benne békével? Miért kell őt abból a házból kidobni? Hiszen nem adósa senkinek.

Úgy rendelte az ispán úr. Amit az ispán úr rendel, annyi mintha az uraság rendelné. Az uraság az apátúr.

Az apátur Horváth Pál, jóravaló, emberszerető, kegyes öreg ember. Talán a vármegye tehetne az öreg zsöllérért valamit.

Bolondság!

Vén zsöllér az uraság ellen, kálvinista zsöllér az apátúr ellen, mikor nyerte meg a pörét? Aztán hol lakik a vármegye fiskusa? Miként tudna ő oda elmenni s panaszát előadni? Mikor lenne úriszék? Nem éri ő meg a pörnek végét.

De ha megérné is, de ha pörét megnyerné is: ő abba a házba lábát többé be nem teszi. Nincs ott már az asszony. Az asszony nélkül pedig neki nem kell már se ház, se a szőllő, se semmi.

Hát az élet?

Az sem kell.

Elballagott a pincébe. Bizony lassan tudott botorkálni, de azért déli harangszó körül oda ért.

Megállt a szőllő lábjában. Megnézte szilvafáit. Ő ültette valamennyit. De belepte már a sárga moha valamennyit. Ezek se élnek sokáig. A szilva már kékült a fákon, de ő hozzá nem nyult egy szemhez is.

Két kis vágóból állott a szőllő. Sárgult, pirosolott rajta az idei termés. Egy kis jó szüretet

szik és nem akar a földalatti vasúttal menni, akkor a hosszu és meredek esésü Jükszek-Kaldirim utcán kell bemennie. Jobb kéz felől, egy zeg-zúgos kis tér közepén van a sokat emlegetett Galata-torony, amelynek galamb lakta tetejéről a világ egyik legpazarabb szépségü tájképében gyönyörködhetik az ember, balra nyilik a Lüledsi Hendek nevü lejtős, szük utca.

Térjünk be ebbe az utcába; a házai magasabbak ugyan, de egyébként az utca nem sokkal díszesebb a boldogult emlékü sikátoroknál, amelyek nemrégiben még a Gellért-hegy lejtőjén kanyarogtak.

Jobb kéz felől egy kapuhoz érünk. Ha kinyitjuk, terrászos lépcső legfelső fokán állunk, mely levezet egy különös épület-labirintushoz. Ez a francia lazarista atyák kolostora. Leírni ezt az épület-kaoszt nem lehet, még eligazodni is elég nehéz benne. A St. Benoit-kolostort bencés papok alapították, még a török előtti időkben, a génuai uralom korában. Később jezsuita-atyák tanyáztak itt. Ma a lazaristák kolostora, akik fiúiskolát tartanak fönn. Ugyanitt van a St. Vincent de Paul után elnevezett apácák leánynevelő intézete is. A kolostor épületeinek különböző korabeli tetőgerincei fölé egy alacsony, zömök, négyszögletü torony emelkedik: a Kaffai Mária után elnevezett templom tornya. Ez a templom 1475-ben épült. 1735-ik évi julius 6-ik napja óta itt pihen II. Rákóczy Ferenc, sárosi főispán, Erdély és magyarország fejedelme.

*

A templom meglehetősen kicsiny. Olyan, mint egy nagyobb magyar mezőváros régi temploma. Két oszlopsor három hajóra osztja. A jobboldali keskeny oldalhajó végében csinált virággal díszített kis oltár áll, az oltárkép a szent szűzet ábrázolja a gyermek Jézussal a karján. Az oltár dobogója előtt keresztben a földön van Rákóczy sírköve: a kő fejére vésték a fejedelmi címert, alája a latin fölírást. Megjegyzendő, hogy a kő rendes körülmények között nem látható, mivel padok állnak rajta. Hogy megvédjék a kopás ellen, újabban deszkadobogót is tettek föléje.

Az oltártól jobbra, egy ablak alatt, a Rákóczyénál kisebb sírkő van a falba eresztve. Itt nyugszik a fejedelem édesanyja, akit ő maga „a fölségesnek" nevezett, Zrinyi Ilona, Zrinyi Péter grófnak és Frangepán Katalin grófnőnek leánya, második ura után Thököly Imréné. A közös kriptában fekszik még a munkácsi herceg, Rákóczy József, a fejedelem és Charlotte-Amelie hessen-rheinfelsi grófnő fia, a fiatalon elhalt pretendens, akiről Mikes Kelemen azt mondta: „Igen messze esett az alma fájától."

A fejedelem emlékkövétől balra egy oszlop áll, néhány esztendő óta fehér márványtábla ékesíti, melyen aranybetűs latin- és magyar fölirat hirdeti, hogy itt nyugszik Csáky Krisztina grófné, Bercsényi Miklós grófnak, a rendíthetetlen hűségü, rettenthetetlen bátorságu, szikrázó elméjü és gonosz nyelvü fő-generálisnak és fejedelmi helytartónak hitvese. Az emléktáblát a Csáky-család kegyelete állította nemrégiben.

Magyar embernek, ha elolvassa a három emléktábla szövegét, elszorul a szíve. Néhány sorban milyen nevek! Rákóczy, Zrinyi, Frangepán, Thököly, Bercsényi, Csáky! Trombitaharsogás, harangzúgás, orgonaszó nem hat így az ember dobhártyájára. És valamennyi névnek ki kellett pusztulnia, az egy Csákyt kivéve, valamennyinek.

*

Jóideig azt rebesgették, hogy a hamvak már régen elszóródtak a kriptából. Valami tűzvész alkalmából elpusztult a templom egy része, akkor bedőlt a kripta boltozata is. Thaly Kálmán azonban, mikor évekkel ezelőtt kibontatta a kriptát és kezével — Rákóczy életírójának kegyeletes kezével! — megérintette a relikviákat, minden kétséget kizáró módon megállapította, hogy a fejedelem teteme még ott nyugszik szerettei közt.

Azóta, hogy Thaly lenn járt, a lazarista papok is, akik az utóbbi időben már alig tudtak valamit az emléktáblák jelentőségéről és akik egyébként még ma is, francia csökönyösséggel, Ragoczki-nak ejtik ki a fejedelem nevét — azóta mondom, a papok is megbecsülik templomuknak ezt a büszkeségét.

*

Időközönként mozgalom szokott megindulni Magyarországon Rákóczy hamvainak hazaszállítása iránt. A legutóbbi mozgalmat — ha jól emlékszem — a középiskolai tanárok valamely testülete indította meg. Az ilyen mozgalom rendesen annyiban van, hogy bizottságot alakítanak, néhány beszédet mondanak, néhány cikket írnak, aztán elhallgatnak.

Ha nem csalódom, ezúttal is úgy történt. Nekem föltünt ezúttal, hogy a mozgalom megindítói a tervüknek nem nyerték meg, vagy nem próbálták megnyerni az egyetlen embert, aki évtizedek óta foglalkozott ezzel a kérdéssel és aki ennélfogva töviről-hegyire kitanulta annak egész mivoltát. Ez Thaly Kálmán.

És ha nem csalódom: mind ezek a mozgalmak, bármennyire hazafiasak és tiszteletreméltóak is, nagyon is naiv programmal indulnak meg, mikor a nemzeti ereklyék hazahozatalát országos agitációtól, esetleg — mint nemrégiben írták — a főpapságnak vagy éppen a pápának beavatkozásától várják. Az egész kérdést csak diplomáciai úton lehet elintézni. Meg kell nyerni a fényes portát és első sorban a francia kormányt. A francia kormányt azért, mivel protektorátust gyakorol a Rákóczy-hamvakat őrző lazaristák fölött. A két külügyi hivatalhoz az út a bécsi külügyi hivatalon át vezet. Amíg pedig a monarhikus elv bécsi őrei azt hiszik, hogy a nemzeti ereklyék hazahozatala olyan gyász-tüntetésekre, vagy csak olyan történeti reflekciókra adhatna alkalmat, amelyek őket feszélyeztetnék: addig sem a török, sem a francia kormány nem fog nekünk segédkezet nyújtani. Magyarán szólva: Rákóczy hamvait csak a magyar király hozathatja haza.

*

Még egyéb aggodalmaim is vannak. Irtózom a gondolattól, hogy XIV. Lajos király és Nagy Péter cár szövetségesének, a világhírü kuruc-csaták fejedelmének gyászpompáján megint csak a mi derék önkéntes tűzoltóink képviselnék a hazafias elemet . . . Nem, ha nem tudjuk megszólaltatni az ágyúinkat, ha nem tudjuk meghajtani előtte a hadi lobogóinkat, akkor inkább ne is hozzák haza. Ha haza akart volna jönni így, megtehette volna a szatmári békekötés után, mikor minden ingó és ingatlan javait fölajánlották neki. Ő azonban hajthatatlan maradt. Vajjon van-e jogunk hozzá, hogy utólag olcsó szerrel kibékítő befejezést komponáljunk a nagy Rákóczy-tragédiához?

Mást mondok. Konstantinápoly nem idegen város nekünk; száz történeti emlék köti össze vele a nemzetünket. Odalenn ismerik és megbecsülik a magyar nevet; ott talán inkább, mint bárhol másutt. Ha Magyarország azon az úton halad, amelyen haladnia kell, ha átalakul iparűző és kereskedelmi állammá, akkor a magyar kolónia meg fog gyarapodni az aranyszarv mellett. És ennek a kolóniának történelmi alapot, súlyt és előkelő nimbust fog adni a St. Benoit-templomban levő nemzeti szentély.

Azok, akik tehetséget és kedvet éreznek magukban a Rákóczy nevével való agitálásra, gondolkozzanak azon, hogy nem volna-e üdvös dolog, ha a fejedelem pihenő helyét méltóvá tennék nagy nevéhez és a nemzet kegyeletéhez? Építsenek Rákóczy-kápolnát a St. Benoit-templomhoz. Legyen ez a kápolna monumentális, művészi és magyar, olyan, amilyen a nagy halott szelleme volt. Legyen ez az emlék Konstantinápoly egyik nevezetessége, úgy, hogy a Boszporuson megforduló minden idegen fölkeresse.

Ha egyszer mégis hazahoznók Rákóczy hamvait, azért nem veszne kárba az emlék, melyet évszázados pihenő helyén emeltek. Több tekintélyt adna akkor is a magyar névnek, mint a mennyit egy közös nagykövetség adhat.

Hg. F.

Az Uj Idők fölvétele

II. Rákóczy Ferenc sírja

— Bodrogi Simi?

— A jó Bodrogi... Mert, lássa, egészen bizonyosra vettem, hogy Simi rögtön megmondaná, ha magánál valami rossz szándékot sejtene... Nemcsak iskolatársak és szomszédok voltunk, de igazi, önföláldozó jó barátok is. A féltékenységemet később nagyban lelohasztotta, hogy Simi talán többet van maga körül, mint a főhadnagy...

— És Simire nem volt féltékeny?

Az öreg Takács jóízüen fölkacagott.

— Simire? Csak nem képzeli, hogy elment a jó dolgom? Simi nem abból a fajból való volt, aki az asszonyoknak tetszik. Az ilyen férfi magához tudja láncolni a barátait, de az asszonyok komikusnak találják és kinevetik. A szegény Simiben ugyancsak semmi se volt abból, ami az unatkozó feleségek romantikus gondolatait fölkeltheti. Én talán akkor is szerettem volna, ha véletlenül asszony vagyok; de maguk, — ojjé! Maguk a világ teremtése óta mindig a Fátra főhadnagyok közül szokták kiválasztani az ideáljukat. Az esetlen, nagyfejü, körszakállas Simi, — az ilyen férfi nem született szeretőnek...

Takácsné ajka körül alig észrevehető mosoly látszott.

— És hogy jutott most az eszébe Fátra főhadnagy?

— Hogy jutott? Tulajdonképp harminc év óta zaklat ez a kérdés s most, hogy a fiatalságunkat megint visszaálmodtuk egy órára, sokat adnék érte, ha őszintén válaszolna rá... Azt hiszem, hogy bátran megmondhatja az igazat; mert akármit is érzett akkor, most biztosan tudom, hogy jó barátom. Maga is gyöngédséget szomjazó asszony volt, s én se voltam külömb a többi férfinél, aki a feleségét elhanyagolja... Ha megcsalt, talán igaza is volt. Ki tudja? Most már minden mindegy, hisz az egész mult csak egy aranyos álom; más emberek története, mert mi nem azok vagyunk többé, akik akkor voltunk. Higyje meg, hogy csupán mint pszikhologust érdekelne, vajjon igazam volt-e, amikor a főhadnagytól féltettem?

Az öreg asszony elgondolkodón nézett maga elé.

— Igaza van, — mondta halkan, — régen tartozom magának egy vallomással. Mert a fiatalságomnak csakugyan volt egy ideje, amikor közel voltam ahhoz, hogy valami ostobaságot cselekedjem...

— Amikor Fátra a kastély körül kódorgott?

— Akkor. De nem a főhadnagyról volt szó, még talán álmomban se jutott volna eszembe, hogy a gyerekes katonát komolyan vegyem. Sőt azt is be kell vallanom, hogy Fátra sohase udvarolt nekem; többnyire a lovakról és hadgyakorlatokról beszélt, meg olykor a tarokk-partiekról és az őrnagy tréfáiról. Másfél év alatt egyszer se mondta, hogy tetszem neki s tulajdonképp inkább a jó pajtást láttam bennem, mint a szép asszonyt, akinek udvarolni szokás... Nem volt valami nagy lumen, de tisztességes és becsületérző fiu volt. Ha féltett tőle, mondhatom, hogy rosszul tette...

— Hát akkor ki volt, akitől féltenem kellett volna? — kérdezte Takács kiváncsian.

— Az, akire bizonyosan a legkevesebbet gondolt... Emlékszik arra a csúf télre, amikor minden második éjszakát a városban töltötte s hajnal felé, kivörösödött szemmel jött haza, idegesen a kártyaveszteségtől és a virrasztástól... Unott, kedvetlen és brutális volt s én a távollétében nagyon sokat sírtam... Tudja, hogy szerettem, amikor a menyasszonya lettem, de akkor gyűlöltem és megborzadtam magától... A kétségbeesésem utóbb olyan nagy lett, hogy együgyüségek jártak a fejemben; egy éjjel elhatároztam, hogy megcsalom.

— Csak így elvontan határozta el? Vagy megállapodott abban is, hogy kivel csal meg?

— Úgy képzeltem, hogy komolyan megszerettem valakit. Csak tizenhatéves leánykoromban volt bennem annyi rajongás, mint akkor; éjjel-nappal mindig arra az egy emberre gondoltam, aki az én szememben maga volt a tökéletesség. Nem volt szép férfi, de a jóság, a szelidség, a szeméből kisugárzó gyöngéd szeretet az én szememben különbbé tette, mint valamennyit... Azt hiszem, csak egyetlen szavába került volna, hogy a zsilvölgyi kastélyból megszöktessen...

— És ki volt az a csodaember?

A matróna csöndesen bólintott.

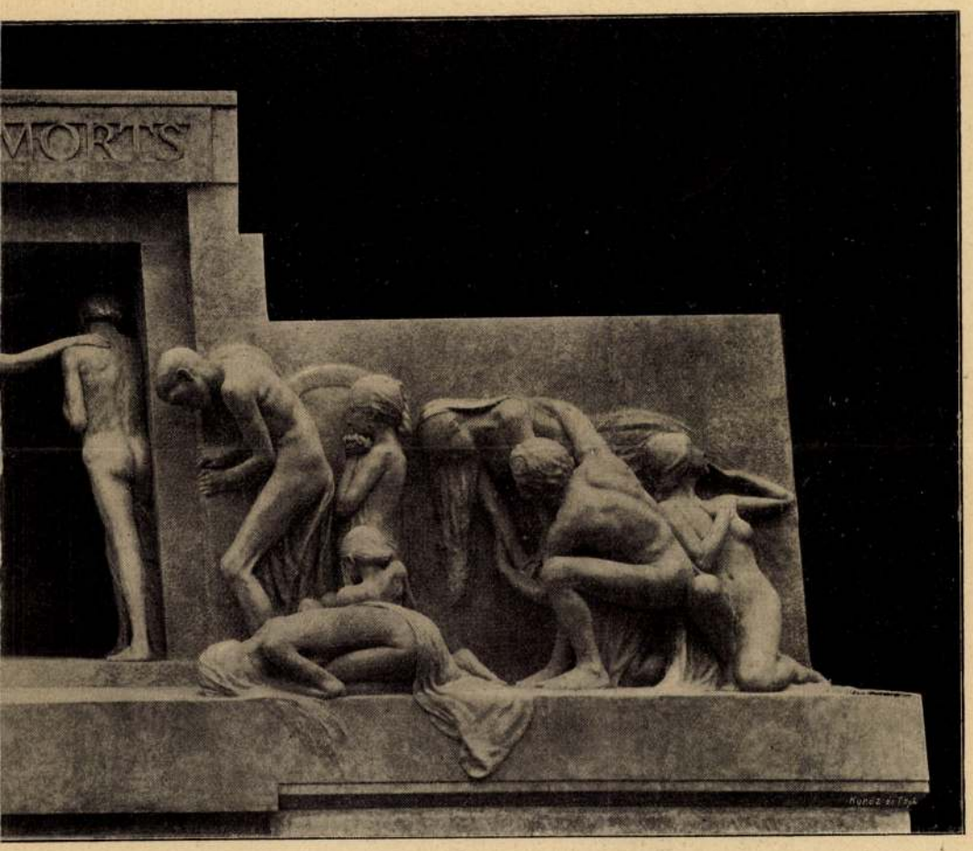

L KAPUJA — Bartholomé szobormüve

Uj Idők 1900. VII. évf. 6. sz.

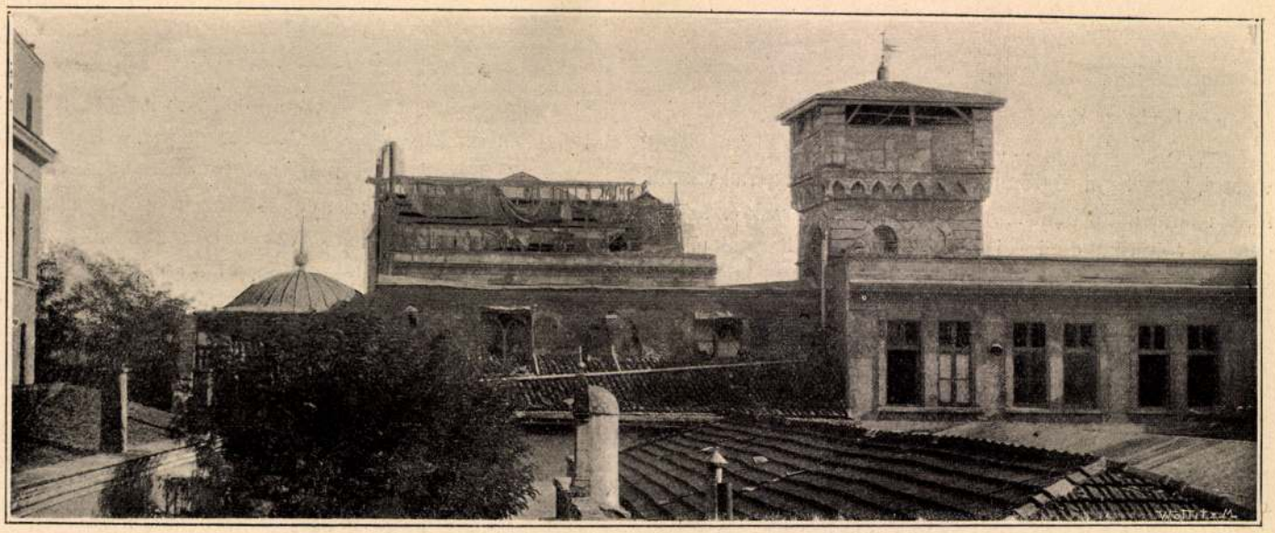

A galatai St.-Benoit-kolostor — Az Uj Idők fölvétele

— Nem találja ki? Bodrogi volt, a csúf Bodrogi, a maga legbizalmasabb barátja . . .

Az öreg úr oly ijedt mozdulatot tett, mintha nem hosszu harminc év, hanem csak egy-két rövid nap telt volna el a Bodrogi látogatása óta.

— Simi? Hogy Simibe komolyan szerelmes volt? Maga most csak bolonddá tartja a vén urát . . .

— Dehogy tartom, — az a szerelem komolyabb volt, mint magam is hittem. Bodrogiban épp az ellentétét találtam meg mindannak, amiért magát annyira meggyűlöltem; amíg maga más mulatságok után futkosott, ő csöndesen itt ült az oldalam mellett, amíg magát a legszelidebb szó is idegessé tette, ő a leggonoszabb szeszélyeimért is hálás és ragaszkodó volt . . . Oly jóságos, hű és odaadó volt hozzám, mint egy kutya . . . Most már kinevethet, de akkor azt hittem, hogy Simi az igazi férfiideál . . . Szelid, türelmes, hűséges, — még a nagy foga, az esetlensége, a kuszált körszakálla is tetszett . . . Ha azon az őszi délutánon úgy nem viselkedik, mint a bibliai József.

— Hát volt egy novellisztikus őszi délutánjuk is?

— Októberben volt, a pusztuló kertben jártunk, a míg maga cimboráival vadászott . . . A jó Isten tudja, hogyan történt: nekem az őszi verőfény elfacsarta a szívemet, úgy éreztem, hogy magam is elpusztulok a természettel együtt, mely még utoljára édesen rám mosolygott... Egy fának dőltem és akaratlanul sírni kezdtem . . . Simi előbb ijedten rámnézett, aztán közelébb jött és remegve kérdezte: — Mi baja? - Semmit se szóltam, de még hevesebb zokogásba törtem ki. Ő ijedten elhallgatott, majd gyöngéden megsímogatta a hajamat: — Valami rossz dolog történt magával? Valami nagy bánata van? Mondja meg, hátha segíthetünk a bajon! — A kezem a vállára tettem s a könyes szememet hirtelen ráfordítottam. — Szeret? Igazán szeret egy kissé? — kérdeztem tőle, amíg a szívem oly hevesen dobogott, hogy azt hittem, a következő percben elájulok. A Simi arca egyszerre hófehérré lett, a kezét lebocsájtotta, majd pár lépésnyire eltávozott tőlem. Sokáig gondolkodott, majd sápadtan visszatért s így szólott: — Asszonyom, én nem azon férfiak közül való vagyok, akik az effajta komédiákhoz alkalmasak. Keressen ki más valakit a tréfáihoz, én az ilyesmire már öreg és cinikus vagyok. Tudom, hogy szereti az urát s hogy velem most gyerekes tréfát űz, de biztosítom, hogy félreismert és nem fog kinevetni. Ezzel köszönt és távozott a kertajtón át. Én bizonyos vagyok benne, hogy Simi nem vette tréfának a kérdésemet, — aki tréfál, az nem sír, mint én, — de nem akarta, hogy valamikor piruljak e jelenetért. Akkor is gyöngéd és lemondó volt, mint mindig, amióta megismertem. Később persze egészen elmaradt tőlünk s mivel a rossz szellem magából is kiköltözött, rájöttem, hogy mégse tudnám megcsalni magát. De ha Simi akkor nem viselkedik úgy, mint egy igazi hős...

Az öreg úr kezet csókolt a feleségének, megitta a borát, aztán karonfogva elindultak a fogadójuk felé. A Galeria Umberto előtt, ahol még mindig friss élet pezsgett, Takács elgondolkozva így szólott:

— Úgy látszik, minden férjnek egy a sorsa: ott áll őrt, ahol nincs szükség a védekezésre s a veszélyes pontokat együgyüen védelem nélkül hagyja... Még nekem aránylag szerencsém volt, mert az ellenség nagylelküen visszavonult...

II. Rákóczy Ferenc sírja

Konstantinápoly európai városrészei Pera és Galata. Pera fönn terül el a hegytetőn, Galata a hegy lejtőjén és lábán, a Bosporus partján, ahol beletorkol az aranyszarv. Európaiaknak csak annyiban nevezhetők, amennyiben ott tanyázik a legtöbb keresztény ember. Egyébként épp oly lármás, mocskos, rendetlenül épitett, roszszúl kövezett és kóbor ebekben bővelkedő utcáik vannak, mint a török városrészeknek. Sőt nekem úgy rémlik, hogy a tulajdonképpeni Istambul és az ázsiai parton fekvő Skutari is, a maga keleti színgazdagságával és törökös eredetiségével előkelő magasságban áll a keresztény város fölött, amelyeknek sivár mocskosságát alig enyhíti valamelyes tiszteletreméltó történeti patina. A török nagyurak, akik a boszporus-parti basa-város óriás kertjei között álló márvány-palotákban laknak, ha éppen kénytelenek végigkocsizni a keresztény ghettón, zsebkendőt tartanak az orruk elé. Az európaiak pedig — nagyrészben persze görögök és a nyugati társadalom kalandos söpredéke — kiöntik minden szemetjüket az utcára, közbe pedig mély meggyőződés hangján bizonygatják, hogy milyen mocskos nép a török.

A felső várost a Grand rue de Pera hasítja át hosszában, a Taksim-tértől a földalatti vasút teréig. A hangzatos nevü út építészeti szépség, szélesség és tisztaság dolgában sohasem fog versenyezhetni a budapesti Király-utcával. Ha az ember Perából az új Galata-híd felé igyek-

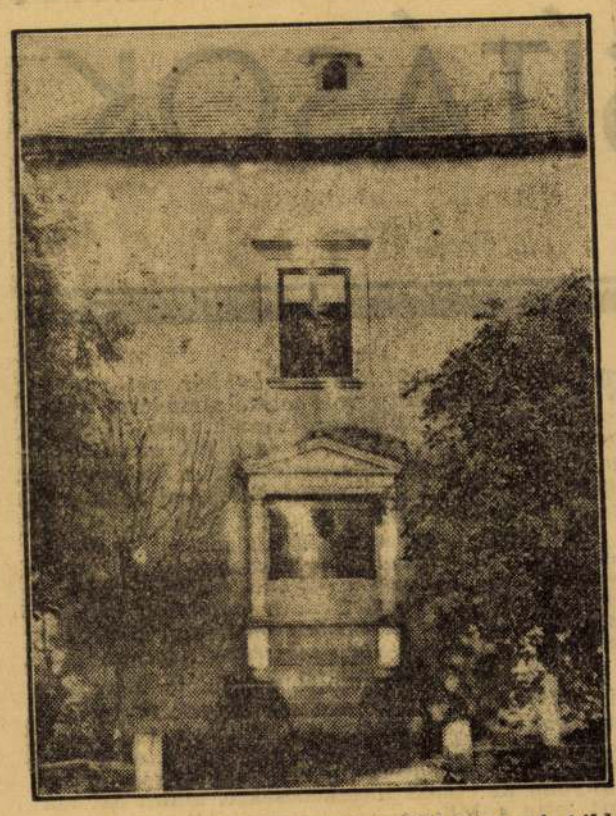

Rákóczi-emléktábla a borsi szülőházon. A tábla fölött az a szoba, amelyben II. Rákóczi Ferenc született

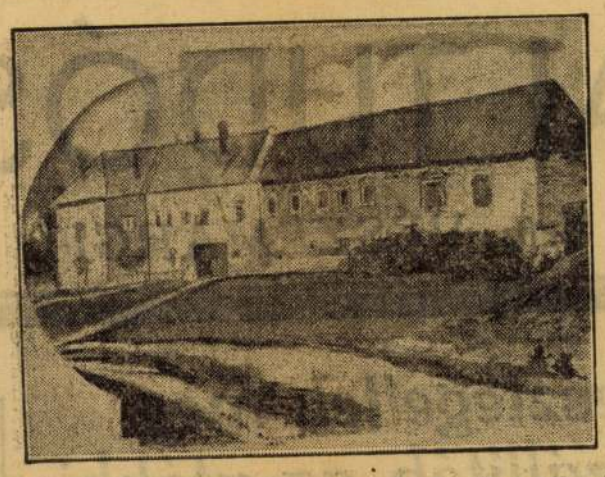

II. Rákóczi Ferenc szülőháza (mai állapotában)

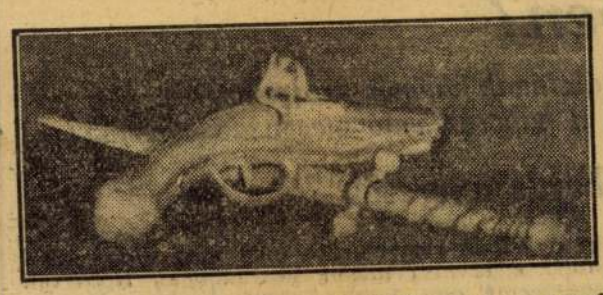

II. Rákóczi Ferenc aranyveretű címeres revolvere és tőre

Az újhely—borsi lezárt országút. Elől a magyar sorompó. Mögötte a cseh határjelző, őrbódék s a háttérben a Slov. Nove Mesto-Borsi állomás közti lezárt összeölelkező vasúti sorompó

RÁKÓCZI SZÜLŐFÖLDJÉN, FEJEDELMI EMLÉKEK NYOMÁBAN

„Egy krajcárt sem kaptam II. Rákóczi Ferenc szülőházáért" — mondja herceg Windischgraetz Lajos, a pataki várúr

Sátoraljaújhely, január.
(A Pesti Napló tudósítójától.)

A bodrogparti Athen Rákóczi-bálra készül. Már együtt a műsor: tárogató, ének, felolvasás és tánc, s mindez azért, hogy Rákóczi városában felállíthassák II. Rákóczi Ferenc szobrát. Már a helyét is kijelölték Alighanem gyors csárdás alá húz majd a cigány, hogy gyorsan összegyűljön a szoborállítás költsége. Erre pedig azért van szükség, nehogy úgy járjon Patak, mint Újhely.

A papírpénzzé vált szobor

A háború előtti esztendőkben történt, hogy Zemplén vármegye díszes közgyűlésen elhatározta a Rákóczi-szobor felallítását. A megye lovasszoborra gondolt és nagyarányú gyüjtésbe kezdett. Előkelő szoborbizottság alakult. Az eresek szépen gyültek és a megye mindinkább reménykedett abban, hogy tervét valóra válthatja.

A szobrot Újhelynek igérték.

És a szoborból papírpénz lett. Talán még most is megvan a Rákóczi szoboralap: 30 ezer koronával, két pengő negyven fillér értékben.

Kazinczy Ferenc unokája és a pataki szobor

II. Rákóczi Ferenc Borsiban született, de szülőföldnek számít Sátoraljaújhely és Sárospatak is, mert Borsi időnként az újhelyi vagy a pataki vár tartozéka volt. Az újhelyi vár romokban hever. A pataki vár áll, felvette a küzdelmet az idővel és a viszontagságokkal. A pataki vár, a pataki főiskola együtt őrzi a Rákóczi-emlékeket.

Kazinczy Gábor ny. kúriai bíró, a »szent öreg« unokája, aki már Kazinczy Lajosnak is szobrot állított, mint a Pataki Diákok Országos Szövetségének elnöke akciót indított arra, hogy Sárospatakon még ez esztendőben állítsanak szobrot a megye nagy szülöttének.

Utunk ezúttal a főiskola igazgatójához vezet. Az akcióról, a nagy tervezgetés, levelezés és a lelkes *Kazinczy* Gáborról beszél:

— Ő maga ötszáz pengőt, a Diákszövetség ugyanennyit adott — mondja *Novák* Sándor sárospataki közigazgató.

— Milyen szobrot állít a főiskola?

— A főiskolai kert egyik szegletét az aszfaltút mellett levágjuk és ott helyezzük el a Rákóczi-szobrot. A terv szerint Rákóczi bronzalakja két méter körüli lesz. Reméljük, hogy a Rákóczi-bál előkelőségei és a Diákszövetség összeadja a szobor költségeit.

— Mi a Rákóczi-est programja?

— A Rákóczi-estet február 2-án a sárospataki főiskola Mudrány-termében tartjuk. *Baltazár* Dezső püspök tart ünnepi beszédet. Beszédet mond *Farkas* István miskolci püspök, felolvas P. *Gulácsy* Irén. A főiskola egyébként kiállításra is készül.

A kemény asztal, amelyen Rákóczi aludt menekülésekor

A sárospataki főiskola stílszerűen legrégibb épületrészében rendezi be múzeumát. Két nagy terem érdekességet találunk itt.

Dr. *Jakob* Károly, a főiskolai múzeum őre vezet bennünket a rendkívül pedánsan kezelt régiségek között.

— Ezek itt Rákóczi-emlékek, pénzek, pecsétek.

Ezúttal csak olyan tárgyakat keresünk, amelyek II. Rákóczi Ferenc: vonatkoznak és képük még nem jutott nyilvánosságra.

— *A Rákóczi-asztal, amelyen aludt menekülésekor.*

A Rákóczi-»asztal« mintegy két és fél méter hosszú, háromnegyedmeter széles, 50—60 centiméter magas kemény bútordarab.

Valamikor beregiek szerezték meg és Bereg megye igen nagy levelezgetés után engedte ki kezéből. A bútordarab felirata: »Ezen az asztalon aludt II. *Rákóczi* Ferenc 1703. Jún. 27-én Pudpalócz, ma Vezérszállás községben egy *Duzsár* István nevű ruthén kenéznél. 1883-tól van a főiskola tulajdonában. 120 frt-ért vették meg egy beregmegyei társaságtól«.

— Jellemző az is, — mondja dr. *Jakob* Károly — hogy Vezérszállás község lakói *feketébe öltöztek és úgy kisérték ki falujukból ezt a bútordarabot, mintha halottat kisértek volna.* Apátlanságra jutott ez az asztal, azzal, hogy szerencsétlenség éri azt, aki a Duzsár István Rákóczi-asztalától megválik. Az egykorú feljegyzések szerint a Duzsár-család tagjai összekaptak a pénzen, perlekedtek és a perköltség többet tett ki, mint amennyit kaptak Rákóczi nyugasztaláért.

Vezetőnk egy könyvet tesz elénk. Együtt a levelek. Az asztal történetére és megszerzésére vonatkoznak. A pedáns múzeumőr a leveleket könyvbe ragasztotta és így mind egy szálig megmaradt az utókor számára.

Frangar non flectar

A főiskolai múzeum értékes zászlóhoz jutott. Rákóczi-zászló, a báró *Ragályi-Balassa*-család birtokából. A zászló felirata: *Frangar non flectar.* (Töressem bár, de meg nem hajlok.) A zászló foszlányai álló nagy üvegkeretben nyertek elhelyezést, két üvegtábla közé téve.

Báró *Ragályi-Balassa* Ferenc levelét is olvashatjuk:

»Mellékelten van szerencsém a sárospataki főiskolának tett ajándék gyanánt feleségem, szül. br. *Balassa* Emma és saját nevemben is egy Rákóczi-zászlónak, sajnos harci viszontagságtól és azóta eltelt időtől megviselt maradványait származtatni. *A zászló a Balassák által évszázadokon át bírt kékkői várból származik* és a nagy fejedelem dicsfényétől övezve mindig féltett relikviája volt...«

A négyszázéves főiskola múzeumából a pataki várba térünk. Itt *Windischgraetz* Lajos herceg ad szíves felvilágítást.

A várban

A sárospataki várudvar kapuja előtt két hatalmas farkaskutya szaglászik, csak vezetővel lehet elérni az irodát.

— Szerencséje van szerkesztő úrnak, — mondja *Prókay* igazgató — a kegyelmes úr holnapig Patakon marad és így mindenben szívesen ad felvilágosítást. Magam is szolgálhatok valamivel — toldja tovább a beszélgetést.

— Tessék.

— *Én őriztem a borsi szülőház, a pataki és a kövesdi vár vételi szerződését.* Id. *Windischgraetz* Lajos herceg *Bretzenheim* Karola örököseitől vette meg a várat. Minden darabka követ, ami a Rákóczi-várhoz tartozott, megőrzött és karbantartott. »Az öreg kegyelmes úr nagyon vigyázott a Rákóczi-relikviákra.« (Az »öreg kegyelmes úr« néhai Windischgraetz Lajos herceg, az osztrák tábornok.)

Prókay igazgató bevezet *Windischgraetz* Lajos herceg szobájába.

— II. Rákóczi Ferencre vonatkozó relikviákat keresünk.

A herceg a »*Sub rosa*« terembe vezet. Egy szekrényben őrzi *II. Rákóczi Ferenc arannyal kirakott revolverét és tőrét.* A revolveren a Rákócziak címere.

Most egy festményt mutat a herceg. Rákóczi képe, egy jezsuita páter festette. A vár falain kívül más nincs is itt, ami II. Rákóczira emlékeztessen. Mint rendkívüli érdekességet mutatja hercegi kísérőnk I. Rakóczi Ferenc arcképét. Igen ritka és értékes kép.

Visszatérünk a herceg dolgozószobájába. A herceg lerajzolja a híres »*sub rosát*«, a hallgatás jelét és a sub rosa teremben látható asztalt, amelyről azt tartják, hogy I. Rákóczi Ferenc és a Wesselényi összeesküvésben szereplők itt kovácsolták tovább tervüket.

Csodálatos, hogy e néhány tárgyon kívül más olyan relikviát, amely II. Rákóczi Ferenccel

AMERIKAI TUDÓSÍTÁSOK

Irta: VÉSZI MARGIT

Kiket és mivel vesztegettek meg az amerikai hadiszállítók az utóbbi időkben?

A republikánus szenátorok vizsgálatának különös eredményei
Hogyan akar Roosevelt elnök véget vetni a háborún való meggazdagodásnak?

Hol kezdődik a „háborús nyereség"?

Los Angeles, január.

A szenátusi bizottság vizsgálata, amely tudvalevőleg igen kellemetlen és kíméletlen módon szorított ki váratlan igazságokat *az amerikai hadiipar mindenkató fejeiből*, egészen hihetetlen és mulatságos részleteket hozott napvilágra, amikről mostanában valamennyi komoly amerikai folyóirat sűrűn cikkezik.

Miközben Genf javában ülésezik és az Egyesült Államok fáradhatatlanul hangoztatja békeparti feltogását, *a Del-Amerikában szüntelen dúló háborúságot kellőképpen lefölözte az itteni nagyipar*, még pedig a lehető legszemérmetlenebb *vesztegetések* segítségével megszerzett szállítások útján. Kiderült például a vizsgálat folyamán, hogy *a nikaraguai Nemzeti Gárda parancsnoka az ország elnökének tudtával províziót húzott az északamerikai hadianyagszállítóktól. A guatemalai hadügyminiszter* csupán »*ajándékokat*« fogadott el annak ellenében, hogy »*sportcélokra*« *puskákat engedett bevinni*, ugyancsak »ajándékokat« kapott hasonló nagylelkűségéért *egy mexikói tábornok* és *egy hondurasi polgár*, akiről »tudva van, hogy mindent ki tud járni, mert az elnöktől lefelé minden közalkalmazottnak szívesen ad kölcsönöket«...

Kínai magasrangú tisztek négy százalékot kaptak az itt vásárolt lőpor után, amire nézve az eladó, a dúsgazdag és tekintélyes *Du Pont*, a vizsgálóbizottságnak csak annyit jegyzett meg, hogy »*Kínában az ilyesmi régi, tradicióval bíró szokás*«.

Az Egyesült Államok hadügyi és tengerészeti minisztériumai eddig nemcsak hogy *nem* kárhoztatták a nagy fegyvergyárak ilyen exportüzleteit, hanem *hasznosaknak tartották őket*, mert azt találták, hogy *ezek a nyereségek pótolhatják a szerintük túlalacsony büdzsé miatt nem eléggé támogatott fontos üzemek keresetét*. Ezáltal vált hallgatólagosan elfogadott intézménnyé a vesztegetések árán megszerzett hadianyagszállítás többnyire mindkét ellenfél számára, tekintet nélkül a sokat magasztalt humanitárius szempontokra.

Már a multban több elnök rezsimje idején erélyesen hangoztatták, hogy szükséges volna a háborún való meggazdagodást *állami intervencióval megakadályozni és négy évvel ezelőtt a republikánus hadügyminiszter Hurley egy tervet is dolgozott ki*, amely sok lényeges változtatás után, amelyek eredeti szándékait alaposan elferdítették, *sem vált soha törvennyé*. Ez a javaslat azt kívánta, hogy *a hadianyagok árát háború esetére megrögzítsék*, hogy ezzel minden spekulációnak elejét vegyék és hogy magánosokat és üzemeket ilyen szállítások esetében *akkora adóval sujtsanak*, hogy jövedelmének nem kevesebb, mint *95 százaléka az államnak jusson!*

A szenátusi vizsgálóbizottság összesen *181 egyén dolgát vette vizsgálat alá, akik egymilliót vagy annál többet kerestek háborún egy év alatt* annakidején és ezek között *nemcsak hadianyag-, acél- vagy olajmágnások szerepeltek*, mint hadigazdagok, hanem *25 nő is*. De a háborún való meggazdagodás fogalmát annyira *tágan* értelmezték, hogy olyan egyéneket és cégeket is belevontak a vizsgálatba, akik és amelyek csak nagyon *távoli, közvetett úton* szereztek nagyobb hasznot a háborúból: mert azt, hogy Ford és más autógyárosok, a Kodak gyáros Eastman, csakugyan a háború céljaira való *egyenes* szállítás által növelték a vagyonukat, könnyű bebizonyítani, de ugyanilyen alapon vizsgálták ki *az egyik legnépszerűbb irodalmi folyóirat, a »Saturday Evening Post«, több cigarettagyár, törülközőszövőde, rágógumigyár és — Woolworth, a filléres bazárok sokszoros milliomos megteremtőjének nyereségeit is.* Éppen így hadigazdagoknak minősítettek egy csomó dúsgazdag *telektulajdonost* is, akik bizonyítani tudták, hogy vagyonuk *öröklött és soha semmiféle hadianyag részvényét sem bírták*. Ezeknek a vizsgálatoknak voltak utolsó szenzációs fejezetei a tavalynyári kihallgatások, amikor *a J. P. Morgant és társait, Ottó H. Kahnt, Vincent Astort* és más dúsgazdag bankárokat citáltak a szenátusi bizottság elé.

A vizsgálatok vezetése, mint említettem, *főképpen republikánus* szenátorok kezében volt és így érthető, hogy olyasvalakit is maga elé állított, aki *az elnök személyéhez még nem régen közel állott:* a tavalyi mozi-hetihíradókban Roosevelt rendszerint *egy tengerésztiszt karjára támaszkodva volt látható*. (Mint tudjuk, béna lába miatt annyira nehezére esik a járás, sőt az állás is, hogy állandóan támogatásra van szüksége.) Ez a szárnysegéd a vizsgálat folyamán kénytelen volt *beismerni, hogy igyekezett azon, bár fáradozásait siker nem koronázta állítólag, hogy idegen államoknak hadianyagot adjon el.* (Az azután megint hozzátartozik ennek az országnak a természetrajzához, hogy ebből nemcsak hogy semmiféle botrány nem keletkezett, hanem még csak nem is sokat emlegetik a dolgot és sehol nem kelti a legcsekélyebb felháborodást sem...)

Annál nagyobb meglepetés fogadta az elnöknek azt a lépését, hogy a vizsgálatot és rendelkezést *kiveszi a republikánus kezekből és önálló bizottságot szervez abból a célból, hogy a hadinyereségeket elvegye a jövőben az állam számára.* A tagok között ott van különösen kedvelt bizalmi embere, *Bernard M. Baruch bankár*, ott van az N. R. A. elmozdított, volt teljhatalmú ura, *Johnson tábornok*, a különböző tárcák fejei, *Morgenthau, Hull, Dern, Swanson és a női munkaügyi miniszter Miss Perkins, valamint a hadsereg és tengerészet vezetői, a vasutak fejével és a külkereskedelem főintézőjével egyetemben.*

Az elnök terve nem különbözik lényegében a régiektől: *példátlanul súlyos megadóztatás útján meg kívánja szerezni az állam részére azokat a nyereségeket, amelyeket eddig magánosok vágtak zsebre*, meghagyván nekik a megállapított árak felett egy bizonyos. *igen mérsékelt hasznot.*

Azt hitte volna a felületes szemlélő, hogy ez a hír a *tőzsdén* nagy áresést fog okozni az érdekelt iparágak részvényeinél. De a krach, amely Európában óhatatlanul bekövetkezett volna, elmaradt, aminthogy a tőzsde eddig sem reagált soha olyan irányban az elnöki intézkedésekre, amint azt másutt tette volna...

Amit nem is lehet voltaképpen bámulatosnak találnunk: eddig már annyi »radikális intézkedést« harangozott be hangos szavakkal a kormány és annyi, hónapokon át óriási publicitással megszervezett akciója veszett bele hallgatásba vagy csinálódott vissza szép csendesen a kulisszák mögött, hogy érthető, ha ebben sem bíznak. Gondoljunk csak az arany és ezüst körüli »reform«-okra, az N. R. A-re, az infláció bevezetésére vonatkozó »legerélyesebb eszközökhöz való nyúlásra«, az árindex előre való bemondására, amelyet soha el nem értek, a munkanélküliség nagyarányú csökkentésére vonatkozó ígéretekre és tervezetekre... A szép és kényelmes csak az, hogy ebben az országban senkinek nem jut az eszébe, hogy rekrimináljon, hogy szemrehányást tegyen elmaradt eredményekért, amelyeknek századrésze is elég volna ahoz minden európai országban, hogy *kormányokat buktasson.*

Az „éhes ember" táblát cserél...

Hollywood, január.

Hogy a dolgot megértsék, tudniok kell a következőket: ebben a kitünően mechanizált országban mindent be lehet percnyi pontosságra állítani. A háziasszony például este beteszi a tejet és a kávét a tűzhely melegítőjébe és beállít rajta egy óraszerkezetet félórával előbbre, mint mikor másnap reggel fel óhajt kelni. Az óra jár, reggel a láng *magától begyullad a kívánt időben*, megfőzi a kávét és felforralja a tejet és mikor mindez elkészült, *magától elalszik, ugyanakkor pedig ébresztőt csenget.* (És ez így van *minden* losangelesi kispolgári háztartásban, ahol az asszony maga főz.)

Ugyanilyen percnyi pontossággal tudják az amerikaiak kormányozni *a növények virágzását*, — a Jóisten a megmondhatója, hogyan csinálják azt, hogy a »*poinsettia*«, az a magas bokornövény, aminek a tetején égőpiros levelek közepében kis sárga virágcsokor világít (nálunk is kapható, csak alacsonyabb formájában, Olaszországban »karácsonyi csillag« a neve), pontosan december huszonnegyedikére nyílik? Nincs ház, amelyik előtt ne virágzana ma, az uccák némelyikét ez szegélyezi, mert itt *ez a növény jelképezi a karácsonyt.* Azért fenyőt is többet látni, mint másutt: a hegyekből hozzák le, nagyon olcsó és nemcsak a házakban állítják fel őket, hanem többnyire egy második, nagyobb is ragyog esténként *a villák előtt a kertben, a templomok és középületek előtt és a nagy szállodák bejárata mellett emeletes óriáspéldányokban*, amik messze ragyognak a háztetők fölött.

A boltok kirakataiban, éppen úgy, mint a házak belsejében, *zöld vagy ezüstlevelekből font pirosszalagos koszorúk csüngnek*, a Hollywood Boulevardon is ilyenek lógnak a kocsiút fölött és két oldalt *pappendekliből készült és fenyőágakkal telefestett gúlák*, villanykörtékkel kivilágítva, próbálnak telet hazudni, amit bajosan hisz el az, aki könnyű ruhában, *felhőtlen júliusi ég alatt izzadva* szaladgál bevásárolni... Este hűvösebb van és ilyenkor már hetek óta felvonul a Boulevardon a tél illúzióját mesterségesen előállító vállalkozás: *a boltosok által finanszírozott körmenet*, óriási szekerekkel, amelyek *szarvasok által vontatott, jégcsapokkal teleaggatott szánokat ábrázolnak, amikről a fehérszakállas, pirosruhás, kövér Santa Claus, az itteni Mikulás, papírhavat szór a tömegre.*

De térjünk a tárgyra. Mint említettem, karácsonykor minden lakást koszorúk és a pirosvirágos poinsettia csokrai díszítenek és ehez képest magában a városban, a rengeteg üres telkek vidékén óriási poinsettia-kertészetek láthatóak. Nem messze ide vagy *harminc holdon* mást nem látni, mint hajszálra egyforma magasságban, egyforma minőségű, egyforma nagy poinsettiákat, *egy tagban*, mint nálunk a búzát, alföldi gazdaságokban.

Mikoriban még a piroslevelű virágoknak nyoma sem volt és csak az alacsony zöld bokrok tengere mellett vitt el az utam a forgalmas Sunset Boulevardon, először láttam az »*éhes embert*«, akit azóta is, hónapok óta, naponta látok. Mert nem lehet *nem* meglátni: a kocsiút közepén áll, jobbra és balra tőle két-két sor autó robog szakadatlanul őrült tempóban, — jól öltözött, rendesen megfésült fiatalember, intelligens arcú és okos szemű. A kezében nagy fekete táblát tartott, amire fehér betűkkel ez volt ráfestve:

»ÉHES VAGYOK! ADJATOK MUNKÁT!«

Elszorult a szívem, mikor először megláttam és még sokáig, egész este kísértett a képe. Ez az út, a Sunset Boulevard, vezet ki *Beverly Hills, a gazdagok negyedének és a filmsztárok világának szívébe* — és itt áll egy fiatalember és hirdeti, hogy *éhes és munkát kér, semmi mást, csak munkát!*

Azóta, legyünk őszinték, megszoktam. Már messziről nézem, helyén van-e még és titokban remélem, hogy eltűnt, dolgozik valahol. De erről szó sincsen: minden nap ott találom, amint jobbrabalra himbálja a táblát, hogy minden oldalról láthassák, fáradhatatlanul, hónapok óta. Mögötte a poinsettia-tenger magasra nőtt, kipirosodott és ő még mindig ott áll és áll és hirdeti, hogy éhes. És talán éppen *ebben* számította el magát: talán, ha egy nap eltűnt volna onnan, akadt volna valaki, aki mégis csak utánajár, hogy éhen halt-e csakugyan és talán még szerez is neki munkát, ha megtalálja. De így? Ki hiszi el valakinek, hogy éhes, aki *hónapokon át* hirdeti ezt és közben mást nem tesz, mint az uccán áll, tehát pénzt nem keresnet?

Karácsony előtt itt is *pirossal* díszítik fel a kirakatokat és *piros* szalagokkal kötik át az ajándékokat, amik többnyire *pirosmintás* papírba vannak csomagolva. Tegnap délelőtt, amikor utolsó bevásárlásaim miatt siettem be a városba, a Sunset óriási forgalma közepette hirtelen le kellett lassítanom az autót, mert valami szokatlant vettem észre: az úttest közepén *ott állott változatlanul* az »éhes ember« és himbálta jobbra-balra a tábláját, — de... a tábla *új volt*, karácsonyi táblát csinált magának, *szép piros, vidám, ünneplő táblát: piros táblára volt a karácsony tiszteletére felpingálva, hogy »éhes és munkát akar«.*

Mögötte a beláthatatlan piros poinsettiatenger, körülötte az autók robogó négy sora, amiknek nyitott hátsó ülése és poggyásza színültig tele volt pirosszalagos csomagokkal... És a közepen az ember a piros ünnepi táblával, amire senki sem pillant már rá. Megszokták, hozzátartozik a Sunset Boulevard képéhez, éppen úgy, mint a toronymagas pálmák karcsú finom sziluettje az út két oldalán. És ha egy szép napon komolyan éhenhal, éppen olyan kevesen fogják tudomásul venni, mint amilyen kevesen vennék észre, ha egy útszéli fa kettétörne a szélben, éjszaka elszállítanák és másnap reggelre újat ültettek volna a helyébe, amint itt az szokás...

A sátoraljaújhelyi gör. kat. templom, amelynek felépítését az egykori okmányok szerint II. Rákóczi Ferenc engedélyezte az 1693. esztendőben

volna kapcsolatba hozható, nem találunk a várkastélyban.

Most magára a várra és a várat Borsival összekötő alagútra terelnénk a figyelmet.

A herceg *nem szívesen beszél Borsiról.* II. Rákóczi Ferenc szülőhelyével kapcsolatban csúnya emlékei vannak.

„Borsiért, Rákóczi szülőházáért én egy krajcárt sem kaptam..."

— Borsi, — gondolkozik el a herceg — most nem sokat tudok Borsiról. *Úgy vették el tőlem, hogy egy krajcárt sem kaptam érte.* A frankpör idején teljhatalmú megbízást adtam egy csehszlovákiai ügyvédnek, ő intézte ezt az ügyet is. II. Rákóczi Ferenc szülőháza dr. Hajnáé, az ügyvédem rokonáé. Hogy mint került a birtokába, azt nem tudom, én nem láttam az erre vonatkozó elszámolást. Igaz, hogy volt a cseh hatóságoknak adókövetelése velem szemben, ezt kifizették, másra is fordítottak összegeket a különféle eladásokból. Borsival nem békültem még meg... Egyszerűen elvették tőlem!

— Úgy tudjuk, hogy a csehszlovák telekkönyvben néhány ezer pengő ellenében írták át a birtokot és Rákóczi szülőházát...

— Nem tudok róla, én nem láttam az erre vonatkozó iratot.

Kapott-e valamit *Windischgraetz* Lajos herceg a II. *Rákóczi* Ferenc szülőházáért, a borsi kastélyért és a hozzátartozó többszáz hold földért, az másodrendű kérdésnek látszik. Akár rendes árat kapott, akár csak valamit, a borsi kastélyt mindenképpen a gyászosemlékű frankpör vitte el.

A borsi birtokot már másodszor juttatja erre a sorsra a politika A Wesselényi-féle összeesküvés árához tartozott Borsi is. I. Rákóczi Ferenc szerepet játszott a Wesselényi összeesküvésben és a *Sátoraljaujhelyen* kötött megállapodás értelmében, anyja közel félmillió pengőt fizetett ki, hogy I. Rákóczi Ferencnek ne legyen bántódása. A sátoraljaujhelyi megállapodás után, amint azt a vármegyei levéltárban lévő »Adalék« feljegyzi, ellenszolgáltatásul három falut adott anyjának, *köztük Borsit.*

Budapest telefónon kéri a herceget. Elbúcsúzunk a pataki vártól.

Rákóczi-pince, alagutak

A megyei székhelyen, Sátoraljaújhelyen is egyre kevesebb a Rákóczi-emlék. Már csak az öregek beszélnek róla.

A Stefánia szülőotthon emeletes épülete mellett találjuk a Rákóczi-pince bejáratát. A nép azt tartja róla és azt jegyezték fel Ujhely történetírói is, hogy a pincéből Borsi, Sárospatak és a regéckei várba vezettek az alagutak.

Dr. *Adriányi* Béla ny. vármegyei alügyész, sátoraljaújhelyi ügyvéd mondja, hogy gyermekkorában többedmagával olyan darab utat tett meg az alagútban, mely idő alatt *tizenkét gyertyát égettek el.*

A pince bejárata olyan, mint egy hatalmas terem. *Agai ma is messze vezetnek.*

Rákóczi-ház és templom

A Kazinczy uccára érve találjuk a »Rákóczi-házat«. Kazinczy ucca 25. Ez a város első emeletes háza, itt lakott valamikor Rákóczi egyik tisztartója és a régiek szerint II. Rákóczi Ferenc is tartózkodott ott.

Közelben a görögkatolikus templom. Építésére II. Rákóczi Ferenc adott engedélyt. Rákóczi-emlék a Palotás ucca, ahol a nagy fejedelem testőrei laktak. Ma Árpád ucca a neve, de a Markovics-házon még ott látjuk a régi táblát: Palotás ucca.

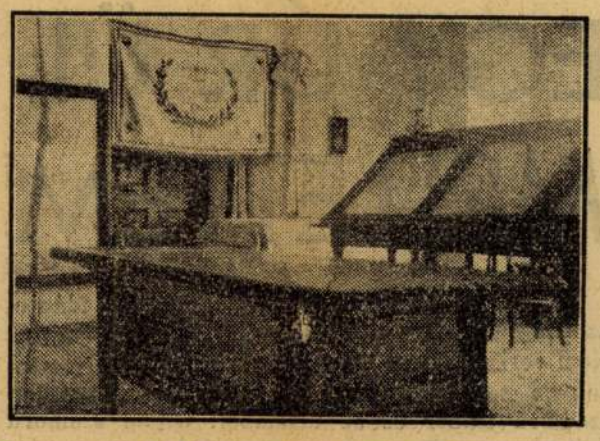

Sárospatak új múzeumában őrzik azt az asztalt, amelyen II. Rákóczi Ferenc menekülésekor egy rutén faluban aludt

A szabadságharc 200 éves fordulója

A vármegyei főlevéltárban a Rákóczi-iratokat nézzük. Adomány-levelek. Elővesszük a vármegye 1903. évi közgyűlési jegyzőkönyvét.

1903 június 14-én ünnepelte a vármegye *Rákóczi szabadságharcának kétszázéves fordulóját.* Gr. *Hadik* Béla főispán elnöklésével díszközgyűlést tartott a vármegye. Dr. *Kossuth* János mondott emelkedetthangú beszédet. A díszközgyűlés után *Dókus* Gyula vezetésével *Budapest* székesfőváros és a vármegyék kiküldötteinek élén óriási tömegben indult a sokezernyi tömeg Borsi felé. A régi feljegyzések szerint a három kilométeres úton két kilométer hosszúságban vonult a tömeg. A nagy fejedelem szülőháza előtt *Matolay* Etele emlékezett meg a szabadsághősről, aki egymilliókétszázezer holdas birtokát áldozta fel a szabadságharc érdekében.

A jegyzőkönyveket *Thuránszky* László ny. főispán, akkori főjegyző készítette. Felkerestük az őszfejű *Thuránszky* Lászlót és megkérdeztük, mire emlékszik legjobban az emlékünnepéllyel kapcsolatban? Ugyanarról beszél, amit a régi iratok jegyeztek fel. — Egy dologra kellemesen emlékszem még vissza — mondja Thuránszky főispán — s ez Nógrád megye képviselőjének banketti beszédére vonatkozik. — »Az tetszik nekem itt legjobban, — mondta *Hanzély* Márton, Nógrád megye árvaszéki elnöke — hogy a zempléniek nem kultiválják a személyi kultuszt, itt nem a főispánt köszöntik fel.« A mai világban ez tetszik a legjobban...

Borsi, lezárt sorompók

A Rákóczi út végén megállunk az országhatárnál. Innen vezet az út Borsiba, Rákóczi szülőfalujába. Az útból csak néhány lépést látunk és hogy többet lássunk, *kimászunk egy határmenti épület bádogtetőzetére és végigcsúszunk a bádogon, hogy jobban lássuk azt az utat, amelynek vége: Borsi, mai nevén: Borsa.* Házak, új építkezések, finánclaktanyák, új templom, mögötte a bodrogparti falu.

A Rákóczi-ház Sátoraljaújhelyen

Nem látjuk a Rákóczi-házat. *A csürt.* Mert ma ez a hivatása. Legutobb még pravoszláv munkások laktak a kitört ablakú szobákban. A legtöbb terem: *magtár.* Csak elől áll még épen a Rákóczi-emléktábla, amit az újhelyi turistak emeltek.

Állunk fenn a tetőn és elszomorodik a szívünk.

...A sárospataki Rákóczi-est után nem mehetünk a borsi emléktáblához. Csak a tárogató szól majd a borsi Rákóczi-ház közelében...

LÁSZLÓ hölgyfodrász szalónja
most IV., Bécsi ucca 5. félemelet alatt van.
Telefón 822—11
A Hölgyközönség szíves pártfogását kéri
Olcsó árak — Higiénikus kiszolgálás

„ÉRDEKES ÉLET"

Irta: BÁLINT GYÖRGY

Időnként egy-egy rejtelmes telefónhivás figyelmeztet, hogy »második én«-em, Schäffer, ideiglenes elvonultságából visszatérve, működését újból megkezdte. Néha egy-egy autókereskedő hív fel és csodálkozva sürget, hogy miért nem veszem át és fizetem ki az autót, melyet megrendelni szíveskedtem, néha bizonyos kölcsönök visszaadásának időpontja iránt érdeklődnek tapintatos főpincéri hangok, legtöbbször azonban hölgyek jelentkeznek és randevú-ügyekben tesznek közléseket. Ilyenkor rögtön tudom, hogy csak Schäfferről lehet szó, a lelkes és mozgékony Damjanich uccai szélhámosról, aki időnként engedély nélkül kölcsönveszi nevemet és ujságírói mivoltomat. Egy-egy ilyen különös inkognitó kirándulása rendszerint a rendőrségen és a Markóban ér véget, de nem túl hosszú időre. Schäffer ugyanis idealista és kis haszonnal is megelégszik, rendszerint százon, sőt néha tizen alul. Gyakran teljesen eltekint a pénztől, főképpen hölgyek esetében, ami tagadhatatlanul lovagias felfogásra vall. A pénz általában nem öncél számára, inkább csak eszköz, mely lehetővé teszi, hogy szerényebb lokálokat látogathasson, szerényebb színinövendékek és kezdő kabaréművésznők társaságában és főleg az én nevemben. Hogy miért éppen az enyémben, azt egyszer sem indokolta meg, rövid és számára kínos találkozásaink során. Régebben más kollégáimat is kitüntette néha nevük felhasználásával, újabban azonban csak az enyémben utazik. Lehet, hogy azért, mert az enyém a legveszélytelenebb: velem biztosan sohasem találkozik azokon a helyeken, amelyekre annyira vágyódik. Életfelfogásunk és ízlésünk merőben ellentétes. Ő az úgynevezett bohém köröket kedveli és néha, ünnepélyesebb esetekben a közéleti méltóságosokat is, akiket boldog és hangos szervuszkérlek-kel üdvözöl. Az a »színes világ«, az az »érdekes élet« vonzza menthetetlenül, melyet a színházi lapok pletykarovatai tesznek oly bűvösen kívánatossá a gyengébb ízlésű csikágói snobok előtt.

*

Hogy ez az élet miért színes és érdekes, azt többszöri utánjárás ellenére sem tudtam kideríteni. Schäffer és a többi, kevésbé elszánt schäfferek rajonganak érte: én nem. Mint ahogy azt sem tudom: miért jó dolog egy méltóságost a kávéházban tegezni. A schäfferek sokra értékelik az ilyesmit és bár nem mind tulajdonítanak el nevet és »címet«, mely eme kétes előnyökhöz állítólag hozzásegíti őket, sokan legális úton igyekeznek kiérdemelni e lehetőségeket, az egész schäfferi közösség e filléres vágyálmait. Sokan irigylik az ujságírót, mert »rengeteg érdekes emberrel« találkozhat. Sokan állnak meg kívánsi sóvárgással egyes ismert kávéházak kirakatablakainál, melyek mögött az »igazi bohémek« hajolnak feketéjük mögé, vitatkoznak percentekről és mondanak rosszakat távollevő kollegáikról. Ilyenkor mindig eszembe jut Kurt Tucholsky elragadó szatirakönyvének, a »Deutschland«-nak egy lapja, melyen pezsgősüvegek és poharak fényképe látható. A képek alatt, a szövegben Tucholsky megállapítja, hogy ez az, aminek a kedvéért egy sereg ember a legsötétebb dolgokat is hajlandó elkövetni. Csodálkozva kérdezi az író, hogy miért? Hát olyan jó ez? Vagy a »bohém« élet, a pesti Montmartre és a kisszakasszal utazó Marlene Dietrichek köre: ez olyan szuggesztiv? Engem még a valódiak sem vonzanának túlságosan. Párizsban a Folies Bergèresnél jobban érdekelt a bisztró, ahol autóbuszkalauzok itták állva a kakaót és a nagy néger revűnél jobban vonzott a »bal nègre«, ahol esténként szenegáli bakák táncoltak guadeloupei szobalánnyokkal. Továbbá a Louvre az egyiptomi szobrokkal, a Rodin-múzeum a »Gondolkozó«-val és a bulvárok, a sok millió közönséges emberrel. Itthon pedig — de miért tájékoztassam Schäffert arról, hogy mi érdekel?

*

Miért tájékoztassam őt és a többieket arról, hogy sehol annyi érdektelen nyárspolgárt nem találni, mint a pesti bohémkörökben, hogy a sasuccai terménykereskedőnél egy cseppet sem mulatságosabb a törzskávéházi poénkereskedő, hogy a vöröskörmű filmsztárjelöltben époly kevés a fantázia, mint a hasonkörmű teréz- vagy lipótvárosi menyasszonyjelöltben és hogy sokkal izgalmasabb és »romantikusabb« Pécs környékén szénbányásznak lenni, mint Pesten színikritikusnak? Miért magyarázzam ezt a schäffereknek, amikor úgysem hajlandók elhinni? Ezért csak annyit közlök azokkal, akiket esetleg majd illet, hogyha a lokálokban és egyéb bohémcentrumokban dolguk akad egy érdeklődő és lelkes fiatalemberrel, az semmiesetre sem én leszek, hanem mindig és minden körülmények között csak Schäffer.

Hazajáró lelkek

Irta: Lesznai Anna

Ha eljön a szeptember
és már őszül az ember,
kótya falusi házban
ahol az órák állnak
csak szúvak kalapálnak,
különös csodák járnak.

A salugáter mozgott:
ki járt, motozgatott ott?
Halovány ködkezekben
a könyvek lapja lebben
s ők kiket látni véltél
nincsenek, ha beléptél.

A szekrény nyögve tárul,
avult illatot árul
feledt köntösök fodra,
hitted: holt, aki horata —
most megetted áll s némán
parancsolja: ne nézz rám.

Kopott téntatartóban
titokzatos mély tó van,
benn régi szavak úsznak.
Ha papirodra kusznak
Nem tenmagadat írod:
szüleid sorsát sírod.

Kik ifjuságod védték,
a megszokott cselédség,
ma mind álorcát öltött:
meggörnyedt ferde vállak,
fogatlanráncos szájak,
deresedő szakállak.

Furcsa hogy rájuk ösmersz
és ők is rád ösmernek!
Talán a fürge gyermek
is fáradt, lomhán lépdel?
az álorcás cseléddel
tán te is megmásultál?

Az öreg ajtószárnyról
leolvasod a fáról
nyolc évvel meddig értél.
Hát tegnap ilyen voltál?
holnap tán már megholtál
és semmit el nem értél?

Egy elfeledt sarokból
torzan elédbe toppan
legkedvesb játékbábod,
szebb volt ő minden szépnél
de mindent összetéptél,
játékot és virágot.

Ott a díván hol ültél,
sarkába menekültél
szepegve ettől attól.
Ma is ott szepegj tétlen:
a rádkúszó setétben
megrettentél magadtól.

S ha kigyullad a lámpa
— vén dajkád magyarázta —
tilos tükörbe nézni:
mert akit meglátsz ottan
halott lesz az legottan,
szemedet megigézi.

Kis lány koporsót lát ott,
én meg egy kis lányt látok,
koporsójában, bennem.
Szeretnék ráhajolni,
altató dalt dalolni,
de ezt sem szabad tennem.

Fel kell keltenem őt is,
hadd sírjon velem ő is,
hadd vegyen búcsút tőlem.
Hisz egyek vagyunk ketten,
egyedül én szerettem
s ha el kell innen mennem:

mert eljön a szeptember
és megőszül az ember,
kótya falusi házban
ahol az órák állnak
csak szúvak kalapálnak —
ő semmisül meg bennem.

EGY ÚR ÜL MELLETTEM...

Irta:
SZOMORY DEZSŐ

Egy úr ül mellettem, a »Carmen« előadásán, az Operaházban. Egy csöndes, finom úriember. Nem veri a taktust, ahogy azt szokták az úriemberek az ember mellett, az Operaházban. Látszólag szomorú ember ez az úriember. Olyan szomorú úriember, amilyen sok van a világban manapság. Még a bérlők között is az Operaházban. Egészen kopasz feje van az úriembernek, egy nagy, lejtős homlok frontjával s egy pápaszemmel. A többi rész, orrtól lefelé az álláig: hegyes, kimért, szögletes, ápolt. Amint hallgatja a zenét, látszik rajta, hogy beleássa a fülét a hangokba. Hogy leszállott azokba a titkos mélységekbe, egészen odáig, ahol nem csak a zenét hallja, de átéli az eredetét, a származását, azt az egész rejtélyes szövevényt és tevényt, ahonnan ez a zene a világra jött. Mernem mondani, egyenes kontaktusban van nemcsak Bizet lelkével, de technikai munkájával is, a sok kótáival, vázlataival, különböző fogalmazásaival, papírtömegével, mindennel. Már rá se merek nézni, olyan forró kapcsolatban van egy halhatatlan lélek álmával, vágyaival, magvetésével és zengő énekével.

Holott szeretném megismerni ezt a csöndes, finom úriembert. Készülök is rá, hogy megismerjem. Várok. Egy kedvező pillanatra várok. Mert érzem, hogy az jönni fog, az a kedvező pillanat. Már itt is van. A címszereplő művésznő egy mozdulatára, jobban mondva egy körforgására, hirtelen felveti a fejét az úriember s azzal az ösztönös szolidaritással, amellyel az egyik ember kétségbeesésében, egy másik emberhez fordul segítségért, rámpillant a pápaszemmel és néz... Egy röpke tekintettel viszonzom, egyetértőleg, ezt a tekintetet és kész az ismeretség. Egyazon érzés és gondolat szerint, a két szívünkkel egymáséi vagyunk. Egymástól oly idegen szívünkkel, egymáséi vagyunk a kétségbeesésben. Nyilvánvalóan, egyikünk sem lobog rajongással, a címszereplő művésznőért. De sőt, mikor lemegy a függöny az első felvonásra, olyannyira elégedetlenek vagyunk irányában, hogy gyorsan bemutatkozunk egymásnak, mint két ember, aki egymásra lel a bánatban és a pusztaságban.

— Oh kérem, — mondja, miután nevünket kölcsönösen elhebegtük, — gyakran láttam uraságodat, a régi jó időkben Párizsban, a szomorú könyvtárakban s a víg operában, amelyeknek én is, mint református papnövendék, hű vendége voltam, hű karzati vendége, mint uraságod. Olvasmányaim sorában, különösen ez a Prosper Merimée érdekelt, aki »Carmen« című novellájával Balzacot is felülmúlta. Holott az egész novella nincs több mint száz oldal.

— Igen kérem, — felelem, — hogy Merimée Balzacot felülmúlta, ezt tudtommal Saint-Beuve állítja. Már pedig senki olyan perfid nem tud lenni a jóindulatában, kútmérgezésben és huncutságban, mint ez a Saint-Beuve kérem.

— Lehet, nem vitatom, nem is vagyok elég verzátus ebben a matériában. Én csak a magam tiszta érzéséről és meggyőződéséről beszélek, mint igaz református ember.

— Ez nagyon érdekel, — mondom udvariasan.

— Hát ha érdekli kérem, folytatom. Tehát Balzac, mint Wagner, a nagy stílus s a szemfényvesztés hazugsága, kérem. Mind a kettő tekervényes, szövevényes, messzire elkalandozó. Mind a kettő egy-egy útvesztő, kérem. Balzac például olyan sokszor ismétel valamit, olyan sokszor mondja ugyanazt, hogy az ember végül már el se hiszi neki. Ugyanazt teszi Wagner. Ezzel szemben Merimée, rövid, precíz, száraz mint az afrikai levegő, üde, fűszeres, kemény. Például Taine szerint, hogy én is citáljak valakit, ez a »Carmen« a maga száz oldalnyi terjedelmével világosabb képét nyujtja az ősösztön erejének és vadságának, mint a Schopenhauer egész tudományossága a szerelem s a halál metafizikájáról.

— Szó sincs róla, — mondom. — Az emberi természetről Meriméenek nincs éppen a legjobb véleménye.

— No igen, de ehez a Meriméehez még itt van a Bizet zenéje, — feleli ez a kitűnő ember. — Figyelje meg kérem, ez egy egész faj zenéje, ebben az egyetlenegy emberben. Ez a zene, Nietzsche szerint, hogy megint citáljak valakit, gazdag, precíz, végzetes. Emellett, könnyű, hajlékony, vidám és finom. Ez a zene épít, organizál, elkészül a maga dolgával. Ebben a zenében nincs egy fintor kérem. Aki ezt a zenét hallgatja, az szinte megjavul szívben és lélekben. Ez a zene megtermékenyíti az embert.

— Minden jó dolog megtermékenyíti az embert, mondja Nietzsche, hogy én is őt idézzem. Szerinte arra, ami jó, nincs is más bizonyíték. Csak éppen az, hogy jó.

— Ez így van kérem.

— Ez tagadhatatlan.

— No már most kérem, a vicc az, hogy ezt mi mind nem értjük. Jobban mondva, félreértjük. Mindenekelőtt kérem, alapvető hiba Carmen figuráját az úgynevezett »temperamentum«-ra kijátszani. Mit jelent az, a mi felfogásunk szerint, hogy egy nő »temperamentumos«? Egyszerűen azt, hogy nem fér a bőrében. A legsivárabb konvenció, a legszomorúbb művészietlenség rajzolója így képzeli Carment, — »temperamentumos«-nak. Hiszen ez nem volna Merimée, ha ez csak ennyi volna. Ez nem volna Bizet sem, — hozzá se nyúlt volna, hogy zeneileg is kifejezze. Ez az egész Carmen, egy sötét dráma — a fényben. Egy sötét dráma például a második felvonásban, egy zárt csapszékben s nem egy kis budai vendéglő nyári helyiségében... Egy távoli, egy külvárosi zugkocsmában Szevillában, ahol csempészek biztonságban érzik magukat. Tudni kellene, hogy például Don Jose éneke kívülről, annak a távolságnak az érzetét szolgálja, ahonnan jön ez a fiatal katona. Tudni kellene továbbá, hogy sorsdöntő dolgok tragikumához négy fal szükséges, ahol ez koncentráltan lezajlik. Az egész zene, ebben a második felvonásban, az egész zene minden színével, hangsúlyával, karakterével, intimus vonalával, négy zárt fal akusztikájához van komponálva. Az egész zene ahoz a tragédiához van komponálva, ami egyszerre a Carmen szerelme és halála. Ehez képest ez a leány, ha táncol is, nem sokat ugrál s nem az a »temperamentumos« jeur-leány, akit teadélutánokon látunk. Carmen, igaz, egy »mozgalmi« nő, de szellemi és erkölcsi értelemben. Ez egy nő, aki vita közben megszurkál egy másikat egy dohánygyárban, aki megvet minden fegyelmet és törvényt, aki lázít, aki dezertálásra bir egy szegény katonát. Ez egy olyan nő, aki imádja a szabadságot úgy fizikai mint lelki értelemben s aki megindul a maga végzete útján, majdnem tudatosan, a halál felé. Ez nem ugrál ez a nő. Ez él és szenved. Ezen rajta van, mint egy átok, egy mély és keserű érzés. Ezen rajta van a búskomorság.

— Oh kérem, — mondom, — milyen jól tetszik tudni mindezt!

— Oh kérem, — feleli szerényen, — én éppen csak foglalkoztam a dologgal, elolvastam a Merimée novelláját, elolvastam, amit Taine s Nietzsche írtak hozzá, egy kicsit elmerültem Bizetben is, egy kicsit magam is gondolkodtam hozzá. Mert én nem vagyok kérem, sem címszereplő művésznő, sem rendező, sem karmester, én csak egy egyszerű C-bérletes vagyok.

— Oh hát akkor értem kérem, — mondtam s azontúl már nem is beszéltünk többet.

Rákóczy kardja.

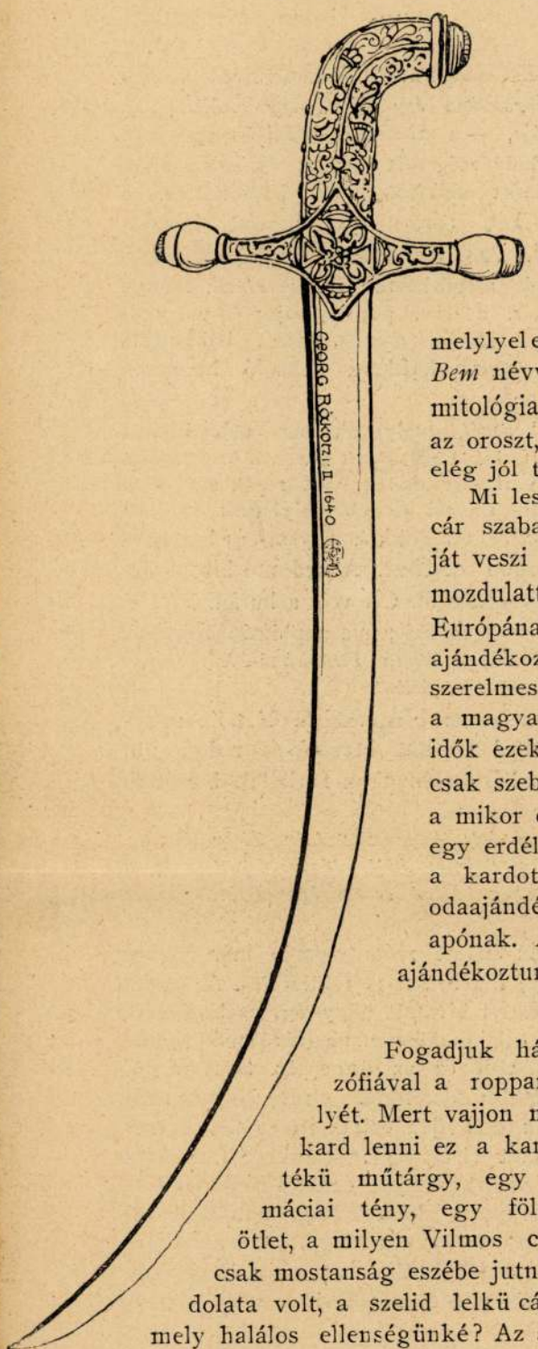

A cár egy kardot ajándékozott Magyarországnak. Rákóczy György fejedelem kardját. Azt, a melylyel Lengyelországot akarták elhasítani elődeitől. Azt a melylyel egy lengyel — a kit *Bem* névvel ismer a világmitológia — verte, vágta az oroszt, a hol tudta. (És elég jól tudta.)

Mi lesz a világból? A cár szabadsághősök kardját veszi a kezébe, elegáns mozdulattal megmutatja Európának és aztán odaajándékozza a szabadságba szerelmes nemzetnek — a magyarnak. Nagyszerü idők ezek, de hajh, mégis csak szebbek voltak azok, a mikor erdélyi asszonyok egy erdélyi mágnástól ezt a kardot megvették és odaajándékozták a jó Bem apónak. A mikor még mi ajándékoztunk...

*

Fogadjuk hálával és ne filozófiával a roppant műbecsü ereklyét. Mert vajjon nem szünt-e meg kard lenni ez a kard? Egy nagyértékü műtárgy, egy gyönyörü diplomáciai tény, egy föltünő államférfiúi ötlet, a milyen Vilmos császárnak szokott csak mostanság eszébe jutni. Kinek a gondolata volt, a szelid lelkü cáré-e, vagy valamely halálos ellenségünké? Az ajándékozó levél selyemsímasága mögött mintha fölmerülne egy pillanatra a szent szinódus elnökének, az oroszok pápájának, a cár mellett a legnagyobb moszkovita úrnak a martalóc arca, — Pobedonoszcev. Ez szokott így politizálni. A levert szabadságharc élő emlékének megy neki az akkor elszedett és most visszaajándékozott régi, de még mindig fényes és veszedelmes karddal?

*

Ime, milyen hálátlan a magyar és milyen udvariatlan. Akadhatnak köztünk olyanok, a kik arra gondolnak, hogy ez az ajándék békítő játékszer a naiv, a jó, a duzzogó gyermeknek. Ausztriát megvizitteli a cár, hogy barátságát neki bemutassa, nekünk pedig látogatójegyeképpen elküldi egy elrablott kardunkat!

*

Nekünk pedig nem kötelességünk a frázisos hála, mert semmi közünk a politikához. Nekünk csak ennek a furcsaságaihoz van némi közünk. Szinte nevethetnékje támad az embernek, ha meggondolja, hogy a cár egy ajándéka, a Rákóczy György és a Bem apó kardja megerősíthet egy ingó kormányt, sikere egy külügyminiszternek. És ez a politika? Hagyjuk is és fogadjuk örömmel, hogy a Heremitage egy nagy kincse a mi múzeumunkba vándorolt. És itthon lesz a kard, alszik üvegkoporsójában, csendesen.

*

Ide le van rajzolva, hogy milyen. Dömöckölt pengéjén aranynyal kiverve: Georg Rákóczy II. 1640. Hüvelye: vert ezüstből való, korálokkal kirakva, közepén ezüstből kivésve a Rákóczy-címer. A markolata: ezüst és korál szintén. A fínom arabeszkek egyrésze már elkopott, csak a szablya épp még egészen. A történelmi kiállítás Rákóczy szobájában van elhelyezve.

A cár Bécsben.

— Egy régi napló följegyzései. —

II. Miklós orosz cár jövő héten érkezik Bécsbe és fogadtatására rendkívül fényes előkészületeket tesznek a császárvárosban. A míg olvasom a fogadtatás és a különféle díszünnepségek sorozatát, önkéntelenül is azután a régi, marokinkötésü könyv után nyúl kezem, a melynek *Tagebuch* föliratán megfakult, meghalványodott már az arany.

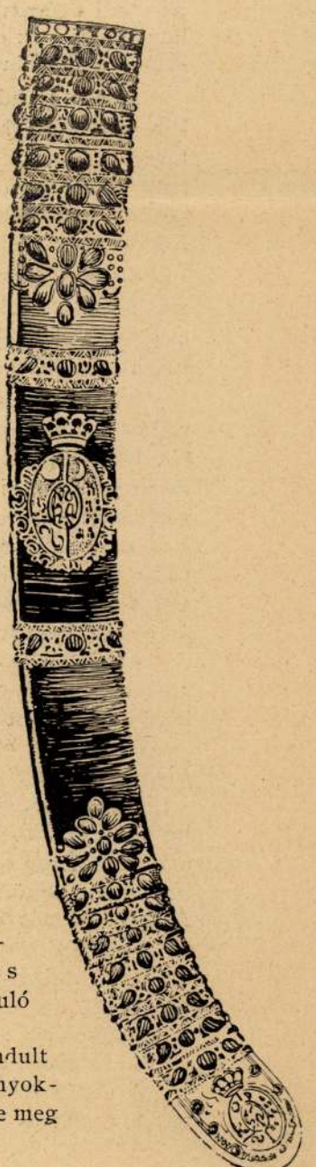

Éppen nyolcvanegy éve annak, hogy a megsárgult lapokra ifjúi lelkesedéssel, hol magyarul, hol németül jegyezte föl egy immár porrá vált kéz, hogy miképp fogadta: *legkegyelmesebb Urunk Ferentz tsászár és király szövetségeseit, nevezetesen a minden oroszok tzárját, I. Sándort.* II. Miklós cár bécsi látogatása aktuálissá teszi ezeket a régi reminiszcenciákat, a melyekből kitünik, hogy talán soha sem volt melegebb a barátság a Habsburg- és a Romanov-dinasztia között mint akkor. A baráti kötelékhez még némi sógorsági viszony is járult, miután József nádor, Ferenc császár öcscse, első házasságában Pál cár leányát, Alexandra Paulownanagyhercegnőt birtanőül, igaz, hogy alig egy évig s hogy 1814-ben már régen pihent a viruló ifjúságában elhalt nádorné...

Sándor cár 1814, szeptember 13-án indult el Pétervárról s az akkori utazási viszonyokhoz mérten, hihetetlen gyorsasággal tette meg

Uj Idők 1896. II.

a nagy utat. A postának huszonnyolc nap kellett, hogy Pétervárról Bécsbe érjen, míg a cár, négy óránként váltott lovakkal, tizenkét nap alatt utazott az osztrák fővárosba. Brünntől Bécsig tüzérség volt fölállítva s ez — mint egy élő távíró vonal — állomásról állomásra jelentette a magas vendég érkezését.

A porosz királylyal Völkersdorfban találkozott a cár és együtt folytatták az utat. Ferenc császár és király az összes királyi hercegekkel és a táborkarral a *Tabor* hídja előtt várta a szuveréneket, a kik szeptember 26-án érkeztek meg. Bécs összes helyőrsége, a polgárőrség, a magyar testőrség, *Eszterházy* Miklós vezérlete alatt, az arcier-gárda mind kivonult és a Pratersternnél volt fölállítva.

A Práter népvándorlás képét mutatta és olyan embertömeg lepte el hogy: *nicht eine Handfläche Gras war zu sehen,* mint a napló írója megjegyzi. A mostani *Englischer Garten* helyén a főrangu hölgyek várakoztak: *a lakájok karszékeket és teppicheket hoztak azoknak, a kik fáradtak voltak az átsorgástól.*

Mikor a cár megérkezett, kiszállt hintajából, Ferenc császár és király is, a ki megölelte és megcsókolta vendégét, messze hallható hangon mondá:

— Soyez le bien venu . . .

Erre megdördültek az ágyúk és megindult a menet, a melyet a Schwarzenberg dzsidás ezred nyitott meg. Ez az ezred egészen a század közepéig arról volt nevezetes, hogy tisztjei az osztrák és magyar arisztokrácia legelőkelőbb családjainak fiaiból került ki.

A cár fogadtatása alkalmával érdekes volt az a háromszáz fehérbe öltözött lányka, a kiket Ehrenfeld lovag vezetett. Bécs patricius családjainak legszebb fiatal leányai voltak ebben a csoportban. A leányok közül *Henkler* Anna remek bokrétát nyujtott át a cárnak, Bekker Anna pedig francia dikcióval üdvözölte.

— *Je suis charmé, je suis charmé* — mondá egyremásra a cár, s udvariasan odahajolva Ferenc császárhoz, megjegyezte, hogy a szépség istenasszonya sem kívánhatna bájolóbb gárdát.

Másnap érkezett Erzsébet orosz cárné. Kíséretében voltak Galitzin Mihajlovits Sándor herceg, főudvarmester, Nariskin főkamarás, lovag Longinoff cári titkár, Stoffregen udvari orvos és Prosorowsky hercegné, főudvarmesterné hat udvarhölgygyel. A cárné Münchenből jött s az utolsó éjszakát a *melki* zárdában töltötte. Az osztrák császárné eléje ment Maria-Brunnig s itt találkozott a két uralkodóné. Ugyancsak itt várta a cárnét férje és Ferenc császár.

A bevonulás fényes volt. Nemes apródok virágkoszorúkat vittek a cárné hintaja előtt és fehér ruhás leánykák virágot szórtak az utcára.

Az utcákat oly sűrűn lepte el a virág, hogy: *a lovak tsülke sem látszott a sok astertól és georginától,*

Ugyancsak ekkor érkezett meg Katalin orosz nagyhercegné is, az oldenburgi herceg özvegye. Ez volt az, a kit Napoleon a tilsiti napok alatt, midőn oly rajongó barátságot kötött vele az orosz cár, nőül akart venni. Ámbár Sándor cárnak nem tetszett a *parvenu* sógor, és a kérőt anyjához, Pál cár özvegyéhez utasítva, ezalatt hirtelen férjhez adta Katalint az oldenburgi herceghez.

Szeptember 29-én az osztrák udvar hölgyeit mutatták be az orosz cárnénak.

A napló hosszasan foglalkozik ezzel és mellékelve van egy meghívó is a császári főudvarmesteri hivataltól: *zu erscheynen in Halb-Galla:* azaz estélyi, de nem kivágott ruhában.

Az október harmadikán megtartott nagy *templomparádé* tömérdek idegent vonzott Bécsbe, és oly nagy volt a lakáshiány, hogy: *Teleky Pál és Cserey Farkas major uram, a kik Erdeiből jöttek fel, huszonöt schein forintot fizetlek a magyar koronában egy napra egy szobáért . . .* mondja a napló írója, — a mi akkor óriási összeg volt.

A Glacisn a helyőrség állt sorfalat és egy szabad térségen óriás sátort alakítottak át kápolnának, a bejáratnál pedig két, bársonynyal bevont imazsámolyt állítottak föl. Pont tíz órakor meghúzták Bécs összes harangjait és megérkeztek a *szuverének*: Ferenc császár, az orosz cár, a dán, porosz, bajor és würtembergi királyok. A sátorba menve, misét hallgattak, mialatt a császári opera férfikara hálaadó himnuszt énekelt.

A fényes *redouteról*, mely október másodikáról harmadikára zajlott le, *húsz oldal van sűrűn teleírva.* Ezen a mulatságon tízezer ember vett részt, s a bécsi redouteal szomszédos udvari lovagló helyiségét is bálteremnek alakították át, virágokkal, selyem- és bársonydrapériákkal gazdagon diszítve. A redoute kis termét narancsligetté varázsolták át. Ott volt a buffet. Itt tartott cerclet Ferenc császár neje, és a naplóíró megjegyzi, hogy: *különös grátiájára méltatta Festetichné-Zichy Juliet, Razamoffsky és Bagration grófnékat.*

A császárné az orosz cárnéval és Katalin nagyhercegnével aranynyal hímzett bársony-esztrádon ült. A szuverének nagy bőrtámlányokon foglaltak helyet és úgy nézték a *contredanse*-t.

Különösen megditsérte a muszka tzár Zichy Ferenc, Eszterházy Vintze és Batthyány Jani, dámák közül pedig a Kinsky Teréz, Eszterházy Mitzi és Wrbna Babette ketses tántzát.

Az október 9-én tartott redoute-parée már sokkal exkluzivebb volt, de fényre ezt is fölülmúlta. Az ünnepélyre a főudvarmesteri hivatal négyezer szabadjegyet adott ki, a melyek tulajdonképpen meghívóknak nevezettek. Káprázatos volt ez az ünnepély. Szuverének, Európa legnevezetesebb államférfiai, viruló lányok, szép szellemes asszonyok, deli ifjak voltak itt együtt és selyem, csipke, gyémánt, virág versenyt suhogott, szikrázott és illatozott a viaszkgyertyák ezreitől megvilágított termekben. Szebbnél-szebb jelmezek kápráztatták a szemet s különösen feltünt negyven hölgy, a császár arisztokráciájának fine fleurejéből válogatva, a kik allegórikus jelmezeikben, a hozzá való ékszerekkel a négy elemet képviselték.

Sándor cárt elragadta a látvány s odamenve a csoporthoz, a szintén tüzet ábrázoló Talleyrand-Perigorde hercegnéhez, így szólt:

— Asszonyom! Önt látva, hajlandóságot éreznék magamban vallást változtatni, hogy tűzimádó lehessek!

Néhány sorban megemlékezik a napló írója arról az udvari díszebédről is, a melyet Ferenc császár leánya, *Mária Luiza* tiszteletére adott. Az ebéd Schönbrunnban, október 6-án, az összes szuverének jelenlétében folyt le. Mária-Luiza itt fungált először mint Parma, Piacenza és Guastalla hercegnője.

. . . Karacsay gróf kapitány, a ki mint helyettes főudvarmestere fungált, és Bétsbe kisérte, megmondotta nekünk, hogy soha sem megyen vissza többé tsászári urához . . . de ez még geheim dolog, — ez van megírva a naplóban.

Ennek a napnak a délutánján fényes népünnep volt

lévén az igen nagy megfeledkezés az apa részéről, hogy az anya teljes mellőzésével szóba áll hajadon lányának férjhezmenetele dolgában.

A közgyám ugyan azzal védekezett, hogy hiszen ő se bűt, se bát nem mondott, de a háborgó tengert lecsillapítani képtelen volt.

Viráhné aztán egy délután a legnagyobb felháborodással közölte a rajta esett sérelmet az építőmesterrel, a kit első pillanatban kellemetlenül érintett a szomorú valóság, de csakhamar magához térve, csak annyit felelt: «Legyen nyugodt, azt az erdészlakot sohasem fogják kijavítani.»

Viráhné arcza föllángolt.

— Lehetséges volna ez?

— «Lehetséges!»

— Hogy-hogy?

— Arra való a közigazgatás. Annyi forumon és retortán megy az keresztül, ugy ki lehet huzni, annyiszor meg lehet felebbezni, hogy mindannyian megvénülhetünk, a mire eldől.

Starck István építőmester és városi képviselő, ki községi ügyekben vezéregyéniség s kivel rendesen 15—20 ember szavazott, aztán igen alapos beszédben kimutatta, hogy az erdészlaknak semmi baja, az teljesen lakható, még jó hosszu ideig tatarozásra sem szorul, de máskülönben a községnek sokkal égetőbb szükségletei vannak, minél fogva a 8., tétel elejtését javasolja.

A szakférfi véleménye hatott; ha az erdészlakot az építőmester is lakhatónak tartja, ugyan mit vesztegessenek rá 2100 koronát.

Viráhné arcza aznap holdtöltét mutatott, az Ilonkáé utolsó negyedet.

Délután Gémesi Toncsihoz ment, jó barátnőjéhez, a kinél az erdészszel találkozni szokott, mióta a mama lehetetlenné tette az otthoni találkozásokat.

Czene Gábor is fel volt háborodva.

— Oh, az a közigazgatás, az a mi közigazgatásunk! Hát mire adnak önrendelkezést, önkormányzatot ilyen buta, ostoba csürhének? Igen-igen, kedves Ilonka! ne ütődjék meg ez erős kifejezéseimen, mert teljesen jogosultak. Az egész város tudja, minden gyerek, hogy az erdészlak maholnap rám szakad. Minapában Pap Dénes maga csodálkozott rajta, hogy még merészkedem benne lakni, és ime, ő is leszavazza! Miért? Mert nyomorultak valamennyien... Azt a 2100 koronát elosztották maguk között. Pap Dénesnek megigérte Starck, hogy a háza előtt a gyalogjárót kikövezteti, Szinayéknak egy utczai lámpást igért az utczájokba... és így tovább! Érdek, érdek, csupa magánérdek! Csak a közérdek semmi ez urak előtt!

— Bizony, pedig nem ütköznék a közérdekbe, hogy belőlünk egy pár váljék, — vélekedett Ilonka.

— Mindenesetre, — felelt az erdész. — Hisz a közérdek nem áll másból, mint az egyes emberek érdekeiből.

E pillanatban Ilonka felugrott. Villogott a szeme. Látszott, valami eszébe jutott, valami mentő gondolat.

— Megvan, Czene úr, megvan!

— Mi van meg?

— Üljön le és irjon egy szép levelet a miniszternek, panaszolja el neki baját, ő majd rá recscsent ezekre a mi városi nagyságainkra.

A mentő eszme azonban nem tette Czenére a várt hatást. Felvilágositotta Ilonkát, hogy a miniszternek semmi köze az ő ügyökhöz. Nagyvárda u. n. rendezett tanácsu város, mely önmagát igazgatja, felfolyamodásilag pedig a vármegyének van alárendelve. Nem tehet mást, minthogy apellál a megyéhez.

— Meg kell folyamodni! — volt Ilonka utolsó biztató szava.

A 8. rovat ezek szerint a «rendes közigazgatási útra» terelődött.

Az a rendes közigazgatási út! Nem a legrövidebb utak közé tartozik. Nem is a legsimábbak közzé. Göröngyös és kátyus... Sok ügy felfordul rajta és az árokba dől, sok megfeneklik a nagy sárban. Pedig ezek az ügyek nem is olyan szárazok, a milyeneknek a papiroson mutatkoznak.

Ez a nyolczadik rovat a költségvetésben száraz és unalmas.

Szóról-szóra így hangzik:

VI-ik fejezet.

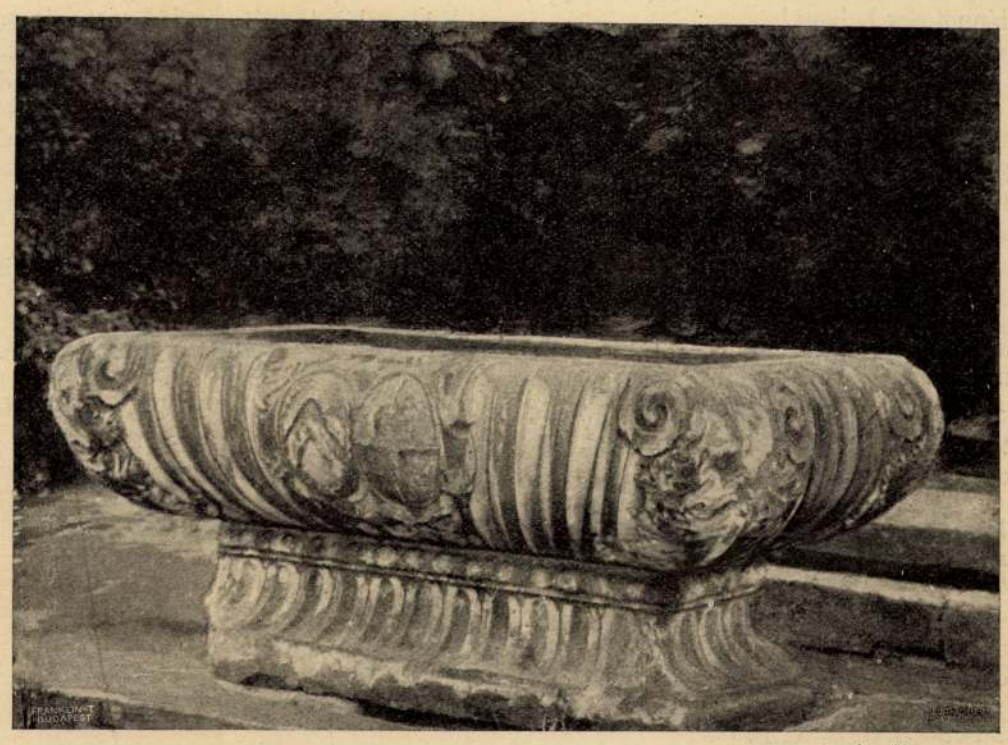

Ereeti fenykepfölvetel után.

RÁKÓCZI ORVOSÁNAK SÍREMLÉKE KONSTANTINÁPOLYBAN.

4-ik czím.

8-ik rovat.

Épületfentartási költségekre _ _ _ 2100 K.

Kit érdekelne ez az unalmas, számbeli tétel ilyen fogalmazásban?

De a ki tudja, hogy ehez a tételhez két szív reménye, boldogsága füződik, — hogy két szív aggodalmai kisérik ezt a rovatot az ő közigazgatási vándor-útján s mindennemű elintézése belenyillalik két szerető szív kellős közepébe, az azt a rovatot nem fogja száraznak találni!

Minél lasabban halad a hivatalokon keresztül az a nyolczadik rovat, annál nyugtalanabbul, türelmetlenebbül ver az a két szív... az egyik a nagyvárdai főutczában, a másik a csobogói pagonyban.

Ha ők meg tudnák gyorsítani az útját, milyen hamar megfutná az a felfolyamodás a közigazgatás minden fórumát! Szárnyat adnának neki, hogy repüljön, — átrepülhessen minél gyorsabban iktatókon, irattárokon, kiadókon és minden néven nevezhető kezelésen és hogy az a megyei számvevő, a kinek a kezébe fog jutni... rövid idő, a lehető legrövidebb idő alatt érdemileg elintézhesse.

De a vágyak nem adnak szárnyat az aktáknak, — az aktának megvan a maga bürokratikus, természetes mászási tempója és minél inkább sürgetik, unszolják, nógatják, hogy «rajta akta, siess akta!» annál inkább megköti magát.

Ó, az akta nem szereti, ha sürgetik!

És az a felfolyamodás sem akart a várostól kimozdulni a megyéhez. Pedig a legkedvesebb, legmosolygósabb, legbarátságosabb városi gazda kezében volt, a ki az erdészt napról-napra a legleköteleződbb igéretekkel traktálta.

A ki Csalánszky Jenő városi gazdát nem ismerte, annak egyáltalán fogalma sem lehet a kedvességről. Az előzékenység Csalánszky kizárólagos tulajdonsága. A hogy ő a feleket fogadni szokta, az a szivességnek legmagasabb foka. Biztosítja, hogy az ügy a legjobb kézben van; hogy ő a legjobb akarattal viseltetik a fél iránt, öt percz alatt áttanulmányozza és a legrövidebb idő alatt elintézi. A fél elragadtatással és hálával keblében távozik el Csalánszky városi gazda irodájából, azon szilárd meggyőződéssel, hogy ha a magyar közigazgatás mind olyan szolgálatkész, kötelességérző, lelkiösmeretes és barátságos férfiak kezébe volna letéve — közigazgatásunk világhirre emelkednék.

A hálával eltelt fél azonban csakhamar legnagyobb ámulatára tapasztalni kezdi, hogy Csalánszky biztosításai és igéretei daczára az ügy semmikép sem akar elmozdulni a helyéből. Újra elmegy Csalánszkyhoz s az újra a legszivesebben fogadja.

— Holnap... okvetlenül, holnap átnézem és elintézem.

— Holnapután... bizonyosan ráérek... Ezer bocsánat! Csak öt perczem volna... De azt sem tudom, hol a fejem...

— Még ma... biztosítom, hogy a darab még ma elmegy... Ne tessék neheztelni... Már magam is röstellem... Csak öt perczem volna...

S ennek a jóravaló, barátságos, előzékeny embernek rendesen minden ügyre telik ideje, csak épen bizonyos ügyekre nem telik öt percze sem.

A fél ezalatt gondolkodni kezd.

Azt tapasztalja, hogy «bizonyos ügyek» csakugyan öt percz alatt nyernek elintézést a barátságos Csalánszky kezében.

Erre aztán kérdezősködni kezd.

A kérdezősködés eredménye, hogy nagy bizalmasan, suttogva arról értesül, hogy: a kereket, ha azt akarjuk, hogy forogjon, meg kell *kenni*.

Lehet ez rágalom, ráfogás, annyi azonban tény, hogy a városi gazda igen megtollasodott rövid idő alatt. Szegényen lépett hivatalba s ma már vannak szőlei, saját házában lakik, van majorsága, földecskéket apránkint szerezget össze...

Szóval az ember gyarapszik és szerző, vagyis akvizitor hirében áll.

Ez bizonyos — a többi csak következtetés, melyről senki semmit se tud. De azért talán mégis szerencsét próbálnak egyes felek úgy négyszemközt... és... a vége az, hogy a városi gazda megtalálja az ügy elintézéséhez szükséges öt perczet.

Czene Gábor keresztül ment mindezeken a tapasztalatokon. Eleinte hitt a biztatásoknak, később azonban kételkedni kezdett, de azért a gazda úrra nem tudott haragudni, mert az kedvességével levette mindig a lábáról. Végre elvesztette türelmét, meg is haragudott, éreztette is vele haragját, de Csalánszky elmosolyogta a haragot, vagy nem vette tudomásul.

Utóbb mégis csak megnyilt az erdész szeme. Ilonka nyitotta ki, a ki meghallotta az építőmester egy bizalmas vallomását Viráhnénak, hogy koptathatja az erdész a küszöböt — Csalánszky az ő, — már mint Starcknak — a «zsebében» van.

A következmények azonban bebizonyitották, hogy az építőmester nem mondott igazat és hogy a városi gazda jelleméről terjesztett hirek teljesen alaptalanok, mert másnap az erdész fölkereste és sikerült őt alaposan meggyőzni az ügy sürgősségéről.

Csalánszky a zárt ajtók mellett folyt értekezlet után, melyen az erdész egy kutyakorbácson kívül semminemű más érvvel fölfegyverkezve nem volt, megtalálta az öt perczet s a felfolyamodás elment a megyéhez.

Ha te, városi kiadó, bepillantanál Gábor lelkébe, bizony csak gyorsabban expediálnád azt az aktát, mely már három hónap óta hever a városnál, ha te megyei igtató hallanád Ilonka csendes zokogását éjente, bizony csak gyorsabban igtatnád a felfolyamodást, mely végre a várostól fölérkezett! Ha neked, megyei hajdu fogalmad volna arról a borravalóról, a mit egy bizonyos Czene Gábor nevű erdész a markodba

nyomna, hogy azt a beiktatott ügydarabot (a felfolyamodást) hamarább vidd az ügyosztályba, kettőt lépnél egy helyett!

De nektek minderről sejtelmetek sincs s a Czene ügye is — közönségesen, akár csak a többi — félre tétetik, a heverő ügyek közé, míg a sor rá kerül.

Vagy míg az előadó úrnak alkalmas lesz.

Mert némely előadónak más egyéb és sokkal fontosabb teendője van, mint az az egyforma, egyhangú aktaelintézgetés. Egy-egy vadászat, egy-egy keresztelő, lakodalom, vagy átmulatott és átkártyázott éjszaka után gyöngélkedés ürügye alatt az otthonmaradás és elhorkolás délig . . . délutánig . . .

Ezek az apróságok mind belejátszanak a közigazgatásba és igen jelentékeny tényezőkként szerepelnek abban, hogy az a közigazgatás gyorsnak, jónak és ne ázsiainak mondassék.

A fél azzal iparkodik ügyén lendíteni, hogy az előadónak nyakára jár.

De nem minden előadó olyan barátságos és kedves a felekkel, mint Csalánszky városi gazda volt.

Biró Kleofás megyei számvevő, a kinek a 8. rovat ügye volt kiosztva, példának okáért olyan előadó, a ki nem szereti az alkalmatlankodókat. Ő a nyugalomnak kedvelője. Még előrehaladásában is kényelmes volt s 45—46 éve daczára csak megmaradt számvevőnek. A munkát is csak annyiban szereti, a mennyiben nyugalmát túlságosan nem zavarja meg.

(Folytatása következik.)

RÁKÓCZI ORVOSÁNAK SÍREMLÉKE.

A magyar nemzetnek minden emlék becses, mely nagy fejedelmére, Rákóczira vonatkozik.

A bujdosó fejedelemnek rodostói udvarában külön udvari orvosa is volt, a német származású *Langenthal Ambrus Jakab*, a ki fejedelmi ura mellett mindvégig hűségesen kitartott s *1725-ben* Rodostóban elhalálozván, a konstantinápolyi idegen keresztények temetőjében temettetett el és sírja fölé díszes sarkofág emeltetett.

E síremléket azóta az idő viszontagságai és kegyeletlen kezek erősen megrongálták. Fedelét egészen összetörték és elhordták, de alsó része még ma is épségben megvan. Oldalán kifaragva látjuk a doktor nemesi czímerét, melyben egy haránt pólyából hasított mezőben két golyó látszik. A sarkofág oldalába vésett föliratmég jó részben olvasható:

Hic jacet Excellentissimus ac eruditissimus vir physices et medicinae doctor Jacobus Ambrosius de Langenthal Norinbergae in Germania natus, Serenissimi Francisci II. Racoczy Transilvaniae principis medicus et consiliarius aulicus, etc.

Megtudjuk e föliratból, hogy a jeles férfiú, a ki Nürnbergben született, a mondott évben január 14-ikén 61 éves korában hunyt el. Fejedelmi ura hű orvosát még tiz évvel élte túl s bizonyára az ő hálájának és kegyeletének jele e szép síremlék is.

A sarkofágot barokk stylű levélornamentika díszíti, s valamely jobb európai származásu szobrász-kővéső munkája.

E síremlék díszítési motivumait a nagyfejedelem és családja, valamint bujdosó társainak a kassai dómban készülő sarkofágjainál felhasználták. A már e szempontból is érdekes emlék rajzát ím itt bemutatjuk. *Dr. Sz. J.*

A TISZA PARTJÁN. — Kárász Géza amateur fölvétele.

NYARALÓK FALUN.

— Szines képmellékletünkhöz. —

Félreeső kis faluban vonultak meg nyaralni a budapestiek, — mint a hogy a magyar mondja: «valahol az Isten háta mögött». Nincs a faluban semmi szórakozás. Társaságuk sincs. Még csak valami érdekes kirándulási hely sincs a közelben. Szóval egy nagyon elhagyatott kis falu ez, a hol igazán lehet pihenni. A hol a városi ember túlfeszített idegei megtalálják a nyugodalmat, a hol a szem nem a bálok nyüzsgő életét nézi, hanem a zöld füvet és a bokrokat; a fül nem a hangversenyek zenéjében gyönyörködik, hanem a fürj pitypalaty hivását hallgatja, s a hol a fényes lakomák válogatott fogásai után jól esik egy tányér aludttej, s hozzá egy karaj fekete cselédkenyér.

Az ilyen helyen szórakozás számba megy az is, ha kisétálnak a falu végre, s leheverednek a fű közé. Persze csak ők ketten, mert társaságuk sincs a faluban. Letelepszenek a szentkép elé, mely olyan egyszerű, mint maga a falu, sőt szegényes is egy keveset. Jó az itt így is; a buzgóság emelte, s a buzgóságot emeli. Mert itt is imádják az Urat, nincsenek tehát mégsem az Isten háta mögött. Össze is szedik a vadvirágot, a mit a lankás hegyoldal terem, hogy oda tegyék a szentkép lábához. S e közben még nézőközönségük is akad. A falusi golyhó megbámulja ezeket a budapestieket, hogy is ne bámulná meg, hiszen városi népet nem látott előbb soha. Azt se tudja, nem gonoszok-e a szándékaik, azért csak ott marad a kerítés tulsó felén. Hátha szaladásra kerül a dolog!

Ime ilyen beszédes az a kedves kép, mely Skutezky Döme ecsetje alól került ki, s melyet szinezett másolatban mellékelünk lapunk mai számához. Eléggé bizonyítja ez a beszédesség, hogy nem kell mindjárt szimbolistának lenni, ha az ember el akar valamit mondani.

ÜDÜLÉS.

Nehéz betegség hosszas ideig rabbá tette a szép Lottit. Pedig mennyire vágyakozott már ki a szabadba, a kertbe, kedves fái, virágai közé! Lázas álmai közt is hallotta, miként énekelnek a kis madarak a bokrok közt, hogy ver a fülemüle, csattog a pinty, csiz, az esteli csöndben pedig behallatszott a közeli mezőkről a fürj pitypalatyolása is. Mily kedves hangok, melyek a tavaszt, a szép zöld lombokkal, virágokkal ékes tavaszt jelentik. És nem mehet kedvenczei közé, nem lesheti meg a madárkák fészkelését, nem ápolhatja, nem gondozhatja a virágokat.

Végre elmaradtak a lázak s az orvos egy napon kijelentette, hogy most már szabad lesz a kertbe is kimenni. A boldogság napja volt ez! Hanem hát a betegség bizony elvette az erőt; jobb még párnás széken üldögélni. De ez sem baj, azért közelről hallja már a madarak énekét, a gondos kis nővér meg halomszámra viszi oda a virágokat. Mindez annyi örömet okoz, olyan nagy gyógyító erővel bir. Nem is soká tart már ez így: egy-két nap még s a két nővér együtt sétálgat, játszadozik majd a kert porondos utain, vígan, boldogan, mint azelőtt.

BLANCHE ESMÉNARD.

A MAGYARSÁG EGY FRANCZIA BARÁTNŐJE.

Kevéssel azután, hogy a «La Hongrie moderne» (A modern Magyarország) czímü könyvem 1901 végén napvilágot látott, egy levelet kaptam az afrikai Algirnak Moustapha nevü városából, melyben *Blanche Esménard* nevü, előttem egészen ismeretlen hölgy arról értesitett, hogy munkámat a legnagyobb érdekkel olvasta, mert ő már 1850 óta nagy tisztelője és bámulója Magyarországnak, a mikor ugyanis alkalma volt magyar menekülőkkel megismerkedni.

Kötelességemnek tartottam a lehető legszivélyesebben megköszönni a lekötelező sorokat, sőt érdeklődést is mutatni a levelező iránt.

A második levél azután elmondta, hogy Esménard kisasszony s szülei 1850-ben egy magyar menekülttel tették meg az utat Marseilletől Párisig, hol véletlenül bejutottak a képviselőház egy ülésére. Itt pedig a külügyminiszter páholyában gróf Teleki Lászlót mutatták meg neki, az akkori párisi nagy világ e kedvenczét, kiben a fiatal leány az általános vonzalmat keltő magyar ügy megtestesülését vélte feltalálhatni. A száműzött érdekességét természetesen az utazás alatt hallott elbeszélések csak még inkább növelték.

A szerény körülmények között élő *Esménard* kisasszony ennyit tudott a magyarokról, de fogékony lelkületének ez elég volt arra, hogy a magyarságnak egész életében valóságos kultuszt szenteljen. Költői hajlamai levén, mindazon eseményeket, melyek Magyarországra s a magyar menekültekre vonatkoztak s melyekről itt-ott tudomást szerezhetett a külföldi politikával csak gyéren foglalkozó franczia sajtóból, rögtön versbe foglalta, igy Saint-René-Taillandier prózai fordítása nyomán Petőfi több költeményét is.

Megjegyzendő, hogy az Esménard-családban az irodalmi tevékenység úgyszólván családi vonás, a mennyiben egy Esménard a múlt század elején a franczia Akadémia tagja volt, hová őt «La navigation» (a hajózás) czímü nagy költői műve juttatta be. Ezelőtt két-három évtizeddel pedig Esménard kisasszony két férfirokonától jelent meg több eredeti és fordított vers-kötet.

A magyarság barátnőjétől nem jelent meg még egy sem, mert oly viszonyok között élt a vidéken, melyek könyv kiadását nem engedték meg neki. Atyja, egy nagy képzettségü őrnagy, elhalta után az özvegynek s három leányának kenyérkereset után kellett látniok. Blanche kisasszony évekig posta-állomásokat vezetett távol Páristól s most vagy húsz év óta Algirban lakik, mióta nyugalomba helyeztetett.

A magyarok ügye iránti rajongása tehát egészen platonikus volt. Magyarországot szerette, mint egy fogékony lélek szokta eszményét szeretni. Igy szülemlettek meg magyar vonatkozásu művei, melyekből a következőket mutatványképen közlöm, lehetőleg hü fordításban. A papiros, melyre a legelső irva van, már sárgult s a tinta egészen halavány.

Kossuth Lajoshoz.

(Iratott 1851 október 6-án azon alkalomból, hogy a franczia kormány megtiltotta a nagynevü száműzöttnek, hogy Franczia-országon átutazzék.)

«Könnyeimet mindig a ti martyrjaitok vérével vegyítve össze, virágfüzéreket kötözve sírjaik számára, neveiktől kérve kölcsön az ékesszólás titkát, engedtessék meg, hogy gyászbaborult lantom fohászában a háborgó hullámok fölött igy szólhasson a lánglelkü hőshöz: ne mondj átkot Franczia-országra!

«Ha a büszke Albion a száműzöttnek tárt karokat nyit s a büsongó Itália mosolyt küld az elhaladó felé, engedjen ez esengő, gyönge szavamnak, mikor a beláthatlan, duzzadozó és nyargaló kék habok tompa zajában neki susogva ismétli: ne mondj átkot Franczia-országra!

«A hóhér által lekaszabolt nemes homlokok s feldult, kihalt tűzhelyeitek nevében könyörgök, hogy azon napon, mely egy kegyetlen boszu képét eleveníti fel újra, a szél bömbölése, a hullámok csobogása elhaló visszhangokban hangoztassák: ne mondj átkot Franczia-országra!

«Dicsőséged s a jövő nevében, annak a szabadságnak nevében, melyet boldogság szolgálhatni, hazád nevében s nevében a reménynek, egy egész nép nevében, mely a szégyentől megrázkódik, igénytelen lantom remegve hangoztatja: ne mondj átkot Franczia-országra!

«Az ünnepi lakoma alatt, mely a hőst dicsőítendi, a mikor a nemzetek zászlaikat ki fogják bontani, egy győzelmi hymnusnak kell az egekig felharsogni, kell, hogy a szabadságot jelentő három szinben, a testvériség szó közepében legyen felirva: ne mondj átkot Franczia-országra!

«Hazádnak hőse s jövendő Washingtona, kell, hogy akkor ajkaid egy megbocsátó szóban egyesitsék Magyarország nevét Franczia-országéval, hogy elfeledd gyöngeségét szeretete miatt s hogy egymásba oly két testvérként olvadjanak, kiket ugyanaz a remény tart összefüzve!»

Esménard kisasszony ily irányú felbuzdulása nem csendesült le egyhamar, mint azt számos ez időből kelt költeménye mutatja. Az 1861-iki események újra felszitották magyar barátságának lángjait. Az ez időből keltezett költeményei közül álljon itt egyike a legjellemzőbbeknek:

(*A győri meglepetés* 1849 augusztusában Klapka György tábornoknak.)

«Vasgyürű által szorosan körülzároltnak, tönkretettnek állitják, meg azt, hogy nem marad egyéb reménye, mint meghajtani mielébb büszke homlokát, térden esdeni a kegyelemért! S im e legyőzött egyszerre megremegteti legyőzőit! A visszhangok azt hirdetik, hogy megveretés helyett, a két császár fölött diadalmaskodott!

«Klapka elunta menhelyében tétlenül maradni. Nem bánja, ha lépteit egy ármádia figyeli is meg, melynek katonái ellen megvédeni magát Komárom vastag falai elégségesek. A Csallóközben emelkedő bevehetetlen hatalmas várat hajnalkor hagyta el s Győrben mint győző bontotta ki zászlait. Útközben egy hadi és élelmi szereket fedező csapatot lepett meg, ágyúkat szegzett be s elfoglalta az ütegeket, melyeket Mazuchelli gyalogsága őrzött. Csorits az ácsi és mócsai mocsárok foglya, magát Klapka által legyőzöttnek vallja: csapatai és Bécs közt nincs már út többé, a hidak le vannak rontva, katonái szaladnak, tárházai elpusztittattak s hadi pénztára a győzőé.

«A csatatéren hátrahagyott sebesültek és halottak a huszárok kardjainak őrültséggel határos vakmerőségéről, de meg különösen önérzetességéről tanúskodnak. Bécs már remeg bástyái mögött. Schwartzenberg a császárhoz siet, hogy felkérje azoknak megvédésére, mit megtenni Ausztria már nem képes többé, ha a merész magyarok megvételükre határozzák el magukat! . . .

«Most már sok időre elhallgatott az ágyú! És a gyászos bukás közepett egyedül Komárom látja védművén lobogni, a csillagok fényénél, az ősi magyar zászlót, — büszkén és délczegen, reggel és este ugyanazon fényben.

«És Klapka utolsónak maradt hősies kezével, halotti dicsőséges leplet teríteni az összezúzott Magyarországra szűk sírjában, hol végtelen szenvedésekben kell megbűnhődnie ősi bátorságának merész fellobbonását.

Ily érzelmeket táplálni egy nemzet iránt, melylyel soha semmi összeköttetésben nem volt, egy ország iránt, melyet soha meg nem látogatott, — még pedig nem a nyilvánosság számára irni, hanem csak önmagának s akkor, midőn e nép s ez ország a föld szinéről való eltörültetésre volt itélve, — valóban megható dolog. S a magyarság büszke lehet reá, hogy távol idegenben ily eszményi vonzalmat kelthetett maga iránt.

Esménard kisasszony egyébiránt Saint-René-Taillandier fordításai nyomán megkisérlette Petőfi «A gólya» czímü költeményét franczia-ra átültetni. Miután a verset a «Revue Angevine» (az angersi szemle) szellemdús szerkesztője, de Charnacé marquis, ki Teleki Lászlót szintén igen jól ismerte, igen szépnek találta, e folyóirat február 15-iki számában meg is jelent, hozzácsatolt néhány megjegyzésem kiséretében, de névtelenül, mert Esménard kisasszony még soha sem lépett a nyilvánosság elé. Különös, hogy igy egy magyarnak jutott osztályul a szerencse, munkáit a franczia olvasóval megismertethetni!

A «Vasárnapi Ujság» olvasói pedig ismerjék meg ezen felül még arczvonásaiban is. Vajha a magyarságnak sok ily barátja akadna a külföldön.

Bertha Sándor.

LAMPÉRTH GÉZA.

A Kisfaludy-Társaság pályabiráinak itélete, mely a Deák Ferencz emlékezetét ünneplő ódára a főváros hatósága által kitüzött száz aranyos pályadíjat *Lampérth* Gézának itélte oda, oly fiatal költőnek juttatta az elismerés koszorúját, a ki műveinek magyaros hangjával, lyrai melegségével már eddig is gyakran vivta ki a költészet iránt érdeklődő olvasó tetszését s kinek nevét már régebben az ifjú költői nemzedék legtehetségesebb tagjai közt emlegették. A szép kitüntetés, melyben most részesült, örömünkre szolgál nekünk is, mert Lampérth lapunkban kezdte meg pályáját, melynek azóta is állandóan munkatársa, verseinek legnagyobb részét s köztük legsikerültebb műveit is a «Vasárnapi Ujság» közölte.

Lampérth Géza, mint az nem egy versén is meglátszik, a Balaton-vidék szülötte: a veszprémmegyei Mencshelyen született 1873-ban. Középiskoláit a pápai ref. collegiumban végezte s még gimnazista korában jelent meg első verse, Tihanyi álnév alatt, a «Vasárnapi Ujság» 1890-iki évfolyamában. Mikor aztán a budapesti egyetemre került, hol az államtudományokból doktori diplomát szerzett, mind sürübben jelentek meg a lapokban versei, úgy, hogy neve csakhamar ismertté lett nemcsak az irói körökben, hanem a nagyközönség előtt is. Több versét fölolvasták a Kisfaludy- és a Petőfi-Társaságban, «Honszerelem» czímü hazafias költeménye pedig az Akadémia pályázatán dicséretet nyert.

Kötetben először 1897-ben adta ki verseit. A kötet «Első könyvem» czímmel jelent meg Beöthy Zsolt előszavával s jelentékeny sikert aratott. Lampérth már ez első verseiben is, mint költészetünk nemzeti hagyományainak ápolója tünt fel, szerelmi lyrájának bensőségével, mély érzésével, hazafias verseinek lendületességével, magyaros versformáinak hangzatosságával. Tehetsége azóta sokat fejlődött, látóköre tágabb lett, a nélkül, hogy hangjának közvetlenségéből vesztett volna. Ezt a fejlődést bizonyította mintegy két év előtt megjelent «Pacsirtaszó» czímü második kötete, melyben sikerült hazafias és szerelmi verseken kivül az emberi nyomor és szenvedés láttára keletkező részvétet is szép hangokban szólaltatja meg.

Időközben megpróbálkozott a szinműirással is. «Megjöttek a huszárok» czímü kis egyfelvonásos szinpadi idyllje hangjának derültségével és zamatos népies nyelvével tetszést aratott a budai szinkörben s a vidéki szinpadokon. Egy másik, nagyobb szinműve, a «Rodosto» czímü,

melyet Géczy Istvánnal együtt írt, a Vígszinházban került szinre sikerrel. Prózai munkáiban, tárczaczikkeiben, rajzaiban, elbeszéléseiben főleg a Rákóczi-kor egyes epizódjairól nyújtott hangulatos képeket; ezek egy része «Kuruczok csillaga» czimű kötetben is napvilágot látott. Az ifjúsági irodalmat is több kötetre menő dolgozattal gyarapította.

A most elnyert pályadíj nem az első ily kitüntetés, mely érte: néhány év előtt már elnyerte az Akadémia Farkas-Raskó-pályadíját egy szatirikus versével, egy izben pedig a Petőfi-Társaság Vigyázó-díjával is kitüntették.

Költői munkássága mellett Lampérth, mint az országos levéltár tisztviselője működik 1898 óta s több történeti tárgyú közleményt is írt a «Századok»-ba és más folyóiratokba.

LAMPÉRTH GÉZA.

MAGYAR SIROK KONSTANTINÁPOLYBAN ÉS ISZMIDBEN.

Dr. *Szádeczky* Lajos történetirónk, ki a tavaszszal nagyobb számú magyar társasággal tett kirándulást Konstantinápolyba, a napokban Törökországba indúló «Rákóczi-zarándoklat» alkalmából «Konstantinápoly és magyar emlékei» czímmel most megjelent könyvében irja a következőket:

A Szent Benedek (Saint Benoit) egyháza Galatában, a hol II. Rákóczi Ferencz el van temetve, román stylben épült olasz épitmény, még abból az időből, midőn Galata városát a genuaiak birták. Szentélyével keletnek, hegyoldalba van épitve; éjszaki hosszfala fönt magaslaton, a déli lent völgyben áll alapjával, minélfogva ez utóbbi sokkal magasabb. A déli fal mente a templom talapzatáig nagy magas üreget alkotván, ezt kriptává alakitották, úgy, hogy belülről fölosztották fülkékre és kriptaüregekre, melyekben egymás fölött és mellett vannak a koporsók.

Alulról a templomot régi kőfallal kerített udvar környezi, régi díszes kapuval. A főbejárás a templomba és a mellette épült kolostorba a nyugati részről fönt a hegyoldalon van. Az itt lévő főkapu felett latin felirás hirdeti, hogy a génuai uralom után sokáig romokban hevert templomot XIV. Lajos, a nagy franczia király restauráltatta 1682-ben. Ugyancsak ő adta át a franczia jezsuiták keleti missziójának egyházúl.

A templom azóta franczia védnökség alatt áll s jelenleg a lazarista atyáké.

A franczia védnökség kelthette Zrinyi Ilona, a bujdosó fejedelemasszony, Thököly Imre a «kuruczkirály» hitvese lelkében azt a vágyat, hogy e templomot válaszsza maga és családja tagjai temetkezési helyéül.

Az első magyar fejedelmi sarj, kit ide temettek, Thököly Imrének és Zrinyi Ilonának, Nándorfehérvárt 1694-ben született s egy éves korában Nikápolyban elhalt leánykája: *Thököly Zsuzsika* herczegnő. A gyászoló fejedelemasszony ez alkalommal különböző műtárgyakkal ajándékozta meg a templomot 1695-ben.

Nem sokára a fejedelemasszony: *Zrinyi Ilona* maga is követte leányát.

Zrinyi Ilona, miután a régi Nikodémia (Iszmid) mellett a «Virágok mezején» épült villájukban 1703 február 18-ikán elhúnyt, holttestét márczius 10-ikén Galatába szállitották és még aznap este az itteni jezsuiták templomában «pompás solennitással» sirboltba helyezték, a mint azt a fejedelem hű titkára, Komáromy János irva hagyta. Sirja fölé szép fehér márványlapot helyeztek czimerével. (Ez ma már nincsen ott.) Egy másik fehér márványlapot a sir mellett a koporsó hosszában a templom falába illesztettek. (Ez máig is ott van.) Hosszú latin felirattal ékes szavakban hirdeti a dicső fejedelemasszony eredetét és történeti jelentőségét.

Ez a síremlék, mely Zrinyi Ilona sírját jelöli, a templom déli oldalhajójának vagy mondhatnók kápolnájának keleti végén, a Boldogságos Szűz tiszteletére szentelt oltár előtt van, a templom déli oldalfalának oldalt jobbra legszélső ablaka alatt.*

A harmadik magyar, kit ide temettek, s kinek hamvai itt nyugosznak: gróf Bercsényi Miklósnak, Rákóczi Ferencz vitéz vezérlő tábornokának és hű bujdosótársának felesége, gróf *Csáky Krisztina*. Gróf Bercsényiné 1723. április 25-én halt meg Rodostóban.

Gróf Bercsényi Miklós maga is oda kivánt temettetni. Midőn 1725. őszén halálos betegségbe esett, Rodostóba hivatta Konstantinápolyból az ottani patriárka-helyettest, Mauri Péter karthágói érseket s neki meggyónt. Aztán 3000 piaszterből álló kegyes alapitványt tett a galatai templomnak, hogy lelki üdvösségökért az ő és felesége halála évfordúló napján egy-egy ünnepies gyászmisét, továbbá évenként 300 csendes misét tartsanak. Már előbb, felesége halála után 4000 piaszternyi kegyes alapitványt tett.

Haláluk évfordúlóján a két gyászmisét s a VII. Pius pápa 1808-iki bullájával 30-ra leszállított 300 csendes misét máig is mondják a templomban Bercsényi és neje lelki üdvéért.

Pedig Bercsényi nem nyugszik itt, hanem Rodostóban. Mikor ugyanis ő meghalt — 1725 november 6-án, — akkor Rodostóban és vidékén pestis lévén: holttestének Konstantinápolyba szállitását a porta — úgy látszik — nem engedte meg. Igy aztán a rodostói Panajia görög templomba, gróf Esterházy Antal porai mellé temették.

A negyedik magyar, kit a galatai St. Benoit-egyházba temettek: maga a dicsőemlékű fejedelem, *II. Rákóczi Ferencz.*

Az ő haláláról ezt irja holtig hű főkamarása Mikes Kelemen, 1735. április 8-án Rodostón:

«Az isten árvaságra teve bennünket és kivevé ma közülünk a mi édes urunkot és atyánkot három órakor reggel . . . Ó szegény árvaságra hagya bennünket ezen az idegen földön. Itt irtóztató sirásrívás vagyon közöttünk. Az isten vígasztaljon meg minket.»

Rákóczinak végső kivánsága, hogy «testét az édes anyja mellé minden világi pompa nélkül nyugosztassák», beteljesedett.

Konstantinápolyba viteléről és temetéséről ezt irja Mikes Kelemen 1735. jul. 8-án:

«A porta megengedvén, hogy titkon a szegény urunk testét Konstantinápolyba vihessük, egy nagy ládát csináltatván, a koporsót belé zárattam, hajóra tétettem és egy néhány magammal 4-én megindúltam, 6-án Konstantinápolyba érkezvén, a ládát, a kiben a koporsó volt, a jezsuitákhoz küldöttem. A koporsót kivévén belőle, felnyitották, hogy a testet meglássák. *Sirt pedig azon a helyen ástak, a hová temették volt az urunk anyját.*»

1839-ben a templom javitása alkalmával a munkásoknak feltűnvén, hogy Rákóczi sírlapja a talapzatban kissé behorpadt, fölemelték s úgy találták, hogy a téglaboltozat egy helyütt beszakadt: ez okozta a horpadást. Leereszkedvén a sírboltba, ott két koporsót találtak s felbontották: az egyikben egy erőteljes férfiú testemei fekvének a (fejedelemé), a másik kisebb koporsóban egy gazdagon felöltöztetett női halott volt, még teljes épségben. A hír kiszivárgott a városba s nagy csődület támadt a templom körül, mindenki látni akarta a csodát. A környékből is mindenfelől érkezének jámbor keresztény betegek a templomba, a szent magyar fejedelemnő sírjához imádkozni, hogy az ő közbenjárásával gyógyulást nyerjenek. Egy szerzetes följegyzése szerint Zrinyi Ilona romlatlan és a néptől szentnek tisztelt holtteste egy egész hónapon át volt 1839-ben a St. Benoit-templomban nyitott koporsóban az ájtatos hivők szemléjének kitéve és azután az akkor Konstantinápolyban lakó három keresztény püspök által ünnepélyesen beszentelve temettetett újra el.

Thaly Kálmán 1889-ben engedélyt nyervén Rákóczi sírja felnyitásához, két koporsót talált a Zrinyi Ilona falba illesztett emléktáblája mellett, illetőleg alatt, a kápolna talapzatát fedő kőkoczkáktól mintegy lábnyi mélységben. A fal mellett közvetlenül van a fejedelemé, nagyobb és épebb koporsó, e mellett közvetlenül a kisebb és korhadtabb, a Zrinyi Ilonáé.

A kisebb koporsóban gyönyörű alkotású, sima, alabástrom fehérségű női koponyát találtak s nehány apróbb csontdarabot, de ruhafoszlányokat, ékszereket nem. A bennebb fekvő nagy czédrusfa koporsóban megtalálták a fejedelem hatalmas alkotású, sötétbarnás színű koponyáját, melynek kétségtelen azonosságát az bizonyította, hogy a bebalzsamozásnál kifűrészelt darabja selyemszövettel rá volt kötve. A fejedelem csontjai is érintetlenül megvoltak a koporsóban.

Thalyék a kiszedett és a portörmeléktől megtisztított csontokat és hamvakat új czédrusfa ládába rakták és igy tették vissza a kiüresített koporsóba, a ládafiába pedig egy üveghengerben a sírfelbontásról szerkesztett jegyzőkönyvet tették. A jegyzőkönyv másik eredeti példányát a kolostor levéltárában helyezték el.

Kétségtelenül meg van tehát állapitva, hogy Rákóczi Ferencz a galatai templomban van eltemetve, hogy hamvai ott porladoznak s hogy koporsója Zrinyi Ilonának falba illesztett emléktáblája alatt, közvetetlenül a fal mellett fekszik, hol egy két méter hosszú fedőkőlap van, melynek belső széle a falba van illesztve. Ez alatt van a fejedelem koporsója, édes anyjáé szorosan mellette, a koczkakövek alatt.

Eredetileg a Zrinyi Ilonáé fekhetett a fal mellett s felette egy szép fehérmárvány sírlap volt, czimerével s «Donec resurgat» felirattal. Ez többé nincs ott s helyét egy hosszú lapos fedőkő foglalja el. Talán az 1839-iki templomjavitás alkalmával cserélték ki.

Feltünő az a körülmény, hogy a Rákóczi czimeres és feliratos sírkőlapja jelenleg nem az ő koporsója felett fekszik, hanem valamivel odébb nyugat felé, keresztbe fektetve, úgy, hogy az ő koporsójának fejrésze derékszöget képez sírköve alsó részével.

Miért nincs a Rákóczi sírköve az ő koporsója felett? Erre feleletet nem találunk. Talán nem akarták édesanyja sírkövét eltávolítani, talán később történt valami áthelyezés?! Talán akkor történt a koporsók eredeti helyének megváltoztatása, midőn Rákóczi Ferencz fiát, *Józsefet* is ide temették, épen a Rákóczi Ferencz sírkőlapja alá.

Thaly Kálmánék az 1889-iki sírfelbontáskor megállapitották, hogy Rákóczi Ferencz sírkőlapja alatt nem az ő koporsója van, hanem más: középtermetű emberé. A fejedelem ölnyi magas s hatalmasan kifejlett testalkatú férfi volt, az ő koporsójának az ott lévőnél nagyobbnak kell lennie. A koporsóban ott talált koponya nem volt bebalzsamozott halottnak a feje, mert nem volt meglékelve az agyvelő kiszedése végett.

Thaly Kálmán véleménye az, hogy ez a Rákóczi Ferencz czimeres sírköve alatt nyugvó holttest nem lehet másé, mint a fejedelem idősebb fiáé: *Rákóczi József* herczeg erdélyi trónkövetelőé, a ki 1738 november 10-ikén a török táborozás közben Csernavodán, élete 38. évében elhalálozott s végrendeletében meghagyta, hogy földi maradványait Konstantinápolyban a jezsuiták (ma lazaristák) templomába, boldogúlt édesatyja mellé temessék, mely czélra 3000 piasztert hagyományozott a galatai jezsuita-atyáknak.

Rákóczi József herczeg volna tehát az ötödik magyar, a ki a galatai lazarista templomban nyugodnék.

A kápolna sírboltja kupolájának szegélye igy körül van temetve magyar fejedelmi sarjak és egy magyar főúri nő koporsóival, siri álma

* A templom azon részének képét, a hol Zrinyi Ilona és II. Rákóczi Ferencz sírja van, ez évi 8-ik számunkban közöltük.

felett gondosan őrködik a lazarista atyák kegyelete.

A honfiúi kegyeletnek mély meghatottságával gyűltünk össze e szent helyen, nemzeti vértanúink sírjai felett, konstantinápolyi időzésünk alkamával.

Első látogatásunk Rákóczi sírjánál rögtönözve történvén, üres kézzel jártunk ott, kegyeletünk adóját látható jellel le nem róhattuk. Ezt pótolandó, elhatároztuk, hogy koszorút csináltatunk s a pérai legnagyobb virágkereskedésben két babérkoszorút és egy nagy kamélia-csokrot rendeltünk, nemzeti szineinkben pompázó szalagokkal.

Az egyik koszorút Thököly sírjára voltunk elviendők, a másik Rákóczi sírjára készült, a virágcsokor Magyarország egykor legszebb virágszála: Zrinyi Ilona sírjára. Rákóczién aranybetűkkel hirdette a szabadságharcz nagy évfordulóját e felirat: Dicső szabadsághősünknek — a 200-ados évfordulón.

E koszorút és virágcsokrot épen nagypénteken estefelé (tehát a fejedelem halála napján) vittük el a galatai templomba és tettük le kegyeletes szavak kiséretében nemzeti büszkeségünk márvány sirkövére.

*

Thököly sírja Iszmidben, az új örmény temetőben fekszik. Közelében az angoloknak van külön bekerített sírkertjük. A Thökölyéhez legközelebbi sírban, a felirat szerint, egy elhúnyt angol tengerésztiszt nyugszik. Thököly sírja az angolok sírkertjének éjszakkeleti szöglete táján van, de a kerítésen kívül.

A hírneves «kurucz király» magányos sírján bizony meglátszik, hogy nem a nemzeti kegyelet, csak egy ideszakadt, lelkes, de szegény honfitárs kegyelete ápolja.

A sír még elég ép állapotban áll. Felette van az 1705-ben csináltatott fehér márvány sírfedő tábla, de az idők mohától már megbarnúlva. A czímer domború képéből még homályosan kivehetők a Thököly-czímer főbb alakjai: a négy oroszlán s a szivpajzsban a kétfejű sas. A felirat betűit az idő viszontagsága annyira elkoptatta, hogy csak egy-egy szava olvasható ki. A márványtábla kőkeretét díszes öntött vasrács veszi körül, melyet — úgy hallottuk, — hogy az 1848—49-iki emigránsok csináltattak. Itt közelben van Kiutahia is, a hol Kossuth Lajos és társai internálva voltak. Szép formájú, sűrű, magas, góthikus ivezetű, alúl áttört virágdiszű rácsozat, mely itt-ott már romladozó állapotban van.

Kegyeletes szivvel jártuk körül az előttünk nagybecsű sírt, s a czímer felőli végén a vasrácsra erősítettük kiránduló társaságunk hatalmas babérkoszorúját.

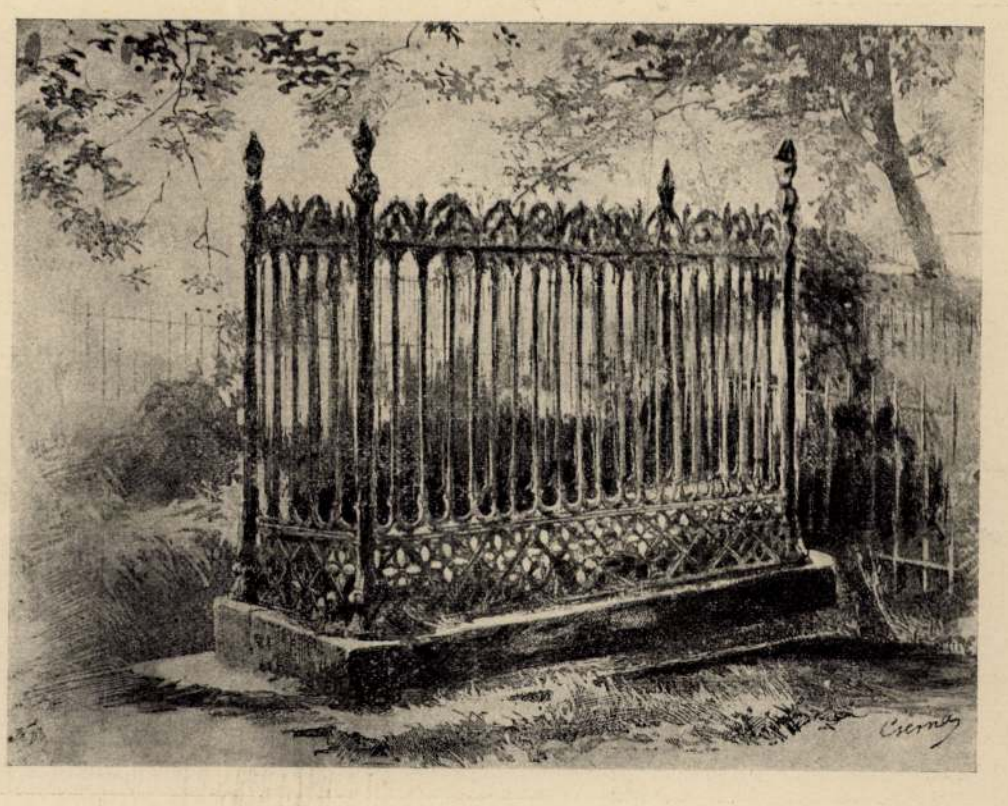

THÖKÖLY SÍRJA ISZMIDBEN.

A BUDAPESTI IRGALMAS-REND KÓRHÁZÁNAK FELAVATÁSA.

A szerzetesrendek közt alig van népszerűbb Magyarországon, mint az irgalmas-rend. Betegápolással, gyógyítással foglalkozik. Tagjai orvosi tudományt, gyógyszerészséget tanúlnak. Klastromjaik egyúttal kórházak és gyógyszertárak is. A falusi nép, ha hetivásárokra bemegy a városba, elözönli az irgalmas klastromokat, orvosi tanácsért, foghúzásért, a régi időkben köpölyözésért. A «tisztelendő *mizere*» — mondja róluk a magyar nép — igazi tisztelettel. A misericordianust így hívja.

Budapesten is van régóta kórházuk, még elmebeteg-intézetet is állítottak mellé. A budai parton, a Császár-fürdő közelében állt az intézet, régi kétemeletes ház, sok szegény betegnek menedéke. A szerzet budai klastromának nagy jótékonyságáért ajándékozta oda a Marczibányi-család a Császár-fürdőt is a szerzetes-rendnek, hogy még jobban teljesíthesse emberbaráti feladatát.

Idők múltával a népszerű szerzet kórháza már nagyon szűk lett, az orvosi tudomány követelményei pedig mind nagyobbakká váltak. A rend elhatározta, hogy lebontja régi épületét és az orvosi tudomány újabb vívmányainak megfelelőn épít új intézetet. A rend anyagi ereje azonban ehhez nem volt elég. A kormány és a főváros segítségével most fölépült a nagy kórházi telep a Margit-híd budai fejénél, a főváros által kibővített telken. A vörös téglájú épületcsoport egyik érdekes pontja a budai Dunapartnak, a Lukács-fürdő, Császár-fürdő előtt ültetett nagy park mögött.

A jótékonyság és irgalom e hatalmas hajlékát 1901-ben kezdték épiteni. Benne van a templom, a rendház, a kórház. Kerti udvarok választják el az épület egyes részeit. *Thuróczy* Kornél rendfőnök tevékenységének egyik főczélja volt az intézet fölemelése. Háromszáz beteg talál itt orvoslást a gyógyító meleg források mellett. Az épités és berendezés összes költsége 1.339,757 korona volt. A fölavatást szept. 29-én tartották; összegyűltek ez alkalomra a városi hatóság képviselői, az orvosok, a polgárság és igen sokan a lakosság ama részéből, melynél hagyományos a tisztelet az irgalmasok rendjének nagy jótékonysága iránt.

A megnyitáson a kormány részéről *Darányi* Ignácz földmívelési miniszter volt jelen, a ki képviselője a kerületnek, melyhez a kórház tartozik. A rend magyarországi priorjai mind megjelentek s a bécsi és gráczi rendházak is elküldték képviselőiket.

A felavatást a herczegprímás akarta végezni, de gyöngélkedése miatt *Kohl* Medárd püspököt bízta meg helyettesítésével. Szeptember 29-én délelőtt 10 órakor kezdődött az ünnep. *Kohl* Medárd püspököt a főbejáratnál *Thuróczy* Kornél rendfőnök fogadta. Az előcsarnokban felállított baldachin alatt a rendfőnök ismertette az ünnep czélját. Felolvastatta a zárókőbe elhelyezendő okiratot, a melyet azután a jelenlevők aláirtak. Kohl Medárd püspök áldást mondván az új intézetre, a zárókő letétele következett. A püspök, miután az okmánytartót egy kis kőszekrényben elhelyezték, megtette a szokásos kalapácsütést s azalatt az Opera énekkara a Himnuszt adta elő. Következett a kápolna s az intézet felszentelése, majd ünnepies istentisztelet, melynek bevégeztével az énekkar a Szózatot énekelte. A közönség a mise után szétoszlott az óriás épületet megtekintésére.

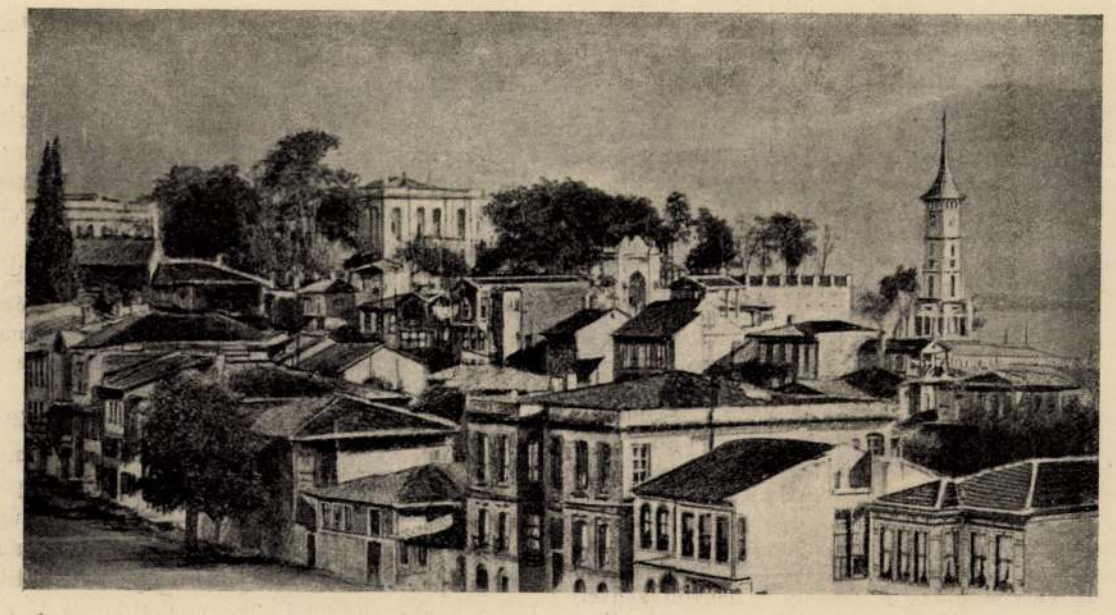

ISZMID VÁROS.

A FUVAROS KOCSISOK SZTRÁJKJA BUDAPESTEN.

A főváros fuvarozó kocsisai szeptember 28-ikán sztrájkot kezdtek, abba hagyták a munkát s nemcsak erőszakkal akadályozták meg azokat, kik a munkát folytatni akarták, hanem megtámadták a védelmükre megjelent rendőrséget is. Ilyen véres sztrájk vagy tüntetés még nem fordult elő Budapesten.

A fuvarozás a nagyvárosok életének egyik legfőbb szerve és szünetlenül mozog egyik széltől a másikig, virradattól éjfélig. A mi teher vasutakon, gőzhajókon érkezik, gyorsan szétszállítják raktárakba, boltokba, magánosokhoz. A házhoz visznek mindent: tejet, jeget, szódavizet, kőszenet, fát, lisztet. A házból pedig elviszik minden reggel a szemetet. Száz és száz vállalat él a fuvarozásból és ezer, meg ezer szegény ember abból, hogy hajtja a szekereket. Ezek a fuvaros kocsisok már éjfél után talpon vannak és esti 11 óráig tartoznak dolgozni. Kapnak egy hétre tizennégy koronát, de ha csak egy napon betegek, azt levonják tőlük s rögtön elbocsáthatják őket. Kivántak most 24 koronát, este nyolcz órán túl egy korona pótlékot és két heti felmondási időt.

Szeptember 28-ikán reggel a fővárosi lakosokra az volt az első meglepetés, hogy a szemétszállítókocsik nem érkeztek a ház elé, a szemetet nem lehetett kihordani. A főváros hatóságának azonban szerződése lévén a szemétkihordásra, a vállalat valahogy kiegyezett kocsisaival. A sztrájkolók el-

AZ IRGALMAS REND ÚJ KÓRHÁZA BUDÁN.

keseredetten támadtak meg az utczákon minden fuvaros-szekeret és elállták a külső városrészekből vezető utakat, a honnan az ilyen szekerek indúlnak munkára. megtámadták a fuvaros-vállalatok telepeit. A rendőrség nem birt az erőszakoskodó, nyers emberekkel. A kereskedelmi szállítások egészen megakadtak s a kereskedelmi és ipartestületek sürgősen kértek hatósági intézkedést.

A rendőrség a dolgozó kocsik oltalmára jelent meg. A terhes szekereket, hármat-négyet együtt lovasrendőrök kisértek. A város minden részén voltak véres összeütközések. Szeptember 30-ikán a nyugati pályaudvar raktárai előtt álltak föl a sztrájkolók százai és megakadályozták, hogy oda szekerek mehessenek. Itt valóságos harcz fejlődött ki a rendőrség és a sztrájkolók közt. Egy lovasrendőrre rálőttek, a ki sulyosan megsebesült. A rendőrök visszalőttek, ekkor kőzápor fogadta őket. Ugyanekkor megtámadták a Hoffmann-féle fuvarozó-telepet az Angyalföldön, ostrom alá vették a rendőröket s az udvarba szorították. Katonaságot kellett kirendelni. Ezen a két helyen 35 sebesülés és 87 letartóztatás történt.

A sztrájkolók tanyája a külső-váczi-út 56-ik számú vendéglője alatt volt s ott 6—700 sztrájkoló időzött állandóan. A szeptember 30-iki véres zavargások után a rendőrség körűlfogta a tanyát, szétűzte az ott levőket. A sztrájk-tanya feloszlása után a sztrájk vezető emberei alkudozni kezdtek a munkaadókkal és meg is egyeztek, hogy a kocsisok hetenkint két koronával többet kapnak, esti nyolcz óra után pótlék jár és a felmondási idő nyolcz nap.

CZIGÁNY ZENEKAROK HANGVERSENYE A NÉPSZINHÁZBAN.

A Népszinház czigányversenyei szép sikerrel e héten véget értek. Az egyfolytában huszonötször előadott «Czigányélet» keretében a főváros és a vidék első zenekarai léptek fel s valóságos izgalomba ejtették barna zenészeinket az utolsó versenynapok, a döntő küzdelmek. A Népszinház igazgatója, *Porzsolt* Kálmán a keddi díjkiosztást ünnepélyesen rendezte; a szinpad egyik oldalán helyezkedett el a jury, vele szemközt foglaltak helyet a czigányprimások. A jury tagjai voltak, élükön Barcsay Domokos országgyűlési képviselővel: gróf Bethlen Bálint, dr. Fráter Béla, Pósa Lajos, Porzsolt Kálmán, Schunda V. J. hangszergyáros, dr. Fodor Oszkár, a Népszinház titkára, Stoll Károly főrendező s Molnár Géza dr., a jury jegyzője. *Barcsay* Domokos szólt először s fölkérte *Pósa* Lajost, hogy olvassa föl a biráló-bizottság jelentését.

E jelentés szerint összesen harminczöt czigánybanda vett részt a versenyben. A dalok szépsége, úgymond a jelentés, nem vész el a szinpad öblösségében, a mikor pedig arról volt szó, hogy Dankó Pista emlékét kőszobor őrizze meg, a czigány az ország minden részében fölkapja a hegedűjét és muzsikál. Tisztára láttuk, hogy azok, a kik évszázadok óta a magyar dal fentartói, sok irányú fejlődésre képesek; tudnak mint zenészek erősödni és tisztulni, tudnak néha a művészi széphez csodálatosan közel férkőzni.

A biráló-bizottság tizenöt zenekarnak *aranyérmet* itélt oda. Ezekre az aranyérmekre érdemeseknek találta a következő zenekarokat, illetőleg vezetőiket: *Balog* Károlyt zenekara jeles szervezéseért, *Banda* Marczit magyaros szellemben és nagy izléssel előadott népdalaiért, *Berkes* Bélát élénk és kellemes előadásáért, *Farkas* Palit nagyon finoman árnyalt játékáért, *Hamza* Miskát tömör, jellegzetes előadásáért, *Kiss* Jancsit igen biztos összjátékáért, *Kóczé* Antalt művészi hegedűjátékáért, *Lukács* Károlyt kitünő harmonizálásért, a *Magyari*-testvéreket zamatos és fegyelmezett előadásukért, *Pege* Károlyt értelmes, szabatos fölfogásáért, *Rácz* Gyulát lelkes előadásáért, *Rácz* Palit a régibb népzenei hagyományok megőrzéseért, *Rácz* Laczit érdekes temperamentumáért, *Sovánka* Nándort rendkívüli technikai fejlettségeért, *Vörös* Eleket zenekarának gondos összeállításáért. E zenekarok közül kimagaslottak: *Banda* Marczi, ki a székesfőváros népszinházi bizottságának, *Kóczé* Antal, ki a Népszinháznak ezüstkoszorúját kapta. — *Tiszteletdíjat* kaptak: *Lukács* Károly Barcsay Domokos díját, ifjabb *Berkes* Béla Barcsay Domokos és Esterházy Pál gróf közös díját, *Rácz* Laczi Esterházy Pál gróf díját, ifjabb *Magyari* Imre Fráter György díját, *Farkas* Pali báró Sennyey István díját, *Sovánka* Nándor és *Kiss* Jancsi Szemere Miklós két díját. *Balog* Károlyt a nógrádiak tüntették ki ezüstkoszorúval. *Ezüstérmet* osztottak ki husz zenekarnak. Ezek is sok figyelemreméltót és érdekeset nyújtottak. A közreműködők közül ezüstérmet kaptak tizenheten. A jelentés fölolvasása után *Pósa* Lajos lendületes beszédet intézett a czigányokhoz. «Koszorút fontatok — úgymond — a magyar dalnak. Utolsó szavam hozzátok, nótás czigányok: a koszorúból, melyet itt szereztetek, tépjetek egy-egy levelet és küldjétek el Dankó P'sta porladozó szivére». Pósa e szavaira számos czigány azonnal jelentette, hogy a szegedi főpolgármester útján koszorút küldenek Dankó sírjára, A díjak kiosztása után *Banda* Marczi mondott néhány köszönő szót, végül pedig *Porzsolt* Kálmán igazgató szólott, ismertetve az országos czigányverseny czélját és jelentőségét. Ezután következett a «Czigányélet» előadása; közben Banda Marczi és Kóczé Antal muzsikált.

A versenyben részt vett s aranyérmet nyert 15 czigányprimást, arczképeik közlése mellett a következőkben ismertetjük:

Balog Károly 1854-ben született Balassa-Gyarmaton. A 70-es évek elején Iglóra költözött, honnét 1881-ben oroszországi körútra ment s Szent-Péterváron ötször játszott II. Sándor orosz czár előtt. — *Banda* Marczi, a magyar hallgató nóták mestere Váczon született 1847-ben. Apja Bihari Jánosnak volt segéd-zenésze. Mint árva gyereket Rácz Pali neveltette. Banda Marczi jelenleg állandóan Budapesten tartózkodik. — Ifj. *Berkes* Béla, a Nemzeti Kaszinó kedvelt vulgó-primása, ki 1887-ben született Budapesten. Mint jeles muzsikus-sarjadék, már udvari bálon is játszott. — *Farkas* Pali, az ifjabb nemzedék tehetséges tagja állandóan Budapesten működik. — *Hamza* Miska nagyváradi zenekarvezető, 1845-ben született a szabolcsmegyei Oroson. 1875 óta a nagyváradiak kedvencz zenésze; a vidéki primások igazi tipikus alakja. — *Kiss* Jancsi veszprémi zenekarvezető 1866-ban született Veszprémben. A Dunántúl nagyon kedvelt zenekara nyáron Balatonfüreden szokott játszani.— *Kóczé* Antal, az első díj nyertese, 1872-ben született Tasnádon. A tehetséges muzsikus 1890-ben alakított bandát, mely Deésen, majd Kolozsvárott játszott, később pedig a fővárosba jött s azóta mint első szólista ismeretes. — *Lukács* Károly 1865-ben született Ungváron. A számos versenyző czigány között, mint eredeti czigánytipus tűnt ki tüzes játékával. — A *Magyari* testvérek debreczeni zenekarvezetők. Az idősebb, Kálmán, 1862-ben született, Imre pedig 1864-ben, Debreczenben. A vidék legjobb zenekarainak egyike az övék. — *Pege* Károly 1861-ben született Jászberényben. Sokáig Szabadkán volt népszerű zenekarvezető; játszott a brüsszeli kiállításon, a belga király aranyéremmel tűntette ki. — *Rácz* Gyula 1865-ben született Nagy-Kőrösön. Konzervatóriumot végzett; sokáig a hires Erdélyi Náczi szegedi zenekarának vulgó-primása volt s tiz év óta saját zenekara van. — *Rácz* Laczi 1867-ben született Budapesten, legifjabb fia az elhunyt Rácz Pali primásnak, kitől jeles zenei tehetségét örökölte. Tehetséges zeneszerző is, a mit eddig több csárdás kiadványa bizonyít. — Id. *Rácz* Pali 1852-ben született Milanóban. Fia a hasonnevű nagyhirű zenekarvezetőnek, kivel többször volt külföldi körúton. 1885-ben, édesatyja halála után átvette a kitünően szervezett zenekart. Ez idén az a kitüntetés érte, hogy ő vezette a czigányprimások küldöttségét a 70-ik születésnapját ünneplő József főherczeg elé, kit hosszabb ékes czigánynyelvű beszéddel üdvözölt, mire a főherczeg is czigány nyelven felelt. — *Sovánka* Nándor, a harmadik díj nyertese, 1883-ban Selmeczen született. Unokája a hires Balog Sági Jancsi 1848-iki tábori zenekar-vezetőnek. Atyja szegény muzsikus volt, nem taníttathatta s így a maga erején fejlődött jeles naturalistává. 1892-ben Nyitrán bandát alakított s azóta a nyitraiak kedvencz muzsikusa. — *Vörös* Elek 1866-ban született Győrben; hosszabb ideig játszott Prágában, Berlinben s a párisi világkiállításon. Az idei nyáron a Margitszigeten játszott.

A Népszinház igazgatója egyes népszinművekben időközönként fel fogja léptetni a vidék kiválóbb zenekarait, a melyek most akadályozva voltak a versenyen való részvételben.

Porzsolt Kálmán a «Czigányélet» előadásainak alkalmából több kulturális alapítványt is tett: ezer koronát hazafias szellemű szindarabra, mely tárgyát a magyar szabadságharczok történetéből vegye; ezer koronát magyar népszinműre, ötszáz koronát magyar népdal zenéjére és szövegére, ötszáz koronát egy magyar iró jutalmazására, hogy az illető nehány hetet a magyar nép körében töltsön, ötszáz koronát egy magyar hirlapiró jutalmazására, ki munkásságával a nemzeti eszmékért küzdött, ezenkívül magyar szindarabokból cziklusos előadást rendez, személyzetének idegen nevű tagjait felszólítja nevük megmagyarosítására s ennek költségeit viseli s tizezer koronával új magyar népkönyvtárakat állít fel.

Markó Miklós.

«VASÁRNAPI UJSÁG»

50-ik évfolyam.

A «**Vasárnapi Ujság**» a legrégibb magyar szépirodalmi és ismeretterjesztő képes hetilap, **évenként több mint 130 iven**, s több mint **ezer képpel** s rendkívüli mellékletekkel, *legjelesebb hazai iróink és művészeink közreműködésével* jelen meg.

A «*Vasárnapi Ujság*» újabban **szines képeket** is közöl: olyan több színben kivitt képeket, mint a minő volt közelebb *II. Rákóczi Ferencz* Mányoki Ádám eredeti festménye után készült arczképének általános tetszéssel fogadott színes nyomata.

Mikszáth Kálmán kitünő irónk mint főmunkatárs lépett be a «Vasárnapi Ujság» szerkesztőségébe, s a vele kötött egyezség értelmében *kizárólag* a «Vasárnapi Ujság»-ba irja nagybecsű szépirodalmi közleményeit, *regényeit, elbeszéléseit, tárczaczikkeit.*

A *Vasárnapi Ujság* «**Regénytár**» czímű heti mellékletében a legjelesebb hazai és külföldi regényiróktól közöl elbeszéléseket és regényeket *képekkel,* s mint családi lap kiterjeszkedik **a női munkakörre és divatra** is.

A «Vasárnapi Ujság» társlapja a most már 49-ik évfolyamában lévő «**Politikai Ujdonságok**», mely a hét eseményeit kellő magyarázattal ellátott gondos, tömör összeállításban tárja az olvasó elé, úgy, hogy a közönség együtt találja benne mindazt, a mi a napilapokban elszórtan jelen meg. A «Politikai Ujdonságok» előfizetői e lap mellett külön díj nélkül kapják a «*Világkrónika*» képes heti közlönyt

Rákóczy Ferenc, II-ik

képtára

Mosóc (Turóc megye). A róm. katholikus plébánia-templomban az orgona alatt pad Krisztus és három apostol mellképével térdeplőjén, XVIII—XIX. sz. — Báró Révay Ferenc kastélyában XVII. századbeli németalföldi mesterek festményeiből vagy ilyenek másolataiból egész képtár, mely állítólag valamikor II. Rákóczi Ferenc tulajdona volt s a fejedelem nagysárosi kastélyából való.

Dávald Kornél. Ismeretlen képek a XVII-XIX. századból. Művészet 1912. 238. l.

Rákóczi vár az

Ojtozi szorosban

Repr.

Vas. Ujs

1893. 173. l.

a róla szóló cikk

u. o. 174. l.

Rákóczi Síremlék

1909

A Rákóczi-emlékmű pályázata. Irta Spiegel Frigyes. Magyar Hirlap, nov. 2.

II. Rákóczi Ferenc síremléke. Irta N. Vállalkozók Közlönye, nov. 3.

Rákóczi síremléke. Irta M. Élet, nov. 7.

A Rákóczi-síremlék. Irta Tövis. A Hét, nov. 7.

A Rákóczi-síremlék pályaművei. Irta Nemes Mihály. Budapest, okt. 31.

-1909

(Műveinek 1910. 94. l.)

Arany éremmel és diszoklevéllel k

Vőfélycsokraimat (nász- és pá
jaimat) élővirágból, finom szala
mindenkori divat szerint.

Kézi (asszonyi) élővirág cso

Templomdiszitéseimet délsza
nyekkel (pálmákkal, babérfákkal) é
kel, valamint oltárdiszitéseimet é
gal és élőzölddel.

Auto-, asztal- és teremdiszi
tetszésszerinti virágból.

Valamennyi csokrot és diszité
egyszerűbbtől a legdiszesebb kiv
legmérsékeltebb árban készitem.
gára fénykép mintákat készséggel be

Kérem mielőtt rendelését bárh
megtisztelni sziveskedjék, hogy a
szetesen minden vételkényszer nél

Midőn szives pártfogását ké

Fióküzletek:

VI., ANDRÁSSY-UT 7.
VI., TERÉZ-KÖRUT 10.
V., LIPÓT-KÖRUT 24.

Genda M. nyomda Tel. 33-4-51

Rákóczi síremlék.

1909

Rákóczi emléke. Irta Lengyel Géza. Nyugat, nov. 15.

A Rákóczi-síremlék. Jeltelen cikk. Vasárnapi Ujság, 1909 nov. 28.

Pöstyéni dombormű a Nemzeti Muzeumban. Irta Éber László. Archeologiai Értesitő, XXIX. 4.

A Rákóczi síremlék-pályázat eredményéről irnak a napi lapok okt. 27. számai. 1909 1909

Rákóczi siremléke. Irta Md. Budapesti Hirlap, okt. 28.

Rákóczi siremléke. Irta Novák József Lajos. Magyarország, okt. 29. 1909

Preisgekrönte Rákóczi-Grabmalentwürfe. Jeltelen cikk. Pester Lloyd, okt. 30.

1909

Művészet 1910. 47. l.

Rákóczi vodostoj

ebédlőházásol

lánd

Szádeczky Lajos

cikkét a Századok

1904. évf.-ban.

Rákóczi Ferenc II

lásd

Horváth Károly:

Hol járt Rákóczi?

Historia 1930. III.

évf. 4–6. sz. (Honisme és Helytörténet) 3–18. l.

7–9. szám 1–16. l.

1931 IV. 1–2 és 3–4. sz.

1932 V. 1–4. sz.

938 MAR 24 23

II. Rákóczi Ferenc

Mellkepe, Rusz k
fametszete
Repr.
Nagy Magyarkép
II. r. 73. l.

IRODALOM

JEGYZET

MOB. lemezszám: 1140, 1141.

Fényk. ltsz: B. 765, B. 764.

Rákóczi Ferenc II
mint fejedelem
saját ifjúkori képe

l.

Kiláyi: Magy. nemzet
tört. VII. 539. l.

MAGYAR GYÁRTMÁNY

Gyakorlatok.

Jurányi Lilly.

Történelem.

III. oszt. tanuló.

faragta fába, az utóbbit Kopits János 1936 karácsonyára mintázta agyagba. Az előbbi magyaros, az utóbbi bibliai jellegű, de mindkettő színes és meseszerű. A **szerviták** betlehemének 50—60 cm magas figuráit az 1919-es években Corrado Martiner faragta fából a tiroli San Udalricóban.

Ezzel a betlehemek felsorolását már be is fejezzük, azért, hogy az Americana Művészcéhe nevében a betlehemes gondolatot is megint — mint a megelőző években ilyenkor, karácsony közeledtével — megpendíthessük. Az Americana Művészcéhe és vele minden, kis Jézust imádó igaz lélek azt szeretné, hogy karácsonykor a betlehem nemcsak a templomokban állna, hanem minden katolikus család karácsonyfája alá odakerülne. A karácsonyfaállítás nagyon szép, bájos, de eredetében pogány szokás, amely egymagában nem fejezi ki a karácsony jelentőségét: az isteni megváltó eljövetelét, a kis Jézus születését. Erre csakis a karácsonyfa alá — ha másként nem is, legalább szentkép alakjában — odaállított betlehem figyelmeztet bennünket.

Az Americana Művészcéhe, most, még karácsony előtt egy kiállítást szándékozik rendezni e nemes gondolat terjesztésére. De mi magunk is szóval, tollal és tettel álljunk a betlehemes gondolat szolgálatába. Legvégül említem a legfontosabbat, mint minden betlehemes gondolat végcélját, saját lelkünket is alakítsuk át betlehemmé a kisded Jézus befogadására!

Budapest, R. K. Egyházközségek Tudósítója 1938. 4. sz.

Zborovszky Ferenc S. J.:

A rodostói Rákóczi-kápolna

Az évszázados kassai dómnak annyi magyar emlékben gazdag boltívei alatt — ismét magyar földben — pihennek II. Rákóczi Ferenc hazatért hamvai. Ama nevezetes napon, amikor az ősi kurucváros ismét magyar lett, a magyar társadalom elzarándokolt a kassai dóm kriptájában nyugvó Vezérlő Fejedelemhez és mélységes megilletődéssel rótta le a kegyelet adóját a magyar történelem egyik legnagyobb alakjával szemben.

Helyesen hívta fel a Kormányzó úr is a magyarság figyelmét történelmünk e legönzetlenebb alakjára. Amikor 1711 április 20-án a majtényi síkon végkép aláhanyatlott II. Rákóczi Ferenc dicsőséges szabadságharcának valamikor oly fényesen ragyogó csillaga, a nagy fejedelem nem fogadta el a szatmári békében neki is felajánlott amnesztiát. Nem fogadta el azt, mert az ország szabadságát a bécsi udvar nem akarta biztosítani. Ezért inkább lemondott — lelkiismeretének szavát követve — saját személyes előnyeiről, 1.300,000 katasztrális holdat kitevő családi vagyonáról és önként ment az örökös számkivetésbe, hogy ott a reménytelen idegenben élő tilalomfa legyen. Micsoda elérhetetlen magasságokban ragyogó, tüneményes erkölcsi nagyság ez! Az elmult századok homályából úgy világít ez felénk ebben az önzésbe kövült világba, mint valami hatalmasan lobogó fáklya a sötét éjtszakában! Csakugyan II. Rákóczi Ferenc a magyar haza egyik legönzetlenebb harcosa volt, aki előtt a „privátum", az önérdek sohasem számított. Szekfű Gyula is így jellemzi őt: „A közéleti tisztaság e kifinomult mintája szinte érthetetlen jelenség az akkori gyüjtő, szerző társadalomban, az akkori bécsi urak és hivatalnokok szemérmetlen tolvajlási rendszerében." Ma oly sokat szavalnak a hazaszeretetről és e mellett oly sokszor az egyéni, személyes érdek mellett mennyire elhomályosul a haza, a köz érdeke. A mai nemzedék is elzarándokolhat a kassai dóm kriptájába és tanulhat ott

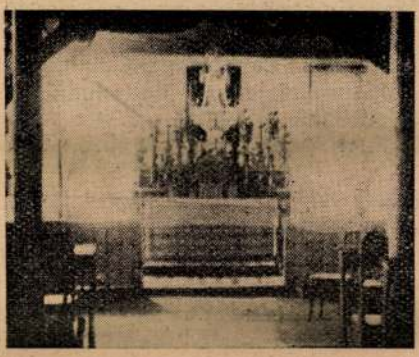

Rákóczi-kápolna főoltára (újabb keletű)

önzetlen, igazi hazaszeretetet II. Rákóczi Ferenc koporsója mellett. A Nagy Fejedelem iránt érzett bensőséges kegyelet indít minket is arra, hogy a magyar társadalom figyelmét felhívjuk a még eddig sértetlenül fennmaradt rodostói Rákóczi-kápolnára, melyet az enyészettől megmenteni a magyar nemzet legszentebb kötelessége.

*

II. Rákóczi Ferenc számkivetésének legnagyobb részét Törökországban töltötte el. Itt előbb Isztanbulban lakott, később azután véglegesen a Marmara-tenger partján fekvő Rodostóban — melynek török neve Tekirdag — telepedett le. Ott is halt meg 1735 április 8-án, kereszténynyehez méltó halállal fejezve be jámbor életét. Szívét, végrendelete szerint, ezüsturnába zárva a franciaországi grosboisi kamalduli zárda templomába vitték. Bebalzsamozott holttestét Isztanbulban, a jezsuiták templomában helyezték nyugalomra. Innen hozta haza a drága hamvakat a magyar nemzet kegyelete előbb Budapestre, majd Kassára, ahol országos ünnepségek közepette 1906 október 29-én helyezték a dóm kriptájába.

Rákóczi Ferenc és bujdosó társai Rodostóban, a város szélén levő úgynevezett „Magyarok utcájában" laktak. Maga a Vezérlő Fejedelem több házban lakott. Külön házban volt lakosztálya, külön volt háló- és ebédlőháza. Külön épületben, az utca sarokházában volt kápolnája, amellyel a Fejedelem lakóházát híd kötötte össze, hogy a Fejedelem a kápolnába esős időben is száraz lábbal mehessen. Ezek a házak, a keleti szokásnak megfelelően, fából és vályogból épültek. A Fejedelem házaiból jelenleg csakis a kápolnát magában foglaló plébániaépület van meg, a többi ház mind elpusztult az évszázadok viharaiban. A jelenlegi ebédlőház már újabb keletű. Ezt a magyar kormány néhány évvel ezelőtt kőből és betonból építette meg a réginek mintájára.

Rákóczi idejéből egyedül csak a plébániaépület maradt meg. A magtárszerű fakapuból durván összetákolt falépcső vezet az emeletre, az emeleten levő tágas előszobába, amelyből a kápolnába lehet menni. Bár magát az épületet újabban restaurálták, maga a kápolna azonban olyan, aminő volt Rákóczi idejében. A kápolna falai is a régiek, csak a régebben festett falakat újabban bemeszelték. A boltozatos mennyezet fehér és kék cédruskockákkal van ízlésesen kirakva. A főoltár újabb keletű, de a faragványos, angyalfejekkel díszített mellékoltár történelmi relikvia, ez a maga egészében a Fejedelem kezemunkája. A kápolnában volt még hat fából faragott gyertyatartó, amelyeket szintén a Fejedelem sajátkezűleg készített; ezeket a gyertyatartókat Ferdinánd bolgár cár a bolgár-török háború alkalmával, amikor Rodostót elfoglalta, magával vitte emlékbe Szófiába. A főoltár melletti karosszék, amelyben ülve a Fejedelem naponként hallgatta a szentmisét, szintén újabb keletű; az eredetit Kassára vitték, ennek is ott kell lennie a többi Rákóczi-emlékek között. A jámbor fejedelem kedves kápolnáját a Nagyasszony tiszteletére szentelte

Rákóczi sajátkezűleg faragott oltára

ezekkel a most is meglevő aranybetűs szavakkal:

Virgo gloriosa, quae coelos ascendisti
Intercede pro nobis ad Dominum
nostrum Jesum Christum.
Dicsőséges Szűz, aki az égbe szálltál,
Könyörögj érettünk a mi Urunknál,
Jézus Krisztusnál.

A bujdosó Fejedelem kedves kápolnáját napjában többször kereste fel és ott sokat imádkozott. Rákóczi „leghasznosabb költsége az istenszolgálatért és kápolnájáért volt; de ő annak hasznát is vette szegény" — írja róla romantikus hűségű íródeákja, Mikes Kelemen. „Az való, — folytatja — hogy egy klastromban nincsen nagyobb rendtartás, mint a Fejedelem házánál... Hat órakor dobolnak és akkor a Fejedelem felöltözik, azután a kápolnába megyen és misét hallgat. Mise után az ebédlőházba megyen, ott kávét iszunk és dohányzunk. Amikor az óra háromfertály nyolcra, akkor elsőt dobolnak misére, nyolc órakor másodikat, és egy kis idő mulva harmadikat dobolnak, akkor a Fejedelem misére megyen... Harmadfél órakor a Fejedelem csak magánosan a kápolnába megyen és ott vagyon három óráig... Mikor az óra háromfertály ötre, akkor elsőt dobolnak estvéli imára, akkor a Fejedelem ismét a kápolnába megyen..." A szám üzött Fejedelemnek reményekben oly sokszor csalódott lelke a számkivetés nélkülözései és mostohaságai közepette a rodostói kápolna csendes magányában talált a meg a lelki békét, alázatos lélekkel megnyugodva a gondviselő Isten sokszor megfoghatatlan végzéseiben.

*

A Rákóczi-kápolna megmentésének a nagy Fejedelem emlékéhez méltó módja az volna, ha azt az ország fővárosába hoznák és azt a közeljövőben építendő zuglói templomba, mint oldalkápolnát építenék be. Ezt a nagyszabású tervet, amely Szendy Károly polgármester úr elgondolása, a főváros 1938 május 11-én tartott közgyűlésén egyhangú lelkesedéssel fogadták és meg is szavazták a terv keresztülviteléhez szükséges költségeket. Az újonnan építendő templomot, amely a fővárosban a Rákóczi-emléktemplom lesz, a mostani Bosnyák-téren épí'ik fel, ez a közeljövőben Rákóczi-tér nevét viseli; az egész kerületet pedig Rákosváros helyett Rákóczi-városnak fogják nevezni. Ebbe a Rákóczi-emléktemplomba, ahol talán majd a kassai

Plébánialak, emeleten a Rákóczi-kápolna

dóm Dudits-freskóihoz hasonlóan megfestik a Fejedelem életének kimagasló eseményeit, építik be, ha lehetséges, a rodostói kápolna favázát az igen értékes cédrusmennyezettel, vagy ha ez nem volna lehetséges, úgy akkor a Rákóczi-emlékkápolnába helyezik el a rodostói kápolna emlékeit: a mennyezetet, az oltárt és az egyéb ott található emlékeket. Ez a terv természetesen csakis a török kormány engedélyével valósítható meg és bár Törökországban jelenleg minden müemléket ott a helyszínen akarnak megőrizni, mégis megvan a remény arra, hogy külügyi kormányunk, ha másként nem, úgy egy hazai török emlék felajánlásával, megszerzi a török kormánytól a szükséges engedélyeket. Ha ez nem valósulhatna meg, úgy akkor a Rákóczi-oltárt a kápolnában levő emlékekkel egyetemben a rodostói Rákóczi-ebédlőházba fogják vinni, magát a kápolnát pedig sorsára hagyják, hisz a plébánia-épület már évek óta teljesen elhagyott.

Reméljük azonban, hogy Szendy Károly polgármester úr nagyszerű terve minden nehézség ellenére mégis csak megvalósul és akkor II. Rákóczi Ferencnek, a magyar történelmi galéria e legnemesebb alakjának az ország szívében olyan emléke lesz, amely nemcsak a fővárosnak, hanem az egész magyar nemzetnek kegyeletes szentélye leend.

Az EMSzO az egyházközségekben

Pár évvel ezelőtt a budapesti egyházközségekben egymásután alakultak meg a munkás-szakosztályok, majd 1935 január 1-én megalakult az egyes munkás-szakosztályok működésének összefogására és egységes irányítására az EMSzO-központ. Az Egyházközségi Munkás Szakosztályok felállításának eszméje dr. Mészáros János érseki helytartó úrtól származik. Az ő irányításával kezdték meg az egyes egyházközségekben a munkás-szakosztályok működésüket, ő létesítette az egységes munka biztosítására a központot és azóta az ő legfőbb vezetésével és irányításával nőtt hatalmas mozgalommá az EMSzO.

A mozgalom a maga dinamikus erejénél fogva természetszerűen túlnőtt Budapest közigazgatási határain. Ha rengeteg elébe tornyosuló anyagi és egyéb természetű akadályok miatt a távolabbi vidéken még csak előkészítő munkák folynak is, Budapest közvetlen környékének munkáslakta városaiban és községeiben máris eredményes, szervezett munkát végez. Így pl. az idei őszi szezonban megtartott öt tanfolyam közül hármat már budapestkörnyéki városokban kellett rendezni.

Tekintettel arra, hogy Budapest közigazgatási határa legtöbb helyen az esztergomi főegyházmegye határa is, így a környékbeli városok és községek majdnem kivétel nélkül a váci, illetőleg a székesfehérvári egyházmegyékhez tartoznak. Így az EMSzO-nak a fővároson kívüli térhódítása új problémákat vetett fel. Eddig ugyanis a budapesti érseki helytartó úr volt a mozgalom legfőbb vezetője és irányítója, sőt életrehívója. Mivel pedig ő egyszemélyben a budapesti A. C. igazgatója is, ennek keretében alakult meg és fejlődött ki az EMSzO. Amint a mozgalom a budapestitől országos jellegűvé kezdett válni, felmerült a kérdés, hogy annak legfőbb vezetése és irányítása automatikusan átkerüljön-e az A. C. országos igazgatóságának kezébe, vagy pedig az eddigi vezetés és irányítás alatt működjön a mozgalom. A Bíboros Hercegprímás Úr többek meghallgatása után minden érdekelt fél őszinte örömére úgy intézkedett, hogy az EMSzO nem tekinthető szorosan véve az országos A. C. szervének, hanem marad továbbra is az egyházközségek keretében működő, központilag irányított mozgalom, amelynek legfőbb vezetője és irányítója most már országos viszonylatban is dr. Mészáros János budapesti érseki általános helytartó úr.

Magyar Betlehemesek

Az Emericana művészcéhében már két éve megindított betlehemes mozgalmat ez év november havában megalakultan az Emericana felügyelete alatt álló Magyar Betlehemesek vették gondjaikba az egyidejűleg megválasztott magistratus kormányzása mellett.

A Magyar Betlehemesek három egyházi és három világi protektor pártfogása alatt állanak. — A három egyházi protektor: dr. Uzdóczy-Zadravecz István püspök úr, dr. Mészáros János prelátus, budapesti érseki általános helynök úr és dr. Lepold Antal prelátus-kanonok úr. — A három világi protektor: br. Karg Györgyné úrnő, dr. Gerevich Tibor egyetemi tanár úr, valamint Megyer-Meyer Antal úr, a képzőművészeti főiskolának rektora.

Elnöke dr. Schwartz Elemér ciszt. rendi egyetemi tanár, ügyvezető alelnöke pedig dr. Molnár Ernő, a képzőművészeti főiskola tanára.

Örömmel látják azok csatlakozását, kik hívei a betlehemes eszmének.

Belépési nyilatkozatot küld vagy a Magyar Betlehemesek tudakozó és ügyvezető irodája, Budapest, IV., Bástya-utca 11., vagy pénztárosa Haffner Andor úr, Budapest, IV., Prohászka Ottokár-utca 8. (Telefon: 183—357.)

A Magyar Betlehemesek terve szerint minden tag meg fogja kapni hivatalos közlönyüket, a kiadandó „A Betlehem" című időszaki sajtóterméket, valamint minden tag kap karácsonyra egy kis betlehemes vonatkozású emléket, illetve ajándékot.

A Rákóczi-Emlékkiállításról. Üvegkupa aranyozott ezüstfoglalatban. II. Rákóczi Ferencé volt. (Ernst Lajos tulajdona.) — Aus der Erinnerungsausstellung Rákóczi. Glashumpen in vergoldeter Silberfassung. Gehörte Franz Rákóczi II. — From the Rákóczi Memorial Exhibition. Glass goblet in guilt silver setting. Belonged to Francis Rákóczi II.

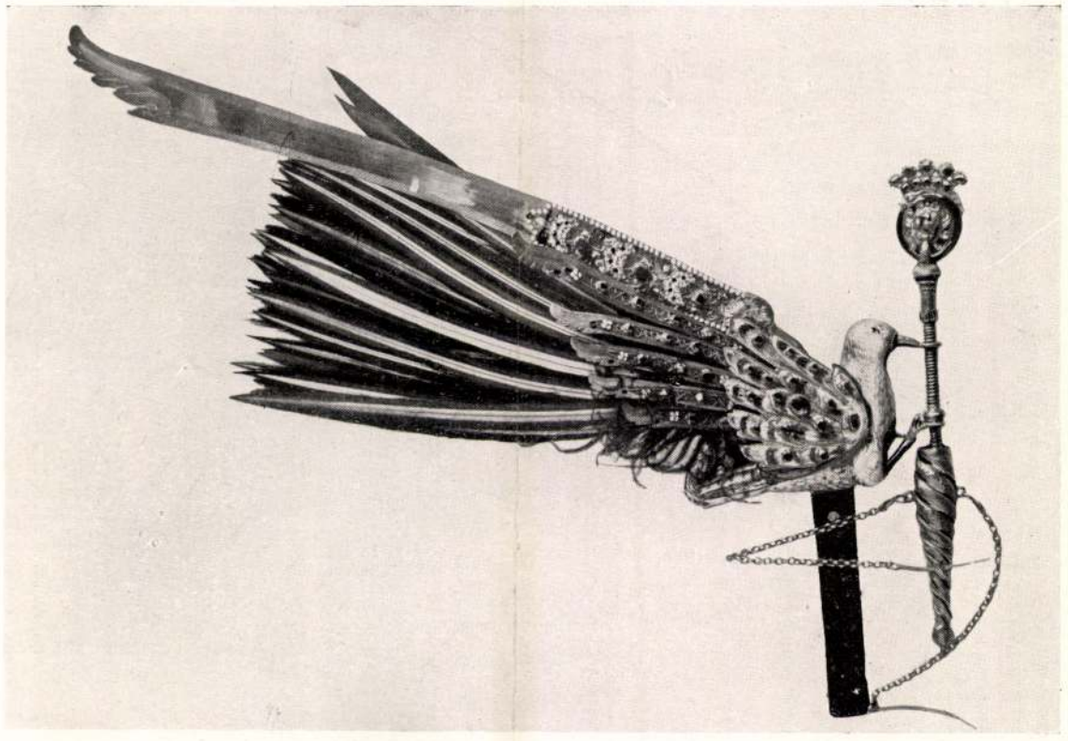

A Rákóczi-Emlékkiállításról. Fent : gróf Károlyi Sándor süvegforgója aranyozott ezüstből, zománcozva, rubinkövekkel (gróf Károlyi László tulajdona). Lent balra: I. Rákóczi György serlege, amelyet az ónodi ref. egyháznak adományozott. (Paris, Cluny Muzeum.) Lent jobbra : I. Rákóczi György fedeles kupája, melyet a mádi ref. egyháznak adományozott. — Aus der Erinnerungsausstellung Rákóczi. Oben : Federbuschagraffe. Unten links : Pokal Georg Rákóczi's des Ersten. Unten rechts : Humpen mit Deckel Georg Rákóczi's des Ersten. — From the Rákóczi Memorial Exhibition. Above : Aigrette for a calpack. Below to the left: Cup of George Rákóczi I. Below to the right : Tankard with lid of George Rákóczi I.

Magyar Iparművészet
1935.

FELSŐMAGYARORSZÁGI RÁKÓCZI-MUZEUM
KASSA
TELEFON 24-37.

Kedves Gyula Bátyám!

A Rákóczi szoba kirakásával a napokban elkészülünk s éppen ezért nagyon kérlek, légy szíves időt szakítani a mielőbbi megtekintésre. Ybl, Visky stb már mind megnézte s nagyon lelkesednek, úgy hogy most kell megyomni a gombot. Ybl részletesen bereferálja Szilynek, aki a pénzforrásnál ül s már többször érdeklődött a szoba hogyléte felől.

Nagyon szeretném, ha csütörtökön érkeznél és így a részletes konzerválási és restaurálási árkeretet meg is kapnatnám pár napon belül. Ez már nagyon kellene nekem, mert a pénzszerzési startoláshoz ez az elengedhetetlen kellék.

Esetleg Lux öméltósága is lejöhetne és megkapnám tőle is az árajánlatot.

Légy szíves Pálinkás tatával kikerestetni a rodostói Rákóczi ebédlő 2 lenezét és Petrással sürgössen 5-5 példányban lehuzatni a költségünkön. Ezt is mellékelnem kell a beadványhoz.

Nagyon kérlek, légy kegyes az 1905 körül lötti Rákóczi MOB aktákat lemásoltatni.

Szombaton délben hazautazom. Ha nem tudnál ezen a héten jönni, akkor hétfőn

felkereslek a hivatalban.

Igaz tisztelettel és ragaszkodó szeretettel köszönt

Mihalik Sándor

Kassa
1939
XI
20

Egy nagyszerű stukkómester van a városban, 62 éves. Egész életében csak ezzel foglalkozott s szerelmes a régi stukkók restaurálásába. Remekül fogod tudni használhatni. Ragasztást, kiegészítést stb teljes garanciával vállal, csak a festést nem csinálja.

P.S. A szoba teljes kirakása ma elkészült. Remekül néz ki, csodaszép lesz a rest. után. 14 stukkó ablakon kívül 14 másik ablaka is van, azzal keretezve, amelyen a multkor lemostad a szép égövöös virágot.

II. Rákóczy Ferenc

ikonografiája

lásd

Márki Sándor

II. Rákóczi Ferenc.

Magy. Tört. Élete

I – III. kötet

Hainos képpel

L

v. l. =
ilés 3 u

16,14
64
224

30.—
400.—
300.—
300.—
200.—
100.—

1330.—
112
1200-1300

< Rákóczi Ferenc II. >

Zolnai Béla: II. ( )
könyvtára. Magyar
Bibl. Szemle. 1925.
17–25. l. 137–141 l.
219–222. l.

A 137 ik lapon: „Szellemi
munka után festegetéssel fog-
lalkozott Rákóczi; előkelő
dilettánsok szórakozása. Könyv-
ből tanulta ezt is."
A 138. oldalon Rákóczi mint
kertépítő hónzasabban.

[illegible] miek Orsz.[illegible]
gának 1
Főtiszt. és Ngs.Dr
Szőnyi Ottó előadó
IX.Rákós-u.10
Szépmüv.Muz. BUDAP

II Rákóczi Ferenc

saját faragású
széke

l.

Báránynéi Oberschall
Magda = Magyar
butorok. Bp. 1939.
Officina. 28. l.
és 32 tábla

1904. évf. XXXVIII. kötet III. tábla.

Rákóczi Ferenc II

Thaly alábbi művében arról ír, hogy Rákóczi nagy kedvteléssel kezette az esztergát Rodostóban, s hogy darabokra szétszedhető, ládákra rakható, s meg összeilleszthető mesterséges butorokat talált fel. Szathmáry Király Ádám jegyezte fel, hogy már grosboisi magányában is esztergályozott. De hogy festett, vagy faragott volna, arról egy szót sem szól Thaly.

Thaly Kálmán. Rákóczi-ünnelek Törökországban. Bp. 1893. 26 l.

(Mikes nyomán)

Lucha

238

jelentetünk meg és amely Csonka-Magyarország

valamennyi múzeumának

történelmi szempontból való ismertetését tartalmazza.

Béla Fonáyy : Budapester Privatsammlungen 235
Dr. Heinrich Horváth : Die Museen der Hauptstadt Budapest . . 241
Dr. Anton Lepold : Esztergom 244
Csányi Károly : Esterháza 246
Karl Csányi : Esterház 248
Dr. Czakó Elemér : Vidéki közgyüjtemények 249
Dr. Elemér Czakó : Unsere öffentlichen Sammlungen in der Provinz 254

Rákóczi Ferenc II.

rövid élet-
története

l. Wickkamaidon

348. l.

A Magyarországi

PROHÁSZKA KÖRÖK

alakuló ülése 1935. október 2-án, (szerdán) délután 1/25 órakor a SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT díszteremében. (Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28. szám.)

Felelős kiadó: Kézai Béla.

Stephaneum r. t. Budapest.

Rákóczi Ferenc II.

ikonografiája.

Kampis Antal.

II. Rákóczi Ferenc

arcképéről.

Rákóczi emlékkönyv

II. k. Bp. é. n.

71 — 90. l.

reprodukci.

okkal

Zeughaus, berlin II. 161.

Rákóczi Ferenc II-ik

monográfiája.

A bécsújhelyi városi

múzeumban lévő

Rákóczi-archiv

I.

Hadtört. Közl.

1918. 49. l.

Ferencsi Zoltán VIII. 67

II. Rákóczy Ferenc és neje

ikonografiája

l.

Mârki Sándor dr

II. Rákóczi Ferenc.

I. k. 1676 – 1707.

Bp. 1907.

Számos arczéppel.

II. Rákóczi Ferenc nejé-
nek ikonograf.
Szemetrzetu archiva
Repr.
Gáspdivat
I. 163. l.

5./Kis ujság.

Amerikai-Szovjet- jeg

/:referálva a Magyar nemzetből

oOo

Bán Antal iparügyi m

tabányán. Az üzemi bizottság t

hogy a bányászok nem kapták m

Rendes üzemmenetet várni ross

zése 1600 kaloriának felel me

oO

6./Szabad szó.

"Hűség a tömegekhez"

zött a következőket irja:

"A Fiatal magyar demo

II. Rákóczi Ferencné

archépe
az Aradi Kölcsey-
Egyesület gyűjteme-
nyében lévő festmény
után repr.

Márki Sándor dr

II. Rákóczi Ferenc
1709–1735. III. k.
1910. 268. l. után

Rákóczi Ferenc II. iconographiája

26. **II. Rákóczi Ferencz gyermekkori arczképe.** Olajfestésű mellkép, felső jobb sarkában a Rákóczi czímerrel. Hátán a vászonra festve felirat: Celsissimi Francisci Rakoczi E. P. T. P. R. H. D. et

102

Sic. C. Filius Franciscus F. Aetate Sua A° 8 Die 27 Marty 1684.

Divald Akad. palotája

101, 102. l.

A MŰEGYETEM 1999. ÉVI
JÓZSEFNAPI ESTEBÉDJÉN

17.

Karosszék, II. Rákóczy Ferenc és neje alakjával.

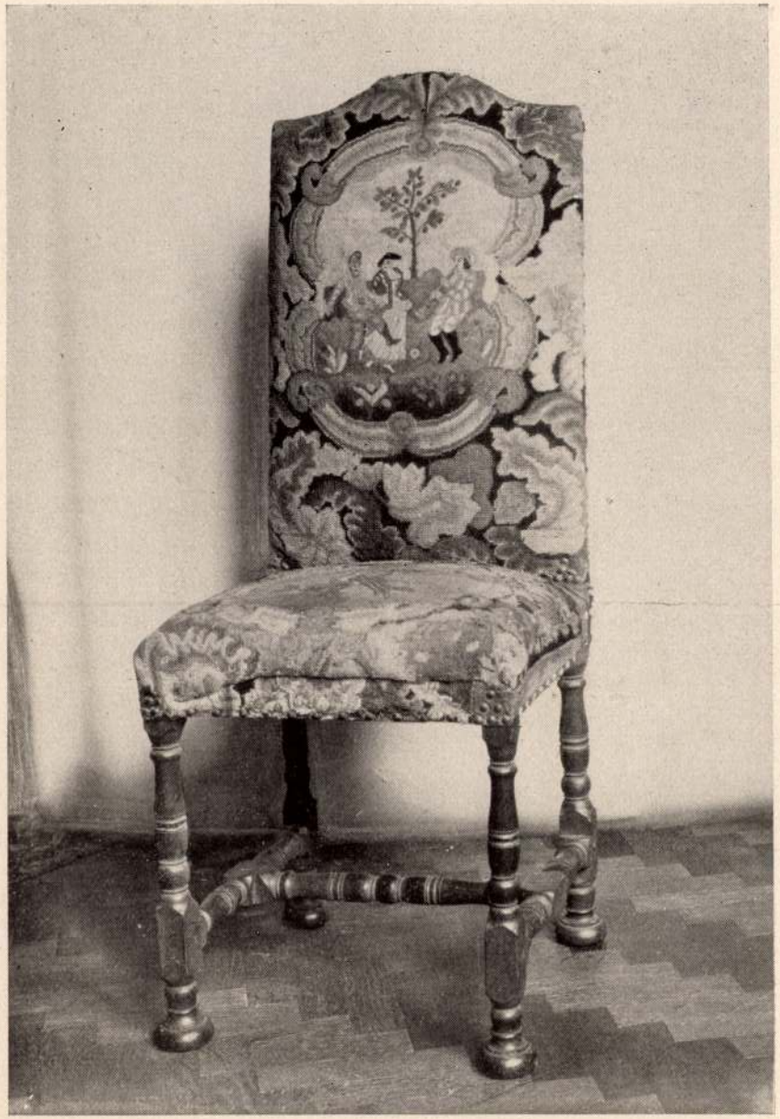

18.

Támlásszék, — táncoló kuruccal.

Csányi Ernő gyűjteménye

II. Rákóczi Ferenc

ikonografíája.

BESZÉDES KÁLMÁN RAJZA A RODOSTÓI MAGYAROK UTCÁJÁRÓL.

Zeichnung von Kálmán Beszédes von der Strasse der Ungarn in Rodostó. — La via dei Magiari a Rodosto, disegno di Kálmán Beszédes.

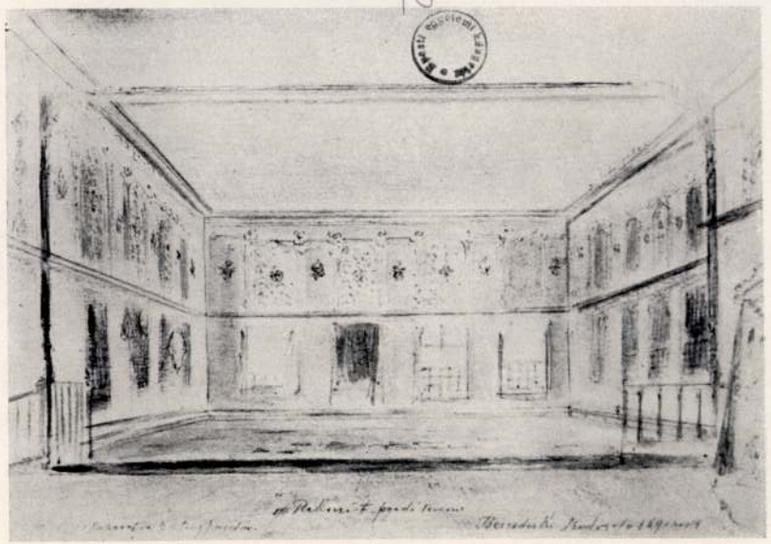

BESZÉDES KÁLMÁN RAJZA RÁKÓCZI RODOSTÓI FOGADÓ- ÉS EBÉDLŐTERMÉRŐL.

Zeichnung von Kálmán Beszédes von dem Empfangs- und Speisesaal Rákóczis in Rodostó. — La sala di ricevimento e il refettorio di Rákóczi a Rodosto, disegno di Kálmán Beszédes.

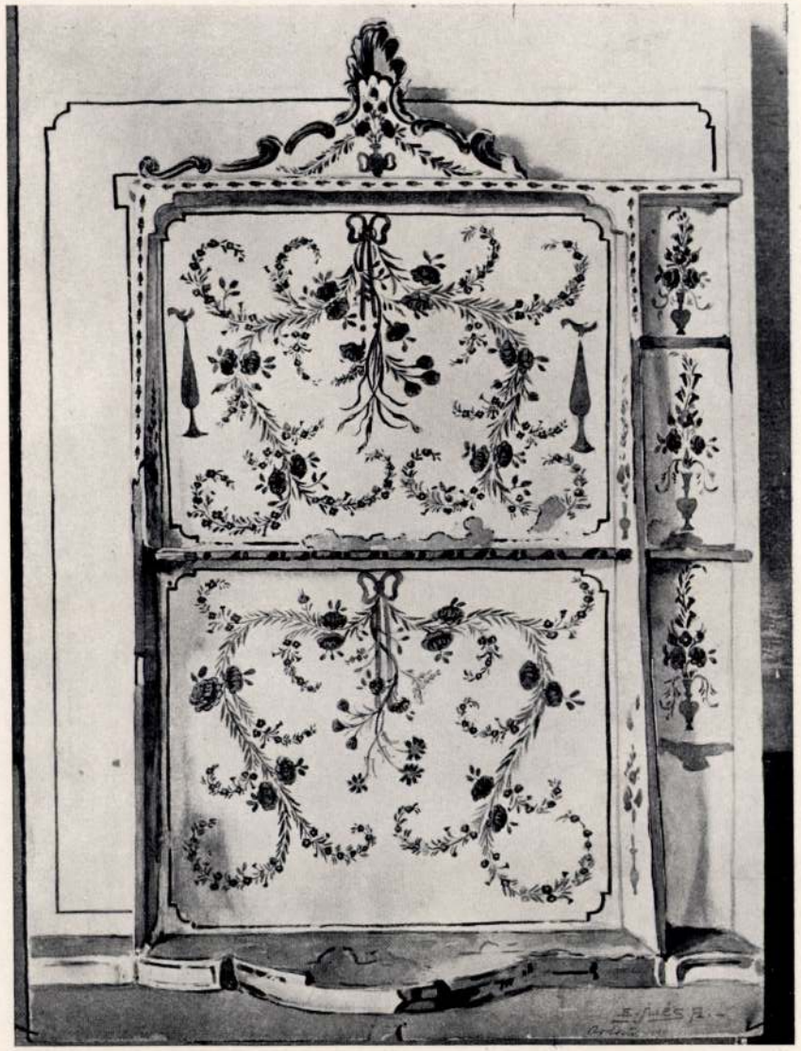

EDVI ILLÉS ALADÁR VÍZFESTMÉNYE A RODOSTÓI RÁKÓCZI-EBÉDLŐ PIPATÓRIUMÁRÓL.

Aquarell von Aladár Edvi Illés vom Rauchzimmer des Recreationshauses Rákóczis in Rodostó. — Il „pipatorium" nella sala da pranzo di Rákóczi, acquarello di Aladár Edvi-Illés.

126

ISTÓKOVICS KÁLMÁN: SZENT ERZSÉBET. AZ ORSZ. KÉPZŐMŰVÉSZETI TÁRSULAT KIÁLLÍTÁSÁRÓL.
Kálmán Istókovics: St. Elisabeth. Aus der Ausstellung der Ungarischen Gesellschaft für Bildende Kunst. — Kálmán Istókovits: Santa Elisabetta. Mostra della Societá Nazionale delle Arti Figurative Ungheresie.

143

JEGES ERNŐ: MÁTYÁS KIRÁLY. AZ ORSZ. M. KÉPZŐMŰVÉSZETI TÁRSULAT JUBILEUMI KIÁLLÍTÁSÁRÓL. RÉZ.
Ernő Jeges: König Matthias. Aus der Jubileumsausstellung der Ungarischen Gesellschaft für Bildende Kunst. Kupfer. — Ernő Jeges: Il ré Mattia. Dalla Mostra della Societá Nazionale delle Arti Figurative Ungherese.

volt látható, ezek között pedig 106 darab volt olyan, amelyet az *erdélyi* jelzővel szoktunk nevezni.

Lássuk már most, hogy mikor és hol készültek ezek a színpompás szőnyegek?

A szőnyegek korának megállapítása céljából először Lessing 1877-ben, majd Bode hívta fel a figyelmet a régi festők képein látható szőnyegábrázolásokra. A régi festők közül legtöbbször a németalföldiek ábrázolták az erdélyi típusú szőnyegeket festményeiken, éspedig leginkább a XVII. században.

Bode felemlíti Vorderasiatische Knüpfteppiche, 1922. című munkájában, hogy ezek a szőnyegek Theodor de *Keyser* (1596—1667.), Cornelis de *Vos* (1585—1651), Pieter Jacobs *Codde* (1599—1678), Caspar *Netscher* (1639—1684), Jan *Verkolje* (1650—1693), Abraham *Snaphaan* (1651—1691) és más hollandi festők művein fordulnak elő. Megtaláljuk azonkívül néha egy-egy késői olasz festőnél is. Így pl. Benedetto *Castiglione*-nál (1616—1670). Legkésőbbi ábrázolásukat a bécsi Staatsmuseum Mária Teréziát teljes díszben festett képén (1765—1780) és a szentpétervári (Leningradi) Eremitageban Pempeo *Battoni* (1708—1787) egyik művén láthatjuk. Ezeknek az ábrázolásoknak a nyomán e szőnyegek keletkezési idejét a XVII. és a XVIII. századra tehetjük.

Cornelis de *Man* (1621—1706): Sakkozók című Szépművészeti Múzeumunkban lévő képén is ilyen erdélyi szőnyeget festett.

Erdélyben szokás volt a szőnyegek símán szövött végére néha az ajándékozás idejét festett feliratban megörökíteni. A szigorúan vett *erdélyi* szőnyegeken, 1914-ben a kiállításon bemutatott 106 közül 5 volt XVII. századi évszámos felirattal ellátva:

1. Egyik végén: HENRICI KEISER 1648. Másik végén: TESTAMENTUM HENRICI KEYSER... DERSCH. 1661. (Segesvár).

2. DDB DFPHR SK 1657. (Beszterce).

3. Hosszabb céhfelirattal és 1689. évszámmal (Segesvár).

4. Hommen Hannes ANNO 1698. (Szászsebes).

5. Egy szőnyegen Teleki Mihály neve olvasható, évszám nélkül (Gernyeszeg).

A XVIII. századból hét feliratos erdélyi szőnyeget ismerünk:

1. Hannes Merglers Gabe zur Weidenb. (acher) Kirche 1706. (Vidombák).

2. Kopott felírás és 1710. évszám (Segesvár).

3. Ao 1718. d. xx... (Kőhalom).

4. Schmids Gerg 1719. (Prázsmár).

5. Obiit.. A. D. 1728. Die 6. Dec. (Kőhalom).

6. Mélt. Asz: Daniel Clara.. fia Conferálta a Torda(i) (e)ccle(siă)nak 1730. (Budapest. Iparművészeti Múzeum).

7. A. B. 1745. (Székelyszáldobos).

A legkésőbbi felirat 1800-ból származik:

1. N. FORIS MÁRTONNÉ GÁSPÁR KATA ADTA A DAM(osi) EK(lesiának) 1800. (Gernyeszeg).

A feliratnélküli szőnyegeket a fenti feliratos és évszámos példákkal összehasonlítva, azt találjuk, hogy azok leginkább a XVII. századi évszámmal jelzett szőnyegekhez hasonlók; tehát az *erdélyi* szőnyegek nagyobb része a XVII. században készült, amit egyébként a festményeken látható ábrázolások is igazoltak.

Brassóban, de másutt is, a templomban a városi tanácsnak, a céheknek, a Bruderschaftoknak és egyéb testületeknek külön-külön padjuk volt. Ezek közt bizonyos versengés folyt abban, hogy padjaikat díszítsék. Erre a célra különösen alkalmas volt a színpompás szőnyeg. Ennek írott bizonyítékát találjuk a céhiratokban. Így pl. a brassói kötélverők céhkönyvében fel van jegyezve, hogy miden egyes céhtag 30 dénárt fizet a templomi pad szőnyegének költségeire.

Brassó város számadáskönyveiben feljegyezték, hogy a Kelettel való élénkebb kereskedelmi összeköttetés fellendülésekor kiváló férfiak, fejedelmi személyek és befolyásos egyének részére nemcsak *ötvösműveket*, hanem *török szőnyegeket* is ajándékoztak.

Tény az, hogy leginkább brassói kereskedők hozták be a pompás török szőnyegeket Törökországból Erdélybe. De az ízlés változásával ez a behozatal a XIX. század elején teljesen megszünt.

A keleti szőnyegek behozatalára vonatkozó legrégibb adatokat Brassó városának régi számadáskönyvei (közölve: Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt in Siebenbürgen 1886. és Fejérpataky László: Brassó városának régi számadás-könyvei 1503—1526. Archeologiai Értesítő 1888.) szolgáltatják. Az 1503-ból való huszadjegyzék feltünteti úgy a behozatalt, valamint a kivitelt. Leginkább ágyterítőket, köpenyeket, buzogányokat, *szőnyegeket*, tollakat, öveket, kalapokat és török nyergeket hoztak be.

Megtudjuk, hogy Simon *Grett* behozott „tappeta duo pro flor. 32" — „tappeta parva 3" — tappetum unum habet ulnas 7 pro flor. 20" — „tappeta parva 40." Azonkívül még nagymennyiségű szőnyeget hozott be a Johannes *Kylhaw* et *Aylda* cég, amely 53 tappeta parvaval szerepel. *Schwarcz* Petter kereskedő behozott: „tappeta parva 25")—„tappetum magnum continens ulnas 15 pro flor. 150" — „tappetum unum habet ulnas ... pro flor. 24" — „tappeta parva 52". Knúpolungi *Bomsila* és *Nagzul* kereskedők révén behoztak a feljegyzés szerint: „tappeta parva 45" — „tappeta mediocria 6 pro flor 24" — „tappeta parva 40" — „tappetum unum habens ulnas 23, secundum tappetum habet ulnas 17, tertium tappetum ulnas 13" — (Ezek értéke 180 forint volt).

Saussurenek ezek a fontos adatai igazolják, hogy a Kassán felállítását váró rodostói ebédlőház is 1728 körül készülhetett, vagyis akkor, mikor a visszatérés reménytüzének utolsó parazsa is elhamvadt és reádöbbentek arra, hogy Rodostó immár végzetük és halniuk is ott kell. Rákócziéknak a török udvar harminc házat jelölt ki szállásul, ezekből Thalyék már csak igen keveset találtak, mert időközben túlnyomórészt lebontották és átépítették őket. A fejedelem székházának helyén is új ház épült. Az ebédlőházat még sikerült idejében átmenteni, mert a Thaly látogatásakor Rodostóban élő Pierre Aslan, magyar-osztrák-német konzul azt már jóval előbb felkutatta és kegyelettel őrizte. Boldogan mutogatta az ereklyét Thalynak, hisz az ő ereiben is magyar vér folyt, nagyanyja Kőszegi Cecilia volt, gróf Bercsényi Miklós egykori, ungvári tiszttartójának a leánya. Kőszegi Cecilia jól ismerte a rodostói magyarok egykori lakóházait és emlékeit. 1888-ban, 94 éves korában halt meg Rodostóban és vele szállt sírba az utolsó magyar név Rodostóban. A hiteles tanúbizonygatások mellett a fejedelem rodostói ebédlőházának hitelét ugyancsak megerősíti a kapu portálcímere. Ez is európai barokkstílusban készült és még most is, Kassán, itt jól kivehető az egykor rajta díszlett, de a fejedelem halálakor lefaragott Rákóczi-címer.

Vannak, akiknek szemében a rodostói Rákóczi pusztán trónkövetelő, aki végül is a világtól elzártan szövi fejedelemsége álmait, mások megint egy komor sorstragédia elrendelt hősének tekintik. Confessiojának szavai szerint pediglen: „Mi voltam Uram, mi voltam más, mint megfehérített koporsó és a fejedelem köntösében és trónusán ülő álarcos rabja az ördögnek".[6]

A rodostói Rákóczi-problémát az a kettősség magyarázza, mely az életet részben a testi munkák örömének, részint a hittevő ájtatosságnak szenteli. Egyiknek, az előbb említettnek — maradandó emléke a Kassán feltámadásra váró ebédlő, melynek még ezen is túlnövő jelentősége az, hogy csendes perceiben dajkálta és ápolta a nemes fejedelem másik, alázatos emberi és vallásos szándékát, mely végül is a Confessio fenséges soraiban és azoknak Rodostóban írott folytatásában talált végső kielégülést. S ez az, ami bennünket is eljegyez azzal a fájdalmak és szenvedések árán váltott harmóniával, melyhez Rákóczi e vallomások útján jutott el.

MIHALIK SÁNDOR.

[1] II. Rákóczi Ferencz fejedelem Önéletrajza. (Vallomásai, melyben „önnön életét siratja és a gondviselés kegyeit s annak intézését hálás emlékezetébe visszaidézi".) A latin eredetiből fordította Domján Elek. Miskolcz, 1903. 199. l.

[2] Id. m. 206. l.

[3] Török országi Levelek, mellyekhez A II-dik Rákótzi Ferentz Fejedelemmel Bújdosó Magyarok Történetei más egyébb emlékezetes dolgokkal eggyütt barátságossan eléadatnak. Írta Mikes Kelemen. Az említett Fejedelemnek néhai Kamarássa. Most pedig Az eredetképpen való Magyar Kézírásokból kiadta Kultsár István Az Ékesszóllássok Tanítója. Szombathelyen, 1794.

[4] Id. kiadásban a 432. lapon.

[5] De Saussure Czézárak II. Rákóczi Ferencz fejedelem udvari nemesének törökországi levelei 1730—39-ből és följegyzései 1740-ből. Közli Thaly Kálmán. Budapest, 1909.

[6] Id. m. 170. l.

AZ ERDÉLYI SZŐNYEG

Az ú. n. *erdélyi* szőnyeg a kisázsiai, tehát anatoliai szőnyegek csoportjába tartozik. Ezzel a szőnyegfajtával a szakirodalom aránylag keveset foglalkozott.

Minket magyarokat pedig közelről érdekel, mert hazánk keleti fele, Erdély, különösen gazdag ilyen szőnyegekben. Éppen azért nevezik ezeket a szőnyegeket, bár Törökországban készültek, a külföldön is „erdélyi"-szőnyegnek.

1912—13-ban keresztül-kasul jártam Erdélyt, hogy megismerjem, mit őriz e tekintetben hazánk keleti részének történelmi emlékekben annyira gazdag területe. E tanulmányutaknak az eredménye volt az Iparművészeti Múzeumban, az 1914. év elején rendezett „Erdélyi Török Szőnyegek" kiállítása, melynek gazdag anyagát Csermelyi Sándor és Layer Károly közreműködésével, általam szerkesztett leíró-lajstrom ismertetett részletesen.

Erdély városainak főleg protestáns templomaiban, de még a kis falusi templomokban is számos értékes, régi keleti szőnyeg díszíti a falakat, a szószékeket, de leginkább a padokat Ez a szokás a XVII—XVIII. századból ered. Jórészt ennek a templomi elhelyezésnek köszönhetjük, hogy oly nagy számban maradtak fenn ezek a szőnyegek. (A brassói Fekete-templom pl. 112 darabot őriz.) Erdélyben a világháború előtt mintegy 600 török szőnyeg volt ismeretes, másutt viszont alig maradt meg belőlük néhány darab. A fentemlített szőnyegkiállításon 312 kisázsiai szőnyeg

lécekkel keretelt alsó ablaksor ugyancsak 20 centiméter magasságra volt a dobogótól, a bujdosók tehát valósággal az ablakokban ültek. A terem egyik sarkában festett madarakkal és szalagcsokros virágmintákkal díszített és stukkóból készített pipatartó áll. Ennek festése is a bujdosók kezére vall és a XIV. Lajos udvarára emlékeztető kecses aránya és artisztikus festése valószínűen a nagy fejedelem kézimunkája. E csibukozó köré csoportosultak az árva magyarok mindennap reggel, miután Mikes feljegyzései szerint hajnali 6 órakor doboltak és a mise után a fejedelemmel az ebédlőházba mentek kávézni és dohányozni. Ott voltak minden délben is, miután tizenegyedfél órakor megütötték a dobot ebédre, 12-kor az asztalhoz ültek és amint Mikes mondja: „törvényt tettek a tyúkokra".

Az ablakok felett a mennyezethez érő részen virágdíszeket és gyümölcsöket ábrázoló színes stukkodomborművek emelkednek ki a síkból. Ezek felső peremén a XVII. századvégi magyar úri hímzésekkel egyező hullámos, leveles indadíszek ékeskednek. A naturalista és stilizált elemek váltakozása páratlan és eleven hatást nyujt. E sajátságos francia barokkal kevert keleti, közben gyakran oly igen magyaros művészi gazdagság láttán önkénytelenül is Mikesnek a fejedelemről írt következő soraira gondolunk: „Ebédig az olvasásban és az írásban tölti az időt. Ebéd után pedig, aki látná, azt mondhatná, hogy valamely mesterember: vagy fúr, vagy farag, vagy az esztergában dolgozik. És az ő gyönyörű szakálla sokszor tele forgáccsal, hogy maga is neveti magát és úgy izzad, mintha munkája után kellene enni kenyerét. Őt mindenki csodálja".

A Kassára szállított rodostói ház, ha nem is tekintenénk gazdájának személyét, akkor is megérdemelné, hogy felállítsuk és méltó, külső keretbe helyezzük azt, mert a rodostói Rákóczi-ház nemcsak kegyeletileg és történetileg páratlan emlék, hanem megoldása művészi voltában és művelődési szempontból is fontos kincs. Megkapóan szimbolizálja a magyar művészet multban vitt többévszázados küzdelmének útját, mert ez is a nyugati, a keleti és az akkori magyar művészetnek tárgyi emlékben látható szintézise. Az ebédlőház művészi kiképzésénél Rákóczinak feltétlenül szerepe volt; ennek egyik legfőbb bizonysága az a lelki rajz, amelyet önmagáról ad 1718. november 9-én, a Rodostóhoz közel eső Jenikőben megkezdett Confessiojának harmadik részében:[4]

„Szégyellem elmondani, mily hiábavaló, haszontalan és semmis dolgok vonnak nagy hévvel magokhoz. Ha bizonyos megengedett és illő szellemi felüdítő foglalkozásnak, teszem képírásnak, vagy képfaragásnak szentelek bizonyos időt, semmi másra nem gondolok, mint amit cselekszem.

És teljesen annak a munkának szentelem magamat, úgy hogy a munka félbeszakítása után is hosszantartó benyomást és a folytatás vágyát hagyják magok után; nem szakítanak ugyan el az imádkozásra rendelt óráktól,

de nem mindig engedik magokat távoltartani,

és ezek az én ellenségeim, amelyek játékot üznek velem

és közted és köztem helyezkednek el.

Hogyha szívem azon indulattól lobogna, amelytől lángolni szeretném,

megemésztené ezen polyvát;

De ezen tűz felemésztése nem az én, hanem a te dolgod uram;

Óhajtom,

Akarom,

Kérem ezt Tőled; de te nem méltatsz engemet arra, mivel se nem kérem, se nem óhajtom úgy, amint kellene.

Megengeded tehát ezeknek bennem maradását, hogy busongásom okai és erőtlenségem állandó tükrei legyenek. Mit mondjak erre neked, ha csak nem azt: legyen nekem akaratod szerint. Kérni fogom mégis ezt, ne engedj engemet hatalmuk alá kerülnöm úgy, hogy sértsenek tégedet . . ."

Azután még folytatja a festésről és faragásról szóló vallomását, majd azt mondja, hogy faragásaira alig alkalmazza a színeket tetszése szerint, már egy más, egy helyesebben alkalmazandóról gondolkozik. Bánattal telt, könyörgő vallomásai győznek meg minket arról, hogy mennyire a festés és faragás szenvedélyének hatalmába adta magát II. Rákóczi Ferenc törökországi száműzöttségében. Mikes jóformán csak asztalokról, székekről és ugyancsak Rákóczi által készített házi eszközökről emlékezik meg. A fejedelem rodostói művészi tevékenysége azonban ennél sokkalta lényegesebb volt. Magkapó, hiteles bizonyítékot kapunk erről a rodostói második hűséges „Mikes Kelemen" emlékezéseiből. De Saussure Cézár ez, a törökországi angol követ egykori titkára, aki a követségi mulatozásoktól és ivásoktól megbetegedvén, rodostói barátai körében talált gyógyulást. A fejedelem udvari nemese lett, bizalmasa és ő volt az is, aki Mikes Kelemennel kettesben a fejedelem holttestét titokban Konstantinápolyba vitte. Magyar uráról Lausanneban írt emlékezéseiben megemlíti,[5] hogy Rákóczi rodostói magányának pihenőjében esztergályozással szórakozott, ügyesen rajzolgatott és 1725 óta legfőbb földi örömét abban találta, hogy a helyet, ahol lakik szépítse, kényelmessé és kellemessé tegye. Házakat is építtetett ezért, sőt a régiebbieket is átalakíttatta.

ban, hogy Rákóczi király unokája érkezett meg. Szoros gyűrűt képezett körülötte a nép és mikor Kubinyi lelkesedésében már pénzt is osztogatott, moccanni sem bírtak az egyre növekvő tömegtől. Henszlmann ugyan kísérletet tett a magyar emlékek lerajzolására, de a nagyúri adakozásokon felbuzdult tömeg tolakodó magatartása ezt igen erősen akadályozta. A lelkes Kubinyinak még a buzogányát is ellopták s így magyarjaink egynapos tartózkodás után — megszöktek. De kudarcuk nem kedvetlenítette el a nagyjaink költészetén nevelkedett Thaly Kálmánt, aki nemcsak a nagyságos fejedelem leghűségesebb íródeákja lett, hanem egyben idejének és emlékeinek szerencsés kutatója is. A bujdosók nyomát követve 1888. október 7-én lép be II. Rákóczi Ferencnek rodostói ebédlőházába. Ennek pazar színpompáján, nemes művészi szépségén annyira fellelkesedik, hogy ettől kezdve egész életén át munkásságának javarészét a rodostói ebédlőház hazahozatala és Kassán való felállítása gondolatának szenteli. Fáradhatatlan ösztönzésére Beszédes Kálmán festőművész négy ízben látogat el Rodostóba és a Magyar Történelmi Társulat részére értékes rajzokat készít a rodostói magyar emlékekről. 1903-ban és a következő évben Edvi Illés Aladár akvarellekben örökíti meg ezeket és ugyancsak 1904-ben Szádeczky Kardos Lajos végez hasznos kutatásokat Rodostóban. Eredményes munkájuk alapján 1905-ben az akkori magyar kormány utasítására szakszerűen lebontják az immár nevezetes ház belső díszítéseit, azokat huszonkilenc hatalmas ládába csomagolják és Fiumén át elindítják a Kassai Múzeum címére. Augusztus közepére a ládák már meg is érkeztek Rákóczi városába. A közönség türelmetlenül várta, hogy szemtől-szembe láthassa a ládák féltett kincseit. Mindenkiben a gyors felépítés reménye élt, mert Kassa városának tanácsa még a ládák megérkezte előtt húszezer arany koronát szavazott meg a város törzsvagyonából 1905. május 26-i rendkívüli közgyűlésén az ebédlőház mielőbbi felállítására. Változatlan hűségének és töretlen szándékának Kassa városa még 1914-ben is tanújelét adta, amikor a város törvényhatósága határozatilag mondta ki, hogy: „II. Rákóczi Ferenc fejedelmet a honfiúi erények és önzetlen hazafiság mintaképének tartja, emlékét úgyis, mint volt székvárosa és mint hamvainak őrzője szentnek tekinti, tiszteletét és kegyeletét úgy, amint elődeitől átvette, utódaira is változatlanul át akarja származtatni". Sajnos, ezt a határozatot sem követte tett. A késedelmezést főként az ebédlőház elhelyezése tervének folytonos változtatása idézte elő. Először a Múzeum kertjét jelölték ki helyéül, majd a Fő-utcának az Andrássy kávéház előtti szakaszát; gondoltak a Petőfi-térre is s végül az akkori premontrei kertben álló Hóhérvárbástyában állapodtak meg. Közben kitört a világháború, az álmok szertefoszlottak s a ládák nagy ékességeikkel a premontrei kert Hóhérvárbástyája helyett a Brody-ház pincéjében várták a nagy magyar feltámadást. A ház lelkes asszonya hűséggel őrizte titkukat 1937 augusztusáig; ekkor új bérlő költözik a szép régi ház földszinti üzlethelyiségébe, falakat töret s rábukkan a pince titkára. Jóllehet a csehek rendőrkordonnal védik a ládák felfedezését, a lakosság mindent lát és mindent tud, mert a pincéből kiemelt ládákon a „da Rodosto via Fiume" felirat mindent elárul. A csehek mohón tervezgetik az ebédlőház felállítását, mert széteséssel fenyegető látszathatalmuk lelki megerősítésére jó szolgálatot tenne ez az unifikációt és pacifikációt szolgáló magyar-szlovák-rutén népelemeket összefogó, mindannyiuknál egyaránt kedves és közös politikai eszmény.

A mult igazságát féltő sors azonban már nem ad időt e hamis szándékkal elindított terv megvalósítására. 1939 októberében már a jogos és illetékes magyar kezek emelik ki az értékes anyagot és 35 év után újra régi szépségében ragyog fel a felállítandó ebédlőház, nemcsak mint jelkép, hanem mint valóságos történeti, magyar eszme.

A hetekig húzódó gondos bontogatás és a hónapokig tartó összeillesztéskor egymásután kerültek elő tarkavirágos, gazdag díszítésű színes falburkolatok, majd a falburkolatok fölött elhelyezett remekművű stukkók. Egy nyugati ízléssel kevert, rendkívül bizarr keleti-örmény-török szoba berendezése tárult a szemünk elé, jóformán teljes anyagában és viszonylagos épségben. Egy 9×6 méteres terem festett és faragott falburkolata, színes stukkói és rácsos ablakai tevődtek így össze. Egy díszterem, mely részben a rodostói bujdosó magyarok fínom kézimunkájának megható és magkapó művészi nyomát viseli magán. Az ebédlő virágos ornamentumai meggyőzően bizonyítják a Kelet erejéből merítő, de a Nyugatra figyelő magyarság lényegét. A magyar léleknek „mindent" a maga képére formáló ereje sugárzik ezekből a csodálatos ereklyékből.

A terem külső ajtajához hiteles pecsétek erősítik az eredeti kulcsot. A félköríves ajtón belépve, jobbra jácint virágokkal festett lilás-vörös alapszínű falburkolat húzódik az egész felületen. Ez a falborítás három, falba épített ebédlőszekrényt rejt magába. Lakomák alkalmával ezek kétszárnyú ajtajait kitárták s a vendégek előtt így láthatóvá vált a drágaművű edények és fajánsztányérok dús pompája. A terem többi három falán két sorban elhelyezett 24 ablak nyílik. Alattuk húsz centiméter magasságban, dobogó futott körbe. Díszes szőnyegekkel, párnákkal és alacsony ülésekkel borították ezt s itt ültek a török szokásokhoz hasonulva a száműzöttek. A virágdíszes

melyet róla különböző művészek készítettek, többek közt Ferenczy István is, kit a „nemzet örök dicsőségének" nevez. Kazinczy őbenne látja a nemzeti művészet egyik nagy megindítóját s igen gyakran halmozza el dícséretekkel a művészt s műveit egyaránt. Műtermében is jár s mindent megnéz, amint ez Guzmics Izidorhoz intézett leveléből kitűnik. Arcképek mellett gyakran ad megbízást kedvelt képei másolatainak megfestésére is. Így készíti el számára Balkay Fáy János gyüjteménye büszkeségének másolatát: Gaudenzio Ferrari: Krisztus születését. Természetes, hogy a „Szép Mesterségnek" ilyen rajongó szerelmese saját házát is igyekezett műtárgyakkal díszíteni, hogy otthon is gyönyörködhessék az általa annyira csodált alkotásokban. Innen magyarázható gyűjtő szenvedélye. Mivel nem igen tellett arra, hogy eredeti műtárgyakat vehessen, másolatokat és főleg metszeteket vásárolt. Ez utóbbiakat nagyon kedvelte s egész tekintélyes gyüjteményt állított belőlük össze. Mindamellett nem ez a gyüjtemény biztosít számára a magyar műgyüjtés történetében kiváltságos helyet, hanem az azóta is példátlan és lelkes tevékenység, amellyel más művelt és tehetősebb embereket rávett a művészet anyagi és erkölcsi támogatására. Nem állt meg ott, ahol az ő pénzbeli lehetőségei felmondták a szolgálatot, hanem terveit olyanok által valósította meg, akik műveltségük és anyagi helyzetük folytán megértették és értékelték az ő iniciativáját. Valóban a művészet terén sehol sem ért el olyan kézzelfogható eredményeket, mint éppen a műgyüjtésben. Egész kis műgyüjtői kör kristályosodott ki körülötte, melynek tagjait az ő lángoló szelleme hatotta át. Fáy János, Cserey Farkas, a Ráday grófok, Teleki Sámuel gróf, Jankovich Miklós, Kászonyi Dániel, Ferenczy István, Csáky Manó gróf mind szoros kapcsolatban álltak Kazinczyval. A velük való levelezés tisztán világítja meg azokat a szálakat, melyek e művészetpártoló férfiak mindegyikét Kazinczyval összekötötték. Belőle, mint központból áradt ki az a lelkesedés, amely fényével egy egységbe foglalta össze e férfiak műgyüjtői tevékenységét. Hogy Kazinczy szerepe milyen döntő fontosságú volt e szempontból, éppen e baráti kör egyikének, Fáy János gyüjteményének kialakulásával kapcsolatban tűnik ki leginkább.

Fáy János debreceni tanácsos, majd polgármester, mint Klimó György pécsi püspök unokaöccse, nagybátyjától nevezetes pénzgyüjteményt kapott. Ő azonban, úgy látszik, nem annyira a régészet, mint inkább a festészet iránt érdeklődött. Túl akart adni az érmeken, hogy azok árán festményeket szerezhessen. Ezt a nagy körültekintést és művészi felkészültséget igénylő feladatot a Bécsbe utazó Kazinczyra bízta, aki leveleiben fordulatos elevenséggel beszéli el, miként tett eleget Fáy kérésének. „Fáy János nekem 1812. októberben negyvenezer bankó forintra becsült Numismatica Gyüjteményt kezembe adá azzal a teljes hatalommal, hogy neki azon vásárlanék képeket . . . Átaladtam azt egy német embernek, hogy tekintse meg és érettek adjon képeket az én választásom szerint." Kazinczy Fáy teljes bizalmát élvezte, s Bécsben először Neumann abbé, a császári antik múzeum igazgatójának mostoha testvéréhez, Wutky festőhöz ment el. A festő két nagy tájképet ajánl fel neki 4000 forintért. „Az egyik — írja Kazinczy — szép hajnalt, a másik vihart ábrázol egy erdőben. Isteni szépek !" „Braun festőnél találtam a legkiválóbb darabokat, melyeket Fáy számára választottam ! Az egyik Krisztus születése, mely állítólag Menggs műve. 7000 váltóforint az ára." Talált ott még van Dyck, Rubens, Domenichino, Reni festményeket is. Egy klasszicisztikus, félalakos leányképről elragadtatással írja: „Nem tudtam magamat visszatartani attól, hogy ne csókoljammeg kezét s én megcsókoltam ujjaim hegyét és odaszorítottam a csókot a legistenibb kézhez. Ezt a képet is kijelöltem Fáy számára. 400 váltóforint az ára. (2342. lev.) Vajna tanácsos festményeit is megnézte. Erről így számol be Kászonyi Dánielnek: „Fáynak megírtam ítéletemet s leginkább egy Gaudentis Ferrarinak mondott Nativitást szerettem meg Consiliarius Vajna úrnál. Ez egészen elfogott s ennek megvételét óhajtottam mindenek felett. Fáyt még a Hondekoeter kakasától, tyúkjától és csirkéitől is igyekeztem elvonni, melyet Fáy Vajnától csakugyan megveve, mert ha az a kép igen szép volt is, a tyúk és kakas nem emberi alak!" (3203. lev.) Fáy sokalta az 1300 forintot a képért, de Kazinczy rábeszélésére mégis megvette. Erről az állítólagos Ferrari képről gyakran esik még szó Kazinczy leveleiben és műveiben. Hogy figyelemreméltó alkotás lehetett, azt sejteti Kazinczy egy megjegyzése (3744. lev.-ben), mely szerint a festményért a bécsi érsek is alkudozott. Tudjuk, hogy Balkay készített e képről Kazinczy számára másolatot. Fáy Jánosban művészeti érdeklődésű, jelentős gyüjtőt ismerünk meg, akire közvetlenül is igen termékenyen hatott nagy barátjának szépségkereső, lelkes szelleme.

Kazinczy művészei akkor még nagyon is küszködtek a kezdet akadályaival. Mégis jövőbe látó, bízó reménysége izzik szavaiban, mikor így szól: „Hazámban még nincsenek képárusboltok, nincs alakló-akadémiánk, s nagyjainknak egyéb kell, mint festés és rézmetszet. Az én honom pénztelen ország, a szépmesterségek szeretete pedig pénzt kíván. De eljő nekünk is az óra, mely később tünt fel Bécsnek is, mint Drezdának, Párisnak, Londonnak." (Pályám Emlékezete. 148—49 l.) Amit ő látott, beteljesedett. A magyar műveltség s ezen belül a művészi élet az általa kijelölt irányban olyan lendülettel haladt előre,

hogy már a XIX. század második felében hiánytalanul elérte az általános európai színvonalat. A század közepén, alig másfél évtizeddel Kazinczy halála után már állt a nemzeti művelődés büszke szimbóluma: a Nemzeti Múzeum s megnyitotta kapuit minden magyar előtt. Az első magyar ember, aki e kollektív művészi fejlődésnek fontosságát tisztán átlátta, szükségességét világosan körvonalazta s szóval, sőt tettel egyaránt propagálta a nyelvújítás bajnoka volt, a magyar irodalom egyik legkiválóbb vezető egyénisége. Ez a meggyőződéses úttörő tevékenysége adja meg Kazinczy Ferenc szellemi arculatának azt a lényeges vonását, mely mögött művészetrajongó szeretetének és aktív művészi programmjának sokat ígérő lüktetését érezzük.[1]

ENTZ GÉZA

[1] A cikkben idézett munkák: *Kazinczy Ferenc:* Pályám Emlékezete. Kiadta Abafi Lajos. Budapest, 1879. *Kazinczy Ferenc:* Erdélyi levelek. Kiadta Abafi Lajos. Budapest, 1880. *Kazinczy* levelezése. Kiadta Váczy János 21 kötetben. Budapest, 1890—1911. A zárójelben lévő számok e kiadás leveleinek számát jelentik.

KASSAI RODOSTÓ

1709 őszén a kuruc mozgalmak sorsa válságos fordulathoz ért. Kassa környékén mind sűrűbben tünedeztek fel a labanc csapatok, a dóm tornyában egyre gyakrabban perdült a dob s a kassai vár alatt újra véres tusák folytak. Rákóczinak keleti várai és a felvidéki határszélekig húzódó csapatai szervezésére kellett indulnia. 1709. november 25-én járt utoljára Kassán. Ettől kezdve kassai hívei nem látták többé a fejedelmet. Rákóczi továbbra is hitt bennük. Kassa és Munkács védelme bátor — írja Vallomásaiban[1] — „és ha ezen erősségeket megtartjuk, az orosz segedelem megérkezte nem csekély reményt nyujthat ügyünk és a háború fejlesztésére".

Kassa 1711. április 26-ig maradt fegyveresen Rákóczi hűségén, s azon túl is vitézül harcolt volna, ha a várost védő Esterházy gróf fatális megtévesztés áldozatául nem esik. Esterházy, Kassa parancsnoka a fejedelem legfőbb katonai hatalmával felruházott Károlyi parancsát vette, melyről méltán hihette, hogy Rákóczi beleegyezésével bocsátották ki. Legnagyobb meglepetésére a kassai erősségből az őrséggel épp abban az időben vonult ki, amikor a fejedelem titkos megbizottja jött vele szemben s kézbesítette a serény védelemre buzdító parancsot, s azt az értesítést, hogy Károlyi a mezei hadakkal együtt a fejedelem hűségét elhagyta. De mivel Esterházy ekkor már Kassa város másoldali kapuját a német őrségnek adta át — Rákóczi szavai szerint[2] — „a nem saját hibájából elkövetkezett tévedését sűrű könnyhullatással siratta meg". Kassa elestével kialudt a magyar háború és vége volt „a szikrából élesztett tűznek, amely hét esztendeig lángolt".

II. Rákóczi Ferencet nem felejtette el a Felvidék népe s ha tiltott nevét nem is említhették többé, a köznép hitte, hogy elesett hősei nem haltak meg végkép s amit élve be nem végezhettek, haláluk után folytathatják. A svihrovai sík forró nyárban lebegő délibábjában a nagy szabadságharc megújhodásainak képeit látták s e látomásokon buzdulva, reménykedve várták a fejedelmet. Minden titkolódzó kalandorban a visszatért fejedelmet sejtették. Lukinich Imre ismertette a levéltári közleményekben Trstena és Podolin népeinek az ál-Rákóczikban való csalódásait, s amikor a bujdosó fejedelem sírba szállt, a megcsendesedett Rákóczi-harcosok fiai Keletre, utolsó lakhelyére zarándokoltak. 1780-ban egy Mészáros nevű magyar Rodostóból Mikes Kelemen leveleit hozza haza s ezekkel a sajtó alá adott Törökországi Levelekkel[3] az érdeklődés előterébe állította újra a kurucz-korszak törökországi bujdosóit. 1794-ben egy kassai vándor doktor is Rodostóba kerül és még beszél azzal a Horváth Istvánnal, aki Mikes leveleit annak idején kiszolgáltatta Mészárosnak. A száztizenhat éves aggastyán jó egészségben volt, tudott magyarul és így Rákócziról és társairól még igen elevenen emlékezett meg.

A magyar irodalom multszázadi romantikus hőskora kultusszá fokozta a száműzött Rákóczi és sorstársai emlékét. A Kassán szerkesztett „Felsőmagyarországi Minervá"-ban 1828-ban Vörösmarty panaszolja, hogy „most semmi nem olyan csendes, mint sírlakja a rideg éjben". A Vén cigány költőjének kora ifjúságától haláláig kedves olvasmánya volt Mikes műve s Vörösmarty és költőtársaitól ihletten zarándokolt az a Henszlmann Imre is Rodostóba, kinek szülőháza Kassa szívében, a Fő-utca sarkán áll. Ipolyival és Kubinyi Ferenccel ment ki 1862-ben, de útjuk tudományos szempontból sajnos eredménytelen, mert az agg Kubinyi aranysujtásos, ékköves gomboktól csillogó, meggypiros selyemdíszben ment Rodostóba. A csodálatos jelenség láttán az a hír terjedt el a város-

Szépirodalmi Szemle 1941

Rákóczi Ferenc
diszkannája

Repr.

Va Hő Ernst gyűjt

XXIV.
tábla

NYOMTATVÁNY

Budapest

úrnak

AZ ORSZÁGOS MAGYAR RÉGÉSZETI
ÉS MŰVÉSZETTÖRTÉNETI TÁRSULAT
és
A MAGYAR-OLASZ TÁRSASÁG

tisztelettel meghívja

L. VAN PUYVELDE

a belga művészeti múzeumok igazgatójának,
liègei egyetemi tanárnak

folyó hó 28-án (csütörtökön) délután ½6 órakor
a Magyar Tudományos Akadémia előadótermében

Rubens et l'influence italienne

címmel tartandó előadására.

(Vetített képekkel)

GEREVICH TIBOR
az Orsz. Magy. Régészeti és
Művészettört. Társulat elnöke

FABINYI TIHAMÉR
a Magyar-Olasz Társaság
elnöke

Rákóczi Ferenc II.

tábori órája.

l.

Pritz 27. l.

fali órája a zboröi
Rákóczi-Kastélyból
u. o. 28. l.

Rákóczi Ferenc, II. k.

paragott falióraja.
XVII. sz. vége -

13

Pritz

III. tábla
13. sz.

»Dalhon« Magyarország már csak azért is, mert a dalba fojtja ki nem fejezhető keservét. »Sírva vigad a magyar« — mondja magáról. Tegyük hozzá : »és muzsikában bizalmaskodik«. Ez is egyfajta allegória. Nem a cigány nemzet : a magyar nemzet titkai vannak letéve a muzsikában azok számára, akik meg akarják érteni.

Rákóczi Ferenc II.

Asztalos Miklós. II. Rákóczi Ferenc és kora. 64 táblával, 1 térképpel. Bp.: Orsz. Rákóczi szöv., Dante (Hornyánszky ny.) 1934. 492 l. 8 r. 18·—, egészvászon 24·—

~~Bárgamécs, esc. ép~~ IV. 126.

hanem a legelső művészeket, Kupeczky Jánost és a fejedelem udvari festőjét, Mányoki Ádámot is. Érdekes, hogy Rákóczi maga is kedvelte a csataképfestést. A »Nagyságos Fejedelem« is rajzolt csata-

42. Magyar mester: Csatajelenet a kuruc-korból (Esztergom, Keresztény Múzeum).
Maestro ungherese: Scena di battaglia ai tempi dei »kuruc« (Museo Cristiano di Esztergom).

képeket a keserű rodostói számkivetésben. Kár, hogy ezekből egy sem maradt fenn számunkra.[469]

* * *

Amint a történeti Magyarország egységének helyreállításáért vívott harcok lezárulnak Jenő herceg fényes győzelmeivel, úgy lobbant ki e korban az a harc is, amelyet a nemzet szabadság-

jogaira annyira féltékeny hadak vívtak II. Rákóczi Ferenc lobogója alatt. A XVIII. század második évtizedében a dinasztia és a nemzet közötti harc alábbhagyott. Mária Terézia s utódainak korában a magyar föld már több vért nem ivott magába. A barok művészet jegyében s erős katolikus szellemben épül újra az ország s lassan-lassan átitatódik a nemzeti szellemmel is. Mária Terézia uralomralépte a dinasztia és a nemzet összebékülésének felemelő jelenetével párosul. A mindenfelől fenyegetett trónt a magyarok lelkesedése s koronás királynőjük iránt nyilvánított lelkes áldozatkészségük menti meg. Mária Terézia két hosszú háborút viselt: az elsőt, az örökösödési háborút (1740—48) trónjának megszilárdításáért, a másikat Nagy Frigyessel (1756—63) Szilézia birtokáért.

A királynő háborúit a magyar fegyverek segítették diadalra: a huszárezredek legendás fegyvertényei, a Hadikok, a Nádasdyak a Halász Péterek fényes haditettei. Európa újra a magyar huszárok nevétől visszhangzik; az egész világ át is veszi a huszárság fegyvernemét és egyenruháját. A két hadjárat újra alkalmat nyujtott az illusztrátoroknak, hogy a magyar vitézeket, huszárokat megrajzolják. Bő termést köszönhetünk ezeknek az évtizedeknek; ha tárgyban újat nem is adnak, s ha a sok évszázados magyar hadiművészet és dicsőség Európaszerte való öregbítéséhez is járulnak hozzá, stílusban a régi elemeket ismétlik s művészetünk fejlődéséhez alig járulnak hozzá. A barok-kori csataképek típusa már a XVII. század második felében teljesen kiforrott; a XVIII. század csak ezeket az elemeket és komponáló módszereket ismétli és variálja. Nyugaton mind több rokokó-elem szövődik a hadi képekbe; a hátborzongató, nyers jelenetek ábrázolása elmarad s különben is ez a század belefáradt a régi idők vad küzdelmeibe s bizonyos mérvű elpuhultságban élt, már távolról sem kedvelte úgy a csataképet sem, mint a XVII. század. Európaszerte nem ismerünk Rugendas után oly kimagasló mestert, aki e korban iskolát alkotott volna s egyetemesebb visszhangot keltett volna a csatafestésben. A barok történetietlen kor volt, a régi emlékeket nem tisztelte, azokat önkényesen restaurálta. Történeti reminiszcenciákért a mitológiába nyúlt vissza; a vallás barok ujjongása az égi diadalt dicsőítette.

A krónikák, diszes történeti művek, valamint a külön műlapok nagy tömege a barok csatakép jól bevált, kissé már unal-

Rákóczi-kastély,

Szolnokvármegyei

Századok

1891. 598. l.

Rákóczi-templom,
Rodostó

Szilágyi Sándor:
A rodostói Rákóczi-templom restaurálása.
Századok. 1892. 436. l.

Rákóczi-vár,

Ojtozi

Háromszék

l.

Gaali: I. 276 l.

Kál

Zdalgerszegen nyílt meg a néphadsereg amatőr képző- és iparművészeti kiállítása, melyen szerepel kerámia kisplasztikája. (említve)

Mészály Gábor: Képzőművész katonák kiállítása.
Néphadsereg, 1974. nov. 9.

ouvéd

Rákóczi Ferenc (II) arcképei

Kampis Antal: II. Rákóczi Ferenc arcképeiről.

Kny Rákóczi-Emlékkönyv
8°, 9K, 22L, Budapest, é. n. (1935)

Rákóczi és bujdosó társai hamvainak elhelyezése.*)

Az országos öröm, melyet a drága ereklyék hazahozatalát elrendelő legfelsőbb elhatározás keltett, most, hogy az ünnepélyes perc közeledik, melyben a Fejedelem és leghívebb kísérőinek hamvai útrakelnek, mind magasabb hullámokat ver. A nemzeti kormány, az egyház, a törvényhatóságok és városok nemes versenyre kelnek, hogy a nagy Fejedelem és szabadsághős bevonulása az országba valóban Fejedelemhez méltó, valóságos diadalmenetté alakuljon ki. Ebben az irányban mindannyian megnyugvással, lélekemelő örömmel fogadhatjuk a már eddig is megtett intézkedéseket.

Másként állunk, ha az ereklyék végleges elhelyezésének tervezetét és az eme hely megjelölésére szolgálandó emlékműre kiírt pályázatot tekintjük.

A kassai dóm van kijelölve e célra. (1. ábra.)

A hely önmagában kétségkívül monumentális, fenséges és méltó. Kérdés azonban, elhelyezheztők e a hamvak a dóm *e célra kijelölt helyiségében* és emelhető e azon a másik helyen emlékmű oly módon, hogy az egyrészt méltó legyen az ereklyék nagy jelentőségéhez is, és másrészt egyuttal alkalmas legyen egységes művészi alkotás létesítésére.

Nézzük előbb a Sz.-Erzsébet plébánia templom, a dóm északi hosszoldalán fekvő kriptát. Ennek hossza 8 *m* 89 *cm*, szélessége átlag 3 *m* 82 *cm*. A boltozat magassága a bordák alsó szélénél mérve 3 *m* 33 *cm*, a bordával együtt 3 *m* 74 *cm*. (2. ábra.)

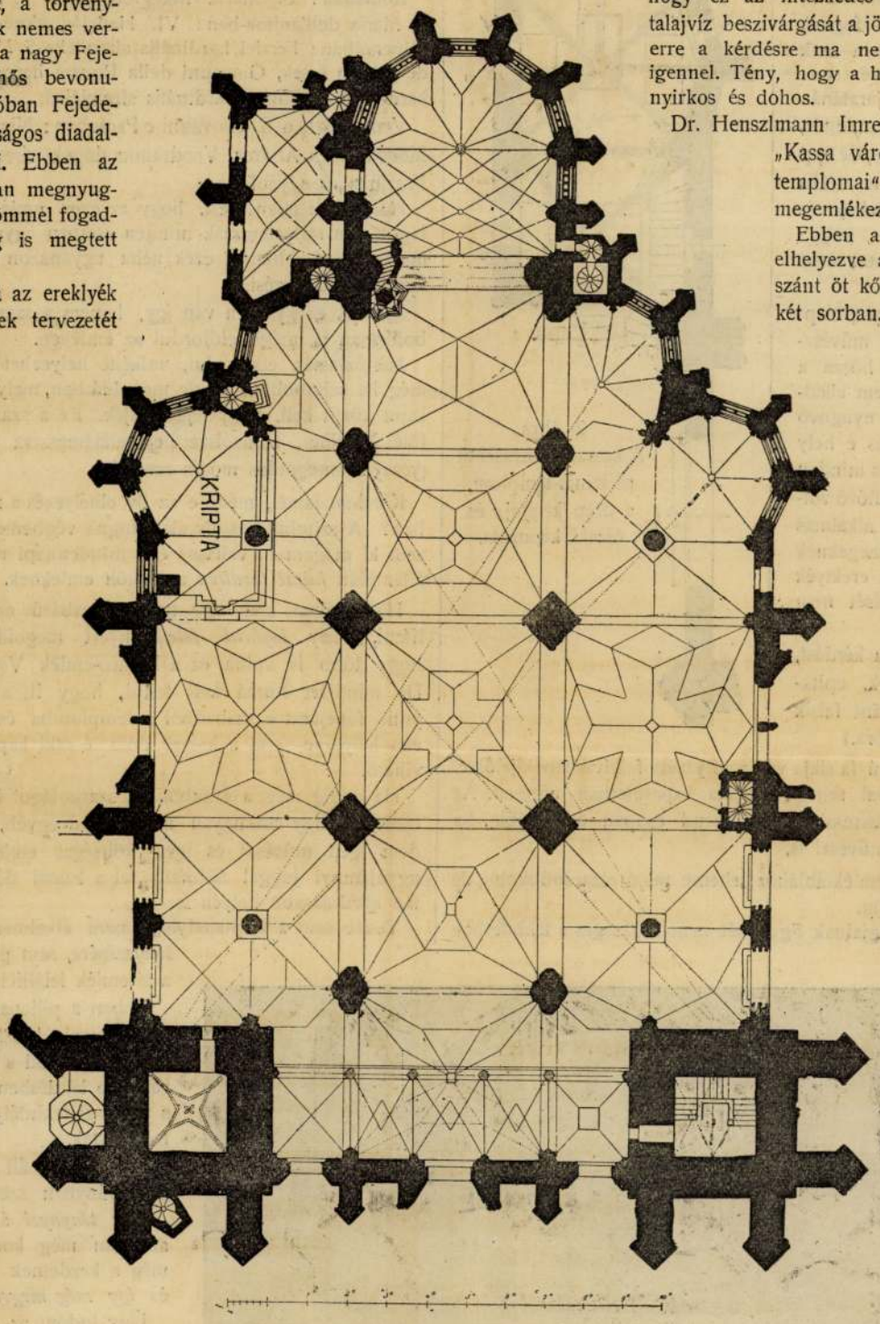

1. ábra. A kassai Sz. Erzsébet plébánia-templom. A dóm alaprajza.

Ez a szűk és alacsony helyiség mindössze három kis ablakon át nyer gyér megvilágítást a szabadból közvetlenül és két kis ablakon (?) át a templom belsejéből, a kripta fölötti kápolnához felvezető lépcsőfokokba beléillesztett ablakokon át.

A lejárati lépcsőkar kétszer törik meg. Az egyenes részen és az alsó törésnél szélessége 1 *m*, a legfelső lépcsőfokok szélessége 97 *cm*.

Ezen a lépcsőn két megtermett ember csak nehezen térhet ki egymásnak. (3. ábra).

A kripta-helyiség tavaszkor, magas talajvízállás idején, mintegy 30 *cm* magasságig talajvízzel szokott megtelni. Megtörtént ez még a mult év őszén is, jelen év tavaszán is. Mostanában ugyan padlózatát cément-réteggel borították és erre kehlheimi lapokat raktak. Kérdés, hogy ez az intézkedés megfogja-e gátolni a talajvíz beszivárgását a jövőben. Műszaki ember erre a kérdésre ma nem felelhet határozott igennel. Tény, hogy a helyiség levegője ma is nyirkos és dohos.

Dr. Henszlmann Imre, 1846-ban megjelent „Kassa városának ó-német stylü templomai" című művében már megemlékezik erről a talajvízről.

Ebben a kriptában van máris elhelyezve a hamvak befogadására szánt öt kőszarkofág, még pedig két sorban. A keleti sorban áll három. Középen Rákóczi, emellett északra Sibrik, délre Eszterházy Antal szarkofágja.

A nyugati sorban Bercsényi Miklósé é Bercsényi Lászlóé. A keleti sor három szarkofágja között 80—80 *cm*-nyi köz marad fenn. Az egész kriptában egyidőben legfeljebb tiz-tizenként személy férhet el szorosan.

Ez a helyiség volna hivatva a legnagyobb magyar szabadsághős halóporainak örök pihenő helyéül szolgálni. A kegyelet, melylyel a nemzet Rákóczi nevét, inkább már a szabadság kikristályosodott fogalmát ma ünnepli és körülövezi, nem nyugodhatik bele ebbe a megoldásba.

A szabadság nagy harcosa nem nyugodhatik ily szűk, homályos, nyirkos oduban.

Úgy képzelem ez országos ünnepélylyel, a hamvaknak diadalmenetben való hazaszállításával, és fejedelmi pompa mellett való nyugalomra helyezésével a Rákóczi-kultusz Magyarországon nem fog megszűnni. Sőt ellenkezőleg, annak most lesz csak alkalma valójában kibontakoznia, annak most kell még csak igazán tüntető erővel fellendülnie. Hisz a szabadság eszméjének újabb, nagyszerű oltárt akarunk állítani Rákóczi hamvai fölé. Hová elzarándokol mindenki, kinek útja az ősi kurucvároson át visz el, hová országos zarándoklatban sereglik össze bizonyos alkalmakkor ez ország apraja-nagyja.

Ott fogjuk látni ily alkalmakkor a kormányt, az országgyűlés

*) Előadta *Kertész* K. Róbert a mű- és középítési szakosztályok 1906. évi okt. hó 15-iki ülésén.

Magyar Mérnök és Építész Egylet Könyvtára
1906.

két házát elnökségeik vezetésével, az egyházak nagyjait, a törvényhatóságok, városok képviselőit, egyetemek, iskolák, egyesületek nagyszámú kiküldötteit és a magános zarándokok nagy tömegét.

Hol fogják mindezek meglátogatni a szent hamvakat, hol fognak az emlékbeszédek, lelkesítő szózatok elmondatni, hazafias zsoltárok hol fognak elhangzani, — abban a szűk oduban semmi esetre sem. Legfeljebb a kripta lejáratánál. Ez, megengedem, igen festői, intim jellegű kis alkotás, de épp azért nem lehet monumentális és rendeltetéséhez méltó és nem fogja kifejezni azt, hogy: „old meg saruidat, mert szent az a hely, hová lépsz."

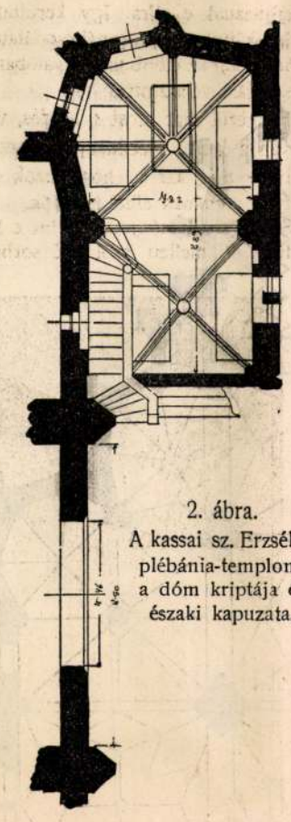

2. ábra.
A kassai sz. Erzsébet plébánia-templom, a dóm kriptája és északi kapuzata.

Egy pillantás a kripta alaprajzára, műszaki és művészember előtt tisztába hozza a kérdést, ez a hely nem alkalmas a hamvak örök nyugovó helyéül. Nem alkalmas e hely szűkös és egyébként is minden monumentalitást nélkülöző voltánál fogva s nem alkalmas mivel nagyobb tömegeknek befogadását, a szent ereklyék közvetlen megközelítését nem engedi meg.

Nézzük már most a kérdést, alkalmas-e a síremlék, epitafium elhelyezésére szánt falsik a cél elérésére. (4. ábra.)

Az északi oldalkapú falsíkja van a pályázati felhívásban kijelölve. Ez a falsík a kriptával semmi szerves kapcsolatban nincsen. Az erre aplikálandó műsiremlék nem leend csupán emléktábla, ha még oly gazdag és művészi is.

Igy legfeljebb az emléktáblához lehetne majd elzarándokolni, de a sírhoz magához nem.

A szakosztályok tagjainak figyelmét nem szükséges e tekintetben a hasonló rendeltetésű olaszországi grandiozus epithafiumokra felhívni. Ezek nagyrészt ismeretesek.

De mégis bemutatok egynéhányat, hogy emlékezetbe hívjam azt a fontos körülményt, miszerint az ily művek magukban foglalják egyúttal annak a szarkofágját is, kinek emlékére emeltettek.

Legyen szabad itt csak a következőkre hivatkoznom:

Rómában: S. Maria Maggiore-ben: V. Pius pápa síremléke. S. Maria dell'anima-ban: VI. Hadrián síremléke. S. Maria sopra Minervában: Ferrici kardinális síremléke. S. Maria del Popolóban: de Castro érsek, Giovanni della Rovere herceg, Basso Hieronymo kardinális és Sforza kardinális síremlékei.

Veneziában a S. Giovanni e Paoloban: Niccolo Marcello, Pietro Mocenigo és Andrea Vendramin dogek síremléke és hasonlóak a Frariban és egyébütt.

Hallom az ellenvetést, hogy az ezen emlékeken látható szarkofágok nem tartalmazzák minden esetben egyúttal az elhúnyt földi maradványait, hanem ezek néha ugyanazon templom kriptájában nyernek elhelyezést.

Igen is, ez gyakran van így, hanem a szarkofág, még ha szimbolikusan is, mégis előfordul az emléken.

Méltóztassék elképzelni, miként helyezhető el egy szarkofág, még ha szimbolikus is *oly* megoldásban, mely egy széles főbejárati kapu közül kell, hogy lejátszódjék. Ez a szarkofág csakis az ajtó fölé kerülhet. Konzólszerűleg alátámasztva vagy fülkében elhelyezve, a megoldás módja szerint.

Kérdem ismét, méltó-e az ily elhelyezés a nagy Rákóczi emlékéhez? A szimbolikus sír alatt fogna végbemenni, hogy úgy fejezzem ki magamat a vallásos élet mindennapi nyüzsgése, úgyszólván állandóan *hátat fordítva* a fenkölt emléknek.

Hamarjában csak *egy* nagyobbszabású emléket tudok felemlíteni, mely *bejárat felett* nyert megoldást s alig hiszem, hogy több is volna, ez a Pesaro-emlék Veneziában, a Frariban. De mindjárt hozzá kell tenni, hogy itt a bejárat nem szolgál mint főbejárat a szabadból a templomba és forgalmon kívül is van helyezve, ami a kassai dóm északi kapujánál keresztül nem vihető.

Ha pedig még a szimbolikus szarkofágot is kikapcsoljuk a megoldásból, úgy csakugyan nem marad egyéb, mint egy, megengedem igen művészi és igen költséges emlékmű, mely azonban ugyanannyi joggal állítható fel a kassai dóm bármely más erre tán alkalmasabb helyén is.

Tehát sem a kriptahelyiség nem alkalmas a hamvak méltó elhelyezésére, sem pedig a kijelölt falsík a síremlék felállítására.

3. ábra. Rákóczi és bujdosó társai hamvainak elhelyezésére szánt kripta lejárata.

Ebben a pillanatban teljesen mellékes azt keresni, kinek eszméje volt az az elhelyezési mód s miféle bizottság határozott e kérdésben s kik voltak a műszaki s művészi tekintélyek, kik ebbe döntőleg belefolytak.

Legtávolabb áll pedig tőlem bárkinek is ezirányban szemrehányásokat tenni.

Egy *ténynyel* állunk szemben, mely azonban még korántsem bevégzett, sőt még a kezdetnek is csak legelején van és *így még megváltoztatható.*

Úgy tudom az elhelyezés kérdése már két év előtt nyert elintézést Berzeviczy miniszterségе idején. Ezt az örökséget vette át a jelenlegi kormány s az idő rövidsége miatt nem volt alkalma utóbb műszaki és művészi szakértőkhöz fordulni e kérdésben.

Nyilván az a szempont vezethette az annak idején működött bizottságot, hogy a nagy Rákóczi emlékéhez csupán Kassa város legmonumentálisabb temploma, a szt. Erzsébet plébániatemplom, a dóm

méltó, s így a hamvak egyedül itt helyezhetők el méltóképpen. Ez a szempont látszólag helyes is, ha az elhelyezés *módja* a templom nagyszerűségével egyenes arányban állana.

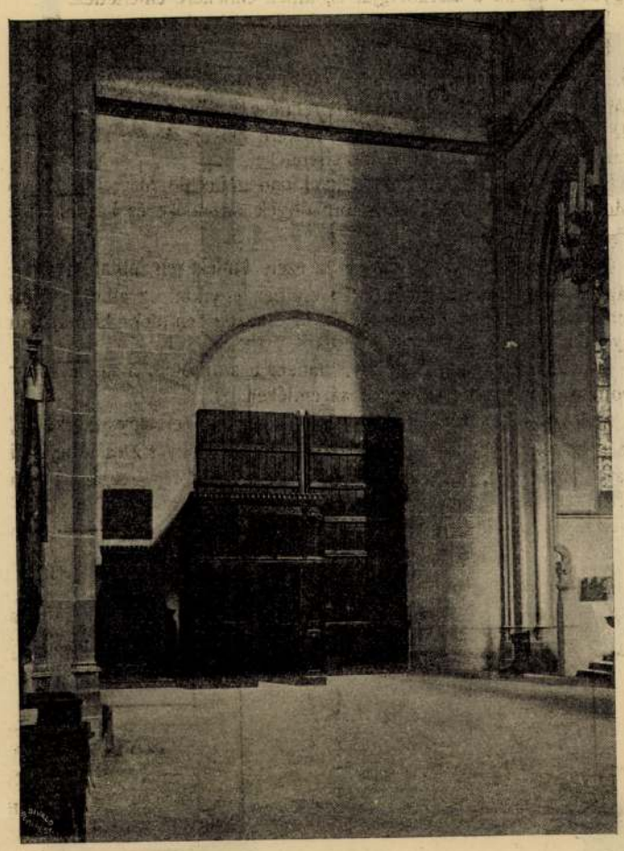

4. ábra. A Rákóczi-epithafium céljára kijelölt falsík. A kassai szt. Erzsébet-plébánia templom, a dóm északi főbejáratának belső nézete.

A tervbe vett kripta és emlékmű megoldásával azonban a Rákóczi eszme csak egészen mellékesen érvényesül a dómban, annak szinte csak esetleges momentuma lenne. Már pedig Rákóczinak, bárhova

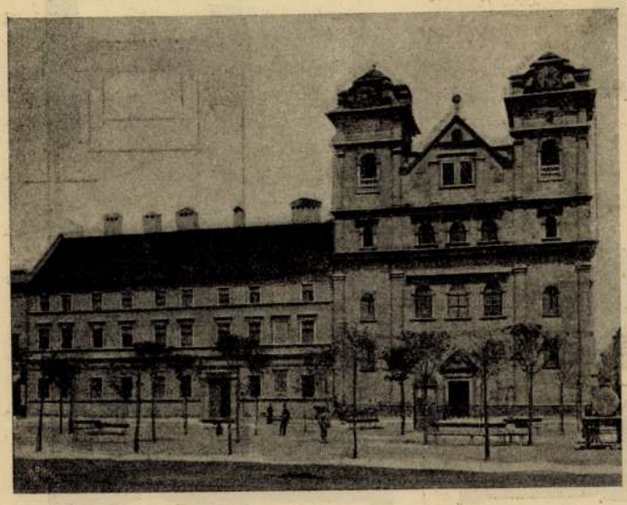

5. ábra. A jászóvári premontrei rend temploma a kassai főutcában.

is kerüljön, ott, ahol van, *központnak* kell lennie. Nem ő a *környezetért*, hanem a környezet *Ő* érette.

Itt közbevetőleg megemlítem, hogy annak idején, midőn III. Béla királynak és feleségének a budai koronázási templomban való elhelyezéséről volt szó, a műemlékek bizottsága e templom világos, tágas és több oldalról is könnyen hozzáférhető altemplomát nem tartotta alkalmasnak e célra. Így kerültek e hamvak a templom egy baloldali kápolnájába. Annál csodálatosabb, hogy jelen esetben *ugyanez a bizottság* az előbb vázolt, valóban minden tekintetben szerencsétlen megoldást választotta.

Felmerül már most a kérdés, vajjon a Rákóczi hamvaknak csakugyan a kassai plébánia templomban van-e egyedüli méltó helyük. Feltéve még azt is, hogy azok a templom valamely kedvezőbb helyén volnának elhelyezhetők.

Szerény véleményem szerint e kérdésre határozott *nem*-mel felelhetünk. E mellett szól első sorban a már előbb hangoztatott érv,

7. ábra. A jászóvári premontrei rend kassai templomának belső nézete.

hogy a dómban Rákóczi másodrangú fontossággal fog bírni a főtemplom jelleggel szemben.

Hiányzik továbbá a szoros történelmi vonatkozás Rákóczi és e templom között, mely ez újabb kapcsolatot megokolná. És figyelembe veendő végül még az a szempont is, hogy ha Rákóczi egyébütt nyer monumentális elhelyezést, ezzel Kassa városa egy újabb nevezetességre tesz szert. Kassa városa előtt ez a szempont mindenesetre nagy fontosságú. Egy újabb szent helyet nyer Kassa, melyet az ereklyék önmagukban is, de különösen ha az a hely arra alkalmas, az oda emelendő síremlék vagy mauzoleum művészi megoldása is azzá predesztinál.

Szabadjon már most felelevenítenem azt az eszmét, melyet két év előtt a kiküldött bizottságban a megboldogult Czigler Győző és Schulek Frigyes tanár vetettek felszínre, mely azonban érthetetlen módon sem a bizottságban, sem azonkívül a hivatott körökben visszhangra nem talált.

Ezt az eszmét még annak idején áldott emlékű volt elnökünk

ismertette velem s Schulek tanár úr felhatalmazott, hogy azt e helyen ismertessem.

Ez eszme szerint Rákóczi és bujdosó társainak hamvai a kassai volt jezsuita templomban, mely most a jászóvári premontrei rend tulajdona, volnának monumentális környezetben elhelyezendők.

Nézzük előbb a történelmi vonatkozást, azután a templom fekvését és külső megjelenését s végül a templom belsejét, a Rákóczi és korához való vonatkozás kritikai szempontjából.

Az 1652-ben Kassán letelepedett jezsuiták kezdték meg a templom építkezését 1671-ben II. Rákóczi Ferenc nagyanyja, Báthory Zsófia rendeletére és az ő költségén.

A nagyasszony Rákóczi szerencsés megmenekülése alkalmából Istennek tett fogadalomból emeltette a templomot a Szt.-Háromság tiszteletére. A templom kapuja felett látható ma is a kőbe faragott Báthory címer e felírással: *„Principissa Sophia Bathory de Somlyó. Anno Domini 1682"*. A templom homlokzatán pedig, a timpanon alatt ez a felírás olvasható: „Honori S. S. Trinitatis. Princeps Sophia Báthory Posuit. Anno 1681".

Az 1676-ban a sárosmegyei Zbórón elhúnyt I. Rákóczi Ferencet, II. Rákóczi Ferenc édesatyját, édesanyja Báthory Zsófia rendeletére itt temeték el 1677-ben. Augusztus 18-án ment végbe fejedelmi pompával és díszszel a temetés. A gyászszónok jezsuita pap így fohászkodott: „Adja az Ég, hogy ez a mindnyájunkat ért súlyos csapás jóra forduljon és Ferencedben, a Te utódodban, fényesen ragyogjanak fel egykor lelkednek ékességei".

I. Rákóczi Ferenc emlékét egy körülbelül ölnyi nagyságú hársfából készült, finom domborművű faragásokkal ékesített epitafium örökíti meg, mely ma a templom szentélyében, az oltártól balra eső falon, a második emelet magasságában van felfüggesztve. Az epitafium közepére a Rákócziak gazdagon aranyozott ezüst címere van elhelyezve. A címert hadi felszerelések, zászlók, kópják, balták, kardok, páncélingek, sisakok, vértek, dobok, ágyuk, stb. szabályosan elrendezett csoportozata veszi körül, festve és gazdagon aranyozva. A templomot építtető nagyasszonyt, Báthory Zsófiát, ugyanebben a templomban helyezték örök nyugalomra 1681-ben.

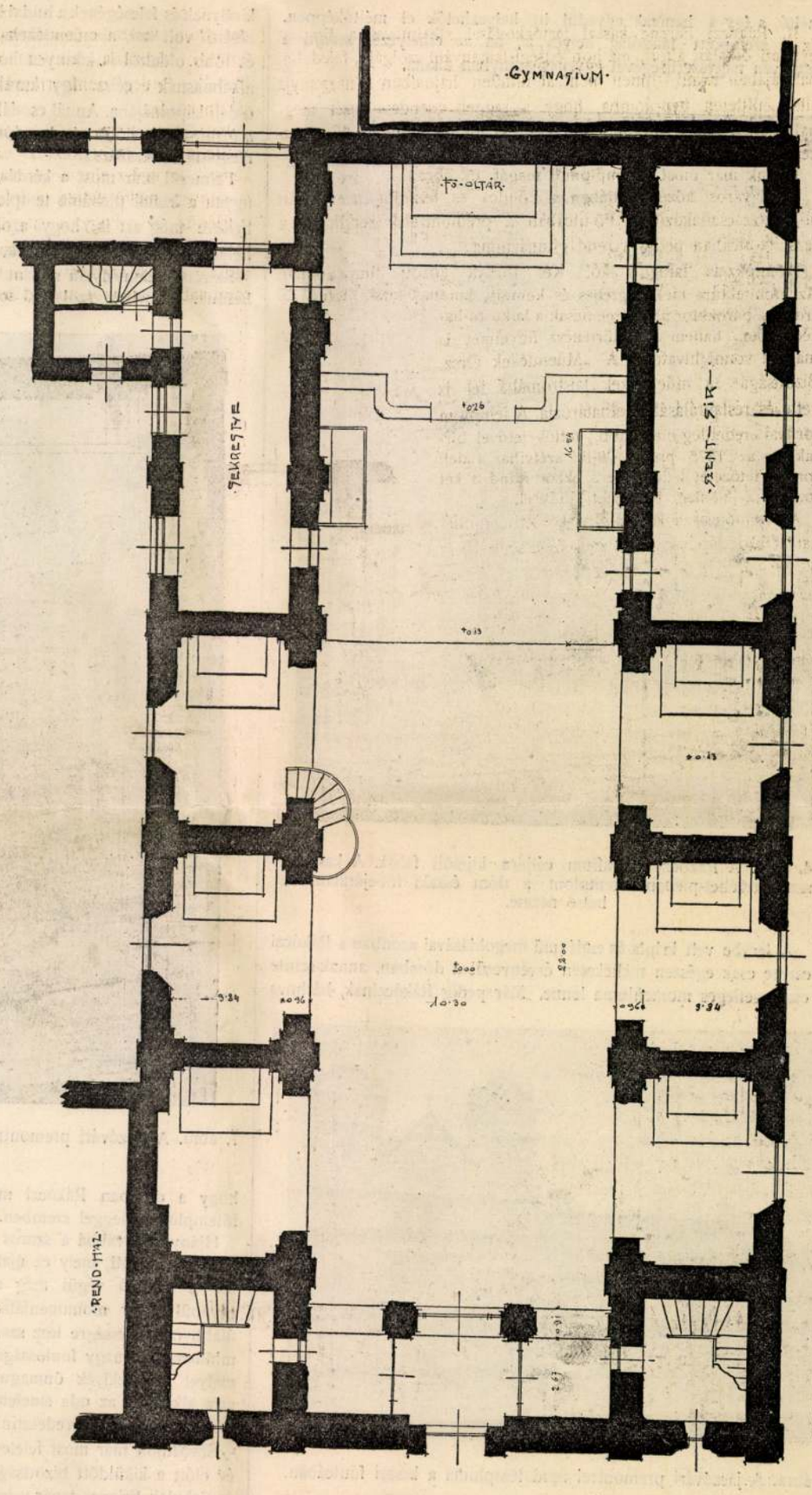

6. ábra. A jászóvári premontrei rend kassai templomának alaprajza.

II. Rákóczi Ferenc kassai tartózkodásai alkalmával a Fő-utca nyugati oldalán állott, ma honvédségi laktanyául szolgáló, fejedelmi palotájában lakott. Innen ment át minden hajnalban a nagyanyja által építtetett templomba, hogy a reggeli csendes misét meghallgassa. Ezt a templomot mintegy családi templomnak és temetkezési helynek tartotta.

Lássuk már most a templomot magát. (5. ábra.)

Ez a város középpontjában, a Fő-utca és Jezsuita-utca sarkán áll, hozzácsatlakozik a Fő-utcában a premontreiek rendháza, a Jezsuita-utcában pedig a rend gimnáziuma.

Homlokzata faragott kő. Két tornya között timpanonnal. Az architektura méltóságteljes és komoly, korának kissé merev, de érdekes barokkformáival nemcsak a laikusra hat kedvezően, hanem a műtörténész figyelmét is magára vonni hivatott. A „Műemlékek Orsz. Bizottsága" a műemlékek lajstromába fel is vette és restaurálását is elhatározta. A templom tornyai eredetileg magasabb, kettős tetővel bírtak, de az 1875 június 20-iki szélvihar a déli torony tetőzetét ledöntötte s ekkor mind a két tornyot a jelenlegi tetőzettel látták el.

A templomba a két torony közötti orgonakarzat alatt lépünk. A főhajó szélessége 10 *m* 30 *cm*; hossza 22 *m*. Két oldalt 3 *m* 84 *cm* mély három-három kápolna csatlakozik s felettük az ugyanoly szélességű emeleti karzatok. Ezek a toronylépcsőkről is, a rendházból is megközelíthetőek. (6. ábra.)

A főhajó az emeleti karzatok föle emelkedik s a főhajó falain legfölül elhelyezett ablakokon át is kap világítást. A főhajó dongaboltozatába. a pillérállások között bemetsző fiók-boltozatok teszik ezt lehetővé. Az ablakok mind szélesek és nagyok s így a templom megvilágítása kitűnőnek mondható.

A kápolnák a főhajóéval szemben 13 *cm*-rel magasabb nivóban vannak. Épp úgy a szentély, tetemes mélységénél fogva inkább prezsbiterium, mely a főhajó szélességében, annak még 16 *m* 54 *cm* hosszú folytatását képezi.

A szentélynek egyenes falzáradéka van, melyet meglehetősen elrajzolt, félköralakú záradékot feltüntető freskó borít. Itt a szentélyben áll két oldalt két, három-három ülésű stallum. (7. ábra.)

A szentély végében áll a főoltár még 13 *cm*-rel emelt és korláttal elkerített helyen.

A szentélytől baloldalt, a kápolnák meghosszabbításaként van a sekrestye, jobb oldalt a szentsír-kápolnája, melynek nagyobbik része ma lomtárul szolgál. A kápolna és a szent sír felett, két emeletsorban alacsonyabb karzatok vonulnak végig a rendi tagok részére, farácsozatú, széles ablaknyílásokkal. Ezek felett nyílnak azonban ismét a főhajót megvilágító magasabb fekvésű ablakok.

A Czigler-Schulek-féle eszme szerint ez a tágas prezsbiterium volna Rákóczi-mauzoleummá felavatandó. (8. ábra.)

Még pedig olyképpen, hogy a főoltár a jelenlegi főhajó végében, a prezsbiterium előtt, mint konfesszió oltár volna felállítandó. Ehhez két oldalt csatlakozóan két hatalmas, bronzrácsozatú kapuzat vezetne a mauzoleumba.

Ez a tekintélyes nagyságú, kedvező alakú és nagy térhatással biró helyiség ilymódon a tulajdonképeni templomtól elválasztva valóban ideális megoldásra nyujt alkalmat.

Építészek előtt nem szükséges ezt bővebben megokolnom. Csak a legtermészetesebb, legközelebb fekvő megoldást feltételezve is, ha középre állítjuk, szabadon, Rákóczi hatalmas, valóságos szarkofágját, melyben a szobrászati elemek is kellően dominálnak, a mauzoleum két hosszoldalán helyezzük el a többi négy szarkofágot négy epitafium kereteibe olvasztva, a fennmaradó falfelületeken kellő építészi tagozással alkalom nyílnék Rákóczi életére vonatkozó freskók, esetleg domborművek vagy üvegmozaik-képek művészi alkalmazására.

Mit érünk el, ha ezt az eszmét juttatjuk végrehajtásra.

Elérjük azt, hogy Rákóczi hamvai oly helyre kerülnek, hol azok képezik az egész elrendezés magvát, *középpontját*. A templom maga is mintegy méltó előtere a fenséges pantheonnak.

Elérjük azt, hogy a nagyközönség nagy tömegekben, egész menetekben járulhat az ereklyékhez, azoknak közvetlen közelébe juthat, azoktól csak a szarkofág kőlapja választja el, amint azt „Mezarthim" röpiratában, melyről még alább lesz szó, találóan mondja:

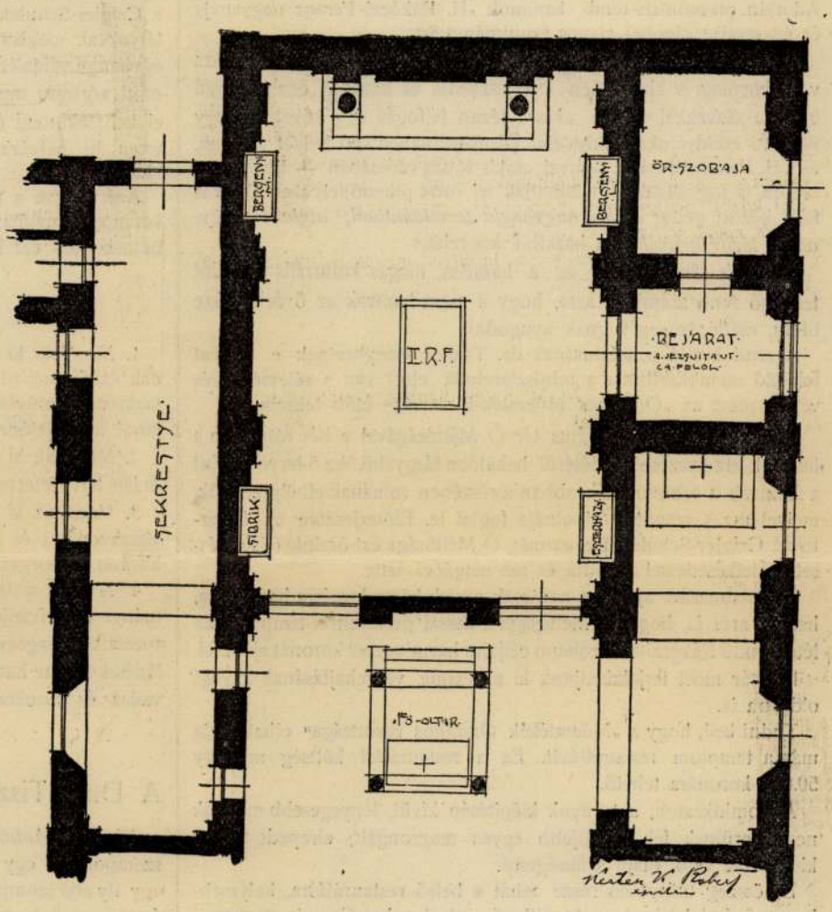

8. ábra. A jászóvári premontrei rend kassai templomának szentélye, amint az *Rákóczi*-mauzoleummá volna átalakítható.

„II. Rákóczi Ferenc koporsóját úgy kell az egész nemzet elé állítani, hogy azt bármikor, bárki nyiltan s színről-színre megtekinthesse, hogy leborulhasson előtte e nemzet idezarándokló tömegének apraja-nagyja s míg a magyar szabadság és függetlenség legnagyobb bajnoka előtt hódolatát lerója, e zarándok nép minden egyes tagja érezze és tudja, hogy legdrágább fejedelmének haló porait csupán egy arasznyi márványlap zárja el az ő hűséges szívétől!"

Ennek a sírnak azzá kell lenni a magyar előtt, ami Szt.-Antal sírja Páduában a világ és különösen Itália katholikus hívői előtt.

Elérjük ezzel a megoldással, hogy a sír és emlék egységesen összeforr és ezzel elérjük egy valóban művészi kompozició lehetőségét.

Elérjük azt, hogy valóban és elsősorban építészi feladat elé állítják a művészt. Mert itt egy *tér* művészi kiképzéséről van szó, nem pedig egy *falsík* dekorációjáról. Itt érvényesülhet a megfontolt csoportosítás és kiszámított távlat minden fortélya.

Ez *építészi* feladat, melyhez azonban segédkezet kell nyujtani a testvérművészeteknek, a szobrászatnak és festészetnek is.

Ez utóbbi a dómban némaságra volna kárhoztatva, míg itt szóhoz jut ő is és harmonikusan simulhat az alkotás egységéhez. Legyen alkalma Rákóczi sírján a képzőművészetek minden ága magyar kitűnőségeinek áldozni a nagy eszmének és a múzsáknak egyaránt.

E terv végrehajtása semmi akadályba nem ütköznék.

A templom tulajdonosa, a jászóvári premontrei-rend kész örömmel ajánlaná fel templomát a szent célra. Ők templomukat mindenkor a Rákóczi-család temetkezési templomának vallották. Ezelőtt már három évvel, tehát mikor a hamvak sorsát elintéző bizottság még ki sem küldetett, a kassai Rákóczi-kiállítás alkalmából Szabó Adorján premontrei-rendi kanonok „II. Rákóczi Ferenc nagyanyja és édesatyja" címmel alapos tanulmányt írt.

Ebben, a történelmileg becses adatokon kívül, a templomukra vonatkozólag is kimerítően kiterjeszkedik és hazafiúi érzéstől izzó iratát e szavakkal végzi: „Ha a józan felfogás úgy követeli, hogy nemzeti ereklyéinknek históriai környezetükben kell helyet adnunk, úgy II. Rákóczi Ferenc hamvai csakis Kassa városában — hol lovasszobra is fog állani — találhatják fel örök pihenőhelyüket. E város falai között pedig *csakis nagyanyja templomában, atyja és nagyanyja mellé helyezheti* a hazafiúi kegyelet."

Ebből is látszik, hogy ez a hazafias, magas kulturális missziót teljesítő rend számított arra, hogy a szent hamvak az ő őrizetükre bízva, méltó helyen fognak nyugodni.

A rend kiváló praelátusának dr. Takács Menyhértnek e tárgyat felölelő memoranduma a miniszterelnök előtt van s véleményezés végett most az „Országos Műemlék-Bizottság" előtt fekszik.

Volt alkalmam a praelátus Ur Ő Méltóságával e hét folyamán a hamvak elhelyezése kérdéséről behatóan tárgyalni. Az ő terve szerint a hamvak a templomnak abban a részében volnának elhelyezendők, melyet ma a szent sír kápolnája foglal le. Előterjesztve az ismertetett Czigler-Schulek-féle eszmét, Ő Méltósága ezt őszinte elismeréssel és lelkesedéssel fogadta és azt magáévá tette.

Felhatalmazást nyertem nemcsak ennek köztudomásra hozatalára, hanem arra is, hogy Ő Méltósága a kassai premontrei templomban létesítendő Rákóczi-mauzoleum céljaira harmincezer koronát ajánl fel.

Itt már most terjeszkedjünk ki az eszme végrehajtásának anyagi oldalára is.

Tudni kell, hogy a „Műemlékek Országos Bizottsága" elhatározta már a templom restaurálását. Ez a restaurálási költség mintegy 50.000 koronára tehető.

A homlokzaton, a tornyok kiépítésén kívül, lényegesebb munkák nem merülnek fel, legfeljebb egyes megrongált, elrepedt kövek kicserélése válik majd szükségessé.

Ez összeg túlnyomó része tehát a belső restaurálásra, helyesebben művészi kiképzésre fordítható, mivel a belsőben is szerkezeti átalakításokra szükség nincsen.

A kormány a Rákóczi-emlékre tudvalevőleg 300,000 koronát szánt. Ezekhez járul a dr. Takács Menyhért praelátus úr által felajánlott 30,000 korona, összesen tehát 380,000 korona.

Oly összeg ez, melyből eme csaknem tisztán intérieur megoldásból álló mű megvalósítható volna.

Bátran számíhatunk, azt hiszem, e tekintetben a nemzeti kormány áldozatkészségére és remélhetjük, hogy a kormány, ha figyelme az ajánlott módozatra felhivatik, eme fenségesebb megoldás előnyeit méltányolva, a legnagyobb készséggel fogja az esetleg felmerülendő túlkiadásokat vállalni.

Sőt talán remélhető a nemzeti eszmékért lelkesülő, hazafias és kulturális célokat mindenkor bőkezűen istápoló főpapság és talán a főnemesség hozzájárulása is.

De ha mindezek a remények vérmeseknek is bizonyulnának, a már így is rendelkezésre álló 380,000 korona szerény véleményem szerint elegendő volna a Rákóczi Pantheonja megvalósítására. A Kossuth-mauzoleumra kell talán csak hivatkoznom, mely hatalmas alkotás külső-belső munkálatokkal, szobrászati művekkel együtt körülbelül 450,000 koronába kerül.

Végül még fel kell említenem, hogy Kassa városában már is megindult egy mozgalom, mely a Rákóci-hamvaknak a dóm kriptájában való elhelyezése ellen a város lakosságának tiltakozását akarja kifejezni.

„Mezarthim" álnév alatt írta meg az ismeretlen szerző figyelmeztető szózatát egy rövid röpiratban: „Rákóczi sírja. Felebbezés a nemzethez!" címmel.

Felhívja benne Kassa lakosságát egy az országgyűléshez intézendő tiltakozó memorandum tömeges aláírására.

A helyzet megvilágítására mindezeket elmondani kötelességemnek tartottam.

És merem remélni, hogy úgy a jelenleg tervbe vett elhelyezést, annak minden szempontból felmerülő gyengéit s ezzel szemben a Czigler-Schulek-féle eszmét is sikerült a mélyen tisztelt Szakosztályokkal megismertetni és merem remélni, hogy a szakosztályok egyhangú véleménye is az lesz, miszerint a tervbe vett elhelyezéstől mint *végleges* megoldástól és ezzel kapcsolatban a kiírt pályázattól el kell tekinteni és iparkodni kell a végleges megoldást, természetesen új pályázat kiírásával, a Czigler-Schulek-féle eszme alapján létesíteni.

Azért kérve a mélyen tisztelt Szakosztályokat, hogy az eddigieket most benyujtandó határozati javaslatom megokolásául tekintsék, bátorkodom ezt következőkben előadni:

Határozati javaslat.

1. Mondják ki a szakosztályok, hogy a Rákóczi és bujdosó társainak ezidő szerint tervbe vett végleges elhelyezési módját úgy műszaki mint művészi, valamint a kegyelet méltó lerovása szempontjából megfelelőnek nem tartják.

2. Mondják ki a szakosztályok, hogy a Czigler-Schulek-féle megoldási tervezetet magukévá teszik, azt végrehajtásra alkalmasnak tartják.

3. Mondják ki a szakosztályok, hogy a már kiirt pályázat sürgős visszavonását és a Czigler-Schulek eszme alapján újabb pályázat kiírását szükségesnek tartják.

4. A szakosztályok jelen határozataikat sürgősen az Egylet választmánya elé kívánják terjeszteni. Felkérik a választmányt, hogy határozataikat magáévá téve, felszólítsa az Elnökséget, hogy a szükséges lépéseket eme határozati javaslat céljainak elérésére a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnál mielőbb tegye meg.

□ □ □ □

A Duna-Tisza csatorna. (Folytatás.)

Kherndl Antal: Méltóztassék megengedni, hogy tisztán elvi szempontból egy pár rövid észrevételt tegyek, annak ellenére, hogy egy ily elvi szempontokból kiinduló tárgyalás semmiesetre sem olyan értékes, mint amely számadatokon alapszik. Mielőtt a továbbiakra rátérnék, azt a nézetemet fejezem ki, hogy a Duna-Tisza csatorna mindenképpen megépítendő, feltételezve, hogy nemcsak az építést hanem az üzletet is az állam fogja vezetni, és ha a főszempont nem az üzleti jövedelem, hanem tisztán az illető országterület gazdaságának emelése lesz. Előrebocsátom azt is, hogy az első időben a csatorna nem fog azzal a hatással birni, mint amely tőle később várható. Ami azon számításokat illeti, amelyek szerint a szállitás a csatornán át nem lenne, vagy csak kevéssel lenne olcsóbb mint a Dunán át, én is arra hivatkozom, a mit Hoszpotzky tanácsos ur felemlít, hogy t. i ez jelenlegi állapot, de hogy lesz a jövőre, ha a termelés, a forgalom nagyobbodik, azt nem lehet tudni. Ebben a tekintetben is hasznos befektetésnek tartom, ha a csatorna kiépítetik és ezzel az árviszonyok szabályoztatnak, épp úgy, mint nagyon üdvös dolog volt annak idején, midőn az osztrák társaságé volt vasutaink nagy része, a budapest-brucki vonal kiépítése, másrészt a budapest-ujszász-szolnoki vonal kiépítése, hogy a magyar államvasút saját vonalait összeköthesse és szabályozólag hathasson más vasútak díjtételeire. Ennek a célnak felelne meg a csatorna is. Hivatkozom arra, hogy az 50-es évek elején a tiszai vasútnak milyen csekély forgalma volt; pár kocsi haladt rajta olyan lassan, hogy ahhoz képest

a vicinális is gyorsvonatnak nevezhető, és azok is üresek voltak. Eltartott talán 2 évtizedig, míg a forgalom fejlődött, de mi lett volna az Alföldből, ha ez a vasútja nem lett volna meg? Felemlítették, hogy a vicinálisok építésére mily nagy áldozatot hoz az államvasút; meglehet, hogy ezzel elveszítik az államvasútak forgalmuk egy részét, de hát arravalók az államvasútak, hogy jövedelmezők legyenek? Jelenleg még nem vagyunk annyira, hogy a vasútaknál ugyanazokat a konzekvenciákat vonjuk le, mint a közútaknál, de alighanem megjön ennek is az ideje. Így számtalan példával illusztrálhatnám, hogy a jó és olcsó közlekedési eszköz nemcsak forgalmat idéz élő, hanem a termelésre, árviszonyokra is hatással van. Hogy aránylag kis példát hozzak fel, itt van a budapesti omnibusz, amelynek forgalma oly óriási módon emelkedett ugyanazokon az útvonalakon. Remélem, hogy ha megépíttetjük a csatornát, az is át fogja alakítani a viszonyokat, nemcsak forgalmat teremt, ami eddig még nem létezik, hanem megváltoztatja a termelési viszonyokat, lehetővé teszi olyan termények termelését, amelyek most el nem árúsíthatók, még pedig az egész területen, amelyet rayonjába bevon. Hangsúlyozom azonban, hogy az első időben valami vérmes reményeknek ne adjuk oda magunkat. De még ha reményeink évtized mulva sem valósulnak meg, akkor sincs az a tőke rosszul befektetve, mert a csatorna termékeny vidéket szel át, tehát mindenesetre annak a vidéknek vagyoni állapotára nagy befolyással lesz, azonkivül más vidéket is bevon közlekedési területére, végre pedig az az összeg, a mely ráfordíttatik, csak ne menjen külföldre, hiszen ha az országban marad, csak a helyét változtatta, még pedig ilyen előnyösen t. i. a munkásnép kezébe kerül. — Ezért a csatorna építését nagyon kivánatosnak tartom, természetesen feltételezve, hogy addigra a folyamok is hajózhatók lesznek, legalább abban a részben, amely nagyon nagy költségek nélkül helyreállítható. Ennyit magára az elvre nézve.

Ami a torkolatot illeti, szintén helyeslem a tervet és legelőnyösebbnek tartom a csongrádi torkolatot és pedig azért, mert Szolnok Szegedtől, a Marostól, egyáltalán attól a területtől, amely már nem tartozik a Ferenc-csatorna rayonjához, igen távol van. Továbbá azért, mert a vízválasztónál több, mint 20 méter a magasságkülönbség Szolnok felé, végül pedig a szolnoki trace nagyon közel esik az államvasutakhoz, már pedig a csatornát olyan helyre kell hozni, ha csak fontos érdek nem szól ez ellen, amely új területet nyit meg a forgalomnak.

Amint láttam, a t. értekezlet egyértelmüleg vallja, hogy a csatorna magas vezetésü legyen még pedig azért, hogy a talajvíz mennyiségét ne szállítsa alá. — Meg van említve a tervezetben, hogy a csatorna táplálására lehetőleg a felszinvizek használtatnának, és ott, ahol nyomás alatt levő víz találtatnék, ez összefoglaltatnék építményekkel és szintén felhasználtatnék a csatorna táplálására. Ez természetesen a szivattyuzandó vízmennyiség csökkentéséhez hozzájárulna. Tekintetbe kell azonban venni, hogy a csatorna homokos területen vezet; ismerem a termelési viszonyokat, ismerek ott egynehány birtokost és birtokot, tudom, hogy ott gyakori a felületes víz, mit ha elvezetünk, a talajvizet szállítjuk le. Magam tudok egy helyet, ahol a 60-as évek közepe táján több nedves esztendő után, hasztalan iparkodtak a vizet egy helyre vezetni, és a többit kiszárítani; kitünt hogy azon az egy helyen vizszinkülönbség volt. De nem is lett volna jó leapasztani, mert ez a talajvizet sülyesztette volna. A felfakadó víznek a csatorna táplálására való felhasználásában tehát óvatosnak kell lenni. Végül, ami a táplálást illeti, a tervbe vett szivattyuzáson kívül a minszter úrnak figyelmébe ajánlom azt a másik táplálási módszert is, t. i. a vízgyüjtés rendszerét. Ez is olyan dolog, amelynek egy-két évtized után igen nagy jövője lesz és hogyha mindjárt eleintén vagy bizonyos számú évig nem is fizetődik ki, de azért az ebbe beruházott tőke jól gyümölcsözik. Én tehát ismételve ajánlom a vízgyüjtés felhasználását és tanulmányozását Ő Excellenciája és a tisztelt értekezlet figyelmébe.

* * * *

SZEMLE

Rádium, mint nemes kövek festőszere. Már több alkalommal megfigyelték, hogy a rádium sugarai, különböző nem szerves testeknek színét többé-kevésbbé megváltoztatják. A rádium sugarai az üveget barnára vagy ibolyaszinűre, a klórnátriumot szürkésbarnára, a klórkáliumot sárgára és barnássárgára, a brómkáliumot pedig kékre festik. Az *„Annalen der Physik"* legutóbb megjelent számainak egyikében *Miethe A.* azon kisérleteiről számol be, melyeket ékítő köveknek rádiumsugarakkal való színezése körül végezett. *Miethe* több származásuk helye tekintetében pontosan meghatározott nemes követ két aluminiumfoliával födött oly kis szelence közé helyezett, melyek a kisérletek egyik sorozatánál 4 *g* erősen radioaktiv báriumpreparatummal, másik sorozatánál pedig 60 *mg* tiszta rádiumbromiddal voltak megtöltve. A kisérletek eredménye az volt, hogy a nemes kövek nagy része a rádiumsugarak behatása alatt, színét változtatta. Világosan színezett kövek átalában könnyen reagálnak, míg a már természettől sötétebben színezett kövek alig, vagy éppen nem változtatják meg színüket. Egy Borneoból származó színtelen gyémánt 14 napi rádiumbehatás alatt világító citromsárga színt vett fel, amely még erős felhevítés után sem tünt el teljesen, míg egy másik, színtén *színtelen Braziliából* származó gyémánt még négy hét mulva sem mutatott változást. Világosan kék és színtelen ceyloni szafirok már két óra mulva is zöldesekké, majd sárgákká és végül jellegzetesen aranysárgákká lettek. Siamból, Kasmirból, Coloradóból és Ausztráliából hozott sötét szafirok nem változtatták színüket. A Siámból és Birmából származó rubinok színe sem változott a rádiumsugarak behatása alatt. Egy Columbiából hozott sötétzöld smaragd már egy-két nap mulva világosodni kezdett, majd pedig élénken világoszöld színüvé változott át, melyet szintén azután még hevítéssel sem lehetett eltünésre kényszeríteni. Ceylonból és Oroszországból származó világossárga beryllek és chrysoberillek nem változtatták színüket. Színtelen braziliai topáz már egy-két óra mulva megsárgult; 150° C-ig felhevítve igen szépen villogott. Villogása előbb szürke színben játszott, hogy azután gyors egymásutánban ibolyaszínű, vörös, sárga és szürkésen kék színjátékot mutasson. Oroszországból való rózsaszínű topázok és Szászországból való sárga topázok igen gyorsan narancssárga színt váltottak, de villogást egy esetben sem mutattak. Braziliából származó kék topázok a rádiumsugarak behatása alatt nem változtatták színüket. A kvarc színeződése csak lassú és határozatlan volt. A turmalin igen határozottan kimutatta a világosan és a sötéten színezett kövek között való különbözőséget. Zöld és sötétvörös braziliai és amerika kövek, valamint sárgászöld oroszországi turmalinok a rádium sugarai iránt nem voltak érzékenyek, míg a színtelen példányok igen szép zöld és vörös színeződést vettek fel. *Miethe* kisérleteinek folytatását tervezi és azt hiszi, hogy oly kövek színeződésének az alapokát meg fogja találni, melyeknél ezt kémiai úton nem lehet kimutatni.

Prometheus. 1906. 873. sz. *Lts.*

A nap melege. Langley amerikai tanárnak számításai kimutatták, hogy a nap percenkint annyi meleget bocsát a föld rendelkezésére, melylyel 37.000 millió tonna vizet 100° C-ra fel lehetne melegíteni. Ezzel szemben az Egyesült-Államok száz éves kőszénfogyasztása sem volna elegendő arra, hogy ugyanazon hatást csak egy másodperc ezredrészének tartama alatt teljesítse.

Prometheus. 1906. 873. sz. *Lts.*

A vasnak fajsúlya *Bunsen* vizsgálatai szerint: 0·91674. *Leduc* újabb vizsgálatai a *Bunsen*-féle adat helyessége mellett bizonyítanak, minthogy a vas fajsúlyát: 0·9176-nek állapították meg. Régibb, *Brunner*-től, *Thomson*-tól, *Plücker*-től, *Geissler*-től és *Dufour*-tól származó meghatározások szerint a vas fajsúlya: 0·918 (Brunner), 0·920 (Thomson, Plücker és Geissler), 0·914—0·922 (Dufour).

(La Nature.) Prometheus. 1906 872. sz. *Lts.*

KÖNYVISMERTETÉS.

Illustriertes Technisches Wörterbuch in sechs Sprachen von K. Deinhardt und A. Schlomann. I. Band. Maschinenelemente von Dipl. Ing. P. Stülpnagel. München und Berlin, R. Oldenbourg kiadása, 823 ábrával, ára kötve 5 márka.

A szótári irodalomban nevezetes esemény e műnek megjelenése. Műszaki szótáraink eddigelé vagy csupán egyes speciális szakmára szorítkoztak — többnyire a gépészeti és technologiai szakmára — vagy pedig szűk keretre szorították a műszaki szókincs gazdag és folyton, napról-napra gyarapodó tárát. De még a legjobb műszaki szótárak is, miként pl. a Webber-féle, sem feleltek meg teljesen céljuknak, mert egyes műszaki kifejezések egy nyelvben gyakran több különböző értelemben használtatnak és így ha pl. a német kifejezés mellett egyszerüen a francia fordítások állnak, gyakran nem

lehet tudni, melyik a keresett, megfelelelő kifejezés. Ezen a hátrányon kétféle módon segít a szóban lévő mű. Nem betűsorrendben sorolja fel az egyes szavakat és kifejezéseket, hanem a legelemibb alkotórészekből indulva ki, természetes sorrendben haladva, az összetettebb gépalkotórészekre tér át és az azok méretezésére és számítására vonatkozó kifejezéseket az illető gépelem mellett közli. Minden szó, vagy kifejezés német, francia, angol, olasz, spanyol és orosz nyelven van megadva.

A mű másik részét a betűsorrendes felsorolás képezi; itt az összes — hat nyelven — a műbe foglalt kifejezések megtalálhatók utalással arra az oldalra, ahol a fordítás található. Ily módon tehát minden kifejezés azonnal föllelhető és egyúttal körüle csoportosítva találjuk az arra vonatkozó, vagy azzal összefüggésben lévő egyéb szavakat és kifejezéseket. De legnagyobb előnye a műnek az, hogy minden szó mellett ábra vagy képlet van, úgy hogy föltétlenül megállapítható, hogy tényleg a keresett kifejezéssel van-e dolgunk vagy sem. Ez oly előny, mely minden egyéb műszaki szótár elébe helyezi az új művet és azt némileg lexikon-gyanánt is használhatja a s akember.

Egyelőre az első kötet jelent meg, mely a gépelemeket és a szerszámokat tartalmazza 403 oldalon 823 ábrával és számos képlettel. A következő 2-ik kötet a villamos berendezésekről, villamos gépekről és villamos vasutakról fog szólani. A harmadik kötet a gőzkazánról és gőzgépről, a negyedik a hidraulikus gépekről, mint pl. a turbinákról, vízi kerekekről, centrifugál szivattyúkról stb. Az ötödik kötet az emelőgépek és szállító-berendezések szótárát fogja tartalmazni. A hatodik kötet a szerszámgépekről, a hetedik a vasútakról, a nyolcadik a vasszerkezetekről és hídakról, a kilencedik a vaskohászatról, a tizedik az építészetről, a tizenegyedik pedig a hajóépítésről fog szólani. Ezek a kötetek vannak jelenleg munkában és azokat még más, a technika egyéb ágaira vonatkozó szócsoportok fogják követni.

A megjelent első kötet tartalom tekintetében igen becses és a legmesszebbmenő kívánalmaknak megfelel. A mű kiállítása igen tetszetős, az ábrák tiszták és világosak. Mindazok a kartársak, kik a külföldi műszaki irodalmat szemmel kisérik, nagy haszonnal és élvezettel fogják e szótárt használni, amelyet a legmelegebben figyelmükbe ajánlok. *Novák Tivadar.*

• • • •

VEGYESEK

EGYESÜLETI TÁRGYALÁSOK.

A mü- és középitési szakosztályok ülése 1906 október 15-én. Elnök *Ney* Béla, jegyző dr. *Hültl* Dezső, jelen volt 80 tag. Elnök az évad első ülése alkalmából meleg szavakkal üdvözli a szakosztály tagjait, felhívja őket az ülések szorgalmas és pontos látogatására, mert a tagok kívánságának megfelelve, törekedni fog az ülések idejét pontosan betartva, azokat 1/27 órakor megnyitni és 8 órára befejezni. A jegyzőkönyv hitelesítésére felkéri *Nagy* Virgil és *Huszka* József tagokat.

Napirend előtt felszólal *Ullmann* Gyula. Utal arra az áldatlan harcra, mely az építőmunkások és a munkaadók közt folyt. Lelketlen agitátorok, kik a munkások filléreiből élnek, lovalják a munkásokat folytonos sztrájkokba. Ma már nem bérharc ez, hanem küzdelem a hatalomért. Ezért az építészeknek is szint kell vallaniok és csatlakozniok az igazsághoz, mely az építőmesterek pártján van. Ezt a harcot ki kell harcolni. Indítványozza, küldjenek ki a szakosztályok egy háromtagú bizottságot, mely a szolidaritást kimondó nyilatkozatot megszövegezze. Ennek megvitatása tűzessék ki a legközelebbi ülés napirendjére. Ha a szakosztályok e javaslatot elfogadják, a nyilatkozat közöltessék a napilapokkal. *Ney* Béla a kérdés fontosságát átlátva, helyesli a bizottság kiküldését. Szakosztályok az indítványt elfogadva, a bizottságba felkérik *Ullmann* Gyulát, *Nagy* Virgilt és *Töry* Emilt.

Jegyző jelenti, hogy: 1. A londoni építészkongresszuson a szakosztályok több tagja vett részt *Nagy* Virgil tanár vezetésével, ki a legközelebbi ülések egyikén a kongresszus lefolyásáról jelentést fog tenni.

2. A földmívelésügyi miniszterium épületének átalakítására kiírt pályázat bíráló bizottságába a miniszterium felhívása folytán elnökileg felkérették *Nagy* Virgil, *Töry* Emil és *Kabdebo* Gyula. *Töry* Emil azonban elfoglaltságára való hivatkozással a megbízásról lemondott, helyébe a legközelebbi ülésen új biráló bizottsági tag lesz választandó.

3. A nyár folyamán a következők adtak az egyesülethez érkezett ügyekben szakvéleményeket:

Máté Lajosnak Balaton-Bogláron, átalányban vállalt munkák elszámolása tárgyában, *Kabdebo* Gyula;

Győry Lajosnak Rimaszombaton, tájékoztatást építészi díjszabás tárgyában, *Kabdebo* Gyula;

Schriffert Mártonnak Gyulán, ácsmunkák elszámolása tárgyában, *Kabdebo* Gyula;

Czakó Lajosnak Kolozsvártt, szakértői díjazás tárgyában, *Kabdebo* Gyula;

a budapesti VI. ker. járásbíróságnak, kőművesmunka elszámolása tárgyában, *Kabdebo* Gyula;

az érmihályfalvai takarékpénztárnak, épületek szárazzátétele tárgyában, *Sándy* Gyula;

Szenes Alajosnak Nyitrán, pillérméretezés tárgyában, *Bresztovszky* Béla;

végül a nagyváradi központi takarékpénztár r.-t.-hoz, tervpályázati föltételeinek megváltoztatása tárgyában, átírt *Somló* Emil. Ez utóbbi ügyben a takarékpénztár értesítette az egyesületet, hogy a feltételeket immár meg nem változtathatja, de a bírálatban való részvételre fel fogja az egyesületet szólítani.

Szentes városának városháztervpályázatára vonatkozó kérdésében választ adni, a szakosztályok *Sándy* Gyulát kérték fel.

Az *elnök* meleg szavakkal búcsúzik *Kabdebo* Gyula szakosztályi jegyzőtől, ki egyéb nagy elfoglaltsága következtében tisztéről lemondott. Sajnálattal látják a szakosztályok lelépni azon állásról, melyben oly lelkesen és önfeláldozással dolgozott és tolmácsolja a szakosztályok hálaját és köszönetét.

Kabdebo Gyula köszönő szavai után a szakosztályok az új szakosztályi jegyző megválasztását az elnök indítványára a jövő heti ülésre tűzik ki.

Kertész K. Róbert megokolt határozati javaslatot terjeszt be II. *Rákóczi* Ferenc hamvainak méltó elhelyezése tárgyában. (A megokolást és a határozati javaslatot a „Heti Értesítő" mai száma teljes terjedelmében közli.)

Lux Kálmán felszólalásában a legnagyobb elismeréssel szól a javaslatról. Mint a Műemlékek országos bizottságának másodépítésze jelenti, hogy a bizottság már 3 évvel ezelőtt magáévá tette a Czigler-Schulek-féle tervet és megütközéssel vette Thaly Kálmán értesítését, hogy a hamvak elhelyezése tárgyában végérvényesen Ő Felsége rendeletére úgy határoztak, hogy azok a dómba kerülnek.

Befejezett ténynyel állunk szemben és félő, hogy a megindítandó akciónak nem lesz sikere, mégis érdekében mindent el kell követni, hogy a szent hamvak méltó módon legyenek elhelyezve.

Kőrösi Albert Kálmán is lehetetlennek tartja az emlékműre kiírt pályázat programmját. Nem lehet egy üres emléket ihlettel megtekinteni és megalkotni. Ha már minta lebeg szemünk előtt, úgy Napoleon sírjára gondoljunk, amelyre a Kertész-féle javaslat módja inkább emlékeztet. Felveti a kérdést, ha a pénzügyi szempont nem oly fontos, nem lehetne-e egy önálló fejedelmi sírboltot építeni. A stilus kérdése is vita tárgyát képezheti. A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet tárja fel a felmerült eszméket a vallás- és közoktatásügyi miniszter előtt. Nem kétli, hogy a hiba még elkerülhető és az elhelyezés még megmásítható.

Jablonszky Ferenc a Kertész javasolta helyet e célra kiválónak tartja és örömmel üdvözli az eszmét.

Hauszmann Alajos lelkesedéssel járul hozzá a határozati javaslathoz, melybe pótlólag a tárgy rövid leírását kívánja fölvenni.

A szakosztályok egyhangúlag elfogadják Kertész Róbert határozati javaslatát Hauszmann Alajos pótlásával, mely sürgősen fog a választmányhoz terjesztetni.

Az *elnök* meleg köszönetet mond az indítványozónak érdekes, szép és hazafias előadásáért és sikert kíván a mozgalomnak.

Szabó Gyula indítványára a szakosztályok egyhangúlag úgy határoznak, hogy Kertész K. Róbert felolvasása szószerint vétessék jegyzőkönyvbe.

Az *elnök* az ülést berekeszti.

Egyetemes szakülés 1906. október 13-án. Elnök *Cserháti* Jenő, jegyző *Szabó* Gyula, jelen volt 60 tag. Az ülés egyedüli tárgya dr. *Fasching* Antal előadása az invar-drótokkal való szabatos hosszmérésről.

Előadó mindenekelőtt ismerteti az országos bázis-mérések eddig használt eszközeinek és módszereinek fejlődését és kimutatja, hogy az elért eredmények nem álltak a rengeteg költségekkel arányban. Kiindulva abból a szempontból, hogy még az elsőrendű méréseknél is az észszerű költségarány betartása mily kivánatos: méltatja előadó az új *invar* módszernek, — melyet Északoroszországban a nyáron alkalma volt tanulmányozhatni — rendkívül előnyeit az eddigi eljárásokkal szemben. Örömmel jelenti, hogy e módszer kifejlesztésében egy magyar tudósnak *Bodola* tanárnak is része van és köszönetet mond a magyar országos felmérés vezetőségének, hogy már a következő tavasszal az invarmódszerrel nagyobbszabású tudományos méréseket fog végeztetni — eleget téve ilymódon az itt Budapesten lefolyt nemzetközi földméröi konferencia egyik óhajának.

Az elnök a tanulságos és érdekes előadásért köszönetet mond és az ülést bezárja.

Kinevezések. Ő Felsége a miniszter-tanács előterjesztésére *Miklós* Ödön volt államtitkárt élethossziglan a főrendiház tagjává nevezte ki. Ő Felsége a belügyminiszter előterjesztésére *Kubik* Béla országgyűlési képviselőt Borsod vármegye főispánjává nevezte ki.

hatók. Ez a készülék buvárharangra emlékeztet, amelyet még két fent nyitott henger vesz körül. A készülékben az uszadékok felfelé válnak ki és ott a vízszín fölé emelkedő réteget képeznek: az ülepesztő részek ellenben a készülék fenekére szállnak alá, ahol végtelen csavarral az iszapsajtóba tereltetnek.

Az uszadékot naponta 1—2-szer, az iszapsajtóból pedig minden két napban távolítják el az iszapot.

Sűrűbb szennyvíznél 2—3 darab készüléket iktatnak be és felváltva minden 10 percben váltakozva működtetik. A további tisztítás oly módon történik, hogy a tisztított vizet vagy öntözésre használják vagy pedig biológiai eljárásnak vetik alá. Bővizű vízfolyásba a *Kremer*-féle készülékből direkte belevezethető a víz.

Ennek az eljárásnak előnye, hogy a szennyvíz uszadékából a zsír könnyen kiválasztható és különböző célokra használható fel. Amennyiben azonban annak nyerése nem volna érdemes, ez a berendezés a drága derítő tornyokat is helyettesítheti.

Az üledék trágyának használható fel, az uszadék pedig szárítva tüzelőnek, amennyiben nem veszik ki belőle a zsírt.

Kremer készülékét a Lichtenbergben levő mésztisztítóknál állította fel, ahol különösen a zsírnyerés nagyon kielégítő eredményt mutatott.

A további tisztítást végnélküli vedermű beiktatásával csepegtető eljárással érte el Kremer. A vizet azután salakrétegen vezette át és ezután vezette csak be a vízfolyásba.

Összefoglalás.

I. Az *A)* és *D)* alatti elrendezés különösen jól vált be.

II. Pénzügyi tekintetben pedig *a)* a mészszel való tisztításnál a mésziszap eltávolítása drágítja az eljárást, kivéve a mészszegény vidéket, ahol a mésziszapot a gazdák földjeikre felhasználhatják; *b)* a többi eljárás ellenben pénzügyi tekintetből is ajánlható.

Az eredmények a következő táblázatban foglalhatók össze:

	A város neve	Lakosok száma	Évi lefolyó szennyvíz m^3	Csatornázás neme	Előállítási költség összes márka	Előállítási költség fejenként márka	Évi üzemi költség összes márka	Évi üzemi költség Évenkint és fejenkint márka	Évi üzemi költség 1 m^3 Pf.	Jegyzet
Szénporral	Potsdam	60000	—	Elválasztó és úsztató rendszer	200000 hozzávetől.	3·30	105000	1·75	—	
Szénporral	Spandau	63000	1266432	Úsztató rendszer	200000	3·17	87000	1·38	6·8	
Szénporral	Oberschöneweide	11000	612000	Elválasztó rendszer	150000 hozzávetől.	13·63	33500	3·05	5·5	
Mészszel	Lichtenberg	32000	1022000	—	150000	—	42000	—	6·0	túl terhelt
Mészszel	Baden	nyáron 70000	—	Úsztató rendszer	200000	—	24000	—	—	
Biológiai eljárás	Berlin melletti Wildau	—	15000	Elválasztó rendszer	81200	—	6560	—	4·3	
Biológiai eljárás	Merseburg	20000	720000	Elválasztó és úsztató rendszer	75000	3·75	7750	0·38	1·0	
Biológiai eljárás	Langensalza	13000	468000	Elválasztó és úsztató rendszer	90000	6·92	12000	0·92	2·6	
Biológiai eljárás	Ohrdruf	6500	234000	Úsztató rendszer	68000	10·46	4500	0·69	2·0	

A Kremer-eljárásnál az előállítási költségek állítólag egy harmaddal kisebbek, mint a biológiai eljárásnál; a fenntartási és kezelési költség is kisebb, a zsírnak a szennyvízből való kivonása még fedezné is ezeket.

c) Az összeállításból is látható, hogy a biológiai, illetőleg a *Kremer*-féle eljárásnál az üzemköltség a legkisebb, megjegyezve, hogy az első három városban, speciális fekvésénél fogva drága a berendezés.

Proskauer tanár szerint normális viszonyok esetén, ahol külön nem kell a szennyvizet emelni, a szénporral való eljárás üzemköltsége fejenként és évenként 0·90—1·20 márkára vehető fel. Sőt a *Rothe* cég szerint, ha az iszapból gázt készítenek, a költségek még jobban kisebbíthetők. A berendezési költségek a szénporral való eljárásnál nagyobbak, mint a biológiai eljárásnál. Nagyobb telepeknél azonban a költségek kiegyenlítődnek.

III. A biológiai eljárásnál rendszerint gépek nem szükségesek, a szénporral való eljárásnál azonban igen. Legegyszerűbb e tekintetben a Kremer-féle készülék, ahol csak egy emberre van szükség, ki az uszadékot időnként leszedi.

IV. A szénporral való tisztításnál derítő tornyok esetén kevés hely szükséges. A Kremer-féle eljárásnak is kevés hely kell; arra vonatkozó adatok alapján mondható, hogy 1000 m^3 szennyvíznek oly módon való derítése, hogy abból két berendezéssel 70% úszó és ülepedő rész kiküszöböltessék, lehetséges 30 m^2 alapterülettel Ezzel szemben a biológiai eljárásnál nagyobb területek szükségesek, például Wildauban 1500 m^2, 400—600 m^3 naponkénti víz szűrésére.

A szénporral való eljárásnál gázfejlesztésre célszerüen felhasználható az iszap, míg a biológiai eljárásnál az már csak trágyának használható, a Kremer-félénél pedig zsírnyeréssel is lehet a költségeket apasztani.

V. Mielőtt a fenti rendszerek közül egyet kiválasztanánk, a szennyvíz összetétele vizsgálandó, vajjon csak házi szennyvíz, vagy nagymennyiségű gyári vizek szűrendők meg, mert koncentrált oldat esetén a szénporral való eljárás a legajánlatosabb.

*

A biológiai eljárást a fent említett mű is nagyon ajánlhatónak és célravezetőnek tünteti fel; hogy azonban vannak hátrányai is és hogy nem minden körülmények között válik be, arra nézve legyen szabad az újabban nyert egyéb tapasztalatokat és véleményeket is felsorolni, amelyek éppenséggel nem a legrózsásabb színben tüntetik fel a biológiai eljárást.

Igy dr. Günther*) a biológiai eljárásra vonatkozólag a következő véleményt adta:

Tisztító berendezések a meglehetős egyenlő összetételű gyári vizeket kellően megtisztítják, mivel ezeknél csak mechanikai és chémiai tisztítás szükséges; a városi szennyvizeknél azonban, ahol még a bakterológiai tisztítás is szükséges, nem válnak be a tisztító berendezések, mert a szennyvizek összetétele és mennyisége is nagyon változó. Bakterológiailag egy berendezés sem tisztíthatja meg a szennyvizet; a biológiai eljárás egyoldalú, mert ott csak az anaërob bekteriumok hatnak tisztítólag a vízre, ezzel szemben a különböző fajta aërob bakteriumok csak a likacsos humusztalajban találják fel az életszükségletükhöz szükséges és a levegőből vett oxigént. Csakis egy médium van, amely bakterológiailag is képes tisztítani és ez a természetes talaj. Vagyis a biológiai eljárás abban az esetben mondható a talajon át való szűréssel versenyképesnek, ha a kikerülő szennyvizet még utótisztításnak, azaz földön való átszűrésnek vetik alá.

*) Der Kulturtechniker, Breslau, 1905. 2. füzet, 119. lap.

Az előállítási és évi üzemköltségeket tekintve a biológiai eljárásnál egy m^3 víz tisztításának évi költsége nagy üzemnél 2·9 Pf. (3·48 f.) és kis üzemnél 3·3 Pf. A telek ára befolyásolhatja ugyan a költségeket, de az elenyésző (10%) az összes költséghez viszonyítva.

A talajon át való szűrésnek, azaz a szennyvíztelepi üzem berendezésének költségei, ú. m. a víz odavezetése, belső berendezés, víz elvezetés a berlini, breslaui és charlottenburgi példák szerint 2500 márkát tesz ki *ha*-onként.

A telek ára már azonban tetemes költségkülönbözeteket mutathat különböző helyeken, mivel Angliában egy hektár ára 16,000 márka, Berlínben 2400 márka, Breslauban és Charlottenburgban 1800 márka.

A nagy német városokban fejenként és évenként 44 m^3 szennyvizet számítanak tisztításra.

Németországban a szennyvízszűrő berendezésből származó bevételek fedezik az évi üzemköltségeket. Berlinben pl. 3.000,000 Mk. az évi üzemköltség és ezt a bevételek éppen födözik. Breslauban az évi üzemköltség 22.000 Mk., bérletért fizetnek 88,000 Mk.-t, itt még 66.000 Mk., nyers fölös'eg van. Úgy a berlini, mint a breslaui üzemköltségben azonban nincsen a befektetési tőke amortizációja felvéve. Charlottenburgban az évi üzemköltség 23.000 Mk., évi bérlet jövedelme 34,000 Mk., vagyis az évi üzemköltségeket, melyek a szennyvízszűrő telepnél szükségesek, fejenként átlag 0.4875 Mk., vagy köbméterenként 0.01108 Mk.-ára számíthatjuk.

Költség tekintetében meggondolandó, vajjon a biológiai eljárást az ember a természetes földszűrőnek elébe helyezze-e, mert azokon a helyeken, ahol a föld értéke hektáronként 10,000 Mk.-án alul marad és alkalmas talaj áll rendelkezésre, a természetes szűrés Németországban is olcsóbb. Sajátságos, hogy Németországban az a vélemény, hogy a biológiai eljárás olcsóbb. Mert ha csakis a fontos pénzügyi körülményt veszszük figyelembe, a példákból látható, hogy *a döntés csakis a természetes szennyvízszűrés mellett történhet.* A breslaui telepen évente kerekszámban 25.000 000 m^3 vizet szűrnek, ennek költsége a természetes szűrésnél évente 277,000 Mk.-ra rúg, s ha a biológiai eljárásra rendeznék be a szennyvíztisztító telepet, akkor az évi költség 725.000 márkát tenne ki.

Ezekkel a magyar viszonyokat összehasonlítva, az aradi szennyvíztelepre vonatkozó adatokat is felsorolom.

A telep berendezési költsége a telek ára nélkül 655·50 K. kat. holdankint, a telek ára kat. holdankint 600 K.; évenként és fejenként 13 m^3 vizet szűrnek meg. Azért ily kevés a szennyvíz, mert elkülönítő rendszer van, de már magában is kevés a vízfogyasztás (37·5 lit. naponta és fejenként), míg Németországban 135—200 liter vizet számítanak a fogyasztásra.

1902—1906. években az aradi szennyvíztelepen a befektetési költség évente átlag 5·98%-ot jövedelmezett s így nem hogy a szennyvízszűrés a magyarországi példa szerint költséget okozott volna, hanem még jövedelmet is hajtott; vagyis Magyarországon a szennyvízszűrő telepek költségei még kisebbek, mint Németországban.

Hozhatunk fel Günther véleményén kívül egyebeket is.

Igy J. König (Die Pflege der Wiesen und Weiden Berlin, 1906., 73. lap) tapasztalata a biológiai eljárásra a következő: A szennyvíznek egyszerű derítése nem elegendő, a további tisztítását a víznek sokan az Angliában bevált biológiai eljárástól várták. Németországban K. Thuun tapasztalatai nyomán is mondhatjuk, hogy a biológiai eljárásnál úgy az első befektetés, mint az évi költség magas, emellett pedig az oxidálásra alapított szűrővel a szennyvíz soha sem szűrhető meg oly tökéletesen, mint a földön; végül pedig a szűrők nem megfelelő volta miatt a vízfolyás vizét beszennyezik s a kívánt célt el nem érik.

A biológiai eljárást s annak különböző eredményét egyébként *Muraközy* Károly dr. ismertette, a kisérletügyi közlemények VIII. kötet, 2 füzetében „Érintkezési biológiai eljárás a szerves anyagokkal fertőzött szennyes vizek megtisztítására" cím alatt, továbbá *Pirovits* Aladár „Die Gesundheit" nyomán, a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítő-je 1902. évfolyamában „A városi szennyvizek legújabb tisztítási módja" című ismertetésében.

A biológiai eljárás hibáiról és azok mikénti megjavításáról, továbbá dr. Friedrich Wilhelm Dünkelberg*) művében kimutatja a biológiai eljárásnál főszerepet játszó aërob bakteriumok életfeltételét (a levegőből oxigén felvételt), valamint a szennyvíztisztításra az anaërob bakteriumok szaporodásának káros voltát. A szennyvíz kellő tisztításához szükséges, hogy szűrő anyagának legyen felszívó képessége, legyen kellő likacsossága, végül a levegő könnyű odavezetésével az oxidációt segítse elő.

Ezen szempontok figyelembe vételével készített egy biológiai szennyvíztisztító berendezést, amelybe a vizet előzetes ülepesztés után vezetve, oly mértékű tisztítást ért el úgy a biológiai, mint kémiai és mechanikai szempontból aránylag olcsó berendezéssel, hogy az a követelményeknek megfelelt.

Az amerikai szennyvíztisztítást *Müllenbach*, „Der derzeitige Stand der Abwasserreinigungsfrage in Amerika" című művében ismerteti. Ott is a természetes talajszűrést tartják a legjobbnak, habár a leírás szerint a szennyvíztisztítás kérdése ott még nem oly égető kérdés, mint Európában, és ennek következtében a berendezések sokfélesége is hiányzik.

De az itt közölt adatokból is látható, hogy városi szennyvizek tisztításánál a biológiai eljárás sem tökéletességre, sem olcsóságra nem mérkőzhetik a szennyvíztelepeken való tisztítással.

Magyarországon a biológiai eljárásra példa Hódmezővásárhelyen, a m. kir. óvónő-képző és polgári fiuiskola szennyvíztisztítása, melyet az országos m. kir. vízépítési igazgatóság közegészségügyi mérnöki alosztálya által készített tervek szerint 1906-ban építettek meg és jelenleg adtak át használatának.

Ennek berendezése a következő:

1. Homokfogó 2·25 m^2 alapterülettel és 1·3 m mélységgel, födött és bemászó nyílással.

2. Oldómedence, melynek célja a szennyvízben levő anyagoknak oldott állapotba való juttatása: 16 m^2 alapterületű és 1·5 m vízmélységű medence. Az oldómedencének is teljesen födött két bemászó nyílása van. A be- és kifolyásra szolgáló cső a víz színe alatt 0·75 méterre van elhelyezve. Az oxidáló medencék célja az oldómedencéből kikerülő oldott szerves anyagokat oly mértékben oxidálni, hogy azok többé rothadásba át ne mehessenek. Két egyenként 8 m^2 alapterületű és 1·4 m vízmélységű bétonmedence szolgál erre a célra, melyek koksz,- vagy szénsalakkal töltendők meg. Ezek a medencék tolózárral szétosztó és fenék gyüjtő csővezetékkel vannak felszerelve, teljesen födöttek, bemászó nyílásuk és szellőztető kéményük is van.

Az oxidáló medencéket felváltva kell használni, hogy egyik megtöltési ideje alatt a másik üresen álljon és kellően szellőztessék. Az oxidáló medencéből a víz végaknán keresztül jut az elvezető csőbe, amelyen át a tisztított víz a körös-tisza-marosi ármentesítő és belvízszabályozó társulat kistói csatornájába nyer elvezetést. Ezt a városban megfúrt nagyszámú ártézi kutak felesleges vize állandóan és bő mennyiségben táplálja.

Ugyancsak a nevezett városban folynak a tárgyalások a „Sas-szálló", városháza és főgimnázium szennyvizeinek tisztítási módjáról.

Ily módon legközelebb már magyarországi példákban is összehasonlítást tehetünk a mesterséges és természetes szűrők által elérhető eredményekben.

□ □ □ □

Emlékirat Rákóczi és bujdosó társai hamvainak elhelyezése tárgyában.**)

Nagyméltóságú Miniszter Úr! Kegyelmes Urunk!

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet kebelében is megbeszélés tárgya volt a Rákóczi és bujdosó társai hamvai elhelyezésének kérdése, illetőleg e kérdésnek a nemzeti kegyelethez méltó, műszaki és művészi szempontokból is kifogástalan megoldása. Nyilvánvaló, hogy e kérdés műszaki és művészi voltánál fogva is a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet figyelmét magára vonta és egyletünknek

*) Die Reinigung des Wassers für kommunale, häusliche und gewerbliche Zwecke, Berlin 1906.

**) A vonatkozó rajzokat 1906. évi 37-ik számunkban közöltük.

szükségképpen már csak a hazafias célt szem előtt tartva, foglalkoznia kellett e kérdéssel. Hazafias szolgálatot vélünk teljesíteni azáltal, hogy most, midőn e fontos kérdést egy e célra alakított háromtagú bizottság behatóan tanulmányozta, e tanulmányok eredményét Nagyméltóságod elé terjesztjük azzal a tiszteletteljes kéréssel, hogy méltóztassék az alábbiakban kellően megokolt véleményünket figyelembe venni.

Sajnálattal kell megemlékeznünk mindenekelőtt arról a körülményről, hogy a Magyar Mérnök- és Építész-Egyletnek a hamvak elhelyezésének kérdéséről, annak módjáról, a temetést megelőző, úgyszólván utolsó napokig tudomása nem volt. Egyesületünk e kérdésben nem szólíttatott fel véleményadásra.

Az országos ünnepségek között végbement temetés, a hamvak elhelyezése és ezzel kapcsolatban az emlékmű-tervpályázat kihirdetése azonban nemcsak hogy felhívták figyelmünket e kérdésre, hanem egyenesen kötelességünkké tették, hogy azzal a legbehatóbban foglalkozzunk. Igy rajtunk kívül álló okoknak tulajdonítható, hogy véleményünkkel, mely szerintünk a legtökéletesebb megoldási módozatot ismerteti, némileg talán megkésve lépünk Nagyméltóságod elé. De e bátorságot veszszük magunknak, mivel országos érdekű, a hazafiúi kegyeletet kifejező alkotásról van szó s mivel még mindig látunk módot és lehetőséget arra, hogy az ügy a helyes mederbe tereltessék és a legtökéletesebb megoldás jusson végrehajtásra.

Noha meg vagyunk arról győződve és tudjuk, hogy Nagyméltóságod ismeri a hamvak jelenlegi elhelyezésének módját, ismeri az emlékműre, epitáfiumra kihirdetett pályázatot és az ezen epitáfium felállítására szánt helyet, mégis foglalkoznunk kell e helyen ezekkel a kérdésekkel annak a megállapítására, hogy sem a hamvak elhelyezése, sem a kiszemelt falsík a tervbe vett cél elérésére nem alkalmas.

A hamvak a kassai dóm kriptájában vannak elhelyezve. E kripta a szentélytől balra, tehát észak felé eső Szent István kápolna alatt terül el, méretei természetesen egyeznek a kápolna méreteivel hossza 8·89 *m*, legnagyobb szélessége 3·82 *m*. A belső tér magassága a bordák alsó szélénél mérve 3·33 *m*, a bordával együtt 3·74 *m*.

Ez a szűk és alacsony helyiség mindössze három kis ablakon át nyer gyér megvilágítást közvetlenül a szabadból és két kis, a templom belsejéből, a kripta fölötti kápolnához felvezető lépcsőfokokba beléillesztett ablakokon át.

A lejárati lépcsőkar kétszer törik meg. Az egyenes részen és az alsó törésnél szélessége 1 *m*, a legfelső lépcsőfokok szélessége 97 *cm*.

Ezen a lépcsőn két megtermett ember csak nehezen térhet ki egymásnak.

A kriptahelyiség tavaszkor, magas talajvízállás idején, mintegy 30 *cm* magasságig talajvízzel szokott megtelni. Megtörtént ez még a mult év őszén is, jelen év tavaszán is. Mostanában ugyan padlózatát bétonréteggel borították és erre kehlheimi lapokat raktak. Kérdés, hogy ez az intézkedés meg fogja-e gátolni a talajvíz beszivárgását a jövőben. Műszaki ember erre a kérdésre ma nem felelhet határozott igennel.

Ezidőszerint a kripta egyes részein, nevezetesen a lejárati lépcső oldalfalán nedves foltok mutatkoznak.

Ebben a kriptában van elhelyezve a hamvakat befogadó öt kőszarkofág, még pedig két sorban. A keleti sorban áll három. Középen Rákóczi, Zrinyi Ilona és Rákóczi József közös szarkofágja, emellett északra Sibrik, délre Eszterházy Antal szarkofágja.

A nyugati sorban Bercsényi Miklósé és Bercsényi Lászlóé. A keleti sor három szarkofágja között 80—80 *cm*-nyi köz marad fenn. Az egész kriptában egyidőben legfeljebb tiz-tizenöt személy férhet el szorosan.

Ez a helyiség volna hivatva a legnagyobb magyar szabadsághős halóporainak örök pihenő helyéül szolgálni. A kegyelet, melylyel a nemzet Rákóczi nevét, inkább már a szabadság kikristályosodott fogalmát ma ünnepli és körülövezi, nem nyugodhatik bele ebbe a megoldásba.

A szabadság nagy harcosa nem nyugodhatik ily szűk, homályos, nyirkos kriptában.

Azt hiszszük, az országos ünnepélylyel, a hamvaknak diadalmenetben való hazaszállításával és fejedelmi pompa kíséretében való nyugalomra helyezésével a Rákóczi-kultusz Magyarországon nem fog megszűnni. Sőt ellenkezőleg, annak most lesz csak alkalma valójában kibontakoznia, annak most kell még csak igazán tüntető erővel fellendülnie. Hisz a szabadság eszméjének újabb, nagyszerű oltárt akarunk állítani Rákóczi hamvai fölé. Ahová elzarándokol mindenki, kinek útja az ősi kuruczároson át visz el, ahová országos zarándoklatban sereglik össze bizonyos alkalmakkor ez ország apraja-nagyja.

Ott fogjuk látni ily alkalmakkor a kormányt, az országgyűlés két házát elnökségeik vezetésével, az egyházak nagyjait, a törvényhatóságok, városok képviselőit, egyetemek, iskolák, egyesületek nagyszámú kiküldötteit és a magános zarándokok nagy tömegét.

Hol fogják mindezek meglátogatni a szent hamvakat, hol fognak az emlékbeszédek, lelkesítő szózatok elmondatni, hazafias zsoltárok hol fognak elhangzani, — abban a szűk kriptában semmi esetre sem. Legfeljebb a kripta lejáratánál. Ez igen festői, intim jellegű kis alkotás, de épp azért nem lehet monumentális és rendeltetéséhez méltó és nem fogja kifejezni azt, hogy: „oldd meg saruidat, mert szent az a hely, hová lépsz.“

Egy pillantás a kripta alaprajzára, műszaki- és művészember, de laikus előtt is tisztába hozza a kérdést, ez a hely nem alkalmas a hamvak örök nyugovó helyéül. Nem alkalmas e hely szűkös és egyébként is minden monumentalitást nélkülöző voltánál fogva s nem alkalmas, mivel nagyobb tömegeknek befogadását, a szent ereklyék közvetlen megközelítését nem engedi meg.

Nézzük már most a kérdést, alkalmas-e a síremlék, epitafium elhelyezésére szánt falsík a cél elérésére.

Az északi oldalkapu falsíkját jelölték ki a pályázati felhívásban. Ez a falsík a kriptával semmi szerves kapcsolatban nincsen. Az erre aplikálandó mű síremlék nem leend, csupán emléktábla, ha még oly gazdag és művészi is.

Igy legfeljebb az emléktáblához lehetne majd elzarándokolni, de a sírhoz magához nem.

Nyilvánvalóan a hasonló rendeltetésű, nagyszabású olaszországi epitáfumok lebegtek az e pályázatot kihirdetők lelki szemei előtt.

De engedtessék meg nekünk egynéhány ilyen síremlékre való hivatkozás annak a fontos körülménynek hangsúlyozására, hogy ezek az epitáfiumok mindenkor magukban foglalják egyúttal az illető szarkofágját is, kinek emlékére állíttattak.

Legyen szabad itt csak a következőkre hivatkoznunk:

Rómában: S. Maria Maggiore-ben: V. Pius pápa síremléke. S. Maria dell'anima-ban: VI. Hadrián síremléke. S. Maria sopra Minervában: Ferrici kardinális síremléke. S. Maria del Popolóban: de Castro érsek, Giovanni della Rovere herceg, Basso Hieronymo kardinális és Sforza kardinális síremlékei.

Veneziában a S. Giovanni e Paoloban: Niccolo Marcello, Pietro Mocenigo és Andrea Vendramin dogek síremléke és hasonlóak a Frariban és egyébütt.

Igaz ugyan, hogy az ezen az emlékeken alkalmazott szarkofágok nem tartalmazták mindenkor az elhunyt hamvait is, ezek egyes esetekben ugyanannak a templomnak kriptájában vannak letéve, de a szarkofág, még ha csak *szimbolikus* is, mindenkor ott van az epitafiumban magában.

Szarkofágot pedig oly megoldás kereteiben elhelyezve, mely megoldásnak kétségen kívül *széles főbejárati* kapu körül kell lenni, nem tudunk elképzelni, mivel a szarkofág szükségképpen csakis a kapu fölé kerülhetne, konzólszerüleg alátámasztva, vagy fülkében elhelyezve, a megoldás módja szerint.

A szimbolikus sír alatt menne végbe, hogy úgy fejezzük ki magunkat, a vallásos élet mindennapi nyüzsgése, úgyszólván állandóan *hátat fordítva* a fenkölt emléknek.

Ily elhelyezési mód a Rákóczi iránt megnyilatkozó kegyeleti érzéssel össze nem egyeztethető.

Tehát sem a kriptahelyiség nem alkalmas a hamvak méltó elhelyezésére, sem pedig a kijelölt falsík a síremlék felállítására.

Foglalkozzunk már most elsősorban azzal a kérdéssel nem volna-e

található a kassai dómban oly hely, mely a kegyeleti és művészi igényeket egyaránt kielégíthetné.

A legtermészetszerűbb és legtökéletesebb megoldásnak vélnők, ha Rákóczi hatalmas, monumentálisan, a figurális elemek belevonásával gazdagon kiképezett szarkofágja a főhajó tengelyében, annak a kereszthajóval való összemetsződési pontjában állíttatnék fel. Ebben az esetben a szarkofág maga méltó, művészi kiképzést nyerhetne és egyúttal az egész dómnak, minden oldalról egyaránt jól látható, domináló középpontjává válnék.

Félő azonban, hogy a dómnak székesegyház karaktere s különösen a vallási szempontok ez elhelyezési módot kizárják, egyrészt mivel Rákóczi, ha még oly nagy is a nemzeti érzés és öntudat objektivjén áttekintve, a katholikus egyháznak nem felavatott szentje s így erre a legelőkelőbb helyre igényt nem tarthat, másrészt pedig az elhelyezés által az igen nagy látogatottságú plébánia-templom éppen középen nagy területet veszítene, s végül mivel az így felállítandó szarkofágot, a profanizálás elkerülése céljából megfelelő kerítéssel kellene körülvenni, az így keletkezett síremlék a templom nagy forgalma zavartalan lebonyolításának feltétlenül útját állaná.

Ezután következnék az az eszme, mely szerint a jelenlegi kripta feletti Szt. István kápolnát kellene Rákóczi nyugvóhelyéül kiválasztani. Ez a kápolna a templom második baloldali mellékhajójának záradéka, alapterülete a kriptáéval egyezik, tehát kicsiny, a padló magassága azonban a templom nivójánál 3 lépcsőfokkal magasabb. Noha e kápolna alapfelületének figurációja, szabálytalan voltánál fogva nem mutatkozik éppen alkalmasnak, a kápolnában *egy* szarkofág mégis elhelyezhető volna. E szarkofág nem a kápolna átlósirányú főtengelyében, hanem a főhajó hossztengelyével párhuzamosan volna elhelyezhető. A kápolna szűk méreteinél fogva azonban az itt felállítandó szarkofág alig lehetne nagyobb méretű, mint amelyben Rákóczi hamvai ma nyugosznak.

Mivel e kápolna boltozata lényegesen alacsonyabb a főbejárónál, az emléknek vertikális irányban való monumentális kiképzése is, művészi szempontokból igen kétes értékű eredményre vezetne. A rendelkezésre álló magasságnak és térnek a szarkofág tömegével való összhangba hozatala aligha sikerülne. Nehézségbe ütköznék az emlék magasságba való megoldása már azért is, mivel a kápolna poligonális záradékának ablakai a szarkofág főtengelyéhez képest nincsenek szimmetrikusan elhelyezve és így a magasságban kiképezett emlék háttere egyrészt e színes ablakok volnának. Ezen megvilágítási mód esetén pedig az emlék úgyszólván csak mint silhouete-kép mutatkoznék. Veszélyeztetve látnók e megoldás által a dóm fő és mellékrészei között jelenleg fennálló szép összhangot is.

A dómban, annak jelenlegi állapotában, más hely még ennyire alkalmasnak sem mutatkozik.

Foglalkoztunk tehát a dóm esetleges kibővítésének, esetleg egy kápolna hozzátoldásának eszméjével. Hogy e kérdést kellőleg megvilágosíthassuk, ki kell terjeszkednünk a dóm elhelyezkedésére és közvetlen környezetére is. Itt fel kell hívnunk a figyelmet arra a fontos körülményre, hogy a dóm főtengelye, a Fő-utca tengelyére nem áll merőlegesen. A dóm főtengelye, a szentély felé tekintve, elég tetemesen hajlik déli irányba.

Ezt a ferde elhelyezést északi oldalon az Orbán-torony szerencsésen elhelyezett nagy tömege enyhíti és részben leplezi, déli irányban pedig a Szt.-Mihály kápolna. Ezek tehát semmi szín alatt nem áldozhatók fel. A Szt. Mihály kápolna egyébként is műemlék és belső restaurálását csak a közelmultban végezték be.

A főbejárat és szentélyfelőli meghosszabbítás már az alaprajzi elrendezéstől kifolyólag is elesik, de a dóm elhelyezése is kizárja, mivel a Fő-utca e pontokon már amúgy is csak a forgalom lebonyolítására legszükségesebb kocsiút-szélességre szorul össze.

Az északi oldalon, a szentély felé eső részen toldalék létesítése az Orbán-torony közelsége miatt lehetetlen. Ugyanez oldal nyugati részén pedig egyrészt az alaprajzi állapot zárja ki a toldaékot, másrészt pedig egy az ezen az oldalon létesítendő toldalék a dóm ferde elhelyezését csak még inkább érvényre juttatná a színházfelőli perspektivában. Ugyanitt a Kossuth- és Forgách-utcák átmenő, a Fő-utcát keresztező kocsiforgalma is elháríthatlan akadály volna.

A déli oldalon minden további terjeszkedést kizár a kiépített déli főbejárat, annak monumentálisan kiképezett, erősen hangsúlyozott architekturája s másrészt a Szt.-Mihály kápolna közelsége.

Végül még fel kell említenünk, hogy toldalék hozzáépítését még abban az esetben sem tartanók művészi megoldásnak, ha arra az alaprajz és az elhelyezés egyébként módot nyujtanának.

A kassai dóm ugyanis hazánknak nemcsak legnagyobb, hanem egyúttal egyik legtökéletesebb, önmagában befejezett középkori műemléke is.

E páratlan szépségű műemléket toldalékkal ellátni oly kisérlet volna, mely végeredményében annak művészi harmoniáját veszélyeztetné.

Szinte megoldhatatlan volna a stil kérdése is, tekintve, hogy a dóm a tizennegyedik és tizenötödik században épült és ennek jellegét viseli, Rákóczi ellenben a XVIII. század első felében halt meg. A gót stil Rákóczi korával vonatkozásban nincsen és ezért alkalmatlan. A mai kor stilusa sem lehetséges, mert korunknak megfelelő *kiforrott* stilusa nincsen. Már pedig az, hogy *most barokk*-stilban építsünk toldalékot egy *gótikus* műemlékhez, a művészi érzékkel össze nem egyeztethető. Amennyire elfogadható a középkori *interieurben* későbbi emlékek felállítása, ha azokat csakugyan az illető műtörténeti stil idejében emelték és amilyen kedvező hatásokat értek el ilyetén történelmileg megokolt fokozatos kiegészülés által, épp annyira kárhoztatandó volna egy kiváló műemlék külső harmoniáját megváltoztatni most napjainkban egy idejét mult stil erőszakos, megokolatlan hozzákeverése által.

A Rákóczi hamvaknak a dómban való elhelyezhetése kérdését ezzel kimerítettük volna. Arra a szilárd meggyőződésre jutottunk, hogy Rákóczi hamvai a dómban fennálló viszonyoknál fogva legkedvezőbb esetben a Szt.-István kápolnában elhelyezhetők volnának ugyan, ez az elhelyezés kisméretű megoldás keretében létesíthető, de e megoldás sem Rákóczi nagy szelleméhez, az általa kifejezésre jutó eszméhez, sem dicső emlékéhez, sem az országos kegyelethez nem áll illő és méltó arányban, annál kevésbbé mert ez elhelyezésmód esetén monumentális méretű *síremlék* nem létesíthető.

Amennyire megfelelő volna az ilyen elhelyezés kisebb nagysággal szemben és méltó főpap vagy főúr síremlékeül, annyira nem kielégítő a nemzet legnagyobb szabadsághősével szemben.

Hangsúlyozandó végül az az igen fontos körülmény is, hogy a dómban magában még ebben az esetben is csak *Rákóczi* hamvai nyerhetnének szerény pihenő helyet, míg bújdosó társai, hű követői a számkivetésben, ezutánra és mindörökre a szűk kripta börtönére volnának kárhoztatva. Ebbe pedig a nemzeti kegyelet nem nyugodhatik bele. Ezek az országos nagyok a halál után nem választhatók el imádott fejedelmüktől. Ott kell pihenniök Rákóczi szent porainak *közvetlen közelében.*

Mindezekkel szemben a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet teljesen átérezve az adott viszonyok szülte nehézségeket, mégis hazafias kötelességet vél teljesíteni, midőn minden befolyástól menten, legjobb meggyőződéséből eredő szakvéleményét egy másik megoldási módozat felől Nagyméltóságod elé terjeszteni és ezt az eszmét Nagyméltóságod figyelmébe ajánlani bátorkodik.

Ez eszme szerint Rákóczi és bujdosó társainak hamvai a kassai volt jezsuita templomban, mely most a jászóvári premontrei rend tulajdona, volnának monumentális környezetben elhelyezendők.

Nézzük előbb a történelmi vonatkozást, azután a templom fekvését és külső megjelenését s végül a templom belsejét, a Rákóczi és korához való vonatkozás kritikai szempontjából.

Az 1652-ben Kassán letelepedett jezsuiták kezdték meg a templom építkezését 1671-ben II. Rákóczi Ferenc nagyanyja, Báthory Zsófia rendeletére és az ő költségén.

A nagyasszony Rákóczi szerencsés megmenekülése alkalmából Istennek tett fogadalomból emeltette a templomot a Szt.-Háromság tiszteletére. A templom kapuja felett látható ma is a kőbe faragott Báthory címer e felírással: *„Principissa Sophia Bathory de Somlyó.*

Anno Domini 1682". A templom homlokzatán pedig, a timpanon alatt ez a felírás olvasható: „Honori S. S. Trinitatis. Princeps Sophia Báthory Posuit. Anno 1681".

Az 1676-ban a sárosmegyei Zborón elhunyt I. Rákóczi Ferencet, II. Rákóczi Ferenc édesatyját, édesanyja Báthory Zsófia rendeletére itt temették el 1677-ben.

I. Rákóczi Ferenc emlékét körülbelül ölnyi nagyságú hársfából készült, finom domborművű faragásokkal ékesített epitafium örökíti meg, mely ma a templom szentélyének északi falán a második emelet magasságában van felfüggesztve. Az epitafium közepére a Rákócziak gazdagon aranyozott ezüst címere van elhelyezve. A templomot építtető nagyasszonyt, Báthory Zsófiát, ugyanebben a templomban helyezték örök nyugalomra 1681-ben.

II. Rákóczi Ferencz kassai tartózkodásai alkalmával a Fő-utca nyugati oldalán állott, ma honvédségi laktanyául szolgáló, fejedelmi palotájában lakott. Innen ment át minden hajnalban a nagyanyja által építtetett templomba, hogy a reggeli csendes misét meghallgassa. Ezt a templomot, mintegy családi templomnak és temetkezési helynek tartotta.

A város középpontjában, a Fő-utca és Jezsuita-utca sarkán áll e templom. Hozzácsatlakozik a Fő-utcában a premontreiek rendháza, a Jezsuita-utcában pedig a rend gimnáziuma.

Homlokzata faragott kő. Két tornya között timpanonnal. Az architektura méltóságteljes és komoly, korának kissé merev, de érdekes késő renaissance formáival nemcsak a laikusra hat kedvezően, hanem a műtörténész figyelmét is magára vonni hivatott. A „Műemlékek Országos Bizottsága" a műemlékek lajstromába is felvette és helyreállítását tervbe is vette. A templom tornyainak eredetileg magasabb, kettős tetői voltak, de az 1875 június 20-iki szélvihar a déli torony tetőzetét ledöntötte és ekkor mind a két tornyot a jelenlegi tetőzettel látták el.

A templomba a két torony között orgonakarzat alatt lépünk. A főhajó szélessége 10·8 *m;* hossza 22 *m.* Két oldalt 3·84 *m* mély három-három kápolna csatlakozik s felettük az ugyanoly szélességű emeleti karzatok. Ezek a toronylépcsőkről is, a rendházból is megközelíthetőek.

A főhajó az emeleti karzatok fölé emelkedik s a főhajó falain legfölül elhelyezett ablakokon át is kap világítást. A főhajó dongaboltozatába, a pillérállások között bemetsző fiók-boltozatok teszik ezt lehetővé. Az ablakok mind szélesek és nagyok s így a templom megvilágítása kitűnőnek mondható.

A szentély, tetemes hosszánál fogva inkább presbiterium, mely a főhajó szélességében, annak még 16·54 *m* hosszú folytatása.

A szentélynek egyenes falzáradéka van, előtte álló főoltárral. Ezt a tágas presbiteriumot kellene Rákóczi-mauzoleummá felavatni. Még pedig olyképpen, hogy a főoltár a jelenlegi főhajó végében, a presbiterium előtt volna felállítandó az arkustriumfális alatt. Ehhez két oldalt csatlakozóan két hatalmas, broncrácsozatú kapuzat vezetne a mauzoleumba.

Ez a tekintélyes nagyságú, kedvező alakú és nagy térhatással bíró helység ilymódon a tulajdonképpeni templomtól elválasztva valóban ideális megoldásra nyujt alkalmat.

Csak a legtermészetesebb, legközelebb fekvő megoldást feltételezve is, ha középre állítjuk, szabadon, Rákóczi hatalmas, valóságos szarkofágját, melyben a szobrászati elemek is kellően dominálnak, a mauzoleum két hosszoldalán helyezzük el a többi négy szarkofágot négy epitafium kereteibe olvasztva, a fenmaradó falfelületeken kellő építészi tagozással alkalom nyílnék Rákóczi életére vonatkozó freskók, esetleg domborművek vagy üvegmozaik-képek művészi alkalmazására.

Mit érünk el, ha ezt az eszmét juttatjuk végrehajtásra.

Elérjük azt, hogy Rákóczi hamvai oly helyre kerülnek, ahol azok az egész elrendezés magva, *középpontja.*

Elérjük azt, hogy a nagyközönség nagy tömegekben, egész menetekben járulhat az ereklyékhez, azoknak közvetlen közelébe juthat, azoktól csak a szarkofág kőlapja választja el.

Ennek a sírnak azzá kell lenni a magyar előtt, ami szent Antal sírja Páduában a világ és különösen Itália katholikus hívői előtt.

Elérjük ezzel a megoldással, hogy a sír és emlék egységesen összeforr és ezzel el'rjük egy valóban művészi kompozició lehetőségét.

Itt egy *tér* művészi kiképzéséről van szó, nem pedig egy *falsík* dekorációjáról. Itt érvényesülhet a megfontolt csoportosítás és az alakító művészet szabad lendületet vehet.

E feladat létesítésénél azonban segédkezet kell nyujtani a testvérművészeteknek, a szobrászatnak és festészetnek is.

Ez utóbbi a dómban némaságra volna kárhoztatva, míg itt szóhoz jut ő is és harmonikusan simulhat az alkotás egységéhez. Legyen alkalma Rákóczi sírján a képzőművészetek minden ága magyar kitünőségeinek áldozni a nagy eszmének és a múzsáknak egyaránt.

A templom tulajdonosa, a jászóvári premontrei-rend kész örömmel ajánlaná fel templomát a szent célra. Ők templomukat mindenkor a Rákóczi-család temetkezési templomának vallották. Ezelőtt már három évvel, tehát mikor a hamvak sorsát elintéző bizottság még ki sem küldetett, a kassai Rákóczi-kiállítás alkalmából Szabó Adorján, premontrei rendi kanonok „II. Rákóczi Ferenc nagyanyja és édesatyja" címmel alapos tanulmányt írt.

Ebben, a történelmileg becses adatokon kívül, a templomukra vonatkozólag is kimerítően kiterjeszkedik és hazafiúi érzéstől ízzó iratát e szavakkal végzi: „Ha a józan felfogás úgy követeli, hogy nemzeti ereklyéinknek históriai környezetükben kell helyet adnunk, úgy II. Rákóczi Ferenc hamvai csakis Kassa városában — hol lovasszobra is fog állani — találhatják fel örök pihenőhelyüket. E város falai között pedig *csakis nagyanyja templomában, atyja és nagyanyja mellé helyezheti* a hazafiúi kegyelet".

Ebből is látszik, hogy ez a hazafias, magas kulturális missziót teljesítő rend számított arra, hogy a szent hamvak az ő őrizetükre bízva, méltó helyen fognak nyugodni.

Ez eszme, a kassai premontrei rendi templomnak Rákóczi méltó mauzoleumává való átalakítása olyannyira megkapó, okai annyira plauzibilisek, hogy annak további magyarázatától bátran elállhatunk. Összehasonlítva a dómban létesíthető legjobb eszmét, értjük ezalatt a Szent István kápolnájában felállított szarkofágot és a premontrei-rend templomának mauzoleummá való átalakítása eszméjét, úgy szakértő, mint laikus első pillanatra az utóbbi mellett foglal állást. Az a látszólagos akadály, mely a Rákóczi-törvény első pontjában van, mely szerint Rákóczi hamvai „a kassai dómban" helyezendők örök nyugalomra, azt hiszszük, ha az ország közóhaja az általunk tt is ismertetett eszmét felkarolná s különösen, ha Nagyméltóságod önzetlen hazafiasságból eredő, tisztán a kegyelet és valóban művészi szempontok által sugalt szakvéleményünket magáévá tenni kegyeskednék, könnyen elérhető volna a törvény szellemének és lényegének legkisebb csorbítása nélkül.

Midőn mindezekben a Magyar Mérnök- és Építész-Egyletnek a Rákóczi és bujdosó társai hamvai méltó elhelyezése kérdésében, lelkiismeretes és beható tanulmányok alapján leszűrt szakvéleményét Nagyméltóságodnak színe elé terjeszteni bátorkodunk, egyúttal tiszteletteljesen arra kérjük, méltóztassék végleges elhatározása meghozatalakor ezt a szakvéleményünket figyelembe venni, hogy a Rákóczi és bujdosó társainak sírja, a nemzeti kegyelet és hála méltó és valóban művészileg is harmonikus pantheonjává avattassék.

SZEMLE

Műemlékek fölvétele. *(Metrofotográfia)* Majd minden nagyobb országban és tartományban a műemléki bizottságoknak és testületeknek egyik legkiválóbb feladata a becsesebb épületeknek fölvétele és lehetőleg pontos rajzokban való ábrázolása. Ez a munka a rendkívül tetemes költség mellett, amelylyel a pontos felmérések megszerzése jár, még fölötte kényes is, mert igen könnyen előfordul, hogy a becsúszott hibák következtében teljesen téves rajzok kerülnek forgalomba. Szinte műtörténelmi anekdóta már az a tévedés, amely Teodorich ravennai síremlékénél történt. Két kiváló szakember, *Izabell* és *Hübsch* felvételei között ugyanis oly eltéréseket

Magyar Mérnök és Építész Egylet Közlönye 1907.

találtak, hogy a magassági méret nem kevesebb mint 1 *m*-rel különbözött. Bármely fénykép megtekintésénél azonnal kitünt volna a fölmérés helytelensége.

Ezek a körülmények már igen régen kisérletekre ösztönözték azokat az archeologusokat, akik egyszersmind műemlékek ábrázolásával is foglalkoznak. A fényképezés feltalálása utáni időkben, a mult század legelején tettek próbákat erre nézve. 1839-ben *Arago* rámutatott a francia parlamentben tartott beszédében arra, hogy a fényképészeti objektiv minden körülmények között pontos prespektivát ad, tökéletesebbet bármely szerkesztési módszernél. A gyakorlati kisérletek terén *Laussedat* francia ezredes volt az első, aki 1849—54-ben Páris város erődítéseinek és történelmi emlékeinek fényképeit készítette el. 1859-ben nyujtotta be tanulmányainak eredményét a tudományos akadémiához és abban kifejtette az ilyen fajta felvételek számos előnyét. Olaszországban 1885-ben *Porro*, Németországban 1858-ban *Maydenbauer*, Ausztriában *Pollák* és később *Hübl* báró végeztek kísérleteket.

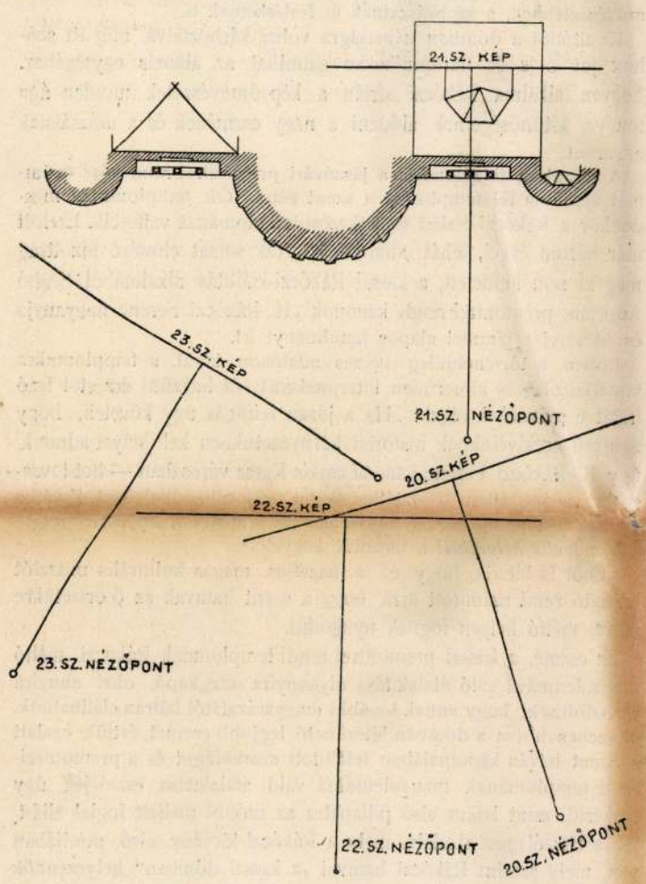

A trieri dóm metrofotográfiai fölvétele.

A legutóbbi évtizedekben Németországban rendszeres felvételek történtek fényképi úton. A porosz királyi fölmérő intézet 1885-től kezébe vette ezt az ügyet és Meydenbauer vezetése alatt hosszú sor fölvételt készített és azoknak értékét a fölvett méretekre vonatkozólag megállapította. Kiderült, hogy a fényképek fölhasználása és egyes részleteknek arról való lemérése egyáltalában nem járt komplikált mennyiségtani számításokkal, vagy szerkesztésekkel, csupán kellő figyelemmel kell megállapítani a fényképezésnél használatos lencsének gyujtótávolságát, a fényképészeti lemezeknek függőleges állását, a keletkezett optikai tengelyt. Mindezek a felvételnél elsőrangú fontosságuak. Egy ilyen módon készült fénykép fölötte áll minden rajznak, ami a hű ábrázolást illeti. A rajznál a művészt bizonyos egyéni érzék vezeti, majdnem mindig találunk eltéréseket különböző művészek ugyanazon emlékről készült rajzaiban sőt olyan esetekben, amidőn az ábrázolás időpontja között századok teltek el, szinte hihetetlen különbségek vannak. A fényképi fölvétellel ennek ellenében önmagunkat ellenőrizhetjük, mert ha különböző síkból különböző fölvételeket készítünk, azokon ugyanazt a méretet többször megállapítva, minden csalódást már eleve kizárhatunk.

A berlini intézet fényképfelvételeinél pontosan csiszolt tükörüvegből készült fényérzékeny lemezeket használnak, melyeknek pontos beállítását függőleges vonal segélyével végzik. Ez a fővonal a képpel együtt a lemezre kerül és állandóan fikszirozza a lencsének helyét, illetőleg a fölvételnek tengelyét. A fotografálás 3 *m* magas állványról történik, amely lehetővé teszi, hogy a felvétel minden zavaró tárgy, vagy csoportozat fölött történjék.

A fényképről az egyes méreteket nem számítással, hanem rajzbeli szerkesztéssel állapítják meg. Az eljárás körülbelül megfordítottja a rendes perspektivikus rajzolásnak. A képen a fővonal megadja a nézőpont függőleges tengelyét, egy másik vonal segélyével a vízszintes tengely is fikszirozható. A lencse gyujtótávola adja meg jelen esetben a rajz, illetőleg fénykép distanciáját és így minden adat meg van arra, hogy kellő figyelemmel a szerkesztés megtörténhessék. Természetesen annyi felvételt kell tenni, hogy minden megmérendő részlet rajta legyen a képeken. Mellékelve bemutatjuk a trieri dóm egyik oldalának ilyen felvételét, ahol egymásután a 20., 21., 22. és 23. számú felvételek különböző nézőpontokból történtek és teljesen precizirozták ennek a homlokzatnak minden részletét. Az elárás előnye szembetünő. A berlini intézet eddigi felvételeinek legnagyobb része restaurálási célból készült. Segélyükkel az emlék minden részlete a legnagyobb pontossággal megállapítható volt és arról így hibátlan rajzokat készítettek.

A helyreállításoknál még másik nagy hasznát látták a felvétel ezen módjának. A restaurálási tervek alapján rendesen modellt szoktak készíteni, amelynek egyetlen célja a helyreállítandó építmény külső hatásának és így a tervek helyességének megállapítása. Ha most ezekről a modellekről a megfelelő pontokból ilyen metrofotográfiai fölvételeket készítünk, azokat az eredeti fölvételekkel összehasonlítva, a legpontosabban meglátjuk a régi helyzet és a tervezet közötti különbséget, a restaurálás minden előnyét és hátrányát. A német építőművészek közül *Raschdorff* a berlini dómnál már alkalmazta is ezt az eljárást és az ott neki igen jó szolgálatokat tett.

A metrofotográfiai fölvételi módszernek legnagyobb jelentősége azonban műtörténelmi szempontból van. A berlini intézet máig 214 városban 928 építészeti emlékről 11,500 felvételt készített. A felvételek mérete 40—40 *cm* négyzetben és azok között a német építőművészet legkiválóbb emlékeivel találkozunk. Megfordultak az intézet fényképészei a következő német városokban: Bamberg, Braunschweig, Freiberg, Gernrode, Königsberg, Lübeck, Meissen, Metz, Nürnberg, Strassburg és Worms városokban. Németországon kívül Athénben, Baalbekben, Konstantinápolyban és Damaszkuszban. Mindezekről a fényképekről a pontos homlokzati rajzok már el is készültek. A konstantinápolyi Zsófia templomról épen most állítja össze az intézet a pontos részletrajzokat azon felvételek alapján, amelyeket *Schleyer* és *Lüpke* tanárok csináltak. Már is készek a bálbeki emlékek, a bambergi dóm, a freiburgi münster és a magdeburgi dóm rajzai.

Bemutatások céljára az intézet felvételeiből 1050 darab 168×86, 90×120 és 120×150 *cm* méretű nagyításokat is készíttetett és azokat raktáron tartja. A nagyítások listája igen díszes katalogusban van kiadva, amelyből azok könnyen kiválaszthatók. Az eredeti fényképészeti negativ lemezek emlékek szerint sorozva és számozva, célszerű szekrényekben, tűzmentesen raktározva vannak, úgy hogy minden lemezt, ha arról másolatot kell készíteni, pár pillanat alatt elő lehet keresni. Mindennek ellenére az összes, majdnem 12,000 lemez, elhelyezésére használt helyiség területe 20 négyszögméternél nem nagyobb. Egy közepes nagyságú múzeumi terem tehát szinte beláthatatlan számú felvétel elhelyezésére elegendő.

Az intézet gyüjteménye egy *műemlék-archivum* alapja lesz, amelynek létesítését 1905-ben határozták el. A vezetőség javaslatot tett arra nézve is, hogy Németország minden nagyobb városában létesítsenek ilyen fölvételi állomásokat és azokkal kapcsolatosan műemlék-archivumokat, amelyek azután anyagaikat egymással kicserélve, az egész német művészetnek gazdag kincsét a szakértők és a nagyközönség elé tárhatnák. Ha az eszme Németországon kívül is tetszésre talál, nincs messze az idő, midőn a műtörténeti kutatók fáradságos munkájukhoz ezekben az archivumokban kitünő segítő eszközt fognak találni. *K—ó.*

A La-Manche-csatorna alatti alagút várható jövedelme. Említettük valamelyik utóbbi számban, hogy a Francia- és Angolország között régóta tervezett alagút létrejöttéhez most már alapos reményünk lehet, mivel a két állam közti politikai ellentéteket is újabb időben, gazdasági érdekazonosságon alapuló s tartósnak igérkező barátságosabb hangulat váltotta föl.

Érdekes volna mármost megtudni, hogy ezen óriási vállalattól milyen jövedelmezőséget remélnek az illetékes körök. Erre nézve a Journal des Transport című szaklap m. é. november 17-iki számában közöl felvilágosító adatokat, melyek szerint az alagútban közlekedő utasok számát 1,200.000-re, az átkelés díját pedig az eddigivel azonos magasságunak, azaz személyenkint 12 frank 50 centnek számítva, lesz a személyforgalom utáni jövedelem kerek 15 millió fr., uti poggyászszal és a postaszállítással együtt 17 millió. Hozzávéve ehhez az árúszállításból várható 20 millió frankot, lenne az összjövedelem hozzávetőleges számítással 37 millió frank.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

Rajki László

Dél-Magyarország

1966 DEC 25.

1021

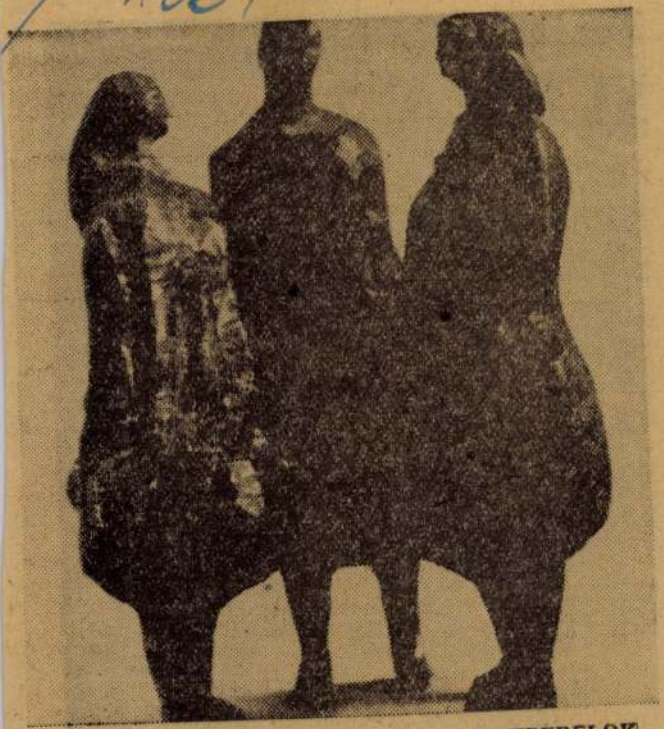

RAJKI LÁSZLÓ — TEREFERELOK

Sz. Simon István:

NÉPSZAVA

A MI FÖLDÜNK: A MI ÉLETÜNK

A kiegyezés
és az új Magyarország születés

SZABADSÁG ÉS POLITIK
A SZABADSÁG FOGALMA

RÁKÓCZI

SZABADSÁG ÉS NÉP

Az önálló államalapítás

KOSSUTH
és a magyar kálpolitika

Petőfi
a politikáról

Az oligarchóktól a nemzeti államig

Gyarmati sorban